

ISBN 978-961-92520-7-9

Taras Kermauner

RSD

Iskavci smisla

SD-20 + HistD 1

REKONSTRUKCIJA IN/ALI REINTERPRETACIJA
SLOVENSKE DRAMATIKE

ISKAVCI SMISLA

SD-20 + HistD 1

Taras Kermauner

Samozaložba GolKerKavčLot
AVBER-HORJUL-LJUBLJANA-KRTINA
2011

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

821.163.6.09-2(0.034.4)

KERMAUNER, Taras

SD-20 + HistD. 1, Iskavci smisla [Elektronski vir] / Taras Kermauner ; vsebine dram Alenka Goljevšček. - Avber [etc.] : samozal. GolKerKavčlot, 2011. - (Rekonstrukcija in/ali reinterpretacija slovenske dramatike)

Način dostopa (URL): <http://www.kermauner.org/>

ISBN 978-961-92520-7-9

255572736

Taras Kermauner
RSD
SD-20 + HistD 1
Iskavci smisla
RSD 99-004-2004

Izdal: Samozaložba GolKerKavčlot
Vsebine dram: Alenka Goljevšček
Računalniška postavitev: Krištof Dovjak in Ajda Kermauner Kavčič
Spletna publikacija: <http://www.kermauner.org/>
Dostopno tudi v Digitalni knjižnici Slovenije: <http://www.dlib.si/>
Ljubljana, 2011

Spletno publikacijo je sofinancirala Slovenska akademija znanosti in umetnosti

Copyright © by Alenka Goljevšček-Kermauner

PERSONALNA ETIKA ZOPER KAPITALIZEM

(ob Alojzija Remca **Kirke**)

1

Začenjam novo knjigo v letniku 2004 **RSD** (Let-4). Katera bo po vrsti? Tretja, četrta? Niti ne vem. Nobene iz tega letnika še nisem pripravil za »tisk« (točneje: K-za tisk), manj zanimivo delo odlagam, dokler sem pri moči in navdihu za pisanje izvirnikov. Popravljanje tipkopisov je duhamorno, pride na vrsto, ko se utrudim od pravega dela. Zdaj mi teče: raziskava razmerij med Pos obdobji SZge-SD-SIZi. V knjigi, ki sem jo pravkar končal (**Je 1990 res 1918?** Ali skrajšano: **19-19**), dve drami obravnavata obdobje po letu 1990, obe Mödovi, **Truth stori (Sty)** in **Podn(ajemnik)**, dve pa sta Špic(arj)evi, od katerih ima ena za temo leta 1914-1918, do oktobra tega leta, **Patri(oti)**, druga pa 20-leta, **Osvobojenci (Osci)**, obe napisani v 20-letih, ne ve se natančno kdaj.

Kirke je v zvezi s **Patri**. Dvomim, da je Rem(ec) poznal **Patre**, če so bili ti prej napisani; zato **Kirke** ni zavestno nadaljevanje-zaostritev **Patrov**. Ugotavljanje tega sodi v TradSLZ. Dg LZ odkriva Not zveze, tudi med dramami, ki niso bile znane; **RSD** konstruira svet, kot si ga zamišljam jaz, vendar na osnovi dejstev, v tem primeru dveh dram, za kateri je nedvomno, da je ena izšla - bila celo uprizorjena - 1922, druga pa je verjetno iz tega časa. Ker je avtor ene Libec-Nclst, ki ga nese od SNcl a k JNclu, od **Patrov** k **Oscem**, nastanek del je verjetno to zaporedje, vsaj Not smiselno bi bilo, avtor druge je Klec, kot se je tedaj reklo, Kan, objavljaj je v DiSu in Katrevijah, je še posebej zanimivo zazisk(ov)ati, do kakšnih rezultatov sta prišla, ko sta se lotevala (skoraj) iste teme, ne le istega časa. Če so rezultati njunih preučevanj in dogajanj sorodni, je to izredno pomemben podatek za premislek, kaj je bila resnica Slca in Slova v tistem času, med 1914 in 1919. Ali vsaj, kaj sta dve Pol Raz razmišljajoči eliti doganjali o tem času in Člu. Kaj je navsezadnje resnica Čla in Dbe - Zge -, če ne to, kar o nji mislijo njeni sodobniki, nekoliko pa tudi, kar mislijo o nji njeni dediči. Oboji tvorijo HKD korpus.

Še verjetneje je, da neka teza (oznaka resnice) drži, če jo potrdi nekdo, ki ne sodi niti v Lib niti v Kat tabor; v našem primeru bi bil to Kreft, ki v **Kreaturah**, 1935, napiše - na eni ravni - nemalo podobno Krito SDbe iz 1918, kot prideta do nje Rem in Špic. Kreft je iz mlajše Gene, rojen 1905, leta 1918 ni doživljal kot zrel Čl, kakor sta ga Špic in Rem, ki sta rojena 1884 in 1886, verjetno oba vojaka na frontah, zato globoko Perprizadeta od razvoja dogodkov po 1914, analogno kot Golia, Majcen, Bevk, Šnuderl, Cerkenik in ostali dramatik, rojeni med 1887 in 1895. Kreft na osnovi Rad Krite SDbe iz leta 1918 in s tem SKplBrže naredi tudi naslednji korak: utemelji nujo lReve, **Grakh, Leto 1905, Celjski grofje, Punta(rija)**, uvede NOBD, medtem ko se

ostali omenjeni ustavijo pred tem, položaj 20-let raziskujejo od znotraj, ga tematizirajo, so njegovi pristni interpreti, CerKD, trilogija **V vrtincu** itn., Bevk **V kaverni**, Majc(en) z **Dediči** itn. Nase prevzamejo največje breme (samo)analize Slca-20, če smemo temu liku tako reči. Vsi pa ohranijo vitalnost, pišejo še po 1945-letu, nekateri celo drame, celo NOBD: Šnuderl v Prtih agitko o ljudposojilu, Bevk po vojni agitko **Trst** kot scenarij za film. A NOBD - LR - ni njihov pristni svet, le priključijo se mu, nekateri s poezijo, Golia, nekateri s članki, CerK(venik), nekateri pa mu kontrirajo, Majc z dramama **Revolucija** in **Cesar Janez**.

Precej od teh dram sem že ES podrobno analiziral, ostale še nameravam, če le bog da. Naslednji teden grem znova pod kirurški nož, treba bo še rezati tumor na ustnici, katerega del je ostal nekje skrit. Histološka analiza še ni gotova, ali gre za karcinom. Vsaj 3 tedne bom živel v negotovosti, do nove histološke analize na osnovi novega izrezanega tkiva. Zato sem razmišljal, da bi ta hip raje pisal o Petanovi drami **Starec in smrt**, ki mi jo je poslal sinoči, naslov mi kar ustreza. A sem se premagal, drame še ne prebral. **Kirke** sem podrobno predelal v petek in soboto na Špiku, že tretjič jo pozorno bral, prvič že kot študent. V nedeljo smo praznovali Alino 70-letnico v Horjulu, v ponedeljek sem bil pri zdravniku dr. Fabjanu v Kranju, seznanil me je s histološko analizo, ugotovil slabo stanje po operaciji, popoldne sva se vrnila v Avber, davi, smo torek, sem napisal 14 pisem, zdajle, je popoldne, pa začnjam z analizo **Kirke**. Starec? Smrt? Dokler bo šlo, se ne (v)dam. Omenjeni dramatik so umrli mnogo starejši, kot sem jaz danes, razen Golia, pa še ta je preživel 72 let. Če hočejo, da pišem o njih, o Golievem **Kralju brezpravnih**, Cerkovem **Grehu**, Šnuderlovi **Ptici**, Bevkovem **Čedermacu**, Majcnovem **Ženinu**, mi morajo omogočiti še nekaj let življenja. Mar nimajo nič besede tam zgoraj?

Kirke je ob izidu zelo uspela; SLZ jo je imela kar v čisljih. Če se mi bo zdelo potrebno, bom na koncu razprave navedel nekaj stališč iz SLZ in jih komentiral; a ni nujno. Dozdaj sem že nekajkrat tako storil, že razložil; zakaj bi dregal nekam, kjer je zame neinventivno? Torej: le če bom odkril kaj zame provokativnega, kaj za temo pomembnega, se bom odzval s te vrste Karjem. Sicer pa zidam **RSD** precej neodvisno od KlasSLZa. Upoštevam ga, a kot sekundarno gradivo. Primarno so SD in moja Dgfija. Ta niti ni gradivo, ampak načelo-praksa konstrukcije, RazRese.

Že površna primerjava med **Kirke** in **Patri** pove, da so **Patri** povsem Zun tekst, vse v njih je gledano od zunaj, agitka so, v njih ni lika, ki bi bil Per. Vse tri Poz figure, Uča Tilka, študent Tone in hlapec Janez, so sestavljene le iz govorov-retorike, kvečjemu dejanj-gest, ki jim manjka psihološka prepričljivost. Špic kot da ni sposoben dati kateremu koli liku Not razsežnosti; v **Oscih** še manj kot v **Patrih**. **Patri** so vsaj nekakšna RealD, vsaj njen videz, **Osci** pa so kar v verzih butajoči goreči pozivi na službo Kralju in JugoSrbiji.

Takšne figure so v **Kirke** vse, razen obeh glavnih, Berte in Andreja Krševana (Kršva). To je običaj v podobni dramatik; dramatik se osredotoči na en ali dva lika, ta gleda od znotraj, ostali so mu štafaža, okolje, nasprotniki. Bolj ko so ti Zun, bolj deluje osrednji lik Ponot. Da sta osrednja Ponot lika ponavadi dva, sledi iz Stre dram, iz dramaturgije; če je en sam, se drama reducira - RR - v monolog, dva pa predstavljata spor, omogočita ga.

V **Kirke** je par Ber(ta)-Kršv (BK) sestavljen iz dveh potez: skladja med njima in spora. Usklajujeta se, ker Berta Kršva zapeljuje, na svoj način celo ljubi, tudi on njo, vsaj nekoč jo je, zdaj pa zapade njeni Fasci kot Odisej Kirkini, dokler se oz njenega objema ne reši in odide, kot Odisej. Drama kaže njuno zblíž(ev)anje, povezanost, nato pa Kršvov napor, da bi se jarma AMore - grdote - otresel, se spet očistil, nadaljeval, kjer je končal v začetku vojne. Vojna - I.SvetV(ojna) - ga je, kot vse ostale njene aktivne udeležence, umazala, naredila za ubijalca, Not(ranje) izpraznila, postavila pred nerešljive probleme, v katerih so mnogi propadali, se slabo odrezali, Juvančič v **Kasiji**, Peter v Vombergarjevi **Vrnitvi**, da ne govorim o stranskih Neg figurah, v **Kasiji** recimo Tomel, ti so skladni z razkrajevalnim duhom vojne, posebno Čtki, ki vojno pripravljajo že v mirnem času, v **Kasiji** Carneri, v **Dedičih** Polkovnik. Dramatiki se posvečajo likom, ki bi radi bili Poz (profesionalni Čtki ne), a tega v vojnih razmerah ne zmorejo ali pa jih vojna Not opustoši, kot je Kršva. Vendar ga ni toliko, da bi v njem povsem zatrla nagnjenje k Dobremu-Svetlemu, k duševnemu, kakor ga razume in ceni Rem(ec).

To nagnjenje odkrije v sebi Polkovnikova žena v **Dedičih**. Na tem nagnjenju je mogoče zgraditi Altsvet. Majc ga v **Dedičih** eksplicira kot novoKrš Ponot tipa, poduhovljenega. Rem ne gre tako daleč, Kršv ostaja znotraj boja za duhovno-nravno preživetje. Šele kasneje, po tem, ko bo odšel iz Kirkinega brloga, v katerega je zašel po naključju, se bo pokazalo, ali je zmogel zidave NSveta, kot si želi, oz. obnove starega, ki pa bi moral biti Novi, kajti druge drame jasno kažejo, da je bil stari svet Neg-napačen. To kažejo tudi **Patri**. Trgovci kot Potokar in Dežman so nosivci starega sveta, ki se v razmerah vojne le odlično znajdejo; vojna je stopnjevanje Neg potez starega sveta. Za LibNclsta Špica je stari svet isti kot AvsDb, ta pa je povsem Neg. Medtem ko ima Kan Rem tu več težav. V starem svetu je vladala KC, torej Poz sila. Res se je vezala na AvsDbo, a se je nato rešila v novo Džo - v Jugo. Tega Rem v **Kirke** ne kaže. Slov je komaj enkrat dvakrat posredno omenjeno, medtem ko je v **Patrih** Tem motiv. **Kirke** nima zveze s SNclom. Tudi nove Dž Juge ne omenja. Niti ne KCe in Krša. Vse to da v oklepaj, da bi se posvetila le nraavnemu problemu Čla.

Tudi v **Patrih** gre za Etproblem: za Krim trgovcev kot vojnih dobičkarjev, para Potokar-Dežman in njunih Neg otrok, Franca, Julke, Feliksa. Vsi ti so podobni Berti in njenim kompanjom. A Špic razume Eto le kot odnos do Db vrednot, premoženja, Dže, Nara, Pole, medtem ko Rem vse to Ponot. Rem ne analizira nazorov Pol in Ideol tipa, ne AvsDbDže. Vse to predpostavlja kot od večine sprejeto odklonilno stališče do Vojdobičkarjev, do Krimcev, do prilagodljivcev, do AMor ravnanj. Vse to je že dani okvir, znotraj katerega Rem vrta globlje. Bertini kompanjoni - Dbgrupa, ki si vse prilašča, ki se bori med sabo za plen, za čim večji iztržek plena - so enako Neg in enako ustrojene kot Dbgrupa v **Patrih**, čeprav so naslikani bolj živo, bolj dinamično, manj obrtno diletantsko, čeprav ne manj »pristransko«-odklonilno. A ti so okolje, v katerega postavi dramatik osrednji par, BK. Naj je Berta še tako Neg, v nji najde-naslika Rem človeške poteze, PohlPldo, ki si ne more pomagati, tako je potopljena v svet polaščanja in tekme-boja. Berta je Čl, ki bi morda celo želel biti drugačen, zaradi po svoje iskrene ErS do Kršva, a tega ne zmore, v sebi ne najde (čeprav išče) Etmomentov, posluha za dušo. Berta je Ponot predstavnik Zuni, če se smem izraziti s paradoksom. Čeprav celo hoče, ne sliši, kar je zunaj sle

po (ob)lasti. Medtem ko to sliši Kršv že od začetka, a ni (še) zmožen temu klicu dovolj obvezno prisluhniti, mu slediti, sledi mu šele na koncu drame. Prej pa ga premetava kot muho v mreži pajkulje. Pajkulja uživa, da ga ima v oblasti, obenem pa trpi, ker čuti, da se ji bo izmaknil oz. da je nesrečen v njenem objemu. Obe čustvi - Sad(izem) in ErS - se v nji bijeta. V tem je Rem pravičen in objektiven, sledi pravilom-zahtevam RealD. Špic ne pozna-zmore nič podobnega.

Kirke lahko vzamemo kot izhodišče za SD-20, za tisto smer, ki so jo običajno imenovali ekspresionizem (Ekzm), a **Kirke** vanjo še ne sodi, bolj CerKD, **V vrtincu**, še bolj Jarc, morda tudi GrumD, pač Ekzm na Slnačin. **Kirke** uvaja ukvarjanje z duhovnostjo, analogno kot ga Pregelj z monodramo **Vest**. (ES analizo te monodrame sem napisal že 1987-leta, a ne uvrstil v knjigo **SD-20**. Jo bom v pričujočo knjigo, ki jo pišem in ki še nima naslova, seveda s Karjem.) MajcD je nastala pred **Kirke**, a je šla v tematizaciji duhovnosti in novoKrš Ete mnogo dlje od **Kirke**, tudi od - kasnejše - **Magde**, 1924. **Kirke** ni uvod v SD-20 oz. v Ekzm v pomenu, da je prva po nastanku, ampak po PSti. **RSD** Dgč razvršča drame - dela Dgč razpored - kot TradSLZ, ta se drži kronologije nastankov, objav, uprizoritev. **RSD** je v krepkem pomenu besede RR. DgZni gre za logiko smisla, IsDti. Seveda pa navaja(m), kdaj je kaka drama nastala, kako v Db-SIZi vplivala. A to je le ena raven.

Kirke se veže na mnoge drame, ki so nastale prej. **Kirke** ima - kot vsaka drama - več nivojev-nadstropij; vsako se veže po svoje. Brezobzirni podjetnik je že Kantor, **Kralj**, že pred njim Laner, **Sreče kolo**, Glavač, **Zvestoba**, Drenov, **Premogar**. Novo pa je, da nastopi takrat podjetnica, Že. Berta družici dvoje: je KplBrž podjetnik(ca) in kot Že VampŽe, skoraj Moloh, ki žre podrejene, vsekakor si ljudi okrog sebe podreja. Podrejanje-polaščanje je torej dvojno: na Ekonravni RazrDbe in na ErS ravni; tu je PvtPsk, celo EkP. Kadar tak Čl dopusti, da mu nekako - vsaj per negationem - duša spregovori in se odzove, tedaj trpi. Berti se duša zgane, a nič več. Celu Kantorju se, začuti GhK, skuša se je izpovedati, a mu Dbokolje ne pusti. Laner naredi Sm, torej vendar obupa, OIS. Stari Mihael Nemanja v Funtkovem **Kristalnem gradu**, napisanem 1919, a drama ne obravnava Vojčasa, se celo Etprebudi, oživi Ettip Kpla, kar je v popolnem nasprotju z ugotovitvami-stališči Remca, Špica in Krefta. Funtek je eden zadnjih, če ne prav zadnji, ki še veruje v možno Etprenovo Kpla na osnovi PrMa-NKNMeša, PriPra RLHa, kakor je vanj verovalo SMeš v 60-letih (do 80-let), v ČD, glej **LjDa**, še posebej Klodičev **Nsvet**.

Funtek si je to možnost Etobnove Kpla zamislil-začel 1918, ta sanja je bila analogna Špicevi sanji o prerojeni SDbi v Jugi, analogna Golievi sanji o Jugi, ki jo je gojil kot dobrovoljec-prostovoljec na ruski fronti leta 1916, glej **Dobrudžo 1916**. Že kmalu po 1919 se je pokazalo, kaj je resnica nove SDbi kot J(ugo)DbDže. Špic je hotel razrešitev izforsirati takorekoč z Rad posrbljenjem Slova, srbstvo je doživljal Magmistično kot Komsti SovZo. Stavil je na kar najbolj napačno karto; isto so zase priznali kasneje Komsti, Kreft je skušal to razočaranje opisati v **Jugoslovanskem vprašanju**, a je motiv zaradi Polobčutljivosti presegel njegove zmožnosti. Ideološko bi ga zlahka rešil, na pragmatični ravni ni šlo. Dediči SKomstov so hitro razkrili stvarnost ne le SovZe, ampak enako Juge: Primož Kozak (Priž) v **Dia**, **Aferi** in **Kongresu**. Do

srede 60-let so bile stvari jasne. Kdor jih ni hotel videti, mu pač ni bilo pomoči.

Vampže je Pavlina v Ganglovi drami **Sad greha**, 1901; Rem jo Ponot in razvije. Hočem reči, da Rem Berte ni izumil čisto na novo, marsikaj, kar je uporabil, je našel že lepo artikulirano. Zveza je tudi s **Katko Poljakovo (Sfingo)**, zadnjo Ganglovo dramo, izšlo šele 1922, napisano že pred vojno. Katka je model za Tip Že v SD-20 zaradi svojega pasivizma, morbidnosti, nagnjenosti k OISu. Te poteze v Berti ni. Je morbidna, a na Dgč način: kot brezobzirna surova Nv moč. Takšen lik je v SIZ redkejši. Slika ga tudi Novačan v **Veleji**, a na bolj Tradnačin. Očitno je konec I.SvetV prinesel na plano močne Os(ebnost)i, ki sicer niso VelOse v DbZg pomenu, kot AleksV, te je tematizirala (jih RR) Le-SD posebno v NOBD kot Here, kot zmagovalce v odločilni DbZg bitki 41-45, ki je bila tudi LR.

Leta 1919 takšnih likov še ni, prostovoljci v srbski vojski so le del te vojske, ni se jim uspelo profilirati kot Idealiki, ki bi revitalizirali Slov; ni bilo ne časa ne možnosti, bili so daleč od domovine, imeli so tudi Jugosrbsko orientacijo, niti ne dovolj Slske. Morda bi osnovali neko trdn(ejš)o platformo, če bi v Slji utemeljili SNcl kot Tip samoSlgibanje, kot ga je kasneje skušal Vidmar v **Kulturnem problemu**, a ga je utemeljeval na Kuli, ne na Vojpraksi, kar je pogoj. Vidmar je svojo zmoto kmalu razumel, se 1941 pridružil Vojakterjem, Komstom, podprl je LRevo, VelOsi DbZgpomena je odkril v KaKiju, medtem ko par TiTo (Tilka-Tone iz **Patrov**) ni zmogel drugega kot Jugoretoriko, kolikor se ni 1941 pridružil OF. (Komanova? Šnuderl.)

Te močne Osi iz 1919 pa so bile praviloma Vojdobičkarji, Kplpodjetniki, ki so obogateli na robu Krima ali celo kot direktni Krimci. Špic v **Patrih** in Rem v **Kirke** jih slikata kot Krimce, čeprav tako, da si more ob tem s posluhom obdarjeni in ne Etsamoumevni Anln zastaviti vrsto pomembnih vprašanj; v pričujoči razpravi si jih bom. Takšna močna Os je bil Prapr(otnik), a njegov pomen za Slov je ocenjen z vseh strani kot Neg, tudi od Majcna v AnK **Revoluciji**. (Je Preds Tojan Praper, glej Miheličeve **Ogenj**?) Iz Potokarjev, **Patri**, in njihovih sinov niso nastale močne Dne, ki bi usmerjale SDBo v letih 20 in 30. SIZ jih ni občudovala, nasprotno, Zanič jih je kot Krimce, kot brezvestne barabe. Vse Dgč je ravnalo Meš v ZDA s svojimi Fordi, Rockefellerji, DuPonti, celo Francija sredi 19-Stola, glej Balzacove romane, z Rotschildi, ki so bili Judje, da ne govorim o Nemčiji in njenem odnosu do Kruppov. Bismarckova in Viljemova (II.) Nemčija se je naslonila na Kruppe, ZDA na Forde, Slja se na Prapre ni in ni mogla. Berta in njeni, Potokar-Dežman in njuni, so neizobraženi primitivci, Barprovincialci, ki so se le pilepljali na velike Bržščke iz Beograda in Zagreba, jim služili, postavljali kvečjemu majhno industrijo z majhnim Kapom, ali sramežljivo, kadar so bili Kani, ali cinično odbijajoče, kadar so bili Libci, kakor Prapr.

Zato SSS kot Kplpodjetniki po 1990 niso mogli navezati na PV dede-vzore. Niti enega imena te vrste - zglednega, spodbudnega - ni mogla DSD vreči po 90 v SIZ. O Prapr molči. Nekaj se je martral in silil Dušan Lajovic, a z zadnjo knjigo oz. objavo UDBE-mreže na Internetu si je zadržnil vrat; naj bo to temeljsteber SKpla, taka beda, ki se skuša vsem Mašč(evati), s tem da se na vse poserje, da vse zmeša, da služi prav za prav najbolje Priudbovcem, ki se v tej motni vodi najlažje poskrijejo? Usoda PV SKpla je katastrofalna. Nova Slja po 90 izhaja prej iz Ekonkrila Ptje kot iz PVMeša. Paradoks, a točen. Möd je tudi

tu zadel žebljico na glavico. Novakova Dn, ki ji je bilo vrnjeno premoženje, nima pojma o svojih prednikih, ti v DbZg pomenu niso bili nič, vse - po premoženju in idejah - drugorazredno.

Včeraj popoldne sem poslušal na radiu Slja - pri glavnih poročilih - notico o Leni Riefenstahl, ob njeni Si. Za mojo tokratno raziskavo je notica kar se da Tip, čeprav jo je treba prej RR, tj. prevesti v jezik-sporočilo, ki ustreza temi moje raziskave. Neznani Žurst(ka) polemično poudarja, da ni važno kdaj, ampak kako. Riefenkino goreče Ideolsodelovanje z Nczmom daje v oklepaj kot povsem nepomembno. Za notičarja ni Auschwitz, ni Tot Dže s terorjem, ni II.SvetV, ki jo sproži hitlerizem, vse to sodi v kraj, je dediščina Razsva in Huma, vse to so določene vsebinske vrednote, ki da so danes brez pomena. Na nemški TeVe sem zvečer poslušal omembe in obravnave, bile so zelo Dgč intonirane od Slske; režiserki so marsikaj priznavale, a obenem povedale za njeno problematičnost v Pol pomenu. PoV Nemčija se je vrnila na osnovo RLHa, ki jo je z Nczmom zapustila. EU - Evra -, ki ne temelji na tej osnovi, zapada v medNac vojne, je to, čemur rečemo danes balkanizacija, Vojna Hrvaška - Srbija, srbski napad na Musle, Le Pen, Haider ipd.

V radiu se je z navedeno notico oglasila ista misel, ki sem jo že Krit analiziral lani oz. celo predlanskim, ko so na TeVe razglasili (Kardum itn.) napad na WC v New Yorku za estetsko dejanje. Kardum je eden glavnih svetovalcev tudi DaKulstrice. Isti duh preveva Sl De in Le in Lib »sredo«, ki je kot Lbn že AD (samozanikanje) Razsva v figurah-tekstih La Closa, tudi Holbacha, njegovega ultraHeda, ki se reši v Marcusejevem Hedu ultrale-vice. Kot da je vseeno, ali gre za Itfz D'Annunzia ali Ncz kakega Sl ideologa čiste forme. Važno je edino, da odpadejo RLH vrednote. Čutim sokrivdo, da se nisem prevočasno uprl tej tendenci, ki jo je zastopal predvsem Urb od srede 60-let naprej, a tudi TH in Pirc, Graf Pij in Šel. Upal sem se jim postaviti po robu šele sredi 80-let, čeprav že sredi 60-let nisem delil njihovega heideggerjanstva. Celu PriSo Dine je uvajal nazore, ki jih je po Dinetovi Si razglašala Hočevarca kot Lepoto Zla.

Riefnova je PoV še naprej gojila kult Zdravja, Čistosti primerne Nv rase črncev, Telesa, Volje, le da ga je ločila od Ncza, ki je propadel, in ga vezala na NeČi plemena, na moč Nve, ki je še ni pokvarila Kula, s tem RLH nazor-VIS. Paradokсно: plutokratizem (Kap) je še naprej odklanjan, a Kap je dejanska resnica in gibalo, sprejet pa je Rad Sv trg, ker je sprejeta Rad Sv. Kot da je mogoča Sv brez Kpltrga; prava Sv naj bi bila tista, ki se povsem odtrga od RLH vezi-vrednot, od linije, ki vršiči v Kantovi EtFiji, ta pa je korekcija Sve, samoomejevanje, čut za Dr-Dt.

Zadevo se da aplicirati na **Kirke**. Motiv denarja (Kapa), za katerega se grebejo tekmeči Dbgrupe z Berto na čelu, v RR teh Kardumov odpade kot Neg. Denar je zveza z Ekonstvarnostjo realne (Ob)Dbe, v kateri se RLH realizira in seveda tudi deformira, tako da začinja odbijati kot aHumsistem. Kot dramski liki so ti ljudje grdi. Kot pollaščevalci, ki razkrivajo v svoji praksi svojo veliko Nvno moč, kot PohlPlde, katerih pohlep je le maska, pod katero se kaže narurna sila samega Ža, ki hoče zmagovati, se potrjevati, pa so za Kardume in SLbn Poz. Lepota (inovativnost) samih form je tu izraz Nve in vitalizma, ki se postavi sam sebi na ogled v estetiki, razbremenjeni vseh Etvidikov.

Rem(ec) kot Kan in uvajavec v Ekzm seveda ni mnenja Lbnideologov, zanj je bistvo Etobnova Čla, utemeljena na PonotKršu, glavni (Poz) lih drame ima

Simbriimek: Krševan, nekdo, ki je krš(č)en in krš(č)uje, poskuša krstiti - Etvzgojiti - Berto kot Baržival, celo zver, žal zaman. Rem gleda na Dbgrupo predvsem kot na pohlepne zveri, ki se skrivajo v tekmečih na Krimtrgu, njihova Vitmoč ga ne Fasc(inira), kot Fasc Kardume (ki so ideologi ministrstva za Kulo pod Le Rihterjevo in pod De Šelom in pod Libsredinskim Školjčem, vse te drže ne le družijo, ampak jim dajejo smer). Zato so na Slskem vse te tri drže Psplatforme, Psle, PsDe, Pssredina. Slja si lahko dovoli, da je vrgla čez krov RLH Trado in tisto v Kršu, kar je duševna Nota, ker je kot ND nepomembna, zanemarljivo majhna, niti eksperiment ne, ampak ponesrečeno-skažen rezultat banalnega Lbna, ki ga eksplicira Rem v **Kirke**, a ki ostaja tudi v Slji-2003 bistveni VIS, medtem ko je v ZDA in v Zahčvri le en moment med večimi. Uboga EU, če bodo vse nove članice takšne, kot je Slja: Klz (klerikalizem) in Lbn, deformaciji EvKrša in RLHa.

Omenil sem, da DaSlci ne morejo najti vzorov v Kplprednikih, kot jih lahko najdejo Američani in Angleži. Ta ugotovitev pa ne pomeni, da niso DaSlci kot minikplsti, kot minifgrčkzPlde nenavadno zvesti posnetki svojih prednikov, podanih v **Kirke** (in **Patrih**). Kršv je danes za Kardume smešen lik, kajti Kršv - tak kot je opisan v dramih - ne bi mogel biti član DSD, ne Bükove ne Janševe ne butalske ljudske stranke. Člani teh strank kombinirajo Refe-ReTot z Lbn cinizmom, vsak ga po svoje maskira, razlike med njimi niso bistvene, niti razlike s Pahorjevimi PsSoD strankarji in/ali Rop-Drnovimi Libci. Ti zadnji se najmanj maskirajo, zato so še najmanj ogabni, direktno cinični so, kot Golobič; ko se maskirajo s Humom in uporniško retoriko, kot JašZlc, smrdijo kot gnoj do neba. Vse te stranke so v bistvu Lib-svet, pristajajo na Dbgrupo tekmecev iz **Kirke**, jo podaljšujejo v DaDbo.

S to mislijo naj zaključim 1. poglavje razprave. Čeprav DaSlci kot Kplsti ne izhajajo iz svojih dedov (iz PV in celo iz leta 1918 in 1900) direktno, dedje so se razkrojili v bedo, pa so njihova nenavadno zvesta obnova. Enako so pohlepni, vitalni, pripravljeni zreducirati ves svet - vso Kulo - na zmago v tekmi-boju za kako dobroto, ki sploh ni nujno denar-Kap, lahko je neko telo ali celo kako SSL. Edino važno je, da tekmujejo, da se uveljavljajo, potrjujejo, pa čeprav za ceno Krima. Z Berto vred je Dbgrupa Rad nekultivirana, enako par De(žman)Po(tokar) v **Patrih** in njuna deca. Lahko nakupijo kakršno koli pohištvo, se oblečejo v trendnoše, razobesijo po stanovanjih trendslike; to znajo, to jim svetujejo agentje za Umet, razni Koviči, mislim na Umetkritika. Razlike med stili jih ne zanimajo, kajti vsebine jim niso važne. Zanje odloča sama forma, ta pa je, paradoks: tekma-boj vseh z vsemi.

Bolj južno in vzhodno od Slje prehaja ta(kšna) tekma-boj v DžV, Libanon, zdaj Irak, včeraj Bosna. Tu se Dbe razkrajajo, zato terjajo Rad despote, SadHuse, Miloševiče in Karadjiče, Gadafije. Bolj zahodno in severno od Slje se tekma-boj samoomejuje v Kpl=trgu, ki pa se zavestno ne odlepi od RLH in Krš Trade (ne od FKata **BSov**, na tem temelji DeSlja, ampak na momentih Isa Dti v gotskih katedralah in renesančnem slikarstvu, Bachu in Turnerju). Slja je na sredi med obema modeloma. Seveda ne kot sinteza, ampak kot neobvezna niša, ki jo ostali tolerirajo, ker je dejansko niti ne opazijo, ne vedo, kaj in kakšna je. Slci se lahko grede VitPohlPlde, ne da bi se zapletli v strastno DžV-Bm, toliko so že Ponot - spet paradoks - Dvarhemodel, toliko vse Sim Posn fingirajo-igrajo. Lud(izem) je za Slce edinstvena drža, vse lahko igrajo, celo lastno vitalnost, ne da bi se nujno prepustili slepi strasti EDC smodela; tega

so absolvirali v MV-II. Uspeh Luda sredi 60-let je predvsem zato tako edinstven: Slcem ustreza kot roki rokavica.

A enako reizem. Reizem je odpoved TradKuli Ponot tipa; tudi to smer so Slci (najprej elita) sprejeli sredi 60-let, obe sem tedaj detektiral, opisal, uveljavil kot operativna pojma. Reizem pomeni Redo strast-teles, ki se, kot Lud, igrajo. Naj še tako hlepijo, so le igrajoče se reči. Kdor pa išče Dt - v **Kirke** duha-dušo -, mora na rob SDbe; kot se je odmaknil Sl Ekzm na rob v koncu 20-let, Rem je že sredi 20-let prenehal pisati drame; NOBD Rem ni več isti Rem kot prej. Tudi jaz sem na robu SDbe. Dbgrupa iz **Kirke** pa je bila in je znova v središču SDbe, čeprav je bila njena Keta prekinjena z LRevo in njenimi projekti-SSL o Abs NSvetu.

2

Pišem s težavo, ker sem neprespan. Imam čas, da bi spal, a nekaj od znotraj mi ne dovoli zaspati. Sinoči sem se okrog 19h ulegel, moral sem vzeti antibiotik (pred operacijo), a spanca ni hotelo biti, same skorajmôre, mučno dremanje z neprijetnimi vsebinami. Raje sem vstal in sedel za pisalni stroj, kot da se mučim naprej. Pa sem vse poletje spal kot otrok; po dolgih letih po več ur na noč-dan. Zadnji mesec na Špiku sem ves čas pisal in dobro, vsaj po svoji oceni, pisal tudi popoldne, do večera, pa vendar v hipu kot dete zaspal in se naspal. Zdaj pa takšne muke! Zakaj? Čutim Avber kot kraj dolžnosti? Mi klima ne ustreza? Mi je postelja obrnjena narobe glede na Marnikove zmajeve črte in vodne tokove? Operacije se ne bojim, niti raka in/ali Si. Najbrž gre za preizkušanje moje volje in vere. Toliko odporov v meni, da bi jih moral premagovati. Da bi se kar naprej učil potrpežljivosti in vztrajnosti. Kaj pa je navsezadnje, če se martram, ko pišem? Kako nepomembno glede na delo, ki ga opravljam. To delo - **RSD** - je cilj, ono opraviči in upraviči vse, kar počnem. Trp bo pozabljeno, iz njega ne delam teatra, **RSD** pa se zida. Četudi je nerazumljena, Zamol, morda bo celo izgubljena, Unič. A zdaj je, zdaj nastaja, pod mojimi prsti, z mojo pomočjo. Jaz sem srednik, ki jo soporaja. Porodne muke so nujna spremljava vsakega nastajanja. Enkrat so večje, enkrat manjše. Kdo bi se oziral na nihanje mučnosti?!

Prehajam k podrobni ES analizi likov **Kirke**. Prav je, da začnem z naslovnim likom, z Berto.

Berto označi dramatik kot »mlado posestnico, milijonarko«; nima še niti 30 let. Oblečena je elegantno, nosi »čepico iz dragocenega krzna, zlato zapestnico«, poseduje »gosposko hišo sredi veleposestva« na Štajerskem, ki je njena last, tudi »vilo na Bledu«, kar je za tisti čas (1918-19) veliko bogastvo. Ćni so se v I.SvetV obogatili, to je tudi motiv **Patrov**, drugi - velika večina - obubožali. Iz tega doživetja-izkustva raste Sl Kom; K-da se potrjuje Marxova teza iz **Kom manifesta** o Strnem večanju bogastva redkih in revščine večine, razcepa na Bržo in Prol, na Kantorje in Makse-Kalandre. Potrjuje se tudi Canov VIS, ne pa Funtkov iz **Gradu** in ne Medvedov iz **Kolesa**, oba sta prepričana v Dbmir-spravo-sodelovanje Raz Razrov, v skupno večanje premožnosti in zadovoljstva. Posledica **Kirke** je NOBD.

Razlika med slojema Kplpodjetnikov 1918 in 2003 je v tem, da so 1918 takšni le redki, v njihovih rokah je skoraj celotno bogastvo SNara, 2003 pa so kot SSS (ne kot Brža iz 1918) skoraj v večini, nadomestili so nekdanji Prol. Razlika je izredno pomembna. Ista duševna Stra sloja - PohlPlid tekmeči brez Kule, kvečjemu z Daestetizacijo zla -, a povsem Dgčna vloga v Dbi. 1918 Razno ne le hierarhična, ampak antagonistična Db, kaže se v poskusu LReve na osnovi **Blagra** in Oktobrske Reve, poskus je dramatiziral Jalen v koncu **Bratov**, 2003 skorajda Hara v SDbi, sodelovanje vseh dejavnikov-tekmecev, ki se sicer retorično kar se da hudo pritožujejo čez oblast in sistem (na način Poža, z blebetanjem kot maskiranjem), a so z njim kar se da zadovoljni, saj jim prinaša očitno korist, da se jo meriti v stvarnosti. Za masko imajo (ne nepokvarjene) pepčke, kot je Varuh ČIP Hanzelj, ti dokazujejo z Abst sociološkimi statistikami, da živimo skoraj vsi Slci v Abs revščini, pod pragom tolerance. Ljudje seveda zaupajo svojim očem, rokam, čutom, ne statistikam; te so jim za alibi. Hanža plačujejo za to, da jim priskrbuje alibije.

Ker je Dbpoložaj 1918 tak, kot ga označujem - za mnoge povod za LRevo -, dramatik kot predstavniki TradSIZi kot EtVISA takšno KplDbo odklanjajo, kritizirajo, ji enoumno kažejo v zrcalu Neg-zločinsko podobo, medtem ko ravnajo DaSdramatik zelo Dgč, primer Möda je Tip. Möd ne more razločiti med Neg likom DaSSS in Etdržo kot Krito Negpojavnov, glej **Podna, Na kmetih**; trudi se, da bi našel Poz KritEt stališče, **Sty, Lida**, a se mu ne posreči. Medtem ko je za Remca takšno Poz stališče samoumevno. **Kirke** je kot takšna pisana iz optike odklanjanja SDe, ki se je skvarila, iz vere v možno in nujno Dgč Dbo, osnovano na Etnačelih KršHuma. Takšno izhodišče je za DaSdramatike nemožno, napredstavlivo. Naj še tako moralizirajo, kot recimo Potočnjakova, svet jim je Infpojav. Inf pa je pogoj za reizem in ludizem, za RMg.

Zato RMg ne more do Trage. **Kirke** bi se lahko končala Tragno: Berta bi dala Kršva ubiti, Kršv bi ubil Berto, da bi se mogel osvoboditi, morda bi storil Sm, morda bi ga naredila celo ona, čeprav je to manj verjetno, tako je vezana na Ž in uspeh-zmago. Ne da se predstavljati, da bi se v Dn Novakovih dogajalo kaj smrtno resnega, razen Sma kakega mladostnika, ki pa bi bil Sm iz nemoči živeti, iz pomanjkanja Vitsile, ne iz protesta zoper TS. Oz. tudi lahko iz protesta, a na način, ki ne obvezuje. Sm Pavla v Brnčičevih **Stenah** ali Andreja v Fkozaka **Vidi Grantovi** ali Anda Laha v JPahorja **Viničarjih**, vse SD-30, se je izpel v SeH TorkD, v **Zlati mladini**, Smu Milana, ali v **Črnem noju**, Smu Didi, ali v **Pozabljenih ljudeh**, Smu Arje. Ti samomorivci so se zasmilili sami sebi, spoznali, da jim manjka motivacije-volje za nadaljevanje Ž, ki je en sam boj-tekma. Tork še misli, da so s tem protestirali zoper napačen svet-Dbo, v RMg je tak protest nepomemben, zgolj Pvtznačaja. Ni več Krita Dbe, ampak zgolj samoizločitev iz Tsa, ki je kot tak napačen. Oz. RMg-samomorivci niti ne pridejo do Rad spoznanja o napačnosti sveta, le do čustev, seveda do lastnih. So Agr(P)Avsti, ki so agresivnost obrnili zoper sebe. S stališča Brže in DaSSS so le odpadki od Vitprocesa. PriPra ljudje so močni Brž podjetniki, ki se bodo do zadnjega borili za čim večji kos mesa uplenjene živali. ReBar. DaSlja je vsesplošna ReBar. SDb ni dejansko še nikoli zmogla elit, ki bi se kultivirale v ZahEvr pomenu-stilu. **Na kmetih** živijo isti ljudje kot v **Kirke**.

Prva beseda, ki jo spregovori Berta, je kletvica: »Vraga!« Danes je ta beseda normalen del pogovornega jezika oz. premila je, da bi jo uporabljali; 1918 je bila šokantna, posebno v ustih Že, ki je oblečena razkošno, ki igra

damo. To je čutil vsak gledalec Remčeve drame. Dramatik je Berto predstavil kot brezobzirno, nasilno, nekulzver. Če upoštevamo podatek, da je bila pred leti v Gorici kot mladenka vse Dgčna, pomeni, da se je med vojno barbarizirala, da se je morala barbarizirati, če je hotela uspeti na KplKrimtrgu. V sebi je seveda nosila svojo zverinsko Nvo že prej, a je ni pokazala, morda se je ni niti sama zavedala; o tem dramatik ne sporoča nič. Berto sicer zagledamo tudi kot dekle, a v Kršv očeh, ki niso bile nujno objektivne, zrl jo je od daleč, na Romnačin. Vsekakor je jasna Remčeva teza: vojna ljudi posurovi, predela jih v Barzveri.

Če Čl nima Vitmoči in ni dovolj Barzver, ne more uspeti v ObDbi; svojo Barzversko Nvo lahko Prikr, a v njem mora biti. Berta je niti ne Prikr, prostodušna je, kaže se Utnasilna; v tem je celo najbolj simpatična, ni Hina, ni iz Katsveta, iz Det(elope)D, glej lik Mire v **Begunki**. Na eterično jalovih osebah ni mogoče sezidati nič, ne ObDbe, ne Altsveta. KomPtja se je tega hitro zavedla. Že-nške, ki jih je proizvajala kot LRevarke, so bile Berte z Idejo. Ko sem bral **Kirke** in se vživljal v Berto, sem imel pred sabo Zdenko Kidričevo, Pepco Kardeljevo, Vido Tomšič, Lidijo Šentjurčevo; naj jih spojim v lik ene same kot ZnaSi: Vi(de)T(omšič): ViT asociira na Vit(alnost). Tudi na like heroin iz NOBD, na Špelco iz **BSSveta**, ki jih je nato Kmecl razvil - pokazal v sklepni fazi - kot podivjane maščevalke, kot odred Si v **Marjetici**. Te Že-LRevarke imajo velike Ideje-Zamisli, MakKom vizije, osvoboditev Človeštva in Slova, ustanovitev Nsveta ipd. Medtem ko Berti vse to manjka, SKpl ne 1918 ne 2003 nimata nikakršnega posluha za videnja Nsveta ali Dti, le za zmago v tekmi-boju na trgu, med tekmeci.

Pač pa je SPED prikazala ta tip Že-LRevarke kot Abs zlo, Jeločnik v **Vst(ajenj)u** kot Rdečo zver, enako Vamb(ergar) v **Napadu**, glej lik rdeče komisarke, ali v **Razvalu**, glej lika Cile in Irme. Berta in Cila sta Bari kot takšni; ViTa pa je svoje Barstvo le maskirala z MrkKulo v Stlobliki, ta pa je bila Tip za ViTo, predvsem Kula Sša. ViTa je mogla reči: sovražim, torej sem. Berta ne. Berta je tudi čustvo-strast Sša podredila pohlepu po Kapu in (ob)lasti. Čeprav se giblje na Krimrobu in ves čas tvega, igra poker na vse ali nič, je Berta poudarjeno racionalna, samoobvladana, kot mora biti uspešen Kap. Berti je do oblasti skoz Kap. Poskuša tudi, da bi dobila oblast skoz ErS, do Kršva. A ko vidi, da ji ne bo uspelo, ne vztraja pri nemogoči nalogi. Kršvu se odpove, da bi se lahko vsa osredotočila na večanje Kapa, tj. (ob)lasti na (Krim)trgu. Morda jo bo legalna oblast, ki je le Dgč pridobljen Kap (obramba interesa Kapa) dobila-zaprta, mogoče ne. Skoraj vsak Kap, ki je nastal na PrSa, še posebej pa MV-I, je nastal s pomočjo Krima, pa naj je toKantorjev Pslegalni Krim ali Bertin jasno legalni.

Enako velja za pridobitev lastnine - tudi (ob)lasti - KČe in Pla, torej PIKa. Lastnina v Klaskplu res temelji tudi na delu (Prola in TehZni, organizacije), a element ropa-Krima je neodmisliv. Lastnina ni le Krim-tatvina, kot je učil RadĖtfif Proudhon, a tudi ni pridobljena le z Ėtdelom, kot je želelo misliti NKNM v ČD, **NSvet**, **Bob**. Enkrat je eno v ospredju, drugič drugo. V **Kirke** ni prikazano nobeno ročno delo, pridobivanje sadov dela, le trgovanje, ki pa je tudi delo, le da posebnega tipa. Terja darove, sposobnosti, spretnost, iznajdljivost, poznavanje psihologije tekmeca, odločnost, veliko naprezanje, skrajn angažma celega Čla. Prolec lahko po opravljenem delu počiva, se

otrese vsakršne misli na delovni proces, trgovec a la Berta nikoli, še v spanju mora tuhtati, koko bo prevaral tekmeca in kompanjona.

Analogno sem angažiran s pisanjem **RSD** tudi jaz, tudi ponoči, tudi v polzavednem polsnu. Če ni Tomobilizacije vseh sposobnosti osebe, basta trgovec in Znik neuspešna. Da je prišel Ink v SAZU, je moral nekaj let brez prestanka lobirati na Le in na De, pa še pisati zraven, delati vsaj vtis, kot da se noč in dan ukvarja s Kocem. Po mojem je to njegovo delo bolj videz kot resnični angažman. Ink se je odločil za uspeh v območju videza, uspel je. Mene tak angažma ne zadovolji.

Ker Berta ni zadovoljna, ko se vrne domov, svojega hlapca, ki tudi, kot bomo videli, predstavlja Sljud, tudi njemu je ime Janez, nadere. »Klada zaspana! ... Klofuto zaslužiš ... Tnalo si ... Poberi se!« Nepovabljeni gost - zanj še ne ve, da je to Kršv - je zanjo le odvečen, ne spoštovanja ne vljudnosti se mu ne čuti dolžna izkazovati. Samozavestna: »Opravim z njim sama! V petih minutah pojde čez prag, tako ga naženem.« Za nižje posle nima hlapca, kar sama jih opravi, če se ji tako zahoče. Njena neotesanost je v zvezi z njeno veljavnostjo, znakom za despoino, ki ne le ukazuje, ampak tudi sama izvršuje ukaze: »gre nestrpno proti vratom in jih potrese.«

Surovost (ReBar), o kateri govorim, je vdrla - se je naselila, tudi z mojo pomočjo, zagovarjal sem jo kot vnos slenga in argota v SD - v SD-SIZ sredi 60-let, obenem z Rg-Ludom. To je bil čas bistvene spremembe v SDbi. Ptja je še vladala, a Dbmoč je prehajala od zgolj Polkadrov vse bolj k Ekonkadrom. To je morda prvi začutil že Kidrič, a prezgodaj umrl, da bi se postavil na čelo tega gibanja. Za njim ga je profiliral Boris Kraigher, nato SKavč(ič), vse v 80-leta, ko je sicer gola Pola še vladala, Popit, Ribičič, a pod njo kot dežnikom je dejansko skoraj že prevzela oblast Ekonelita; Tip primer - njen zastopnik - ministrski Preds Šinigoj.

S prenosom KlasPolmoči (Stltipa) na Ekonmoč se je spreminjal tudi slog Ža. Polmoč je še čutila za potrebno maskirati se - oblačiti se - v Kulo, sam Tito, ki je dajal model, pa Maček in podobni LumRevarji, da ne govorim o Kardelju, ki je potreboval Vidmarja, Boris Kraigher Pir(jev)ca, SKavč Bena Zupančiča, Ribičič ČirZlca, Kučan Kmecla. Bolj ko se je Ekonelita osamosvajala, bolj je gojila lasten svet, manj je potrebovala te vrste maske. Bilo ji je do drugih: do imidža modnih-trend tipov, te so ji lifrali Izbi Močnikove Gene. Bližala se je PopPsKuli - PsKuli glede na Klasmerila TradKule -, Maszabavi, ki je nosila v sebi Strno zahtevo po veljavi trga. Tedaj je začela odpadati tudi etiketa (lepo obnašanje, vljudnost, videz Kule), Tradjezik; zamenjaval ga je jezik ulice, Lumstila, ki je prav sredi 60-let začel prodirati iz ZDA, Anglije, ZahÉvre, najkasneje iz Nemčije.

Ekonelita je Strno razmišljala podobno kot Dbgrupa v **Kirke**, tudi v **Patrih**, a ti so bolj EtDbKrita, manj izraz Nvvitalizma prebujenih SIKplstov; Špic je bolj retor kot močna Os. Ne pravim, da Ekonelita (rdeči direktorji, začel jih je kazati Rožanc v **Gredi**, inž. Lajovic, nato Rup-el v **Viharjih**, Jesih v **Ekonomistu**, Priž v **Direktorju**, Goša v **Doli-ni** itn.) ni morala upoštevati nadvlade Ptje. A vse več je bilo območij, kjer je smela sama določati svoj tip Ža. Vse manj se je čutila odvisna, saj je denar pogoj za neodvisnost Čla kot SAPOe, toje vedelo že PrM-NKNM. Žal je šlo Meš v smer Brže kot denarn(išk)ega sloja, pač razmere Kpla in trga, a v KlasMešu sta Kula in Éta (odtod Um in nrvnost tega Meša) še zavirali razmah golega Vita(lizma), Čla kot gole AgrÉkzIde. Ne

le v videzu, po etiketi, po načinu izražanja, ki je bilo SpoDo izbrano, glej ČD (**LjDa, Vice** itn.), ampak tudi v globini, v Noti, v PriPra Člustraju. Kap je bil še dolgo sredstvo za realizacijo višjega cilja: Slova kot Noštva. Šele ko je ta višji cilj oslabil in se je Kap osamosvojil kot lasten cilj-vrednota, kot (ob)last, v **Blagru** in **Zvestobi**, se je odprla prosta pot ReBari Čla. Medved tega še ni razumel oz. celo trudil se je, da bi MešBrž rešil pred to - Strno nujno - usmeritvijo (Redo na lumBar), Laner je še nekak Gos v stilu, **Kolo**, glej tudi **Na odru življenja**, medtem ko je bilo - celo starejšemu - Deteli jasno, da gre za dekultiviranje Meša, glej Kode kot **Dva skopuha**, zgolj za denar in Polo, ki visi na denarju, glej **Blage duše, Dva prijatelja**. Can pravilno opozori, da je dr. Grozd še kmetavzar, da ima - Tavč-ar - čevlje na kveder. Vsa Dbgrupa v **Kirke** je v tem Simbpomenu obuta v kvedrovce.

Ko izgubi Ekonelita (ta se po 90 RR v SSS, to je Daobluka SBrže, SKplpodjetnikov) potrebo po Kuli in Eti, ki jo je čutila še kot NKNM v ČD, **LjDa, Vice, Svoji, Pred sto leti, Kdor prej pride**, pomeni, da začuti svojo edinstveno moč: da je najbolj v skladu z AgrEkzld Nvo. VitČl ne potrebuje KulČte, zadošča mu imidž, vrsta likov-podob, ki mu jih prireja vsak dan vizažistka, modni-frizerski saloni, TeVe-Pop jedilnik nenehnih inovacij Zeitgeista, ki ga na PopTeVe oznanjata Andreja Virk in Igor Bratož, prej Žurst v Kulrubiški časniku Delo, SrKosov zet, šef Avtorske agencije, ki skrbi za denar-honorarje pisateljev. (Je res vse to ista oseba? Bi naj bila, vse spada skupaj v lik Kaplžba, ki je resnica SHKI pepčka-tepčka?)

RMg se uveljavlja sredi 60-let v nasprotovanju HMgi. HMg nosi SHKI, to so SpoDo Mešlzi starega tipa, Miheličeva, Bor, Tor, živijo še zadnji predstavniki tega sloja, Boris Pahor, Moder, Janez Gradišnik, Dragotin Šema, pravkar je umrl Kastelic, pred par leti Niko Košir s Poljšice. V dramah le-teh ni ne preklinjanj, ne slanga; kdor je v njih primitivec, je smešna Neg figura, kot Gašper v Miheličevi **Uri naših dni**, organist Fonza v Borovih **Zvezdah**, Čl nižjega sloja, neizobražen, kmetavzar. Vse Dgč v RMg. Tu junaki nove MePSte kar tekmujejo med sabo, kdo bo izrekel več kletvin, se izražal bliže jeziku nekdanjih postreščkov, LumProla, dna ulice. Trend se krepi od Rudolfove in LužanoveD do Filetove, posebaj močno ga je zaznamoval Jovanović, že v **Norcih**. Danes ga mojstrsko obvlada Hočevan, **M' te ubu!**

Ko sem branil nastop RMge, tudi lumslanga, sem imel v mislih predvsem Psetiketo, ki je v SHKI (pri Miheličevi, Toru, Boru) nadomestila PriPra Čto NKNMeša, čeprav je bila že ta vprašljiva; liki dr. Snoja, dr. Dragiča, dr. Milivoja iz **LjDa, Vic** in **Ženske zmage** se niso borili za TaProl, niti opazili ga niso, Voš šele v **Premogaru**, že prej edini Strit, glej **Najemnino**. Lito Miheličeve itn. sem imel za ponarejeno, SeH za nadomestek nekdanjega močnega Huma, ki je bil del RLHa. SHKI je sredi 60-let predstavljala le še spomin na nekdanje Slzbe, ki so se borili zoper Nemce, dr. Dragič, bila je klavrn ostanek celo tako retorično praznih likov, kot sta Tito iz **Patrov**, da ne govorim o VelOsih iz NOBD, Koca in Vidmarja. Surovi jezik je pomenil resnico Slzbov srede 60-let. SHKI je zastopala le še PsTrado, videz Pret(eklost)i, ništrc, kot bi ga danes, če ne bi bili DaSlzbi že povsem v službi Dže; ta pa je že v pretežni meri PvtDž, ki se klientelizira, stopa na stran zmagojučih-uspešnih tekmecev na trgu, te podpira, ostale pušča, da poginjajo oz. prisiljuje jih v okrepitev tekme, v to, da mečejo na trg nove proizvode, nove Zeitgeist Psideje, seveda vse iz istega lonca trendMasDbe. SND je le še v maločem dedič nekdanje nadRazrDže,

Razsvabsolutizma iz časov Marije Terezije in Jožefa II. (tudi ta oznaka o nadRazr značaju tega sistema je zelo pogojna, naj je cesar Jožef II. še tako omejeval kler, PIK sta še vladala ob cesarju), zglede birokracije, ki je trajala kljub vsemu po svoje še do 1918, do razpada Avssistema. Njen poraz odlično ilustrira-dokumentira **Kirke**.

DaSlzbi so ali v funkciji trga - uspešne prodaje svojih proizvodov na trgu - ali pa Univerze, tj.UZni, ki vse bolj proizvajajo UZnike MasPopDv tipa. Trg in Dž-univerza se vse bolj približujeta. Neodvisna Kritdistanca do Dbe (Dže), ki je bila nekdanj vodilo Univerze, pomeni danes le tolikšno mero strokovnosti, da se UZn ne bi pustila kupiti vsakemu kupcu-naročniku, vsaki stranki. A da služi nekemu strankarskemu sistemu kot takšnemu, TrgDbi, je izvajavcem naročil jasno. UZn ve, da utrjuje TrgKplsistem, Izbi RMg tipa vedo, da bodo uspeli le, če bodo čim bolj skladni z VISom PMLD. Kdor na to noče pristati, mora potegniti konsekvence, se preseliti na rob Dbe. Kot jaz in redki. A le na robu je mogoče pisati **RSD**. Kdor ostane v PMLDbi, pa naj skuša biti znotraj nje še tako do nje Krit, recimo Mōd, se bo Strno zapletel v nerazrešljiva protislovja, v Inf, ki vodi v SZ in entropijo. Če zna entropijo dobro prodati, potem ni entropija (le po videzu-formi), ampak je tržno uspešen proizvod-artikel. Mōdovi so takšni. Ni važno, kaj trdiš, niso važne ideje in vsebine - ni važno, kaj pravi Žurst notice o Riefnovi -, važna je prodaja artikla, embalaža, stil. Seveda je stil več kot le trenutni artikel; a to je že nova tema. Omenjeni Žurst je mislil na to, da je Riefnova uspela, določila rekurze snemanja nadaljnjih dokumentarcev. Odloča uspeh, ki je vpliv.

Težava-Traga VeRusa je v tem, da se je zavzemal za vpliv, a ni imel uspeha. Vpliv brez uspeha sploh ni vpliv. VeRus je žrtev svoje Trade: nekdanje težnje po Dti, ki jo je skušal nadomestiti z lDdbo, a tega ni zmož, bil je preveč vezan na svoje mladostne sanje-projekte, ki smo jih skupaj gojili v Pers. Mar Šel to zmore? Zelo se uveljavlja, postal je Kulster, pa? Ni njegova dramatika en sam primer ARF lastne SZi? **Kanje** ni bil uspeh. Janč(ar) je vse Dgč ciničen; vse poenostavlja, odpovedal se je ARF samospoznanju in RazRese, le še slepari. Razločujem med obema: Šel je vendar manj pokvarjen, manj ciničen, še vezan na lS Dti, pa čeprav per negationem. Janč se je Dti otresel kot pes vodnih kapljic, ko se požene iz vode. Janč je bil sijajen kot ilustrator groze Nih nemoči, Člpadca v ništrc, **Arnož, Valček**. V **Klementovem padcu** se je zlomil, skoka v neznanost skozi kaos-nič ni zmož. Je kot Bartolov **Empedokles**: slepar. In prav Janča je navajal kot svoje priljubljeno berilo v predvolilni kampanji vzor aKulPolika Drn; in Janča vabi v svoj svet modrih, skupaj s fBernikom, Kravcem ipd. Svet cinikov, ki bo maskiral Drnov cinizem. Kot organizator je bil Drn uspešen, pomagal je Slji v KplTrgDbo. Zdaj se vse bolj kaže kot provincialen diletant, kot starček (tak vtis dela), zapečkar. Zakaj ne pokliče v Svet modrih tudi Jake Sulca? Ker ima premalo - nič - humorja?

Berta je med prvimi liki v SD, ki se zaveda svoje Ekonmoči, Vitsile, zato ne potrebuje videza Kule kot etikete. Kasneje se skuša kultivirati, a zaradi ErSa do Kršva; pa ne gre. Berta je kot tip neotesanke, cinične direktne nesramnice, primer-vzorNvne moči, kakršna je ta - Nv sama -, če se ne obrusi s Kulo in ne samoomeji z Eto. Kajti kaj je navsezadnje Eto drugega kot samoomejevanje Čl strasti, pohlepa, Agrčkzld narave? Naj sodi Eto v katero koli Rlgo, v vseh - budizmu, Muslu, Kršu, celo Mrku - je samoodrekanje, je postavljanje mej, ki si jih določa Čl sam, da ne bi zašel v hūbris, a tako, da razlaga hūbris kot

terjatev Katboga, naj se Kani - celo Voj - borijo zanj(o); enako je v Muslu in Mrku. Zločini StlMrka - recimo PVD, glej **Črno mašo** - so nastali iz nareka Db(nad)Zge, da naj PriPra Čl, ki je lRevar, počisti oder, odstrani izrojene, zle, napačne, hudične.

Zdelo se je, da je ravno NKNM velik in pomemben korak naprej k boljši Eti, saj NKNM ne terja vojn, čiščenja Sžov, likvidacij zla-zlih, ampak Dia, z Dia na osnovi prepričevanja-argumentov-uma zmago nad Dgč mislečim. Vendar se je Dia uveljavil kot tekma na trgu, ne le kot retorika v parlamentu in DbJavi. V parlamentih in DbJavi se je izpel, postal Avčvekarija, samozaljubljeno nastopaštvo Ince. Šele trg kot pretok Kapa mu je dal težo, ga je ozemljil; a hkrati banaliziral, RR - reduciral - v blago, v sredstva tekmovanja za (ob)last, ki je vse bolj Abstlogistična. Kap niti ne more uživati sam sebe, kot je lahko Maček, ko je prejemal poročila o likvidaciji tisočev v Rogu ipd. Ali kot je knezoškof dr. Rožman, ko mu je sporočal šef PP dr. Hacin, da je Prte-Komste skoraj že izkoreninil iz tal StSlje, recimo jeseni 1944, še spomladi 1945. Rožman je užival, da je zmagoval njegov-naš Katbog, kot sta uživala KaKi maja 1945, ko so jima Angleži vrnil Dmbce. Prepričana sta bila, da sta zgrabila Zgo za roge, da se je zgodila velika ZgPravica (RPP).

Už v občutku zaslužnosti v udejanjanju Pravice. Ah, kakšno SSL! Prvi ga je spoznal dr. Minsky v **Dia**, že konec 50-let. Iz tega spoznanja je morala slediti RMg, če se ni uresničila Dt. Ta se seveda ni mogla uresničiti, prežgodaj je še, morda manjkajo stotisočletja do te uresnitve, vsekakor pa kataklizme, v primerjavi s katerimi bi bil Svetpotop mačji kašelj. IvSvet je to zaslutil, glej **Šeherezado** in **Vrtove**, celo **Kamen in zrno**, a ker ni razumel Dti, ga je zapeljalo Psničejanstvo Psdionizičnega SNca poetično-lirskega kova. Še eno SSL DaSlnce. V **Kirke** ne nastopa, Can pa se tega projekta-SSL-sanje ni nikdar otrešel, nastopa še v **CanVidi**, v Dionizovih prividih. Ta vidik je najodkriteje pokopal Grum v **Zastorih**, glej lik Larsena, ki znori, ker se mu dionizična estetska vizija ne uresniči, (p)ostane Pvtblaznost, duševna bolezen Pska, v kakršno se kasneje skriva Božičeva **Španska kraljica**.

3

V Bertino sobo začasno vseljeni tujec je Andrej Krševan, »absolvirani filozof«, izbruh vojne mu je preprečil polaganje diplome, »nadporočnik«, kar je bil v vojski. Kršv se Berti predstavi: »Vaš vneti častilec iz dijaških let sem ... Devet let je od tedaj, ko smo peli zadnjič študentje pod Vašim oknom. Gorica, Solkanska cesta, vila Mira - ali niso to lepi spomini.« Kršva ves čas dajejo spomini in obojni, grdi iz vojne, lepi iz časa pred vojno. (Za razliko od kratice PV, ki pomeni pred II.SvetV, bom uporabljal za čas pred I.svetV kratico PrV.) Vidi se, da je Remec primorski Slc. Rojen je sicer v Trstu, a je študiral v Gorici: bogoslovje; te teme v **Kirke** ni. Ko je **Kirke** izšla oz. bila uprizorjena, 1922, je bila Primorska - tudi Goriška - za Slce izgubljena, podpisan je bil mirovni sporazum, Rappallo, SaintGermain itn.

Kršvov spomin na Gorico ima zato še poseben pomen za TaSlce; soobstoj Goriške v isti Dži, v kateri sta bili Kranjska in Štajerska, je lep spomin, je Poz

dejstvo. NOB si ga je postavil za cilj uresničitve, vrnitve starega stanja, le da v SDži, ne več v pretežno NemAvsi. NOBD to tematizira, nazadnje Javoršek-Zemljan v **Odločitvi**, Bevk v **Trstu**, Kosmač **Na naši zemlji**. NOBD se seveda ne spominja na PrV z nostalgijo; obe Dbi - Avsa in Juga - sta za OF-Ptjo Neg. Dgč Rem, ki tudi v svoji NOBD - **Volkodlaki, Talci v Kraljevu** - ne slika OF-Prtov-LReve, ampak predvsem strahotni teror NczNemcev kot okupatorjev na SIŠtajerskem in Srbiji. Za Remca bi zadoščalo, če bi se vrnila PV Slja kot prva Juga; za PriPra NOBD - **BSSvet, Roj(stvo), Raz(trgan)ce** - ne. Za Kršva-Remca je I.SvetV - MV-I - le Neg čas, za NOBD nikakor! Kajti šele v MV-II (med 1941-45) se je zgodila velika Nar in Razr SI osvoboditev, ki da so jo pričakovala in pripravljala Stola; kot vemo vsaj od **Tugov**, po svoje tudi od **Uvoda v PKrst. BS**, Trubarjev **Malkat**, Romualdov **ŠkofPas** ne pričakujejo nič podobnega, KMG ne pozna emancipacije Slcev in Slova, čeprav ga Trubarjevo delo po svoje pripravlja, teksti v SIščini, celo prva SI knjiga, tudi **Malkat**.

Berta se spominja svoje mladosti. Podatek, da je živela v vili, kaže, da ne izvira iz revščine, ne iz Prola ne iz Km, pač pa iz Meša, trgovskega ali višjega uradniškega stanu. Kot takšna je bila deležna vzgoje v - verjetno samostanski - šoli, torej vsaj Zun etikete ali PsKule. A o tem nam dramatik ne sporoča ničesar, čeprav bi bravca - celo zelo - zanimalo, kako je mogla takšna preiti v Kplpodjetnika Krimtipa. Dejstvo je treba vzeti kot dejstvo; je pa nenavadno, tudi psihološko težko obrazložljivo-utemeljivo. Najbrž zato Rem o zadevi molči.

Na vprašanje: »Kako je sedaj tam doli?«, Kršv odgovarja, prišel je od tam, kjer je bil na fronti: »Razbiti zidovi, prazna okna zijajo v nebo, balkon je porušen, granata je udarila vanj.« Tudi na Simbravni: nekdanji dom je tudi domovina: pod lti je razrušena, ni več naša oz. naša je, a na poseben, destruktiven način. To stanje opisuje kmalu zatem Bevk v **Kajnu**. Remca kar naprej - Strno - obseda misel kot Prsideja: razrušena je lepa Pret, ko je bila možnost uresničenja lepih projektov, na Pvt ravni Kršvova diploma, na Dbravni postopno uveljavljanje Slcev v Trstu in Gorici z izrivanjem ltov, čeprav pod Avsstreho. Tudi tekma, a plemenita, saj je bil cilj Nar emancipacije plemenit, nadoseben.

Tega cilja - te teme - Rem ne razvija, a je konotiran, kot kažejo citati. PrV SD kaže v marsičem premoč Slcev nad lti, smeši celo Avso, Nembirokrate, recimo okrajnega glavarja Waldbauma v Štokovem **Anarhistu**. Rem kot Kan in kot PrV Slc na Primorskem nima občutka, da je bil ta čas - ta položaj - enoumno Neg, kot ga je kazala Le-SD, Kreft v **Kreaturah** in Špic v **Patrih**. Remčev SNcl ni bojevit, ni AnAvstipa, čeprav je dramatik kar se da Krit do vojne, ki jo je zakuhala AvsDž, s tem PIK; a teh dveh slojev posebej ne omenja in ne napada. Vidi se, da so bili Kani - da je bila SKC - v času neposredno po 1918 (po nastanku Juge) negotova, neodločna v sodbi, koliko je bila PrV SDb Neg. Rem v **Kirke** ne obnavlja ne **Hlapcev** ne **Grče** ne (Nučičevega) **Kraškega svetnika**. Oba s Kršvom živita iz lepih spominov; Kršv: »Jaz sem vam vrgel šopek rož preko balkona.« Čas prelepih ErS sanj, ki se resda skažejo kot SSL-iluzije, a nekoč je bila v njih moč PriPra čustev.

Berta je Kršva komaj spoznala: »tako ste se izpremenili«. Vzrok: »štiri leta in pol vojne«. Zdaj pa še »teden dni pot s fronte brez počitka - kdo bi me spoznal?« Še sam sebe ne more spoznati. V mirnem času se Čl v štirih letih komaj spremeni, če ga ne zadenejo kakšne posebne nesreče; v vojni se temeljno; kaj šele v MV-III! Tudi zato, ker je tako spremenjen - na slabše -,

pade Kršv v kremplje vampže Berte. Vojna za Remca nima nobenega Poz učinka, tudi ne za Slce kot prevladujočo SlZ, za njeno Etoceno vojne. Vojna je bila Poz le za par PoDež iz **Patrov** in za njune otroke, pa za Dbgrupo iz **Kirke**, s tem za - majhno - manjšino, ki je izkoristila nesrečo velike večine. Vse Dgč MV-II. V tej vojni ni bilo manj groze in Trpa kot v I.SvetV, vendar je bilo za obe vojskujoči se strani Slcev to Trp smiselno. Za Prte ga je potrdila zmaga, Dmbci pa še čakajo na potrditev z zmago v Dbi; da pa so prav oni Morzmagali, o tem so trdno prepričani. Medtem ko so bili Slci MV-I v vojni poraženi. Zmagali so le redki, le tisti, ki so se pridružili zmagovalnim zaveznikom deloma Itom, bolj pa Srbom, Golia, Jelenc, Lah, ali so za Srbe že prej navijali, Vilevs(tik).

Najgloblje so segli tisti, ki so naredili Rad ARF-AK kot Avs Čtki, v službi celo v okupirani Srbiji, Majc v Beogradu, iz tega časa so **Kasija**, **Dediči**, **Apokalipsa**. Golio je kot zmagovalca, kar se je čutil, nosilo v agitko, v nostalgijo, **Dobrudža**. CerkARF pa je manj globoka od Majcnove, glej dramo iz Vojčasa **Kdo je kriv?** Napisal jo je v času, 1934, ko je neposredna zavest Vojgroze že popustila; ko so začeli dramatikci že pripravljati novo vojno, tokrat kot osvobodilno, kot NOB-LRevo, Kreft v **Punti**, Moškrič v **Lovu**. Cerk je to (za)čutil in nehal pisati (drame), razen **Žrtve**, 1940, ki pa obravnava novo temo: Not dileme Vodlja Prola. A tudi s to dramo se ni ujel s SD-30. 1941 napišeta Kajuh in Štih povsem Dgč strukturirano **Mater**: agitko in ne Trage. Traga je mogla postati moment v eroiki, **BSSvet**, **Roj**, **Žene ob grobu**, **Za svobodo**, nikakor pa ne osrednje sporočilo-tema. Bistvo je bilo ravno v Not premaganju Trage z eroiko, nazadnje celo z agitko, v kar je padel sam Koc z **Večerom pod Hmeljnikom**.

Berta je zaenkrat šele povsem od zunaj seznanjena z nečim, kar je bila v Preti, opozorjena nase kot na bivšo Že; od Kršva še ni inficirana. Spoznamo jo, kako Moč(na)Os je, ko pripoveduje, kje je pravkar bila, res izredno pogumen Čl, res iz istega testa - kovine - kot ViT(omšičev)a. Služkinji Rozi pripoveduje: »Daleč sem bila, tik za fronto.« Po verižniških opravkih, zanje je tvegala Ž, analogno kot ga je ViTa za udejanjenje Koma v Slji. Ista strahotna sla-strast, le da vsebinsko Raz cilj. ViTina sla-strast se je vezala na Ideje, na Noštvo, Bertina na njeno Pvt(ob)last. PoV se je tudi ViTina vse bolj reducirala na oblast Ptje in njenega vodstva. Ni bila nazadnje razlika le še med Berto kot Pldo in ViTo s Pepco-Lidijo kot Klido? Je res Berta primer zavržene BarKplBrž despojne, ViTa pa Here? Kar se je zgodilo na začetku njunih poti kot vesoljska razlika med požrtvovalno in egoistično Že, je nazadnje skonvergiralo v skoraj isti lik. Obe sta ostali brez uresničitve svojih sanj, ena brez ErS Kršva, druga brez Koma. Praznih rok. Kot Zupanov **AleksPR**.

»Vse beži, beži.« Začetek novembra 1919. Fronte so razpadle, zmagovalci zasedajo nova ozemlja, lti Primorsko, pred lti bežijo zavedni Slci in vojska poražene armade oz. armade, ki na fronti ni bila poražena, le v srcu Dže, v Berlinu in na Dunaju, tudi v Lji. Razpad neke tisočletne Dže, njene Dbe, točneje: zadnje oblike njenih Db, bilo jih je več, od srednjeveške PIDbe prek Razsvabsolutizma, Metternichove birokratske-policijske Dže do (Ps)LDbe. Oblikuje se nova Db. Strankarski Vodlji mrzlično iščejo novo - ustrezn(ejš)o obliko Dbe za Slce. Da bi bila Slja samostojna ND, si skoraj nihče ne upa misliti, ni realno. Kako oblikovati Jugo? Velikosrbsko, v to smer gre Špic z **Osci**. Kot federalno enoto v SoD Srednji Evri? V to smer gre Tuma. Na osnovi

LReve? V to smer gredo železničarji in stavkajoči na Zaloški cesti, Komsti. (MOč se jim že pridružuje, čeprav je še gimnazijec.) Tedaj so Vodlji Ptje brata Žorgi, Lemež. Morda v KatSrednjiEvri; ima Ehr(lich) tedaj že takšno vizijo ali je usmerjen še proJugoSl?

Vse je negotovo, vse se preriva in (pre)oblikuje. Zg trenutek, ko rastejo novi Vodlji, se Nari kot Dbgrupe odločajo prav ali narobe, tj. v lastno korist ali škodo. Slci smo ubrali srednjo pot precejšnje koristi, a tudi SZ. PV čas je bil čas priprave na odločilno bitko, Komsti so to razumeli. SIZ-SD-20 se je obrnila v ARF-AK navznoter, Kršv uvaja to usmeritev. SD-SIZ-30 pa je že pripravljala novo odločitev-smer: LRevo. Izpeljala jo je skupaj z NOB. Če ne bi bilo Il.SvetV, bi jo morala brez NOB, brez OF. A 30-leta so jasno pokazala, da bo potrebna NOB. NemNcz in Itfz sta bila AnSlška, povsem Dgč kot pri Hrtih, kjer sta pomagala Hrški kot nezavisni Dži Fztipa. Sl De-30 ni razumela zelo jasnih sporočil - več kot namigov - Zg-časa: da je potrebno pripravljati NOB. Jel(očnik) je v **Kršpi** utemeljeval nujo AnKoma, DReve, Ko(ci)per v **Zasadu** nujo AnLiba, s tem tudi DeReve, čeprav Koper v imenu Slova. A Deževnikov upor v Zupanovem **Trajbasu** je bil mnogo bolj odločen kot Križanov v **Zasadu**, medtem ko je Jel zidal na PIKu, na paktu obnovljenega para Čtk-polkovnik-Pl Moscardo in jezuit-klerik Benito. Ni upošteval sile prebujenih ljudmas, ki so izvedle LRevo, glej **Roj, Razce, BSSvet**.

»Za vojaki, ki jih oživlja samo misel na mir, na dom in svobodo«, tudi LRevo delajo v Rusiji s temi vrednotami, DžV se izcimi tako rekoč sama od sebe, seveda Strno, »se vlečejo množice konj, ki so še nesrečnejši kakor ljudje.« Tu je poudarek: na nesrečnosti, ne le nesreči ljudi. Z vidika vsesplošne nesrečnosti se zdi početje Berte skoraj Poz. Berta ne beži, ampak deluje; analogno kot je en del prebivalstva tudi aprila 1941 bežal, glej Mrakovo **Gorje zmagovalcev**, drugi - LR-elita - pa je bil na novi položaj že pripravljen in je začel z (kontra)akcijo, z organizacijo OF, celo z diveerzantskimi podvigi, z napadi na okupatorje; zares aktivno šele po napadu Nemcev na SovZo. Berta deluje pač v okviru Kplsistema-VISA. Poskušala je - kot PoDež v **Patrih** - pridobiti čim večji Kap, čeprav na Krimnačin; ta Kap bi bil temelj močne Slje, če bi Slcem Srbi pustili Svo akcije in avtonomijo Dbe. A so jim pustili le drobtinice, kot so to doživljali Slci. Kap se je zb(i)ral le v Beogradu, deloma Zagrebu; Lja je ostala provinca, satelit, morala je čakati na novo priložnost.

Prva takšna se je zgodila MV-II, maja 1945, še ne dovolj izrabljena, še se je vmešala Juga, tokrat Ptjska. Naslednjo priložnost pa so znali Slci zares izkoristiti, tu je zasluga TaSPol elite, Puča, Janša, Bavča, Rupla, STHa itn. Uspešnejše Slje od te, kakršna je danes, ne bi bilo mogoče ustvariti. Ta DaSlja se nam zdi slaba; a kakšna bi lahko bila boljša? Z več SNcla, kar bi Slce spravilo v analogen položaj kot Hrte in posebej Srbe? To je hotel idiot Gros. De-snica na oblasti bi na eni strani bolj izzivala, na drugi bila bolj hlapčevska - do PIK; že tako je sprejela najbolj hlapčevske zakone o vračanju posesti PIKu. Drnova LibRca je bila optimalna. ND kot tako zaostala, kot je bila Slška, ni imela boljših možnosti kot te, ki jih je udejanjila. Banaliteta DaSlje je banaliteta Kpltrga v majhni Dbi, ki je komaj vredna tega imena; EU jo trpi le zaradi svoje širokopoteznosti, zaradi vednosti, kako potrpežljiv je treba biti z malimi Nacami, da jih ne razdražiš, da ne užališ njihove namišljene veličine.

Moja teza je : če bi Srbi kot zmagovalci Slcem dopustili več emancipacije, bi se Berta in njena Dbgrupa uveljavili kot temelj TaSDbe. Tako pa jih je lahko Rem razumel-obravnaval kot obrobni Krimpojavn. Delanje-uravnavanje DbZge - oblast - se je preselilo v Beograd, tam so prišli na oblast še večji - še bolj brezobzirni, a Strno isti - Krimci. Spojili so se z Džo, z Jugo, jo privatizirali. SKpl je smel igrati le - zelo - vzporedno vlogo. Pa kljub temu je glede na Srbijo in Hrvaško uspeval, kajti JugoKap je vlagal tja, kjer se je najbolje rentiral, to pa se je v Slindustriji; tudi kralj je nalagal vanjo. Slci so z boljšim delom, organizacijo in industrijo pritegnili Kap, ustvarili s tem osnovo za kasnejši lažji prehod v SSS, že sredi 60-let. Teh srednjih slojev ne Srbi ne Hrti niso imeli tako razvitih, kar pa so jih imeli, so jih v obdobju 1991-2003 izgubili, zapravili, predvsem v imenu Ncl iluzij, velikih projektov zastarele Magdeole. Zdaj zaostajajo že za desetletja.

Berta opiše stanje ljudi, ko opisuje stanje konj: »kakor izgubljeni tavajo po mestih in vaseh ob železnici ... Iz zemlje kopljejo zadnje bilke, plotove in ograje grizejo, da ne poginejo od lakote.« KC se ni mogla ne zavedati, da je sokriva za takšno stanje, saj je enoumno podprla vojno zoper Srbijo in Srbe. Dokler se ni SKC znova postavila na noge, to pa se je sredi 30-let, z Natlačenovim banovanjem v Dravski banovini, s Koroščevim sovladanjem v Beogradu, je bila v položaju, ko so vsaj nekateri njeni deli bili zmožni ARF-AK spoznanja. Najbolj Majc, a tudi Rem, še bolj v **Magdi**.

Ko so se Dmbci umikali pred Prti, maja 1945, ko so spoznali, da niso zmagali, še posebej pa, ko so bili vrnjeni v domovino v S, so bili tisti, ki so ostali živi, postavljeni pred dilemo: ali obupujejo kot opisani konji-ljudje v **Kirke**, ali se obrnjeno v duševno Noto kot Kršv, ali pa se pripravljajo na novo vojno, ki bo končno vendarle prinesla zmago NSSi kot De-Slji. V SPE - a že v Avs in lttaboriščih do 1948 - so se odločili za to Rco, od **Napada** in **Vsta** naprej. Misli na to Rco - na DRevo - še niso opustili, čeprav nekateri De-Vodje vedo, da vsaj v doglednem času ni uresničljiva, zato propagirajo RPP kot Katzakrament z vero v nebesa, Kremž(ar) v **RazPragu**; delno pa so se odločili celo za krepitev vsesplošnega razkroja, Lajovic z objavo UDBE-Neta, prepričani, da jim ostane le to: Not spodkopavanje DaSDbe; da s tem Posn(emajo)PV Komste, ki da so se tako priborili na oblast.

Spet se motijo. DaSDba nikakor ni v razkroju, razkroj je le ena od retoričnih fraz, s katerimi se igra RMg-Dv-LDPM. DaSDb je celo nenavadno vitalna, prilagodljiva, »harmonizirana« v medsebojni tekmi Kpltrgovcev, kot so »harmonizirani« člani Bertine grupe. Med sabo se spotikajo, a vendarle sodelujejo, saj dobro vedo, da se bodo ohranili in uspeli le, če bodo v tem pogledu enotni: navzven kot Dbgrupa. Kadar gre za kaj bistvenega, se vsi Slci združijo kot enotna platforma; ravnokar v odnosu do Hrtov, ki hočejo z razglasitvijo Ekoncone na Jadranu prejudicirati Džmejo. Lajovic je nasedel slabi- napačni Kriti-analizi DaSlje, ki je v veljavi v SPE; SPE je povsem SZSL. Slci, ki so v Lajovičem spisku ožigosani kot agenti UDBe, se ali smejiijo ali so ravnodušni; le udje DSD, ki so razkrinkani kot nekdanji vohuni PP Ptje, so prizadeti, Lajovic je mahnil le po svojih. Tepec. Bedak iz nemoči in dezorientiranosti. Želi si potop Slje, kateri ne more vladati. A barka Slje pljuje varno v zavetju Zahčvre. Šele če bo celotni ZahKpl ogrožen, bo tudi Slja. Tega pa preprečiti ne more; mar naj bi to poskušala preprečiti s tem, da bi se postavila na stran SadoHusa in Severne Koreje, kot sledi iz AnGlob ravnanja?

Berta je realista. »Morda pridejo še hujši časi.« Pripravljena je na vse, tudi na drastično poslabšanje položaja, medtem ko se Špiceva junaka TiTo zanašata na novo Jugo; Rem je kot TaKan bistveno bolj stvaren od navdušenca Špica. Zadeva je Strna: če se Člu obeta zmaga, izgublja občutek stvarnosti, zaupa, da mu bo še naprej šlo enako uspešno kot doslej; če pa je soočen s svojim porazom, je prisiljen razmišljati stvarneje, (po)ls vzroke za svoj poraz. SKC je od 1918, ko je morala postati stvarnejša v odnosu do sebe in okolja, pa do tikPV, do 1940, izgubljala poslušnost za realiteto, kajti vse bolj je bila spet pri moči, vse bolj se ji je zdelo, da je nič ne more vreči iz sedla; kot se ji je zdelo 1914. Berta se zaveda, kako je prišla do Kapa, zato ve, kako hitro ga lahko izgubi; kako je sreča opoteča; kako odločen mora biti Čl, da drži srečo za škricice. Res, bili so že hujši časi, turške vojne, 30-letna vojna. Za Kplste tudi čas po 1945. Moder je, kdor upošteva nezanesljivost Tsa.

Vojne je res »konec«. Roza se boji za svojega fanta Toneta; v drami bo nastopal. »Mojemu fantu bo bolje.« Skazalo se je, da je bila ta vera le delno upravičena oz. ta »bolje« je bil zelo dvoumen uzraz. Po eni strani mu je šlo bolje, a ker ga je Berta vpregla v Krim, je tvegala enako kot prej v vojni. Prej je tvegala za Cesarja, cesar je abdiciral; zdaj bo tvegala za Berto, Berta pa je blizu, upor zoper njo ne bo nič lažji kot zoper cesarja. Čl iz ljuda, kot je Tone, nima posebno veliko šans: če ga ne izkoristi eden, ga drugi. KC mu je ponujala vlogo ovce v čredi, Rel varnost. 1918 se zdi čas, ko si vsakdo lahko pomaga. Ne, da bi Čl postajal SAPO; za kaj takšnega je potreben čas, dolgotrajen Et in Kulnapor. Krimčas terja hitre odločitve, hitra znajdenja, velike dobitke, a tudi hitre padce. Instantsvet. Po svoje se nadaljuje v Slji 2003 (Slji-03). Le da ni več tako nevarno, ni vojne. Oz. same male vojne-tekme. Zato tudi dobitki niso več tolikšni - glede na ostale. Kot bomo videli, se je ljud sicer prebudilo, a bolj na Krimnačin kot v duha, ki bi ga rad videl Mrk, kot razlaga LRevo Mrk. LR okrog 1918 je bolj KrimReva, upor Ulice, kot pa zavestno delo ilegalne Ptje, kar nastane 1941 po dvajsetletni pripravi, tako Ideolteoretski kot praktični. MOč pomembno sodeluje pri obeh. Ne pa pri (ob)lasti. A to je posebnost MOča, ki jo jaz sprejemam, a obenem preOsm. NDM.

Dekla-služkinja Roza: »Moj fant ne bo več ležal v blatu«, še bo, »in vodi noč in dan, ne bom se več tresla, da mi ga krogla umori.« Še se bo tresla. »Pisal mi je pred tednom dni, da pobegne s fronte.« Takšno je bilo razpoloženje Avsvojakov na fronti, vsaj Slavov in Sicev. Razkroj.

Pogovor pojasni, kakšna je Berta in zakaj se je peljala v bližino fronte: »Vlaki se tarejo ljudi kakor panji ko čebele roje«, vse se premika, je dinamično, a brezglavo oz. vsak s smerjo k svojemu domu, razkroj Dbe kot individualizacija sleherne skupnosti, vsak je le še OPsk. »Pet dni sem se vozila za železnico po progi, ki jo prevozi vlak drugače v šestih urah.« Sami zastoji, organizacija Dbe poka, se Ktz (kaotizira). »Ko so vsi drugi obupovali, ko so nas straže na postajah z nabitimi puškami ustavljale«, teror se je nadaljeval, da bi Dž, kolikor je je še ostalo, vendar preprečila zadnji razpad-kaos, »sem bila jaz mirna.« MočOs. »'Vozil' sem klicala Sokliču«, svojemu kompanjonu, železničarju, »ki je vodil vlak« v njenem imenu, za njen interes. »Nekje so streljali za nami. Vendar smo vsemu ušli in moje blago je bilo na varnem.« Šla je po blago, nekaj je zamenjevala, seveda sebi v korist.

Njeno potovanje se da - spet - primerjati s potjo XIV. divizije na Štajersko, spet z isto razliko, kot sem jo označil že prej. XIV. divizija je hotela raztrositi Kom-Ideolo po Štajerskem, kjer prej ni bilo Prtov oz. so jih Nemci zatrli, hotela je vz(pod)buditi upor, pokazati na navzočnost Prtgibanja v Slji, šla je na pot, da bi povečala moč-oblast Ptje-Of. Analogno je šla na pot Berta, da bi povečala Pvt-(ob)last. Ptja je bila Kolgibanje, izraz Klde, Kplpodjetništvo je Ind(ividualno)gibanje, izraz Plde. V ViTi je živela Berta, v Berti ViTa. Za nekdanjega Prta Stsk ugotovitev, zame ne. Jaz vidim sorodnost - povezavo -, kjer so drugi slepi zanjo. Vidim Not zvezo-Simt med **Kirke** in (Priževim) **Kongresom**: Ptja ostaja še na oblasti, enako kot v **Kirke** Berta, le da sta obe nekaj izgubili, v eni drami je izgubil vodstvo StlVodja, Vincent, v drugi je Berta spoznala, da ne ore obdržati Kršva. Oblasti sta se zadovoljili z manj oblasti, z umerjenejšo oblastjo; Ptja tedaj s tim. Libom (seveda takšnim, ki ostaja znotraj Ptje).

Razlika med obema se je pokazala kasneje. Ptja je prepustila oblast DEMOSu, tj. De-opciji, KplBrža pa se je razcepila in delovala po dveh tirih. En del se je MV-II odločil za DRevo, za upor OF-Ptji, glej Tojana in Senatorja v **Ognju**, drugi del pa se je uklonil Ptji, recimo trgovka Martina Gregorič, **Za svobodo**, tudi trgovka Svetelova v **BSSvetu** ali gruntar-kulak-mlinar Rutar v **Razcih**. Dogajanje DbZge marsikatero odločitev ponovi, marsikatero pa spremeni; do potankosti vnaprej Prihi ni mogoče predvideti, posebno pa ne v Indivodločitvah. Brata iz iste Dne sta reagirala Raz: Elko je šel v Prte, Jelko v BeGa, **GiM**. Vanja v Dmbce, Kostja v Ptjo, **ŠPK**. Jožef dr. Bernik za Dmb ideologa-propagandista, njegov brat v VOS-OZNO. Marsikdaj odloča-prevlada Konta.

Berta je prav neverjetna: »Jaz sem se vozila z dvema Bosancema«, Bosanci so že tedaj veljali za divjake, najsi so bili Musli, Hrti ali Srbi, »ki sta imela strojnico na vratih vagona.« Berta podaljšuje Vojrazmere oz. se obnaša po Voj(aško), da bi uspela; ni analogno podaljševala vojne tudi LR, najdlje v Rusiji, kjer se je izrodila v DžV-Bm? Deloma tudi na Madžarskem, celo v Slji: v Prekmurju, glej **Rdečega gardista**. »Soklič mi ju je priskrbel«, kot profesionalna morivca. »Do postaje sta me stražila.« Tudi Slci bi lahko naredili gangsterski film: po eni plati opisuje **Kirke** tudi mafijo in gangsterizem. Sicer pa: ali nista KC in Ptja v nemajhni - morda v odločilni - meri tudi mafiji in Krimzdružbi?

Špic v slikanju Vojdobičkarjev ni šel tako daleč kot Rem. PoDež sta VojKrimca, a tega, kako to počneta, ne vidimo. Špica mnogo bolj zanima Krita avstrijakantskega SMeša kot Etprevrtljivega, v Nacpogledu Ideole zamenjujočega glede na lastne koristi. Špica privlači IdeolEtretorika, v kateri se Eta kot Ponot - kot problem duševnosti - hitro porazgublja, se RR v - nemalo ceneno - agitko. **Kirke** ne pade v takšno agitko, čeprav je tudi preenostavna v uprizarjanju Krimznačajev Dbgrupe. Pa je Can kaj manj enostranski v **Blagru**, **Rudi** (glej veleKpl podjetnika Broša), **Hlapcih**?

Roza Berto občuduje: »Srečo imate.« Berta pa ve: »Srečo in pamet!« Oboje je potrebno. Ko bravec prebere to izjavo, se prestavi v svet NKNMeša ČD tipa, v Vilharjevo **Kdor**, v Voševe **Svoje**; takorekoč ni ČD, kjer ne bi bila sreča na strani poštenih Slcev. A ne le sreča. Junaki ji zmerom pomagajo, z odločnostjo in značajnostjo, Matiče v **Bobu**, dr. Snaj v **LjDa**, Janez v (Lendovškovi) **Kteri bo?** Vsi ČD junaki so umni, Prih predvidevajo, tudi sami razumno pripravljajo. Kula je zanje - celo zviti - um. V ČD je Rom(antik)a zelo obrzdana, podrejena

načelu in Eti. Dr. Snoj ljubi Marico, a obenem ve, zakaj ljubi prav njo: ker je hči bogatega trgovca. Maksa v **Kralju** - kasneje, v fazi NegMeša - zmoti prav to, da je njegova izvoljenka prav Francka Kantorjeva, tj. bogataševa, Bržpodjetniška hči. Maksov MrkHum je bistveno Dgčen od dr. Snojevega ali/in Matičetovega, ki v **Bobu** kot pomočnik prav tako ljubi hčer svojega mojstradelodajalca. Le da se je um-pamet v **Kirke** - tj. v fazi KrimKapa - RR v Krimum, v um, ki ni le zvit, ampak ne upošteva nobenih Etozirov in ovir več. Ker je Maričin oče Srebrin do dr. Snoja odklonilen, celo žaljiv, se hoče ta iz ponosa izvoljenki svojega srca celo odpovedati, ErS zanj - za junake NKNMeša - ni edinoveljavna, kot je v RomD. Sreča je pač na strani NKNM-junaka, a lahko ne bi bila; RomD kaže primere, ko ni. (Za te primere skrbi - jih opisuje - Tavč. Recimo v **Gledjeviću**, glej Nučičevo dramtizacijo **Svitanje**.)

V KrimKplu Utum ne pozna nobenih pogojev, zadržkov, kar je skladno z ustrojem Kapa; Kap sam na sebi se ne zmeni za Eto, šele Čl se Kapu odreče ali omeji svojo slo po njem v imenu Ete oz. se ukvarja le s takšnim pridobivanjem Kapa, ki je Etdopustno. Čl NKNM samoumevno predpostavlja, da ravnajo tako njegovi junaki, vendar izbira primere, ko ne pride do kolizije med Eto in Krimom; to je pomenljiv podatek. CanD kaže ravno nasprotno primere: situacije, v katerih se mora junak odločati med Ut(ilitarnostj)o in Eto, dr. Mlakar v **Romdušah**, zato so te duše - Mlakarjeva - Romduše. Tudi Maks; ta celo med ErS nagnjenjem in občutkom slabe vesti, da se ženi v hišo Kplizkoriščevalca Prola, Kantorja. Jerman v **Hlapcih** zato zanemarja županovo hčer Anko, bliže mu je uboga Uča Lojzka. V KrimKplu je um Rad brezobziren, funkcionalen, hladan, instrumentalen, Sven. To je Sv brez omejitev. To je definicija Lbna.

4

Tudi v **Kirke** je Janez predstavnik Ljuda; tudi tu je v službi KrimBrže - Berte; na koncu se sicer obrne zoper Dbgrupo Bertinih tekmecev, K-da bi bila še slabša od Berte, pomaga pobegniti upornemu Tonetu, a pri Berti ostane. Špicev Janez (ŠpJan) iz **Patrov** se nazadnje priključi Tonetu, zapusti dozdajšnjega Gosa Potoka(rja), odide iz njegove hiše; Špic reši ljud pred pokvarjenostjo, opraviči ga, da je bilo prej kot hlapčevsko naivno oz. nesposobno za emancipacijo, torej neodgovorno, zdaj pa bo postalo odgovorno. Kako, tega ne vemo, še Špic tega ne ve oz. ljud da v JNcl dramah v službo Kralja, kar ga vodi v JNcz. Špic bolj zaupa ljudu ali pa je bolj lahkoten v retoričnem reševanju problematike. Tudi tu je Rem stvarnejši. Ed del Ljuda, Tone, se upre, a v imenu svoje IndivMore, torej ne bistveno primerneje, če gledamo z Etvidika, kot ravna Berta. Drugi del Ljuda, predstavlja ga Janez - v **Kirke** RemJan -, se ne emancipira. Ostaja v službi Gosov, tokrat Berte, kot če bi ŠpJan ostal pri Potoku. Ne čisto tako. Kajti ŠpJan je le hlapec, medtem ko je RemJan Bertin ljubimec. Njen ljubimec je bil že pred, MV, in bo ostal tudi zdaj, po končani romanci s Kršvom. Biti ErS ljubimec, morda le Sekpartner, nikakor pa ne poročeni soprog, je le neka oblika SA emancipacije.

Rem je ocenil, da Sljudu 1918 to zadošča. Da je večja mera SAKOe, ki bi pripadla ljudu, nevarna; ljud je aKul, sicer bistro, a nesposobno voditi DbDžo. Še najprimerneje je, da čaka v kotu, da je nekak nezakonski partner KplBrže. Bridka, skeptična ocena-predvidevanje ljud Prihi, povsem v nasprotju z Mrksodbo, s tem, kar MrkPtja pripisuje ljudu, kar od njega pričakuje: da bo vodilo lRevo oz. bilo v lRevi glavni steber vojske. Vodila bo Ptja, kader, ki pa izhaja iz ljuda, Mački in Leskoški, Tito. Ljud v lRevi ni le SAKO-Kld, vsak od članov Ptje je Rad zaveden Čl, ki sicer ni SAPO, je ud Klde, pa vendar ima zavest akcije, je akter v ZgDb dogajanju, kar ga dela za Hera, medtem ko oba Janeza nista nikakršna Hera. V **Patrih** je Her Narlnca, TiTo, v **Kirke** Hera ni; EtD ne potrebuje Hera, le ARF-AK poglobitev Čla vase. Her nastopi šele v Refe, v Kfzu, glej **Kršp, Zasad**, predvsem pa v SPED, Junak v **Vstu**, Stotnik v **Napadu**.

Kirke meče pomembno luč nazaj na pojmovanje ljuda, ki ga je gojila SKC PV. Krek sicer oblikuje Hero Uršulo v **TKrižu**, a ta drama je predhodnica Kfza. Sicer pa je tudi za Kreka ljud preprosto, zavedajoče se, kam spada: v AVS, **Tri sestre** in **Cigan-čarovnik**, v sloj rokodelcev (Rkd), glej Kodo **Pravica se je izkazala**. Še nižje mesto zavzema ljud v Lenardovi **Dekli božji** in/ali v Debevčevih **Blejkah**. Ima možnost dosega Sništvo, ne pa biti SAKO, kaj šele SAPO. Majc še v **Materah** ljuda ne emancipira, in ne v **Cesarju Janezu**. Kani poznajo Sljud, ne verjamejo, da je sposobno kaj več kot Etslužiti; če mu kdo zaupa večje naloge, ljud podivja, se mu zmede od hūbrisa, začne vse povprek likvidirati kot v Kmpuntih, že **Zoran**.

Ptja je dosegla, da se je ljud, ko je prenehalo biti Prol, RR v SSS; ti SSS so osnova in večina DaSljuda, DaSDbe. Ker sem ugotovil, da so SSS le pomanjšani - razmnoženi, demokratizirani - udje Dbgrupe iz **Kirke**, torej mali Krimci, z vse manj posluha za kakršno koli legaliteto in KulEtO, se zdi, grenek paradoks, da je Rem v **Kirke** postavil ljud (RemJana) celo više od tega, kar je postalo ljud v DaSlji; kaj je postalo, glej v MödD, **Na kmetih**. Zgodba o ljudu je žalostna; še bolj klavrna je zgodba o veri, ki jo je Mrk investiral v ljud, ki družī Prol in Km. Danes so SKm najbolj surov, nesramen, pohlepen del SNara. Treba je poslušati le nekega Gorenca, kako se izraža. Ta Gorenc je zastopnik »upornega« - kvaziemancipiranega Kmljuda. Kot da bi ušel iz **Zorana**, prava karikatura. A v času, ko se godi **Zoran** - začetek 17-ega Stola - je bilo Kmljud res lZ, živelo je v grozilih razmerah, Goren(j)ci in Dolen(j)ci pa imajo hiše kot dvorce, že Indusproizvodnjo, visok bivalni standard, avtomobile. Danes so glavni lobi v Slji, ki proizvaja vse več izgub, dela pa se, kot da je od njega odvisen SNar, SDb. Tak Gorenc bi jih zaslužil po zobeh: da bi dobil svojega Tahija. Ubogi so vse bolj le v urbanem IndusProlu, odvisni od svojih rok oz. vse bolj alkoholizirani, kadrirajo se iz tujcev, Balkancev, že tako revežev. Ti so Hanžkova zastava, s katero maha pred svojo vilo, podobno najbrž Bertini na Bledu. (Morda pravim, ne poznam je. A jo predvidevam glede na Hanžekov mesečni zaslužek.)

V 1. prizoru je Berta Janeza nadirala kot psa; mirno je potrpel. Zdaj pa se Janez pritoži; razloži, kako je bilo z njima prej, kako pa je zdaj, ko je kot Kplpodjetnica uspela. Poslušajmo ga. »Ko sva bila sama na posestvu in sem kakor vol vlekkel od jutra do večera«, tedaj še ni stopila na Dapot, bila je upravnica posestva, nalogo ji je poverila banka, delala je dobro, »tedaj sem bil pridni Janezek ... Bila sva kakor fant in dekcle.« Ljud in njegov upravitelj-

elita v lepem medsebojnem skladju, oba delovna in npravna. »Zdaj si postala visoka. Zdaj sem Janez - lenoba.« Zdaj ljud ni več dobro, novi eliti se je zmedlo od uspehov in nadmoči. Odnos Janez-Berta je treba gledati kot Simbrazmerje med ljudom in njegovimi Vodlji.

Ljud mora veliko potrpeti; Berta odgovarja: »Ali ne boš tiho? Zahvali Boga, da si v hiši!« Ljud mora molčati. Lahko je govorilo, ko je - s tem - podprlo Majniško deklaracijo in svoje nove Vodlje (Šušteršič je odpadel), ko pa so se ti inštalirali na oblasti, ravnajo z ljudom kot nekoč Pl. Kdo bo v hiši-domovini, odloča vodstvena elita, ne ljud. Ljud lahko gre, če ni zadovoljno. A kdo bo potem delal? Elita meni, da bo delavce že našla. Tako meni tudi Daelita, v Zahčvri in v Slji. Revnih, ki čakajo na tolar-dolar, je toliko, da se dela iz njih gnoj; ves tretji in četrti svet. Že Bosance lahko uvažamo, od zdravnikov do gradbenih delavcev. V DaKplu PM-sorta postaja ljud skoraj odveč. Sicer pa, ali ni bilo tako že v FD? Če so postali tlačani uporni, jih je Pl pokončalo, uvozilo nove tlačane, iz Bosne. Se SKC zaveda, kaj želi z Refe: to, kar nastaja prav danes? SKC je nezadovoljna le z nečim: da ni ona več odločujoča elita (PIK, knezoškof a la Slom-šek); da so ji vzeli oblast iz rok Libci. Sama mora vztrajati pri vsemogočnem (Kat)bogu, kajti ta ji je dal oblast, ko ga brani, brani svojo oblast. V tej igri je bog le manipulirano sredstvo boja-tekme za oblast.

Janezove besede je treba brati Simb kot sporočilo, kaj se je dogajalo v Slji zadnja leta: »Zdaj, ko z mojo pomočjo sediš na denarju«, ne, ker bi z njo vred ropal, ampak ker je delal zanjo, ko je bila še poštena, »ki ga je od dne do dne večji kup.« Kup raste, ker ga Berta-elita plodi s Krimdejanji. »Ali veš, kaj je v sredi tvojega kupa bogastva? Moji krvavi žulji šestih let.« Ljud je garalo, da si je elita lahko opomogla. Špic sicer ugotavlja isto, a elito obsoja ne toliko zato, ker se je obogatila, ampak ker je bila avstrijakantska, neNar(odna), Etprevrtljiva v Narzadevah. Če bi šel nelegalno - s Krimom - pridobljeni denar za uspeh Nara in ND, bi tandemu PoDež Špic ničesar ali le malo - le pogojno - očital. Tako so razmišljali Srbi o svojih Kpl banditih. Ker so iz tega denarja rasle v Beogradu palače kot gobe po dežju - PV je bil Beograd še provincialna palanka -, se je zdelo SrbLjudu početje njegovih elit primerno. Vse za veličino Srbije, ki je dobivala oblast za paravanom Juge. Isto je želela obnoviti Srboblast po 1990; ni šlo. Slelite so hotele Kap zase, Sljud jim ga je najprej privoščilo, mislilo je, da gre za obrambo-veličino Slje. Šele zdaj se prebuja iz tega SSl. Zdaj, ko ravnajo elite analogno, kot ravna-razmišlja Berta v pravkar analiziranem pogovoru.

Slci kot ljud so 1918 menili, da so prenehali biti hlapci; so res? Janez se sprašuje: »Ti bi me rada videla zopet kot hlapca. Zdaj se vrte moški okrog tebe, ženinov imaš polno hišo.« Ekonelita (a tudi Polelita) je uspela, zdaj se lahko uspešneje prodaja-ponuja na trgu, cena ji je zrastle. A Janez je moder Čl, ljud je modro: »Hvala Bogu, miren človek sem«, ljud v Remčevi vizuri ni LR tipa, »in vse to gledam in lahko čakam, kaj bo iz tega. Mene nihče izmed vseh teh ne odvaga.« Ti - KrimDbgrupa - bodo odpadli, in so res, 1941-45, ljud pa bo ostalo. Rem misli, da bo ostalo, ker edino pošteno in stvarno dela. Tako je mislil tudi Mrk, glej ljud v Potrčevi **Kreflovi kmetiji**, a ker je znova IZ, ima pravico do upora. To je stališče JPahorja in Potrča, ne pa Remca, ki računa, da se bo elita ozavestila svojih napak-grehov, se vrnila k poštenemu delu, recimo h Kreku, proč od Libcev. Kajti da so Berta in njena grupa Libci, je jasno, čeprav to ni eksplicitno rečeno. Ti ljudje se niti enkrat ne

sklicujejo na Katboga, nimajo KatMore, ne hodijo v cerkev, obnašajo se, kot da zanje ni nikakršnih okvirov-meja več. To je bilo 1918 obnašanje Libcev. Pa se niso vdajali Krimu tudi Kani, le da pod krinko KatMore, kot Hini? Detela jih je prikazal za kaj takšnega kar se da nadarjene-sposobne, par Albert-Mira v **Begunki**.

Rem-Janez imata neobičajno Fijo; koliko Kanov jo je še delilo z njima? »Radi mene se lahko svet sesede na kup, jaz se ne ganem.« Se ne uprem, a tudi ne popustim pohlepu; ostajam trden kot bit. Za Remca je ljud nekakšna v sebi zaokrožena in pomirjena substanca, ki ostaja ne glede na dogajanje DbZge. To dogajanje je večkrat - celo kar se da - burno, divje, gor in dol, modrost in moč ljuda pa je, da se nikoli ne dvigne tako visoko, da bi lahko padlo prenizko. Modrost že, a kaj je prav za prav takšno - tako pojmovano - ljud? Nekakšno ozadje, na katerem se odvija DbZg, ki je bolj Zg elit, Krimcev, PohlPld kot pa nečesa Etresničnega. Dejanja ljuda niso spektakularna - razen kadar se upre, Kmpunti, **Punta** -, vendar edino ono poskrbi, da ostaja svet v tečajih, na trdnem tiru; pustolovščine elit - Gosov, VelOsi, AleksovV - se nazadnje izničijo same v sebi kot otroške igre, cesarstva padajo, rastejo, padajo, in svet bi šel po gobe, če ne bi bilo te substance, ki vse drži pokonci.

Gre za zaupanje KCe v ljud? To bi bila spet velika modrost KCe, ne le njen cinizem. A kaj, tudi v tem je KC v sistemu PMLD zadela na mejo. PMLD ne potrebuje več ljuda, uvaža ga iz tujine, v perspektivi pa tudi ta uvoz ne bo potreben, ker bo robotizacija zamenjala nižja - ročna - dela. Ta dela ne bodo več potrebna Dbi, ker bo ta previsoko Tehrazvita, potrebna bodo le manj umnim, zaostalim, lenim, nesrečnim, bolnim, da se bodo s čim ukvarjali in porabljali (prosti) čas, ki ga bodo imeli preveč. Na dnu Dbe bo še ljud revčkov, s tem deprivilegiranih, a zaradi njihove po Nvi določene nesposobnosti, ne zaradi krivične ureditve Dbe. Se bo dalo tudi Nvo tako RR, kot se bo - vsaj domneva je, da se bo - dalo Dbo? Morda, za to so še posebej pomembni genetski eksperimenti.

A takšna Prih je še daleč, do tedaj pa bo nesposobno ljud nemalo trpelo, bilo ponižano, ker bo odrinjeno na dno. Se bo upiralo kot nekoč Kmtlačani, ker ne bo preneslo sistema, v katerem bo po Nvni poti zapostavljeno? Bo raje izbiralo vsesplošno katastrofo kot stanje odvečnih? Mu bo edino anarhističen upor dal občutek samozavesti, ponosa, kot ga je izražal v imenu ljuda že Can-Ščuka v **Blagru**? A Can je še verjel, da lahko Mrkupor - LR - (celo idealno) uredi Dbo, za omenjene ljudi-odpadek pa Mrkracionalna-hiliastična perspektiva ne pride več v poštev, njihov revolt bo Strno nujno iracionalen, zgolj destruktiven, AD. - **Kirke** omogoča Anlnu takšno razmišljanje, medtem ko **Patri** ne. **Patri** so kot papir tenko delo Žurretorizma, **Kirke** sporoča-načjenja v nezavednem ali v spodnjih nadstropjih večplastne drame-stavbe nemalo izjemno pomembnih vprašanj in tém. Tudi ta razlika, ki jo odkrivam med **Patri** in **Kirke**, je eno od meril, kaj je »dobra« in kaj »slaba« drama; merilo razločevanja je »kaj«, ne »kako«.

Janez je direkten: »In rad te imam še vedno, Berta, dasi nisi tega vredna.« Sljud ima še vedno rad svojo elito, čeprav tega ta ne zasluži; ljud čaka, da pride elita k sebi. V SIZ-SD-20 je prihajala k sebi kot elita Kršvov, s Ponot, z obratom k Pervesti, v SIZ-SD-30 s tem, da se je postavljala na čelo lReve, KaKi, MOč, Kreft. A danes? EkonPolelite so kot Bertina družina, Kršvov ni, le

njihove karikature, Šel in Graf. Namesto Ščuke in Maksa, namesto Špelce in Krima so v DaSlji v najboljšem primeru konstrukti RPP-SeHa, kakršen je Luka Truth v Mödovi Kodi **Sty**. Tudi to je eden od vzrokov, zakaj je Goša v **Vasi** poslala Preša nazaj v onkrajnost; zakaj oba z Gošo ne sodelujeva v SDBi, zakaj sem jaz IzDbJav.

Ima pa Janez iluzijo, enako kot Rem in KC: »Vseh teh, ki se sučejo sedaj okrog tebe, se boš naveličala in ostal ti bom samo jaz.« Kani še zmerom preveč verjamejo-zaupajo elitam, KC je pač elitna ustanova, vodi jo - in ljud s tem - kler. Celotno se od časa do časa skvari; se je v renesansi, tudi v Razsvu; in očitno v MV-I, ko-ker je podprl imperialistično Polo Avse, se še zmerom vezal na Pl. Ljud, ki je edino trajno zdravo, kljub odmikom-deviacijam (Tonetov upor), mora le čakati, pa bo dočakalo. Elite morajo doživeti Not spreobrnjenje. To je bila ena naloga SPED: Moža zamenjati s Sestro, glej Jelovo **Simfonijo iz Novega sveta**. Tudi v Mauserjevem **Kaplanu Klemnu** je Krita Kplpodjetnikov in PV elite, da ni znala (po)ls zveze z ljudom, s Prolom, ki je trpel v IZ, bil prepuščen sam sebi, zato ga je mogla Fasc(inirati) hudičevska Ptja. Le kaplan Klemen se bori na sledi JKra za uboge, ponižane, zapuščene. Ta Krita PV KCe in Kanov pa je bila tako huda, da SPÉelita - Debeljak itn. - Mauserja ni priznala, imela ga je za amaterja. Mar zato, ker je ostal delavec v tovarni, medtem ko se je siceršnja Katelita po vmesnem težkem obdobju EkP preizkušnje - v poklicih ročnih delavcev - spet povzpela k vodenju Pole in gospodarstva? Kremžar, Koper, Debeljak, Simč, Jel, Vomb pa so eliti služili, kot že v domovini PV.

Pogovor med Berto in Janezom položaj podrobno pojasnjuje; Janez: »Ali se spominjaš, kakšna puščava je bila tu, ko sva prišla na posestvo, ti kot gospodična upraviteljica, jaz kot hlapec?« Le v skupnem delu teh dveh slojev-poklicev je sad obrodil. Berta je - postala - cinična, nesramna: »Zato te imam še vedno nekoliko rada.« Tako je imel rad Sljud Šušteršič, najbrž kasneje tudi Korošec, a tudi Ptj vodje, ViTa in KaKi. »Zvest si, kakor naš bernardinec.« Ko je kje kaj zagustilo, je Ptja poklicala ljud na pomoč in zasavski rudarji so terjali likvidacijo Sžov PtjDže. Imeli so celo prav, vsaj s svojega vidika: bolje se jim je godilo, kot se jim danes. Sljud se Ptji ni uprlo; a tudi ne KCi 1918, kljub pozivanju KomPtje na lRevo, glej Jalnove **Brate**, par let za tem Kreftovega **Grakha**. Danes ljud ni več zvesto in hvaležno, čeprav bi Bük in KC to rada. Večina ljudi se je RR v SSS, v male Kplpodjetnike, Prol, ki je ostal na dnu, pa je manjšinski in nemočen. Km so PohlKld, komu naj bi bili zvesti, saj so si sami vzeli-pridobili, kar imajo. Res, pomagala jim je ljudstranka, a kot klienteli, ne kot ljudu. Namesto demokracije je danes klientelizem. Km lahko zaprejo avtocesto, pa si Dž nič ne upa. Dž jih ujčka, kot v EU. Vendar to ne bo trajalo dolgo; Km so v Zg perspektivi zaostal, neproduktiven, drag sloj. Janez ne bo postal ne Gos niti ne bo ostal močna bit NLa. Vsa posvečevanja Nara - SNcz v Urbovi vizuri - so SSL, so le kratkoročne, zato napačne investicije.

Janez: »Dobro si povedala o našem Sultanu. Po dvorišču hodi, polega in zeha v sonce, a je najboljši varuh.« Le do kdaj? Tega si KC in Kani z Remcem vred 1918 in/ali 1922 niso predstavljali, da bo Sultan zvest varuh LibKatelit le do 1941, v lRevi pa se bo spravil na elite-Gose kot podivjan volk, kot lačna in ogrožena zver. Janez se moti, ko pravi o sebi-Sultanu: »Če ga dražiš, godrnja, vstane in gre v kot. Jaz pa še godrnjam ne, ko sitnariš.« Ljud je

KIVodje likvidiralo kar na cesti, Ehra, **Člk**, NarInco, Kvedrove Hršdrama **Spopad**, Partljičeva **Justifikacija**.

Janez pa ni le ljud, je tudi Mo; to je nova - in šele prava, eksplicitna - tema **Kirke**. V razmerju Berta-Kršv se ne ponovi razmerje elita-ljud, ampak se soočita, iščeta, razideta dve eliti: Ekonelita in Intelelita Ponotobrata, izhajajoča iz Cana, iz Mlakarja, **Duše**, Jermana, **Hlapci**, Dioniza-Poljanca, **Vida**. Te duhovne Ponotelite Govekar ni razumel niti v svoji najboljši drami, v **Grči**, ne Nučič v **Kraškem svetniku**, ne Špic v **Patriotih**, ne Gangl v **Sfingi**, niti Kraigher v **Školjki** ne dovolj in primerno, čeprav se ji je na Canovi poti bližal. Ne Kristan, ta je bil preveč DbMor(alen), **Samosvoj**, ne Medved, ta je Noto zasentimentaliziral, **Na odru**, ali klerikaliziral z Refe, **Črnošolec**. Tudi zato je imel Can tak vpliv; tudi v tej točki je bil edini, kot je bil edini v MrkLRusmeritvi. Šele po 1918 se je začela - prav kot plaz sprožila - usmeritev k Ponot duš(evnost)i, glej JarčD, **Klic iz grobnice**, CerKD, **Očiščenje**, LeskovčevD, **Haris**, PregljevoD, tudi dramatisirani **Joannes**. Z vrhom v Grumovih **Zastorih**. A ta vrh ne vodi več k Očiščenju, kot je Kršvova smer, ampak k norosti, k AD, k blodnjam, Larsenova usoda.

Berta brez težav izvede ta prehod od ljuda k Mo, k ErS temi: »Norček! Res te dražim, ker si moški.« Mo je tema, ki sonastopa v skoraj vsakem razmerju v Dbi, a na zelo Raz načine. V ČD sta Mo in Že zmerom navzoča, ČD preferira opis razmerja med ljubimcem in ljubimko, iz katerega nastane zakon, nato otroci in SDb; dr. Mirko Snaj - Marica Srebrin, MirMara, **LjDa**, dr. Dragič - Manica Kratkų, DraMa, **Vice**. Najprej je ta odnos naiven, samoumeven, namenjen končni uskladitvi kot rešitvi, poroki, nastanku Dne. V drugi fazi se problematizira, najprej skoz PrepDč obeh, SlaTina, Alešovčeva **Podla**, nato se spor še poglobi-zaostri, Feodor-Olga v Ivana Tomšiča **Dveh zetih**. V **LjDa**, **Bobu**, **Vicah**, **Meji** sta Mo in Že sicer Raz, a ta Raz ni bistvena, je le ugodna, saj vsak od njiju išče svoje dopolnilo, ne sebe. Polagoma pa se razkrije, da sta si Mo in Že Raz po Nvi; da je Že bolj ljubosumna od Mo, Dragotina, da jo starši scrkljajo, Olga, zato postaja lena, spogledljiva, je Zapl in ne PriSo; tema **Zetov**. Onkraj ČD se takšna Že razvije v RomŽe, ki hrepeni čez vse mere, razbije zakon, Unič(i) svoje in tuja Ž, Jurč in Voš**Vida**. Dokler se Že ne deformira v vamp(irko), Pavlino iz **Sadu greha**, v kršiteljico zakona, Margito iz **Volje**, v destruktivno hudičevko. Najprej Že ni rada takšna, a okolje - zlorabe s strani Mo - jo prisili, da se brani, da tudi sama uporabi orožje, tisto pač, kakršno ji ostane na razpolago. HMg ne sledi KMg Eti, po kateri se mora KršŽe nujno podrediti Mo-škemu, trpeti, si s tem zaslužiti nebesa, v stvarnosti pa se ne upirati in upreti, lik Elizabete v Krekovi **Luciji**.

Rem z likom Berte ni šel čezmerno daleč, vsaj v pogledu ženskosti ne, čeprav je dal drami naslov **Kirke**, Kirke pa je znan simbol mitsko-epske čarovnice, ki Zapl Mo-ške, jih spreminja v svinje; torej je lik hudičevke, Kače. Če bi bil Rem direkten dedič PV SKCe, Debevca (**Žid**), bi naslikal Berto kot pošast, ki ubija. Rem zaustavi Berto pred tem zadnjim dejanjem, pred ravnanjem dr. Cholewove ali/in (Hugojeve) **Lucrezie Borgie**. Berta dolgo in načrtno Zapl, Kršvu laže, lastna dejanja mu Prikr, nazadnje pa ga le izpusti iz strupenega objema. Njen strup ni smrten. Noče ubi(ja)ti, ni PriPra Kača. Z Mo se igra, vse iz svoje družčine Zapl (zapeljuje), a jih ne ubija. Ko sreča zanjo pravega - vsaj takšnega, ki jo prvi zares od znotraj zanima, vznemiri, ji vzbudi

ErS čustva in strast -, se mu celo nemalo predaja, vendar ne toliko, da bi se v temelju spremenila, da bi postala kot on duhovno bitje s Pervestjo in EtKulo Krštipa v pomenu SlZ-20 oz. Ekzma. Rem ne gre predaleč v Demonaci te Kplpodjetnice in Že-nske. Ž z Berto ni neizogibno Traga; je (raz)rešljivo. Kot je sploh Ž v KplDbi (raz)rešljivo, v nji ljudje niso Ub(ijalske)Plde, Fdespoti-tirani-morivci. Razen na robovih, ko postajajo Fliki, recimo Kantor v **Kralju**, ki ustrelji Maksa. Na robu slehernik regredira v Ožldo, s tem tudi v UbPldo. Ko se bori za svoje Ž ali za svoj cilj, s katerim se je ldn - kateremu se noče odpovedati, to velja tudi za Komste, za ViTo -, se reducira na AgrEkzPldo; v tej točki ne pozna milosti. (Še)le Eta Krš ali/in KlasRLH tipa mu narekuje, da ne sme ubijati, ker je ubijani Dr; da mora upoštevati določene meje, a jih sam priznati znotraj sebe, zaradi svojega Perodnosa do Dra, ne le zaradi DbMore.

To mejo upošteva Maks, ki ne ubije Kantorja, a bi ga po logiki Etanarhizma moral, saj je Kantor Hudič, v drami vidimo, da dela hujše Emp zlo kot Berta, delavce v svoji tovarni tako IZ, da jih pritira v lakoto. Maks čuti-ve, da ne sme položiti roke na Kantorja, zabosti noža vanj, medtem ko Kantor - KplBrž - ne priznava nobene takšne Etmere-meje; TaSKC mu daje prav, Župnik, celo TaAvsDž pogleda proč, tu birokracija kot služabnica Zakona odpove. V tem pogledu kršijo Komsti bistvo Krš-RLH Ete. Če je DrČl njihov Sž (KplBrž akter, Dmbec, NczNemokupator ...), so ga upravičeni, celo prisiljeni likvidirati. Njihova Eta je ubijavska, kot je Eta KCe, ko brani Katboga oz. svojo oblast. Debevec ima za Etzaslugo AvsDž-vojske, da pokonča francvojsko, Napoleona, **Blejke**. Enako je imela KC v Avsi-Slji za dolžnost podpreti SV Avse zoper OrtSrbe. (A v zavezništvu z otomanskimi Musli! ta Strna nenačelnost-pragmatičnost KCe!) Rem izhaja iz poloma te neKrš odločitve SKCe iz 1914, zato je Kršv Kan povsem Dgč tipa; zato Remca tudi v oblikovanju Berte ne sili v Rad Demonaco (v lik svetopisemske Kače, **Žid**), ampak v razumevanje Dra. Kljub vsem Negpotezam Berte jo Rem razume. Opraviči je ne, a je ne prekolne, ne obsodi v Vprekletstvo kot Bilc Vedeža v **Tarb(ul)i** ali Krek Dihurja v **TKrižu**.

Berta je kar naprej prostodušna, ni Hina; ne igra naivke. »Moške moraš imeti na vrvi.« To je njena prva deviza. Služi dvema namenoma: da Moške omami, s čimer jih oslabi kot tekmece v boju za plen-Kap, obenem pa si jih podredi, da uživa v oblasti nad njimi. Kar naprej gre za dvojnost (ob)lasti; ta pojem sem enako - z oklepajem - pisal že v Pers, bil enako odklonilen do polaščanja, kot sem danes. Tretja Rca je (s)last ali Už; Už v (ob)lasti. Za Berto je Tip vse troje. Berta kot da ne more ustaviti svoje sle po (ob)lasti, ki je močnejša od nje, od njene Etvolje (če bi jo imela, a je nima). V tem je Berta Raz od Kantorja. Ta kot da ne uživa; kot da je zanj (ob)last nadoseben cilj, ki mu ga je usojeno udejanjati, se mu bližati, na teman in celo Tragtrpek način. Kot da je za Kantorja - čim večja - (ob)last v Neg spremenjeni RR cilj NKNMeša. NKNM-ČD je ustvarjalo (tako je samoumevno mislilo) Noštvo in (novo, šele PriPra) Slov kot umerjeni Ncl model za kasnejši MrkKom. KplBrž Kantorjevega tipa pa kot da je spoznala nemožnost in s tem nesmisel t(akšn)ega projekta, vsebini projekta se je odrekla, ni se pa mogla odreči njeni formi oz. projektiranju kot Člkonstruiranju nečesa zunaj sebe, nad sabo (deformaciji hrepenenja po Dti, hlepenju). Kantor je usodno navezan na svoj projekt služiti čim močnejši avtoreprodukciji Kapa, s tem (ob)lasti. V pridobivanju Kapa je asket, se pravi, Eta samoomejevanja pri njem še drži, a

v Neg-groteskni obliki; odpoveduje se Hedu enostavnega tipa, da bi služil bogu-Kapu. Temni služabnik novega Kplboga, boga LDbe v Kplsisitemu.

Kot da je 1918 že toliko Kapa (od **Kralja** sta minili skoraj dve desetletji, SBrž si je v tem času nemalo opomogla, se postavila na noge), da askeza Kantorjevega tipa ni več potrebna. Tudi vojne razmere - I.SvetV - so prispevale svoje: strahotno razmetavanje energij, ki so šle v nič, v AD (Avse, vsaj Pla, če ne tudi Kla), trošenje Vitmoči čez vsako mero. Tudi MV-II se je porabilo ogromno moči (življenj), a 1945 - v hipu zmage - se je zdelo, da so bile vse te energije uporabljene kar se da smotrno: kot temelj za nastanek Koma oz. IdeaDbe, IdeaHarKlde. Za SIZ 1918 pa je bilo vse Dgč. Kar je spravljal skupaj Kantor - Kantorji - kot asket, se je v hipu razvrednotilo, če je Kap napačno nalagal, recimo v vojne obveznice, ga hranil v kronah. Nekdo, ki ni imel skoraj nič, pa se je lahko v hipu vzdignil v bogataša, če je znal špekulirati, PoDež z Dnama, **Patri**, da ne govorim o družini iz **Kirke**. Ne samoodrekanje, ki je bilo pri Kantorju še ostanek puritansko-janzenistične More, ta se je podrla, tudi v Nemčiji, ampak igranje na borzi, tisto, kar se je zdelo NKNMešu v 70-ih in 80-ih najbolj napačno, saj je borzni krah špekulante oskubel do zadnjega; glej Voš(njak)ove **Pene**, to je njihov osrednji motiv.

AvsKpl si je po polomu dunajske borze v 70-ih letih spet opomogel, tudi s KatMoro pod Taaffejevo Katvlado, v Slji z zmago KCe sredi prvega desetletja novega Stola, 1918 pa se je ta, s težavo zaceljena rana Kpla in solidne KatDbe znova odprla in še mnogo širša, globlja, skoraj usodna. **Kirke** ne kaže poloma špekulantov in KrimKplstov, kot **Pene**, ampak njihovo zmago. V **Kralju** zmaga podjetnikova brezobzirnost-odločnost - nečloveškost -, ki je nastopala kot vojna (RB) zoper Prol. V **Kirke** Prol ni več važen. Trgovci ropajo, kar je v Dbi nastajalo skoz Stola. Niso več niti Kpl-podjetniki kot lastniki tovarn, ki so dolžni skrbeti za čim bolj tekoče poslovanje-obratovanje pogonov, kot še v **Kralju**, **Zvestobi**, **Kolesu**. 1918 so se sesuvale tudi tovarne, sploh proizvodnja. Na ceni ni bilo več proizvodno delo, ampak ropanje tega dela, znajdenje v vsesplošnem grabljenju. To ropanje K-da je posta(ja)lo igra, tako lahkotno je bilo. Ko so ga opravljali, so sicer vse tvegali, tudi Ž, a tvegali na površen, hipen, pustolovski način, sredi Krima, medtem ko je bilo za Kantorja, Lanerja, Glavača vodenje tovarn še mukotrpen posel vsakdanje skrbi, malih računov in racionalitete kot vsakdanje mreže, dolgoročne kontrole trga zaželenih artiklov; ta vidik eksplicira posebno **Kolo**, kasneje **Kristalni grad**.

Grad K-da opisuje popolnoma Dgč Dbsvet kot **Kirke**. Funtek vrača - planira vrniti - EtKpl NKNM-dobe, Klodičevega **NSveta**, a pol Stola kasneje, Rem opisuje, kar vidi. Funtek upa, njegovo upanje bo v 20-ih letih izpuhtelo kot dim, Rem ugotavlja. SIZ temelji na Remčevih spoznanjih, ne na Funtkovih sanja(rija)h. A le do 1941 oz. do 1990. Po 90 se obudi Funtkov projekt, točneje: njegova aplikacija-prilagodev. Ne več kot EtDb - kot Etprojekt, kar je vsaj nekoliko še mislila Slzbelita v 80-ih letih, tudi Goša v **Doli** -, ampak kot Dv-projekt, torej že zunaj vsake Ete, zunaj pomenskega polja, ki omogoča nastanek-delovanje (psihologijo) Ete. RMg se z Eto izključuje. RMg vrača igro, ki je v početju Dbgrupe iz **Kirke**; vrača dogovor med sodelavci v tekmi, ta dogovor je iz **Gradu**, a dogovor za RMg ni Ettipa, kot je za Funtko, ampak zgolj Uttipa. Za **Grad** se Ut in Eta skladata, kot se v ČD, **LjDa**; za MödD, recimo za **Vajo zbor**, za Fritzevo **Lipicanijo** pa obstaja le še Ut, Eta je le še maska Hinov.

Berta razvija svoj sistem: »Moške moraš pogledati lepo, se jim nasmehnuti - in v ogenj gredo za žensko!« Opis Zapla. Kantor Zapla ne uporablja, še manj njegova žena. Uporablja ga Helena, soproga Polika dr. Grudna v **Blagru**; Pola je že ves čas manj podrejena proizvodno-asketski Eti kot Ekon(omij)a. Pola živi od Zapla-varanja. Can pokaže že v svoji prvi drami, v **Romdušah**, Polike, dr. Delak, Strnen, itn., kot sleparje-lažnivce. Enak jim je Župnik iz **Kralja**, ki je predvsem Polik. Kristan naredi Zapl-varanje za osrednjo temo **Vrankovića** kot drame o razmerju med Polikom-Polo in Eto. Iz t(akšn)e Berte pa ne nastaja ViTa, ta ukazuje in se ne prilizuje, ampak DaSPoliki, Kučan, Janša, celo Puč, čeprav je bil v tem poslu kot slon v trgovini s porcelanom; imel je namen omamljati, a je butal po beticah. Brezasta ščetkica ima kocine iz travnatih bilk, tako je mila, tako se dela milo. Ljudje, ki niso le PohlPide, zato volijo koprskega mafijaša Popovića, ampak so tudi slabiči, pustijo se omamljati, so v neverjetnem številu nasledili Brezničinim (dejansko grezničinim) sladkanjem. Userji se nanje s sladkim drekom, kot za stavo ga bodo (po)lizali!

»Bogastvo jih« - Mo - »vabi k meni. Z njim sem jih tako omamila«, s sabo kot lepo že in s svojim bogastvom, bolje: hitro obogatitvijo, torej sposobnostjo, »da v svoji neumnosti sami ne vedo, da služijo le mojim načrtom.« Neumni so, Berta jih ima za neumne; in jih bo imela, dokler je ne bo kdo porazil. Le tega bo spoštovala. Tekmeci na Kpltrgu cenijo le zmagovite, močnejše in bolj brezobzirne, bolj cinične, manj naivne; enako v DaSlji, kjer velja poštenjak za tepca. (Vsakdo ve, kaj pomeni, če se Prle in Pobodnik vnemata za Poštenost-Pokončnost: Hin masko za posebej umazane goljufe.) Um=uspeh, neumnost=poraz. NKNM-ČD je sicer tudi že tako mislilo, a ne na tematiziran način, le samoumevno, ker se je Strno predpostavljalo, da je svet racionalen in pravičen: da nagrajuje poštene in kaznuje barabe. To je Protpredpostavka dissenterjev, glej tudi Hugojevega **Cromwella** (Eto puritancev).

AvsDb od 60-ih naprej je omogočala takšno vrednotenje-VIS, kljub - morda pa ravno zaradi njihovega poloma - borznim špekulacijam tistega časa; niso uspele, vsaj ne kot sistem. Po 1890 - tudi z razmahnitvijo industrije, širitvijo in slabšanjem položaja Prola, **Zvestoba**, **Kralj**, **Kolo**, že **Premogar** - pa je ta predpostavka usahnila. Kantor že ve, da zmaga tisti, ki je bolj brezobziren, ne pa, kdor je bolj pošten. Za Kplste Bertinega tipa je to spoznanje že samoumevno. Funtek z idejo **Gradu** - EtKpla - ne uspe, vsi so prepričani, da imata prav Rem in Berta. Odtod prepričljivost KomPtje, ki obeta novo poštenost - LRĒto -, glej že sredi 20-ih let nastalo Kreftovo **Leto 1905** z enakim sporočilom Kajuhove in Štihove **Matere**, zadnjim pred nastankom NOBD; Ka**Mat**i nastane poleti 1941, trdi, da je Et(ičen) le LR boj zoper vladajoči Bržsistem. Tor v **Prz** pokaže, kako se podre ta sistem tudi Voj(aško).

Berta je dala prvo informacijo o sebi in svojem ravnanju. Janez jo pokomentira: »Tvoj kup denarja pa raste od dne do dne, jaz sedim s teboj na njem in pazim, da ga kdo ne izpodkoplje.« Takšno ravnanje ljuda ni primerno; Janez-ljud se še ne znajdetata. Čakata, da jima bo pomignila usoda in svetovala, kaj naj storita. Rem pušča, da se dogodki odvijajo po Stri let okrog 1918; na koncu drame zastavi Rem novo vprašanje o ljudu, o pravi poti, da tudi smer. Že zdaj smem reči, da se nekaj iz dogajanja drame vidi - more sklepati -, vendar ne dovolj. Rem tudi kasneje ne zmore globljega uvida. V **Magdi** radikalizira Pavlo, razkrinka aMoro Brže. S tem le podkrepi Neg sodbo

o Brži, ne ve pa, kako naprej. V **Prežitkarjih** razširi to sodbo še na Km kot noben drug Sldramatik. Pride s tem do tako Rad spoznanja o Čl zlu, da mora obmolkniti oz. se celo tudi on vda Refe, glej dramo **Zakleti grad**? Naj jo €S analiziram v pričujoči knjigi, da bi poudaril Remčevo zadevno nemoč?

5

Vse, kar sem komentiral do zdaj, sodi v uvod drame. Prva tema - Bertino tekmovanje z družino - se začne po obravnavanem pogovoru Berte z Janezom. Nastopi Soklič, o katerem smo že nekaj slišali. Je železničar, pojavi se v »železničarski obleki, dolgi zimski suknji, s službenim kovčgom v roki«. Podatek je pomenljiv. Sokl nastopa kot službena oseba, kot Džuradnik, dejansko pa je v službi - najet od - Berte. Sporočilo: celotna Dž, a tudi Dž v Pos segmentih, recimo železnica, se je prenesla v roke PvtKplstov. To je odstop od Avsbirokratske Dže, ki naj bi bila nad sloji; dejansko ni bila nikoli zares nad PIKom. Okrog 1918 - vsekakor z razkrojem Dže v izgubljeni vojni - se seli oblast od cesarja in PIKa h Kplstom, še posebej Krimtipa.

Pogovor se tiče trgovanja. Berta je kupila - seveda pod ceno - konje, ti potrebujejo za obstoj hrano, oves. Berta ne izgublja besed, Sokla povpraša za oves. Sokl ni železniški uradnik, kakršni so bili PV, je že trgovec: »Oves bi se že dobil.« Vse ima pod nadzorom, pregledano. »Na naši postaji ga je cel vagon.« Žel(ezniške) postaje so prav v teh in takšnih časih posebej pomembne, so osnovna komunikacija, po tirih se vozi živež, dobrine. Tedaj še ni avtov oz. le malo jih je, kaj šele letal; Žel(eznič) je okostje sistema, brez nje ne gre. Kdor obvlada Želo, skoraj da obvlada sistem.

Vagon, o katerem govori Sokl, »je obtičal na progi«, ali pa ga je kdo obtičal, zaustavil, da bi se ga polastil. (To je bilo tedaj zelo težko ugotoviti; in kdo bi to ugotavljal? Nadzor Dže nad subsegmenti so prevzeli Pvtkoruptneži, ki so na zunaj predstavljali Džo, a za svoj žep. Primer Sokla.) »Nihče ne ve zanj kakor jaz in skladiščnik Müller.« Imeti prvi in točne informacije je prav tako pomenilo obvladati položaj. Informacije prodajati ali pa se sam okoriščati z njimi. Sicer pa, ali ne velja to tudi v mirnih časih? Načelno naj bi bile v KlasLD informacije na razpolago vsem; a zmerom je nekdo, ki pride prvi do njih, nekdo, ki jih zna učinkoviteje izkoristiti kot ostali. Tega se ne da preprečiti. Ta Čl se lahko svoji prednosti odpove, je ne uporabi v svoj, ampak v obči prid Dbe, kakor ta obči prid-blagor presodi; tako je učila NKNM Eta. Takih Mešev je bilo veliko, po Kantovem zgledu. A tudi ti so se - lahko - motili, kajti kako presoditi, kaj je zares in PriPrav splošni blagor? Za KC je to blagor KCe. Za Nclste blagor njihove Nace. Za poštene uradnike blagor njihove Dže, primer Možine iz CerKD **Roka pravice**.

A kaj storiti, ko se Dž sesuva, ko se pokaže, da se je KC motila, propagirala je napačno Džo? Ko je bil NemNcl poražen, SNcl pa se je opotekal med Avspatriotizmom in J(ugo)opredelitvijo, **Patri**? Tedaj je čas za spretne in nenačelne, kakršni so Berta, Soklič et comp. V tem času je prevzel oblast v Mariboru major Maister, v imenu SNcla, ki je bil prav tako le ena Kld zoper ostale, ob ostalih; glej zagovor tega prevzema v Vugovi drami **Najdaljša noč**.

A tudi v mirnem času, ko se je naivnim zdelo, da so stvari urejene po božje, so zmerom - Strno - prevladali interesi določenih Pskov in slojev-poklicev, PIKa, Narov (Nemcev, ne Sicev), ver (KatRlge, ne MuslRlge v Avsi, MuslRlge in ne OrtRlge v Osmanskem carstvu). Denar se je stekal h GrGr paru in njuni eliti (GrGr: Grozd-Gruden, **Blagor**) in ne k Prolu z ulice. To so 1918 spoznali celo prej najbolj naivni in zvesti Avspodaniki.

V DaSDBi so zakoni, ki prepovedujejo uporabljati informacije, dobljene znotraj podjetja, to velja za početje, naperjeno zoper podjetje, v korist tekmecev podjetja; zlorabe zakona so kaznive. A koliko teh zlorab odkrijejo? Še mnogo manj krivcev kaznujejo. Pravde se vlečejo na sodiščih leta in leta, nato zastarajo. Kot da je sistem utemeljen na tem, da z zastaranjem ipd. ukinja sam zakon. Ni tak sistem Krimisistem po ustroju? Ni DaSDB le bolj Hin Prikr(ita) Db-družčina Sokla in Berte?

Za ceno ovsa se bosta sodelavca dogovorila, »ko bo oves ves na postaji«. Zdaj se posvečata opravljenemu poslu, o katerem je bravec že nekaj slišal. Sokl: »Račun o zadnji vožnji bi rad sklenil s teboj.« Razumljivo. Posel je opravljen, plačilo mora slediti. Sokl ve, da sme terjati veliko, je kot oderuh Grabež iz **Boba**: »Petdeset od sto čistega dobička.« Ti ljudje so tudi drug z drugim nepopustljivi, pohlepni; oz. popuščajo šele, ko so v to prisiljeni. Njihove začetne zahteve so kar se da visoke.

Berti niti na misel ne pride, da bi Soklu odmaknila tolikšen delež: »Izplakni si jezik, prijatelj! Zareklo se ti je!« Jezikovno in psihološko dobro izbran slog; kaže na Bertino vzvišenost, moč, suverenost, poučenost, odločnost, sposobnost za mešetarjenje. Brž ko prideta skupaj dva sodelavca opisovanega kova, postaneta - se RR v - tekmeča, na kraju, če se ne sporazumeta (če terja eden preveč), tudi Sža. Rc je veliko. Kar družji-veže Sokla in Berto, ni PriSo, kot je med nama z Alo, imel sem ga tudi z MBP pri Reviji 57, pri Pers, še pri Problemih okrog 1970. Izraz »prijatelj«, ki ga je uporabila Berta, je Irretoričen; sodelavca sta, od primera do primera, a ves čas - Strno - tekmeča. Če bi kdo od njiju verjel - se zanašal na to -, da je njegov sodelavec tudi njegov Pril, bi že izgubil igro-tekmo. To ve prav dobro že Detela, glej Kodo **Dva prijatelja**, od katerih je eden naiven, drugi kot Sokl. Vsakdo je vsakomur tekmeč, gre za delovanje-ustroj Kpltrga, v vsakem tekmeču je Potno Stra Sža. Kar Čl kot Kplpodjetnik-trgovec počne, je Potno vojna, DžV. IdČl je po Stri AgrčKzld; IdeaHarld je le njegova maska. Berta se kaže Kršvu kot IdeaHarld, a ga vara. Za hrbtom ostaja, kar je: Krimtrgovka, ni, kar trdi Kršvu v obraz, da je postala, ker da se je Tem spremenila, poboljšala, Ponot, poduhovila.

Rem v maniri dobre RealD opisuje, kako poteka mešetarjenje; ker Sokl vztraja pri zahtevi, Berta: »Ali se ti blede?« Napad, žalitev. »Jaz sem blago kupila, jaz ga plačala, jaz prevzela«, res, bila je na vlaku, kot vemo, »jaz spravila v denar«. Vse je držala v roki. Vse? Ne; če bi vse obvladala, se s Soklom ne bi o tem pogovarjala. Nekaj je prispeval Sokl, to mu mora plačati. A koliko? Kako oceniti, koliko je vreden Soklov delež pri tveganju in Krimkupčiji?

Sokl: »In jaz sem ga vozil«, blago, »jaz ti dal Bosanca, da sta ga stražila, jaz tvegaj življenje in službo, ko so streljali za nami.« Vse res. »Če bi mene ne bilo, bi tebe in tvoje blago hudič vzel.« Tudi res. V miru je dovolj časa, da se vzpostavijo trajnejša-trdnejša razmerja med sodelavci, da se oceni vrednost vsakega sodelovanja in tveganja posebej. A tudi ta ocena je rezultat ponudbe

in povpraševanja. Če se na trgu ponuja veliko profesionalnih zaščitnikov-Krimcev, njihova cena pada, če jih je malo, narašča. Tudi tu ni objektivne vrednosti (nečesa), kot je hotela imeti FKČ, glej Tomaževa in Albertova pravila trgovanja, določanja vrednosti blaga; vsa FD je počivala na njih. (Prepoved obresti, uravnavanje trga tako, da ne pride do presežnega povpraševanja ali ponudbe. Stabilen, a samozaprta sistem, utemeljen na - božji - biti.)

Kpltrg bit dinamizira, dokler je v Libu ne izgubi, bit se RR v nastajanje, začetek in model Heglove Fije kot dialektike, glej veliko **Logiko**. Nastajanje se zdi v začetku 19-ega Stola - NKNMešu - še trdno, še bit kot dinamizirana, kot HKD vseobsežna, saj obsega tudi nič, Hegel ta nič misli in upošteva kot nihče pred njim, Spinoza ga še ne razume. A kaj kmalu, že v Schopenhauerjevi Fiji, se nič osamosvoji, Kpltrg v drugi polovici 19-ega Stola (v Zahčvri, ne pa še v Sliji) že nakazuje, da je vrednost nečesa fiktiven pojem, trg določa le ceno, ne vrednosti, torej le videz in ne biti. To najjasneje spozna-artikulira Marx, ki Kpltrgu pripiše zmožnost-nujo RR vsega v - vsak hip spreminjajočo se (Zeitgeist!) - ceno, obenem pa Marx vrača (v tem je njegova Refe) vrednost, pripisuje jo delavčevemu (Člu) Delu kot (obnovljeni, iz Infe rešeni) biti. Na tej vrednosti-biti-delu osnuje Čan svojo vero v MrkldeaDbo, na nji omogoči Ščuki, Maksu, Jermanu, da verujejo v Pozmoč (Pot) sveta.

Ptja Marxovo Ideolo realizira, a skaže se, da je tudi ta Ideola SSL. Namesto biti-dela se vrne oblast. Rožanc tematizira prav ta odnos: od apologije bitnega Dela, **Stavba**, do Kritprikaza, kako Ptja ukinja - vsaj omalovažuje - delo in delavce, preferira uradnike in Polkadre, le če ji služijo, **Greda**. Kmalu po **Gredi** spozna tudi Rožanc, da ni vrednosti-biti, vse se Inf v Rltzmu, drama **Paradiž**. Nato začne Rožanc pisati za trg, ve, da je vse SSL, tudi KC in Sniki, **Prizori s hudičem**. A to spoznanje ga boli, ne zadovoljuje, ne more se sprijazniti s cinizmom; zato se v drugi polovici 80-ih let odloči za AnK, za SNcl, za DRevo. Kot da bi DR lahko vrnila objektivno - celo Abs - vrednost in bit. Ne le paradoks, ampak SZ. Ista SZ kot pri Šelu itn. Tu je past, v katero so se ujeli MBP.

Berta: »Če hočeš, pet tisoč ti dam. Niti vinarja več.« Sokl: »To je bila moja zadnja vožnja zate.« Kar pomeni, da jih je opravil že več podobnih. Razhod? Ne; boj, ki ni le za last-denar (višino izplačila), ampak obenem za prestiž. Vsak boj je prepojen z Not nadletavanjem. Če bi Berta popustila zdaj, bi morala plačati drugič več in naslednjič še več. Če bo vzdržala, bo plačevala manj. Njena osebna moč sodoloča ceno na trenutnem trgu. Trgovanje nikakor ni le Zun dogovarjanje, ampak je Not merjenje sil. Seveda ta Nota ni Kršv Etduhovnega tipa. Je mera Vitmoči, ki se reducira na trganje za lastnino-pen.

Oba trgovca tvegata; Berta Soklovo sodelovanje minimalizira, jemlje mu pomen: »Prijatelj pri železnici imam dovolj. Če nočeš ti, bo pa kdo drug.« Mnogi so pripravljene za denar odvreči merila nekdanje Ete, sprejemljivost korupcije je 1918 vsesplošna. Ker je to verjetno res, Sokl že popušča, Berta čuti, da zmaguje; Sokl: »Za tako plačilo nihče.« Ali pa; kako vedeti, dokler ne poskusiš? Se splača Soklu tvegati, da bo Berta poskusila in našla cenejšega? Se že razlaga, kar pomeni, da odstopa od trdote boja; Komsti so vedeli, da tega ne smejo, ne z okupatorji ne z zavezniki, Vidmarjem, Rusom, Kocem; kaj šele z Dmbci. »To je hudičevo življenje, odkar imam te vožnje in kupčije s teboj.« Brez dvoma, da je tako, a kdo ga sili, da tvega? Pohlep, račun. Berta

takoj izkoristi Soklovo slabost: »Vraga, ali sem ti jaz kriva? Sam si se mi ponudil. Pa ne vózi, dobim drugega.« Ga je že stisnila: ali-ali. Vsakršno razumevanje sočla je tu odveč, škodi poslu. Hum je SeH, ta je za zadeve duše(vnosti), ne za tekmo-boj. Če je Tor že MV-II hotel več razumevati (pa je? ni bila to le njegova naknadna, PoV samoprepričujoča se RR?), je slabil trdoto lReve; pustil se je ujeti, namesto da bi odšel v Prte.

Sokl popušča; skoraj opravičuje se, da je tak kot ostali. Kaj briga to Berto? »Ker bi rad kaj zaslužil.« Vsakdo bi rad zaslužil, razen Kršva in takih, torej naj opravijo s sabo, ne pa, da se skušajo smiliti tekmecu. »Vsi delajo tako, zakaj jaz ne bi?« Sem kot vsi ostali. Danes je Čl Krimec, torej živim po normi, če sem Krimec tudi jaz. Ravnam se po DbMori. Prav zato sem tako nezaupljiv - Krit - do DbMore. Že Kant je vedel, da odloča Pervest v duš(evnost)i, ne DbMora. Kvečjemu odloča zakon veselja, a ta ne govori o RPP problemih, ampak o težnosti, privlačnosti materije, poteh planetov. Šele duševnost omogoči Člu SA(PO) držo. Duševnost ima lastna pravila-zakone, Čl se jih mora držati, če hoče biti SAPO oz. Etoseba. Ne Soklu ne Berti ni do tega. Težnost in ostale Nvzakone upoštevata, ker jih pač morata, a zanima ju predvsem zakonitost trga. Kdor obvlada to, obvlada svoj posel. Etduševnost kvečjemu moti. Dr je za Trgtekmeca nadlega, snov, ki jo je treba premagati, ne pa cilj, ki ga je treba spoštovati. Kpl kot Krimdejavnost se s PerĒto izključuje. Rem se je jasno zavedal tega, ta tema je osrednja v **Kirke**. Teže pa mu je bilo spoznati, kako prav usmerjeno Ž tudi realizirati. Kršv tega še ne ve. Magda še manj. Je našel Rem merilo v FKČ, v **Zakletem gradu**?

»Kako posestvo bi kupil, vem za prav lepo.« Je-bi mogel PV kak železničar razmišljati na ta način: da bo lastnik posestva in kar čez noč? Ajzenponarji so si postavljali skromne hišice v Rožni dolini kot lj predmestju s par kvadratnimi metri vrta, na katerem so sadili solato; to niso bila posestva. Soklu se je zmedlo od Pohla in možnosti.

Berta ga skuša spraviti na stvarnejša tla: »Če nimaš dovolj denarja, ti jaz posodim.« S tem ga bo naredila odvisnega od sebe. Sokl odkloni, rad bi bil neodvisen, kot Berta. Predlaga ji poroko; visoko ga zanaša. Berta pa je tudi tokrat in v tem trdna-jasna: »Kakor vselej, ti tudi danes povem: možitev bo moja zadnja kupčija. Za to je še čas.« Ne možitev, ki spoji stvarne interese in IdeaĒS, par MirMara iz **LjDa**, ampak zgolj Utinteres. Berta cilja najvišje; kdo bi bil primeren zanjo? Kak minister v začasni Sl vladi? V Jugovladi? Predstavnik SoD Anton Kristan, če še ni poročen? Kdo od otrok velepodjetnika Dragotina Hribarja, kamor se je ženil sam Izo Can(kar)? Blei(weis)ova, Šukljeto Dn? Kršv jo je začasno zmešal, deviiiral njene želje, ji odprl ĒS vidik; a po razhodu s Kršvom se bo vprašanje ponovilo. Če se Ivan Hribar ne bi poročil nekaj prej, hči Zlatka je rojena 1914, bi bil lahko Bertin cilj.

Sokl pa je za Berto prenizek, preenostaven: »Preveč lakomen si in jezi vdan.« Primitivec, tudi ne dovolj sposoben v Kpltekmi. Je le eden med mnogimi - Sokl: »Lakomen je danes vsakdo.« Ni pa vsakdo najvišje. Tudi med Bržo je hierarhija: (naj)večji (ob)lastniki, kot knezi in baroni, kot KaKi, kot dr. Korošec in mali, viški župan Voljč, vratar Žolc iz **Rojstva**. Zato more Berta izjaviti Soklu: »Preveč vas imam na izbiro.« Ponudba prevelika, cena prosivcev premajhna. Kršv je dosegel zelo visoko ceno, a zato, ker je bil tako Dgč od ostalih, zato vreden zanimanja, poželenja. Paradoks: Kršvu sploh ni bilo do

tega, da bi imel kakršno koli ceno v tej družini; a jo je dobil, ker se ni vsiljeval oz. ker se je normirani ceni odpovedal, kar mu sploh ni bilo težko.

Zapleti Konte, ki so na robu Kode. **Kirke** je podnaslovljena »verizniška komedija«. Najbrž je mislil Rem na ta element komičnosti, na že nemajhno nesmiselnost usode. Tisti, ki so želeli dobiti Berto, je niso, vsiljevala se je nekemu, ki jo je odbil, ker je kot KplGose ni maral. Zabavni absurdizem, ki - vsaj nekoliko - napoveduje RMg. Koda je Strno blizu RMge. V nji je že od nekdanj bistveno delovanje Konte, ki dela z ljudmi kot s cepci, kot nemočnimi bitji, vsa njihova pričakovanja-načrte postavlja na glavo, se z njimi igra. Čl mora biti ravnodušen do te usode-igre, če hoče biti modrec. Se je meni to posrečilo?

Sokl in Berta se ločita, do pogodbe med njima ni prišlo, Sokl je divji, očita ji iz nemoči; SeH, ki ga je nekaj v Soklovi reakciji, je Eta nemoči in nesposobnosti. »Da že pol leta živim to pasje življenje samo za tvoj žep.« Pol leta: od poletja 1918, od tedaj se AvsDž sesuva. »Da sem goljufal in kradel zate«, vse to je res počel, »da sem si spletel vrv za vrat! Zadavil bi te, ti kača!« Onemogel bes. Po lastni oceni je preveč tvegati in premalo dobil. Natančno tako razmišljajo Torkovi junaki: Gordana, **Delirij**, Gaša, **Žoga**. Tork jih sicer idealizira, a PSt ostaja ista. Tvegali so, niso uspeli. Zdaj so zato jezni na ves svet. Tor se še danes, šest desetletij po opisanih dogodkih MV-II, jezi na usodo oz. na bolj srečne-uspešne. Daje ga zavist; kot Sokla. Tor=Sokl.

Po Soklu se predstavi Ferlič. »Vstopi računski podčastnik Ferlič v uniformi avstrijskega narednika.« Nosijo še uniforme in oznake Avsvojske; Juge še ni, se šele pripravlja, a o tem drama ne govori, za razliko od **Patrov**. Konta je tako uredila, da imata Ferl in Kršv skupen opravke. Kršv pojasni, kaj ga je zaneslo v te kraje: »Jaz sem bil zadnje čase pri divizijski trenski komandi za fronto«, ker je bil hudo ranjen, zdaj invalid. »Pred tednom sem dobil povelje in papirje, da prevzamem petnajst vagonov lesa od delavskega oddelka v Črnem grabnu. Zdaj sem tu in ne vem kaj, ne kako. Polom mi je vzela ves izhod.« Ker se je fronta sesula in AvsDž propadla, ni jasno, kako - in ali sploh - naj prevzame les, komu naj ga izroči, kdo odloča-poveljuje, kaj je treba storiti; vse je Inf-kaos. (Konci vojn so Klas primeri kaosa, vsaj za ene. Bežeči Dmbci so se ognili kaosu, tudi s tem, da so se priključili umikajočim se Nemcem kot armadi. Ni jim pomagalo.) »Včeraj sem iskal ves popoldan narednika, ki je poveljeval temu oddelku. Izginil je z vojaki in lesom.« Berta ima o tem informacije; če kdo, jih ima Berta, v tem je njena moč. »Vem zanj«, za les. »Vojaki so sekali vse poletje v naših gozdovih«, recimo nekje na Pohorju, kjer so gozdovi najbogatejši.

Informacija je dana. Čigav je ta les? »Naši gozdovi« pomeni Slski, čeprav so bili tudi ES od nekoga. Od koga, v drami ni povedano. Od kakega grofa in že Kplpodjetnika, kot so bili Thurni na Koroškem, glej Meškovo **Mater**? So bili last Pos manjših Km(etov)? Državni? Z vidika TiTa, **Patri**, so bili Sl last, torej jih ima pravico Slja - z(a) njo Juga - nacionalizirati; enako je razmišljala - in razmišljanje tudi izvedla - Ptja 1945-46. Za Berto in Ferliča pa so ti gozdovi nikogaršnji, dar usode-sreče tistemu, ki jih prvi pobere; pač po teoriji mita o bogu Kairosu. So plen, plen pa je treba vnovčiti. Jih bomo dajali-vračali KČi, da bo iz njih financirala svojo AnLib propagando? Kralju, da jih bo prodal Angležem in Francozom, kupnino pa spravil v svoj žep? Berta in Ferlič se ne obotavljata ukrepati, sta akterja, medtem ko je za Kršva problem pretežak,

nerešljiv. Kršv se spozna - bi se rad spoznal, se jim bi rad posvetil - na probleme duše(vnosti), kaj pa je z Dbo, lastnino itn., mu je deveta vas, le to ve-sluti, kaj je narobe, goljufija.

A kaj je tu zares goljufija? Ni eno večja, drugo le manjša - a Strno enaka - goljufija? So gozdovi last starih Slovanov, Črtomirjeve P*Si*, glej **PKrst**? Last živali, ki so v njih? To ne, ker živali nimajo razvitega pojma lastnine, le občutek za uporabnost. Pa še živali se v gozdu borijo - celo na S - za Ž prostor. V gozdovih ne vlada ekomir, IdeaHara, kot si umišljajo kretenski Zeleni; življenje v gozdovih je analogno tržni tekmi-vojni, celo še bolj je krvavo in neizprosno. Ko si gozdove prilasti Nem*Pl*, od 9-ega Stola naprej, K*C* K*l(er)* pa jim lastnino posveti od Katboga, se v nemajo boji za gozdove in pokrajine med grofi in kralji. Vsak meni, da bi bil dosežen mir, če bi zmagal on in bi vse prešlo pod eno - njegovo - oblast. K*C* bi rada vse pod svojo oblast, P*tja* to skoraj doseže, od 90 naprej se vrne stari prepir, Gril in Jaš*Zlc* se mikastita na Pokljuki, kdo bo komu iztrgal kako smreko. Blagi SeH Kršv se v tem svetu, ki je nadaljevanje I.SvetV, ne znajde, noče živeti v njem. Odide iz njega, a kam? V Noto? In kje je to? To raziskuje SD-20, Jarc v **Grobni**ci. Nazadnje se odkrije topos Note: blaznost duše(vnosti), kakršna je Larsenova na koncu **Zastorov**. Če ni merila v D*ti*, je Nota le A*v*, obrnjen zoper sebe: A*D*.

Berte problemi, ki jih načenjam, ne zanimajo; Berta je stvarna, zanima jo le Kap, vse sile performančno nameni le enemu: čim uspešnejši prisvojitvi če že ne gozdov, pa lesa iz gozdov. Berta ve: »Les leži ob progi, pol ure daleč od tu«, le roko je treba stegniti, zgrabiti, pa je les moj, tistega, ki bo prvi zgrabil priložnost. »Narednika Ferliča pa poznam«, reče Kršvu, »moj prijatelj je.« Hm, še en tak Pril kot Sokl. Pril pomeni sodelavec, soKrimec, odvisen od mene, od Berte. In prav ta Ferl se pojavi naslednji hip. Kot da bi bila usoda res naklonjena Berti. Ni čudno, da si jo Berta tako razlaga. Kar koli stori, Kairos jo obletava. Tako so mislili-sklepali tudi Komsti, od 1941 naprej. A enkrat se je naklonjenost usode - Sreča - nehala. Dolgo - nenavadno dolgo - je trajala, kot da bi res hotela pošteno povleči Komste za nos. Potem pa naenkrat bumf v ničes, v P*z*M, in V*i*Ta - Pepca Kardeljeva - se obesi. Že pred njo Smoletova Administratorka v **Če(velj)čkih**. Tudi PriSo Dine si je predstavljal svet na Romnačin, ni bil dovolj trden zanj. Hočevarca je Dineta prepričevala, naj se navduši nad lepoto zla, ki da je bistvo sveta, da torej svet ni vreden O*l*Sa, ki se mu je predajal Dine že od črtic, napisanih v zimi 1944-45, glej zbornik **Prvo klasje**, pa v **Veseloigri** pa v **Igri za igro**. A tako površen in Ettop Dine ni bil, da bi nasedel sirenskim glasovom ponesrečene estetičarke, ki je gotovo oboževala formo Riefnove. Dineta je zvilo. Ni Rem simpatičen, ker je ustvaril dva lika, Berto in Kršva, ki ju ni zvilo?

Ferl razlaga, kaj se je zgodilo, zakaj ga Kršv ni našel: »Ponoči sem prišel iz mesta. Moral sem tja k višji komandi, da se orientiram.« Laže? Govori resnico, pol resnice? »Čez noč se mi je kompanija raztekla, na vse vetrove.« Verjetno. »Ni več države«, to je bistveno, »ni prestola«, ki je držal skup Džo skoraj tisoč let, s pomočjo oltarja, Debevec v **Židu** le dve desetletji prej utemeljuje sleherno Dbo na paktu oltar-tron, »ni vojske, sama svoboda, svoboda«, a brez orientacije. Sv je ime za razkroj reda, za P*z*M, ki se je pojavilo natančno tam, kjer je bilo še hip pred tem samoumevno P*n*M. Kako se znajti? »Vrag s tako svobodo, ko ne veš, kaj smeš in kaj ne smeš.« Kant je vedel: Sv je kot Etvest v Č*l*psih, ne toliko v D*bi*, čeprav tudi tam, a urejena. P*tja* je izdelala svoj

projekt prevzema oblasti ravno na izkustvih izbruha brezmejne Sve kot kaosa, ki se pojavi v koncih vojne; a je vojno uravnavala sama, posebej pa še njen konec. DbSvo je predvidela teoretično, nato jo je le praktično udejanjala: z vojsko, PP (Pol policijo), Ptjorganizacijo. KaKi sta že v Prtih ustanavljala Nar odbore nove oblasti, to je tema Kocovega **Večera**. Ferl seveda eno govori, drugo misli. Govori, da se ne znajde, misli - ve - pa, da je to edinstvena priložnost za zaslužek.

Ferl naprej: »V mestu so me poučili, prisegel sem, dobil povelje in navodila in bom vodil posle do likvidacija sedanjega stanja. Tu je moje poverilo!« Bogve, kaj od vsega tega je res, kaj ponaredek. Vsekakor Kršva prepriča. A Kršv že s prvim stavkom reagira tako, kot ne bi smel oz. kot ne sme Kplpodjetnik; reagira negotovo. Sprašuje se, namesto da bi ukrepal. - Koliko nevšečnosti, nerazumevanj sem doživel jaz, ko sem v mladosti reagiral podobno, z vprašanji, s tem, da sem vse problematiziral. Niso razumeli, da je to moj cilj, kot je Kršvov. Mene je privlačila RazReše, ne vagoni lesa. Kaj bi z njimi? Jemali bi mi pozornost, energijo, me usmerjali v napačno smer, v izgubo časa. Meni je bila rešitev enega vprašanja več vredna kot vagon lesa. Kaj pa je **RSD** drugega kot zastavljanje in reševanje vprašanj?

Kršv: »Dobro. Jaz bi moral prevzeti od vas petnajst vagonov lesa za svojo komando. Kaj mi svetujete?« Ojoj, kako narobe! »Vzame iz bluzinega žepa beležnico, izbere iz nje par papirjev in jih ponudi Ferliču.« Jasno, da ga Berta takoj opozori, v Berti je živalski čut za varnost in stvarnost: »Ne dajaj ničesar iz rok!« Berta sluti, kaj vse se lahko izcimi iz zadeve, če bi Ferl Kršva izkoristil, pod njegovo kapo naredil sleparsko kupčijo. Berta je že pred tem svetovala Kršvu: »S tem lesom si lahko rešiš bodočnost.« Kako? »Prodaj les meni!« Ker ji je Kršv že všeč, ga ne bi oropala; Ferl pa je izguba za Berto in nevarnost za Kršva.

Jaz sem se kmalu naučil te lekcije. Če sem hotel preživeti v Totsistemu in v banalni stvarnosti, sem moral začeti razumevati, kako se stvarnost obnaša. Kot racionalen Čl, Heglov učenec, sem si izdelal (vsaj) dve osebnosti: eno, ki sprašuje, vlogo Fifa, in eno, ki se znajde, ki uspeva. Uspeval sem, v Dbi in pri Že, a sem z - zame - višjega stališča to najdenje relativiziral, se spraševal o njem, o sebi kot Utciniku, »ničejancu«, se zavestno - kot Etmoč in MočOs - odločil za neuspeh v Dbi, celo za poraz, če sem zaslutil, da mi bo poraz prinesel boljši odgovor na bistvena vprašanja, primernejšo tematizacijo problematike. Tako sem soizzval in nato z ARF-AK predeloval svoje Ž-ravnanje 1958, v tim. aferi Puč, ko sem dejansko hotel izzvati ne le konflikt z Zihierlom, tj. z oblastjo, ampak tudi zapor ali vsaj padec na dno Dbe. **RSD** sem zmožgal napisati, ker sem bil oboje (in še kaj). Ker se lahko odznotraj ldn z liki SD, skoraj z vsemi, toliko sem doživel, preizkusil, bil, a toliko tudi obvladal. Če rečem to na koncu Ža, bo že držalo. Nisem končal kot Dinetov Romslikar v **Črnih dnevih** - kot Administratorka na vrvi, **Čečki** -, tudi ne le odšel na Rompot v **Koromandijo**, kot Tone iz **Potovanja**. Nisem (še) zapustil Tsa kot Gošin Preš v **Vasi**; še klešem obraz Dti v kamen svoje vizionarske katedrale, manj odvisen od okolja in oblasti kot Norec-Kamnosek v Dovjakovem **Pipinu Malem**.

Ni nenavadno, da sem do Etlikov a la Kršv zavzel že zelo zgodaj, v začetku 50-ih let, Kritodnos kot do nemočnih lirikov. Moja - sicer nemalo Stl-Krita lirike Antona Vodnika, zbirke **Srebrni rog**, Krito sem napisal 1949, je izražala to, kar hočem reči zdaj: da v dilemi ali Kršv ali Berta-ViTa nisem dal prav Kršvu. V

resnici sem mu dajal vendarle bolj prav, kot sem bil mislil 1949; a Kršva sem povezal s Heglom, z Nietom, s Sartrom, kar je dalo kot rezultat vse Dgč lik kot AVodnika ali Jarca. Nisem klical iz **grobnice**, niti spuščal **Ognjenih zmajev**, niti se brezglavo zapletel v **Greh** in **Vrtinec**, ki bi me vzel s sabo na dno. Hotel sem na dno, a zato, da bi tam našel najtrdnjšo osnovo za nadaljnje Ž: ne za dvig v Dbi - v njeni hierarhiji (ob)lasti -, ampak za pot NejdDam.

Ferl je takoj razumel, kdo in kakšen je Kršv, zgrabil ga je, ga oropal-prevaral. Berto odbije: »To so vojaške stvari, gospodična, predpisi.« Izjavlja, da »nima časa« za pregledovanje papirjev. Kršva skoraj napade, da bi ga prestrašil: »Vaše komande ni več, gospod nadporočnik!« Kršva obravnava skoraj kot Vojujetnika. »Les in ves material nekdanje vojaške uprave je sedaj vojni plen neprijateljske države.« Obnaša se, kot da sam ne bi bil podčtk v isti armadi kot Kršv. »Izročite papirje meni, jaz Vam dam potrdilo in bom poročal intendanci.« Nastopa kot podaljšana, a legalna roka nove uprave, nove Dže. Na Kršvove dvome, Kršv le ni popoln bebec, vendarle je preživel štiri leta vojne, odvrne s skrajno suverenostjo: »Videli ste moje poverilo«, bogve kdo mu ga je dal, kak njegov kompanjon v Krimu, »uradni dokument moje nove komande«. Ferl ni tako pokvarjen kot Franc in Frluga iz **Patrov**, a je Strno isti lik. Brž ko je mogel, je zamenjal tabor. Za novi tabor nastopa z enako odločno Vojjasnostjo, kot je za stari tabor. Tako se mora Čl znajti, če hoče uspeti v tekmi za (ob)last.

Ferlov nastop Kršvu imponira; ker mu je zadeva odveč, jo prepusti Ferlu: »Uredite vse Vi! Naredniki poznate vse te opravke bolje nego častniki!« Komlšvarji so bili takšni naredniki, bivši Jugo Čtki so se mnogo slabše znašli oz. podredili so se okupatorju, bili so dejansko hlapci, neemancipirani, medtem ko so vzeli naredniki - Tito je bil kaplar - usodo v svoje roke.

Ko opravi ta posel, sreča se mu je nasmehnila, Ferl sporoči, zakaj je prišel k Berti: »Da Vam povem: v Črnem grabnu bo velika razprodaja. Barake, material, postelje, klopi, pisalni stroj«, tedaj nemajhna vrednost, »skratka: demobilizacijsko blago se naj spravi v denar. Prva ponudba Vam, gospodična Berta.« Oba si obetata korist. Kupil bo, kdor ima denar, morda s kako - izmišljeno - predkupno pravico, podkupnina bo šla Ferlu. Kot se dogaja še danes; morda je danes ta metoda celo pravilo.

In še Bertin Kar, ko Ferl odide: »Ali ni škoda denarja, ki si ga imel skoraj v rokah?« Zdjaj se bo okoristil Ferl. »Odkar je komandant oddelka, je postal iz komija ugledna firma. Skoraj da tekmuje z menoj.« Postal je več na osnovi Krima-korupcije. Kršv je še naprej naiven, zaupa v Džo, kakršna je bila - ne, točneje: kakršna je veljala - prej. O Ferlu: »Nad seboj ima komando, ki je ne bo mogel prevarati, tudi če bi hotel.« Haha! Kršv ne pozna Srbbalkanskega tipa LumKpla. Ferl pa ga razume, sam ga ponavlja oz. anticipira. Premožen trgovec je postal iz komija kot Kantor, kot Majar, **Brez sveče**, kot Potok(ar) iz **Patrov**. SKpl je komijski Kpl. Ta je primeren za čase kataklizem. SrboJuga je temeljila na njem. Slja po 90 niti ne, kajti novi Bržpodjetniki so nastali iz prejšnjih rdečih direktorjev. Ne da bi bili ti Kul(turni); a komiji le niso bili. Komi je bil Žan More, kasnejši polkovnik OZNE; na svoj način tudi Maček. Prav za prav tudi Tito. Tito je ob sebi najraje gledal Mačka, nato pa Dolanca, ki je bil po duši komi. Danes vladajo v Slji Mačkovi vnuki, ti pa so že pozabili, da izvirajo iz sloja komijev. Čl kaj hitro pozabi na svoj pedigree, če mu ta ni všeč.

Prti so se izvajali iz Črtomira, kakršen je bil v **Uvodu** v **PKrst**. Zg kot legenda služi marsičemu.

6

Prvo dejanje, ki je ekspozicija drame, se ne more končati, preden si Kršv in Berta ne povesta vsak svojih nazorov. Ker je začel postajati Sokl nasilen, iz jeznoritosti, se je vmešal Kršv, pripravljen, da se s Soklom fizično spopade; torej Kršv ni kaka mila Jera, strahopetec, le upira se mu zgolj telesni svet, preveč neposredno ga je doživel v vojni, na fronti, preveč je v njem iskavca duševnega sveta. Ko Sokla prežene, razmišlja - Berti: »Težko Vam mora biti življenje s takimi ljudmi.« Berta ne hinavči: »O ne. Brez njih moj posel ne gre.« Neverjetno je prostodušna. »Na vajetih jih moraš imeti, vedno bič v rokah, vedno surovo besedo v ustih.« Ni ravnala enako z ljudmi - skoraj vsi so ji bili podrejeni - ViTa? Morda je bila njena surova beseda razumljena kot odločna, na vajetih jih je imela bolj kot kadarkoli Berta kogar koli, ker je vajeti držala v imenu Ptje, Ptja pa je bila StlTotdespot. Kar je držala v rokah, ni bil le bič, ampak takšna oblast, da je na njeno besedo neposlušni ali - tudi po krivem - osumljeni odšel na Goli otok, v S. ViTin posel je bila izvedba lReve, ta jo je opravičevala, medtem ko Berti ni do opravičevanja, za opravičilo ponuja zgolj sebe kot osebo in oblast. Bolj nizkotno, obenem pa bolj pogumno. Kaj je res?

»Grizejo in bijejo, a jaz se jim tudi smejem in uživam.« Ptja ni dovoljevala Uža, čeprav so vsi, ki so vladali, vedeli, da tudi uživajo. Ne bi mogli obstati, če ne bi v teptanju ljudi vsaj nekoliko uživali. Vsaj tisti, ki so vladali po zaporih, More, Bravničar, Majcen, Puklasti Miha. Eni so začeli delati napake, ker so se preveč predali Užu, ki je bil Sad; najbolje so se odrezali tisti, ki so bili najbolj gladki, diplomati, Ribičič. Morda DSD tega najbolj sovraži: ker je najbolj uspel, ker ni z ničimer pokazal, da ga peče vest, da ga v Duš(evni)Noti kaj muči. Deloval je kot avtomat. Berta pa priznava, da uživa. Seveda je njeno poniževanje ljudi skoraj zanemarljivo v primerjavi s tistim, ki so ga prakticirali Komsti na oblasti. Glej **Dia**, tudi Hofmanovo **Noč**.

Kršv naivno sprašuje: »Pravili so mi, da je Vaše posestvo vredno nad milijon. Gozdovi, vinogradi, njive, zdravilni vreli - bogastvo, ki je pod Vašo roko nanovo vzrastlo iz tal!« Topolščica? Rogaška Slatina? Dobrna? »Kako je bilo vse to mogoče?« Preprosto, vsaj za sposobnega Čla; Berta: »Poprej je bil gospodar tu bebast baron, ki je vse zapravil.« V tem baronu je osredotočeno AvsPl, ki se v tekmi s KplBržo ni znašlo, ni obneslo; vdajalo se je predvsem Užu, z orožjem pa novega premoženja ni moglo pridobiti. Si je SZSL predstavljalo, da mu ga bo prinesla zmaga v I.SvetV? Da se bodo polastili turških posestev, ruskih, kot so verjeli v II.SvetV esesovci: da bodo postali lastelini na širnih planjavah Rusije in Ukrajine, Slavi pa njihovi tlačani?

Baroni te vrste nastopajo že od lin**Micke**, od Tulp(enheim)a, glej tudi barona Mülensteina v Medvedovi veseloigri **Na ogledih**; tudi v tem primeru se je selilo premoženje od Pla k Mešu, tokrat k vaškim trgovcem. »Banka, kjer je bil baron zadolžen, je posestvo na dražbi kupila«, ni dražba svoje vrste goljufija?, »in poslala mene kakor upraviteljico sem. Dve leti sem delala noč in

dan kakor zadnja dekla.« Gre ji verjeti, Berta je delovna čez vse, le da je v zadnjega pol leta spremenila tip dela: iz poštenega - iz takšnega, ki je po veljavni Dbnormi veljalo za pošteno - v Krim. »Tedaj sem se zaklela, da moram priti do denarja in se rešiti suženjstva.« Biti odvisen od drugih, predvsem denarno, ni prijetno, posebno če ti je do (ob)lasti. Ko je delovala kot upraviteljica, je spoznala od znotraj, kako se tem rečem streže; koliko šans je za uspešen Krim; kako so meje med legalnostjo in Krimom vse bolj Inf. Konec vojne ji je omogočil uspešno izvedbo načrta.

»Banka je posestvo prodala in jaz sem ga kupila.« Morda je koga v banki podkupila. »Teta mi je umrla in zapustila toliko, da sem plačala tretjino kupnine.« Bogata teta, Berta je iz že obstoječe SBrže, recimo, da je Kantorjeva hči. »Med vojno sem se osvobodila dolgov«, kot vsi pametni, »in danes je moje vse«.

Kršv jo občuduje, res jo gre občudovati: »Čarovnica ste, čudeže delate.« Kršv še ne ve, kaj je izrekel z izrazom čarovnica; v njem še ni opazil Neg konotacije. Čudeži mu pomenijo ta hip srečo, sposobnost. Berta ga postavlja na realna tla, ki jih Kršv noče takoj razumeti: »Ne jaz, vojna jih je naredila.« Točneje: jaz, a ne bi jih brez vojne, brez destitucije vrednot v zgolj ceno. Enako so se znašli SKplsti v pragozdu tim. markovičevih zakonov, poznali so njihove luknje, se obogatili. Nadežda Klemenčkova je izgubila igro - a tudi te ne povsem, le glavni dobiček -, ker je bila prePohl. A prej je kopičila kot nihče drug, milijarde. V nji in njenem možu, bivšem Jugomistru Klemenčku je Ptja doživela-pokazala eno svojih resnic in grdih obrazov. Se je Kom pokazal kot pošastna sleparija in svinjarija.

Berta je uspela, postala še bolj zdrava, Kršv ne: »Na vojno sem šel zdrav in vrnil sem se kot bolnik. Kakor da bi bil v dušo dobil strel, mi je.«

- Naj tu razpravo, morda le začasno, prekinem. Zdi se mi, da sem analiziral že vse Tem poteze drame in njenih likov. Dogajanje v drami se sicer šele začne ali prav zaplete v 2. dejanju, vendar je to dogajanje pomembno z vidika dramaturgije, kompozicije, zanimivosti snovi, ne pa z mojega vidika analize. Celo Kršvov lik sem že - najbrž kar zadostno - opisal. Da bi ga lahko poglobil, osvetlil z novih strani, bi ga moral primerjati z analognimi liki SD-30 ali Ekpma, to pa lahko storim šele v 6S analizi naslednje drame, morda **Klica iz grobnice** ali Grumove **Pierrot in Pierrette**.

Naj vendarle končam analizo 1. dejanja, na enak način, kot sem jo začel. Končam s soočanjem izpovedi Berte in Kršva. Naj vsaj navedem Kršvove izjave v zvezi z doživetji v vojni, ki so ga tako silovito spremenila, podobno kot sorodne like iz SD; ki so spremenila SIZ, njen VIS.

Kršv govori Berti, da je bil ranjen v duši, ne le v telo. Telesna rana se hitro zaceli, duš(ev)na ne. Celjenje le-te je odvisno od smisla, ki bi ga moralo spet dobiti Kršvovo Ž; Tem vprašanje - SD-20 - je, kako priti do t(akšn)ega smisla, kje ga vzeti? V - obnovljenem, poduhovljenem - Kršu? V EtHumu? V zapadenju Bertini Fasci najbrž ne. Berta navda Čla s slo, z Užem v Mazu, ki je bil tudi Tip v SD-20, posebno v CerKD, glej **V vrtincu**. Kršva je zajel ta vrtinec-kaos za nekaj časa, a ne dovolj, da bi ga pokončal, kot je Larsena, **Zastori**. Morda tudi po zaslugi Berte, ki je Čl snovi, ne pa, kot Amara v **Zastorih**, bitje iz SSL-droge, iz blazne blodnje. Berta odbija, Amara ne more odbiti, ker izvira iz Larsenove najbolj globoke in PriNote, medtem ko je Berta bitje Zunsveta. Bolj ko se kdo odpoveduje Zunsvetu, v večji nevarnosti je, da ga bo zblodil Av.

Berta se nekaj časa sicer pretvarja oz. celo želi, da bi bila Dgčna, vendar v osnovi ves čas je, kakor se opisuje: to je za Kršva zdravilno, sooča ga s trdo stvarnostjo: »Vi ste idealist. Včasih sem tudi jaz strmela v oblake in nisem čutila, da je trda zemlja pod menoj.« Rem zoperstavlja oblake in banaliteto Ža. Ker ni zmožen - izraz je paradoksen - take radikalnosti kot Grum (postati Larsen, zblazniti v ldn z blodnjo), se le nekaj let po **Kirke**, že sredi 20-ih let, odpove oblakom in DušNoti, neha pisati drame, ustvarjati Umet, postane advokat, župan provincialnega mesteca, Ptuja, celo lokalni Polik, vse, kar je Kršv odklanjal. Podobno se odloča tudi Majc, ob istem času. Pa Novačan. Vsi se vrnejo k Umeti, k SD, vsak na svoj način, Novačan z mučnimi poskusi, da bi se revitaliziral, a zaman, glej **Amfiksionije**, Rem z NOBD, **Volkodlaki**, le Majcnu se posreči poglobiti se, od **Brez sveče** do **Ženina**. Vsi so bili v banalni stvarnosti celo uspešni, Majc je postal podban, Novačan konzularni diplomat, celo Grum se je nekako rešil, kot zdravnik v provinci. A ga je hitro vzelo, medtem ko so živeli ostali trije mnogo dlje, Majc najdlje, morda zato, ker se je najbolj etovladal.

Vse tri je odbilo banalno Ž, kakršno opisuje kot svoje edino Berta: »Zdaj kupčujem in barantam, denar se mi siplje v naročje, svet se mi klanja.« Zdi se, da bi vsi trije mogli reči kot Berta: »A vendar nečesa mi manjka: prijatelja, odkrite duše, ki bi je ne gnala k meni želja po mojem bogastvu.« Majc se ni razumel z ženo, Novačan ni imel otrok; bogve kakšno je bilo Remčevo Ž, manjka ustrežna biografija. Bi mi vedel kaj več o tem povedati Remčev sin Miha, s katerim sva bila nekoč skoraj Prila? Kako Raz od mene so bili ti dramatik! Komaj se lahko vživim vanje, jaz, ki me ne bi bilo, če ne bi skupaj z Alo (in otroci) delala kot PriSo, kot odposlanca Dti.

Kršv živi iz razočaranja - Janezu na vprašanje: »Čemu je bila ta vojna?«, ne zna odgovoriti. Ve le to: »Mi, ki smo se bili« - borili -, »smo bedaki. Na severu«, verjetno v Karpatih, »sem dobil kroglo skozi pljuča, na jugu«, verjetno na soški fronti, »kos granate v levico. (Dvigne levico samo do rame.) Glej, nikoli več ne bo gibčna.« Invalid, a zakaj, za kaj? Da bi si Avsa podredila Beograd? Danes si ga je, a brez vojne. To je razlika med NclPsLD na eni in PMLD na drugi strani. Danes zmaguje Kap, tega pa uvaja Berta. Novi lik DbZg Čla je Berta, ne Čtki, ki nastopajo v **Kirke** in v **Kasiji**.

Kakšno Ž je bilo MV-I? »Zmrzoval in gladoval sem s svojo kompanijo v gorah pol leta.« Solidaren z njimi, kot nižji Čtk; visoki Čtki - generali - pa so načrtovali izgubljene bitke za fronto, na Dunaju. »Iz bolnišnice sem prišel k svojim fantom na Kras, se dušil v vročini, smradu in žeji po kavernah«, **V kaverni**, glej Bevkovo dramo. In zdaj? »Moral bom začeti novo življenje.« To je tisto znamenito novo Ž, ki - si - ga je začel obljubljeni že Can, stava-zaupanje v Prih, ki naj bi bila obenem duhovna in Dbsnovna. Pa se ni uresničila ne kot Dbsnovna v DbZgi, NOBD se konča v AD Koma, **Dia**, ne v DušNoti, **Zastori** in **Čečki**. Vprašanje oz. načrt, ki ga zastavlja Kršv, se danes obnavlja(jo), vendar le za tiste, ki se prilagodijo TSu, Rup(el), glej že konec **Joba**, v katerem se je Rup predvidel za desetletje naprej. Dgfija ve, da je Db po bistvu ObDb, ker je lDb; tu ni rešitve. Kdor se zapiše Poli, kot Šel, diplomaciji, kot Rup, se je izgubil. Treba je skoz postaje TSa na Dr stran: med Norcem-Kaskom iz **Pipina** in GošPrešem iz **Vasi**.

Kršv: »Ta moja obleka, kovček s par knjigami, ostanki plač zadnjih mesecev - to je vse moje bogastvo.« To je res premalo; a koliko je treba Člu, da

preživi? Manj, kot se zdi Berti. PV - v Slji-20 in 30 - je bilo Ž res ne le (pre)skromno, Čl je bil tudi preveč odvisen od Pole-oblasti. V PMLD ni več tako; velika večina ima Ž-minimum, zato se Čl more posvetiti nečemu, kar ni le boj za obstanek, za ljubi kruhek, kot je to cinično in v skladu s SeH banaliteto izrazil Menart v **Časopisnih stihih**. Kdor ne zna izkoristiti Dapoložaja za Nast SAPO, pomeni, da ni ujel boga Kairosa. Seveda je Kairos za vsakogar Dgčen. Za Berto Kap, za Kršva (po)Is smisla.

»Pet izgubljenih let! Hiteti bo treba, da jih nadomestim.« Rem in Kršv ne razumeta, da so bila ta vojna leta K-milost, le pravšen odnos mora Čl zavzeti do njih. Ljudi so iztrežnila, pokazala so, da svet ni tako trden, kot sta mislila Debevec in Krek. Vojzkustva so bila silna šansa za Ponot, za odkritje Dušobmočij, kjer se šele začne pot IdČla k DrČlu. SIZ-SD-20 te šanse ni dovolj izkoristila, problema ni znala rešiti, ga je pa tematizirala, na Canovi liniji, kar je bilo ogromno, prava pot. Sam Rem ubira pravo pot, ko ob **Kirke** razmišlja z ARF o MV-I. Napačno se sodi, a to, da se sploh presoja - problematizira -, je sijajno. Za DSKC ni nobenega vprašanja, ki ne bi bilo že - zdavnaj, Strno, v dogmah KČe - rešeno. Na ta način pa se IdČl ne more napotiti k DrČlu, v IsDti. Zato sem tako Krit do Grilov in Rodeurjev: ker se niti ne zavedajo problema. Rem-Kršv se ga. SKC v 20-ih letih je bila bistveno ustrežnejša od DSKC. Gril je tnal, brata Tominca sta bila duh.

Duh in telo se soočita ob oceni, kaj pomeni tistih 15 vagonov lesa, o katerih je bil že govor. Za Berto je edinstvena priložnost, da si Kršv materialno opomore. Kršv noče v Krim, a Berta ga bistro vrti, mu spodjeda argumente. Na Kršvovo indignacijo, češ da ne more lesa prodati Berti, »Saj ni moj!« Berta: »Čigav pa je?« Sprašuje-deluje kot advokat, ki mikasti pričo. Kršv: »Vojaške uprave.« Berta: »In kje je ta vojaška uprava?« Kršv: »Ta hip res ne vem. Toda nekaj mora biti na njenem mestu.« Kršv je legalist; kam je zapeljal legalizem De-Slce 1941, je bilo razvidno iz tega, da so se šli poklonit novi legalni oblasti, Mussu in kralju v Rim! S stališča OF (Ptje) kot legitimne, a ne legalne, so s tem poklonom-gesto postali Izdi SNara; in ker so Prti zmagali, so legitimiteto RR tudi v legalnost, že s sporazumom Šubašić-Tito 1944.

Res je zmerom nekaj na mestu oblasti kot zakona (lex), a kaj je to, pa je drugo vprašanje. Titovo oblast je priznal ves svet, tudi Zahzavezniki, le SPE ne. A kaj pomeni, če je ta ni priznala? Nič. SZg je tekla v Slji, ne v Argi. V Argi - v SPE - so se Slci sicer čudovito ohranjali (danes se ne več) skoz desetletja, živeli so iz svoje nekdanje Trade, bila je dovolj močna, da so se iz nje pojili (SEE tega ni zmogla), njihovo moč sem označil z naslovom knjige **Slovenski čudež v Argentini**, a tistega, kar sem od SPE pričakoval, niso zmogli: da bi z novo evangelizacijo novega Krša (dejansko DgRlge) preOsm v domovini živeče Slce. V SPE sem investiral, kar v nji ni bilo oz. le kot Pot, ki se ga niti zavedali niso, zato tudi na moje vzpodbude niso zmogli odgovoriti. Ponovili so, kar so že bili; a ne **Tarbe** in **Črne maše**, ne Sništva, ne Hera, ne EtKulmoči KČe-20, niti niso zmagali kot AvsKČ v **Blejkah**. Nič od tega, samo Posn in še to neuspešno. Mizerija, karikatura. Danes prav KatDSD spodbija legitimnost DaSoblasti, počenja tisto, kar je delala PV Ptja. A Ptja je uspela, ker je tudi veliko tvegala in žrtvovala, DSD pa je šmorn.

Kršva in njemu sorodne bo ukvarjanje z vprašanjem, kaj je legalno in kaj legitimno, kaj oblast in katera oblast prava, zaposlovalo še precej časa, dalo jim bo možnost, da se odmaknejo od oblasti; za nekaj časa se bodo. Berta

pa razsoja stvarno(stno), učinkovitostno v duhu TŠa: »Vojaške uprave ni več, moj dragi. Razletela se je v zrak, se razbežala«, ta tisočletna Avsa, propadel je pakt prestol-oltar, »vrgla uniformo s sebe.« A če je tako, je nujno vprašanje: »Čigavi so konji, ki begajo po cestah, čigavi vozovi, šotori, plahte, obleke, orožje?« Še več, Komsti stopnjujejo problematiziranje: čigava je zemlja, čigavo bogastvo dežel? Bivših lastnikov, novih arivistov ali ljudi, ki je vse to ustvarjalo s svojimi žulji? Mrkov odgovor je preprost, zato tako učinkovit. A je preenostranski, zato se je nazadnje skazal kot neoperativen; Komsti so s poenostavljanjem-Redo hitro uspeli, HKD sveta pa s tem niso mogli obvladati, kljub - neznanskemu - terorju, **Dia, Afera, Noč do jutra.**

»Čigavo je vse to blago, ki ga prodajajo vojaki za kos kruha«, pravico imajo živeti, se prehraniti, niso sami začeli te vojne. Berta RR položaj seveda po svoje, kot arivistka-osvajavka: »Vse to je last tistega, ki ima vse to v roki.« Isto bi lahko rekla 1945 tudi Ptja, čeprav je ta sebe utemeljevala kot nadZg silo RPPa. »Ti imaš papirje«, Konta, »si torej lastnik petnajstih vagonov lesa. Petnajst tisoč ti dam zanje.« Jasno, hitro, učinkovito. Le da Kršv na to logiko ne pristane, ovira ga privzgojena DbMora, ki je tudi nemalo Mora hlapčevstva. Medtem ko je Bertina Mora logika SvKpla. »Nihče ne ve, kdo sme les prevzeti, kdo ne. Ti imaš papirje in jih daš meni, vse drugo je moja skrb!« S to logiko Berta uspeva v zadnjega pol leta.

Berta ima odprte oči: »Tudi častniki prodajajo, kar imajo v rokah.« Državniki, kralji prodajajo, kar morejo; še tisto, česar nimajo v rokah. Verjetno so tudi Komsti prodali 1945 SIKoroško, za vrnjene Dmbce; je pa res, da je v nobenem primeru ne bi mogli obdržati ali dobiti, SPola jo je zapravila že 1918-19. Kaj pa je Svetdiplomacija drugega kot prodajanje nečesa, kar je kot lastništvo dvomljivo? Čtki prodajajo »avtomobile, konje, pohištvo, beneško svilo, blago, dragocenosti.« Kpltrg ni nič drugega kot eno samo preprodajanje. Res je, eni tudi ustvarjajo; ne le Prol, predvsem TehZniki in organizatorji dela in Kapa. A če ne bi bilo trgovcev, če ne bi Kap spodbujal Tehustvarjanja, bi ostalo to amatersko, kot na dvorih baročnih carstev: igra zapletenih mehanizmov, ki je služila Užu Pla in pričevala, kakšna iluzija je TŠ.

Zdaj pride do izmenjave bistvenih sodb. Berta: »Zakaj bi ti svojega lesa ne prodal?« Kršv: »Ker sem pošten.« Berta: »(se zasmеji) Pošten! Ne bodi otročji! Poštenje je blago brez cene.« Ima vrednost, a v sistemu, ki temelji na biti-vrednosti. Na Kpltrgu velja le cena, poštenje je nima. Biti pošten je s tega vidika biti neumen. Zato DaSlja ni in ne more biti poštena. Morda si je Prle celo utvarjal, da bo pošten; a je hitro spoznal, kam ga to vodi. Pa je ohranil poštenostno retoriko, začel ravnati pa kot Berta. In je postal Hin. To je usoda Kanov.

Kršv se upira še naprej: »Ne prodam ničesar. To bi bila goljufija.« KC, ki se ima za božjo roko, je zavestno ponaredila Konstantinovo darovnico, po kateri papeži potrjujejo - prav za prav določajo - kralje; glej **Pipa**. Goljufija je temelj najvišjega. Verjetno je takih ponaredb v **Novi zavezi** kar nekaj, verjetno so ponarejene bistvene FKrove besede, kjer izroča oblast nad odrešenjem svojim učencem oz. KCi. Če KC goljufa in na najvišjem nivoju, pa ne bi smel mali Čtk Kršv? Kant je posegel tu vmes: SA Pska in njegove duše je tista, ki je več od katere koli Klde, tudi od KCe.

Berta je po svoje - celo zelo bister - Fif; zastopa-razlaga svojstveno teorijo zadoščenja, Strno analogno cerkveni. »Pomisli na vse, kar si pretrpel na vojni!

Ko so drugi sedeli na varnem in bogateli, si tvegaj ti pred sovražnikom glavo.« Res je. Tvegaj je za druge. Za koga? Ne za Dra, razumljenega v pomenu DgĚte. Ampak za oblast(nike), za cesarja, ki je po porazu sramotno abdiciral, pustil svoje ljud-podanike v dreku, ki ga je on oz. njegova dinastija zakuhal(a). »Kdo ti more to povrniti?« Nihĉe. Nihĉe mu tudi ne poskuša kaj povrniti, vsakdo se ukvarja le s sabo. Kot danes, le da je prišel ta Strni egoizem danes do Rad mere: do Ava. »Kdo ti bo zameril, ĉe se oĹkoduješ z borimi pettisoĉi? Tvoja pravica je to!« Po svoje je, ĉe jemlje ĆI kot Psk usodo v svoje roke. KrĹv je noĉe vzeti, ne kot Psk ne kot Kld, kot SNar (**Patri**) ali Sljud (**Punta**). A kaj hoĉe? Mu zadoĹĉa le odklonitev ponudbe, ki je zanj hudiĉevska? »Ne, ne, nikoli!«

Bo znal KrĹv iz te svoje odloĉnosti kaj narediti? Ne vemo, ali bo znal. Rem ni znal, in ne Novaĉan. Paĉ pa Majc, a Źele dve desetletji kasneje. A ĉe ni znal KrĹv, znam morda jaz, ki berem **Kirke**, razmiŹljam o usodi-problemu KrĹva, in to Źe pol Stola? **Kirke** in KrĹv - njegova debata z Berto - je vstopila v mojo duŹevnost Źe okrog 1950; kako naj vem, v kolikŹni meri jo je zaznamovala? Će bi bral zgolj **Kirke**, bi najbrŹ name ta drama ne vplivala. A ker sem ob istem ĉasu kar se da pozorno Źtudiral Jaspersa, Marka Avrela, AvguŹtina, Tolstoja kot obnavljevalca ĖvKrĹa, sem upraviĉen soditi, da tudi RemKrĹv nista Źla mimo mene kot beŹna znanca-informaciji, ampak da sta sodelovala v preusmerjanju moje poti k ĖtKrĹu, k Ėkzmu (eksistencializmu), nazadnje k lsu Dti.

Naj konĉam to poglavje in prvi del analize **Kirke** z navedbo tega sooĉenja. Berta: »(z obĉudovanjem) Ćlovek boŹji, od kod si se vzal?« Na takŹnega Źe ni naletela. »Ali si Źivel vse te ĉase drugod in ne na zemlji«, ne v TS-ObDbi? Da, vsak ĆI Źivi tudi drugje: v DuŹNoti, v stiku z BDrim, takŹna je predpostavka Dgfije; Źe v KĆi je tiĉala ta predpostavka, od nje so jo dobili PreŹ, Can, Pregelj, Majc. Źal je v DSKC odpadla, tudi PapeŹ je ne ĉuti, glej njegove drame iz 90-ih let **Svetinjo** in **Krst ob Srebrni reki**. Rem je na Canovi liniji utrjeval prostor za lsdTi, ko je odklanjal Bertino UtrazmiŹljanje: »Ne veŹ, da denar svet vlada? Zanj kupiŹ blago in ljudi, duŹe in telesa.« Remca 1922 Źe ni mogel kupiti, po 1925 pa verjetno Źe; kot Novaĉana, ki se v **Amfiktionijah** zaman trudi, da bi svoje - zavoŹeno - Ź nekako opraviĉil in upraviĉil.

Berta konĉa s spoznanjem: »Denar je moĉ, ki vse zaĉara.« KrĹv pa pove, da to ni res: »Zame nima te moĉil!« Tu se zaĉne Dgsvet.

7

Nadaljnja drama - tri dejanja - je izvedba prvega dejanja. Naj jo navajam bolj kot ilustracijo, manj kot analizo, saj k Źe dani nimam dodati bistveno novih spoznanj. So pa nadaljni zapleti Tip in drastiĉni.

Kirke je drama iz ĉasa, ko je obramba KĆe in KrĹa kar se da zadrŹana, posredna. V 2. dejanju predstavlja KĆ praznik, ki je med vsemi Katprazniki najbliŹje InHu, domaĉnosti, Dni: BoŹiĉ. Na primeru odnosa do BoŹiĉa je Rem najnazorneje pokazal posurovelost - Rad izgubo slehernega posluha za vrednote, za spoŹtovanje ĉesar koli razen Heda - materialistiĉne druŹĉine

(MatDbe). Namesto da bi se zbrali na Božič zaradi nečesa Notblagega, Duštoplega, osrečujočega na Harnačin, divjajo. ReBar.

Kršv je postal medtem Bertin ljubimec, ostal je na njenem posestvu, zaslužnjen njenim čarom, a z odporom v duši. Vse bolj se muči. »Od mize je zbežal.« Berti: »Pusti me!« Tip je oblika te prošnje: pusti me, dovoli mi, odpusti me! »K svojim knjigam grem.« Le knjige so mu še tolažilo; mar kaj več? So knjige lahko tovariši? Tip, da Kršv ne najde somišljenikov, sočutečih; da je sam. So bili ljudje kot Kršv res tako redki - OPSki - v SDb-1918? So komunicirali med sabo - tudi kot udje ostalih Narov - le prek knjig, tudi slik, glasbe? Kokoschke in Berga? Raje Mahlerja in Klimta? Pred surovo družino se Kršv zaklene v svojo sobo. Se lahko Dušč tako reši - obstane -, da se zaklepa pred TSom? Pojavi so trajni. Tudi midva z Alo se že leta zaklepava za portonom, ne dovoliva vstopanja reke blata v najin dom. Dom? Da, tudi dom, čeprav predvsem delavnico.

Spoznamo nove ude KrimKpldružčine. Najprej Orehka, ki je bil prej »stražmojster«, postal pa bo »detektiv«, kar pomeni uslužbenec Jugopolicije, medtem ko je bil stražmojster orožnik. Kot Frfr iz **Patrov** je postal tudi Orehek iz Avsuslužbenca steber Juge, obakrat v policiji. Dže se zamenjujejo, policija in policaj - celo v isti osebi - pa ostane. Ni bil Dapoveljnik SI policije Pogorevc gojenec Jugopolicije v Tacnu? Danes hodi v uniformi k mašam St Rodeta, nekoč je ministriral pod Zemljariči.

Prvo, kar zvemo od Orehka, je zabavljanje čez kompanjona Uča, tudi že »posestnika« Javornika. Kar naprej se žro-spodkopavajo med sabo. O Javru: »Sama zavist ga je. In nevaren človek je to. Marsikaj bi Vam povedal.« Oreh ve o vsakomer nekaj in to izkorišča. Berta ga podkupuje; »bankovce mu vtakne v bluzni žep«, ob tem pa sprašuje: »Kaj veste o učitelju?« Informacije so zlato. Oreh: »On bi rad kupil vojaški les iz Črnega grabna. Ko je videl, da ga vozite Vi na žago, je vohal in vrtal tako dolgo, da se je oblast vtaknila vmes.« Oblast je zakon(ita), a se sproži, če jo kdo nahujška, podmaže. »Včeraj je prišla nenadoma komisija« itn. Zdaj bo morala Berta pritisniti na oblast s svoje plati; v čem je oblast objektivna, nad Pvniki? Rem daje strahotno sliko-sodbo o novi Jugooblasti.

Oblast se je tako vmešala v zadevo, da je imel korist od lesa tretji oz. že četrti, Ošaben, tudi »posestnik, lesni trgovec«. Cela vrsta jih je vpletena v Krim; trg terja več tekmecev, eden je bolj pokvarjen od drugega. Ferl je prodajal Berti, a »ni imel te pravice«. Ugotovi: »Zadeva smrdi.« Ne le ta zadeva. Tudi nova Dž smrdi - do neba. Kplsistem zaudarja še bolj, kot je Avssistem pod vodstvom PIKa. Hoče Rem okrog ovinka reči prav to, zagovarjati FD? Ta domneva se mi zdi vse prepričljivejša. Najprej je bravec ne opazi, ker je takšna razlika med prostodušnostjo Bertinih izjav in Prikrom zagovora PIKa ali vsaj KCe-Kata.

Nobena informacija ne drži več; kdo ve, kaj je res. Inf. Ferl: »Šest do osem vagonov lesa je gotovo še tam.« Berta: »Motite se. Les je segnil, mnogo so ga kmetje pokradli«, kar je verjetno, »železnica ga je odvažala, komu, kam - vedi Bog!« I komu? Njej, seveda! Berta dolži Ferla, terja od njega še denar, bravec se komaj še znajde v tem kaosu, ki ga vsi načrtno delajo, da bi laže ribarili v kalnem.

Da bi bila mera polna, vplete Rem v dramo še Weissa, »trgovskega agenta«, seveda Juda; tudi Rem se ne more ogniti Katleoli, ki dolži Jude

najslabšega, Krekova (tudi Voševa) Trada gre v klasje. (Judje so Neg trgovci-agentje tudi v **Kolesu** itn.) Weiss je nekoliko bolj suveren od ostalih; tedaj je veljal Jud za Nemca, šele od hitlerizma naprej nastane razlika med Judi in Nemci, za SKane 1918 je še ni. Weiss razkrinkuje Uča, ki moralizira (!), to je naloga-navada Učev, glej Šviligoja iz **Poha**, Ncl frazerja iz Kvedrove **Amerikancev**. Berta dobro ve, za kaj gre; Weiss: »Učitelj se dela poštenjaka. Da smo nepošteni ljudje, da smo pijavke, vampirji.« Kot Prle-Dobnik. Berta: »Če kdo napravi dobro kupčijo brez njega, je vedno slabe volje« in moralizira. Rem je kar se da sumničav do moralizatorjev.

Namesto da bi se posvečali Noti in intimi, na Božič, ki je za Kane St večer, razpravljajo le o denarju oz. mešetarijo. Ni čudno, da so uspešni, saj so v svojem pohlepu in delovanju manijaki. Ošab(en), ki je pridobil največ lesa, se dela važnega: »Jaz les podarim, če hočem!« Se že obnaša(jo) kot pijani skorojeviči, v hybrisu. Weiss: »Dvanajst tisoč vam dam.« Ferl: »Jaz ti dam trinajst tisoč.« Sokl: »Daj les meni, dam ti petnajst tisoč.« Ošab se važi: »Jaz dam les Weissu, ker mi najmanj ponuja.« Bo takšna psiha vzdržala nadaljnje tekme? Ne postajajo čustva - poniževanja ljudi - močnejša od razuma, gesta od koristi?

Kot da smo na dunajski ali kaki svetovni borzi, ne na dan, ko se je rodil Katbog, za ene Zveličar, celo za Kršlibce VelOs: **Kralj brezpravnih**, glej Golievo dramo, ki ima še naslov: **Betlehemska legenda**. Dbdružina skuša biti novo Pl denarja, kralji-bogataši, njihov vrhovni kralj-cesar je Kap.

Rem ne pokaže s pravkar omenjenim barantanjem le duha teh ljudi, služi mu tudi za oris Bertine Osi. Ko Sokl ponuja Weissu »šestnajst tisoč«, ta odkloni: »Les je vendar za Berto«, zanjo je trgoval. »Kaj bi jaz z njim, ko kupčujem s slaniki, sardinami v škatlicah, delikatesami in kolonijalnim blagom?« Weiss je kot Abraham Abeles in ostali Judje iz Krekove Kode **Pravica se je izkazala**. A tam so Judje najslabši, drama je iz PV, medtem ko naredi Rem nov obrat: Judje - simbolizirani v Weissu - niso več najbolj umazani barantači in trgovci, Slci so jih začeli v AgrEkc brezobzirnosti in AMori prekašati. Tapublika je brala **Kirke** tako. Sodba o Slcih je bila v Tačasu strahotna, vsaj s strani Kulelit; enako s strani Špica v **Patrih**, Slci so se morali MV-I obnašati pošastno nizkotno, begali so kot hlapci od enega Gosa k drugemu, se ponujali tistemu, ki je trenutno više kotiral, obljubljal zmago.

Ni čudno, da SZgarji tega EtDuš stanja TaSlcev niso hoteli omenjati ali vsaj ne preveč poudarjati, razen MrkKomstov, a ti so stavili na ljud, katerega so razumeli kot Abstbit, kot tako rekoč NeČi bitje, ki ni bilo udeleženo v realni DbZgi Slcev, le kot Trpsnov, kot nekak JKr, ki je zgolj žrtev. Takšni Slci res niso mogli izvesti ne lReve, ne Nclgibanja, ki bi pripeljalo k lastni NDži. Srbi so to takoj začutili, Slce vzeli pod pokroviteljstvo, da bi skakali v hrbet srbskim Sžom: Hrtom. SZgarji so zminimalizirali pravkar omenjeno stvarnost (dejansko ravnanje) Slcev, napihnili pa Majniško deklaracijo, tako da so učenci v šoli dobili o Slcih iz let 1917, 18 in 19 (tudi v bojih za Koroško) popolnoma napačno sliko: Ideaco. Bistvo Slova je postal Maister, pa Krek, ki je že 1917 umrl. Same legende, na katerih je potem soustvarjavec novih legend-laži pesnik Palček 1991 prepeval nove Majniške deklaracije. Trada, na katero se je skliceval on in Slzbi-SHKI + norovci, je bila enako lažna, kot so ponarejene Pavčkaste pesmi. So pa Prikr edino veličino, na katero bi se Slci mogli tedaj sklicevati: NOB. Šele kasneje so jo sodopustili. 1991 ni veljal za Hera in

temelj KaKi, ampak Maister. Izhajale so knjige, ki so dokazovale Slov kot SAKO, se sklicevale na SI vlado ipd., dolžile Srbe, da so pobrali Slcem njihovo avtonomno emancipacijo. Sam larifaril! Slci so bili, kot kažeta Špic v **Patrih** in Rem v **Kirke**. Sljud sta oba Janeza iz omenjenih dram, ne pa Maistrovi borci, ki so jih starčke na njihovo presenečenje janševci 1991 pobrali iz bolniških postelj in jih pripeljali pred TeVe kamere. Res pa je, da to ni trajalo dolgo. Kmalu so prišli Prti k sebi, se ojunčili, ko so videli, da jim DEMOS ni naredil nič hudega; pa so začeli gnati svojo legendo: da so bili le borci NOB, nikdar nihče od njih pa Komst! Haha! Janezek Stanolnik Brkonja je zvedel bajne za obstoj Ptje šele od ameriških novinarjev, ko ga je Kardelj poslal v ZDA.

Nato je na vrsti za razkrinkanje Sokl; Učo: »Nimate čistih rok. Delavskega voditelja igrate. Na shodih govorite tako«, za pravice Prola, »z Berto, milijonarko, imate pa drugo politiko.« Če sodi o SoD Polikih tako Kan Rem, potem je verjetno, da se Komdramatiki ne motijo, če le potrdijo Remčevo analizo; Moškrič v **Rdečih rožah**, Čufar v **Rdečem svitu**. A po 90 je celo bivša ZK-Ptja trdila, da se po času napačne odločitve (pripadnosti KomMrku, Titu in KaKiju) vrača k SoDi. K takšni SoDi, kakršno je vodil Sokl oz. Tone Kristan. Puč je skušal ustanoviti novo SoDo, a se je še bolj uštel; prav te dni se je Janševa stranka iz SDS (SI socialdemokracije) preimenovala v SI demokratsko stranko. Kaj pa so demokrati, vemo. 1918 so bili ena od SrbBrž strank, enako še danes; analogno HDZ, ki je Hrš demokratska zajednica-skupnost. Ubogi Demos, ki ga vodijo demokrati-demagogi!

Sodbo o Soklu potrdi tudi Ošab: »Nekaj denarcev ste zaslužili med vojno. Par sto tisoč, recimo.« In to predstavnik Ljuda, ki je res trpelo in stradalo! Kot sta jih demokrata JanšBavč okrog 91-92, v času, ki bi mu mogel reči MV-III.

Ko se tako medsebojno razkrinkujejo, pa plete Oreh svoje policijske zanke: »Mrežo zatiskam nad vsemi. Ko bo zadrgnjena, jo dvignem in niti ena riba mi ne uide.« Kasneje je takšno mrežo zadrgoval detektiv **Megla**, glej Kranjčevo dramo, prej pa Butalci iz Kozjega dola, glej Štokovega **Anarhista**. Sami diletanti. Le Ptja je znala svojo vlogo na izust. Žal. Vse nas je z njo učila kozjih molitvic.

V takšnem početju se približa dvanajsta ura. Berta spravi Kršva iz sobe, ta pa: »Sveti večer! Vražji večer, recil!« Ima prav. Kar počnejo, je Stsk. »Nocoj bi se v tej hiši angel pretvoril v vraga. Sama podlost, hinavščina, lakomnost, nesramnost in zavist!« Ta hip začenja postajati Kršv zoprn. Zakaj moralizira? Naj pobere svoje knjige in odide, če mu je tu tako grdo! Seveda, ima slabo vest, ker ve, da postaja slabič, mehkužnež. Rezultat je njegova sitnoba. Napada druge, namesto da bi se vzel sam v roke! Mornapadi te vrste so bili v tem času česti, kazali so na isto slabost; tudi Bartolov frontalni napad na vse v Slji, glej **Lopeza** iz začetka 30-ih let. A Bartol se je znal izvleči iz moralizma, v **Al Arafu** in **Alamutu** se je poglobil, našel ustvarjalno izvirnost. Kreft je smel biti Radmoralist, **Kreature**, ker je bil Komst, vendar pa obenem tudi režiser v SNG, torej v uradnem Gledu, s čimer je svojo Rad LRevo vse bolj zaviral. V **Ko(medi)jantih** jo je že opustil, na tej liniji MV-II ni šel v Prte in v Vojboj zoper sistem. Zgodilo se mu je nekaj podobnega kot Remcu in Novačanu po 1925. Vzdržati v skrajnem naponu obrobnosti ali odpora je kar se da težko. V tem se je začel posebej močno profilirati Mrak, a spet na svoj način, čeprav ne z manjšo Krito do uradne Brže kot Kreft, glej **Slepega proroka** s konca 20-ih let.

Kršv govori resnico, a njegov govor je več kot za las preretoričen, precenen - Berti, ki pravi: »Jaz ne čutim ničesar« slabega v današnjem večeru: »Tebi je vseeno: Bog ali hudič, dež ali solnce, greh ali molitev, sveti večer ali predpustna noč.« Niti ne vseeno; za St večer, za molitev nima posluha, vse ji je predpustna noč. »Nocoj si oblečena kakor za ples, šampanjec poka, kupčije sklepate in ... sveti večer je!« Berta ga skuša oviti v SekHed čutnost, daje si cvetje v lase, Kršv pa: »(pahne Berto od sebe) Pusti me! Roža v laseh na božični večer - kdo je še to videl.« Res, kot da bi se hoteli norčevati iz KatTrade, iz čuta za IntNoto. Berta se vse bolj kaže kot hudičevka, on kot slabič.

Ko je Stsk bakhanal na višku, vstopi Janez-Ljud. Pijan, a pošten. Upre se mu: »Ven, pravim! Danes je praznik.« Vrže jih iz hiše. Ljudu se je uprlo, Inci (Kršvu) ne oz. tudi Inci se je, a ni bila dovolj močna, da Bržo napodi. Rad Remčeva Krita TaSKul in NarInce. A Rem tudi Ljudu ne pripisuje preveč; vendar dovolj, da je vsaj eden, ki reagira primerno. Kršv Janeza podpre: »Dečko si, Janez.« Vsaj to. Dejansko pa ravna-tvega Janez sam: »Rokave zavijam in vas vse po vrsti zmečem po stopnicah.« Tip: Berta Janeza ne ustavi!

Ošab je od vseh najbolj prepotenten, a tudi njega se Jan(ez) ne ustraši. Ošab: »Kaj boš ti, hlapec!« Jan: »Ošaben, kaj si bil ti pred vojno? Na žagi si se pretegal noč in dan in čikal.« Bil je ničla, šele MV si je opomogel kot Vojskobilkar, kot vsi. Ošab zmerja kot jesihar, a brez učinka. Družčina presodi, da Ljud še ni nevarno, da je Jan le pijan: da DR še ni potrebna. Ljud je vendarle še zmerom to, kar meče Ošab Janu naprej: »Hlapec, drvar, berač.« Tako sta sodila tudi GrGr o Ščuki, **Blagor**, Kantor o Maksu, **Kralj**. Ne ŠpicJan ne RemJan še nista moč, ki bi vlila strah v kosti Brže. Krim, **Roj**, pa jo že in pošteno.

Jan opravi svoje, več storiti se mu ne zdi njegova naloga. Odide, Kršv pa nadaljuje z jamrarijo Krit tipa: »Že tvoje domovanje je sama laž«, očita Berti. »Pohištvo brez okusa, na stenah ponarejene slike. Pianino si okrasila z gramofonom, da je tudi muzika v hiši.« Kot sem že dejal, se da te vrste Kula - kot etiketa - hitro pridobiti, Bertina hči se bo šolala v Švici, kot se je Mira Kramer (kasneje Pucova-Miheličeva), PriPra slike ji bo nabavil UmetZgar, to funkcijo je pri Maroltovih na Vrhniki in pri Hribarjevih v Lji opravljal sam Izo Can; prodajal se je najboljšemu ponudniku. Kot se je njegov tekmeč Jozula Vidmar KaKiju in Titu. Drn takšnega Čla ne potrebuje, 2003 je Kula že skoraj povsem odvečna panoga, SSS se ne merijo več po slikah, ampak po poslušanju cede zgoščenk. Ej, ali ni to Bertin gramofon?

Kršv Berto poučuje, »kako bi moralo biti nocoj v tvoji hiši. Jaslice bi morale biti tu v kotu, pastirčki v mahu, lučke med njimi in zlata zvezda nad hlevcem. Tiho, tiho bi zvenela noč z brnenjem polnočnih zvonov.« Ta terjatev ali vsaj pričakovanje pa zame ni več tako samoumevno Poz. Razmislimo, zakaj ne! Najprej pa naj še navedem nadaljevanje njunega pogovora; Berta: »Zvonov ni več, judje so jih odpeljali, da bodo topove lili iz njih. Milijone bodo zaslužili z njimi.«

Manj važno je, vsaj v tej zvezi, da so za zločin zoper KC in Katboga okrivljeni Judje; kot da ne bi Judje le izvajali, za kar sta se odločila PIK oz. cesar: vojno. Vojne AvsDž ni začela zato, da bi z njo zaslužili Judje, ampak zaradi AvsNem imperializma, ki je bil deloma nove NemNcl sorte, temu Nclu se je pridružil tudi SlavNcl AvsSlavov, ki so želeli imeti čim več Slavov v Dži, to je

bila Slpozicija-razlog za vojno. Za vojno je deloval tudi stari Avsimperializem (AgrEkzKld), kakršnega je AvsDž poznala-izvajala že precej prej, preden je nastal v Evri kakršen koli Ncl; torej sta se povezala Ncl in FD ekspanzionizem-roparstvo.

Bertin odgovor na Kršvove mile spomine je psihološko točen, Berta prelaga krivdo od KršAvspodanikov na Jude, s tem sebe opere. Berta ne razume, kaj hoče reči Kršv; topogledno je topa. Kršv in Rem pa sporočata, da ljudje v kataklizmi, kakršno je leto 1918 oz. polom Avse, pozabljajo na svojo KatTrado. St večer nastopa v Kršvovi RR kot SeH, ki reducira KršRlgo na InH, na minimalizacijo Huma in Krša. Nasproti veliki (Svet)vojni, ki naj bi bila zmagovita, in Rad razmahu (Krim)Kpla kot trga, kjer vsakdo prodaja vse, postavljata KršvRem milo intimo doma in Dne, ki naj bi Čla ozemljila, osmislila, umirila (njegovo ranjeno, tj. šibko, prestrašeno, dezorientirano srce).

Tu se predvsem pokaže Remčeva nemoč. Upor njegovega junaka se skrči na mila čustva otroka, to je, na zamisel KCe, da je Čl otrok boga in Cerkve, otrok kot tak, nesamostojen, nesposoben in neprimeren za Nast SAPOe. SAPO se Strno nujno deformira v KplBrž PohlPide, to je spoznanje in teza Remca. A če je tako, ni čudno, da se bo čez komaj tri leta zapisal Refe, le povezano z ljudom, zaradi Trpa upornim, **Zakleti grad**. V tem regresu ne bo bistven Kmtlačanski upor, kot je za Krefta (tudi za Vrhovca v **Zoranu**, le da je sposoben Vrhovec še ARF-AK tega upora), ampak je bistvena rešitev v FD-FKCi. S tem se znova pokažejo meje KCe: Čla ne zmore percipirati kot SAPOe, s tem ne v perspektivi DrČla. DrČl lahko nastane le tako, da gre skoz fazo-lik-izkustva SAPOe, s tem vsega strašnega, hudičevskega. Pa čeprav se DgKan sam RR v Snika, v Etasketa nečesa, čemur sem rekel »božje otroštvo«. A to božje otroštvo je rezultat HKD procesa in potovanja po THM-krogu, ne stanje po sebi oz. preden vstopi Čl v-na THM-krog.

Tudi okrog 1990 sem trdil-mislil isto. Sam sem šel skoz pekel Ožlde, (€)Dčev in Dv, skoz boj, igro, cinizem. Res me je privlačil lik NeČi Snikov, kot Mraka Gomizelj, **Blagor premagancev**, a sem bil obenem do njega skeptičen, že tedaj, ko sem to dramo prvič bral, pred 1950. **Bogar** Meho postaja NeČi Snik, a ni že ves čas. Živel je kot ostali ljudje, izdeloval lesene Križane, Ponot ČITrp. Šele ko je začutil, da to ni prava pot, se je vse bolj zapisoval MMBi kot rešenici v Si, se selil na rob Dbe. Majc v Mehu slika sebe, a sam je šel skoz vse faze IdČla. Bil je okupacijski oficir v Srbiji 1916, kot podban Dravske banovine soodgovoren za marsikaj, kar mu ni bilo v čast in je bilo umazano kot izvajanje DžPole, Dže, ki je celo ukinila parlamentarno demokracijo, stranke, in zelo omejevala SvMa. Majc se je 1939 strinjal s cenzuriranjem **Hlapcev**, s prepovedjo **Kreflove kmetije**; vsaj nič ni naredil zoper to prepoved. V najboljšem primeru si je umi(va)l roke, bil Pilat.

Kot jaz, da sem preživel. Zato mi je bil Meho tedaj tako blizu in sem napisal 1988 o njem €S podrobno razpravo. Vživljal sem se v kaplana Sergeja, ki mu naloži Majc v **Brez sveče** strašno soodgovornost, GhK pri Viktorijinem Smu. Si nisem skoraj tega očital tudi jaz ob bratovem Smu? Kot Sergej nisem imel moči, da bi ta Sm preprečil. Bolj sem mislil nase, reševal sebe, kot brata, ki pa je bil - bistveno - bolj ogrožen. Odpovedal sem oz. sploh še nisem začel živeti pravega Ža, ki je šele dolgo za tem moglo postajati Dg. Meho in Sergej sta bila moja alter ega. Majc je šel tako daleč, da si je priznal, da ne more po njuni poti, ne zapustiti KCe in Dbe. Zato je najprej vse - skoraj cinično,

skoraj že z RMg - Ktz (kaotiziral), **Ženin na Mlaki**, JKr v močvirju, nato pa se direktno obtožil sinove Si, **Revolucija**, kot Remčev Kršv. Napisal je **Cesarja Janeza**, ki je sicer tudi avtolrdrama-AK, sam se ni izvzel iz Dbdružčine pokvarjencev, strankarskih Vodljev in BržKpl podjetnikov. Iskal je rešitve v Vit(alizm)u. Kam pelje ta, vemo: k ViTi. Vse se mu je ponesrečilo. Ga je zatekanje k španski mistiki, k Terezi Avilski in Janezu od Križa, vsaj pomirjalo? Kako je konča(va)l Rem?

Meho išče vsaj MMB, ki je - naj bi bila - Abs Mati, Mati Zveličarja, bitje iz odrešenjske Alge-legende, medtem ko Kršv svojo dušo reducira-omeji-skrci na duševnost običajnega, Ćmpotroka. Najprej Berto zaradi njenega - po njegovem - sprenevedanja surovo nadere: »Udaril bi te za te besede ... Denar ti je vse. Zato je v tvoji hiši tako.« Nato pa sporoči svojo odločitev, da bo odšel; odločitve še vsaj pol leta ne realizira, slabič. Bistveno je, kako utemelji svoj odhod, kam gre: »Jutri odidem ... domov, da bom videl še mater pred smrtjo in svojo rojstno hišo.« Za Meha pomeni domov v S, v nebesa, na Dr stran, med obojim ne razločuje, v tem je Inf, a tudi možnost za IsDt, za Kršva je domov le k TS Dni. Ta Pos Mati more nato postati tudi Narmati, glej **Svetinjo**, glej SNcl DSKCe. Takšno zatekanje v dom in k materi pa vrača Remca v KMg, k Meškovi **Materi**. Regres od SD-20 k Refe, kajti tudi **MešMati** je Refe, je regres tudi glede na samega Meška, na dramo **Obsojeni**.

Hotel sem zapisati: regres od SIZi (seveda tudi od SD) 20, a nisem, ker bi rad opozoril na razliko med splošno Slzavestjo-20, ki je Prikr resnice prejšnjih let, hlapčevstva, Ćtmizerije MV-Slcev, na eni in zavestjo nekaterih, redkih, na drugi strani: tistih, ki so bili edini sposobni za vstop v ĆtĆla kot v ARF-AK dogajanja v MV-l. Kršv je šele - negotov - uvod v ta Ćtlik, ki sicer pomeni SIZ-20, a v njeni najvišji, najboljši obliki-točki. Jarčevo, Ćerkvenikovo, Grumovo Isduše in ĆtĆla ni Is TaSlcev. TradSLZ je, ker je pač v službi DžDbe, te vrhunce-izjeme samoumevno ldn s TaSlci, kar je Ideolposel vsakega Ncl, tudi Slškega. Dejansko pa potvorba.

Berta Kršva opozarja, da bo njegovo Ž, če se bo odločil za Ćtpot, bedno. Kršv pa se bije po prsih: »Stisnem zobe in pojdem za pisarja.« Rem ni šel za pisarja, ampak za advokata, torej po poti GrGra iz **Blagra**, Dbdružine iz **Cesarja Janeza**. Ni vzdržal, kjer sta vzdržala Grum in Mrak, vsak po svoje, a tudi Bartol in Jože Kranjc, tudi vsak po svoje.

Berta Kršvu slika njegovo PrihŽ, kako bo »do smrti hrepenel po Grški in Italiji«, po potovanjih, ki si jih sam ne bo mogel privoščiti, »po krajih, ki jih nikoli ne boš videl«. Izo Can jih je, glej **S poti**, ker je imel kosmato vest, hitro je razumel logiko TS-Ža. Berta Kršvu ponuja denar za potovanje, seveda bo moral ostati njen ljubimec. Kršv se tega še vse predobro zaveda: »Da bom vse življenje tvoj suženj«, kot je ostal Izo do konca suženj KCe, če ne te, pa Ptje, s katero je KC izdal. Nazadnje je skoraj obupal od nesrečnosti, ko je spoznaval svoje tako visokomerno, a dejansko klavno Ž. Prišel sem pod psa, sem ga sam slišal govoriti, se pritoževati. Vedel je, da je sam kriv, sam se je odločil tako: za ugled, za denar. Mrak pa je umiral spokojen, v sebi trden, z zavestjo, da je ravnal prav. Nisem se motil, ko sem si izbral Mraka za vzor, vsaj na tej ravni, ne pa Bartola, ki je umiral v obupu preganjavice, skoraj kot Larsen iz **Zastorov**. In ne Novačana, ki je več kot 60-leten začeval v Argi - v SPE - postajati zemljiški posestnik in Kplpodjetnik, proizvajalec poljščin za trg.

Vitalizem, a smešen do bridkosti, ena sama karikatura; Mrak se je pred So ukvarjal z IsDti, Novačan z Isem tržnih niš. Ni čudno, da ga je pobral infarkt.

Drama bi se tu nehala, če se ne bi Berta znašla, za Zaplo je res nadarjena. Kršva je (na)prosila, naj bo njen učitelj, ona pa njegova učenka. »Kupi mi knjig, poučuj me, daj mi samo stotino tega, kar ti znaš, in srečna bom. Glej, neolikana ženska sem, živim tako, da me ti zaničuješ. Rada bi postala drugačna in ti, samo ti, bi mi lahko pomagal.« To je edini način, da je Kršva lahko obdržala. Kršv sumi, da »je v tem nekje zanka«, a kako naj zavrne prošnjo Čla, ki mu tako rekoč direktno izjavlja, da se bo pogubil, če ga ne bo rešil prav on, Kršv? Bertin nagovor je K-prošnja utapljavajočega se za pomoč. Bolj izkušen Čl bi pri priči spoznal, da je res past; a neizkušeni Kršv, ki si obenem tudi - po eni strani nadvse - želi ErS Užev? Ki je celo Maz(ohist)?

Berta takoj začuti, da je ubrala pravo struno, zato navali: »Samo ti me lahko preustvariš.« Kakšna čudovita naloga za Mo, da bo preustvaril Že, naredil iz Eve če že ne MMB pa **Thais**, glej Franceov roman, Kršv se vživi v vlogo asketa-Snika Nathanaela. »Sama čutim, kako bedasto je to moje življenje, kako majhna sem.« Naredi me veliko! Naredi me Snico ali vsaj Josipino Turnograjsko, Pavlino Pajkovo! Kršv že popušča: »Najprej bi mi morala obljubiti, da pustiš vse kupčije.« Vse obljubi, nobene obljube ne bo držala. Kršv: »Novo življenje bi morala začeti«: EtŽ.

Zadevo poznam, seveda s svoje - z Dgč - plati. Z Alo sva se sopreustvarjala, kot aktivni Učo sem nastopal predvsem jaz, od nje sem bil starejši in bolj izkušen, več sem že premislil. A najino sopreustvarjanje je trajalo pol Stola, da je prišlo do pravih nasledkov. Potrebno je skupno Ž v sreči in predvsem v nesreči, tudi te je bilo veliko. Ne pa v razmerah, kamor sta se Berta in Kršv preselila, v razkošno vilo na Bledu. Če bi šla skupaj skoz težave I-SvetV ali II.SvetV, kot Krim in Nina, **Roj**, potem že; skoz t(akšn)e plodne težave sta začela iti Dušan in Cecilija **Za svobodo**, Dušan je postajal njen Učo, a na odgovoren način, na robu tveganja, tveganje - LdDr, do Cecilije in do SNara - ga je tudi spravilo v položaj Trage, lti so ga ubili. Ne pa Ž v razkošju, kakršno je opisal že Can v **Vidi**, na las enako, in mu že pokazal-določil konec. Dionizu ni mesto v blejskem razkošju, ampak v azilu. Can potegne črto pod račun, ve, da 16-letni Dioniz ponavlja umirajočega Poljanca. Ne tako jaz. Morda umiram ta hip; a sem presegel 73 let. Celo več kot Remec, ki je morda sicer tako kot Kršv najprej zapustil kako vilo, nato pa jo je vendarle - morda sam - sezidal. Moram vprašati Miho, kako so živeli na Ptujju PV.

Drugo dejanje se konča z Bertinim govorom-sporočilom, ki je skoraj bližji posmehu kot resnici, vsekakor pa je RadSeH, osladen karitativni Kat, skoraj cinično Infprepleten z ErS HedUži: »Z menoj pojdeš na južno solnce, kjer blešče tvoji kipi, tvoji templji, vsa lepota davnih stoletij.« Je cikal Rem direktno na IzaCana? »Potovala bova in me boš učil vsega lepega in dobrega.« Joj, kako sladkobno! »Siromakom ob poti bova pomagala.« Peljala se bova mimo njih v kočiji, jim metala drobiž. »Trpečim brisala solze z lic.« Tu kaže Rem velik dar za grotesko; ti prizori opravičujejo podnaslov drame: Koda. Berta se vidi v vlogi grofice, ki MV-I služi v Vojbolnišnici in briše solze pohabljenem.

Čl je res SZSL bitje; Kršv nasede, prepriča se, da nasede; zgrabi jabolko, ki mu ga ponudi Eva, zagriže vanj: »(se skloni k Berti in ji gleda v oči) Ali naj verujem, da je to najin božični večer?« Izjava je dana v obliki vprašanja, pa

vendar. Omogoči še dve dejanji drame, globlje in Priizkustvo negotovega Kršva.

8

Tretje dejanje se že dogaja na Bledu, pol leta kasneje. Priča smo, kako Kršv vzgaja Berto; precej smešno početje. Priča smo tudi skoraj edinemu mestu v drami, kjer je Slov eksplicitno, Kršv bere z »vnemo« **Krst pri Savici**. Vendar ostaja dvoumno, ali bere **Krst** s Prešernovim sporočilom o Črtovem odhodu v samostan, ali **Uvod v Krst**. Prej bi dejal, da **Uvoda** ne; **Uvod** bodo brali NOB-Komsti, sam **Krst** pa bo MV-II predeloval Simč, mu dodal lik Gojmirja kot žrtve Ptjterorja, glej **SimKrst**. Čeprav Rem kot Kršv ne gre v smer žrtve; žrtev da v prvi plan šele v **Magdi**. V svoji NOBD pa Rem poudari predvsem trpnost žrtev, **Talci**, in nasilje krvnikov, **Volkodlaki**, akcijskost Črta manjka. Remca ne nese v smer JelJunaka, **Vst**. Razen če se je PoV razočaral nad novo oblastjo in napisal kaj zoper njo, kot Majc z **Revolucijo**. Ne vem(o).

Berta je tako neizobražena, da niti tega ne ve, kdo je avtor **Krsta**. Kaže, da je bila Berta vzgajana v It ali Nemšolah, kot Julka v **Patrih**; Kršv jo enako uči-popravlja kot Tone Julko. Pride do groteskne Bertine ugotovitve: **Krst** je »spisal doktor France Vodnik.« Zmešala je Valentina Vodnika in Preša; če ni zraven tudi Remčeva Ira do mladega pesnika iz Podutika Franceta Vodnika; se je tedaj že oglašal? Ko se je oglasil, je šel starejši Gene precej na živce. Rem bi se lahko skoz tega Vodnika posmehnil Kršvu; bi bilo to mogoče?

Kršvov pouk je očitno brez slehernih rezultatov, kolikor se Berta Kršvu - hote? nehote? - celo ne posmehuje. Kršv obupuje: »Predpoldne sem ti povedal, da je spesnil **Krst pri Savici** France Prešeren in **Ilirijo oživljeno** Valentin Vodnik. Zdaj že ne veš besedice več. Ali nočeš, ali ne maraš?« Slov kot ČD-NKNM je osnovano ravno na teh dveh pesmih-pesnitvah, glej, kaj so največ recitirali v Čitah, glej tudi Bilčevo **Slovenijo oživljeno**, 1861 je izšla v Slovenskem glasniku, 1868 bila ponatisnjena skupaj z Levsovo priredbo **Krsta** v 1. zvezku Slovenske Talije. **LevsKrst** je bil 1868 uprizorjen v Taosrednjem SIGledu s podnaslovom: »Dramatičen prizor s petjem in živimi podobami po pesnitvi Franceta Prešerna.« Danes si pomena teh dveh pesmi oz. recitalov, ki sta ga imela za Nast SIZi kot Narzavesti, sploh ne moremo več predstavljati, danes je nekdo lahko Slc ali Silka, ne da bi poznal Preša in Vodnika, kaj šele Franceta Vodnika. Danes so SSS dediči-učenci Berte in njene družčine, ne Kršva. Poudarek se je premaknil od Kulutemeljitve Slova k VojDbZgi: da je bila prva SND Karantanija, celo k veri, da smo Slici Veneti, kot Veneti pa praprebivalci in zato Gosi Evre. To se sklada z DaSl AgrEkzKldo, ne pa Črtomirova usranost, da se v samostanu odreče svoji akcijskosti in začne oznanjati lDdr ali celo podrejenost KCi.

DaSlci sicer sledijo Mat(ičk)u, torej Lin(hart)u in njegovemu **Matu**, so zviti, vztrajni itn., a kdo je bil Mat in njegov avtor, tega ne vedo več. Osrednja os SD, ki traja od **Micke** in **Mata (MicMata)** prek Bleiove RR **Micke** 1869, »Kratkočasne igre s petjem«, prek Bilčeve **Slovenije oživljene**, v kateri nastopa trojica Zois, Linhart, Vodnik kot utemeljiteljica Slova kot KulNara, prek

Vošnjakove drame o prvi uprizoritvi **Micke**, naslovljene **Pred sto leti**, 1889, vse do Kreftovih **Kojantov**, 1940, se v NOB-LRevi MV-II načne, Prti ne ustanovijo ne Vodnikove ne Linhartove ne Zoisove brigade, pač pa Levstikovo v duhu **LTuga**; v DaSlji po 90 pa se izgubita tudi Levs in Preš kot avtor **Uvoda v Krst**, nadomesti ju Blei kot ideolog Rkdstva, duh **Boba iz Kranja**, le da Matičeta zamenja kot akter Grabež. Da je imel nekoč Vodnik tako velik pomen, da se je takrat ustanovljeno Dramatično društvo odločilo, da bo tretjo uprizoritev posvetilo prav njemu, je danes znano le še strokovnjakom, Profom Slščine in Slite. Kdo še ve, da je Davorin Trstenjak napisal »alegorijo« **Vodnik v Olimpu**? Kdo še ve, kaj je Olimp? Vsi pa vedo, kaj so olimpijske igre: kraj, kjer je zmagoval Štukelj. Olimp je postal prizorišče športnih tekmovanj, ne pa bogov, kolikor niso športniki (in zdravniki) edini preostali Dabogovi. Bolj ko beremo **Kirke**, bolj se zdijo njeni liki današnji. Dramatik jih je odklanjal, mi jih pa najbrž z zavistjo občudujemo.

Ubogi Kršv, ki se začenja bravcu smiliti, toliko se trudi, a s kar se da majhnim izkupičkom, Berti recitira zanosne Preševe verze iz **Uvoda**: »Manj strašna noč« itn., o »smrti« in »sužnih dnovih«. Sporočila teh verzov ni mogoče razumeti v okviru **Kirke**. V tej drami se nihče ne bori za SNar Svo, tudi Kršv ne, nihče zanj ne umira. To se bo zgodilo šele MV-II, z liki Krma in Nine, Špelce (**BSSvet**), Iztoka (**Žene ob grobu**), Dušana (**Za svobodo**); ne pa v SPED, ki ne kaže SV Slcev zoper Nemokupatorje, **SimKrst** celo priporoča, da se je treba Itokupatorjem podrediti, prilagoditi, ker so nosivci KatRlge. SNcl bomo našli v Šorlijevi drami **Na Pologu**, v Tanastalih Katdramah - dramah SKanov - ga ni, tudi v Majcnovih ne.

Berti je zadevnega pouka čez glavo dovolj. Prav izbruhne od nepotrpežljivosti: »Nehaj, nehaj, nehaj! (Se postavi pred Krševana.) Ali ti ugaja moja frizura? K moji domači obleki sodi kakor nalašč.« Berta nastopa v duhu Andreje Wirek s PopTeVe, ki uči RMg estetiko: da se morajo celo barve hrane (artičok, banan, zmajevih iker) ujemati z barvami trepalnic, prsnih bradavic in mednožnih kocin, kajti vse, kar velja, mora biti pobarvano, ime in imidž, Andrejka postaja glavna DaSl visažistka, resnica bratov Oc-Wirkov, ki dajeta eden tem barvam Filpomen, drugi pa Liten, ki deluje na brave kot **Potres 1889**.

Ko Kršv doživi ta napad na vse, kar spoštuje, zajoče kot Tor v **Pozabljenih ljudeh**, kot prevarani Polikarp: »Kje je moje solnce, moja svoboda, moja moč? Omagal sem ob tebi.« Kršv kot **Samson**, Berta kot **Dalila**? Tudi Tor se je MV-II raje poročil in naredil otroka, kot da bi šel v Prte preganjat okupatorje, potem pa je moledoval, ker ga Ptja po njegovi oceni ni dovolj nagradila, čeprav ga je imenovala za generalnega direktorja Sl kemične industrije.

Berta še ne ve, da ne bo ravnala kot Kirke, da Kršva-Odiseja ne bo spremenila v svinjo, ampak mu bo dala prosto pot; pridno in pametno dekle, zna se celo odreči cilju, ki ji ni glaven. Na Bledu tega še ne ve: da bo tako plemenita; Kršvu še ljubeznivo grozi: »Jaz te ljubim bolj kot Kirke svojega jetnika. V zlato kletko bi te zaprla.« Ga je že. Seveda, »če bi hotel od mene« stran; a je - v 4. dejanju - hotel.

Do tega dne je naivni Kršv mislil, da se je Berta odpovedala dozdejšnjemu Žu, kot mu je bila obljubila, služkinja Roza pa mu izda, da to ni res. Ker je Roza jezna na Berto, ta ji je zaslužnjila fanta, ga poslala po nevarnih poteh, jo izda: »Vsega Vas je omrežila in preslepila. Zakaj je Weiss zopet tu, zakaj se

je Soklič oglasil pred tednom, zakaj ji je Orehek za petami?« Kršvu pade mrena raz oči. Da bi premislil grenko spoznanje-odkritje, gre veslat; tačas pridejo ščurki oz. kače. H Gosi mrčes. Najprej Weiss.

V tem dejanju se Krim stopnjuje. Oreh, zdaj detektiv v službi Juge, zasleduje Weissa, ki nekje v tujini, verjetno v Avsi, pere denar; zelo današnje, glej zgodbo koprskega župana Popovića. Weiss oprani denar, pod ceno, proda, Berta izrabi njegovo stisko. Zna, kdor zna! Vendar tvega, sodeluje pri slepariji ali prekršku. Berta mirnega obraza dovoli, da ji Oreh preišče hišo, čeprav je denar vtaknila v predal mize; ima jeklene živce, kot ViTa v Prtih in že prej v ilegali. Ko skuša Oreh narediti hišno preiskavo, ga »ironično« spodbija: »Kje imate pravico udreti v mojo hišo in brskati po mojih stvarih?« A ne kaže bojazni: »Izvršite preiskavo. Našli ne boste ničesar, a pritožila se bom in marsikaj povedala.« Ve, da je treba preiti v kontranapad, groziti. Novi oblasti bo pripovedovala »spomine na stražmojstra Orehka na primer«, podatke ima v mezincu. Oreha prestraši, ta prizna: »Pismeno dovoljenje bi res potreboval za to preiskavo.« Umakne se. Berta mu svetuje: »Nastavljajte mrežo Weissu kjerkoli«, z nikomer ni solidarna, kot v DaSlji nihče z nikomer, glej, kako se medsebojno obtožujejo Perić pa Klun pa Kujon, v drugem procesu Šuštar in Žnidar, vsi podjetniki, vsi iz Krimvrst, »samo v moji bližini ne! Drugače vam bo neprijetno.«

Vsakdo mora čim več vedeti o soljudeh, pa se ga bojijo. Tudi jaz vem veliko o njih, skoraj o vseh, tudi mene se zato bojijo; ne mene kot mene, ampak kot nekoga, ki bi jim lahko povzročil kako neprijetnost. Zato se me raje ogibajo, me Zamol. Ni mi nerodno uporabiti nekaj njihovih sredstev, da ohranim SA položaj. Sem realist, to tudi priznam. Le moralizirati ne! Sinoči sem gledal na TeVe intervju s Hudečkom, mojstra poznam kot svoj žep, okrog 1958 smo sodelovali, bila sva skoraj PriSo, zato se mi je kar v želodcu obračalo, ko sem ga poslušal moralizirati, udrihati čez Ptjo, ji je pa med TaMBP menda edino on popustil, ne le Ptji. Tako je to. Slavila ga je TaRTV, slavi ga DaRTV. Hudeček=Orehek. Niti oreh ne, mičken orešček.

Seveda ni le Berta ofrnažila Weissa, ko-ker je bil v stiski, ki jo je izrabila, tudi on jo je. Zatrjuje ji, da bankovci, ki jih je dal, niso ponarejeni, kasneje se skaže, da je bilo mnogo med njimi ponarejenih. Nihče med tekmece se ne boji - tudi najbolj umazanih - sredstev. MeP pomeni zanje stisko, v kateri se znajde sočl, tedaj se ga da najlaže pritisniti. Ne: LdDr, ampak SšdDra. Morda pa niti Sš ne, le manipulacija. Ne Zajc, ki živi iz Sša, ampak SrKos, ki živi iz instrumentalizma, ledeno hladen do vseh. Danes se prilepi na ČirZlca, ga nato odpihne, ker mu ne koristi več, jutri se veže na Rodeta. A če ga bo zasral tudi nadškofè, se bo SrKos po Rodetovem porazu javno vprašal: kdo pa je to, Rode? Nekaj sem slišal zvoniti o tem gospodu, a ne vem, kam bi ga vtaknil. SrKos je dognal profesionalnost ciničnega trženja do popolnosti.

Ko se barabe skidajo, nastopi Kršv, spet kot jamrač, torkarjanec. Njegov repertoar jadikovanja že poznamo: »Sam sebi sem v nadlego. Mislil sem, da postanem to, kar sem bil pred petimi leti, a v tvoji bližini to ne morem.« Tudi nje ni »preobličil«, vse je bilo »zaman. Pojdem svojo pot.« Pojdi vendar že enkrat, kaj težiš kot cunj! Na Kršva se jezim, a vem, kako je težko zapustiti zlato kletko. Sam sem doživljal skoraj isto kot Kršv, ko sem bil asistent pri Zihierlu. Vse leto 1956 sem - skoraj do OISa - jamral, se odpravljaj stran, a ne zmogel. V mojem Žu ni bilo Že, ki bi igrala isto vlogo kot Berta, Že je

zamenjeval Polik-oblastnik kot Zapl, Zihel. Opazoval sem se, svojo štablost z ARF-AK sporočal tudi PriSo Dinetu in Prižu, tako da me je ta napisal v dr. Minskem, **Dia**; seveda je treba odmisлити Minskega službo na PP. Priž se je tedaj sila visoko štabnil, pa je poleti 58 precej nizko padel, ko se je odpoved(ov)al Puču. Se nato štabvignil, 1959, a nazadnje, v 70-ih letih, naravnost pogrnil pred Ribičičem in TaSPtjoblastjo. Svoj štabpolom je plačal s So, kap ga je. Jaz pa sem se že 1957 spomladi rešil oz. na poti z Velike planine v volčjem tednu 1956-57. NDM. Hotel sem reči: Kršvovo jamrarijo poznam od znotraj, celo mnogo globlje, kot jo je zmogel opisati Rem.

Kršv je v primerjavi z mano 1956 silno preprost fant; kot je bil Rem preprost. Jaz nisem tako poenostavljeno in Rominfantilno govoril-čutil niti kot najstnik MV: »Morje, strme neizpodjedene skale, kraška vas«, recimo St Križ, »in visoko solnce nad njo!« To so Konv fraze. »Vse to gledam kakor tedaj, ko sem bil ob njej. Kako sem bil takrat zdrav!« Kot visokošolec ali abiturient. Jaz sem že kot gimnazijec bral Sartra, se zatekel k Ekzmu, k Jaspersu, doživljal in artikuliral tesnobo, obup, izgubljenost, dezorientiranost; nato sem vse to radikaliziral okrog 1950, 20-leten. Zdrav sem hotel biti, a zraven in v duhu Nieta, njegovega VitAgrEkz projekta; zavedal sem se, kaj sem s svojim vitalizmom počel, kako z njim manipuliral z bližnjimi. Sam sem ga hotel, svoje GhKe nisem pripisoval kot TorKršv sočlu, Berti, Ptji, Arja Andru, **Ljudje**, Gordana-Gorga Gabru, **Delirij**. Le tako sem lahko postajal SAPO: ker sem ne le vzel vso odgovornost na svoje rame, ampak spoznal, da sem se sam kreiral, da nisem - povrh še trpna - žrtev okolja-drugih: hudiča (ali hudičevke). DSDIzbi so postali po 90 torkarjanci, SeH ideologi; padli v Demonaco Ptje. To me ponižuje: da sem tako zaupal cunjam, za kakršne so se skazali Šel, Graf, Zajc. Prvi pogoj za Nast SAPOe je odpoved Demonaci, s tem seveda tudi (avto)Ideaci. Zajc v liku Jurja, **Grmače**, ni daleč od Kršva.

Sledi 4. dejanje. Družčina je spet zbrana pri Berti, spet na njenem štajerskem posestvu. Se bliža razkroj zgodbe, konec uspeha? Prizorišče je namreč opisano kot stanje »po sijajni večerji, vse v neredu«. Je to le trenuten nered ali se napoveduje globlji kaos? Družčina kvarta. Med sabo se spet zajedajo, žalijo, važijo; Ošab v tem prednjači, tokrat si »prižge bankovec in zapali cigareto z njim«. Tako je delala tudi moja bisbis nona Natalija Simotić, Hrvatice, doma iz Voloske, ki je obogatela s prodajo zemljišč, na katerih je rasla-nastajala Opatija-Abbazia. (A so bila zemljišča njena, njene Dne, nekoč nič vreden kraški svet, nato naenkrat vrtoglave cene. Zgodbo o prižiganju smotke z bankovcem mi je pripovedovala njena vnukinja, moja babica Natalija Ličan-Zabred-Kermauner. Ti provincialni Brži so se Posn. Iste samopašne geste bogatašev, ki se jim je zvrtilo v glavi.)

Ničvredneži, tako jih slika Rem, praznujejo Bertin god; verjetno tudi zaroko s Kršvom. Kršv ni odšel, kot je grozil na Bledu; ostaja v isti paci. Berta pa se je razkrinkala pred njim kot Čl, ki res nima vesti; da bi ga obdržala v svojih rokah, ga je »izdala«, ovadila ga je zaradi prodaje lesa, čeprav vemo, da je bil pri zadevi povsem NeČi, le naiven. Vendar se je zmotila, »zgrabila je tam, kjer ničesar več ni, akt o lesu« je pozabljen, nič »ga ne bo rešilo moljev«. Berta strelja v prazno. Prvič?

Učo Javor pojasnjuje: »Ovadila je Krševana, da ga potegne k sebi«, res je. »Da ga priklene nase. Hotela ga je zapresti v svoje mreže, da omaga in pade njej v naročje.« Tema obupane vampže je tako zanimiva, da jo bo treba

nadaljevati - tudi poglobiti Bertin lik - ob primerjavah z Margito (**Volja**) in Katko (**Sfinga**).

Razpoloženje družčine je morbidno; Rem ga razlaga moralistično: »Vsa družba poje«, nemalo pijana, »kakor da se hočejo v divji veselosti otresti strahu pred pravico in bodočnostjo.« Kot vemo iz realne DbZge, se ji še dve desetletji ni bilo treba bati ne Pravice (Zakona Dže) ne Prihi; šele MV-II je morala začeti polagati račune.

Kršv se zdaj pokaže kot velikodušen, a to more biti, ker ga je Bertina izdaja, pravkar je zvedel zanjo, končno osvobodila: »(sočutno, a odločno) Boli me vse to. Skoraj si mi zaigrala moje poštenje«, ko ga je skušala umazati pred oblastmi kot Krimca. Berta se zave, da je zdaj konec: »Za to bom kaznovana do smrti.« Najbrž je res, kar pravi o njej Učo: »Ljudje božji, kako ga mora ljubiti ta vražja ženska!« Vendar njen ErS do Kršva ni takšen, tako demoničen, da bi ga hotela Unič-ubiti. Kot ni Kirke Odiseja. Agresivnost obrne Berta zoper sebe: »(izpije čašo do dna) Zdaj bi pila, pila do smrti! Šampanjca na mizo!« Berto slavijo, ko ji čestitajo za god, Ferl in Oreh jo »dvigneta in posadita na visoki podstavek«, kot boginjo-Goso. Berta se odloči za govor, ki ga mora slišati tudi Janez. Spet »izpije v dušku in kelih zažene proti Janezu«. A preden pride do govora, jo prehitijo ostali. Rem hoče Krit ponazoriti, kakšne so - kaj pomenijo - napitnice in slovesnosti, ki se odvijajo v TaSlji. To ni eno samo rajanje pod Majniško deklaracijo, kot ponarejajo Zgo dežurni lažniki a la PavZlc. Rem pričuje iz prve roke, da je vse to laž. Prvemu da spregovoriti morda najbolj bednemu med njimi, predstavniku Izbov, Narlnce, Šela in Grafa, HUH trojke: »(vstane in govori slovesno) Gospoda, mi se smejemo, a domovina žaluje.« Zaradi izgubljene Koroške, naših dedov zibelke? »Oko se mi solzi, ko gledam prilike na svobodni naši zemlji.« Tako blebeta De-SHKI še danes, še 2003; je Javor Kuntner? »Gospodje! Vampirji hodijo po naši zemlji«, Kplsti (DSD dodaja Komsti) »in pijejo kri iz njenih žil. Kdo misli na naše ljudstvo?« Bük in Zver obujata pojem-izraz ljud. »Nihčel!« Razen mene, nas. »Ko slavimo god gospodične Berte«, danes Brezaste ščetkice Rabarbare, »vem, da sem jaz glas vpijočega v puščavi, ko vam kličem: mislite na ljudstvo!« Slišim bebljati Janeza Dopodnika in/ali Janeza Drobnjakarja? »Berta, samo to ti kličem na pot, ki te pelje k zvezdam: ne pozabi našega ljudstva!« Le oblika retorike je Dgč, bistvo isto kot danes.

Slavljenje gre v vrh, »tačas se vrata na desni odpro, Krševan vstopi, opravljen za pot.« Končno. Kršv ta hip igra isto vlogo kot tri četrt Stola kasneje Luka Truth v Mödovi **Sty**: govori - prišel je povedat - resnico. Berta: »Andi, tako praznujem ta večer! Javornik mi je govoril napitnico.« Kršv: »On je napisal že tri ovadbe proti tebi.« Enako počnejo gosti v **Sty**, ko praznujejo Senčarjevo napredovanje v ministra; pa Poliki v **Limonadi**. Javorju niti nerodno ni, brani se kot Brezica in Prlica, ko pojasnujeta, zakaj sta sodelovali s prejšnjim režimom: »Sem.« Javor je načelen in pokončen. »Na ves glas povem: sem! Iz ljubezni do domovine.« Arduš! Kot da bi zrl v čisto oko kakega MirZupa.

Kršv se ne pusti, zanj je napočil trenutek Morzmage, ne pusti si ga vzeti; žal. »(Javorniku) Iz zavisti, prijatelj domovine!« Berta se opravičuje: »Ferlič in Orehek sta me dvignila sem gor!« Kršv: »Jutri te strmoglavita za ovaduško nagrado, če jima bo kazalo.« Sokl se najprej ne da ugnati Kršvu: »(plane s stisnjenimi pestmi proti Krševanu)«. Sokl je Vodelj SoDe, je novi Kalandar.

Res? Kršv se - dramatik ga - heroizira: »Samo mezinec dvignite! Moja desnica je še krepka in zdrava!« Čeprav je invalid, je pogumen, neustrašen, kot TH. Jasno je, da se pred takšnim Junakom Sokl »potuhne, umakne za Bertin sedež«, kot se je Debenjak pred THom Valen-Tinčkom. Tak Kršv se bo 1941 pridružil OF; morda kot primorski rojak Igro Gruden.

Kršv spregovori svojo zadnjo - odločilno, sporočilno - besedo: »To mi je gorelo vse te čase v prsih. (Berti): Ti sediš nad njimi kakor boginja z zlato palico v roki. V svinje jih je izpremenila ta čarodejna palica - moč tvojega bogastva - in niti žele si več ne, da bi postali ljudje.« To velja tudi za DaSlce, za veliko večino. Pripombo imam le na izraz: ljudje. Rem izhaja iz KršHuma, beseda Čl je zanj pod bogom najvišja vrednota. Svinje so ničvredne, ker so živali, Čl je krona stvarstva. Sam delim Čla v dvoje: kot DrČl je vreden cilj napora in postajanja, kot IdČl je Strno slabši od živali-svinj. Če bi se hotel izraziti drastično, bi dejal, da bi bilo res padec, če bi kdo svinje RR v Idljudi. Po mojem so svinje neprimerno boljše bitja od (večine) DaSlcev, ki so Kpltekmeci na trgu; ki so izgubili celo DušNoto. Reizem je bil visok - čeprav napačen - cilj kot poskus-konstrukt izhoda od IdČla, MO - DaSDB - to Prikr. Kdor sodeluje na RTV, v MO, v SDabDbi, ni svinja, ampak IdČl. V svoji nečakinji Andrejki Wirkec ne vidim svinje, pa naj so njeni očki še tako podobni očem te nežne živalce. Drejka se skriva v svinjo, v resnici pa je le IdČl, le propagandistka imidža namesto duše.

Ker tako mislim, se ne strinjam s Kršvovo obsodbo svinj: »Po vseh štirih bi morali lesti okrog tebe. Ko se jih naveličaš, jih naženi v stajo in jim nasuj želoda v korita!« To počne z ljudmi KC: skuša jih narediti za živali s Psdušo.

Drama bi se tu lahko končala. Berta ostaja sama, OPsk: »Kje smo, prijatelji? Ali ni več ljudi na svetu?« Vse preveč jih je, Idljudi! »Noč je. Po cesti beži človek, ki ga je bilo groza med nami.« Ta Čl je Kršv, ki je v možnosti, da postane DrČl.

A drame dramatik še noče končati. Rad bi, da bi reklo zadnjo besedo ljud, čeprav si ni čisto na jasnem, kako naj jo reče in kakšno ljud. V začetku 3. dejanja služkinja Roza sporoči, vsa nesrečna, da so njenega fanta »Toneta ujeli na meji in zaprli.« Zakaj? »Poti je imel za Berto. Sama naj bi delala kupčije, a ne da pošilja siromaka v nesrečo!« Na koncu 4. dejanja in same drame se Tone pojavi: »(v razcapani obleki) Po plačilo sem prišel, gospodična«, pravi Berti. Skoraj kot Mozartov Komtur v **Don Giovanniju**. Oreh mu zagrozi: »Prijeti vas moram! Pobegnili ste iz zapora in stražo skoraj ubili!« Ravnal je kot (Petančičev) **Guzaj**, kot JurčKersGovekarjev Ferdinand pl. Basaj, glej **Rokovnjače**, glej Alešovčevega-Danilovega **Dimeža**.

Račun brez krčmarja. Ljud je oboroženo, 1919 se pripravlja LR, zeleni kader. Tone: »Petero jih je z menoj. Karabinke imamo in polne žepe nabojev.« V vojni so se naučili ubijati - točneje: Čtki so jih naučili ubijati, Čtki pa so izvajali voljo AvsDže, samega cesarja in KCe -, zdaj bodo svoje znanje uporabili zase, ne več za PIK. Ko hoče Oreh potegniti samokres, ga Tone prehití, nameri svojega na Orehka: »Stoj! Roke kvišku! Ena, dve!« Bogve koliko Srbov in/ali Rusov je moral likvidirati, glej **Patre, Kasijo, Dediče**. Tone Orehka razoroži, pojasni: »Na vojni sem se navadil takih opravil, gospodje!« Si res AvsPIK nista predstavljala, kaj lahko sledi iz vojne? Sama sta si skopala grob, vsaj PI, KC pa je - kot zmerom - neizmerno prilagodljiva in vitalna. Dmbkurati

so nosili orožje, semeniščniki a la Fraki so streljali in mučili, glej Božičevega **Komisarja Kriša**.

Tone vztraja, Tone je ljud, ki je podivjalo, čeprav ima svoj prav, ko terjaja RPP: »Gospodična, svoje poštenje sem zapravil za Vas«, pa še res je, vsi vojaki so ga za cesarja, »v zaporih sem se pobratil z roparji, tatovi in ubežniki«, vojaki so sami postajali roparji in ubežniki. »Zdaj sem prišel po plačilo.« LR izhaja iz terjatve plačila; zakaj torej ne bi iz istega izhajal tudi Psk?

Na Orehkovo pripombo: »To je roparski napad, izsiljevanje!«, takšno je stališče Brže do LReve in vsakršne kršitve Pvtlastnine, Tone jasno odgovarja, prav nič se ne obotavlja: »Drobtinico tistega terjam, kar smo Vam nanosili mi mali ljudje na mizo.« Tema-problem MČa; NDM. Rem sicer ne daje prav Tonetu, po drugi strani pa mu njegov upor skoraj imponira. V tej točki je TaDuhKrš imelo stik z LR-duhom. To se vidi tudi iz Bertine simpatije do Toneta: »Škoda, da nisi prišel prej. Posadila bi te bila tja, kjer je prej sedel edini človek«, Kršv. Tak Rem je mogel MV-II v zvezo s Prti. Berta da Tonetu denar, tako rekoč rada, od srca: »Zunaj v pisalni mizi je denar. Roza naj ti odklene. Vzemi, kolikor hočeš!« Vse to so poteze, ki Berto daleč dvigajo nad ostalo družčino oz. jo ločujejo od te družčine.

Zdaj pride do povezave obeh kril Ljuda. Tonet(oveg)a in Janez(oveg)a. Tone Jana prebudi, Jan je ves čas spal na mizi kot klada, spet Simb za ljud, in mu stvar razloži: »Mesec dni sem čakal, da mi po kanclijah s protokoli in zaslišanji rešijo pravdo. Naveličal sem se in šel iskat sam svojo pravico.« Na anarhističen način, v duhu **Zorana** (Km puntov) in Canovega **Hlapca Jerneja**, ki si sam (po)išče **pravico**. LR izhaja iz Jerneja, s tem tudi iz Toneta, le da RPP Ptje ni več IndivPskova, ampak ljudska, pojmovana seveda na Mrk način. Jan Toneta podpre: »Dečko si! In niti stola ti ne ponudijo, ne grižljaja kruha, ne požirka vina. Sedi, jej in pij!« Dikcija je cankarjanska. Fanta »trčita in pijeta«, ljud proslavi svojo - čeprav vprašljivo, pa vendar spet upravičeno - emancipacijo. Tone poprosi Jana, da zadržuje družčino, dokler ne bo na varnem. Jan mu ustreže: »Tvoj prijatelj sem.« Sam se ne upre, a je z upornikom solidaren. Je bila to Remčeva drža 1941 in/ali 45?

Ko Tone odide, spregovori Jan: »Glej, glej, kaj se je vse zgodilo ta kratek čas, ko sem jaz spal! (Se zasmeje.)« Jan je suveren s svojim občutkom za humorno distanco do ničvrednih. »Ti si svinje pasla, Berta« itn., o tem, kar že poznamo. Svinje so bile ferl itn. »Jaz sem rjul od veselja, ko sem jih vse po vrsti spoznal.« Tone ni nikogar ubil, tudi Berta ne Kršva, vse se je razrešilo kot Koda; v DbZg stvarnosti se ni, LR je povzročila mnogo zla, steklo je mnogo krvi. Jan pa se zabava: »Bil sem lev in tulil kakor naš bernardinec, ko gleda v mesec.« Jan je sposoben celo avtolre, družčina nikdar, sluzava je in zgolj pogoltna. Vredna le za to, da jo Jan spet nažene. »Če bi bil te volje, bi morali po štirih iz hiše.« Čez čas, medtem ko morajo gledati v zid: »Prosta je pot, gospodje.« Z njimi ravna, kot zaslužijo: kot z mrčesom.

In konec? Jan: »Okna odpiram, da se izkadi ves ta smrad.« Patetično, a prav za prav točno. Je res Čloštvo vredno preživetja, če je takšno kot JavorOrehki, kot Sokl Ošabni? Jan »ugasne luster na sredi.« Nastane tema, svet se je potopil v temo. Bo Kršv našel kaj, kar bo Ž upravičilo? Berta ne ve, kaj naj stori: »(govori zatopljena vase) Svet se je pogreznil.« Že prej je bil pogreznjen, le da se je zdaj opazilo. V katastrofah se opazi, kaj je vrednost

Čla in sveta. Drame so sijajne, ker artikulirajo - uprizarjajo - katastrofe in iz njih izvirajoča spoznanja, enako Trage in Kode. **Kirke** veliko in točnega pove o Člsvetu.

»Trudna sem, da se ne morem ganiti. Janez, nesi me spat!« In Janez jo uboga ali pa se mu zasmili, vendarle ni ista ogabna družčina: »gre k Berti, ki mu zdrkne s podstavka v roke kakor otrok, in jo odnese na desno«, v spalnico, počivat.

Rem pušča odprto vprašanje, kaj se bo zgodilo v nadaljnjem času, v 20-ih letih. Na to vprašanje odgovarjajo druge SD.

9

Je bilo SLZ sposobno primerno analizirati-oceniti naravo in pomen **Kirke**? Kob(lar), ki je bil iz iste Gene kot Rem, tudi Kan, celo urednik DiSa, ko je Rem v njem sodeloval, dramo skoraj nedopustno poenostavlja: »Boleče npravne in gospodarske razmere po vojni, ko se je ob splošni revščini razpaslo blagovno verižništvo in so posamezniki čez noč obogateli, prikazuje štiridejanska komedija **Kirke**:« Ne le, da je povzetek drame spet netočen: iz citatov, ki sem jih obilo navajal, se vidi, da so obogateli že MV in da se je razpaslo verižništvo prav tako že MV; tudi v **Patrih**. A tudi nadaljni povzetek je netočen. O Berti: »V svoje početje zapleta vso okolico, da posamezniki drug drugemu prodajajo državno imetje« itn. Iz citatov je razvidno, da počnejo to neodvisno od Berte, nekateri že prej, Ošaben; Berta nikakor ni glavni vir zla, kriva za ravnanje ostalih. Je bil Kob mizogin? Ali pa je res bral tako površno, da je premeščal poudarke povzetih dram in pisal-ustvarjal s tem novo Zg SD?

Kobova razprava o **Kirke**, ki jo navajam (SD II, 1973, strani 122-124) je v glavnem (nemalo napačen) povzetek. Napačna je tudi trditev: »Berta zaplete v svoje kupčije Krševana«; povsem netočno. Ravno ne posreči se ji zaplesti ga v kupčije, le v svoje ErS mreže, to pa sta dve Raz stvari. (O solidarnosti, profesionalnosti, strokovnosti SLZ imam vse slabše mnenje. Koliko je vredno takšno SLZ, ki podaja takšne Psanalize, navaja napačna dejstva?)

Legiša v Matičini **Zgodovini slovenskega slovstva VI**, 1968, **Kirke** sploh ne obravnava, le **Pavlo**. Tudi Slodnjak povzema **Kirke** narobe, glej **Obraze in dela slov. slovstva**, 1975, stran 319. »V komediji je realistično prikazal pod antičnim imenom in simbolom čarobno moč pokvarjene ženske nad pohlepni in slabotnimi možmi v pojavu in razpadu verižništva.« Vsi poudarki tega stavka so premeščeni; družčina niso slabotni možje, verižništvo ne razpada v Kodi, Bertina moč nad ostalimi je vprašljiva; Berto si želijo imeti, si jo podrediti v Sek in Kap pomenu, to se jim ne posreči, a da bi imela nad njimi čarobno moč? Ne. Nad njimi ima moč le Kap. Slod opozarja na Kobovo presojo **Kirke**, natančno na tisto, ki sem jo zgoraj omenil in odklonil. Tako en SLZgar navaja in se sklicuje na drugega, netočnosti - huje: neresnice - se ponavljajo; večkrat ko je neresnica ponovljena, bolj - se zdi da - drži. To je potem SpS - dokončna - sodba o kom in čem. Tudi zato berem vsako dramo tako ES podrobno. Le takšno Krit branje odkriva sistem UZni kot niza potvorb.

Slod v **Slovenskem slovstvu**, 1966, stran 375, **Kirke** le omenja, s pomanjkljivim podnaslovom. En stavek, ena netočnost. Slod piše: »komedija v štirih dejanjih«, izpusti »verizniška«. Zakaj izpusti ta pridevnik, če že ima potrebo navajati podnaslov? Amaterizem. Kos v **Pregledu slov. slovstva**, 1975, stran 366, zapiše o Remcu le en stavek: »Na prehodu iz moderne v ekspresionizem je stal Alojzij Remec (1886-1952) z dramami, ki so samo še časovno zanimive (**Magda**, 1924).« Če ta sodba drži, naj presodi bravec moje obsežne ES razprave o **Kirke**. Se pa iz primerjave med enim stavkom - dokončno sodbo - o vsem Remčevem litdelu na eni in mojo poglobitvijo le v eno Remčevo dramo vidi razlika - bistvo razlike - med dvema MetAksama. Jaz sem, v to sem prepričan, iz **Kirke** dobil več kot le informacijo, da je v drami tematizirano izjemno pomembno ČI izkustvo, Etdileme.

Podobno žlobudro je načel tudi Zadr, glej **Zgodovino slov. slovstva VI**, 1972, stran 296; ne vem, ali naj bi jokal ali se smejal. »Remec« (ne Krševan) »jo« (Berto) »zaman poskuša spreobrniti z Vodnikovimi in Prešernovimi verzi« Bože bože, v drami ni naveden niti en Vodnikov verz, le naslov njegove **Ilirije oživljene**. »Navaja jih idealistični pesnik« - Kršv je pesnik v prenesenem pomenu, na to Zadr bravca ne opozori, sicer ni nikjer v drami Kršv predstavljen kot pesnik -, »nemočno se upira vampirjem, ki žro ljudstvo pri korenini.« Ne govori o vampirjih Učo Javornik, lažni Ncl prerok? Zadr je zamenjal dva lika iz drame, ni opazil, da je Javor Neg lik; ponovil je napačno branje Kvedinih **Ancev**; brž ko kdo kje patetično ropota, Zadra že navduši. Je Zadrova vzvišena sodba o **Kirke** in Remcu ustrezna, če že o pravičnosti sodb ne gre govoriti-soditi? »Remčeva komika je psihološko neprefinjena, robata, ujeta v senzualistično drastiko.«

Stanko Janež v **Poglavitnih delih slov. književnosti**, 1987, ne navaja nobenega Remčevega teksta, pač pa 4 Smiljana Rozmana, 8 Zormanovih, 12 Miheličeve. Je res **Veverica ne more umreti** toliko boljša od **Kirke**, da zasluži povzetek, **Kirke** pa ne?

Ko prebiram navajane izjave SLZgarjev o **Kirke**, se sprašujem, kakšen pomen - domet, temelj - imajo. Dokler je SLZ skupaj s SLito (SUMeto) utemeljevalo Nast SNara oz. SNace, je bilo razumljivo, da je vsaka Ideola konstruirala (RR) svoje sodbe. Med sodbami so se kresale iskre, vršili tudi boji, celo vojne (med KatSLZ Tineta Debeljaka in MrkSLZ Zihlerla), eden je postavljajl SNL na Balantiča, drugi na Kajuha, eden na Preglja, drugi na Prežiha. A danes je ta vidik odpadel oz. pospešeno odpada; NDM.

Danes se pisatelji pritožujejo, da jih je Dž (ministrstvo za finance) uvrstilo v isti razred kot ostale obrtnike in proizvajavce blaga za trg, ne omogoča jim več 40 % olajšave pri prijavi davkov, ampak le še 10 %. Sprašujem se, kje jemljejo Dapisci razlog za to pritožbo. Mož moje snahe Bogdan Novak (še en BNak, morda BogNak za razliko od BNaka) javno priznava, da piše za trg. Je sicer simpatičen gospod, napisal sem mu že dve SB, a zaveda se, da je to, kar dela, Posn tega, kar je že kdaj kdo drug ustvaril, on to le razmnožuje, če ugotovi, da trg takšno robo potrebuje. A če je tako, zakaj olajšava pri davku? Njegovo početje ni več St Nar bit itn. Zajc, ki je postal domači Kunec (ideolog Doma-čije), dobro ve, zakaj propagira Narsubstanco: zaradi imidža in denarja. Kot veliki svečenik St Narsubstance ima pravico, tako skuša prepričati Džo, da mu odpiše vse davke; tudi KC jih ne plačuje; kako naj jih Dž zaračuna bogu in njegovim služabnikom? Če pa Damlajši pisci trdijo, da je pomembna edino le

forma, glej izjavo ob Riefenčini Si (tako mislijo skoraj vsi razen Domkuncev, Kuntnerja in Pekov Narbiti), potem je Lita (z njo tudi SD in SLZ) le ena od panog v Dbi, en poklic (nikakršna poklicanost), ki ponuja na trgu svoje proizvode. Vsebina te ponudbe - ponujanih artiklov - je recimo Zg form, rakurzov snemanja v filmih, stila v romanih, sploh posebne stroke, s katero se ukvarjata Dakomparativistika in Daslovenistika, žanrov in recepcij bravstva. Strno je to početje podobno izdelavi gumbov, klobukov, vsekakor pa bistveno manj zanimivo za mlajšo populacijo Slcev kot računalništvo, sploh kompjuterizacija komunikacij, internet ipd. SLZ skupaj s Slito postaja skoraj nepomembna produkcija.

Na Fin(ančnem)ministrstvu pravijo, naj podpira pisce Kulmistrstvo, če ima za to razlog; če se Dž odloči, da vidi v gojenju Dom(ače)Lite - kot Domhrane, Domsolate, Domšporta - poseben pomen za obstoj Slcev. Vprašanje je, če Slita res ima še poseben pomen za obstoj Slcev; vsekakor ne več takšnega, kot ga je imela pred 1990. Če se hoče ohraniti Slščina, je res potrebno šolanje v tem jeziku, s tem teksti, na katerih se bodo šolarji jezika učili; Lita je za to primerna. A takšna Lita nima več Nacutemeljevalnega pomena, kaj šele obeležja MagSti. Je le še sredstvo, ki pa izgublja pomen tudi z Lito neUmet tipa, s potopisnimi romani, kuharskimi bukvami, EkoTrivMasproizvodnjo. Zakaj se učiti Slščine na Prešu in **PKrstu**? Kdo pa še govori v rimanih verzih? DaSlja ne krepi več svoje samozavesti na dejstvu, da je Slščina zmožna enako Estlepih verzov kot Itščina v **Božanski komediji** in nemščina v **Faustu**. Kdo od mladih pa še pozna **Fausta** in Danteja? Zdravnik, ki me bo jutri operiral, mi je povedal svojo zgodbo: ko je poleti jadral v Grčijo, se tam predstavil kot Slc, nihče ni vedel, kje in kaj je ta Nar; ko pa je omenil Zahovića (nota bene: mekani ć, po rodu ni Slc), so vsi takoj vedeli, za kaj gre, igral je pri Olimpiakosu, pripomnili so, seveda v angleščini: dober nogometaš, slab Čl. Če bi recimo Ciril Ribičič zmagal na NewYorku Open, bi več naredil za promocijo - prepoznavnost - Slje kot Preš in Can skupaj.

Govorjenje o Slldi skuša tržno lastnost prepoznavnosti kot promocije regresivno utemeljiti na nečem St bitnopreresničnem; zaostala miselnost, že vnaprej neuspešen poskus. Šel je že kdaj vedel - saj je bil moj PriSo, član grupe Pers -, da je Narld larifari; zato jo je skušal nadomeščati s kozmično Mago, iskal je Dt. V **St sarmatski krvi** je St celo spodbil, a le srbsko, Slsko je dal v oklepaj, saj jo je moral kot Polik - kot Kulster - vrniti, na nji zidati DSD sistem. Pa je manipulativno-cinično zbral okrog sebe ostale cinike in instrumentaliste, na čelu s SrKosom in Inkom, da so Slov utemeljevali na **BSih**, na KršKulldi! Pri tem so ponarejali Zgo, kot se to pač dela. Obnašali so se - ta SrKos jih ima res za ušesi, nobena lumparija mu ni pod častjo! -, kot da je KC v »naših krajih« že tedaj zidala Sl(K)ldo kot NarKulldo, zato prevedla nekatere cerkvene obrazce iz latinščine ali nemščine v TaPsSlščino. Čeprav sami vedo, da je bil ta prevod le stvar presoje: da je treba KatRlgo približati nepismenim in latinščine ter nemščine (ali Itščine) neveščim tlačanom pod Alpami. DSKC pa si mane roke, je Šela izkoristila (on pa je hotel njo, skupen trgovski dogovor): prek jezika Slščine se Slov še danes in še posebej danes in vnaprej utemeljuje na KatRlgi, na njenem razumevanju boga, GhKe, odrešenja itn. Kajti to je vsebina **BSov**. Glej mojo ES analizo v Pnizu **ZSD 2**.

S stališča EU kot »federacije«, utemeljene na TrgKpl sistemu kot eni od Rc RLHa, so mali jeziki, med njimi tudi Slščina, nekaj analognega, kot je za

mlajše Slideologe Umeti forma. Je ena od form, v katerih so se odločili živeti določeni ljudje, neka omejena grupa; enako kot če se odločajo, kakšno obleko bodo nosili, kakšno Nakuhinjo bodo uživali. Veliki jeziki so edino primerni za sporazumevanje med vsemi, mali so le folklor. A tudi veliki, angleščina, niso več Stjeziki, kot grščina in latinščina v FKČ, kajti v teh dveh jezikih je bila napisana **Nova zaveza**; RlgSt so skušali Nemci, Iti, Poljaki v 19-em in 20-em Stolu kot v Nclčasu obuditi in prenesti na svoje Nare in jezike. Vse to odpada, razen v nostalgicnih buticah bedakov, ki pa jih je verjetno manj kot tistih, ki hočejo služiti na račun PsSti, torej kot ciničnih instrumentalistov. Manj je Kuntnerjev kot Flisarjev-Flosarjev.

Če misli Kulstrica, pri kateri deluje glavni ideolog cinične RMgSimsScene Šime Bumbum Kardum, veliki kolumnist malega STOPA, da je SLita posebej koristna za tržno promocijo Slje in za vzdrževanje imidža Domkuhinje kot ZnaSi za SND kot SAKO, potem bo piscem dodelila denar na Dgč način, ne z zmanjševanjem davkov, ampak s štipendijami, nagradami itn., kot na Zahodu. Realno bo to seveda pomenilo, da bodo ene grupe in Pski dobili več, skoraj vse, drugi manj ali nič, ker je podeljevanje denarja odvisno od tistih, ki o tem odločajo, pri odločanju je pa zmerom zraven kak Wirk in Virka ocvirk. Denar bo tekel v žepe Janija Virka, ki denar posebej močno potrebuje, kak pisec, ki nima lobija, pa bo ostal praznih rok. Tak sistem je Refe; če ne zaslužiš na trgu, kot BogNak, si odvisen od miloščine Džuprave, ki deli miloščino selektivno. Ali TrgDb Kpl sistema ali Refe, torej znova FD. Ali LDS ali Bükova stranka in Rodeurjeva jajca.

Moj predlog, da naj bi se razumela Lita - tako jo v **RSD** obravnavam jaz - kot Issmisla, IsDti, prenaša problem iz tržnega in MagStNar vzvišenega drugam. A če je SLita (SD) praksa IsDti, potem bi morala ta zavest preiti tudi v Pos zavesti piscev kot Pskov. Nerodno je, če se jaz borim za Lito kot Issmisla, sami literati pa trdijo, da jim gre le za Is form, za uspeh na trgu. Če tako mislijo, potem morajo pristati na zakone trga, ne moledovati kot hlapci PIK v FDbi za naklonjenost, iskati mecene in jim poljubljati rit. Malo ponosa, fantje! Mrak je že od začetka vedel, da išče - skoz himničnost - smisel, Boga, Dt; zato je ostajal zavestno na robu Dbe, velik revež v gmotnem pogledu. Tauf pa ponuja vsak svoj žebelj-drekec, ki ga izkaka po trudapolnem delu, za nagrado, teka za ministri in jih na kolenih moleduje: usmilite se me reveža. Fej in fuji! Kako naj Berte spoštujejo take Taufe-Šraufe, ki so vsi kot Učo Javornik v **Kirke**?

SLZgarji so najprej utemeljevali SNaco, zadnja desetletja pa se njihovo delo vse bolj spreminja v samovoljno presojanje Est in Ettipa Ža, Dbe, Zge. Naslovi knjig, ki sem jih citiral, ko sem iz njih navajal sodbe o **Kirke**, skoraj vsi obvezno omenjajo **Slovensko slovstvo** ali **Književnost**. Kdo mi lahko očita: saj je tudi v naslovu **RSD** Sl dramatika, tj. Sl slovstvo. Že, a R pred SD pomeni ravno to, da od Slslovstva izhajam, izhajam pač od tistega, kar je bilo, kar je - obvezno - izhodišče v Zgpomenu, a izhajam tako, da tisto RR, torej zavestno spreminjam, predelujem: iz utemeljevanja SNace v Issmisla in/ali IsDti (IsBDra). SD je območje, v katerem se nazorno vidi, kako je nastajala neka grupna (NarNac) zavest, skoz kakšne faze (SSL, konstrukte) je šla, do kam je - v DaRMg - prišla: od **BSov**, ki so le v enem pogojnem pomenu Slski, skoz **MicMata**, **PKrst**, **Tuga**, **Roj** in **Vst** do **Veselja doma**, ki je v Filetovi Rci

groteskizacija-deformacija Slom(šk)ove pesmi(ce). Pod nivojem utemeljevanja SNace iščem in najdevam lssmisla Čl obstoja.

To moje ls pa ni Nacposel, ne sodi v krepitev Slde, Ide SNDže, niti ne SKata, enako ne na Kplknjižni trg. Kar objavljam, sicer gre na trg, a trg tega ne sprejema, **RSD** je odbita s strani trga in Zamol s strani tako rekoč vseh kril SLZgarjev; čeprav mi nekateri od teh v Pvtpismih izražajo simpatijo, podporo, celo občudovanje, pa je javni pomen njihovih izjav komaj kakšen, jih tudi zelo redko dajejo. Ne zamerim jim, čutijo, da jim takšno izjavljanje ne koristi oz. da niti ne koristi meni; da je v celoti odveč. Da je **RSD** drugje. Ne vedo pa, kako artikulirati ta drugje, tudi dostop do njega, MetAkso, s katero bi lsDti »prijeli«.

Primerjava moje obravnave **Kirke** in obravnave, ki jo je do **Kirke** zavzelo SLZ, lepo pokaže bistveno razliko med obema pristopoma. SLZgarji so se odločili, da jim **Kirke** ne služi; da zato ne pomeni nič važnega, da je komaj omembe vredna. V nji ne vidijo lssmisla; v nji ne najdejo niti pomembne faze v Nastu SlZi-20. Kot fazo jo sicer omenjajo, a kar se da hitro preidejo prek nje, zdi se jim škoda časa, da bi se ob **Kirke** zaustavljali. Zanje so cilj **Izbranci**. Zato ni nenavadno, da je bil za novega uda SAZU izbran lnk, velik pobornik izbrancev, tudi teh, ki so ga volili na volilni skupščini, Kovačiča, Šela, Janča, Zajca itn. Hladnika bodo moji kolegi (naj)teže sprejeli, ker daje Trivtrg v prvi plan, ta Kpltrg pa je za SHKI katastrofa. Kaj brigajo še koga danes Patrove sodbe o Prešu in Moravčeve o Canu! Sinoči se je zbralo nad 30.000 poslušavcev PopMas koncerta grupe Siddharte, Predin (ali Kreslin, ne razločujem med njima) se je od navdušenja vrgel med občinstvo, Žurst na TeVe je davi ejakuliral od Fasce, ko je opisoval veličastnost dogodka. Zakaj ne bi Slščine poučevali na osnovi Prdačevih in Kreslačevih tekstov; celo Tomčevih pankrtskih, napol pismenih, a živo naslovljenih na DalumSlce, skoz pojoči gobec ne PePKovačiča, ampak Janija Kozlačiča? Ti verzi so za DaSliske SSS privlačni, ponavljajo jih, takšno Slščino bi ohranjali, ne pa Preševe **Gazele** in Strniševu kozmičnost **Očesa**. Goša je svojega Preša poslala nazaj v onostranstvo, **Vas**, med nami ostaja in se dobro počuti le TreslinPrdin.

Nekaj šanse za preživetje ima še tista visoka Kula, služéca snobizmu, ki jo gojijo višji sloji; debato med obema grupama je že davno tega začel Rup v Teleksu, ko je zagovarjal Klasglasbo. RTV je davi prenašala tudi - enako navdušujočo - Krito sinočnjega koncerta Slsimfonikov, ki jih je vodil Zubin Mehta, pela pa Marjana Lipovšek, za katero je kretenski Pirš izjavil, da si pokojni Gustl Malar ni mogel niti zamišljati-sanjati, da bo kdaj kdo tako popolno pel pesmice o **umrli deci**. Lipovškova sodi v isto kategorijo kot Siddharta, Pavarotti v isto kot Bitlsi. Važno je, da si znamenit, tj. nenehoma se pojavljajoč v MO, tudi temu primerno gmotno honoriran. Kaj pa ve Pirš, kdo je zares dober pevec?! Če bi se slavilo BuckaCucka, Pijpelca iz Kozjega dola, bi Pirš ravno tako sral v hlače od pretresenosti, kot če posluša Karuza. **Karuza**? O Dovjakovi drami ni še nikdar slišal. Pozna pa koruzo kot popcorn, kolikor ne živi na koruzi. On, ali pa kaka Magdalena izza plota in Brigitta, ki riže po rovih. Vseeno, vse ista baža telebanovcev iz **Matajevega Matije**. Če bi dobila Andra Wirk prvo nagrado na lepotnem tekmovanju za Miss sveta (ali za največjo rit vesolja), bi tudi Ministrella Frdirban lulala v spodnjice. Odloča Masuspeh, ne ... kaj ne odloča?

Jaz ne odločam, tj. ne odloča LZgar, ki išče v Sliti lsBDra. Jaz sem slaboumen že zato, ker se tako ES podrobno ukvarjam z nečim, kar je komaj

omembe vredno, s **Kirke**. Obrobno velja, če je sprejeto v kanon MO ali UZni. Komparativisti začenjajo Umetlito utemeljevati na marginalizmu, enako kot so jo prej na teoriji recepcije, zmeraj najde-posname kak Lado Kraljič kako inovacijo. Ta kraljiček še zdaj ne verjame, da sta **Zastori** in **Pierrot in Pierrette** izredno pomembni drami; kot urednik Grumovega **ZD** ju je dal v Dodatek, kot Zaniča vredni. Šele ko bi uspeli na odru Drame SNG in bi se PiršWirčke razkokodakali o tem, kakšne toalete so nosile dame na koktajlparti, ki jo je v imenu pokojnega Vekoslava Gruma priredil sam Janez (že spet en Janez) Pipan Veliki, bi kraljiček dejal: da, zdaj pa spadata Pero in Larsen v **ZD**, med **lzbrance**. Ink bi objavil pohvalno Krito o njiju v Delu, Simona Zorna pa bi na TeVe z milim glaskom piščančka blagoslavljal Janeza (spet en Janez) Cesarja v vlogi Larsena in Janeza (spet en Janez) Rohačka v vlogi Perota, ki - v najlonrežiji Metice Hočevarce - na odru nag natepava Perico. (Je Perica Že, oblečena v Mo? Ali je Mo, oblečen v Že? Kako vedeti, ko je nag le Pero, on(a) pa si je na mednožje poveznil(a) reklamo za Siddhartha?)

Že vidim, da bo morala biti naslednja drama, ki se je bom lotil - in ki bo naslednja v pričujoči knjigi, ki sem jo z ES analizo **Kirke** začel - ravno Grumova o dveh Péricah. Perícah duš? O tej drami ni SIZ še niti spregovorilo. Torej spet lepa priložnost zame, ki orjem ledino.

September 2003

PRELAHKOTNA REŠITEV I

(ob Alojzija Remca **Zakletem gradu**)

1

Po linearni logiki časovnega zaporedja bi moral po tem, ko sem ES obravnaval dramo Alojzija Remca **Kirke**, 1922, najprej obdelati na enak ES način **Magdo**, 1924, in **Užitkarje**, 1923, in šele nazadnje **Zakleti grad**, uprizorjen 1925, v Mariboru, izšel kot knjiga 1926. Vendar se kronologije v **RSD** ne držim, ker je moja metoda HKD in mrežasta. Če se mi bo zdelo potrebno, se bom lotil **Užitkarjev** kasneje, **Magdo** pa sem že ES analiziral, glej **SD-20**, 1988. K analizi **Magde** bi napisal Kar, da vidim(o), koliko sem - in če sem sploh - v tem poldrugem desetletju spremenil VIS, s katerim presojam SD. Jasno je, da je zdaj moj pogled na SD vse Dgč mnogokoten; ker sem med tem predelal veliko število PD, jih lahko veliko več upoštevam, potegnem veliko več zvez v veliko bolj gosti mreži. Zaenkrat pa se lotevam najprej **Zakletega gradu (ZaGa)**; na **Magdo** in **Užit(karj)a** se bom le spotoma skliceval.

ZaG sicer ni zadnja Rem(če)va drama, PoV je napisal še **Volkodlake** in **Talce v Kraljevu** kot Rci NOBD, a med tema dvema in **ZaGom** sta minili dve desetletji Removega molka. V omenjenem in posebnem pomenu lahko **ZaG** razumemo kot Removo zadnjo dramo. V nji se zgodi konec RemD, ki se je začela s **Kirke** oz. s prvo Rco **Magde**, s **Pavlo**. Od **Kirke** do **ZaGa** je lepo vidna pomenska linija, ki nosi močno sporočilo. Tudi RemD namreč podpira tezo, da SD-20 in SIZ-20 ni našla pravega izhoda iz - dejansko globokih, pomembnih - dilem, ki jih je sama zastavila. Vsak dramatik se je ustavil po svoje, večina od dramatikov SD-20 že v koncu 20-let. Grum z uprizoritvijo-odkritjem poS(mrtnega) bivanja, **Goga**, na osnovi padca Čla v norost, **Zastorov**. Jarc - tudi sebi - prizna, da se ne znajde, **Vergerija** piše nekaj let, od 20-ih v 30. leta, a ostane fragment, dokaz dramatikove nemoči, SZi, dezorientacije. Leskovec 1930 umre. Majc(en) pride s **Prekopom**, prva polovica 20-let, do Sma Navdiha (v liku Kamile), Not izpraznitve RLH projekta (inž. Čopa); v dramah, ustvarjenih MV-II (**Brez sveče** itn.), začne znova. Čerk(venik) pove vse bistveno v dramah iz 20-let, v dramah iz 30-let se le še ali - slabše - ponavlja ali zaman išče izhod. Remčev konec z **ZaGom** pa je od vseh navedenih morda najbolj Tip, nebogljen.

V **Kirke** naredi Rem Tem analizo TaSlje tj. njenega Kpla, ki se v MV-I, še posebej pa v njenem koncu skaže kot LumKpl, kot verižniški, direktno Krimtipa. Nasproti družini arivistov-skorojevičev, takšen je bil takrat zanje »strokoven« izraz, med katerimi je najmočnejša Berta, a jih je več, stojita dva: Ljud predstavlja hlapec Janez (deloma tudi uporni hlapec Tone), Etlnco pa iz I.SvetV vračajoči se stotnik Krševan, filozof tik pred diplomo. Ta je nosivec smeri, ki bi

ji pogojno mogel reči IsDti, vsekakor Issmisla, Ete, ki naj bi pomenila Alto stvarni ObDbi prodirajočega BržKpla. Ta Db-družčina ga prek Berte kot Zaple (Kirke) skuša pritegniti v svoj svet, a zaman. Krševan (Kršv) se nazadnje iztrga iz objema-krempļjev HedČare in odide Is(kat) RPP. O tem, kako jo bo (po)Is, zvemo iz drame malo, a pot k Dti je odprta.

Namesto da bi v naslednjih dramah Rem pokazal, kako Pozlik (Kršv ali njegov dedič) poišče ali vsaj išče RPP-Ēto-Dt, nas dramatik sooči z neuspehom tega Isa. **Magda** poda usodo NeĀi naivnega dekleta kot ųrtve, ki jo stvarni TS UniĀ(i), pri njenem UniĀu so soudeleųeni tako rekoĀ vsi sloji, od MešBrųe do Ince; **Uųiti** Neg sveta ųe stopnjujejo, so radikalizacija Meškovne drame **Pri Hrastovih**, Nata. Podoba, ki jo dobi bravec iz **Uųitov**, je grozljiva, mnogo hujųa od Kers(nik)ove iz **KmeĀkih slik**. Kmi niso podani kot Ideaidila, kar je tendenca SKĀe v koncu 30-let oz. ųe bolj MV-II, glej Kociprovega **GoriĀanca** in novele **Mertik**, ampak kot PohlPlde, ki se v svoji strasti po (ob)lasti ne ustraųijo niĀesar, niti umora ne.

Āe je TS res takųen, tako v Brųmestih, **Magda**, kot na Km, **Uųiti**, Kpl zasega vse, **Kirke**, kaj storiti? Oditi v Rad poduhovljenost Notaskeze in ĒvKrųvere, kot sugerira Ko(ci)per v liku Trpina, glej **ųentjurjevskega provizorja**, zaĀeti z akcijo DReve, glej lik Kriųana v Koprovem **Zasadu**? Obrniti se celo k LRevi, kot Koc(bek) v NOBD **VeĀeru pod Hmeljnikom** in/ali Cajn(kar) v NOBD **Za svobodo**? A vse te ųtiri drame so bile napisane ųe v obdobju, ko so se dileme poenostavile in po svoje dozorele, med 1940 in 1945. Povsem DgĀ pa je vpraųanje, kako ravnati sredi 20-let, ko prodira Grumovo spoznanje iz **Zastorov**, ko se vse Ktz v CerKD trilogiji **V vrtincu** itn. Naslov te drame je Tip: vrtinec je tolikųen, da je dezorientacija Mak(simalna).

Naj ųe kar spoĀetka postavim svojo tezo o tem, kako se je odloĀil Rem: razcepil se je v dve ĒV. Z eno je pristal na stvarnost Tsa, tudi na Polo; ko se je 1928 preselil iz Lje na ųtajersko, na Ptuj, se je tam polagoma vkljuĀil v boj za oblast. Ko je v Slji 1935 prevzela oblast KoroųĀeva ljudstranka, Āeprav ne pod tem imenom, stranke so bile namreĀ ųe zmerom prepovedane, je postal Rem na Ptuju ųupan; nemajhna, ne nepomembna funkcija. To je ostal do okupacije, ko je bil kot zaveden - primorski - Slc izgnan v Srbijo. A RemĀev vstop v igre-tekme-spletke itn. ObDb Pole je bil v 30-letih jasen. To je bilo obenem desetletje, v katerem Rem ni veĀ pisal Ēstlite.

Kaj je v teh letih poĀel Rem kot PvtPsk, ne vem; to bo morala raziskati njegova podrobna biografija. Vsekakor je jasno, da je bil ta RemĀev obrat v Polo izraz-posledica njegovega spoznanja o neuspehu Isa Dti-smisla, ki je - naj bi bil - v ĒtNoti. Morda niti ni ųlo toliko za razcep v njem, ampak za dve fazi, torej za razcep na diahroni liniji: najprej je ųe veroval v moųnost (po)Isa ĒvKrųĀte, sredi 20-let pa je v to zdvomil: ravno v Āasu **ZaGa**. **ZaG** je dokaz, da je najprej zdvomil v Pozstvarnost, v moųnost preureditve sodobne stvarnosti iz KplNegzle v Pozdobro, nato pa se za stvarnost odloĀil, Āe-ker ni hotel pasti v OIS, kot Grum, ali se RR v LRevo, kot Kreft. Kreft da povsem DgĀ razlago Km uporov, glej **Veliko puntarijo (Punto)**, 1937, kot Rem; enako (kot Kreft) tudi MoųkriĀ, glej **Lov**, 1937. Kreft pripravlja to razlago ųe v 20-letih, z dramama **Leto 1905** in **Tiberij Grakh**, v 30-letih pa z dramama **Kreature**, kjer sledi **Kirke**, in **Celjski grofje**, ki so ųe zelo DgĀ PSt od **ZaGa**, njihov porte-parleur PravdaĀ od Sholarja iz **ZaGa**.

ZaG je že po motivu beg iz stvarnosti v Pret, v čas pod konec 16-Stola, recimo okrog leta 1599, nekaj let po bitki pri Sisku, ki jo uprizarjata dve KMg drami, najprej Iskračev **Andrej Turjaški**, 1870, nato Lavtižarjev **Adam Ravbar**, 1928; to dramo sem ES analiziral v knjigi **Junak Janez in svetnik Anton**. Izbira preteklega časa ne bi bila beg, če bi Rem ta čas RR v metaforo za pripravljajočo se LRevo, kot sta storila Kreft in Moškrič. Ravno tega Rem ne naredi; pokaže omejenost-slabost Kmpuntarjev, rešitev najde drugje: v ReKMg, čeprav tudi ta usmeritev zanj in v **ZaGu** ni enoumna; **ZaG** je kot PSt splet več momentov. Vrhovec naredi že pol **Stola** prej sijajno - daljnosežno, za Slrazmere genialno - ARF-AK Kmupora, glej **Zorana**, tudi mojo ES analizo v knjigi **UČ**. Za Remca so Kmuporniki stranski element, le del freske, ki ima drugje središče. **ZaG** je Refe, kar niso ne **Zoran** ne **Punta** ne **Lov**. Vendar **ZaG** ni enostavna - poenostavljena - Refe. Tudi zato se ga splača ES podrobno preučiti. Stiska, v katero je zašel sredi 20-let Rem, njegova nesposobnost, da jo reši, ni Tip le zanj kot PvtPska, ampak za SIZ-20. Beg iz Dbstvarnosti 20-let v Romzgodbo, v obuditev Preti na KMg način, kaže na bistvo TaSIZi, ki je skoraj panično in na Raz koncih iskala rešitev. Remčeva rešitev je bila posebno infantilna oz. nebogljen, znamenje ponesrečenosti. Zmaga LjudKatstranke v 30-letih je v veliki meri nasledek EtDuh(ovnih)porazov Slcev iz 20-let.

Podatek, da je Rem napisal **ZaG** po svoji istoimenski povesti (za Mohorjevo družbo), za mojo MetAkso nima večjega pomena. Morda bi ga dobil, če bi bilo preveč vidno, da je **ZaG** le dramatizacija; a ni. Ima pet dejanj (6 slik), ki pa ne dajejo vtisa, da so bolj proza kot drama. Dogajanje v tekstu je dramsko napeto. Bistvena karakteristika **ZaGa** je njegov Rom(anticizem). Nanj opozarja avtor sam s podnaslovom: »romantična igra«. Kaj je bistvo - še posebej Sl - Rome, šele preučujem, zaenkrat na primeru Tavč(arj)evega **Antonia Gledjevića (Gledja)**, 1873, dramatiziral ga je Nučič v **Svitanju**, 1907, glej **RSD**, knjigo iz Pniza **ČD 4: Pogodba**. Že dlje časa se pripravljam na ES analizo Romdram-Mel, ki so še starejše od **Gledja**: na Kodrovo **Pavolino**, Končanovega **Župana**, po svoje že Vilharjevo **Ivanko**, deloma tudi dramatizacijo Jurč(ič)evih proz, vsaj **Hčere mestnega sodnika**, čeprav sodita sem tudi **Jurij Kozjak**, **Domen**, **Deseti brat** itn. Spet ena od nalog za dopolnitev **RSD**.

RemD je mogoče primerneje razumeti šele kot odgovor - in dopolnilo - na ČD. ČD je izraz NKNMeša, ki je pristalo na Dbstvarnost, jo - je prepričano, da jo - mojstri, obvlada, celo usmerja, jo RR v Noštvo in NSvet. Spoznanje, da se Ideaprojekt ni posrečil, se zgodi v RealD, ki sledi ČD-gibanju. RomD pa je tako rekoč že istočasna s ČD. Ni še stvarna analiza sodobne SDbe, vendar pa že izhaja iz - vsaj - občutka, da z Ideaprojektom NKNMeša nekaj ne štima, da vodi pogojni realizem ČD-sveta v spoznanje razkroja NKNM-Dbe, da je svet grd, umazan, neuredljiv, Neg. Več ko je v ČD Ideace, več je v RomD Demonace. Spor med obema se dogaja na poseben - Rom - način, v metaforah, čezmernih čustvih, preneseno, pa vendar zelo jasno. Dalo bi se reči, da je Rom moment že v KMg, recimo v Romualdovem **ŠkofPasu**: prenos Db(Zg)stvarnosti v legendo, v Simb - celo alegorično - IVJ z močno Rlg vsebino, a vendar kot SimDv. Hudič, pekel, bog, čednosti in grehi itn. so IVJ svet, ki pa ima zaradi svoje Rlg močne vsebine izreden Romnadih. Ni čudno, da je Roma kot LitKulgibanje pod konec 18-Stola obudila KatFKC, se vezala na Refe, na RePl.

Tim. začetek SD v **MicMatu**, ki je kombinacija nastajajoče ČD in RealD, je direktna negacija RomD-KMg sveta, tako Raz Pasov, tudi Drab(osnjakove)D kot **Belina**, ki je alegorija.

Vil(harj)eva **Ivanka** se pojavi na začetku ČD, je pol ČD pol RomD. Z **Ivanko** se RomD ne neha. Sam Vil se posveti ČD-gibanju, a za znameniti Natečaj Dramdruštva napiše Trago (Melo) **Danilo**, žal izgubljeno, ki je zelo verjetno Romdrama, kot je bila večina TragMel, namenjenih temu Natečaju. Zdi se, da sta Levs(tik) in Strit(ar) drame, prispeli na ta natečaj, odklanjala ne le zaradi po njunem premajhne Umetvrednosti, ampak enako, če ne celo bolj zaradi njihove Romusmerjenosti. Strita samega je sicer neslo v Romo, a se ji je obenem upiral, raje se je odločil za ČD kot skromno Kulo, edino primerno za skromni - vsestransko se samoomejujoči SNar; glej **Zorka** itn., tudi moje €S analize v Pnizu **ČD**, knjiga **NvzNv**. Strit je - močno - pohvalil Ogrinčevo **LjDa**; tu sta se ujela Strit in Levs: v sintezi vseh Slslojev pod vodstvom Narlnce in močne, a majhne MešTrgbaze. Tu kaknega večjega Romnaboja ni bilo mogoče iskati. Roma je doma v Preti, v veliki DbZgi. Če DbZg SNLa ni bila velika, jo je bilo treba za veliko narediti; bodisi s pritegnitvijo motiva Celjskih grofov; tu je zastavil Jurč s svojo **Veroniko**. V tej so bile zajete velike strasti, vladarske, Herman, ErS, Friderik in Vera; celo NKNM ideje so bile tu velikopotezne, Janko. Še viharnejša je bila Roma v **JTugu**. JTugova ErS strast je tako Neg tipa, da vse pokonča.

Nevarna tema za Slce, ki so vedeli, da se v drugi polovici 19-Stola lahko vzpostavijo le kot NKNM-gibanje. Veliko ZgNarPS gibanje je Slov enkrat že Unič: v času Karantanije, Črtomirjev upor, ki ga je uprizoril Preš v **Krstu** oz. **Uvodu** vanj. S tega vidika se da oba **Tuga** razumeti kot opozorilo, naj bi se Slci ne predajali velikim strastem, ne ErS tipa, kaj šele DbZg projektom. Zgodba AD polabskih Slavov, ki jo podajata **Tuga**, je Tip; enako zgodba **Uvoda** v **Krst** oz. celotnega **PKrsta**. Zavest o uspešnosti stare SZge se krepí šele polagoma, skoz **Ljub(islav)jo**. FRemčev **Samo**, 1867, je izjema; a ZgDb upor je v tej drami preprost, skromen, bližji predstavam ČD-NKNMeša kot RomRePS viziji, kakršno sta - z ARF - uprizorila Levs in Jurč v **Tugih**. Šele NOBD opiše realno zmago Slcev kot ZgDbe, s čimer omogoči nepristranski odnos do stare PS-FD SZge, do teme Karantanije. A ker se Slja MV-II vzpostavi na bazi VojlReve (in NOBD), ne potrebuje več utemeljitve v Preti, na PS-FD. Potrebuje jo poražena stran, BeGa-Dmb: Turnšek v **Državi med gorami**, tudi Rehar v **Karantanski** in **Panonski tragediji**, po svoje celo Cajn(kar), čeprav ni pripadal poraženi strani, bil pa je duhovnik, glej **Petovijsko tragedijo**. NOBD (**Roj**, **Razci** itn.) ne potrebuje več Trage, samozavestno vzpostavlja eroiko.

Drame resnega tipa - Trage in Mele -, poslane na Natečaj Dramdruštva, so napisane na prelomu 60- v 70-leta oz. konec 60-let, tj. v času prvega razmaha ČD. Ene so sicer že eroike; ta moment je vezan na zmago(slavje) AvsDže, s tem PIKa, kot ob istem času nastala Slemenikova povest **Izdajalec**, Špicar jo je kasneje dramatiziral, ali Iskračev **Andrej Turjaški**. Zmaga nad MuslTurki pri Sisku je bila izjemno pomemben - še toliko bolj, ker je bil tako redek - dogodek, od njega je živela samozavest AvsKršsveta, vse do SD, vse do lavtižarjevega **Adama Ravbarja**, napisanega pol Stola kasneje. Nekateri dramatikci so AvsDbDž (PIK) in Slov ldn, drugi ne; Slemenik in Iskrač sta ju, Levs in Jurč ne. Jurč se je z **Vero** trudil najti celo AnHabsburško idejo-linijo

Celjskih, za njim Žup(ančič) s svojo **Vero** in Novačan s **Hermanom Celjskim**, medtem ko je Kreft s **Celjskimi grofi**, ki jih je nato povezal s **Punto**, zgodbo preusmeril, dal osnovo za edino zares učinkovito DbZg akcijo: za LR MV-II.

O čem takem je lahko TaSlc le sanja(ri)l, tako daleč je bilo, tako malo mogoče. Levsja je zmaga nad Nemci ves čas v nemala do norosti, a videti jo je mogel le v zelo daljnji Prihi, Vrzin monolog v koncu **LTuga**; realiteta Dbvojne je bila za Slce le poraz. RomD je bil tip dramatike - razmerja do sveta -, ki je podajal poraz, ne zmage; če že zmago, potem jo je moral spremljati močen Tragmoment, S najboljših. (To se vleče še do **Roja**: S Ideapara KrimNina, Ž preprostega - dejansko banalnega - para MihMara. V Zupanu je močan Romelement, sodi v Zupanovo Stro.) Da je bila SlZ-SD okrog 1870 že toliko razvita, da je dopustila sočasnost umnega treznega uspeha (ČD, **LjDa**) in Trage-Mele (**Pavline**), je dokaz njene moči. Ni pa bila TaSlZ toliko močna-umna, da bi razumela, kaj so napisali Sdramatiki s TaTragami in Melami; odrinila jih je v kot, Zamol, jim pripisala najnižjo ceno, Končanu, Kodru, Vilovi **Danili**). Jih ni niti natisnila; niti **Zorana** ne, ki je prav tako Traga, in ne Klemenčičevih **Zetov carja Lazarja**. Te drame in ta svet z njimi so bili tu, a na način pogojne eksistence. Iz Zamola jih vlečem šele jaz Stol in več kasneje.

Remčev **ZaG** je treba gledati-presojati iz več vidikov, tudi z vidika Rome. Ne razumeti Rome v njem le kot KonvTriv slabost avtorja, kot njegov Estdiletantizem. To in takšna je le EstKrit sodba Inka in madame Glupić, ki sta se znašla na isti platformi. Naloga moje ES analize **ZaGa** je prav ta: odkriti, kaj pomeni Roma v njem. Kako se ta Roma veže na Romo iz STrade, tudi na Tavč(arj)evo, na **Amandusa** in **Ljubezen nam je vsem v pogubo (V Zali)**. In na **Pavli**no ter **Župana**. Zares podrobno in veljavno bo mogoče opraviti to primerjavo šele po tem, ko bom ES predelal te štiri dram(atizacij)e. Nekaj pa se da reči že vnaprej, s tem pripraviti analizo omenjenih štirih tekstov. Vse na osnovi **Gledja-Svita(nja)**. Morda je Rem videl uprizoritev **Svita** v LjDrami.

V skladu z Romusmerjenostjo **ZaGa** je že izbira časa in prizorišča drame. Medtem ko so ostale RemD vzete iz sodobnosti (**Meša-Kirke**, **Kma-Užiti**, vseh slojev-**Magda**), se godi **ZaG** v času, ki je za Slce skorajda še zmerom srednji vek, vsekakor pa FD. Na eni strani je Pl (kler manjka, Rem ga ni hotel kritizirati, hvaliti pa tudi ne), na drugi tlačani, vmes pa sloji, ki so povezani z enim ali drugim skrajnim Razrom (krčmar, pisar, sholar, spletična, hlapci, vojaki, romarji ...). Dbčas okrog 1600 in okrog 1920, ko je pisal Rem, sta si kar se da Raz. Je hotel Rem presojati DaDbo (in Slov-20) s stališča SDbe iz 1600? Ali nasprotno? Ali oboje, kakor kdaj?

Ta čas (posebej 17-Stol) je močno vpisal - vnesel - v Slito že desetletja pred nastankom **ZaGa** Pregelj, z - tudi dramtiziranimi - romani ali povestmi (**Plebanusom Joannesom**, **Bogovcem Jernejem**, **Tolminci** itn.). Tudi v Preglju je močan Rommoment. Vendar je **ZaG** mnogo bolj Konv kot PregLita. Konvulzije, ki se dogajajo v Pregljevi Noti, so mnogo hujše od Remčevih. Preg je več vzdržal; Rema je postalo po **Užitih** in **Magdi** strah strašnega sveta, Preg pa je našel zaradi svoje zelo intenzivne, čeprav zamotane vere v Kršboga - tudi Boga - Not ravnovesje oz. ga je najdeval, dokler se mu v točki **Thabiti kumi** ni vse skupaj podrlo in je nehal pisati. Te točke Kršboga KCe in BDra-Dti, ki sta v Preglju, v Remcu ni. Zdi se, da se je od druge polovice 20-let Rem odločil za KC, a za KonvKC, s tem tudi za Polo; takšna odločitev seveda za Umet ni

priporočljiva, ne omogoča ustvarjalnosti. Da je bilo Remca strah Ža, je razvidno enako iz **ZaGa** kot iz **Magde**. Metafora za ta strah je že - morda predvsem - kuga, ki nastopi v drugem delu **ZaGa**. Stvar je vidna že iz uvodne didaskalije: »Godi se v Vipavski dolini«, od tam je Remčeva mati, »na gradu, ki ga več ni.« Česa ni več? Si Primorske? Matere? Doma? Se vse podira? »V krčmi Martina Vrabca in pred njo. Šestnajsto stoletje se nagiba h koncu v znamenju kuge, ki mori po deželi.«

Celotna drama se dogaja pod vtisom - naletom - kuge. Osnovna tema **ZaGa** sta Ž in S. Ž sicer traja naprej, nosi ga par mladih, skoraj vse ostale - dobre in zle - pa pokosi S. Kaj je torej sporočilo te Remčeve drame? Da dva kot PvtPska, ki bosta osnovala Dno, zmoreta preživeti, nadaljevati Poz in svetlo linijo Ža, a znotraj nenehno vračajoče se Si, ki je celo epidemija, ena od svetopisemskih nadlog.

Oglejmo si, kako se vse te komponente v drami kažejo podrobno, pod drobnogledom ES analize.

2

Začetek drame - 1. dejanje - je od vseh najsvetlejši, pa še to ne povsem svetlo. Ko se zdi, da bi mogla vladati svetloba polnega-visokega poletja, se že pokažejo razpoke, vse kot posledica zlega ravnanja v Preti: Bma in krivic nad tlačani. Svetlo črto vzdržuje le par Sholar-Marjetica, spletična grofica Katarine de Vacano. Je pa Tip, da tudi ta dva Čla, ki postaneta kmalu ErS par, nista preprostega kova; tudi njiju je hudo zadela usoda. Tako rekoč vsakdo, ki nastopa v tej drami, je določen po trdi usodi, na nek način prizadet, sad v glavnem temačnih strasti, krivic, zla, ki obvladujejo FDBo. Tip za **ZaG** in za Remca: na eni strani se z **ZaGom** vrne k FDBi kot vendarle življivejši od sodobnega Kpla, na drugi pa prikaže tudi FD kot skoraj povsem zlo. Je Romznačaj FD, ki je sredi 20-let že SimDv (irealna Pret, pravljica), prostor, v katerega edinega lahko Rem investira svojo željo po rešitvi iz grde stvarnosti Kpla in BarKma? Torej ne gre za Priobnovo FD, ampak za SimFD ali PsFD, ki omogoča sanjo o lepi Prihi - vsaj - dveh. Te sanje ni mogel udeležiti ne svet **Kirke** ne **Užitov** ne **Magde**. Rem se je znašel v SZ, iz nje se je rešil le na fiktiven način: s skokom v pravljico oz. v Rompovestico.

Topos in razpoloženje začetka drame in 1. dejanja sta lepa, svetla, topla: »Skozi visoko odprto okno diha v grajsko sobano vroč poleten popoldan z daljnih njiv in polj in gora.« Lepote teh njiv in gora - Nve - nato v sami drami ni več, bravec je ne more začutiti; le toploto-lepoto ErS nagnjenja med ShoMaco (Sholarjem-Marjetico). »Veter pošumeva v grajski lipi pod oknom in prinaša s travnikov v dolini odmev klepanja kos in vriske koscev.« V Koprovem **Mertiku** in **Jeruzalemskem zvonarju** je ta lepa idila KatHar Nve razvita; v **ZaGu** - in v vsej RemD - ne; celo v SD-20 je ni. SD-20 je kot SIZ-20 obrat v DušNoto, tam pa Čl - dramatik in njegovi liki - odkrivajo predvsem strahote, prepade, neodgovorljiva vprašanja. SIZ konca 30-let, katerega odmev so Koprove črtice, je že rezultat tega, kar se je zgodilo v SD-SIZ-20. Slpisatelji se zavedo, da z nadaljnjim brskanjem-vrtanjem po DušNoti ne bodo prišli do božje

Hare; to so zmogli le redki, morda Anton Vodnik od zbirke **Skozi vrtove** do **Srebrnega roga**, a še ti najbrž zato, ker njihova Nota res ni bila zev pekla, Rad analiza Čl strasti, sanj, norosti, to je Grumov svet, predvsem **Zastorov**. AntVodnik govori o duši, a gre prej za Hardušo veselja, za dušo rožic in pesmic, milih verzov, ne pa za resnobno-trdo odkrivanje Tragparadoksnе Čl duševnosti, kakor podira v 20-letih Jarca, **Klic iz grobnice**, Majcna, **Dediči**, Gruma, **Pierrot**.

Če česa nato v **ZaGu** ni, ni tega začetnega razpoloženja, ki zavaja: »V sobani je za debelimi stenami prijeten hlad in mrak.« Ko pridejo tlačani v grad, pridejo razjarjeni, skoraj že uporniki, ne pa Idilkosci in grabljice. Grad se razkrije kot pekel, v katerem se izmenjavata beden mraz in žgoča vročina. Vendar, to je paradokсна PSt **ZaGa**: sama drama kot PsRefe s svojo pravljlično-povestničarsko KonvTriv prijaznostjo prepreči Priostrino dogodkov in strasti, kakršni bi se morali kazati, če ne bi bili posredovani skoz žanr nadomestka. Ne vem, če se je Rem s takšno »rešitvijo« zares psihološko (in Et) rešil, vem le, da si je zavezal zanko okrog vratu in nehal biti ustvarjalen Umtk. **ZaG** je zanimiv prav kot točka-Stra prehoda od Pridramatike, **Magde**, k Trivolajšanju in videzu.

Rem ne ve čisto dobro, za koga bi se odločil kot Poz lik; podobno kot Majcna tudi njega trgata narazen Krš in RLH. KMg pred koncem I. SvetV je bila precej enotna, še v času prodora Meša, od 60-let 19-Stola naprej, od **Tarb(ul)e** do **Dekle** in **Blejk**, časa tik pred I.SvetV, ko je doživljala SKC najvišji vzpon obvladovanja družbe, oblasti. V tega pol Stola, kar ga je preteklo od **Tarbe** in **Blejk**, se je RLH VIS pri Kanih umikal, usihal, postajal nepotreben, tako enotno triumfalna je vse bolj bila KMg KC, s tem tista Refe, kot si jo je bila želela: ReSlom, celo RePSt **ŠkofPasa** in **BSov**. (Ko se je DSD v 90-letih skušala utemeljiti na **BSih**, vse do Šela kot Kulstra DSD-vlade, ko se je iskala PriPra Ida Slova, se ti ideologi niso niti približno zavedali, kaj počnejo, kaj je vsebina **BSov**, kaj bi pomenila dejanska vrnitev tega FKC-srednjeveškega sveta. Prav **Dekla** in **Blejke** so ta svet vračale. Slja je bila okrog 1910 blizu Dbi, kakršna je nastala PV na Portugalskem pod Salazarjem ali od poražene LReve in zmagovite DReve konec 30-let v Španiji pod Francom. **KrŠp** je direkten izraz tega.)

A dogodki I.SvetV, posebno pa njenega konca in nastajanja Juge so takšno Refe SKC močno spodnesli. SKani so doživljali vsaj na eni ravni podobno usodo kot Avs in NemKani: sesutje KČe; ta se je sesula sama v sebi, ne toliko zaradi pritiskov od zunaj, analogno kot 1990 v Slji - in v VzhEvri - KomPtja. Slci so res dobili mnogo večjo NarNac avtonomijo, kot so jo imeli v stari Avsi; bistveno so se približali normi Slova kot SAKOe. To je bila poteza samozavesti. A to potezo so si lastili predvsem libci, tisti, ki so že med I.SvetV podpirali Srbe, tim. dobrovoljci, Golia, Jelenc, Vlevstik, Lah, ne pa Klici, ki so MV-I hujskali zoper Srbe. Majc je bil MV-I v Beogradu okupacijski oficir, kar ga je po izgubljeni vojni za Avso prisililo, da je naredil Rad ARF-AK tudi kot Kan; glej **Kasijo**, **Dediče**, **Apokalipso**. Verjetno se je podobno dogajalo tudi z Remcem; njegova opredelitev za KC je v **Kirke** itn. zelo previdna, komaj vidna. V teh dramah je nekako mogel mimo KČe, v **ZaGu** pa je bilo to težje, saj je bila okrog 1600 KC še zmerom vsaj eden od stebrov oblasti, tako rekoč vsa Ideola časa se je prelamljala (RR) skoz VIS Krša, vse do Prota in

nekakšnih münzerjancev, kakršni so postajali ali bi mogli postajati napol uporni Kmtlačani v **ZaGu**. Tip je, da tudi v **ZaGu** ni prišlo do tiste enotne KCe, kakršna je bila pred I.SvetV, tudi v KrekoviD, glej **Lucijo**.

Kolikor je okrog 1918 Not izgubljala - se dezorientirala, postajala negotova, zato na vse strani odprta - SKC in z njo KršKat, toliko je pridobival RLH. Vlade v Jugi, tudi v njenem Sldelu, so bile bližje RLH načelom-sistemu kot predvojni KCi. Srbi kot vladajoča Naca v Jugi so se imeli sicer za dobre Orte, a dejanska stopnja pobožnosti OrtC je bila minimalna, razen pri menihih. OrtKraljevina je bila LibDb, le da je bil ta Lib balkanskega, s tem Lumtipa, kar pa je bilo še dlje od Refe akseze, kakršno je propovedovala SKC pred I.SvetV. KC je izgubila oblast in vpliv v vseh sosednjih deželah, v Avsi in Nemčiji, kjer je zavladovala SoD, v lti pa je bil v 20-letih Fz izrazito AnKrš, Ancerkven. Šele po konkordatu z Vatikanom se je AnKC ost ltfza omeščala in je začela ltkC vse bolj podpirati Fz, kot v Avsi tim. Avstrofz; a to so bila že 30-leta.

RLH v 20-letih je pomenil večjo SvMa, ki jo je prejšnja SKC odločno odklanjala, glej **Grčo, Hlapce, Žida**. S SvMa pride Sv delovanja, prakse, zvečevanja pomena gmotnega dela stvarstva. Oboje poda Majc v **Prekopu**. Inž. Čop načrtuje in izvaja osuševanje barja, da bi umno kmetovanje, Tip za Razsv, na boljši zemlji proizvajalo več hrane. Krepi se pomen Teh(nik)e. Obenem pa se razvezujejo Tradvzorci Dbe. Čop živi s Kamilo v Sv odnosu, v nekakšnem divjem zakonu, ki najbrž s strani KCe ni - zakramentalno - potrjen. Čop je predstavnik RLHa. Majc gre z njegovim likom najdlje v sprejemanju RLHa, gre tako daleč, da zadene na mejo. Kamila spozna, da ji Čop - z njim ona sama sebi - Unič detinski dom, čarobno zemljo barja in poetičnih skrivnosti, nekakšno lirsko predsokratično bit; tega ne prenese, naredi Sm. Ker je bila Čopu Kamila navdih, tj. zveza z Arhsvetom, postane z njeno So jalov. Ker noče biti le ZnTeh akter, noče vsega reducirati na uporabnost, z vsem manipulirati v imenu kartezijanskega ratia, ki bo kaj kmalu postal instrument Kapa, se znajde pred zidom, v SZ. Spet ista SZ, v katero zaidejo tudi ostali SDramatiki 20-let, tudi Rem. Majc doživi to SZ tako močno, da neha pisati lito in drame, za dve desetletji. Ko se vrne k Umeti-dramam, začne drugje; **Brez sveče** itn.

Resnost zadetja na steno je pri obeh omenjenih avtorjih bistveno Raz. Pri Majcnu skrajno odgovorna, Majc naredi ARF-AK analizo svoje RLH usmerjenosti, obenem pa ostane pri Kriti FKCe kot nedorasle novemu položaju, kot tiste, ki zadržuje Km in ljud pri njuni neRazsvi, topoumnosti, zaostalosti. Dilema, ki jo zastavi Majc v **Prekopu**, je veljala skoz vsa 30-leta; nanjo sta se najprej odzvali le in De skrajnost, tj. Kom in Fz, **Trajbas** in **Zasad**, ti Majcnove dileme nista razumeli, zavrgli sta jo, hoteli sta jo premagati-odstraniti s prehitovanjem po desni, po bližnjici, za katero se je nato, ko se je udejanjila, skazalo, da ni bližnjica, ampak v mnogočem slepa pot. Šele PoV je SIz spet nekoliko dozorela, da je mogla razumeti, kaj je hotel, kaj že kot Tem definiral Majc. To se je zgodilo v mojih ES analizah **MD** v začetku 80-let, tudi **Prekopa** in **Bogarja Meha**. V **Mehu (Brez sveče)** namreč Majc poprime omenjeno dilemo, a se je loti s povsem nove plati. NDM.

Nič podobnega pri Remcu. Anln sicer lahko odkrije isto SZ-steno, kakršno je - in ob istem času - doživel Majcen, le da je ta pri Majcnu, v **Prekopu**, eksplicirana, pri Remcu, v **ZaGu**, le implicirana. Rem jo čuti, ne naredi je pa za temo drame oz. svoje RazRese. Nasprotno, nekako jo celo Prikr; skuša jo olajšati. Rem ni Inteltip, ni globok, kaj šele, da bi bil analitik. V svoji zadnji

PV drami se rešuje v zgodbo, v snov, v Rommetaforo, ki mu omogoča - izbere jo zato, da bi mu omogočala - zabrisano »rešitev«.

Svojo tezo lahko ilustriram že na primeru prvega lika, ki se v drami pojavi, Sholarja; oz. iz analize Shola(rja) tezo izvajam. Shol je najbliže Remcu, v njem se Rem - vsaj do neke mere - ldn, idealizira. Viden je propad RemUmet moči oz. zmanjš(ev)anje poguma, s katerim se je pripravljen lotiti ARF svojega problema. Medtem ko je Kršv še iskavec resnice, etosa, prave ljezni na resen in odgovoren način, čeprav ne posebno globok, je Shol TrivKonv tip. Šele ko primerjamo popotnika, kar je Shol, Čla ceste, faliranega študenta, obrobneža, prisklednika, razzemljenca, kar vse je na povrhni ravni, recimo s Petrom iz **Poha**, vidimo vso Tem razliko med globokim in površnim likom, med vredno in TrivLito. V SD je nemalo likov popotnikov-pevcev, ki so kot Dbobrobneži nosivci globlje resnice, tudi Dti. Pol Stola po CanPetru je izrisal podoben lik Strniša v **Sam(orog)u**, glej glažarja Dizmo, izdelovalca gotskih vitrajev in pevca z lutnjo; Dizma tematizira nemožnost doseganja Dti tako, da seže ČI z roko (ZnaSi za pollašanje, Strniša je začel pisati **Sama** v času Pers, tudi v PriSo z mano kot glavnim kritikom pollašanja) skoz steklo-umetnino po zaželeno stvar. Dizma ne ostane na ravni Isa Dti, postane PohlPld; ErS do Margarite RR v poželenje po oblasti nad njo. Odreče se svoji Dtustvarjalnosti - Umeti -, zreducira jo na umetnostno-telesno akcijo.

Na PrSa je nastal še en soroden lik, Dovjakov Norec, ki se RR v Kamnoseka (Kaska), glej dramo **Pipin Mali**. Temu pa se posreči Poslanstvo posredovanja Tre-Dti, a šele skoz (skoraj)S, šele v fazi telesne oškodovanosti, uklenjenosti na steber, kot Samson, a ne zato, da bi podrl tempelj in Unič Sže, ampak da bi tempelj, ki je sam na sebi Stš (Kat)boga, s svojimi kipi preOsm v topos BDra. Ob teh treh likih bi našli še veliko drugih, bližjih ali bolj oddaljenih tem trem. Recimo Gošinega Kancijana, **Srečanje na Osojah**, ki ne more v sebi premagati poželenja in postane, kot Dizma, PohlPld. Pa Smoletov Tone, **Potovanje**, ki je podan v procesu določanja za odhod iz PnM na cesto, v Svo, v IsDti. Tak je tudi Jarčev **Vergerij**. Za SD-SIZ-20 je tak lik še posebej Tip.

Navedel bom uvodno Sholovo pesem; pove, kaj je Shol bil in počel, zakaj je postal vagant-vagabund. Ker gre za zelo Konv verze, jih ne bom tiskal kot verze v kiticah, ampak kot prozo, vsak verz bo od drugega oddaljen le s črtico: /. »(Sedi udobno stegnjen na klopi, brenka sam zase na lutnjo in prepeva polglasno.) O, belo mesto Padova,/ bog ve, kdaj spet se vidiva?! Tri leta pel s teboj sem, pil,/ in kaj v zahvalo sem dobil?! Nagnal me je magnificus,/ bežal sem baccalaureus./ Ostal mi je samo še škant,/ ljudje me psujejo: vagant./ A kaj mi vse časti, denar,/ in kaj mi solnce, dež, vihar!/ Prepojem bele vse ceste,/ prepijem sive vse gradé.« Tak lik je kmalu za tem napisal Golia z Andrejem, glej **Bratomor na Metavi**: veseljak, poštenjak, prostodušnež, ki ga ljudje marsikdaj obsojajo, ker ne čuti istih odgovornosti do (ob)lasti kot oni. Skoraj figura iz operete ali veseloigre, ki jo postavi Golia v Km okolje, jo naredi za Tragžrtev. Ne v Andreju ne v Sholu ni kakšnega globljega razumevanja Ža ali vprašanja o usodi; živita kot ptičici na veji. Prav lahko bi tudi Shola zadela ista usoda kot Andreja; v več trenutkih drame se mu slabo piše, Ž mu visi na nitki. Rem ga pač reši, ker se želi skozenj na Simbnačin rešiti sam, Golia ga da raje umoriti, ker mu je kot Libcu glavno, da Krit osvetli Kana, Hina: Andrejevega brata Aleša.

V **Metavi** ostane od para PIK le K(ler-ik), vaški župnik, v **ZaGu** Pl(emič-i) in njihovi pomagači, a tudi Verrazkolniki, Proti. Prot Pisar napoveduje Golievega Aleša, ki se dela kar se da pobožen. Pisar v **ZaGu** je celo fanatičen Prot; soroden lik je najprej napisal Skofič v **Gospodu s Preseka**, glej Grajskega pisarja in bivšega meniha Vepra, nato Medved v drami **Za pravdo in srce**, glej grajskega oskrbnika Dizmo, nazadnje Krek v **TKrižu**, glej lik Dihurja, ki postane iz Protpredikanta celo Musl! Prot ne sme imeti nobene Poz poteze. Verpesoja je - ne le - pri teh dramatikih odločilna. Ker so Proti, morajo biti tudi Nemci; Pisar v **ZaGu** se piše Lichtenberg, v zanj važnem hipu spregovori in moli po nemško. V **ZaGu** je tudi telesno pohabljen; KC je tako Zaničgledala na pohabljenca, da jim je odrekala pravico do duhovništva. Rem je tudi tu v skladu s KonvKC; Pisar je »rdečelas grbavec«, torej še rdečelas povrhu. Rdeči lasje so redki, so izjema. Tu se vidi, kako Primisli Rem na obrobno Shola, saj mu že rdeči lasje pomenijo izrojenost. Obenem pa Remca ne moti nezakonski stan, Shol je nezakonski sin grofa Leonharda de Vacano, ki pa se spokori za svoj greh - umor brata, Bm - in se tako očisti tudi greha nad dekletom, ki ga je zapeljal, Katrico, ter sinom, ki ga je zavrgel, Sholom. Za Remca je Poz tudi to, da je Shol sin Grofa; torej ni zgolj bastard, je bastard visoke rodbine, nazadnje postane celo dedič graščine in grofovskega posestva. Rem kot zmerom - Strno - omahuje med RLHom, za tega nezakonsko rojstvo ni Neg, in KC. Krek je enotnejši. Njegov Dihur je zato, ker je nezakonski sin turjaškega grofa, enega od Auerspergov, Neg; seveda zato, ker je ta grof Prot! Medtem ko sta Herbert in Andrej Turjaški Poz, ker sta Kata; glej Iskračevega **Tujaškega** in LavtRavbarja.

Rem se že MV-II kot Golia ne odloči za BeGa, PoV napiše celo NOBD **Volkodlake**, v njih razkrinka NczNemce, tisto grupo, ki jo daje SPED v oklepaj, jo Zamol, kot da je nikoli ni bilo. Rem (kot Golia) more priti v OF zaradi RLH momentov, ki so v njem, v njegovi dramatik, tudi v **ZaGu**. (Enako velja za Cajnkarja.) Zato lahko Rem mirno ob Sholovem vagabundstvu da izreči tej figuri samoumevne Kršverze; z njimi se konča to Sholovo uvodno brenkanje-popevanje: »Še zadnjo uro brenkal bom:/ o sprejmi, Bog, me v večni dom!/
Tedaj vsak angelc vzame škant:/ pozdravljen nam, sholan, vagant!« KC-20 je takšno neobvezno Konvpobožnost dopuščala, čeprav je bila bolj pivsko-pevske narave kot PriPra pobožnost. V 30-letih je ne bi več. Ko sta Tomec in Ehrlich brala **ZaG**, najbrž nista skrivala nezadovoljstva z njim. Kar sta si sama želela in kar sta v drugi polovici 30-let tudi udejanjala, je bilo tako Raz in celo tuje RemSholovi pobožnosti, da bi le-to prej obsodila kot tolerirala. Za DgAnlna pa je važno podčrtati razliko med **ZaGom** in **Punto (Lovom)**. Ne Kreft ne Moškrič si tako lahkotne Katpobožnosti, kot si jo Rem, nista mogla dovoliti. Kreft uvrsti Katžupnika Babiča celo kot Poz lik med uporne Kmtlačane. Babič se vrača k EvKršu, k takšnemu pojmovanju JKra, v katerem je JKr bog enakosti. Znano je, da so se mnogi Kani v prelomnem 16-Stolu obračali od FKCe k **Evom**, münzerjanci ipd. znotraj Prota; Babič je nakazal, da se je isto dogajalo v Sliji znotraj Kata. Ko vzbuhne veliki Kmpunt 1515, Luter še ni nabil svojih tez na vrata cerkve, ni se še ločil od KCe. Če bi prišlo do tega punta pol stola kasneje, bi bilo vse Dgč. Pa bi Trubar in SIProti tak punt podprli? Luter ga ni. Vrhovec se je v **Zoranu** temu problemu ognil, Medved pa ga je reševal v prid KCe. Tudi Skofič ni ravnal bistveno Dgč; njegova NegPl sta Prota, **Gospod**.

Rem v **ZaGu** verske odnose precej zamota. Pred KC se opere, ker enoumno obsodi Prote, Pisarja. Znotraj KatTrade pa uvede precej Razusmeritev, vsaka ima svoje Poz in Neg plati. Rem sploh ni bil neumen, le preveč je vse olajševal, preveč povrhen in površen je bil.

Shol bi se verjetno pogubil, če ne bi srečal Marjetice. Ta vpliva nanj Poz v dveh pomenih: zaljubi se vanjo, seveda tudi ona vanj, s tem pa ga odvrne od početja, ki mu sicer vse bolj zapada: popivanja, praznega ničesnega Ža tja v en dan. (Je bila to nevarnost za Rema? Se ji je predajal tudi kasneje, celo kot Polik in župan?) Ma(rjeti)ca Shola kritizira; Shol in Grof namreč že teden dni veseljačita: »In zbogom vajino junačenje, prepevanje ob vinu in vadljanje.« Igrata namreč za denar. »Kako igrati moreta že sedem dni za prazen nič?« Tudi sam mislim, da lahko Že veliko pomaga Mo-škemu; v osnovi je Remčeva smer pravilna: ErS med obema jima da moč, da se rešita iz pekla. Žal pa je način, s katerim dramatik prikaže to sopomoč, tako Konvenostaven, da ne zadošča.

Maca polagoma prizna, da je Sholovo petje všeč tudi njej, da ni naklonjena Pisarju. Odkrijeta si bistveno, kar ju družijo: oba sta siroti, brez staršev. Tu se začne Romzgodba obeh ljubimcev. Vsak od njiju je rojen v skrivnosti, ne ve, kaj se je zgodilo z njegovimi starši; njuna PriPret - kot PvtEkP - je zavita v temo. V teku dogajanja drame se skrivnost razkrije; ima poteze strašne, zelo razburljive usode. Kaj to pomeni? Da je skrita resnica v Preti? Da je treba razkriti predvsem Pret, pa se bodo stvari uravnale; ali pa ne, morda se bodo tedaj še dodatno zamotale?

Razkr(ivanje) Preti in skrivnosti nikakor ni nekaj, kar je Tip le za Romo; celotna Freudova psihoanaliza temelji na tej predpostavki, čeprav je res, da je metoda tega Razkra bistveno Dgčna, tudi vzroki, ki jih iščeta psihoanaliza in Roma, so bistveno Raz, čeprav se v določenih točkah srečujejo in povezujejo. V Romi so se v Preti dogodili strahotni zločini, umori, Bm, ovaduštva, ki so nedolžne pripeljala na grmado, ropanje tuje lastnine, skrivna rojstva itn., vse to se dogaja v **ZaGu**, medtem ko išče psihoanaliza mnoge bolj subtilne vzroke, Dušpoškodbe. Freud živi v Mešdobi, zločini v Mešsvetu so v glavnem Dgč tipa. Seveda so tudi umori, nezakonska rojstva, izdaje itn., vendar v Dgč razmerah in razmerjih.

Roma je vezana na F(evdalni)svet, zato potrebuje močna, Zun, tudi strašna sredstva, da se zadeve razvozljajo. S temi sredstvi se ponavadi - če ne celo Strno - znova zavozljajo, saj je umor kot kontraumor, kot Mašč za zlo(čin), ponavadi - tudi Strno - uvod v nov umor, v kontrakontraumor; veriga Mašča - talionskega zakona, ki izhaja iz PSi - je brezkrajna. Četudi so poškodbe, zadane Člu v FD, prav tako Not, prevladuje Zun moment, medtem ko prevladuje v LD Nota. Včasih zadošča na zunaj komaj vidna malenkost, da Čla, ki ima občutljivo Noto, vrže v duševno bolezen ali vsaj v nevrozo. **ZaG** ne opisuje takšnih Meštravm; zanimajo ga velike strasti, veliki dogodki, veliki zločini, kakršni se nadaljujejo še v LD, glej Kantorja in njegova dva zločina-umora, **Kralj**. Je pa v **CanVidi** vse skoraj že sama Nota, vse je Ponot, komaj še v zvezi z otipljivo Dbstvarnostjo, svet med vizijami in OISom, takšen je svet Poljanca in Dioniza. Tudi v **Kirke** je Nota Kršva bistveno manj močna od KplZuni družčine Bržpodjetnikov. V **Magdi** se Morkrivde Pskov le polagoma akumulirajo in nesrečno dekle tako obremenijo, da potone. V primerjavi z **Magdo** je Hiengova dramatika na Meštemo komaj v čem Zun, glej **Večer**

ženinov in/ali **Izgubljenega sina**. Prehod od ZunRome k NotRealD se je posebej vidno dogajal ravno v SD-20.

Skorajšnja ljubimca takole odkrivata drug drugemu svoji skrivnosti oz. usodni - pod nesrečno zvezdo rojeni - rojstvi, Maca: »Še otroka me gospa na grad je vzela. Staršev nimam, ona mi je vse.« Ona je grofica Kata(rina). S Sholom je še huje: »I jaz ne vem ne za očeta ne za mater.« Maca: »O, jaz pa vem, predobro vem za njiju strašni konec...« Ne le mrtva, pogubljena starša. »Čarovništva oba so obdolžili, mater mi sežgali na grmadi«, zveza z Uršulo iz **Sama** (že dvakrat omemba **Sama** kaže, kako blizu je Strniša Romdrami), »očeta pa obsodili na rabljevo kolo.« Je FD-srednji vek res tako lep, kot bi rada prikazala DSKC? Grmade in mučilna kolesa, bi ju borec za ČIP Stres rad vrnil kot ZnaSi božje volje in Pravice? »Pobegnil je in bog ve kje umrl.« Torej je vendar še šansa, da se vrne, pojavi. (Seveda se bo pojavil; zato ga je pustil dramatik pobegniti in živeti; odigral bo ne nepomembno vlogo v **ZaGu**. Romljudje živijo v MePih in onkraj njih. Ne kaže ta poudarek na to, da je Roma v posebnem pomenu Tip za bistvo Čla? Kaže, a za bistvo Ožld in Dč Čla, ne pa za DvČla. Dč se kot EDč v RomD tako zaostri, da se ljudje med sabo ne le ubijajo, kot se oba dvojčka-brata v **GiM** (J)elko, in v **ŠpK**, Kostja-Vanja, ampak se na posebej grozljiv način preganjajo, mučijo, si ne dovolijo, da bi postali SAPOe. Stl je regres v takšen srednji vek, Gulag, mučenje v zaporih. DSD upravičeno napada StlPtjo, a obenem pozablja, da je prav ta Ptja legitimni dedič srednjeveške FKc in FD.

Kani - ne vsi, vendar pa mnogi, njihova Kulelita, ki se je odprla RLH-VISu, Rem z njo - se v SIZ-SD-20 zavedajo, kaj je bila FD; DSDKani so na značaj FKc pozabili. Butasti Šel-Ink-SrKos trio enostransko hvali **BSe**, na njih utemeljuje novo - bodoče, Poz, pravo - Slov, pozablja pa, da so **BS** ena plat zadeve, druga plat pa to, o čemer razpravljam in kar opisuje Kan iz 20-let Rem. Ni le svetle brez temne plati, le Koma brez Golega otoka, le gotskih katedral brez St inkvizicije. Tudi ni le Poz Protas; tudi Trubarja prikazuje TradSLZ kot zgolj Poz lik, nekakšnega protoRazsvHumstva. V knjigi **ZSD 2** sem na osnovi ES analize Trub(arj)evega **MalKata** jasno pokazal, kako Rad FP je gojil, v tej knjigi popolnoma nič v duhu RazsvHuma, da o Libu ne govorim. Proti so prav tako zažigali čarovnice in mučili krivoverce. Celotno Krš kot FKc je bilo takšno in v tem enotno.

Vse bolj se mi zdi, da je TradSLZ ogromen depot pristranosti in Ideolsodb, kar se da nezanesljivo v presoji. Vsekakor pa je enostransko kot le kaj. Tega, kar je odkrivala SUmets - tudi SD -, SLZ ni bilo sposobno razumeti, artikulirati v svojem jeziku-VISu. Če in ker se poučuje še v DaSšolah to TradSLZ, je več kot očitno, da deluje Dašola - vsaj ta njen del - v nasprotju z Dv VISom PMLD. Ni čudno, da postaja pouk SLite vse bolj pust, zoper duh časa, anahronističen, zmeden. Popravki-prilagajanja, ki jih vnašajo v študij DaSLZgarji, Koski in ZadrPoži, so lepotne narave, popravljajo Zun imidž, ne pa bistva. So škodljivi, saj Prikr, kaj je lažno in napačno oz. kar je točno za nek povsem Dgč VIS: za Ožldo in za Dv sistem, za obnavljanje duha ND ali celo FKc-Dže. Ni to smer Kfza? Se ŠellnkKos zavedajo, kaj počnejo, ko enoumno-enostransko propagirajo **BS**? Je Daminister Gabrovič kaj boljši od njih? On pa pometa pod preprogo bistvene probleme. Če se odloča za računalnike v šoli, še ne pomeni, da ve, kako je treba RR odnos DaSIZ do Preti. Zdi se, da o temi nima pojma, da se

je ogiba, ker o nji nima pojma. Je sociolog FDV Pole kot Hanželj, pa še tega najbrž ne dosega, ni bil učenec Zagoričnika in pop-art ali vizualne poezije.

Z analizo **ZaGa** izrabljam priložnost, da opozarjam na stvari, ki presegaajo pomen te Remdrame. Pa vendar! Naj SrKos et comp. še tako Zanič Remca, iz citatov je vidno, da je bil umnejši od DaSlzbov. Šele primerjava s sicer tako preprostim Remcem pokaže, kako pod nivojem je zavest DaSlzbov; kako vsa Fifretorika in glanc THUrbovih filozofaž služi le enemu: Prikru tega, da je DaSlZ - ne le v točki, ki jo obravnavam, v analizi SPreti, SLite - povsem odpovedala. Na čelu z UZno, ki jo zagovarja in producira naša-moja SAZU! Moji kolegi akademiki se niti ne zavedajo, da obstaja problem, kakor ga odkrivam v **RSD** in v tej razpravi. Samozadostno-samozadovoljno nadaljujejo svoje početje, kot so ga Dmbci še aprila 1945. Sestavljajo spomenice o nuji ohranjanja Sjezika; ne le Top in njegov čevelj Dular, ampak takorekoč vsi iz HumRazrov. Pod skrbjo za Slščino se vrača svet, ki ga Krit analiziram v **ZaGu**.

Naj se izrazim natančneje: DaSlZ deluje na liniji TradSlZ, vendar je padla pod raven le-te. Ta je nastala v živem boju zoper FD, ki jo je tedaj - na PrSa - zagovarjala SKC, Ušeničnik itn. Izhajala je iz RLH VISA. Danes pa je pri ZadrPožu, Bernlnku, da ne govorim o SrKosu, RLH navzoč v cunjah, deloma kot cinizem, deloma kot Ncl, Konvmiselnost, tradicionalizem, ki je izgubil bistvo Trade. Gotovo da bo vsak LZgar priznal in samoumevno potrdil napačnost inkvizicije, sežiganja čarovnic, terorja v FD; a takisto sodi o vseh teh rečeh tudi DSKC. Vse to se dogaja le na vrhnji ravni presojanja; danes je vera v čarovnice rezervirana za kako črno sekto. Dejanskost vsebine VISA tako SLZgarjev kot DSKCe pa se vrača k modelom, ki so tako poenostavljeni in enostranski, da dopuščajo reintegracijo **BSov** in **MalKata** v DaSlZ. Prav formalizem, ki ga je uvedla UZn Gene ZadrGačnikov, jim je omogočil, da se obnašajo do vsebine-sporočila in s tem do PSte analiziranih tekstov tako, kot da vsebina ne pomeni nič, vse je forma oz. neka funkcionalnost predmeta; **BS** in **MalKat** sta Pozfunkciji Nasta SNace, ker sta med prvimi teksti v Slščini, eden zapisan, drugi že natisnjen. Ta vidik - koristnost Nastu Nace - tako rekoč zakrije PSt vidik.

Formalizem je prva stopnja. Druga pa pride, ko KosŠel razumeta **BSe** kot temelj Slova, ki da ima v Poz Preti svojo KršKulldo. To pot je prehodil tudi Gačnik. In se oblikuje DSD kot pakt-sklop SHKI, norovcev in KCe. Ta spoj je morda do zdaj najmanj vredna - najbolj Neg - stopnja (regres) Slova. Celu Kfz iz časov tik PV ima v sebi več vrednosti: je živ, čeprav retrograden odziv na Kom, ki je tudi napačna smer. **Zasad** in **Provizor** sta bojevita agitka in asketska Refe v Sništvo-puščavništvo. A ju DSKC Zamol. DaSD DSD tipa pa je ena sama SZ: nova ŠelD, **St kri** in **Kanje**, Kremž(arj)evi **RazPrag**, eno samo izražanje nesposobnosti soočiti se z bistvenimi Daproblemi. Ne velja ista sodba tudi za SAZU (za njene HumRazre), ki je personalna sinteza - bolje: čobodra - le nazunaj poštirkanega spomina na veliko TradSlZ iz časov, ko je bilo še Pri?

Shol izraža en del Remca: »Kako je bedast svet! Pravične ubija s krutim mečem, krivične boža z mehko roko. To je pravica!« Natančno iste besede Krite namenja DSD ostankom Ptje, trdeč, da je DaSloblast še zmerom takšna, kot opisuje Shol PIFDbo. Zraven se DSD dela, kot da je bila bivša Db boljša. DSKC trdi to celo eksplicite, ko se utemeljuje na Slomu, Slom pa je v celoti zagovornik FD, glej **BlaNo**. Rem vsaj ve, da pravične Dbe ni. Remčeva

abstraktnost je v tem, da prepušča - tu je slabost SIZi-20 - rešitev bogu - Shol: »A ne žaluj! Bog ve za lilije na polju in za ptičke v zraku - tudi tebe ne bo zabil!« Vraga ve, vraga je ne bo zabil. Rem ju ne pozabi, ker sta ona sam; Katbog pa je svoje vojake Dmbce pustil na cedilu kot najbolj strahopeten vladar. Pušča vnemar tudi njihove potomce danes. Reši se le Pvtnik, bistvo ni rešeno. In smo pri temi Pvtza. Danes se odpira na nov način.

Menim, da imajo prav tisti futurologi, ki predvidevajo popolno poMas(ovljenje) Jav(nost)i in vidijo rešitev le še v Pvt-sferi. Stra se je od NKNMeša obrnila na glavo. Jav izgublja zadnjo števrednost, postaja negacija tiste Javi, s katero je Razsv zmagovalo zoper FD. Jaz sem zaradi tega procesa, ki ga že dolgo opazujem - Raz ocene tega procesa so naju ločile z VeRusom - , naredil svoj IzDbJavi. Vendar se zavedam tudi tega, da Pvt ni rešitev; vodi v Pvtz, ki bo brez moči zopet Totsilo Javi. EkP svet se mora iz Pvtza RR v svet tiste in takšne Note, ki se zavezuje Isu Dti; ki upošteva TS in TMH-krog, dovoli, da ga Čl izkuša na vseh stopnjah, a ves čas z vizijo Dti, glede na merilo LdDra. Pvtz je skrajno nevaren, če (za)pelje v Av; Av je lahko PAv in KAv. KAv je lahko Jav, Db, Kld. Dt je bistveno drugje kot Av; zato mora Čl, ki hoče postati DrČl, paziti na to, da ne pade ne v Scilo Pvtza, ne v Karibdo Javi.

O tem pa **ZaG** ne pove nič. Rem se ne zaveda nove dileme, ki nastaja. Zanj je ErS par dveh (ShoMace) Idea rešitev Temkova; ta par zanj ni ne PAv ne KAv, ne Pvtz ne Jav. Samoumevno netematiziran je v duhu RLH Sve dveh, ki pa se zateketa pod varstvo Katboga ali Kršboga. Tu - za Rema - ni problema. Rem pozna zlega Pska, Pisarja, in dobrega Pska, Shola in Maco, ki pa postaneta par in s tem neha(va)ta biti Pska; postajata IdeaHarKld. Rem pozna zlega Pla, oba ubijavca Leonharda in Ludovika, in dobrega Pla, spreobrnjenega, spokorjenega Leon(hard)a. Nazadnje se celo Lud(ovik) spreobrne-poboljša; le Pisar ne, ker je Prot. Svet, ki ga slika v **ZaGu** Rem, ni v ničemer svet PMLD, zato na tej ravni danes ni uporabljiv, Removo sporočilo ne operativno. Problem Javi in Pvtza se postavlja v DaSD. Morda ga bom €S analiziral v MatZupovem **Hodniku**.

3

Maco je strah zaradi usode njenih staršev; zaradi sramote, ki je padla tudi nanjo. Če sta bila starša res kriva, če sta bila Čar(ovnik)a, potem je upravičeno njeno tesnobno vprašanje: »A kaj bi rekli, če bi vam očital svet sramoto zločeste krvi?« Za Remca je bistveno, da Macina starša ekskulpira; pokazati se morata kot NeČi žrtvi zlih. To je SKC VIS, ki se obnavlja v DSD. DSD ne sme dovoliti, da bi obveljala MV-SKC za - v čemer koli bistvenem - Neg(no). V celoti je bila le NeČi žrtev zločincev Komstov, Mačkov in Ribičičev. Predpostavka, na katero opozarjam, DSD gibanju omogoča pristransko analizo-presajo Preti, SZge, SKCe, Ptje. Tudi zato je bilo zame tako važno, da sem se že davno postavil na stališče sokrivde mojih staršev za Kom, za LRevo, za njene zločine. To usmeritev sem le še radikaliziral. Ravno v moji Dni-rodu ne sme biti enoumnih NeČi žrtev, kajti če so - če jih gledam kot (naredim za)

takšne -, vzpostavim svojo Dn kot NSS; in je Dgresnice konec. Ker Rem ni zmogel storiti tega kot jaz, je pristal na Refe, na NSS; ni je tako izrazito-enoumno imenoval, a jo je samoumevno predpostavljaj. V duhu SIZ-SD-20 jo je sicer znotraj razkrajal - tisto iz **Žida** -, glej **Magdo** in **Užite**, a ne dovolj, da bi jo podrl in zamenjal. Podrtje NSSi se zgodi šele v SPD, ki jo je pisala MGG, v **Aferi**, **ZiKu**, **OtR**, **Groteski brez odmora**. Na osnovi GrumD, od **PiPiere** naprej.

To je Neg plat RomD: Ideaca naših, glavnega lika, že Antonia v **Gledju**. Ta Ideaca je dedinja KMge. KMg idealizira Snike, St Stanislava v **Begu pred bratom**, Sardenko, in Snice, **Tarb(ul)o**. NKNM v ČD se zaveda, da se mora paziti prevelike Ideace. Seveda je v likih MirMare, **LjDa**, Dragiča-Manice, **Vice**, itn. skrit (čeprav prepoznaven) Idealik; a je tako včlenjen v Dbstvarnost, da se ne sveti kot Tarba in Stanislav, kot Narda, Sardova drama **Selski angel**, in Francka, **Blejke**. RealD - celo povsem - podre-odstrani to Ideaco. Celo tako Poz lik, kot je Berta v Kvedrove **Pici**, je na koncu drame izpostavljen možnosti, da se po lastni volji proda Ponikvarju; res zato, da bi rešilo Dno, pa vendar. Maks iz **Kralja** in Ščuka iz **Blagra** nikakor nista enoumno Ideafiguri. Kaj šele Pepina v Kraigherjevi **Školjki**.

Gre pri poudarku na možni zločesti krvi Macinih staršev za moment Nata v **ZaGu**? Tudi mogoče; RomD je Not povezana z Natom. Ne le v **Školjki**, v mnogih SD, glej Meškovo **Mater**, Šorlijevega **PelGosa**, Cerkd.

ZaG - RomD, a ne le ona - izhaja od predpostavke, da ni nobena skrivnost tako skrita, da se ne bi odkrila; vsako dejanje iz Preti zapusti sledove. Tudi na zavestni ravni: kdor ve, da bo pogubljen in Zamol, najde priložnost, da odda sporočilo za Prih. To so ZnaSi(mboli), ki so kakor svetle niti skoz temo pozabe. Zamol-pozaba se trudi nekaj (bit) RR v nič; enako v PMLD. Recimo pravkar izdajajo Aleševu pesniško zbirko **Luknja v novcu**, s čimer bi le še utrdili Zamol, nastalo ob prvi izdaji te knjige. Vladajoče grupe-klike skrbijo za Zamol enega dela Umetprodukcije in za promocijo drugega, recimo Wirkovega. Kasneje pridejo nove grupe, ki so v tekmi-boju s prej vladajočimi, vnesejo nova merila, ob tem potrebujejo nova imena-simbole. MGG Gruma nasproti Kreftu, Gene iz 80-let (seveda tudi že jaz) Bartola nasproti Prežihu. Avtorji (Bartol, Prežih, Minatti, Aleš) so tu dostikrat le instrument v boju-tekmi med grupami, ki skušajo zasesti oblast v KulJavi. Zavedam se, da bo tako tudi z **RSD**. Je pa v tekstih zmerom - Strno - še nekaj, kar ni na razpolago manipulantom. V **RSD** iščem prav to; ne programe, kot je naloga Plunka v SNarZgi, ampak PSto, ki je onkraj Ideol programskega. Tudi v tem se vidi osrednja razlika med mojo in ZadrPatrovim SLZ.

Ena od teorij - Fij-Tij - pravi, da ne gre nič v izgubo; da kar materija izgubi, pridobi energija. Da ostane v svetu vsaka misel, dejanje, vera. Če ostane dobra, mora ostati tudi zla. Če pa je tako, je svet le VS, v bistvu nespremenljiv, s tem nepopravljiv. Ker vemo, da je danes slab, boljši ne more postati. Odkod torej optimizem vernikov v neizgubo energije-smisla? Le na osnovi samoprevare, ker mislijo, da se dobro ohrani, slabo izgubi? To je želja, z ničimer potrjena. Za DgTijo gre vse postopoma v nič, tudi misli, tudi plemenita dejanja. Bit se RR v nič, onkraj para bit-nič se nahaja - odkrivamo - Dt. TS se vrti v VSu, takšen je THM-krog kot model -, onkraj THM-kroga pa obstaja Dt, ki ni vezana na para bit-nič in ŽS.

IdČl si, to je jasno, želi biti čim trajnejši, če se le da Ve-čen. Želi si tudi, da bi se pomembni dogodki iz Preti, ki sodoločajo DaSvet, ohranili v spominu današnjikov, bili K-Ve. Da se zla dejanja naših Sžov ne bi pozabila, morajo biti pač kaznovana; in enako ne pozabila Poz dejanja naših prednikov, da bi bili oni skoz nas nagrajani. Takšna vera je v srčiki FKCe. FK veruje, da je Katbog tisti, ki vse vidi in ve in drži v spominu-zavesti, z namenom, da bi na Koncu časov dobre ovekovečil, zle vrgel v Ve-muko. Ker je FK božja, sam Katbog na delu v TSu, se ona spominja dobrega in zla iz Preti; ga tudi - v božjem imenu - določa. Ko pa se FK razkraja in se KMg RR v HMg, se Stra vsega tega spreminja. KC sama nima več monopola na to, da bi bila vsa edina resnica v nji. Resnica se seli tudi v posest-zavest neklerikov, laičnih Izbov, vse bolj pristašev RLH VISa. Ko se obnovi dramatika, se seli vedenje tudi vanjo. S tem tudi v SD. KMg določa za edino resnico še Katdrame, **ŠkofPas (BS ...)**. Od prodora RLH-sveta, **MicMata**, na tej ravni že od **Belina**, pa drama(tika) oz. SIZ skoznjo (skoz Slito) raziskuje Pret, njeno vsebino, pomene, sporočila, resnico. Takšna je že **Ivanka**, ki sega v srednji vek, v čas križarskih vojn, takšna sta oba **Tuga**, takšne drame so **Samo**, **Smrt carja Lazarja**, **Tarba** itn.

Nekatere drame eksplicirajo prav temo sredstev-poti-načinov, kako prihaja resnica iz Preti v Dačas. To so drame, ki obravnavajo Dačas, a v njem zgodbe iz Preti; ali pa obravnavajo sicer Pretčas, kot **ZaG**, a v njem vsaj dva časa: tistega, v katerem se drama godi, in tistega, v katerem so se zgodili dogodki, ki so vzrok Dadogodkom. V **ZaGu** je to - ne le - zažig Macine matere kot Čare in pobeg njenega očeta pred kruto So na mučilnem kolesu. V **ZaGu** se raziskuje in razkrije, zakaj in kako je prišlo do tega dogodka v Preti (in do ostalih), kdo je kriv zanj, kdo mora torej nositi odgovornost, na koga naj se usmeri božja kazen.

Shol pripoveduje Maci o svoji materi: »Že dete me od prsi je vbogajme izročila zibki najdenčkov.« V to je bila prisiljena, saj bi sicer njen sin umrl, preprečili so ji, da bi zanj skrbela. »In da miru ne bom imel, mi je obesila okrog vratu tole svetinjico.« Shol se pritožuje, da ga svetinjica vznemirja; je skrivnost, ki je ne more razrešiti, a si je ne upa zavreči-prečrtati, saj je edina zveza z njegovo Dno-materjo, s tem z njegovo resnico. Kajti Čl ni le, kar stori iz sebe, je tudi to, iz česar je nastal, kar je po svoji že dani biti, kot Ožld. Šele skoz Dč in Dv procese nastaja, a Ožld bit ostaja determinanta. Le če bi ukinili spomin, glej Anouilhovega **Potnika brez prtljage**, bi bil Čl le to, kar je od hipa zavedanja naprej. Stvarnost kaže, da je v nji dejansko oboje: pollaščevalne grupe, Db je sestavljena iz njih, ene podatke črtajo, Zamol, druge prepotencirajo in RR, kakor jim je v korist. Dogaja se ukinjanje spomina in rast (posebne, Raz RR) spomina.

RLH je tudi v tem, da RazRese - odkrivanje dogodkov iz Preti - prenaša iz območja skrivnosti v območje racionalne analize, preglednosti, kontrole, eksperimenta na podlagi preverjanja dejstev. Tako nastaja namesto hagiografije, vidne tudi v **St pismu**, Zgarstvo, tudi SLZ. SLZ se sooča z dramami, v katerih nastopata - sta udeležena - oba momenta: skrivnostnost FP in racionalnost (NKN)Meša. Takšen je tudi **ZaG**. Kar se je zgodilo Macinim in Sholovim staršem, ne ostaja v okviru KCe kot skrivnost, ni le Mota Kattipa, le eksempl, kot je recimo Bilčeva **Tarba**, tudi še Sardov **Beg pred bratom** in v odločilni meri celo Břozmana **Obs(odili so Kristusa)**. Vzroki za Dadogodke se v

ZaGu razkrijejo na nemalo umen način, celo v duhu RLH Ideole, kot zoperFD platforma. - Vidimo, kako Rem kar naprej - Strno - niha med KMg in HMg. To nihanje traja v SKC do danes. V SIZ-20 je še nekako razumljivo, danes ne več. Ko DSKC Inf-Idn dve med sabo izključujoči se drži, FP in ČIP, sama sebe spodkopuje. Rezultat: SZ.

Vprašanje je, kaj in kakšen je znak, ki ga pusti Pret (akter v Preti), da bi se po njem - skozenj - spoznala resnica. V RLH svetu je to pisana beseda, dokument, dostopen Javi; izreden pomen Javi. V FD so dokumente naveliko ponarejali, a to ni veljalo za Neg, saj so jih le RR v dobro KCe-Katboga. Za FKc ne velja dejstvo samo na sebi, ampak že znotraj določenega VISa. Če je VIS pravi, NSS, je »ponaredba« dokaz Resnice; če ni pravi, če je Muslo, je hudičevo dejanje. Bit je določena po bogu oz. po interesu KCe kot bogovega telesa.

Kaj je dejstvo, je seveda poseben problem. Da je bila odigrana Lin**Micka** leta 1789, se da ugotoviti z Zn metodo. Ali pa je bil svet, ki ga prikazuje **Micka** (oz. **Mat**), res takšen, to pa nikakor ni enoumno gotovo. **MicMat** sta napisana znotraj NKNM obzorja, ki je AnPl, ki za to, da bi utemeljilo Slov, SKm idealizira. Sta Mat in Nežka res tako Poz, kot prepričuje drama? Namreč Mat in Nežka kot predstavnika novih Dbplasti, Rkd in poslov-služabnikov, nastajajočih Mešev? Lin sicer doda svojim dramskim likom nekaj nekako Neg potez, Anžetu iz **Micke** grobost, Matu vendarle nekaj Seklbna, ki se ne razvije, a kupleti Kode kažejo, da bi se lahko. Kje je vaška revščina? V **Micki** je ne vidimo. Tudi v **Matu** ne; vas je v tej drami skoraj Idea AVS. Debata o resnici prikazanega Ža v obeh Lindramah ostaja odprta in bo ostala do konca. Dokončnega odgovora na to, kaj je bila nekoč resnica, ni in ga Strno ne more biti. Kot tudi ne na vprašanje, kaj je resnica Dasveta. Vsaka analiza je že presoja, ki dela s konstrukti; je RR.

Znotraj tega, kar sem pravkar opisal, se pojavi vprašanje komunikacije med Preto in zdajšnjostjo; raziskava sredstev, s katerimi Pret nekaj sporoča današnjosti (Dašti). KMg uporablja za takšno komunikacijsko sredstvo legende o Snikih, hagiografske zapise. PMg, ki še zmerom traja, prenaša Pret s pripovedkami, Narpesmimi, bajkami, miti; sem sodi tudi del Strniševe **Driade**. V Gošinih **Osojah** se kombinira več plasti: Mota, pripovedka, legenda, RLH pristop.

Shol opisuje svojo svetinjico: »Poglej: tu je sveta Notburga, patrona dekel, in tu grofovska kronica in črki L in V. Tako si lahko sanjam, da sem grof, gospod, lahko pastir in svinjske dekle sin.« Oboje: Pl in tlačan-služabnik. Hoče Rem sporočiti, da je pravi Čl, ko se najde, oboje: od zgoraj in od spodaj? Za Remca ni ljud enoumna Poz vrednota, kot za CKosmača, glej **Na svoji zemlji**. Rem že v **Kirke** pokaže svoj nemalo Krit odnos do ljuda, celo dvoumen. Rešitev vidi v Inci, ki je sicer Narlnca, Narzavedna, a njeno bistvo ni ne boj-prizadevanje za SNar in/ali Sljud, ampak IS smisla Ža v obratu stran od ZgDbe, lik Kršva.

Mnogi dramatik, za katere bi dejali, da so enoumno ideologi SNLa, torej pastirjev in svinjskih dekel, v nekaterih svojih tekstih Razkr(ijejo), da le niso tako enostavni-enostranski. Sam Prežih, ki velja za vrh KomPtj socialne Lite, izvaja v svojem osrednjem tekstu, v - tudi dramtiziranih, glej Pretnarjev film - **Samorastnikih**, SNL iz istega spoja, kot ga desetletje pred njim Rem: iz bastarda med grofom in deklo, črki L in V pomenita grof Leon(hard) de

Vacano, lik St Notburge, patrone dekel, pa Macino mater, ki je bila dekla na gradu, tlačanskega stanu. Meta je tlačanka-dekla, Ožbej pa sin Pl-veleposestnika. Celo Zupan, ki nariše v **Stvari** podoben lik, bastarda Vilibalda, sina grofa in tlačanke, ta lik - to dvojnost - (od znotraj) spodbije, ideološko se ves postavi na stran upornih Kmtlačanov, Deževnika, deloma-ob strani tudi Umetlnce, slikarja Jalena. Zupan že vnaprej pove, da bo enostranska odločitev za MrkKom in PnM problematična, saj bo vnesla isti teror, kot ga je Brž in Pl. Potrebna je torej dvojnost: biti bastard, biti nekaj-bit-PnM, obenem negacija tega. Tak je Rajnik v **Ladji**, tudi njen kapitan Java. Dokler sta živela, sta bila Ž-bit; v drami sta mrtva, sta nič z ARF, s spominom, ki ga zavestno z AK predelujeta, iščeta napake in GhKo njunega Ža. Na Zupana posebej opozarjam, ker se zdi, da je prav **Stvar** v veliki meri dedič **ZaGa** oz. Zupan sam kot pisatelj povezuva Rome in RealD.

Biti bastard, o tem je veliko pisal Sartre, v **Svetem Genetu, mučeniku in komedijantu**, ta knjiga je name posebej močno vplivala, podrobno sem jo bral leta 1959, pa v drami **Hudič in dobri bog**, o bastardu Götzu von Berlichingen. Bastardnost pomeni biti hkrati: Snik in igravec. Dokler je Čl le eno, je IdČl. Šele kot dvojnost se razvije v DčČla in DvČla. Nobena od teh dveh naslednjih faz še ni DrČl, a ga obe omogočata, medtem ko ga prva - Ožld arhemodel kot zgolj PnM - ne. Rem je razumel, da je tudi JKr bastard: boga Očeta in dekle Marije. Kaj pa je BČ (bogočlovek) drugega kot bastard, pankrt? FKc je ta lik najbolj preganjala, Zanič, v njem se je odpovedovala resničnemu Bogu Krša: JKru. Nadomeščala ga je s FKrom kot Zmagovalcem nad So na Veliko noč. NDM.

Rem ni imel moči, da bi iz prav zastavljene teme - modela izpeljal kaj več; takoj je zapadel KonvTriv povrhnosti. A model si je zamislil dobro: šele dvojnost (par bit in nič) daje možnost za pravo smer, jaz jo imenujem Dg(Fija). Shol ta hip še ne ve, da je sin grofa (in dekle), stik z resnico Preti mu je še zaprt. Zato je sholar, vagant: »Norost in uboštvo v svet sta me pognali.« »Kaj sem? Le sholar.« Tu pa se Rem pokaže kot Refe iskavec PnM biti. Želi, da bi bil Poz lik iz enega kosa-krvi, le grofov sin. Biti sholar pomeni biti popotnik, kar je za Cana največ, Peter v **Pohu**, tudi Poljanec in Dioniz v **Vidi**, medtem ko je za Remca popotnik le vmesna faza. Ko bosta ShoMaca - edina srečna oz. srečno - odšla z gradu (zla in Si), bosta nekje osnovala trdno Dno kot PnM. Rem bo nehal biti Umtk-bohem, ustalil se bo na Ptuju, postal, ojoj, sam nekak lokalni Plgrof župan. Kaj so bili župani v Sl vaseh - Ptuj je mesto - v 30-letih, kaže SD-30. Jože Kranjc v **Detektivu Megli**, glej komični in klavni lik župana Andrejca, Vomb(ergar) v **Vodi**, glej enako smešen in ničesen lik župana Jerneja Rebrnika itn. Od Sv sholarja kot Umetpevca, možnega **PohPetra**, postane Župan iz **Poha** ali iz - v istem času nastale - Štokove Kode **Anarhist**, ime mu je Golčar. Dvojnost se je v Remcu RR v Not spor, v katerem je krajšo nit potegnil SvČl. Tudi tako se je SlZ-20 odpoved(ov)ala Canu in svojemu velikemu Potu.

Ko - dokler - še ni bilo Javi, MO, vsem dostopnega depota znanja, muzejev, bibliotek, knjižnega trga, univerze pa so vzgajale lzbe za služabnike PIKa, ne za SAPOe, je moral nekdo, ki je hotel sporočiti resnico-dejstvo potomcem, kasnejšim, izbrati sredstvo, ki je v Tasvetu - v FD - veljalo, bilo norma(ino); v našem primeru je to svetinjica, posvečena reč, nekakšna relikvija, vsaj njen nadomestek, ki pa je - po nauku in praksi uradne KCe - nosil

obeležje božje roke-duha. Svetinjica ni bila sumljiva; bila bi le, če bi bila vanjo vgravirana kaka hudičevska podobica, kak lik zla, kača recimo. Lik Snice je alibiziral sporočilo, ki pa ga je bilo treba šele dešifrirati.

Nazadnje je res, da je treba dešifrirati vsako sporočilo, tudi takšno, ki nastaja znotraj RLH VISA. Resnica kot dejstvo (podatek) je sicer osnova, a še nič ne pomeni, pomena ne nosi očitno navzven ali le v redk(ejš)ih primerih. Vsak podatek je treba dati v določeno pomensko polje, ga RR, da bi spregovoril. Tu pa se začne možnost Raz razlag, Raz resnic: Dč in Dv arhemodela. V Dč svetu sta razlagi dve, med sabo se izključujeta (€Dč). V Dv je razlag brez konca, vsaka pa je le Simresnice, le neobvezen konstrukt-model: IVJ. Vilibald iz **Stvari** niha med €Dč svetom (sam je nekoga ubil v dvoboju, Zupan aludira na lastno €kP izkustvo, da je kot mladenič ubil svojega najboljšega Prila; nazadnje pripravi Vilibald do Si Trajbasa-hudiča, s čimer se očisti, s tem Zupan utemelji svoj skorajšnji - čez 3 leta sledeči - odhod v Prte, kje je jurišač-bombaš; s tem sklepom Zupan regredira v PnM-Bit) in Dv ludom, eksperimentiranjem z ljudmi, vidnim že v **Tretjem zaplodku**, vse do **Zapiskov o sistemu**. Do te stopnje Rem ne pride, tudi njegov Shol nima daru-Pota zanjo. V **Volkodlakih** skuša ozemljiti končnega Shola (tudi Maco) v NOB-PnM. Izhaja iz upornega tlačanskega ljuda iz **ZaGa**, a v **ZaGu** vidi to ljud kot v sebi sprto oz. negotovo, podi se za prividi, je predmet usode (časa in oblasti) medtem ko je NOBD, v katero sodijo **Vo(Ikodla)ki**, iz enega kosa, iz jekla, PnM, bit sama po sebi, ki sintetizira tudi vso Pret in vso Prih, žrtve se Strno nujno RR - preOsm - v Here in Zmagovalce. Shol izgubi bastardno dvojnost, postane spet OžKld: Idealjud, IdeaSNL. Tega v **ZaGu** ni.

Sprašujem se, kakšna sporočila sta mi dala MOč in MoM. Kaj pa, če sta mi z razlagami o sebi - o njunem Žu, preden sem se rodil in ko sem se rodil - skušala prej kaj Prikr, ne pa Razkr? Sporočilo Sholu je kar se da enostavno; kratice, grofovska kronica in lik Snice se tičejo zgolj enega: porekla. V FDbi je poreklo res najvažnejše, tako rekoč vse je vnaprej določeno po njem, le kleriki morejo postati knezoškofje (PIK), tudi če so nižjega rodu. A tudi KC postavlja omejitve, ko gre za mašniško posvetitev. Shol je žrtev tega pravila-pogoja; Maca: »Zakaj se niste šolali do konca, da bi novo mašo peli?« Shol: »Brez očeta ne puste me pred oltar.« Zato je moral presedlati na študij iusa, postati »doktor pravice«. To bi postal, če ne bi bil poštenjak in na strani ljudpravice; tokrat je zmagal v Sholu plebejski moment: »V Padovi sem s plemiči se stepel in nekemu grofiču z mečem kožo preluknjaj.« Tak se je (iz)učil za Vodlja upornega ljuda, za Deževnika in Ščuko. Vendar ni postal lRevar, pač kakršni so bili v tistih časih. Tak je postal Macin oče Rok Križaj, verskega tipa; tedaj se je Razrupor vezal na verski razkol, ne le pri münzerjevcih. »Pobegniti sem moral.« A kam, v kaj? »Potem je prišlo uboštvo.« Biti popotnik v tistih časih je pomenilo biti revež. Lahko bi postal razbojnik, glej Jerneja pl. Basaja iz **Rokovnjačev**. Ubral je nekakšno srednjo pot, takšno, da bi ga - o Previdevnost! - nazadnje pripeljala do spoznanja resnice o njegovem poreklu, predvsem pa do ljubljene bitja, Mace.

Rem je v tej zvezi še precej bolj natančen in vsebinski. Shola na vipavski grad de Vacanovih ni zanesla Konta. V KMg Konte ni; v tej točki je **ZaG** zelo blizu KMg drami. Nad vsem deluje Katbog. Kako deluje na ostale v drami, je odprto vprašanje. Res da jih kaznuje za njihove GhKe, vendar so ti njihovi prestopki res krivde po njihovi Sv volji? Je bila krivda Macine matere, da se je

zaljubila v grofa? S stališča FPa je bila; FP terja prepad med Razri. (To res ni EvKrš stališče! FKČ je - ne le - v tem negacija EvKrša.) S stališča RHL deklin ErS ni bil krivda, sledila je svoji ČINvi, bila zvesta Ideoli ČIP. Pa vendar jo je Katbog kaznoval; da bi imel tu Hudič prste vmes? Ali pa! A kako, zakaj? Bila je NeČi dekle; zakaj je bog dovolil, da jo je Leon zapeljeval? Zakaj bog dovoljuje kaos, s tem žrtve nedolžnih? Le da bi odkupili S njegovega sina? Tak bog je hudič, SM maščevalec, ki deluje iz nizkotnih pobud. A druge razlage ni, razen da boga ni in deluje le Konta oz. ČI Sv projekti, ki pa se v (€)Dč konfliktih med sabo zablokirajo, RR v nepredvidljive posledice, kot kaže Zajc v **Otr.**

Rem si na zavestni ravni vseh teh vprašanje seveda ne zastavi, a iz njegove drame sledijo. Drama je več kot le njena zavestna raven.

September 2000

ALI ZGODOVINA-DRŽAVA ALI DRUŽINA-INTIMA?

(ob Ivana Robide **Erasmu Tattenbachu**)

1

Odločam se za manj običajen postopek, ki sem ga pa že uporabil: razpravo o ArRemca **Zakletem gradu (ZaGu)** prekinjam, naj ostaja kot 1. del. Vsekakor jo nameravam ne le zaključiti, rad bi, da bi njen 2. del objavil še v pričujoči knjigi, prvi v Pnizu posebnega ustroja, naslovljenem: **SD-20 in Historicizem**. Ta Pniz je sestavljen iz dveh Pnizov. V enega sem ju združil zato, da bi dobil čim bolj paradokсно, Not napeto, navidezno izključujočo se, dejansko pa HKD Stro. V **Kirke** se odpira pot v Rad SIZ-20, ki je pa sam ArRem ne zmore; od glavnega lika **Kirke**, Krševana (Kršva), ne pride naprej, tudi **Magda** je bliže SeHu kot Rad RazReše, kakršna doseže vrhunec v GrumD, v **Zastorih**. ArRem in **Kirke** sta uvod, Remčeva naslednja drama **ZaG** pa je vsaj na eni ravni ReFe, sodi tudi v **Historizem (Hist)**. Po pričujoči razpravi o **Erasmu Tattenbachu (Tachu)** bom ES analiziral kako Rad SIZ-20 dramo, recimo Jarčev **Klic iz grobnice**, ki ima obeležje vsaj Pl okolja, v nji tudi nastopa Grof, enako kot v **ZaGu** in **Tachu**. Morda bi **Tacha** nadaljeval s prehodom k Medvedovi dramatikii, k **Ostrovharju**, 1894, **Klic** pa s prehodom k CerkvenikoviD, **V vrtincu**, 1925, objavljeni sta torej istega leta kot **ZaG**. Običajno svoj kompozicijski načrt spreminjam, a prav je, da ga pred bravcem (ki ga ni) razgrinjam, tako dobi bolj HKD vpogled v mojo delavnico, v to, kako nastajajo - se vežejo in razvejujejo - teme in drame. Vezava pa je še posebej poudarjena, kadar ni v duhu Ožlde in pričakovanih zvez, ki jih ugotavlja-konstruira TradSIZ. Če kaj, sta si temi in MaPSti SD-20 in Hista raznarazen, skoraj tuji. In vendar, trdim, da si v NotPSti odgovarjata, sta - silovit, čeprav skrit - Dia, s tem seveda tudi polemika, sospodbijanje in sograjenje.

Tach je delo še ne 20-letnega Ivana Robide, napisal ga je tik po maturi ali v prvem letniku študija medicine. Je začetniško delo, s čimer pa ni rečeno, da ni primerno za RR-analizo. Prvo dejanje zbudi v bravcu pričakovanje, da bo - v Schillerjevem duhu - nadgradil (S)Ncl z UHo. Pričakovanja drama ne izpolni. Naslednja tri dejanja UHe, kakršno je podal Vrhovec v **Zoranu** (napisal ga ni mnogo starejši od Robide), ne zmorejo. Namesto za UHo se odloči Rob(ida) za Pvt. UH in Pvt sta si v MešVISu blizu, Pvt Pska je kot individualnost-PO osnova-pogoj za UHo. Vendar je eno Pvt svet, utemeljen na EkP čustvih-dejanjih, drugo pa Pvtz (privatizem), v katerem so EkP MePi bolj SeH značaja kot trda resničnost; SeH drama krene v Melo, ne v Trago. V **Zoranu** je razmerje Zoran-Adela (grofova hči) odločilno, a je Zoranov ErS prežet z UH-NKNM idejami, izredno razvitimi, dilema med Pvt ErS čustvom in RLH idejo spravi Zorana v takšna Not protislovja-nasprotja, da ga strejo, posebno še, ko vidi

stvarnost lepih idej, Km-upora, ki postane LumReva, destrukcija vsega, Kol Pvtz, Kld.

V **Tachu** je smer Not dilem nakazana, v besedah - retorično - celo zelo poudarjana, a kot SeH nemalo prazna, stereotipna, vodi k MedvedoviD (MedD). Je pa mogoče, da je bilo v izvorniku **Tacha** več UHe in se je drama sploh Dgč zasukala, a takšna za Dominsvet (DiS) ni bila objavljiva, zato jo je urednik revije Frančišek Lampe skrajšal, preuredil, dal celo zadnji dve dejanji v predelavo Medvedu, kot omenja - zgolj ugiba? - Koblar v **SD-I**, stran 150. Kob(lar) piše: »Iz Lampetovih besed«, zapisanih v uvodni pripombi k drami, »se čuti, da je urednik precej vplival na obliko drame in jo tudi krajšal. Prav zaradi tega se je najbrž razšel s pesnikom, nakar je zadnji dve dejanji izročil v predelavo Antonu Medvedu.« Dokazov za to svojo trditev Kob ne navaja, verjetno je informacijo dobil iz kake korespondence, spominov ali pripovedovanj; morda je o tem govoril z Rob(id)o, kajti Rob je umrl šele leta 1941, Kob pa se je verjetno že PV pripravljala na zapis v **SBL** o Robu; kasneje ga je res napisal. Prakso in duha DiS, Kul ravnanja KCe pred I-SvetV je Kob dobro poznal, saj je bil rojen 1889, MV-I že častnik v Avsvojski, kot Majcen in mnogi Slzbi; PoV pa je prihajal z uradno DSKC sploh večkrat v spore, tudi kot urednik DiSa, seveda več kot 3 desetletja po Lampetu in objavi **Tacha**.

Kobova domneva je verjetna, sama drama jo upravičuje. Morda se dramatik res ni znašel in mu je bilo treba pomagati, kakor je terjala FP IdeolaRlga tudi tega blagega moža, Frančiška Lampeta, ki je v primerjavi s svojim nečakom Evgenom veljal za milega in strpnega Čla. Prav razlika, skoraj nasprotje med 1. in zadnjim - 5. - dejanjem kaže ali na dramatikov Not zlom ali pa na grob poseg v dramo od zunaj. 5-dejanje je namreč napisano v duhu KMge, nadaljuje Il.Refe, Bilčevo **Tarb(ul)o**. Morda bi bil **Tach**, če bi ga napisal ali popravljal EvgenL, res še bolj Vojaoster; v **Tachu** namreč manjka Idealik Snice ali Snika, vzor; blaga Tachova soproga Antonija je le SeH figura, njeno Trp je splošno človečansko. **Tach** je zastavljen kot problem Huma-UHe, zato tudi v 5-dejanju ni moglo priti do Mahničevega poudarka. Z Dastališča pa nekdo, ki ni preučeval razlike med bolj strpno Frančiškovo in strožjo Evgenovo linijo, drame (njene konca) ne more imeti za nekaj, kar bi odstopalo od Tem linije ReKata-Refe. Če ima Kob prav, je s tem potrjeno, da je Med(ved) začel kot služabnik KC-oblasti, uradnika DiSa, ki je bil seveda duhovnik, kot Med sam. Medova prva drama je sicer biblijska, **Savel**, 1891, torej iz istega leta kot **Tach**, naslednje pa so že Hist (poleg **Ostrovharja** tudi **Kacijanar** - v prvi Rci kot tri drame, **Za pravdo in srce** in **Cesar Friderik na Malem gradu**. Zdi se, da stoji izza Meda FrLampova usmerjevalna roka. KC je imela interes propagirati Histdrame. Zakaj? O tem bo govor v pričujoči razpravi.

Kob v **SBL** (tretja knjiga, strani 116-117) natančno opiše ne le Robovo delo, poleg Lite tudi Zn, ampak tudi Ž in značaj. Rob je bil nevrolog-psihiater, primarij in predstojnik oddelka za živčne in duševne bolezni v deželni bolnišnici v Lji do upokojitve 1937, habilitiran v Krakovu celo kot docent. Napisal je ogromno število razprav, tudi knjig, o stroki, ki jo je obvladal, a o kateri v **Tachu** še ni sledu; v GrumD je, prav v **Zastorih**. A Grum je bil nekak psihoanalitik, medtem ko je preučeval-zdravil Rob duševne bolezni bolj od zunaj, nevrološko. Kobova sodba o Robu je: »Bil je skoraj polihistoriski izobraženec, duhovit in oster družabnik, ki je izvabljal nasprotja, samosvoj in neuklonljiv«, iz DiSa je prešel k Lj zvonu, »pa tudi nesebičen; po mišljenju

svobodomislec«, kar 5. dejanje **Tacha** zanika, »ni se vezal na politične stranke, čeprav je prva leta rad posegal v njihov boj in žel tudi preganjanje.« Spesnil je dva libreta, **Jelenji klic** in **Rože ob poti**. Kob omenja, da so »1896 akademiki v Gradcu« - tam je moj ded Robert 1899 doktoriral in sploh živel, torej je verjetno kot zaveden Slc predstavi prisostvoval - »igrali njegovo borbena dramo **Strast in čast**.« (KasO: pred kratkim sem našel v MOčevi zapuščini fotokopijo recenzije o **Strasti**, ki jo je v SI Narod poslal visokošolec Robert Kermauner. Objavil jo bom v **Dodatku**.) Kob je v **SD II** ne odobrava; jo je sploh prebral? Zelo bi me zanimala. V SGMu bi morali imeti fotokopije vseh težko dostopnih, tudi v zapuščinah kot rokopisi nahajajočih se SD.

Leta 1873, torej skoraj dve desetletji pred **Tachom**, je izdal Jurčič »izvrsten historičen roman iz slovenske zgodovine, naslovljen **Ivan Erazem Tattenbach** (skrajšano **Itach**). V Jurč(ič)evem **ZD V** mu je napisal podrobne in zanimive opombe Mirko Rupel (MRup). Pri tem v celoti navaja razpravo, iz katere je dobil Jurč pobudo za svoj roman, **Prispevki k poznavanju zarotniške pravde grofov Tattenbachov, Zrinskega, Frankopana itd. v letu 1670**. Napisal jo je dr. Rudolf Gustav Puff, izšla je v neki graški reviji 1859. Zaenkrat bom upošteval le Puffovo razpravo in Ruplove Opombe, ne pa še Jurčevega romana.

Verjetno je Rob Puffa prebral, v Gradcu mu je mogel biti zlahka dostopen, od izida razprave do 1891 je minilo komaj nekaj več kot 30 let. (Je mogoče, da so izhajale Pers pred 40-letji?) Prvi vtis primerjave Puffa in **Tacha** je za Roba žalosten. Puffa se bere z neprimerno večjim zanimanjem. Res je snov, kot jo podaja Puff, primern(ejš)a za prozo, a Puff navaja toliko značajskih potez samega Tacha in Zgpodatkov, ki so sovplivali na potek zarote, da bi jih moral dramatik vendarle več upoštevati. Ali bi napisal analizo upora Pla zoper cesarja, razvil motiv Slova in Slava, ali/in bi moral dati Tachu izrazit(ejš)e poteze VelOse. Oboje sta storila Jurč in Levs v **Tugih**. Robovo delo je komaj skica, pa še ta v sebi nalomljena. HistD(rama) je nakazana le v 1. dejanju, a tudi tu ne razvita. Med je najbrž s **Kacijanarjem (Kacem)** in **Ostrovharjem (Ostom)** skušal nadgraditi - preseči - prav **Tacha**; koliko se mu je posrečilo, bom analiziral v razpravah o teh dveh dramah.

2

»Dejanje se vrši deloma na hrvaški grajščini Zrinskega ob ogersko-štajerski meji, deloma na štajerski grajščini Tattenbachovi blizu tam, deloma v Gradcu l. 1670-1671.« Tako Rob opiše prizorišče. Že ta uvodni opis vzbudi v Anlu nekaj Karja.

Slja je še zmerom, že tisočletje, obkrožena z istimi sosedi, uokvirjena v prostor, ki ga je na severu izgubljala, proti Nemcem, na Zah(od)u in Vzh(od)u pa ves čas ohranjala. Iti v **Tachu** niso motiv, ostali pa. Nemci kot dvorni uradniki ali Pl, zbrano okrog cesarja oz. v službi AvsDže, Ogri (Madžari) in Hrti pa na poseben način. Danes z Nemci in Ogri ni večjih problemov, celo Haider in koroški Nclsti se umirjajo. Pač pa se je pojavil problem s Hrti. Nakazoval se je že PV, a se ni razvil, saj sta imeli Hrška in Slja glede na velikosrbski Ncl sorodno obrambno stališče. MV je Paveličeva Hrška zasedla nekaj SI ozemlja,

ustaši so naredili s čezmejnimi vpadi nekaj zverstev, požigov in likvidacij, a Ptja - še ena od njenih Zgprednosti - je Slce in Hrte povezala kot še nikoli dotodaj v skupen boj zoper okupatorje, Bržo in domači Fz; tudi Srbe. Še 1991 sta delovali Slja in Hrška nemalo na skupni liniji, čeprav so se že kazali Raz interesi, Tudjman se ni pridružil Slodporu zoper JA ipd. Zadnja leta pa se je dozdejšnje sodelovanje, ki je bilo močno tudi v obrambnih vojnah zoper osmanske Turke - skupna KršSl zmaga pri Sisku, glej **Turjaškega** in **Ravbarja** -, vse bolj krhalo, dokler ni lani na morju, v Piranskem zalivu, spor eskaliral kar v malo ribiško vojno, letos ob Hršrazglasitvi suverene ribiško-ekološke cone na Jadranu pa je prerasel v dozdejšnje nevideni konflikt.

Zgodba je skladna z ustrojem lččla. Naj je še tako dolgo s kom - z bratom - v skupni interesni in celo SakKldi, prej ko prej Strno nujno pride do razkola, do Bm-EDč smodela. Če pride znotraj enega Nara, med Proti in Kani v 1-stolu, Tavčev **Amandus**, med Prti in Dmbci MV-II, pa ne bi prišlo med enim in drugim Narom? Hrte so imeli Slce nemalokrat - morda v nezavednem ves čas in vsi - za del Hrtov, za alpske Hrte, Zanič so jih kot ljud dekel in hlapcev, ki hodijo služiti v Zagreb k Mešem, Nar brez lastne DžZge, torej po FP brez legitimitete. Slci smo si legitimiteto pridobili z zavestjo in Db akcijo, od Kule, Trub(ar), Lin(hart), Preš(eren), do Voj(aške); NOBD, **Rojstvo**. V letu 1991 smo to odločitev le potrdili.

Danes se Hrte in Slci ne gledajo več kot Br, ampak kot dve suvereni ND, katerih interesi se na določenih točkah - okrog meje na morju itn. - razhajajo oz. se celo izključujejo. V takšnem primeru sta možni dve Rci: spopad ali dogovor. Teorija - in praksa - spopada je Tip za Ncl (Slci zoper Hrte in narobe) in za Kom (Prol zoper Brže in narobe). KC je v prejšnjih Stolih v enakem bojnem odnosu do Muslov in Protov, MV-II do Komstov. DSKC niha med dogovorom, Tip za LDPM, in bojem, ki se stopnjuje v SV; to stopnjevanje je skladno z oceno, da so Libci isto-isti kot Komsti, da so hudičeva zalega; dokler ne bodo premagani, odstranjeni, bo vladal hudič. SV je torej nujna. Dogovori s hudiči so le začasna faza, trajajo, dokler KC ne zbere toliko moči, da bi se znova lahko podala - tokrat v odločilni - »boj naš poslednji«.

Rob zoperstavlja dva tipa upornikov: povsem Neg (pa še tu je vprašanje, če ni pri teh tudi moment Poz) in deloma Neg. Prvi je zel-zlo, drugi vodi v Trago. Prvega zastopajo »ogerski plemenitaši«; štirje so, ob »priročnem pisarju grofovem«, Tachovem Janku Weilerju; ta je Abs hudič in zaveden Nemec. Delno Neg lik zastopa Tach, ki je sicer tudi upornik, a ga v upor zvabijo zli kompanjoni, pade jim v past, nasede spletkam Ogrov in pisarja Weil(erj)a. Tach bi bil za spremembe sistema oz. vladavine v Avsi, a ne z Vojuporom; nekako z dogovorom, če bi se le dalo. Za to je zmerom tudi KC. Mar zastopa Tach tisto KC, ki ne more doseči spremembe - izboljšanja - na lep-civilen način, ampak sega po orožju, kar jo vodi v polom? Na zavestni ravni skoraj gotovo ne, čeprav je precej primerov v Zgi, ko je KC nastopala Voj, a bila poražena, recimo križarske vojne, tudi 30-letna, v kateri KC ni pridobila nazaj vse Evre, kot je načrtovala, njen velik del je ostal Prot(estantski).

Da bi se lotil Rob Krite ali AK KČe, res ni verjetno; če bi **Tacha** tako bral FrLampe, bi drame ne objavil. Govorim o nezavedni PSti **Tacha** oz. avtorjevega pristopa k snovi. Anln mora poiskati to nezavedno PSt (NezPSt), če si hoče razložiti Not protislovja Tacha. Morda je v vsaki drami nekaj protislovij, v **Tachu** pa jih je zelo veliko oz. drama sama je v sebi

nekonistentna, a ne na način RMg ludizma, kjer vlada zakon Konte. **Tach** je delan po Tradzakonih dramaturgije in VISa, temelji na biti (PnMu), kombinira KMg (V. dejanje) in HMg. Je primer, kako prehaja HMg v KMg, če ni RLH stališče dovolj izrazito in močno. Drama je bila napisana v času II. ReFe, Mahničevega prodora; nekateri dramatikci so tej ReFe popuščali. Tudi MedD je - dostikrat nekoherenten - spoj med KMg in HMg. Njena zanimivost-vrednost je prav v tej potezi. Glej nasprotje med **Krivico in dobroto** in **Na odru življenja**. **Na odru** zamenja močno-trdno KMg, **Blejke**, s SeHom, na liniji starega Strita(rja) in Pajkove.

SeH je Strni nadomestek za pomanjkanje - odsotnost - kake močne Stre. Nastopa tudi v DaSD, npr. v MödD; Möderndorfer si ne upa (na)pisati Rad Komdram, ima se za Komsta, ker se najbrž boji, da bi ponovil StlD ali NOBD. SeH je izhod v sili, je lažna rešitev. TorD je bila v začetku NOBD, **Prz**, in Stl, **Ponikvar**; ko se je obema PStama Tor odpovedal, pa ni zmožal ogniti Meli, prav za prav Avu. SeH je tendenca k Avu. SeH pomeni, da Čl ni zmožen za Rad rešitev, za preboj iz THM-kroga ali vsaj za EDč spor, Tip za Trago. Morda je celotna LDPM - Dv - takšen izhod v sili, neRad praksa, ki Čla fiksira nanj samega, na Ožldo, ki izgubi z Agrčkzldo tudi Vitsilo.

Prav pomanjkanje te Vitsile je Tip za Tacha. To silo imajo Ogri, kakor jih podaja Rob, zato so zli. KC sicer ceni Vitmoč, ampak takšno, ki je v službi KČe in je vsaj nazunaj Kul(tiviran)a. Krek slavi Vitmoč Kmdekleta Uršule, **TKriž**, v SV zoper Musle. Enako Debevec v **Blejkah**, čeprav je zanj še odločilnejša od oboroženih Kmdeklet tista med njimi, ki izmoli božjo pomoč, tj. nastop in zmago Avsvojske nad Revfrancozi oz. Napoleonom. To so skrajni položaji. Če se le da, se KC trudi, da do njih ne bi prišlo, a žal mnogokrat ne more tega preprečiti, Musli-Turki in Francozi-ateisti vdirajo v Sldežele od zunaj, potrebna je tudi Vojobramba, kot MV-II v podobi Dmbcev. V **Tachu** pa takšne potrebe ni; bila bi le zoper Turke. A uporniki-zarotniki močno grešijo še posebej tu, povezujejo se z MuslTurki zoper KatAvso in cesarja, kar je nedopustno. KC stoji povsem na strani Avscesarja, tako leta 1670 kot 1914, glej Špicarjeve **Patriote**.

Tem vprašanje je, zakaj je čutil Rob potrebo, da Tacha iz takšnega, kakršnega je opisal Puff, RR v bistveno Dgč lik. Puff presoja Tacha, kakor ga razume kot Zgbitje, takole: Tach da je ravnal predvsem ali »zgolj iz častihlepja; nagrada za njegovo delo, izročitev utrdb na štajerskem ni bila nič manjša ko vojvodski klobuk štajerski ali vsaj vsa celjska grofija.« V **Tachu** je ta nagrada omenjena, a nekako zraven, ne kot bistvena. Rob se trudi, da bi našel za Tacha bolj plemenite pobude, ki da so ga potiskale-zvabile v upor(ništvo). Pri tem naj bi igrala važno vlogo celo Slav ideja, kar je seveda popoln anahronizem; poleg tega je Tach Nemeč, njegova rodbina se je preselila na Štajersko iz Porenja.

Izredno važen je namig na to, da bi Tach lahko postal celjski grof, lastnik-Gos celjske grofije; s tem bi bila dana možnost za razvoj DbZge v tisto smer, v katero so sanjarili mnogo SNclsti, vse do pred nedavnim preminulega Vlada Habjana: da bi postalo Celje središče velike Slje, ki bi obsegala tudi kajkavski del Hrške, tisti del, ki je 1670 združen z Ogri pod krono ogrskih kraljev, 1670 pa je ravno Leopold II. kot cesar Rimskega cesarstva nemške narodnosti tudi ogrski kralj; kot bi bil Otto Habsburg, če bi uspela vrnitev njegovega očeta Karla tik po I. SvetV na Madžarsko. Celjska zamisel - je začel z njo Jurč v svoji

Ver(onik)i ali že 1817 Matija Schneider z dramo **Ulrik Grof Celsky**? Zamisel je pograbil Župančič v svoji **Ver(onik)i**, še bolj pa Novačan v **Hermanu Celjskem**, ki je sredi 20-let odgovor SNcl na ARF GrumD in CerKD. **Herman** nadaljuje SNcl, uvaja-omogoča celo JNcl; ni bila izdaja Slova, ko se je Novačan v času pisanja **Hermana** in tik po tem preusmeril k JNclu, h kralju Aleksandru? Kdor je zidal na ideji Celjskih, je zidal na JugoSlavstvu, čeprav res da takšnem, ki je preneslo središče-moč takšne Juge (Habjanove Slovinije) iz Beograda in Zagreba v Celje. Realna Zg teh konstruktov opozarja na žalost Slcev, da Celjski niso zmagali nad Habsburžani in postali že v 15-Stolu kralji nove Dže v srednji Evri, ki ne bi bila Avsa, ampak Juga, v kateri bi imeli Slci dominantno vlogo.

Puff označi Tacha, da je bil »lahkomiseln«, Rob RR to oznako tako, da je bil naiven, prostodušen, zaupljiv, lahkoveren. Vse to je bil tudi LTugu; a v **LTugu** je že enkrat za zmerom - je sploh kaj dognano enkrat za zmerom? se ne morajo ljudje zmerom znova učiti na lastnih napakah? - dognano, kam vodi prevelika zaupljivost: v polom; drugi so redno - Strno - zli (Ideola Demonace) in lahkovernega zlorabijo. Tem ideja **Tacha** je ta: da Ogrri štajerskega plemiča, ki je nekak PsSlc, uporabijo, zlorabijo, se pravi, ga porinejo zoper njegovo voljo v zlo(čin). Ti Negljudje so Ogrri, tj. Madžari in Hrti. Bolj ko je Tach bliže Slcem, ti pa so Km, bolj je Poz. Ni v tem - vsaj Prikr - ost zoper Hrte? Da je zoper Madžare, je razumljivo; enako kot zoper Nemce in lte, zoper vse neSlave. Ampak zoper Hrte, ki jih imajo TaSlci za svoje Br(ate)? Jurč je pisal **Vero** na osnovi SIHrš prijateljstva, enako kasneje Žup(ančič). Hrti so 1848 rešili Dunaj in cesarja pred Madžari kot NclRevarji; Hrti so bili pod vodstvom bana Jelačića povsem Dgč usmerjeni kot Peter Zrinjski v **Tachu** ali kot njegov prednik Nikolaj Zrinjski, zmagovalec pri Sigetu. So se okrog 1870 Hrti zamerili Slcem ali vsaj enemu njihovem delu? DaSlja je bližja Robu iz **Tacha** kot **JurčVeri, ŽupVeri, Hermanu**.

Rob ne upošteva Puffovih oznak Tachovega značaja oz. Osi. Puff pravi, da je bil Tach, rojen 1631, »mož velike nečimrnosti«. R(obidov)Tach ni nečimrn, nasprotno. »Več kot otroške nestanovitnosti«; to pa je Tip za RTacha. Dramatiku mu te poteze sicer noče pripisati, ker je Neg, a jo je nekako prisiljen, ker bi rad združil v dvoje, kar gre s težavo skupaj: Tacha kot Pozlik in njegovo uporništv-zarotništvo, ki pa je z Robstališča Neg. »Nadvse strahopeten«. RTach ni strahopeten, ni pa divji Barjurišač; ker je blag, je SeH in Katzadržan. Z vidika Radaktivistov je bil MV-II vsakdo, ki se ni dal ves na razpolago OF-Ptji, strahopeten. »Skrajno pohlepen po nasladi in življenja željan.« Puff opisuje razmerje, ki ga je imel poročeni Tach z grofico Zrinjsko, pri njej je preživel precej časa, čeprav je doma čakala zvesta soproga Ana Terezija grofica Forgacz, v **Tachu** Antonija. Ta lik pa je Rob posnel po Puffu; Antonija alias Ana Terezija je slikana kot Snica, bolje v duhu SeHa kot Ideabitje, ljubeče, zvesto, milo, krotko, ljubeznivo, čednostno, žal osamljeno. ZgTach je celo »sam sestavil **Pustno knjižico**, v preobjestnih verzih«; objestnosti v RTachu ni.

Ogrski zarotniki v **Tachu** so: Peter Zrinjski, ban hrvaški, Fran Rakoczų, njegov zet, Fran Nadasdy in Fran Frankopan. Puff poroča, da je bila Rakoczųjeva žena Helena Zrinska. Zarotniki so bili torej med sabo tudi krvno-familijarno povezani. Takšna povezava je sicer v FD Tip za Pl, vse do kraljev, poročajo se med sabo, kar pa jih ne ovira, da se ne bi med sabo pobijali, zastrupljali, likvidirali. Pač PSt Bra.

Štajerski Pl imajo posestva in zveze na Hrški strani in obratno. Sotla je meja, ki jo je prav zveza Zrinski-Tach odpravljala. Zato se je mogla ta zveza zdeti komu, ki je bil proJugo, pro SIHrš usmerjen, Poz. Posebno v času, ko se je Avsa podirala, in za tiste, ki so to podiranje pripravljali-želeli. KC ga ni; v razpravi bom navedel članek Frlampa, ki je izšel v isti številki kot 5. dejanje **Tacha**, in v katerem urednik DiSa poje neizmerno hvalo Avsi. To je bilo uradno stališče SKCe v letu 1891, pa še 1914. Je hotel s tem Lampe omiliti morebitne očitke **Tachu**, da kaže simpatije do zarotnikov? Te simpatije so le v prvem delu drame. Morda jih je res iz drugega dela izločil urednik s pomočjo zvestega famulusa Med(ved)a. Ni čudno, da je imel Med ves čas slabo vest in se je zato alkoholiziral: delal je, kar se mu verjetno ni zdelo prav. Ni bil Avskat fanatik kot Debevec. Ta je delal po svoji vesti, ko je slavil Avso, **Blejke, Žid.**

3

Prvo dejanje se dogaja na gradu Zrinskega blizu Čakovca, v HršZagorju, odkoder sta Tito, polSlc, in Tudjman, Sž Slcev. Zarotniki čakajo Tacha; dokler ga ni, se pogovarjajo o tem, »kako prospava naša reč«. (Drama je pisana v verzih, a ne bom jih niti nakazoval, nimajo Estvrednosti.) »Naša reč« je kasneje imenovana tudi »naša sveta stvar«, dobessedno. Spet dokaz, da ravnam korektno, ko uporabljam prav ta izraz.

Nad(asdy) govori kot DSD, kot vsakdo, ki ni zadovoljen s stanjem Dbe in ne s svojim položajem v Dbi; ki se trudi, da bi svoj položaj izboljšal, Ogri bi radi prišli na vrh lastne Dže, ali ki se načelno ne strinja z ureditvijo DbDže. Rob se problema ni dovolj jasno zavedal. Zarote Pla - tim. Lige - so bile HS gledano regresivno, Refe v tem pomenu, da so se borile zoper močno centralno oblast-Džo v imenu starih privilegijev Pla iz časa, ko je bilo Pl glavna sila v Dbi, ne kralj. Pl deluje glede na Džo fragmentarizirajoče, razkrajajoče, vrača permanentno DžV med grofi, medtem ko jo trdna osrednja Džoblast preprečuje. V času, ko se godi **Tach**, je Francija že uvedla zelo močno centralno Dž, znano pod imenom razsvetljenega absolutizma, tedaj vlada Ludovik XIV. V Avsi se zgodi to šele Stol kasneje, pod Marijo Terezijo in Jožefom II, tedaj tudi v Prusiji, v Rusiji. HS gledano je upor ogrskega Pla reakcionaren. Nemčija zaostaja vse dotlej, dokler se Prusiji - Bismarcku itn. - ne posreči združiti vseh Nem(ških)državic-kneževin, to pa je celo še dve Stoli kasneje.

Ta združitev se ni posrečila ne Aleksandru Karadjordjeviću ne Titu oz. obema le začasno: Juga. Velikosrbski ideologi v 80-letih so zanikali pravico Hrške in Slje do odcepitve oz. emancipacije z argumentom, da ravnajo Slci in Hrti kot nekoč TachZrin(ski): kot predstavniki FP lokalitete, ki so HS zaostale glede na močno centralno oblast. Niso upoštevali, da Slci in Hrti nočejo biti Srbi; da se borijo, kot Srbi, za lastno ND. Da je nova višja federativna oblika Dbe - EU - mogoča šele na osnovi prostovoljne odločitve - celo vseljude, z referendumski potrjene - Pos NDžav, ki spoznajo, da je treba preiti stanje Ncl vojn, Tip za 19. in prvo polovico 20-Stola; Srbi so te vojne izzvali še 1991, Hrte tako

opredelili, da so še zmerom bližji Zrinskemu zarotniku kot Naci, ki se hoče integrirati v EU.

RTachovo nihanje je Tip za Slce: med Slovom kot SAKO in EU; Juga je danes odpadla, veljala pa je kot norma od 1918 do 1990. RTach bi dosegel večjo avtonomijo Slcev raje z dogovorom; tudi Slci 1990 vis-a-vis Srbov, a ti na Dia niso bili pripravljeni, hoteli so zmagati kot »banda četverice«! Vojno so izgubili, zdaj so na slabšem kot 1990. Enako se je godilo Ogrom-Hrtom 1670. Dogovor s cesarjem 1670 ni bil mogoč, Dž je bila na poti od FD plemiške k močni centralni, vse bolj uradniški, v mislih imam znamenito Avsbirokracijo, ki je vse bolj odrivala staro Pl. Zarota deluje v imenu Pl; še dolgo ne bo ZgDb pogojev za dogovor tipa EU. Konflikti se bodo nadaljevali, vstaje nezadovoljnega lokalnega Pla ali pa Narov, ki se čutijo omejevani, Madžarov 1848, tudi Poljakov in Itov po 1848. Ali pa je moral Nar pristati na podrejenost, kar je bilo Tip za Slce in kar je podpirala KC.

Nad: »Gospodje čislani, tako kot zdaj ne sme ostati.« Negacija danosti, za Ptjo simpatična, za KC, ki je do 1945 v Slji garant reda, ne. »Čemu je treba nam cesarja?« Cesarja še, če bi to bil le šef neke ohlapne federacije, v kateri bi imelo večino oblasti Pl. A Leopold II. že Posn Ludovika XIV., že se uveljavlja Dunaj kot središče Dže, čeprav cesar tedaj še ni Avs(trijski), ampak vseNem(ški), Avso vlada nadvojvoda. Rob presoja z gledišča 1891, ko je cesar že skoraj Stol Avscesar, pač po letu, ko je Napoleon ukinil Rimsko cesarstvo Nemnarodnosti. Nad izgovarja besede, ki so DaSlcu normalne in Poz, a so bile takšne že LibSlcem okrog 1891 in prej: »Mar ne moremo gospodje sami svoji v deželah dedov svojih bivati?« Načelno je bil za takšno izjavo že Črtomir v **PKrstu**, preden se je pokristjanil; ta izjava je temelj obeh **Tugov**. In SNcla, ki je (po)ls v Karantaniji izvorno deželo dedov, celo že Džo Slcev. Če reče Nad: »Madjari mi le nase se oprimo, bodimo sami gospodarji«, je to isto, kot je govorila NOB(D): **Na svoji zemlji** je Slc Gos! Treba je Nadovo misel le razširiti. Ne dopustiti, da bi postali Dž - SAKO - le Madžarska, ob Nemčiji, ampak tudi Hrška, Slja, kot po 1991. Takšne izjave usmerjajo bravca povsem drugam, kot gre potem volja dramatika. Dramatik pokaže Neg takšnih izjav. To pa je stališče TradKCe, ki brani celo FD-sistem. Stališče II. Refe, **Blejk** in **Žida**. **Žid** izide 1897.

Tudi naslednji stavki-verzi so v istem duhu: »Oger ne rabi oskrbnika lasti svoji.« Le besedo Oger nadomestimo z besedo Slc, pa je vse v redu, tudi v duhu DSKC, ki se je 1991 odločila - tudi s privolitvijo Vatikana-papeža - za SND. Oskrbnik - z AvsDunaja pred 1918 in iz Beograda pred 1990 - »mu zapravi vse, če ga je volja«. Danes se vidi, kdo je v Jugi zapravljaj in kdo umno gradil; SND od 1991 prosperira, Srbija crkuje, ker nima komu pobirati.

Zdaj pridemo do osrednje izjave zarotnikov, ki bravca zavaja: »Čemu nam tlači narodne pravice?« Ta in tako formulirana izjava sugerira, da se zarotniki (Zari) borijo za pravično stvar. Vsak zaveden Slc iz 1891. leta je imel za samoumevno, da se je treba boriti - vsaj prizadevati - za Narpravice. Kdor jemlje kakemu Naru - ne le Slcem - pravice, ki pritičejo temu Naru po, danes bi rekli, zakonu ČIP, jaz bi dejal UHe, je Neg lik-sila. Slci so bili okrog 1891 - že od 1860 naprej - vse bolj masovno prepričani, da jim Avsa ne daje-priznava dovolj Narpravic, posebno tedaj ne, če je na oblasti kaka NemNclvlada, recimo po 1870 Auerspergova. Enako so mislili okrog 1890 tudi Hrti, enako glede na Nemce kot na Madžare, po 1918 predvsem glede na Srbe; to se je

nadaljevalo tudi po 1945, recimo v gibanju v začetku 70-let, ki sta ga vodila Dapčevićeva in Tripalo, študentje itn. 1670 so bili Ogrji in Hrti zavezniki zoper Dunaj oz. točneje, za Ogre-Hrte iz 1670 je pomenil Nar nekaj povsem drugega kot okrog 1870 za Starčevića in 1970 za Budiča in/ali Gotovca. Nar, kakor je bil mišljen v sintagmi-naslovu Sveto rimsko cesarstvo nemške narodnosti, je obsegal le vrhove, (volivne) kneze in kralje v tem cesarstvu, ne pa Nemljud, niti Meš niti nižje Pl; ti so jim le sledili, kolikor niso sledili Avsvladi in cesarju.

Verjetno Rob teh zadev ni poznal dovolj, jih je pa Vrhovec v **Zoranu**, a Vrhovec je bil študent zgodovinopisja ali že diplomiran absolvent te usmeritve, ko je (na)pisal **Zorana**, Rob pa je bil študent medicine, tj. povsem Dgč stroke. Kaj je hotel s temi izjavami Poz tipa, da jih je položil na jezik Neg likom, je težko reči, ostaja odprto. Tu je - tudi - vzrok za Not nejasnost **Tacha**. Rad SLPola je gotovo simpatizirala z uporom četverice zoper Dunaj; Rad SNcllzi so terjali od svojih Pol prvakov, da bi zavzeli tako stališče. 1941 je Ptja odklonila SPolprvake, ki so se šli poklonit v Rim kralju in Mussu, v svoje vrste je pritegnila nekatere PV prvake, bana Marušiča in Serneca itn., in je tako po svoje udejanjila terjatve Zaro(tniko)v po emancipaciji Ogrov in Hrtov kot Narov.

Nad nadaljuje: »Storili smo svojo dolžnost!, s stališča Nlca 19-Stola povsem nedvoumno Nardolžnost - Narčta; najprej »prosili, da naj vojake iz dežel odstrani«, cesar, Prti niso prosili Hitlerja in Mussa, bilo bi tudi nesmiselno, »naj vrne stara prava - a zaman.« »Stara prava« so analogna boju za Staro pravdo, kot da se vojskujejo uporni tlačani v **Zoranu** in - že desetletje prej - v Pennovem **Gregoriču**. Ti Km hočejo vrnitev v prejšnje obdobje FD, čeprav v **Zoranu** in **Gregoriču** že v duhu Razsva, kar je tudi anahronizem, saj se Km upori dogajajo v 16. in 17. Stolu, pred razmahom Razsva. Govor o starih pravih, kot ga izraža četverica, prej navaja na misel, da se jim hoče oblasti Pla, kakršna je bila v srednjem veku, ko so bile kraljevine šibke; da jim ne gre za Narpravice v pomenu 19-Stola (Ncla), ampak za pravice Pla. Rob v podajanju tega ni dovolj jasen, ne diferencira dovolj. Vse preveč ravna Inf, zato sklepam, da je v začetku, ko je napisal 1. dejanje, hotel v smer Trage. Ta naj bi bila, domnevam, posledica spopada dveh sil znotraj Zarov: Poz in Neg. Poz so zavzemanje za Narpravice, Neg pa upor zoper legitimiteto cesarja. Ta spor je tičal v TaSlcih, ki si niso - razen redkih izjem, morda Levs(tik)a, morda Vrhovca - želeli odstranitve cesarja, le njegove Nemkamarile. Natančno to podaja-terja RTach.

Traga tega tipa bi bila višje oblike, če se smem tako izraziti, kot Traga v **Tugih**. **Tuga** sta predvsem eroiki, tudi Nclagitki. Sta ČB drami: Nemci so Abs zli; Č(rni), Slci dobri, B(eli). Traga, ki bi pokazala v sebi razdvojenega Tacha, RazcDč, bi bila bliže UHi kot pa Nclu. Ncl je SZSL, UH pa je vidik, ki zmore upoštevati mnogo širšo paleto barv, čustev, celo pravic. Ko sem bral 1. dejanje **Tacha**, sem sodil, da se bo razvijalo v to smer, kar mi je bilo všeč. Toliko bolj sem bil razočaran, ker naslednja 3. dejanja mojega pričakovanja niso potrdila, UH se je zreducirala na Pvtz, zadnje dejanje pa je le KMg agitka. Morda sta fr Lampe in Med uvidela to, o čemer govorim, pa sta si prizadevala, da bi Med v svoji dramatikki ne padel v Katagitko, ampak dramo razvil do Trage. Ni se mu posrečilo. O tem več ob **Ostr(ovrhaj)u**.

»Grof Auersperg in Lobkowitz sta več - krvnika ta prokleta - kot smo mi«, nadaljuje Nad. Oba grofa sta predstavnika centralne Dže, centralista, ki vesta, kot poldrugo Stol kasneje grof-knez Meternich, da pomeni popuščanje Plu (in

Mešu) nevarnost, da Dž razpade, kajti Pl je centrifugalna sila, Meš pa si sploh zamišlja Dgč ustrojeno Dbo in Džo. Meš zmaga 1860 (že 1848, a tedaj le začasno), Pl pa polagoma ukrotita Richelieu ali Mazarin; morda sta se razvijala v to smer Auersperg in Lobkowitz.

Zari so poskušali najprej s prošnjo; ker s prošnjo ni šlo, reagirajo takole: »In kaj nam preostaja, bratje dragi, kot buna, vojske moč in meča strah?« Da se med sabo imenujejo bratje - Br (bratovstvo) -, izhaja iz P*Si*; to je Tip za N*cl*, ki Ideolvrča P*S* kot izvorni Rod, Nar(ojenost) v praobčestva, katerim načelujejo starešine, staroste, Staroslav v **PKrstu**, Lubičan v **Ljubi(slavi)**. Tudi anahronizem; da bi se grofje v 17-Stolu imeli za člane Bra? Malo - skoraj nič - verjetno. Pač pa smo se imeli za brate S*lce* in H*rti* (in S*rbi*). Nagovor ostale trojke z brati je prav tako vzpodbujal simpatije bravca do četverice Zarov.

In: kaj pa sta drugega storila LTugo in Zorislava v **JTugu** kot to, da sta se uprla okupatorjem, zavojevalcem? Upor je bil isto kot obramba, vračanje prejšnjega stanja; vzpostavitev prejšnjega - pravičnega, višjega - stanja (oblasti, sistema) vendar ne more biti Neg! Če se DSKC bori za vrnitev v stanje izpred 1945, ima to svoje prizadevanje za skrajno P*oz*, za boj za RPP. DSKC je podprla MV-II Dmbce, celo sama je dala pobudo, naj se ustanove (knezoškof Rožman). Da ne govorim o NOB platformi; obe, NOBD in SPED, oznanjata kot Abs RPP isto: **Roj(stvo)** upor P*tje*-P*rtov*, **Vst(ajenje)** upor K*C*-Dmbcev. Oboji se držijo iste parole: »Uprimo se, odbijmo silo s silo!«, če ne gre Dgč. SD uprizarja vse te Tem DbZg položaje - MePe - Slova.

Načelno je torej Nadasdujev program sprejemljiv, v zaostreni situaciji tako rekoč nujen. Praktično pa takoj nastopajo težave, Emp izvedba zmerom odstopa od načel. Nad konča s pozivom, da je treba načela RR v prakso: »A vendar treba nam zaveznikov: nikdar ne žene jedna kaplja mlina, kapelj sto stotero moč ima.« Drži, modrost je prava, a modrec ne more diktirati, kakšen je svet, ki je okrog njega. Je, kakršen je; to je tim. danost. Zari so si (po)ls veliko zaveznikov, Puff jih omenja; Rob vse koncentrira na enega: na Turke. Tu pa že poenostavlja stvar oz. jo dela ČB. Rakoczų jih sicer omenja več: »Apafx nam pomoči ni odrekel«; to ni tuja Dž. »In Ludovik francoski tudi ne.« A ta je silno daleč. Ostaja: »Da večja naša bode sila, smo v pomoč pozvali tudi sultana.« To pa je problem in verski. Francozi so Kani, sultan pa ne le Musl, ampak že večstoletni najhujši Sž Avse. Povezati se s takšnim Sžom je hudo problematično: posebej za K*S*, za Kat vidik Avse. Čeprav ne pozabimo, da je K*C* izbirala že vse mogoče zaveznike. Leta 1914 podpirala Muslosmanske Turke zoper Katfrancoze in Katlte. Namen posvečuje sredstva.

Rak(oczų) se zaveda Etvprašljivosti tega zavezništva: »Lepo naj bode, ali ne lepo, ne vprašamo po tem - a biti mora.« Eta se mora v posebnih Zgokoliščinah umakniti interesu, ki se ima za RPP. Eta je P(oštenje), naj bi upoštevala tudi P(ravico) in R(esnico), a kadar mora Čl tehtati med dvema Etama, se mora odločiti za eno od njiju, če se noče paralizirati. Četverica se je odločila za DžEtó (Ogrsko-Hrško), enako kot K*C* 1914 in SKC MV-II. Ker ni imela na razpolago drugih zaveznikov, se je naslonila najprej na Fzlte, nato na NczNemce, ki so bili vsaj takšni dedni Sž*i* S*lcev* kot Turki Avsov.

Vidimo, da se kar naprej obnavljajo iste Stre, iste dileme, nevarnosti, vprašljive odločitve, tveganja. Pač zato, ker velja ista Čl Stra: IdB, THM-krog. KomJuga se je okrog 1950 povezala s prej zakletimi Sž*i*, z BržKpl AngAmi,

zoper prej St Prile, SovKomste, Stalina. DaSlja se povezuje z lti zoper Hrte. Nekoč nepredstavljivo.

A tega motiva - zaveznikov, posebno problematičnih Turkov - Rob ne razvije, medtem ko daje Puff veliko možnosti za to. Navaja, da »so zarotniki sklenili zvezo s Poljsko, z Benetkami in s Francosko. Frankopan je deloma pridobil uskoke ter opremil ladje, da bi v skupnem podjetju na morju nudil Turkom roko proti Avstriji.« Kaj pa, če Rob zavestno ni hotel poudarjati teh zavezništov, da bi naložil na Tacha čim manj bremena veleizdaje?

4

Četverica preide od razglabljanja o načelih uporov in od Isa zaveznikov kot Džav, k Pos zaveznikom, najprej k Tachu. Zrin: »Vsekako pa skrbite, da Erazem ostane zvest - sicer premajhna moč, da v boju zmago nam bi pridobila.« Skrb za Tachovo zvestobo je mogoče tolmačiti na dva načina: kot Tachovo osebno značajsko nezanesljivost in kot Tachovo Not oklevanje, da bi se pridružil Zarom. Okleva ne le nekdo, ki je strahopetec; tudi nekdo, ki ni dovolj prepričan, da se je treba odločiti za Vojupor; ki računa še na Dgč sredstva; ki vidi problem širše, ni fanatik in ozkosrčen agresivec, kot je četverica. Rob je zagotovo hotel narediti ta premik od Morvprašljivega Tacha, kakršen je za Puffa, k Trag osebi, ki ima težave z odločitvijo, ker vidi širokokotneje. Tak Tach se bliža liku Hamleta. Prav **Hamlet** je Traga globlje utemeljene neodločnosti.

Ne bi bilo treba presojsati RTacha kot Krito LTuga? Za Levs je jasno, da je bila Tugova začetna lahkovernost Neg; zaradi nje je kriv pomora mnogih Slav starešin, sveta SNara. To GhKo mora oprati, opere pa jo lahko le z Radakcijo Vojtipa; **LTugo** je v tem nedvoumen. **Zoran** je nastal očitno kot odgovor na **LTuga**; v drami Vrhovec pokaže Neg ustroj upora kot Vojakcije, ne da bi se dramatik odločal za FD in PIK. To plat Dbe odkloni z enako odločnostjo kot Levs, a obenem ve-vidi, kam upor vodi; kot je to (u)videla PoV MGG, **Afera**, **Dia**. Je Rob poznal **Zorana**? Verjetno ne, ker je ostal v rokopisu, Rob pa ni bil LZgar. Poznal pa je zagotovo **LTuga**, saj je ta 1876 izšel kot knjiga. KC je bila tako nasprotna **LTugu**, da ga je, ko je prišla na Kranjskem po 1908 na oblast, metala - knjigo - iz šolski knjižnic; jasno je, da je enako mislila že 1891, Mahnič je tedaj že prodr. Če **Tacha** že ni inspirirala, ga je pa objavila, da bi začela RR SZgo v duhu ReFe, ReKMg. To nalogo je določila Med(ved)u.

Tach je Ogrom potreben: »Vso Štajersko seboj potegne.« Navsezadnje bi se dalo prek Tacha pridružiti Ogrski-Hrški celo Štajersko; Hrti so v 19-Stolu nemalokrat izražali pravico na pripojitev ne le Prekmurja, ampak tudi Vzhjužne Štajerske, Prlekije, Haloz Hrški. Pa Bele krajine, Brežic in ozemlja okrog gradu Mokrice. Govor Prlekov in Zagorcev se ne razlikuje preveč. Takšne načrte ima še danes HršDe-snica; tudi zasedbo pasu med Hršlstro in lto-Trstom. V toliko ima DSD prav: da je treba biti do Hrtov pazljiv, nezaupljiv, nelahkoveren, čvrst. Hrti so PohlKlde. DSD ob tem ne pove, da jo skomina po Hršozemljih, po Istri itn. Vsaka Naca je AgrEkzKld.

A čeprav Tacha potrebujejo, mu ne zaupajo; zanje je MorNeg lik. Fran(kopan): »Bojim se, da se trudimo zaman. Strašljivec je, 'zarota' plaši ga.«

In: »Zakaj cesarju močno je udan.« Da je ta Tachova poteza za Roba Poz, je nedvoumno; KC je legitimizirana. Zato DSKC spodbija Ptji legitimizirano vladanje med 1945 in 1990. In še Dalibcem oz. vladam od 1992 do danes. Legitimizirano priznava le vladam in sistemu, v katerih sama sovlada. To je njeno načelno izhodišče, od katerega noče in glede na svoje dogme ne more odstopiti. To jo dela za Strno Sžo vsake LD, za (ne le) Pot netilko upora zoper DaSLD. Paradoks Zge: SDKC se je znašla v položaju Zarov, česar si 1891 ni mogla niti v sanjah predstavljati. A stvarnost je nemalo hujša od sanj.

Zrin se ne strinja s Franom v oceni Tacha: »Strah ga ne odvrča; a vest mu ne pripušča, da nezvest prelomil bi prisego, njemu sveto.« To pa je povsem Dgč Tach od Puffovega. Takšnega bi rad oblikoval Rob; žal je naloga zanj pretežka. A naj je Tach eno ali drugo, strahopetec ali poštenjak, Zarom je jasno, da morajo ravnati z njim na poseben način: ne mu zaupati vsega, uporabiti ga, to pa se bo dalo le, če se mu Prikr Vojvidik zadeve. Puff navaja, kaj vse je pripravil Tach za upor, koliko orožja zbral, celo topov; tega RTach ne bi smel. Se drži Rob tega opozorila? Fran: »Bilo bi najbolje govoriti o tej zaroti malo pač drugače, kot je resnica«, namreč s Tachom. Varati ga, kot je Ptja svoje zaveznike, Krš socialiste, Sokole, Kulnike. Omejiti se na tisto točko, za katero vedo, da so s Tachom edini: na visoke dunajske Pluradnike. Govoriti »le o svetnikih«; svetovalcih cesarjevih, prav za prav vladi. »Na Dunaji menimo se cesarski, in te sovraži bitko on, kot mi.« Kot da cesar ne ve, kaj počnejo. Dobri cesar, zli ministri. Ni sled tega tudi v **LevsKrpau**: dobrodušni cesar in hudobni minister Gregor?

Kar pove Zrin o Tachu, ga kaže v plemeniti luči dobrotnika, prav malo primernega za upornika-vojaka. »To sam poslednjič mi je pravil skrivno: Udova ga pomoči je prosila, krivica jo je tlačila okrutna: na dvor cesarski s tožbo grof hiti: nadvse je mehkega srca, usmiljen. A tam brezbrizno mu odvrnejo, da s takimi rečmi se ne pečajo, da svetnikov nekdo ga še razžali.« Tach je prikazan skoraj kot Varuh ČIP, kot Hanzelj. Vsekakor pa deluje v imenu ne le FP dobrote, tudi biblijske Ete, ki terja od Kanov - že od Judov - zaščito vdov in (kot) brezpomočnih. Da bi bil tak primer najmočnejši vzrok za upor cesarju, bi bilo smešno, če ne bi KatEte RR v SeH, v filantropijo, npr. Strit, ki upesnjuje Etdolžnost, da naj poštenjak otira solze nesrečnim, enako je v duhu Gregorčiča.

Rob vztrajno zida lik mehkosrčnega in Usmu predanega Čla, ki ljubi svojega bližnjega, svetniki-uradniki pa ne vidijo Čla v njegovih težavah, ampak kvečjemu zakon, verjetno pa še to ne. So cinčni, porogljivi, nesramni, AnHum nastrojeni. Tach-Rob opozarjata na Pvt-Per težave in krivice ljudi, K-da bi govoril skozi tisti Todorović ali kako se že piše, ki še Slsko ne zna in zastopa tim. Izbrisane, tj. likvidirane in ki je zadnjič na TeVe predlagal takšno poravnavo z Džo: on - izbrisanci - bo določil zahtevek, se odrekel polovici zahtevka, pa bo vse rešeno. Tako si mali Jovica predstavlja Džo, seveda tujo, za kar ima Sljo; priznal je, bil na to celo ponosen - dečko je šibkega duha -, da zato ni 1992 prosil za Sldržavljanstvo, ker se je imel za državljana sveta. Zakaj se nima več? Ker želi denar? To so sleparji, ki napadajo v imenu ČIP, nedosledni, ko se jim zdi, da bodo uspeli, naduti, sicer pa ponižni in na kolenih, kot PriSrbi. Brrr ...

Tach seveda ni Todor pl. Izbrisani (po ljubljansko: Ubrisani), ampak je FP varuh-zaščitnik otrok in vdov. Njemu nič ne manjka, on se ne bori za svoj

interes, le za druge, za revne, lačne, krivicam izpostavljene. Je Tach nekak Krivec izpred 300 let? Se bi Krivec povezal z Ladnovim Binetom in se uprl SDži v imenu lačnih, (B)Arabarjev? Če bi živeli v 17-Stolu, bi ga TeVe prikazovala, kako binglja pred skupščino na drogu, kot zastava v vetru. (**Srce v vetru?**) Ker pa živimo v PMLD, se ne bo zgodilo nič. Krivec bo še naprej hujskal in rušil SDžo, nosil malega Todorčka štuporamo na uličnih demonstracijah, Hanzelj pa bo blebetal in vlekel plačo. Premeteni ubožci.

Zari se vse bolj razkrivajo kot sleparji, vsaj do Tacha; a če so do Tacha, ki je njihov zaveznik, kako ne bi bili do ostalih? Rak se sprašuje: »Kako prikrivati vam bode možno, če delamo očitno vse drugače?« Nad razvije svoj peklenki načrt; ta načrt postane os same drame: Demonaca. »To je malenkost; podkupili smo pisarja, da naj piše, kar bo treba, in naj stvari, v katerih bi se prava pokazati namera morala, prikrije Tattenbachu.« V službo mu vrinejo ovaduha, lzda, ne le za to, da bi ga nadzorovali in dodatno usmerjali, ampak da bi ga do kraja zlorabili, mu podtaknili lažne izjave; kot da Tach ne bi bil pismen. Njegova prostodušnost in plemenito zaupanje v ljudi gre res čez vse mere. Tach je delan iz snovi za Snike, ne za generala! Tach se naj ne bi zavedal resnosti zarote, bil-postal naj bi le lutka v rokah Ogrov. A zakaj ne? Ni tako ravnal sam veliki Shakespeare? Ni bilo zaupanje Otella v pribočnika Jaga neizmerno, abotno, in sum v NeČi ženo Desdemono čezmeren, nerazumen? Če sme tako pristransko delovati Čl v **Othellu**, zakaj ne v **Tachu**? Je pa res, da je naslikal Shak edinstveno ljubosumno figuro, ki je na robu normalnosti, njena strast je čezmerna, medtem ko je nasprotno RTach blaga duša, skoraj brez strasti, le SeH dobrodelec. Če Tach zaupa pisarju, je tupko in ne nadNv, a deformirana Os.

Zares, tupko; Nad predvideva, kako se bo - naj bi se, a se - obnašal Tach: »Le nedolžna dozdeva se mu vsa še igra.« Zarota kot igra, ne kot smrtno nevarno tveganje-izziv. Tach kot marioneta: »A dela naj le to, kar mi velimo.« Zmerom se najde dovolj ljudi, ki se dajo podkupiti: »Le nekaj zlatov damo še pisarju.« In nakana se bo posrečila.

Če so se Narideje Zarov v začetku zdele vsaj z ene plati sprejemljive, pa jih njihove Morpoteze razkrinkajo kot zle ljudi, zahrbtneže, instrumentaliste, ki manipulirajo z vsem in vsakomer. Če pa so takšni, jim gre malo verjeti, da se nesebično borijo za Narpravice Ogrov, Hrtov in nazadnje tudi - s posredovanjem Tacha - Slev. Če mislijo z zavzemanjem za ogrski Nar resno, potem je to kvečjemu dokaz, da so Ogr (in Hrti) kot Nar Etslabi; da sta OgrNar in HrtNar Et Neg. Kot je Et Neg Nem(ški)Nar. Le Siski ne. Sta torej dve kategoriji Narov, Et pravi in zli? To pa bi že bila platforma-čustvovanje Nlca. Rob ni daleč od tega, saj je za Ncl bistveno, da NarSže demonizira, pripadnike lastnega Nara pa idealizira. In res, **Tach** je vzorčen primer Demonace in Ideace, kar je delano po modelu KCe in **Obsa** (BRozove drame **Obsodili so Kristusa**), v kateri je FKr idealen, Judje-Komsti pa živi hudiči. Pisar je Judež. Ubogi Tach, ki bi se mu najbolje prileglo, da bi bil FKr, pa postane nesrečna žrtev, ki je dejansko kriva. Dejansko? Da in ne. Je upornik, čeprav tako rekoč zoper svojo voljo. Brez krivde kriv. Krivda brez krivde (KbK) pa je Tem oznaka TorD, njegovega SeHa. To-tak Tach seveda ni FKr; FKr je Abs NeČi. Zato drama **Tach** že po zgodbi ne more postati Pasijon; mogla pa bi biti Traga. A ni; je le Mela, Tip žanrska oblika za SeH.

Pr eden dočakajo Tacha, pokličejo Pisarja, da mu naročijo, kako naj se s Tachom, ko bo pri njem služil, obnaša. Kupujejo ga čisto naravnost; vedo, da je falot, s takšnimi je bolje ne izgubljati časa. Fran Pisarju: »Zlata na mere prislužiš lahko si, gospod postaneš; med belimi gradovi tudi tvoj oziral grad ponosno bo se v svet.« Obljuba je cel grad! Je pa res, da bo velik - ogromen - dobiček, če se odcepijo od Avse, če postane Zrin ali Nad ogrski kralj. Za grad bi marsikdo izdajal in ubijal. A ker se v **Tachu** dogaja tako, da je glavni vzrok za propad zarote izdaja pisarja, a ne le Tacha, ampak vseh Zarov Dunaju, se Anln vpraša, kakšna je ta PSt, ki vse reducira na moč izdaje?

Odgovor je dan v sami drami, posebno v 5-dejanju, v FP Eti. Ta terja zvestobo in hvaležnost Gosu, s tem pokorščino. Pokorščina ne velja sama na sebi, to bi bilo premalo, celo nesimpatično. FKČ Eta - ves sistem FKČe - temelji na moralizaciji pokorščine, fevdnega odnosa med varuhom in varovancem. Varovanec je dolžan biti zvest in hvaležen, varuh pa varovanca ščititi, mu delati dobro, kot Tach po krivici trpeči vdovi. Ta model ohranja še DSKČ, Bük slavi Hvaležnost, SPED Zvestobo, glej lik Vere v **Napadu**, Žene v **Simfoniji**; nezvesti so najslabši, Polkovnik v **Napadu**, Velkovrh v Jože J. Lovrenčiča **Izd(ajalcu)**. Nezvesti je Izd. Da je postal Tach Izd, je posebna nesreča in zlo. Toda postal je Izd zaradi svoje plemenitosti-dobrotljivosti, tenkega čuta za RPP. Nesrečni, kruti svet. V Pasijonu je najgrši Izd Judež.

Zrin v imenu vseh ponuja Pisarju: »Viteško besedo zastavljam ti, da vse ti spolni se.« Nič se mu ni izpolnilo. »A tvoja naloga, čuj, naslednja: pravična stvar nam dala je meč v roke.« NSS je Strno zmerom pravična, udejanjanje RPPa. Torej smemo uporabiti vsa sredstva, da pomagamo na oblast Pravici; tako je mislila tudi Ptja. »Da v boju rešimo si svojo pravdo.« Svojo-našo; pa je tudi v imenu UHe? Ali vsaj KatEte? Ni; Debevec jasno pove, da mora Kan - to je PozČl - spoštovati par-os Oltar-Prestol. Seveda pa ne pove, da se KC takoj priključi novemu kralju, če ta osvoji prestol za daljši čas in če povabi k sovladanju KC. Glej D(ovj)akovega **Pipina Malega**; v njem je ta vidik podrobno in primerno osvetljen. KC je 1918 kar čez noč prešaltala od Avscesarja k srbskemu - celo Ort - kralju, od Karla k Aleksandru. Preskok je izvedel Jeglič; seveda v imenu RPPa. Kot zmerom.

5

Zrin razvija misel Zarov naprej; prav v teh pogovorih je največja zanimivost-prednost - Pot - **Tacha**; žal se s 1. dejanjem končajo, tudi Zari ne nastopajo več ali malo, vse se Pvtz (privatizira), dezintelektualizira, prehaja v SeH-Melo.

Zrin Pisarju: »In veš - ker sam si pisal -: tvoj gospod zaveznik nam je, dal nam je besedo, za slobodo in pravdo ves gori.« Uporabljeni sta dve Magbesedi; tako rekoč nikogar ni, ki ju ne bi cenil, postavljaj najvišje. A sta tako Abst in Inf, da vsakdo vanju lahko investira, kar želi. Sv je Pvt in javna, je za Pska in za Kldo, za Čla, ki hoče dobro, in za takšnega, ki hoče zlo. Odpira se vprašanje, kaj je dobro in kaj zlo. NemNcz se je boril za NemSvo; s stališča RLHa je to premalo in narobe, pravilna usmeritev je Sv v duhu UHe. Koliko je Sv enega Nara v duhu UHe? Do katere mere? ltn., rešta vprašanj, ki

so vse prej kot samoumevna. Isto kot za Svo velja za Pravdo-pravico. MVSKC se je borila za svojo Pravico (RPP), Ptja za svojo, vsaka od njiju se je ldn s SNar pravico, še danes si obe - razlagi obeh - nasprotujeta, celo izključujeta. Problem je odprt.

Prav to poudari-razume Zrin: »A on drugače misli si to našo zvezo«, Pravico, Svo, »kot je v resnici«, v resnici, kakršna je za Zrina in četverico Zarov. Rob si prizadeva zaostri črto med četverico in Tachom prav tu: v pojmovanju enega in drugih, kaj so resnica, pravica, Sv. To je tema, ki se je mora lotiti vsaka drama, ali na občem nivoju kot problem Klde, Nara, Razra, **Tuga, Zoran, Ostr, Tach**, ali na nivoju Pska in Plde, tudi v omenjenih dramah, LTugov Pvt odnos z ženo, Zoranov z ljubico Adelo, Tachov z ženo Antonijo, v mnogih dramah pa specificirano, brez DbZg ozadja, zunaj DbZge ali vsaj tako, da je DbZg dana v oklepaj. Kvedrove **Pravica do življenja (Pica)** raziskuje prav to: kdo je nosivec pravice v Dni Zimovih? Hči Berta, sin Pepi, starša ali celo Ponikvar, ta trdo uveljavlja svojo pravico, ki je pravno in ekonomsko najmočnejša, čeprav očitno v Etpomenu najmanj upravičena.

Problem-tema pravice se začne v LD; kdo ima pravico na Marico v **LjDa**? Ona sama, ki je PO in po RLH načelih sme izražati svojo pravico kot svoj interes? Ali njen oče, ki jo skuša poročiti glede na svoje predstave o pravem; hoče, da bi se preko hčerine poroke z bogatašem-trgovcem Vrednjakom povečal Kap njegovega podjetja, Kap postaja v 60-letih - v pravkar proklamirani pravni AvsLD - najpomembnejša vrednota. V vsaki drami se odpira poseben konkreten primer-problem določanja RPPa in Sve. Modra KC je vedela, da se bo vse to odpiralo - moralo odpreti -, če se bo Sv kot Db kategorija zvečala, če jo bo dobil slehernik; tudi zato jo je preprečevala, Čla držala kot odvisnika-podanika v FDbi. RLH pa je verjel, da lahko s svojimi vrednotami in instrumenti prepreči razkroj v kaos, Rad individualizacijo in fragmentarizacijo Dbe, ki bi šla do vrnitve DžV. Institut trga je to omogočil, čeprav skoz hude krize, glej **Pene**.

Tach »prav nedolžno«, oznaka je cinična, »upa, da cesar zbal se bo veljakov močnih, da z žuganjem in grožnjo dvor vkrotimo in vse dobimo, kar želi srce.« Ta strategija je bila Tip za zadnja desetletja AvsOgrske, ko ni prišlo do Rev, pač pa do Rad prepira med strankami, Nari, Razri; do bojkotov parlamenta(rnega dela), do silno dinamičnega, a obenem v SZ drsečega dogajanja. Dvor je popuščal, sprejemal vse bolj libzakone, tudi volivnega, zmanjševal moč Pla (Pl kurije), povečeval moč navadnih državljanov, Km itn. Tak razvoj je bil mogoč, ker je bil pogoj zanj vsaj neka osnovna LD, kar je Avsa po 1860 bila. Da bi bilo to mogoče 1670? Morda tudi, na svoj način, zmerom so šibkejši ali depriviligirani grozili, izsiljevali, da bi vsaj nekaj dobili; in tudi so, če so bili oblastniki dovolj modri, da so popuščali. Vendar, če so popustili preveč, je sistem lahko padel v celoti in je nastopila anarhija; če premalo, se je utrjeval kot despotski. Prava mera dostikrat ni bila odvisna le od dobre volje in sposobnosti - občutka - vladajočih, ampak od razmer, od Pota samega sistema, znotraj katerega so vsi nastopali. Dvor si je 1670 najbrž želel okrepitve centralne oblasti in Dže; in to je bila zagotovo HS napredn(ejš)a linija od Refe kot večje moči Pla. Centralna Dž je krepila moč Meša, Pl ne. Da bi Meš uspelo, se je dolgo vezalo na Razsvmonarha, nikakor pa ne na Pl. V FrancRevi je Meš zavrglo oba, monarha in Pl(K).

Da pa bi dobili Zari vse, kar si je želelo njihovo srce, je pa tako, kot si želi mali Izbrisan Todorček; to je infantilno pričakovanje. Po svoje je bil ta infantilizem Tip tudi za Ptjo; s tem da je Makzvišala pričakovanja NLa, je letega silno zmotivirala in aktivirala. Jasno, da je morala biti kar se da - despotsko - močna, da ga je obvladala tedaj, ko je NL spoznal, da se je zmotil, da je prevaran, da so bila pričakovanja SSL. To se je zgodilo kmalu po 1945, glej **Dia**, tudi **Gredo**. Infantilizem poganja tudi DaKpltrg: ljudje delajo - garajo -, da bi izpolnjevali svoje želje, ki niso razumne potrebe, ampak jim jih umetno diktira-spodbuja Kap oz. tisti, ki ga usmerjajo.

Zrin ve: »A to so le njegove« - Tachove - »prazne sanje«, namreč, da se da kaj doseči z grožnjami in pritiski, za katerimi ne stoji Vojmoč. Zrinu je samoumevno, da »le meč razseka nemške nam okove«. Naenkrat spet dikcija, ki je bravca zavajala. Razsekati Nemokove, to pa je zvenelo marsikateremu Slcu prijetno, kot pravi - čeprav tedaj še nerealni - načrt. To je točka, v kateri so Zari simpatični in ki je morala Frlampa zaskrbeti. Zrin doda še nekaj takih ugodno zvenceh izjav: »Le meč odtira tujce iz dežele.« To je stališče obeh **Tugov**, že FRemca v **Samu**, FRemec piše po čudi NarRad prvaka Raiča, ta mu dramo nagradi. NOBD temelji na tem stavku-programu, MVSKC je zoper njega, kot je bila 1891. »Le z mečem pridemo v cesarski Beč.« Rusi so 1945 prišli, ga zavzeli, držali pod okupacijo, gledal sem jih od blizu, ko sem se 1947 sprehajal po Dunaju. Turki ga niso mogli osvojiti, tudi tedaj ne, ko so prišli zadnjič pred Dunaj, konec 17-Stola. Vsakdo tvega. Tudi Napoleon je zasedel Dunaj, Hitlerja pa so Avsi sami kar se da navdušeno sprejeli.

Problem je v tem, da »Tattenbach za meč prijete neče«. To ni Puffov Tach, to je RTach. RTachu se upira, da bi se uprl cesarju: »s cesarjem boj ostuden se mu zdi.« RTach spoštuje legitimiteto cesarstva oz. cesarjeve pravice, da kot ogrski kralj vlada Ogrom in Hrtom. RTach ni Zoran. Ker se mu upira upor, ga je treba tako presukati, da se bo vendarle uprl oz. pridružil upornikom; ga zaplesti v nastavljene mu mreže tako, da se ne bo mogel več iz njih izmotati in bo prisiljen sodelovati z nami, z Zari. Ta načrt se četverici posreči, uresničitev upora ne. Posreči se torej zgolj to, da propade poleg njih še Tach, da tudi njega obglavijo in njegovo Dno deposedirajo. Puff namreč navaja, kaj vse je doletelo Tacha in njegovo Dn: »Sodba se je glasila: izguba plemstva in posestev zanj in njegove potomce, odsekanje desne roke, usmrnitev z mečem v treh udarcih.« Njegov sin je postal duhovnik. Šele tedaj, »pri zaobljubi«, mu je »opat slovesno snel z vraturdečo vrvo, ki jo je ta moral nositi kakor vsi potomci usmrčenih zarotnikov.« Sramota je prešla od očeta na sina; odločala je kri-rod, Čl tedaj - v FDbi - še ni bil SAPO.

Načrt Zarov za Tacha je: »In vendar s silo on začne naj tudi.« In je začel. »Naj Štajersko razvname, kmete skliče«, za upor zoper cesarja so bili Km dobri; Km je bil delovna in Voj sila, njihov Gos jih je lahko uporabljal po svoji volji, bil je Sven, oni ne. Če je zmagal, vsaj niso prišli na slabše; če je bil poražen, so bili kaznovani tudi oni. V nobenem primeru niso nič dobili, razen kolikor so smeli na Vojpohodih ropati. Tudi zato so takšne priložnosti dodobra izkoristili. Klavnost te zarote je bila v tem, da je bila preprečena in njeni šefi likvidirani, preden se je sploh lahko RR v Vojpodvig. S stališča Km, ki bi v Vojpohodih ene in druge strani le trpeli, je bilo to dobro, tudi s stališča Dže, ki je s tem manj izgubila. S stališča zarote pa je bil to diletantizem. Čeprav Puff pravi, da je nekaj spopadov vendarle bilo: »Na resen odpor zarotnikov so naleteli

cesarski samo pred Frankopanovim gradom Brod na Hrvatskem. Zavzeli so ga z naskokom in posekali posadko.« Zari so bežali, vse so ujeli; zelo neHer boj-upor: »V temni noči sta Zrinski in Frankopan pobegnili iz Čakovca in Spankau je vkorakal skoraj brez odpora.«

Kaj naj bi moral Tach storiti po mnenju Zarov - v **Tachu**? »Zapad in vzhod se združita v boj.« Skrajna ambicija; ali pa sta s tako velikima imenoma mišljena le SIŠtajerska okrog Konjic, kjer je imel Tach glavno posestvo, in okrog Čakovca, Zagorje. Zdaj sledi najbolj zanesena in dvoumna izjava: »Tako vrtinec v celi Avstriji bo plesal in narodom na jugu dal svobodo.« Kot da bi poslušali JugoSlav program. Ta vrtinec se je zavrtel kot vihar šele 1918. Ni čudno, da se je marsikdo od JugoNcl ideologov skliceval na zaroto Zrinfran, se na njej utemeljeval, pač za nazaj, kot se to zmerom dela, tudi Slici s sklicevanjem na Karantanijo kot PriPra Slsko ND. Anahronizmi, ki so instrumentalizirani za DaPolu.

Čudno: to razlagajo Zari pisarju Weilerju, ki je Nemeč; so tudi oni neprevidni in naivni? Očitno vsaj toliko kot Tach. Hoteli so, da pisar vohuni zanje, jih je pa vse izdal Dunaju. Hoče Rob poudariti vsemoč izdaje? Zakaj? Je izdaja Not zakon vsakega zla: da namreč Izd izda Izde? Tako se vrne - uveljavi - pravica. Niti ni treba posega Zun sile, zlo se samo v sebi destruirava. A ta model MV-II ni prišel v poštev. Znotraj Ptje ni bilo - vidnejših - Izdov; več jih je bilo znotraj Dmbstva, a njihovo delo ni bilo tako učinkovito, da bi se Dmb sesulo zaradi njih; glej **Napad** in vtihotapljenega Ptjagenta, ki je Dmbporočnik. Rob glede na Ćmp primere Izda pretirava z njegovim pomenom. Zari so kot Izdi cesarja primeren problem; pisar kot Izd Izdov pa gre čez mero in zadevo derealizira. Demonaca postane s prehodom - stopnjevanjem - od Zarov na pisarja vse preveč Pvttipa. Drama izgubi resno(bno)st, ni več dovolj - primerno - odgovorna. Pretiravanje je smešno in neučinkovito-neprepričljivo.

Sledi načrt, kako ujeti Tacha v spletko: »Zato pa ti pogum mu vlij v srce, in ti še zadnjo spiši nam pogodbo, in Tattenbach ime naj sam podpiše.« Carte blanche. »Da, ko poziv zglosi na boj se mu, i on več tisoč mož oboroži, pogodbo to s podpisom ti nam daš; braniti se potem ne more vojske.« In je ujet v mrežo. »Pač treba še, da vedno sam ga vnemaš,« hujskaš, podpihuješ, »in dan za dnem nagibaš za namen. Tako torej: to sreče je pogoj.« Sreča ima tu reduciran pomen: zgolj pridobitev gmatnih prednosti, resda velikih. To ni sreča NKNMeša v ČD, v **LjDa**, v **Kdor prej pride, prej melje** itn. V ČD je sreča sintetizirana vrednota uma, Ćte, delavnosti, Nve itn., za pisarja le nagrada za Izdo. Pisar: »Prisegam, grad pa bodi mi plačilo.«

Ko je dogovor - kupoprodajna pogodba - s pisarjem opravljen, si Zari oddahnejo; Nad: »Tako, zdaj - mislim - ide vse po redu. Zdaj je vse tako, kot morem si želeli.« Res? Nič ni šlo, kot so si želeli. Fran je bolj skeptičen od Nada: »Oj sreča, zasmehljaj s prijaznim licem naklepom tem se!« Tudi tako pojmovana sreča ni v duhu NKNMeša. ČD se odreka Vojmomentu, spletkam, podkupovanju, neĆt praksi. Tudi zato RLH kot MešDba znižuje pomen DžZge in prenaša težo k PvtPskom, v Dno; NKNM-ČD goji zadržan Ncl, tak, da ne bi bil agresiven (AgrĆkzld). Zdi se, kot da izhaja Rob še nemalo iz ČD VISa; **Tach** je napisan dve leti po Voš(njak)ovih vrhunskih ČD tekstih, **Penah**, **Pred sto leti**, **Ženski zmagi**, **Svoji k svojim**. V vseh teh dramah je vredna le IntDn, ĆrS odnos med dvema. Slov je utemeljeno na KulMešu, na trojki ZLV (Zois-Linhart-Vodnik), ne na Vojnačelu, kot v **Tugih**. Težava **Tacha** kot drame je prav v tem, da

prenaša Rob Mešint VIS v DžZgo, celo v njene MePe, kakor so Vojzarote. Če bi izdelal Tacha kot močno VelOso in SAPO, ki se je prisiljena bosti z DžZgo, čeprav bi rajši živela v IntDni, bi ubral pravo pot; to je pot - PSt - Goethejevega **Egmonta**. Rob pa očitno ni bil zmožen oblikovati VelOse in SAPOe; namesto njiju je naslikal SeH mencača, slabiča, ki ne ve, kaj hoče, oz. nekaj želi, a nima osebnostne moči, da bi to realiziral.

Fran se obrača na srečo, ki je prav za prav usoda: »Nič brez tebe nismo, na vejici kot kaplja vsi visimo.« Prav nič Katfija; Frlampe jo je dopustil najbrž le zato, ker jo izpoveduje Neg lik-zarotnik. »Pa kaj nam to! Pogum, junak, pogum!« Sreča je osvojljiva, da se jo podrediti, če je Čl hraber, Her. ČD-NKNMeši si jo podrejajo, glej posebej Klodičev **Novi svet**, a brez vojne, le z umom-Ēto-moĉjo ukroĉene Nve. Fran pa se odloĉa za ReFe, ki je ReHer. Usodo mora Her zajahati, obvladati, zmojstriti; tako je mislila - v to verjela - NOBD, Ptja; na kratek rok se ji je to posreĉilo, na dolgi ne. Zarom se je ponesreĉilo pri priĉi. Kaj hoĉe s tem sporoĉiti Rob? Da naj se Čl ne loteva velikih ZgDb podvzetij? Naj se okrene le k svoji IntDni? To bi bilo v skladu s SeHom, glej TorkD, **Delirij, Pozabljeni ljudje, Pisana Źoga**, same drame o ponesreĉenih naĉrtih za ustanovitev IntDne. A tu za neuspeh niso krivi sami Pski, ampak razmere, DbZg, z njo Ptja. Medtem ko so v **Tachu** krivi Zari, njihov pohlep po oblasti.

Konĉno sporoĉilo Frana in Zarov je: »Saj igra je Źivljenje: ta dobi, da oni izgubi. Mi - ali cesar!« Nasproti NKNM-Ēti in FKĀ-Ēti postavljajo Zari igro; kot da bi bili Źe ludisti. Za Roba je Lud Neg. Zari se igrajo s svetom, z DŹo, z ljudmi; so Ētneodgovorni. RPP je treba doseĉi - pravico nesreĉne vdove -, a ne na Vojnaĉin. SeH.

6

Tach se, brŹ ko pride, ĉetverici potoŹi; pove, da je bil v Gradcu, kjer mu je sodnik sporoĉil, »da sem zatoŹen carju Leopoldu, da sem njegov nasprotnik in sovrag, da sem zarotnik in upornik skriven.« Vse to pa Tach noĉe biti: »Zavrela mi je kri, ko sem to sliŹal. Kdo more reĉi to? Kdo dokazati? Zaroti nikdar nisem se udal.« To je Neĉi Tach, poŹtenjak od nog do glave, pokoren cesarju. Tak bo, dokler ne bo spoznal, da je muha v pajkovi mreŹi. A tudi tedaj bo narobe reagiral - narobe s staliŹĉa cesarja in Roba-KĀe.

Tach ne razmiŹlja o svojih dejanjih in zvezah, ampak o tem, »kdo bi me utegnil tako zvijaĉno dvoru oĉrniti?« Ne preudarja o stvari, o objektivnih vzrokih za nastanek suma, ampak vso zadevo personalizira. To ni personalizem, kakrŹnega je gojil kasneje Buber, ampak personalizacija (Perca), ki je nekaj zelo drugega od personalizma kot Ētfif teorije. To razliko sem Źe poudarjal v analizi PePKa, ki je soroden stranski proizvod KĀe, kot je bil dvajsetletni - najbrŹ pa ne veĉ kasnejŹi - Ivan Rob(ida). PePKo ni le sam nenehoma spletkaril, obrekoval, iskal vzroke za doloĉena dejanja v Pvt ljudeh, vse to Źe dela, ampak sploh ni zmogel razlikovati med PvtPskom in (SA)PO; SAPO mu je le PvtPIđ.

Model izvira iz KČe. KatTija govori o osebnem bogu, misli pa na Pvt vladarja, očeta, varuha, kralja, najmogočnejšega. V tem FPU je Čl last Gosa, tlačan Pla, slehernik pa KČe, reprezentirane skoz Pvtboga. Tudi sam sem v 80-letih nasedel tej prevari. Morda niti ne prevari, ker kleriki, s katerimi sem imel opravka, sami niso razločevali med obojim in še danes ne; ko sem jaz govoril o (SA)PO, so oni mislili na Pvtosebo. Pvt tu pomeni, da ne gre za Čla, ki razvija svojo S(vobodo), A(vtonomijo) v IpKi z ostalimi, enako kot SAPO ustrojenimi ljudmi; zame je bila sama KC prostor za mnogo SAPO(seb), ki so se vsaka po lastni Sv volji združile. KC se je sama razumela kot hlev, v katerem je na vrhu kot Gos ena oseba, bog, prek nje sicer vse manjše osebe, a vendar vse deležijo na vrhovni Osebi, papež, škofje, kleriki; po Pvtbogu - tem in tem kralju - dobijo ime, celo bit. (Ime po Snikih, bit po pripadnosti Cerкви kot St božjem telesu, to Telo pa je Pvtoseba, se ga da in ga moramo moliti-malikovati kot Pvtinsignijo. Perca je z mojega - DgT - stališča le PsPer, dejansko le PvtPer, persona-oseba kot maska, ki je individualizirana od splošnega antičnega boga v posebnega Katboga.)

Morda je bilo HS potrebno, da je med antičnim presplošnim bogom in SAPO, kakršna je bila zamišljena v PrMu, morala obstajati kot prehodni model-stopnja KatPsoseba. To je celo verjetna podmena; KC je prek svoje Perce pripravila pot EkP PriPra personalnosti. A danes - že dolgo - je ta vmesna in začasna stopnja presežena, ni več nujna. Vse ReFe, od I. naprej, so že poskusi vrniti Pvtosebo, preprečiti Nast SAPOe. To vidimo iz razlike-nasprotja med Bilčevo **Tarbo** in Ogrinčevo **LjDa**, ki sta nastali v istem času. Ista razlikanasprotje traja še dve desetletji kasneje med **Tachom** in **Svojimi**. Nikakor ne mislim, da je ČD dosegla primerno stopnjo-obliko SAPOe; še zdaleč ne. Vendar pa je bistvena razdalja med Tarbo, katere namen je sebe izničiti, da bi bila nazadnje le Pvtoseba boga, FKra, tako ga Tarba Posn, na eni in ravnanjem dr. Mirka Snoja, ki sicer ljubi Srebrinovo Marico, a tako, da ostaja sam PnM, SA lik; njegov cilj je, da sta-postaneta oba z Marico vsak svoja SAPO, ki se v družnem bivanju, v zakonu in Dni z IpK SA povezujeta, a nikoli ne izničita v kenozis, kakršno je zamislil apostol Pavel.

Tudi tu sem naredil v 80-letih napako. Ker sem se imel - presojal sem se točno - za ekscesivno AgrEkzPldo, je bila zame naloga, da to svojo nasilno VitNvo čim bolj omejim, se odprem LdDr, da ne bi bil despot in PohlPld, ampak ravno Etavtodisciplinirana SAPO. Kenozis sem razumel kot do neke mere asketsko, vsekakor pa samoomejevalno (hybris omejujočo) prakso dezagresivizacije, zamenjave Vitsile z Dg usmeritvijo, osvajanja sveta z IsDti. Nikakor pa nisem imel kenozisa(a) za AD mene kot POe, da bi bil namesto mene le FKr-bog.

Kriv sem bil, ker sem uporabljal izraz, ki ga ne bi bil smel. Kenozis - Siz, samoizničenje - je po Pavlu določen pojem, KC ima pravico do njega. Vrh-cilj je meniška askeza, kjer se Čl povsem - kolikor zmore - odreče sebi kot (SA)POi in sprejme vase zgolj boga, se ves napolni z bogom kot edino dovoljeno in obstoječo (torej Eta in Fija-metafizika) osebo, ki je Abs vrh FDbe. Tega sploh nisem nameraval, nasprotno, ves čas sem poudarjal - seveda po svoje, na osnovi RLHa razumljeno - (SA)PO. Zato sem podčrtaval PrM, ki je kombiniralo Krš in RLH; ni popuščalo RLHu kot AgrEkzldi, boga je upoštevalo kot nadomestno ime za UH. ČD-NKNM sicer ne govori o bogu, za ZahÉvr PrMom zaostaja za dve Stol, ponavlja pa njegovo PSto. Tudi zato Ncl PrMa -

SNKNMeša kot ČD - ni agresiven, ampak zadržan, ohranjan v mejah UHe. Ne pa več Levsov in Jurčev v **Tugih**.

V **Tachu** se lepo vidi več potez: zvezo z NKNMešem ČD; ČD utemeljuje SNar na IntDni, ki pa še ni osamljena, desocializirana, kot je v dramah, ki uprizarjajo nastanek Kpla, recimo v Kvedini **Pici**, v **Školjki**, v **Sadu greha**. Rob skuša IntDno včleniti v SNar, ki ima - zdaj bi imel - celo Džambicije, Tach kot Džavnik. Takšna zamisel - model - nastaja že nekaj časa; **Tach** naj bi bil prava srednja mera med ekscesivnim Nclom **Tugov** in zadržanim Nclom **LjDa**. Ta zveza se ne obnese, stvarnost jo povozi, iz projekta se izcimi le SeH.

Druga zveza **Tacha** je s FKČ; **Tach** (se) veže (na) obe strani. Spust od boga - bogove St Dne - k PvtDni Tachovih povzroči, da se izgubi St in s tem Abs bit-nost, obnavlja jo Simčič v drami **Leto nič**, okrepi pa se Pvtz. Katbog sam kot oseba vse vidi in ve, vse določa, odpušča, kaznuje; dejansko je sam vse. Gre za Rad Av, ki spaja PAv, boga kot Pvt osebo, in KAv, ta pa je KČ, božja Dn skupaj z MMB in Sniki, ki so zveza-prehod s konkretno Emp KCo. V Katsistemu je vse Perca (personalizirano) na - s stališča NKNMeša - neprav način. Če-ko Čl greši, osebno žali-mučí boga, FKra križa. Njegov greh ne more biti tak, da ne bi zadeval osebe FKra. FKr toči solze ob vsaki GhKi Čla. Zato je slehernik - Čl kot tak - krivec, celo morivec (boga). Iz teh Pvtosebnih povezav - dejansko verig - se ne more osvoboditi.

RLH nastane tudi zato, da bi osvobodila Čla od te FKČ vezi; glej Michelangelove **Sužnje**. RLH boga tako RR, da udejanja dePerco. Bog postaja Nv, Nvni zakon; tudi če je oseba, je tak, da nastaja med njim in Člom vse bolj enakopraven odnos, Dia, Bog mu je vse bolj usmerjevalec, svetovalec, zatočišče, ne pa Sodnik-Kaznovalec ali Despot, ki svojo despotsko naravo omiljuje z Usmom. Tako nastaja Hum, tj. zamenjava boga s Člom. Humbog je le še metafora za načelo solidarnosti, sorazumevanja, sodopuščanja, tudi - v SeH Rci - filantropizma.

V **Tachu** se Perca ohranja, a predvsem na Neg način. Manj se išče Pvtboga, bolj - Rad - njegovo nasprotje: Hudiča. Prva smer je Ideaca, takšen lik je Tachova soproga Antonija, druga smer je Demonaca, štirje Zari, posebej pa pisar Weiler. Katsistem predpostavlja, da bi bil svet idealen-popoln, če Čl ne bi grešil; greši, ker boga ne uboga, ker se ne obnaša kot tlačan, ker skuša biti SAPO. SAPO je - v tem VISu - drugo ime za Hudiča, **Žid**. Rob bi rad takšno SAPO, ki bi bila pokorna cesarju in bogu; hoče kvadraturu kroga, nemogoče. (Zato sta ČD in Il. Refe nezdržljivi, čeprav ju dramatikí skušajo združiti.) Vsakdo ve, da je svet poln krivic. Odkod te krivice? Ker se v božji svet nenehoma vmešuje zla sila: hudič, kot Kača v rajú, **Žid**. Tach je DČ; da postane zarotnik in s tem ZČ, za to je nekdo kriv. Ne Tachova ideja; ta je dobra, Tach hoče dobro vdovam in SNaru. Kriv je - mora biti kriv - le nekdo, ki je Pvtoseba, a na napačni strani, padli angel, bogov protiigravec. JKr ne bi prišel na križ, še naprej bi učil božjo blagovest in ljudi odreševal, če ne bi nastopil Judež. Pasijona brez Jude(ža) ni. Tach je nekakšen - deformiran - FKr. Tak še bolj potrebuje hudiča kot FKr. Če ne bi bilo pisarja, bi Tach ne padel v mreže četverice.

Lik Pisarja je daleč pretiran; a to je skladno s KMg. NOBD - PtjVIS - je v nemajhni meri Refe, Posn FKČe, o tem pišem večkrat. Kot tak potrebuje Ideaco in Demonaco: Špelco, **BSSvet**, in Mirtiča, Žolca, Harza, **Roj**, tri like hudičev, Izdov. Mirtič se obesi enako, kot se je Judež v Pasijonu, tudi v **Obsu**. Špelco

pobijejo, enako kot so križali FKra. Špelca se bo regenerirala kot novorojenček, skoz Nino iz **Roja**, skoz Marijinega dojenčka v **BSSvetu**, Dušan-Iztok, **Za svobodo**, v Prt četi, ki je metafora za SNar občestvo.

Tach postaja v tako RR razumljeni razlagi Pspasijon; glavni lik sicer ne ustreza FKru, Tach se je pustil zvabiti usodi-kači, nasprotni glavni lik pa je v svojem zlu popoln, celo nadpopoln, tako pretiran, da ni verjeten. Zdi se, da je skušal dramatik v pisarju nadomestiti, kar mu je zmanjkalo v Tachu. Kolikor ni Tach dovolj Poz, je pisar čezmerno Neg. V pisarju pride do grotesknega izraza Kanova potreba po Demonaci, ki je kot Perca napačno poosebljenje. Pisar ni v ničemer PO, ves je le simbol, metafora, PnM, ki predstavlja Rad PzM; nič, ki igra bit. To je definicija (za) hudiča. V liku pisarja se tudi **Tach** pridruži Refe gibanju.

Tachova smola - neumnost - je, da ni našel pravega Judeža, Pisarja, ampak je iskal na napačnih mestih, dolžil je svétnika Auersperga, ki da se mu je preveč odprl. Ko četverici pripoveduje - obnavlja - svoj pogovor z Auerspergom, izpoveduje tudi svoj odnos do Km puntov. Pomemben je, določa ga, zato naj ga komentiram.

»Prideva slučajno na kmečki 'punt'. Tedaj sem jaz, če tudi nisem rekel 'prav je bilo', marveč obsojal njihovo ravnanje, dejal, da so upornike preveč in brez usmiljenosti kaznovali.« Tach ne odobrava Kmpunta, ker je bil nasilen, morivski; stoji na stališču UsmGosa, torej smer k SeHu. Močan cesar bi moral biti velikodušen, odpuščati, oproščati, vsekakor pa ne dovoljevati ekscesivnega kaznovanja. Tach je slab Džavnik, ne ve, da je bilo brezobzirno kaznovanje v funkciji zastraševanja, da se punt ne bi ponovil, da bi bilo Km-tlačane strah, da bi ostajali ponižni-pokorni. Tudi zato je KC podprla surovo likvidacijo upornikov, glej **Punto**.

»Da to ni bilo ravno plemenito. Usmiljenje še kmetu naj velja. A on je trdil, da še vse premalo so kaznovali jih.« Vemo, da je oblast v povračilo pobila na desetisoče Km(etov); duha **Evov** je zamenjal duh interesa despotske Dže. Če je Tach tako mislil, potem je razumljivo, da ni bil zadovoljen z brutalno silo dvora-vlade, da pa se prav tako ni hotel pridružiti zarotnikom, ki so sami pripravljali neke vrste punt, le da ga niso vodili Km, kot v **Punti** in **Gregoriču**, ampak Pl: tu je vzrok, zakaj ta zarota-upor v SD - SIZi - ni mogla nadomestiti tistega upora, ki mu je načeloval Gubec, a je bil enako SIHrški. V Hršzavesti je imela zarota Zrinfran mnogo večji pomen, ker so se - se še danes - Hrti utemeljevali na svoji srednjeveški Dži, na legitimiteti Pla. Zanje je mogel postati upor Pla obenem Nar upor, za Slce ne. **Tach** je odličen primer-dokaz, da to ni mogoče. Rob je zašel v toliko težav, ker je morda želel na začetku najti tudi nekaj Poz potez upora, da je vse skupaj Ktz (kaotiziral).

Tach ni ravnal posebno modro, vsekakor ne kot Polik, ko je Auerspergu še naprej dokazoval, da nima prav; spodbijal ga je celo z Eto: »Zaman moj trud, ko sem mu hitel spričati nasprotno, da tudi njemu prav bi se ne zdelo, ko bi sežigali mu žive ude.« Namigovanje na sežiganje je moralo iti marsikateremu Katbravcu **Tacha** v nos, saj je aludiralo na sežiganje čarovnic in krivovercev, pri katerem je bila KC dejavno soudeležena. Kot da je želel Rob Dgč KC, a ko njegov trud ni obrodil uspeha, dramo so mu celo predelali, da bi prišla v sklad s KC normami, se je preokrenil od KČe k neodvisni poziciji. Analogno kasneje jaz. Tudi zato morem razumeti Roba od znotraj, šel sem skoz podobno fazo kot on, gojil podobna SSL, se nazadnje zavedel čeri, ob katere sem trčil,

in nasprotij, ki bi me pokopala, če ne bi odšel stran. Ni drame, ki je ne bi HKD DgAnIn mogel razumeti-razložiti odznotraj. Vsaka drama je posebno - €kP - izkustvo. Jaz sem skušal pridobiti v Žu kar največ €kP izkustev in kar se da Raz(ličnih). Moja Ž naloga je bila od začetka: biti razlagavec SD-SIZi, tj. Čl »usode«. Kajti v SD so podane - v malem sicer - vse Čl usode. Kdor SD Zanič(uje), je nadutež in nevednež. In je sam sebe skopil, ko se je odločil, da veljajo le **Izbranci**. S tem si je delo neznansko olajšal, svojo Žurnaravo je lahko skrnil za elitizmom, dejansko pa je proizvajal stereotipe za trg. To dela še danes. V mojem SAZU Razru je vse več Žurstov in vse manj Znikov; oz. v vsakem vse bolj prevladuje Žur, Zn pa mu vse bolj le služi.

S sklicevanjem na **Eve**, na boga kot UsmGosa, to se v Tachovih besedah zoper Auersperga razume samo po sebi, tako je Tacha razumel Auersperg, je postal Tach v očeh dvora sumljiv. »Razjarjena sva se oba ločila.« Nobeden ni popustil. Ker pa je za Roba prvenstvena Perca, Tach sodi: »Zatorej mislim, da takoj je javil ter Leopoldu me očrnil zlobno, tako še cesar sumi.« Tach se ima že zdaj za NeČi žrtev spletk(arja). Ne ve pa, da je najbolj žrtev spletk četverice, ki jim naivnež (glej like Gordane, Gaše, Arje v TorD, v **Deliriju**, **Žogi**, **Ljudih**) povsem zaupa. »To boli, če krive ti podtikajo stvari.« Tach se v 1. dejanju niti malo še nima za Zar(otnik)a.

Četverica seveda udriha po Auerspergu: »In res, ti svetovalci ravnaajo tam na Dunaju oblastno, kot da država so, a Leopold se da voditi, kakor malo dete.« Krivdo že prenašajo od njih na cesarja, saj ni dovolj buden in samostojen. Izrabijo Tachovo jezo na Auersperga, podpihujejo jo: »Kaj vse počno ti zlodeji ničvredni!« Kot je danes v navadi, da šimfamo čez vlado, ki da je kriva za vse: prokleta Dža! Kar pomeni, prokleti tisti, ki jo upravljajo. »Nikdar ne pala bi Madjarska v roke Turkom, da niso ti« - svétniki - »cesarja preslepili. Vse proti njim se buni. Prav tako!« Torej ravnamo tudi, če se bunimo zoper svetnike, prav. Upor mora dobiti Etnačaj. Kot v NOB(D). Že naslovi NOBD kažejo, da gre za udejanjanje Etilja: **Za svobodo**, za **Brez sovraštva svet**, **Za nov(i) svet**, kot slove Kristanova NOBD. Seveda analogno v SPED: za **Vstajenje kralja Matjaža**, za **Svitanje**, za **Svetinjo**.

7

To je pravšen trenutek, da se četverica loti Tacha odločneje. Vendar Tach ne popusti tako hitro. Naj dogajanju kot AnIn pozornost in potrpežljivo sledim.

Če je torej tako, kot opisuje Tach, je logično, kar sklene Nad: »Najbolje , da jih kar najprej mogoče odstranimo!« Že že, a kako, da bi bil volk sit in koza cela, zadovoljni oni štirje in Tach? Kar predlaga Fran, še ni nič: »Vrage zapodimo strani!« To je retorika. Tachu pomaga Konta. Sredi pogovora se je namreč »storila noč. V daljini se sliši petje.« Poje glas Km dekleta ali fanta, razpoloženje je lirsko, nežno, ne pa bojevito; pesem je lirsko, blaga, znana tudi - morda zgolj - na Slskem, jaz sem jo prvič slišal od Prekmurcev: »Nocoj nocoj je lepa noč/ in lunca sveti celo noč./ men pa zaspat ni moč.« V prvi plan pride ErS, ki se z Vojduhom izključuje, glej MMah(niča) **Soldaški mizerere**. Tach je ganjen, lirizem ga spominja na lastno IntDn, na soprogo, ki jo ljubi. »Kako

lepo, kako čarobno sega v srce preproste pesmi glas!« Tach je po stanu graf (Pl), po duši pa preprost Čl, kot Km: slehernik. Zaveda se, da so Pl, še posebej pa Vojnasilneži, pogoltneži; Tacha obvlada Krš Eta: »Srečnejši so ti pevci, nego mi, ki srečo vso pohlepu damo v dar.« Mi smo vladajoča kasta, izrodili smo se, oddaljili od preprostega ljuda. To so nazori ruskih Pl, glej Tolstojeve romane, tudi **Vstajenje**, nazori narodnikov, ki so bili v čisljih prav konec 19-Stola; na osnovi Ideole so se tudi Meši bližali Kmljudu, o tem pripoveduje Voš v **Spominih**; to je bila tudi njegova pot vračanja k NLu. Da bi tako razmišljaj graf sredi 17-Stola, ko še fiziokratizma ni bilo, še Rousseau ni bil rojen? Rob investira v Tacha duha SMEša iz 1891. V tej točki pa se NKNM Eta sklada s FKC Eto. Tudi mene je določala v 80-letih, me še danes. Neg lik imenujem PohlPld. Je Rca AgrEkzPlde.

Vidši, da se je Tach raznežil, ga skušajo Zari stisniti: »Na pravo struno smo, možje, zadeli, sedaj poskusimo, kar nam mogoče.« Tudi Tach prizna: »I meni so preveč!«, namreč dvorski svetniki, saj prav oni stiskajo Km-tlačane; Tach se dela - si verjame -, K-da jih Pl ne. Rak udari kar v sredo: »Če radi ne gredo«, i, kateri oblastnik pa rad sam od sebe zapusti oblast?, »pa meč jih udri!« V LD ne, v tej mislijo podobno kot četverica le nasilneži a la Km PsGubec - surovi gobec -, ki bi kar za stalno zasedel Sl avtoceste s traktorji, v njih vidi že blindirane Vojvozove, ki se valijo proti Lji - pohod na Rim -, da bi jo zavzeli in vzpostavili vladavino bikov. Zanimivo, danes so predvsem Km tisti, ki bi se najprej odločili za silo-nasilje. A jim še nikoli v Zgi ni šlo tako dobro. So PohlPld, kot Razr-sloj. K-da nastaja Pspunt.

Tach dobi priložnost, da izpove svoja načela, svoj program: »Nevarno se mi tako zdi početje, in kri bo tekla zopet. Ne tako!« Odsvetuje upor, vojno. »Le s skupno-krepko tirjamo besedo, da Leopold prežene to zalego.« Tu je mesto, na katerem naj obudim nekaj svojih izkustev in doživljavaev. Tudi ti mi pomagajo, da vstopam v Tacha od znotraj.

Spomladi 1957 se mi je uprlo ravnanje PP in lokalnih Ptj oblasti v Lji, ko so zaplenili številko revije Beseda in sprožili gonjo zoper Lojzeta Kovačiča in Janka Kosa, ta je bil takrat še sijajen fant, tudi Zlobec je pošteno in pogumno branil Besedo pred sodiščem. Ker sem bil Zihelrov asistent in sem vendar - SSL - verjel, da moj šef ni enako primitiven kot nižji uradniki (»svétniki«), sem svetoval, naj se sestanemo z njim, bil sem član uredniškega odbora; naj se obrnemo nanj s prošnjo-predlogom-pričakovanjem za intervencijo, da bi zmagal razum, strpnost. Motil sem se; Zihelr ni naredil nič za nas, dopustil je likvidacijo, ukaz zanj je prišel z vrha, najbrž od Borisa Kraigherja s privolitvijo politbiroja Ptje. Vsaka možnost za Dia je odpadla; Ptj oblast je terjala le pokorščino, kot Dunaj 1670.

Na tej - Neg - skušnji (Neg za vzpostavitev Dia) smo se učili. Ko se je začela leto kasneje - poleti 1958 - situacija ponavljati, oblast je ukinjala Revijo 57, smo se vodilni pri reviji razcepili v več skupin. Priž in Kos sta bila odločno zoper eskalacijo spora z oblastjo, češ, da nas bo potolkla; res nas je. Puč(nik) je bil kot eden od četverice Zarov, terjal je Rad konflikt, izzival ga je, bil je pripravljen tvegati obstoj revije, ker jo je imel le za sredstvo v svojem Polboju zoper Ptjo. Z Ve(ljkom)Rusom sva bila med obema skrajnostma, vendar naju je dogajanje tako opredelilo, da bi, če bi dala prav PrižKosu, obveljala pred sabo za strahopetca, naš Kulbojni program Et(ično) zlomila. Pučevi razlogi za upor so bili Et prepričljivi, kajti Ptja se je obnašala tako despotsko,

samovoljno, butasto, da ji ni bilo mogoče dati prav, skoraj v ničemer. Puč tedaj še sam ni vedel, da ga nese v DRevo in nas vse. Ptja je to trdila, a njej je bilo najmanj verjeti, mislila je po stereotipih iz PV časa. Mi smo se imeli prej za le-vičarje, četudi ne zares, videli-vedeli smo namreč, kam je pripeljala le-vica. Iskali smo tretjo pot; jaz jo iščem še danes, na svoj način tudi VeRus, večina ostalih pa je končala v DSD, torej v pripravi na DRevo.

Puč je izsiljeval Rad spor; ne ravno Vojtipa, a ilegalno, kar je v razmerah Stla skoraj isto. Jaz (tudi VeRus, a govoril bom v svojem imenu) sem ilegalno odklanjal, zato je Puč, ko je to videl, o nji umolknil; prej me je skušal pridobiti zanjo, tudi druge, a ni uspel skoraj pri nikomer, razen pri nekem nesrečnem vaškem Uču, Močniku, ta ga je kasneje edini bremenil, ni vzdržal zasliševanj. Jaz sem skušal držati skrajno mejo odpora, ki pa ne bi prešla iz Kulprotestnosti ali Krite v Pol upor. Ker je Ptji ustrezalo, da takšne moje (VeRusove) pozicije ne dopusti, naju je porinila v isto držo, kakršno je imel Puč - če bi se te drže odrekala, bi obveljala za strahopetca. Puč je bil v svoji drznosti in neupogljivosti karizmatičen, paradigmatičen. Kdor ga je poznal, ga je spoštoval, dajal je pravo normo. Ker je bil že zaprt, je bilo nemogoče distancirati se od njega, vsaj ne vidno-razločno, saj bi takšno distanciranje obveljalo kot umikanje. Nič ne bi pomagalo reči, da vztrajam pri svojem, da se ne umikam od svojih nazorov, le da to niso Pučevi. Ptja nas je poistila z njim, bili smo - bil sem - v pasti. Kar koli sem storil, ni bilo prav. A slabše bi bilo, če bi se Puču odpovedal. Nisem se mu, zato me je dala PPP v preiskavo zaradi suma sovražne propagande. NDM.

Po svoje sta drži-izkustvi Tacha in mene sorodni, vsaj v nekaterih - za analizo in primerjavo - važnih točkah. »Usoda« - splet okoliščin, ki pa so jih akterji diktirali, na eni strani Ptja, na drugi Puč, akterji imajo zmerom prednost - me je naredila za Pučevega somišljenika, kar sem in nisem bil, kot je Tach bil in ni bil somišljenik Zarov. Mojo držo je Ptja, ki je bila tedaj drugo ime za usodo, taksirala kot upor Dži, kot »protidržavno dejavnost«. Tedaj se ni več ubijalo, kot desetletje prej, tudi ne več pošiljalo na Goli otok; VeRusa, Tauferja in mene, ki smo bili obdolženi protidržavne dejavnosti-propagande, niso niti obsodili na daljšo zaporno kazen, le s Taufom sva nekaj časa odsedela. Najbrž je Kraigher odkril, kaj sem-smo: Fifi in literati-Umtki, ne pa Poliki. Da je bil edini zavestni Polik med nami le Puč; ne Šel ne Zajc - da ne govorim o SrKosu, ki se je kasneje postavil na glavo - niso bili tedaj Poliki in to celo DR tipa. Morda je res na neodločitev Ptje, da bi nas zaprla in za trajno onemogočila, kot je Puča, vplivalo tudi to, da sta bila Priž in VeRus sinova visokih Džfunkcionarjev, Rusov oče je bil prav tedaj Preds SI skupščine, Prižev nekaj let prej; morda.

Za tokratni problem-temo to ni važno. Važno je, kar sem izkušal: da so MePi - že prej sem povsem sprejel ta pojem Ěkzma (eksistencializma), ga že večkrat Ponot, zdaj pa sem ga razumel polno - položaji, v katere je Ćl vržen; ne more jih premagati-mojstriti ne z umom ne z Ěto ne s Kulo ne z Vitsilo, kot so bili prepričani PrMeši v ĆD, da se to da. ĆD res kaže, kako se to da, sami srečni konci po Rel srednje težkih preizkušnjah, seveda neprimerljivih z mojimi-našimi v koncu 50-let in do srede 60-let, kaj šele s tistimi iz MV-II. Zame se je sicer vse srečno nadaljevalo, usodo sem obvladal, a Dgč in šele čez čas, ko sem moral nemalo časa prebiti v temnem rovu Blaka in se mi je zdelo, da iz njega ni izhoda. Moral sem sprejeti nase kazen, za katero sem bil prepričan,

da je nisem zaslužil, kajti hotel sem dobro; nalašč se izražam v slogu **Tacha** in **SeHa**. Ponot sem tudi **SeH**, **KbK**, zato razumem **TorD** - **Gašo**, **Gordano** - od znotraj. Le da nisem ostal kot **SeH** liki **TorD** v opletanju med samoSmilom in uporniškim čustvovanjem-jezo-**Maščem**, ki je bilo seveda retorične narave. Znašel sem se v istem položaju kot dr. **Sigismund**, ko ga **PPP** na koncu **Dia** izpusti iz zapora; ko mora **Sig(ismund)** vse nanovo premisliti, začeti-utemeljiti svojo **Fijo** in **Ēto** ab ovo; to se mi je primerilo sredi 60-let, tedaj sem začel z **RSD**. Imel sem srečo, da me **Ptja** ni likvidirala, kot bi me lahko, kot je **Dunaj RTacha**. Potoval sem **NejDam**; dana mi je bila priložnost, da potujem **NejDam**. Ta možnost **Tachu** ni bila dana, tudi **Nagodetu** ne. Posn sem **Koc(bek)a**, ne **kominformovce**. **Mraka**, ne **Jeločnika** ali **Kocipra**. **Celo Majcna**, ne **Simčiča**. **Celo Bartola**, ne **Potrča**.

Velika moč - prednost - **MGGe** je izhajala tudi iz tega, kar sem pravkar opisal. Vsi sodelavci **Revije 57** in **Pers** smo bili, čeprav vsak po svoje, vpleteni v dogajanje te usode, vsi smo jo **Ponot**: **Zajc**, **Božič**, **Šel**, **Rožanc** itn. **Dilema Tacha** je bila dilema vsakogar od nas; **Priž** jo eksplicira v liku **Krstna (Kristijana)** v **Aferi**; v liku **Gabriela** v **Kongresu** je bil **Priž** že polemičen do te figure; branil je svoj umik iz poletja-jeseni-zime 1958 in 1963-64. **MBP** so se očitno čutili krive, da so **Puča** izdali; po moji oceni ga niso. Niso bili sicer tako udarjeni kot midva z **VeRusom**, a zoper **Puča** niso storili nič, le pridružili se mu niso, **Puč** jih v 2. delu svojih spominov **Brez naveze** niti ne omenja, omenja le nas troje, **VeRusa**, **Taufa** in mene. **Ptji** se je posrečilo, da je **MBPom**, ki so (bili) ustrojeni kot **Kani**, tj. z vestjo, ki **Strno** kar naprej išče svojo **GhKo**, vcepila slabo vest. Tudi meni jo je, a sem jo polagoma premagal, z napornim delom na sebi, z **RRF-AK**, ki sem jo **RR** v **IsDt**i. V njih pa je tlela, ker se z njo niso primerno soočili, vse do srede 80-let oz. do časa, ko je postal odpor-upor **Slcev** zoper **Ptjo** in **Jugo SpS Kld** akcija; ta trenutek je označeval proces zoper četverico, demonstracije na **Roški** itn. Tedaj so začeli delati, kar so - po svoji oceni - zamudili početi 1958 in 1964: šli so v **Rad** odpor-upor, ki pa jih je v **Db** razmerah, kakršne so bile (usoda), peljal v **DRevo**. Ker jaz t(akšn)e slabe vesti nisem imel, mi ni bilo treba čistiti - očiščevati se, **Šelova Katarza** - na **Rad** način, ki pa se je vendarle pokazal le kot **PsRadVoj** akcija; vojna s **Srbi** je trajala le 10 dni, **Šel** in **Tauf** nista nosila mitraljeza, **SrKos** pa se je tedaj še skrival v **Pleteršnikovi 1**; na dan je prišel šele tedaj, ko je bila vojna dobljena in položaj trden, 1994.

Koliko je bilo v **Tachu** slabe vesti, ker se je pustil potegniti v zaroto zoper svojo **Intvoljo**? Postal je zvestejši **Zarom** kot sam sebi. Jaz sem skušal oba pola v sebi pomiriti; čez čas mi je to uspelo. Pomiriti? Točneje: ne slediti **Puču**, a tudi ne ostati le pri **Kuli**, pri retoriki, ki je **Tip** za **Kulo**. V toliko sem se radikaliziral, da sem od sebe terjal **MakKrit** analizo **Dbe** kot despotske, jo tudi objavljaj, bil v tem svojem početju kar naprej - od časa do časa - ustavljan, recimo v drugi polovici 70-let, v tim. **Pisemskem** obdobju **ReStle**. **Odklanjal** sem zgolj-**Kulo**, ta je bila **Tip** za **SHKI**, in - po 1986, ob 57. št. **NoRe** - tudi prehod v **Polo**. Ocenjujem, da se mi je tretja pot - pot **Dga** - posrečila. **RSD** je njen izraz.

Kot jaz je potovala tudi skupina **MBP**, vse dokler se ni **RR** v **Polike**, 1986-87. Pred tem je ustvarjala vrhunska **Umetdela**, od **Dia** in **Afere**, **SAnte** in **SmKresta** do **Samoroga**, **Žab**, **Kaznjencev**, **Svatbe**, **Savne**. Kasneje so sijajno

Umet zamenjali za ponesrečeno Polo, kar pa so še naprej pisali kot Umet, je bilo vse slabše, do **Kanja**, do **Dosjejev**.

RTach torej ni povsem (K-)jaz, je pa med nama marsikaj skupnega, predvsem izkustvo doživljanja usode, ki v določenem trenutku Člu ne dopusti, da bi ravnal po svoje; v vsakem primeru mu vsili Dgč vlogo, kot si jo je sam želel. DgčČl mora vzeti usodo nase, ne se sebi odpovedati, sprejeti celo kazen za nekaj, kar ni počel, ne le da ni hotel početi; kar je počel le po pristranski oceni oblasti, čeprav je res, da je ta v DbZgi odločilna. Tudi zato, ker se s to upravičenostjo DbZge kot zmagovite oblasti ne strinjam, sem vse bolj iskal prostor-smer, ki ga ne bi pokrivala DbZg. Tako sem se vse bolj oddaljeval od Dbe, prehajal na njen rob, medtem ko so MBP skušali mojstriti DbZgo tako, da so se ji postavljali na čelo, Šel, Tauf, sam Puč, tudi mlajši, STH, Rupel itn. Rob ni imel ne osebnostne moči ne uma, da bi bil za kaj takšnega sposoben, predvsem pa ni imel še časa, da bi vse to doživel. **Tacha** je pisal kot študent. (Čeprav je marsikaj tega, o čemer pišem, Not dojel Vrhovca. Le kako? Manjka njegova Not biografija.)

Ne s stališča DSD norovcev ne s stališča SHKI RTacha ni mogoče razumeti, niti kot problema ne. Zame pa je več kot le zanimiv. Tudi če je delo z mnogimi pomanjkljivostmi, ki jih sproti analiziram in nanje opozarjam, odprtega Anlna nagovarja. Vsaj mene.

8

Torej: te zalege - svetnikov, vlade - naj ne bi pregnali mi kot uporniki, ampak cesar. Cesar pa naj jih kar »iztrebi«. Izraz je močan, a v navadi v SSD. PVD je bil končna realizacija zahteve po iztrebitvi (ljulke). Tach nadaljuje: »Zahtevajmo, da mora se ugoditi, saj mi smo gospodarji zemlje svoje.« To pa je že vprašanje, kdo je Gos. Je niso Pl (grofje) dobili od kralja-cesarja? Gre za star spor, ki se vleče skoz ves srednji vek: med kraljem in Plom. Ta z Nar vidikom nima nobene zveze. V Franciji so kralji bistveno bolj zastopniki (Franc)Nara kot Pl; glej mnoge vojne med obema, Lige, vse do zatora samostojnega Pla pod Ludovikom XIII. oz. Richelieujem in Mazarinom. Druga v seriji Zglit knjig **Zakleti kralji** nazorno opiše te boje: kako je Pl destabiliziralo močno Džo, ki je postajala - bila in nuce - že Naca. Zakrivili so 100-letno vojno z Angleži. Verjetno je Leopold II. gledal na zadevo iz istega vidika kot francokralji.

Tachu zadošča: »In žugajmo, da kmetje se upro.« Kmpunt naj bi bil le sredstvo strašenja dvora, ne stvaren. Tachovi nasveti izhajajo iz predpostavke, da so Pl dovolj močni, da so enakopraven partner cesarju; s te predpostavke je izhajala tudi MGG v sporih s Ptj-oblastjo med 1957 in 1964. Motila se je. Ptja je bila Totdespot, ni nam priznavala enakopravnosti, le tolerirala nas je, kadar je hotela, nam celo pomagala, nam dovoljevala revije, ker je presodila, da bi lahko vnesli v SKulo nove ideje, a je pazila, da ne bi šli čez meje, ki jih je sama sproti in Raz določala. Nasprotniki iz SHKI so nam očitali, da smo dvorna in celo plačana opozicija. V nekem pomenu je bil slehernik, ki je živel v Totsistemu, plačan; če bi se uprl, bi ga likvidirali, kot je Komisar Simona,

Afera, in kralj Kreon (cesar iz **Tacha**) Antigono, **SAnt**. Kdor nas je Mordrezal, naj bi bili Heri, če nočemo biti plačanci, je dobro vedel, kaj dela. To je bil predvsem Vladimir Kavčič in njegovi - takšni kot on: provokatorji, ciniki. Ti niso verjeli v nič, vse so skušali nihilizirati. Ta VKavčeva drža se bo lepo videla iz ES analize njegove drame **Termopile**, ki se je nameravam kmalu lotiti.

Moj boj za LD, ki je trajal vse do 1990, je bil boj ne le za Dia ali polilog, ampak tudi za priznavanje vsem skupinam v Dbi enakopravnost; to je bistvo pluralnega sistema, ki je tudi Poltipa, to sem zapisal v člankih v revijo Problemi okrog leta 1970. Le če sta dva enakopravna, sta lahko partnerja v Dia. Se lahko tudi - kar precej - kritizirata, napadata, a le z besedami, ne z Vojsredstvi. Tako je v DaSlji, v Daskupščini, v DaMO. Mene Pola ni zanimala več kot le v tem, da bi se TotPtja RR v LD. V tej pa se nikoli nisem nameraval politizirati, udeleževati se strankarskega boja za oblast; zadoščalo mi je, da obstaja Sv (zborovanja, druženja itn.), nikoli nisem pomislil, da bi bil oblastnik. Šel, Rupel itn. so v sebi Prikr vse Dgč ambicije. Odtod moje tolikšno razočaranje nad njimi.

Kakšen je bil RTachov odnos do tega problema? Rob noče poudarjati tega, da bi se Tach kot oblastnik dvigoval, čeprav je omenjeno, da bi lahko postal celjski knez. Rob daje v prvi plan Tachov čut za pravičnost; njegovo prizadevanje zoper vlado na Dunaju je v neposredni zvezi z bojem za RPP. Ne tako jaz 1958 in kasneje. Jaz sem že vedel, da so z določanjem RPPa Strne-načelne težave. Meni je zadoščala Db, ki zakonsko in de facto omogoča Raz RazRese, Raz pristope k Is resnice. Res da sem svoje Is imel za primernejše od ostalih, a nikdar ne za edino. Zato nisem (na)pisal nove **Biblije** ali **VKPbja**, ju vsaj skušal napisati, v kar me je še sredi 90-let silil St Just(in); tudi Klinc spod Jepe in še kdo. Zame je bil odločilen Dia oz. polilog med Raz konstrukti-modeli razlage (RR) stvarnosti. Tudi zato sem s takšnim veseljem bral v začetku 80-let Lyotardovo knjigo **La condition postmoderne**, kupil sem jo v Parizu kmalu po tem, ko je izšla. A sem že 3 desetletja pred tem zastopal Dbo kot množstvo interpretativnih grup. **RSD** je množstvo interpretacij (RR na kvadrat), z vseh mogočih vidikov, v duhu Deleuzove knjige **Mille plateaux**. Ta RLH - pluralni - vidik Tachu manjka; tudi Robu.

Nad in Zari so večji realisti od Tacha, čeprav ne zadostni, da jim dvor ne bi snel glav. Kombinirajo občutek za stvarnost (Agrčkzldo) s poskusom Hera, a se jim tudi ta ne posreči, kar jih dela posebej pomanjkljive. KaKiju, ki sta prav tako družila realfijo s Herom (celo z utopizmom), se je zmes posrečila, PrtPtja je zmagala, za pol Stola. Ptja je znala (po)Is trdnejše in močnejše zaveznike kot pa Zari 1670. Ne le SovZo, ampak tudi Angfme; te je prevarala, medtem ko je dvor zvedel za načrte Zarov že prej, preden so ti udarili. Bili so ne le pod nesrečno zvezdo rojeni, to je lirska razlaga, ampak diletanti. Medtem ko je bila Ptja profesionalca, na prevzem oblasti se je pripravljala dve desetletji. Zari so predvsem čekali in zarotovali.

V **Tachu** jih vidimo predvsem kot ljudi, ki prepričujejo Tacha; Nad: »Moj dragi, ti ne umeš! Potem še slabše bi se nam godilo, in vzeli bi še to, kar zdaj imamo.« Res, vzeli so jim, kljub junačenju. Vzeli so tudi Puču, ki je doživel podobno usodo, in prej, preden je lahko kar koli resnega ilegalnega zorganiziral zoper Ptjo. »Sploh so besede lahke, čin težak, le v meču išči si junak pomoči!« Žal so meč slabo sukali; preden so ga izdrli iz nožnice, je bilo že po njih.

Naj se zdi Tach še tako naiven, položaj - razmerje sil - je ocenjeval bolje od četverice; Priž bolje od Puča (1958). »Pa le recimo, ko bi se po robu mi vsi postavili, vsak s trumo svojo, če zbere Leopold po carstvu vojno, nas razpode, kot volk ovčje krdelo.« Natančno tako se je zgodilo. »Dovolj imamo vzgledov že krvavih, čemu še mi poskušali bi srečo.« Tako je trdil Priž zoper Puča; ni si mogel predstavljati, da bi nam Ptja popustila; nikjer ni videl nobene sile, ki bi bila močnejša od Ptje. In je ni bilo. Ptja je 1990 sama zgnila in sestopila z oblasti; ni je podrl Puč, kaj šele SPČ in KC. Na tej ravni sta imela Priž in SrKos prav; le da ju je takšna ocena vodila v čezmerno sodelovanje z oblastjo, Kos je postajal celo uradni Mrkideolog v Kuliliti, čeprav v Mrk Ideolo ni verjel. A je pristajal na stvarnost, le kot Mrkideolog - pod masko Znika - je lahko uspeval. Ker jaz nisem hotel postati Mrkideolog, čeprav sem imel za to vlogo več šans-ponudb, že 1956 pa še kdaj kasneje, pač v Dbi nisem uspel. Na to sem zavestno pristal, zato v začetku 70-let odšel na rob, v Drulovko, nad kanjon, v skoraj divjo Nvo. SrKos je v drugi polovici 90-let postajal uradni Katideolog, spet pod masko Zni. Naj mu verjamem, da kaj bolj pripada KČi, kot je prej Ptji? Zato je zame vrhunski cinik-instrumentalist, tj. PM UZnik.

Tach se kaže celo kot modrec: »Usode roka tepe in ne boža.« Kot da bi predvidel lastno usodo-S. Ker ve, kaj se dogaja ljudem, svetuje: »Previdno le ravnajmo in brez meča, glas vzbuja glas, a kri po krvi vpije.« To smo vedeli 1958 vsi iz MGGe, razen Puča, ki je hotel kri, da bi nas zavezala v NSS, v tovarišijo Tottipa, ki ne bi dovolila nikomur več Sv izstopa, s tem ne prizadevanja, da bi posta(ja)l SAPO. Puč je Posn Ptjo, bil je MimDč, ki ga je neslo v EDč. V 90-letih je to svojo naravo tudi pokazal v strankarski Poli: vse bolj je iz SoDe rinil v DSD, v DRevo. Ni mu zadoščal glas, RazReše, SvM, hotel je oblast prave grupe, ki bo nepravdo lustrirala. Hotel je RPP kot Mašč. MGG je izhajala iz Dgč osnov; **SAnt**, **Afera**, **Samorog** itn.

Nad meni, da je Tacha strah; kot menijo Dapresojevalci naše zgodbe, da smo se ustrašili in Puča izdali; ne morem jim pomagati, ujeti so v ozke meje svojega VISa. »Ne boj se, Tattenbach! Premalo nam zaupaš.« Tudi Puč je mnogo precenjeval pripravljenost ljuda, Prola, da se bo obrnil zoper Ptjo. »Pol Ogerske; kaj pravim: pol - ne! cela in plemstvo vse in narod ž njim vred za Zrinskim vse Hrvaško ide v boj.« SSU! Nič takšnega se ni zgodilo, v nasprotju z letom 1941, ko se je res uprl skoraj ves SNar, SNL. Ugled Zrinskega so precenjevali: »Še kadar cesar kliče trume vkup, ne vabi jih rogov cesarskih glas, marveč ime in slava Zrinskega.« S tem poveličevanjem Zrinskega ga Nad povabi k besedi, »da nam pomoreš v naši sveti stvari«. SD - vse do NOBD in SPED - nemalo temelji na NSSi. Spet dokaz, da pojem-izraz uporabljam korektno. Zari Tacha prepričujejo tudi tako: »Sploh pa zaveza proti carstvu ni, ne proti Leopoldu! Ni se treba ničesar bati!« Zato: »Nu, Tattenbach! kaj se še obotavljaš? Bodi mož, udaj se nam« - pomeni: pridruži se nam - »ki smo vsi misli jedne, te: osrečiti domovje in svoj narod!« To je res plemenita misel-namen. »Saj sveta je ljubezen domovinska.« Takšne izjave zvenijo prepričljivo. »In sveta domovini je sloboda.« Najbrž se je ujelo na Svo več ljudi kot muh na muholovce. Torej: »Pogum, moj Tattenbach! ne omahuj!« Boš res obveljal sebi in nam za omahljivca, strahopetca?

Sledi patos: »Udari s to desnico na moj meč«, ga poziva Zrin. »Pokaži, da si vreden vojvodstva!« Naslov vojvode je nagrada. Vojvoda štajerski! Je Tach

res tudi častiljuben? »Če cesar knežje ti ne da časti, pribori sam si žezlo z močno roko.« Po 1990 se je skazalo, da je Puču bilo do naslova, do vojvodstva; postal je Preds DEMOSa, 1992, podPreds vlade, eden najmogočnejših mož v Slji; midva z VeRusom sva odklonila vse analogne ponudbe, VeRus mesto ministra v prvi vladi itn. Puč lahko zmerom reče, se brani: če nisem na dovolj odločilnem položaju, ne morem vplivati, Polik pa hoče vplivati, in jaz imam dolžnost, da realiziram koncept, ki je AnK. Zato je biti Polik dvoumen, vprašljiv posel; z VeRusom sva se mu zavestno odrekla. Tach pa je tu klonil. Nekaj je v njem popustilo. Kaj? Bi znal Rob to sploh povedati? Mu je bil lik a la Tach sploh psihološko dostopen?

Popusti, ne da bi popustil; tu je njegova krivda. Vsak otrok bi razumel, kaj hočejo Zari: Vojupor, sklicujejo se na meč. Če noče Voj-Meča, se jim pač ne sme pridružiti. Ni odločen, igra na Inf; koga vara? Njih ali sebe? »Kar vi zahtevate, naj bo, storim.« In kaj je to? V besedah ostane pri svojem: »Vsi skupno slednjič prosimo cesarja, da naj odžene slabih svétov roj.« Tak predlog so Zari že odklonili. »In žugajmo, da v boj ne gremo zanj, da huda mu preti«, od Turkov, ne od nas, »če ne stori, kar mu je predlagano. Za to sem jaz, za to sem v vaši zvezi.« To ni - s stališča Zarov - nič. »Na meč polagam to besedo svojo.« Na meč, da meča ne uporabim. Tachov govor je po vsebini odklonitev sodelovanja v zaroti. A ker tudi »drugi položijo roke na meč«, velja nekakšna Pl prisega, ki si jo vsakdo po svoje razlaga. Je mislil Tach, da bo ostale prepričal, zadržal? Ni se mogel huje zmotiti. Pač pa so upravičeneje mislili ostali, da so ga dobili v vrečo; Zrin: »Kar smo sklenili, to velja, ostane, ko meča jeklo. Pismo pa pisar takoj napravi - zveze naše pričo.« Pismo bo poleg vsega še potvorjeno, narejeno v duhu četverice, ne v Tachovem. Bedak ga bo podpisal, ne da bi si ga ogledal. To ni v čast njegovemu umu in Osi. Tu je točka, ko se skaže za šemo, za slabiča. Ni znal reči nečemu, s čimer se ni strinjal, ne.

Pa sem znal reči Puču ne jaz? Priž in Kos sta mu rekla ne, sta ga celo direktno - v naših pogovorih - napadala. Nista prevzela odgovornosti za njegovo - po njenem mnenju - neodgovorno izzivanje. Zato ju je PPP pustila pri miru. Z VeRusom pa se Puču nisva odrekla, za to odločitev bila od Ptje kaznovana; do neke mere celo Priž, vrgli so ga iz Ptje, kot VeRusa. Vsakemu so namenili svojo dozo kazni; Kosu menda nobene. Razlika je le ta, da jaz za posledice svojih dejanj Puča nisem dolžil, kot dolži Rob četverico za Tachovo usodo. Presodil sem, da sem bil udarjen ravno toliko, kot mi je koristilo; kaj pa sem zaslužil ali kaj je pravično, je druga stvar. Jasno da nisem zaslužil kazni za eno najbolj pogumnih dejanj v svojem Žu; danes - v LDbi - bi kvečjemu moral dobiti zanj nagrado, priznanje. A se za to priznanje nisem trudil, zato ga nisem dobil jaz, ampak tisti, ki jim je do njega. Ne potrebujem priznanj, z njimi bi priznal vrednost Dbe kot Očeta-Varuha, ki sme nagrajevati in kaznovati; Ptja je kaznovala, LD nagrajuje. Obe sem odklonil kot FP avtoriteti; sicer bi mi pa dal nagrado Kučan, ki je bil nekoč v isti Stri kot PPP. Paradoks, ogabno!

V zasliševanjih Pučevega ravnjanja, kakor so ga prikazovali zasliševalci, nisem branil, sem ga pa tolmačil, kazal zanj razumevanje. Nisem hotel, da me potegnejo skupaj z njim nekam, kamor nisem hotel iti nikoli, nisem pa hotel biti z njim nesolidaren. Skušal sem profilirati sebe kot opazovalca in kot Čla, ki mu je veliko do tega, da sme vsakdo povedati svoje mnenje, ga objaviti;

edino to pa je Puč napravil, ko je dal zoper voljo in vednost uredniškega odbora tiskati svoj članek. Jemati mu to pravico, je Tot. V članku ni bilo AnK idej, le zavzemanje za demokracijo v Dbi, za to, da bi postal slehernik čim bolj SAPO; tako sem Pučev članek bral, takšnega sem tudi natisnil kot urednik zbirke Znamenja 3 desetletja kasneje, ko je bil uradno še zmerom prepovedan. Tudi danes nisem nič drugega kot 1958 in 1988, kot drža, ki jo pravkar razlagam. **RSD** je razlaga; res ni le interpretacija, je tudi akcija, a ne na Pol ravni. RR pomeni tudi rekonstrukcijo kot akcijo, ki išče teren celo zunaj IdMa, medtem ko je Pola bistvo IdBa.

Tach bi bil zanimiv(ejš)a drama, če bi v naslednjih dejanjih prikazovala tisto, kar izreka Tach po prisegi skupine na meč, na Pl čast. A za kaj takšnega bi moral Rob posedovati veliko psihološko znanje, kot ga je ne dosti starejši Musset v **Lorenzacciu**. Tach namreč pravi: »Vrti se čudno v glavi in nemir poraja se. Kdo ve, kam to nas zvede!« Tudi - a ne le - meni se je vrtelo, ko sem korak za korakom vstopal globje v nekaj, kar sem čutil kot usodo, kot moč, ki me določa in kjer imam sam - na eni strani - vse manj Sv volje, saj prehaja mejo, do katere sem še zunaj odgovornosti, zunaj nevarnosti, zunaj Tem izziva Ptji. V sebi nisem našel razloga, da Puča zapustim: Priž in Kos sta ga našla. A onadva sta hotela biti kot civilni osebi v službi Dbe, tako sta svoji Ži oblikovala v 70-letih. Jaz pa sem hotel biti znotraj in zunaj. Vendar ne kot Gos in opozicionalec, to je Tip za Šela, Grafa ipd., ampak da bi dobil vsa Not izkustva, torej vstopal v nevarne zveze in - hudourniške - vode, obenem pa se ne pustil utopiti. Moj teleološki cilj je bil svet razumeti in skoz razumevanje THM-kroga (po)ls Alto, ki ni le Alta določeni Poli, Ptji, ni le AnK, ampak povsem drugje od IdMa. Ta cilj se mi je posrečilo uresničiti. Tacha pa je usoda žal pokopala.

S pogovorom o usodi se 1. dejanje konča. Zrin: »Prijatelj moj! Za nado glej in bodi vesel, kot si sicer bil, Tattenbach! Usode človek je igrača in po morju življenja ga kot čoln drvi vihar.« Te misli nisem nikoli delil. To je nekak fatalizem, ki ga Čl premaguje z izzivaškim ludizmom, z va banque izzivanjem, z Užem v gibanju na robu Si. Marsikdaj sem sicer res izzival S, a da bi jo v tako odločilni stvari, kot je bilo moje sodelovanje v Reviji 57 in Pers? Ne. Dbe nisem dovolj cenil, da bi se za njene ideje žrtvoval, niti v igri dovolj užival, da bi me tveganje napolnjevalo. Puča očitno je. Kot je velike Polike in Džavnike, Napoleona, Hitlerja, tudi KaKija. Rad bi bil močen, morda tudi VelOs, a ne na Db - Dž - ravni. Pač pa v iznajdevanju tretje poti, v najdevanju zveze z Dto. Tega pa Puč ni nikoli razumel. Ob vprašanju Boga kot Dra sva se v začetku 90-let tudi razšla. Razšel sem se z vsemi, od vseh sem (po)ls drugo pot.

9

Naslednja tri dejanja bom skušal obravnavati čim krajše. O liku pisarja Weilerja sem že govoril, povedal, kaj je Demonaca; ob liku grofice Antonije pa, kaj je Ideaca. Le citiral bom nekaj več, da bo moja teza argumentirana.

Drugo dejanje se dogaja »pred Tattenbachovim gradom«. Pisar sprašuje Gosa, zakaj je priredil veselico in povabil toliko ljudstva. Tach odgovarja:

praznuje desetletnico poroke z milo ženo, ki jo nadvse prisrčno ljubi; vrednota IntDne kot idealne, IdeaHarKld. Proslava te obletnice pa je še lepša, ker je z njo počastil svatbo, »ki Marko jo praznuje, moj podložnik«. Tip FP. Delati dobro ljudu, ki je občestvo podložnikov: »Zato raduje naj z menoj se narod.« Tach je za Narljud (NL). Ideaca.

Zli pisar misli seveda Dgč, nasprotno. Rob ne postopa psihološko prepričljivo, saj bi pisar, če bi bil zvit in umen, moral vedeti, da bo Tacha s svojim cinizmom in Zaničem NLa užalil; a govori naravnost, Tach pa mu govora ne zameri; zakaj ne? Tu postaja drama diletantska. Pisar: »Povabiti to kmečko sodrgo, ki ni za drugo, kot da se rabi za orodje našim nakanam.« Potreba po Demonaci je tolikšna, tako samoumevna, naivna, da postaja drama Katčt agitka. Morda je dramatik potreboval takšno pisarjevo eksplicitno izjavo, da bi mogel Tach nanjo odgovarjati z razlago svojih plemenitih nazorov: »Zaničljivo govoriš o kmetu, Weiler. Vedi, da je baš on tisti, ki redi v obličja potu naji oba in drugih sto.« SKC je pod konec 19-Stola še zmerom prisegala na vrednoti PIKa, **Žid**; zoper Pl-grofe, kakršen je bil Tahi, **Punta**, se je trudila postaviti IdeaPl; vsaj s te plati je Tach Idealik. Seveda popolnoma anahronističen; da bi v 17-Stolu kak grof priznaval, da je odvisen od Kma, ker da Km dela?! Kaj malo verjetno. Krek riše takšno Ideagrofico v Elizabeti, **St Lucija**, Med v **Posestrimah** baronico Grevnovo. KMg je obenem tudi zagovor PIKa kot nosivcev FD.

Ideaca v istem pomenu se še stopnjuje. NL je dobrotnemu Gosu-Varuhu hvaležno. Starešina ljuda Tachu: »Gospodar dobrotni, radosti naši vzrok ste vi edini«, celo edinil«, »ki kmeta sram vas ni.« Torej ni ves Plstan tak, kot je Tach, niti večina; Tach je svetilnik v PraPrih. Ste »kot dober oče«, vse po FKc nazorih.

Med podložniki je »veseli raj«, ne le ples-raj(anje), ampak kar spomin na raj, na vrt Eden, preden se vmeša v Čl srečo Kača, **Žid**. Kača-Pisar stopi k Marku, mu z obrekovanjem moti dušni mir, spodbuja njegovo ljubosumnost, laže, hujska, brez koristi zase, le zaradi Uža v tem, da dela zlo. Satan. Ali pa sovraži svojega Gosa Tacha, s čimer hoče Rob reči, da je najhujši greh, če sluga sovraži Gosa; mora mu biti zvest, ga celo ljubiti. FPčta.

Pisar o Markovi nevesti: »Pa kaj za to, če zate nič ne mara, pač pa za druge! Visokim gospodom tudi vseč je.« Laže, da je bila »včeraj sama pri grofu, ko stopil nepozvan sem v sobo mu, držala sta si roko v roki.« Uživa, samo da kaj razdira. PriPra Db temelji na medsebojnem zaupanju, pekel je načelno nezaupanje. FD je razumljena kot razširjena Dn; DSKC še zmerom uči to čto. PMLD je v temelju - kot Stra - Raz od IntDne, je dogovor, trg, Utinteres itn. V PMLD so ljudje ali tekmeči ali masa; (še)le v IntDni kot Pvt svetu se odprejo zaupanju. FD in LD sta tudi s tega vidika povsem Raz ustrojeni.

Marko sicer ve, kaj in kdo je pisar, a črv sumničenja se je splazil v njegovo dušo. Marko: »Kdo bi verjel lisjaku nemškemu.« Weiler je Nemeč, Marko Slc. »Predobro grofa sam poznam«, mu zaupa. Pisar pa: »Pohlep mu nadvladuje celo bitje, lokavost ga je vedno skoz in skoz, prepir povsodi neti in razpor.« Katčta našteva pglavitne grehe: pohlep, zvijačnost, prepirljivost. V stvarni PMLD, kakršna je Slja, ne vlada le dogovor; pod njim delujejo te poteze, ki krasijo pisarja. Bolj ko je kdo PohlPlid, bolj je motiviran za trženje; da bi na trgu uspel, mora biti čim bolj lokav, zvit; tekma je prepir. Le TeVe je treba odpreti - radio je malo boljši, je to zasluga dolgoletnega ravnateljstva

mojega Prila Rota? -, pa zbolíš od samega špetira, hujskanja, pristranosti; Žursti so kot Weiler, uživajo, če lahko razdirajo. Le če nahujskajo ene zoper druge oz. če se jim posrečijo spletke, se lahko intabulirajo kot najvplivnejši v Dbi. V Etpogledu so DaŽursti najbolj Neg - ostuden - sloj v SDbi. V 17-Stolu Žurstov še ni, a DaŽursti so nastali iz Weilerja. To kaže tudi Voš v **Penah**.

Markov sosed mu pove isto izkustvo s pisarjem: »Ko sem se ženil jaz, poskusil tudi v meni sumnjo je vzbuditi o neveste nezvestobi: a v vsem se je zlagal.« Pisar-hudič deluje sistematično, tako rekoč načelno. Vse Dgčen pa je Tach: »Kako prijazen je do vseh. Raduje med svojim ljudstvom« - ljud je njegova last, njegov otrok, kot Čloštvo bogov otrok - »se, kot da mu je po rodu - v vsem enak.« To so že ideje Razsv(etljenstv)a. Po svoje se jim je odpirala že TaKC, le da jih je RR v Katnazor: vsi smo enaki pred bogom. Posebno Krek je znal biti v tej točki spreten, demagog; slavil je ljud, a tudi PIK. Poudarek je izbiral po potrebi, kakor kdaj. Mojstrski aktivist-propagandist.

Tach je Idealik, pisar zli: »Ta hudir« - hudič -, »kjer more, škoduje, neslogo neti, kaj dela kača« - **Žid** - »drugega, kot pika.« Kačo je treba streti, MMB jo, IdeaGosa pa slaviti. Zato Starešina: »Iz dna srca vam kličem: stokrat hvala; v roko naj primem svoj kozarec, dvignem na vašo srečo in rodbine vaše in kličem: slava, živel, gospod!« Hvala-hvaležnost, slava-slavljenje Gosov-Varuhov. In vse ljudstvo: »Oj slava, živel, živel, živell!« ČD zelo jasno pokaže, da slavljenje - trkanje, nazdravljanje, klici živio, glej posebej **Svoše** - ni malikovanje Gosa, ampak SNLa. Smer se obrne. V KMg slavi ljud Gosa, v ČD kot NKNM-dramatiki pa slavi elita NL, torej nižje. Stvarnost seveda ni tako idealna. Hitro se pokaže, da je NL maska, za katero delujejo Ut interesi nove elite, MešBrže; glej **Blagor**. V njem elita (GrGr) nazdravlja sama sebi, ko nazdravlja Naru.

SKC v 90-letih 19-Stola pa deluje močno zoper RLH vrednote, ko s simpatijo kaže Idealik Tacha, ki se takole zahvaljuje ljudu za češčenje: kot Tip FVaruh: »Verujte mi, ponosen sem, da štejem za svoje vas, da jaz sem vaš gospod.« Jasneje se tega ne da povedati. Tach pa izrabi priložnost, da nagovori NL tudi z Ideolstališča, ki pa je popolen anahronizem, vnos idej 19-Stola v 17-Stol. Tach nastopa kot vizionar in ideolog Slava! »Le poslušajte, kaj vam govorim: ne bode dolgo več, kar pridero viharji ljuti v naše pokrajine. Saj krotkega Slovana vse pritiska.« In to govori Nemeč! Zavest o pripadnosti Scev Slavu je sicer začel zidati Trub(ar), a Stol po njem je poniknila; da pa bi jo obudil prav Nemgrof? Misel o krotkem Slavu je Herderjeva, Herder se rodi več kot pol Stola kasneje. **LTugo** je pisan s sporočilom, da Slav ne sme biti več krotek, da se mora RR v trdega in Vojnapadalnega. Tega Rob ne izreče oz. Vojsilo(vitost) Slavov RR v SV zoper MuslTurke: »od juga pa Turčin rožlja z orožjem. Braniti treba nam se teh sovragov, in vi ste mi branik.« Kot v Kokaljevem **Mlinarjevem Janezu**, Iskračevem **Andreju Turjaškem**, Lavtičarjevem **Adamu Ravbarju**. Zraven pa kaže Tach celo simpatijo za Kmupore, ki so se dogajali še v začetku 17-Stola, predvsem pa v 16-em: »in nam pobrati hte nekdanjo pravdo«, ne Turki, ampak vsi mogoči Sži Scev.

V teh besedah pa ni le Slavretorike, ampak tudi Tachova lokavost. Ljudu govori o Turkih, »takrat zberite se, takrat v resnici odkrijete do mene vdanost svojo, pokažete ljubezni svoje« - do mene - »moč«. Turki so izhodišče, dejansko pa ljudu ukazuje, naj se zbere, »ko v noči na gorah kresove bližnjih zagledate svetlé, ko se raz stolp« - mojega gradu - »zastava bo razvila.«

Vojska, ki bo morda napadala ali pa tudi ne in bo zastava le pozivala ljud v vojno, ki bo napadalna, se ne bo napatila zoper Turke, ampak zoper cesarske; tega pa Tach ljudu ne pove. Vara ga, kot je četverica varala njega. To je res povsem Dgčen Tach. Ne le, da vara; je tudi že odločen za uporabo Vojsile, medtem ko na koncu 1. dejanja še ni bil. Nekaj se je vmes zgodilo, o čemer pa nič ne vemo. Bravec se nepripravljen sooča s to spremembo v Tachu. Da bi šlo za nestanovitnost njegovega značaja? Lahko, a v Puffovem, ne v RTachu!

Tach zaveže ljud - Starešina: »Kot jeden mož postavimo se v boj, če treba vas braniti, vaše pravo.« Ljud te besede potrди s svečano zaobljubo: »Gotovo, o gotovo, naš gospod!«

Dejanje pa še ni končano; Hudič ne da miru, deluje kar naprej. Ko pride Grofica, ji pisar izpove ljezen. Ali jo le igra, da bi jo zmedel in Sekzlorabil, ali ga res daje strast, ni važno. Oboje je za Roba enako Neg. Njegov Tach deluje iz visokih idej - za SNL in za pomoč krivico trpečim; to ni strast. Strast ruši. Rob ne opazi, da rušijo velike Ideje še mnogo bolj kot Pvt ErS strasti. Veliki Vodje NLa čutijo v sebi Ideje kot neznansko strast, KaKi in Tito, Musso in Hitler, Rupnik in Rožman. Rob sam pokaže, kam so Zare pripeljale njihove velike ideje; da pri četverici Ogrov to niso velike PriPraideje, Rob nakazuje, ko jim pripisuje pohlep. A pri Tachu, ki ni PohlPlid? Ne Rob ne KC se načeta zavedati, kaj vse so povzročile Katideje; križarske vojne, 30-letno vojno itn.

Pisar kar direktno - na samem - izpoveduje ErS strast Grofici; krši vse FP in FKC norme SpoDo, podrejenosti, zvestobe Gosu, spoštovanja St zakona. Svoje čustvo sam imenuje »nesrečno strast, ki srce mi razjeda«. Ali pa je to taktika: priznati strast kot slabost. Strast celo opiše: »A strast drvi, kot hudournik s hriba strmega - razruši vse, zelene trave bujne, preplove jih in jih spremeni v puščavo.« Kar Romizbruh Konv retorike poceni Zapla. Pisar se opravičuje: »V navalu strastij vsak je boj zaman.«

Ko namena ne doseže, Grofica ga užaljena in prizadeta odbije («Molčite, dosti je! Gorje! Odidite mi spred očij! Zaničevanje le zasluži to vedenje vaše!«), ubere Hudič novo - njemu najbolj znano in priročno - taktiko: obrekovati Grofa. »Li veste, kaj počenja grof? Zdaj, dočim se midva tu pogovarjava, sedi brezskrbno pri drugi ženi« itn. Vse to dela - laže, obrekuje, škodi -, ker je v sebi nesrečen, ne more pa dovoliti, da bi bil kdo drug srečen: »Kje to stoji zapisano, da bi smejati smeli se in radovati, ko jaz togujem, mrjem?« Pisar je zavist. Katčeta ima tudi zavist za hud - za naglavni - greh, invidia. Temelji na narobe razumljeni predpostavki o enakosti med ljudmi; če nisem srečen jaz, ne sme biti nihče, če naj vlada na svetu enakost.

Takšna enakost je znižanje vseh nivojev na najnižjega, na dno; dogaja se v LumSocu in v LumKplu; tudi v DaSlji. Tisti na dnu bi radi vzeli tistim, ki so zgoraj, da bi bili vsi enaki: revni. To je podlaga AnGlob Ete. PePKo ipd. zavistneži, ki se jim sicer gmotno dobro godi, a so nesrečni, ker ocenjujejo, da niso uspeli v Dbi, kot bi morali, iščejo Etnačelne razloge za svojo temno strast. DaSlci, ki simpatizirajo z islamisti, ni jih malo - vse več jih je -, čutijo podobno kot pisar; to je podlaga LumMetelkove, glej Kodričevo dramo **Molotov**. Gre za AD. Šel se še nekako rešuje v SZi, **Kanje**, liki Kodričeve drame - anarhisti - pa dojemajo svet kot Weiler: »Bodi! Bodi! Ko se utrga plaz sneženi v gorah, vali v dolino se in ni mu mar, da treskne tu in tam ob krasne jelke, pokoplje jih gromeč v globokem jarku.« Ptja je zavestno pokopavala Sže - Brže, tudi NeČi ljudi -, da bi zmagala, mnogim je hote želela

zlo-S, ker jim je zavidala Not koherenco, Furlanu, Vodetovi, Cenetu Logarju. Vendar je imela ob tem tudi visok cilj, ideal kot KC. Pisar pa nima nobenega višjega cilja-ideje, le zavist. Kot DaAnGlobi. PePKo se martra, da bi vzpostavil SNar kot Absldo, a njegov trud je beden, diletantski. Bojim se, da živi iz zavisti, celo iz Sša do močnih, uspešnih, zdravih.

Dejanje se konča z nastopom zdravnika dr. Gallusa; v njem skuša podati Rob projekcijo sebe. Gal(lus) razkrinka in zapodi ničvredneža: »Prokleti pes! Sedaj sem te zalotil.« Nekaj časa je že skrit poslušal razgovor med Pisarjem in Grofico, pouči ga, »da njegovo ravnanje ni hvaležnost do gospodarja svojega«, ki jo je dolžan. Gos Tach »te je rešil, da nisi zgnil«, varuh rešuje, Katbog odrešuje - »kot zgnije pes na gnoju! Sramuj se podlosti - prepolna čaša nesramnosti je tvojih in pregreh«; vse to velja za hudiča. »Sedaj se ne odtegneš več pravici«. Pisar se še ne vda, oba si prisežeta Mašč, eden za pravično, drugi za krivično stvar. Pisar se obrne za pomoč na pekel, kamor spada: »In naj zija peklo, dosegel bom«, kar hočem. Ne bo, Gal bo ostal edini živ od nastopajočih, razen Grofice. Tudi Pisarja zadene kazen. Zmaga pravica? Da (seveda s stališča KMge), ker se Tach ni držal obljube, da se ne bo uprl.

10

Gal(lus) razlaga svoje misli tudi v 3-dejanju; je nekak rezoner, na sam potek dogajanja nima vpliva, zanj tudi ni potreben. Ni Zg figura, v drami je le po avtorjevi volji. Zastopa Hum filantropske vrste, kakršen pritiče zdravniku: »Človeštvu v prid živi naj človek.« Že že, a kaj je prid Čloštva? Marx in J. St. Mill se v odgovoru na to vprašanje tako razlikujeta, da se izključujeta. »Tu razjasnjev megle prihodnosti«. Naloga, ki jo je prevzel nase tudi Marx, za njim Lenin, a se hudo zmotil. Nekoč so napovedovali Prih astrologi, ta poklic pa je tudi Galov, je tudi zvezdogled, po zgledu Shillerjevega **Wallensteina**. Kot se je zmotil Lenin, se je tudi Gal glede Tachove Prihi, čeprav se v svojih napovedih izraža previdno, pogojno; s tem tako, da takšna napoved nima veljave-koristi.

Da počne Čl to: »Pred zlo nakano svari ga usode«, ni treba, da je zvezdogled; zadošča razum. Sam se vse Ž ukvarjam s preučevanjem svoje Prihi, premišljam, katera dejanja bodo mojim načrtom koristila, katera jim škodila. Treba je čim bolje poznati okolje, zakone ali pravila bivanja, Čl naravo, predvsem pa svojo; vedeti, kaj preneseš, česa ne, predvidevati, kako se boš v Raz mogočih scenarijih obnašal. Od malega si zamišljam Raz poteke Prihi kot simulacije in se potem odločam glede nanje. Pogoj je, da se Čl čim bolje pozna. Je pa res, da ne more predvideti Konte, da se spoznava šele polagoma, skoz pomote in SSLa, s tem skoz razočaranja (tudi nad sabo); in da v pomembnih rečeh izid tvegani, ki so nujna, nikoli ni stoodstotno predvidljiv. Včasih je treba skočiti v deročo vodo in tvegati vse. Tach se je očitno znašel v takšnem položaju. A to ni več Tach iz 1. dejanja. Tak ne tvega. Tak se drži Dne, materinega krila, Trade. Za uspešnega Zara je potreben značaj Revarja.

Gal je tudi kot zvezdogled filantrop, stritarjanec: »Tu spet pomoč deli naj roka njemu, ki ga je že udarila nesreče železna pest.« Tak je Tach iz 1. dejanja, recimo mu Tach-I. »Otira mu solze, telo mu bolno zdravi, zdravi dušo, pomaga siromaku, bedniku.« Gal ostaja zvest Tachu do kraja; zadnji ga obišče v ječi pred So.

Tach je očitno naročil Galu, naj mu poizve, kakšna bo njegova usoda. Gal to stori, po dolgem uvodu, ki je precej SpS modrost in je zato ne bom posebej komentiral; recimo »V življenju svojem sem imel dovolj priložnosti človeka strani spoznati dobre kakor zle, ne trdim, da je prvih več od drugih.« To je modrost; pa? Hoče s tem Gal-Rob opravičiti Tacha? »Saj ni med nami ga, ki bi bil angelj.« Ko postane Tach upornik, ni več angel. »Ga tudi ni, ki bil povsem bi vrag.« Obe sodbi sama drama zanika. Grofica Antonija je angel, pisar Weiler vrag; na prvi ni nobene temne poteze, na drugem nobene svetle. Se je Rob zavedal tega nasprotja v sebi oz. dramati?

Gal slavi Prij(ateljstv)o; sam je res Tachov Pril. Pa? Kakšen pomen ima to za dramo? Spet to, da opozori, da se Tach ne bi smel upreti, da bi moral ostati cesarju zvest? Pril je nekdo, ki je do kraja zvest. To je lik Pilada, Orestovega Prila, recimo v Goethejevi **Ifigeniji na Tavridi**. Izvira takšna predstava iz P*Si* ali F*D*: Her in njegov Pril? Je Pril edina oseba, ki je usoda ne zadene, zadene je pa ne, ker Pril kot lik ne živi lastnega Ža, ne izziva usode, ne hlepi po oblasti, se ne bori z nikomer, vsem pomaga in le rezonira? Usodi se ogne, a za ceno akcije; ni Agr*EkzP*ld, le spremljevalec tistih, ki krojijo pota sveta.

V takšnem Č*l*-Prilu spoznavam velik - pretežen? - del sebe. Trojka HUH hoče biti Fifi, pa je glede name bistveno bolj sodelovala v aktivnem kreiranju S*N*Dže; vsi norovci, tudi Graf Pij. Tudi zato sem jih 1986-87 zapustil, ker sem uvidel, da se ne bodo držali ob strani kot rezonerji, da hočejo posegati v uravnavanje usode-*D*be, kar je Pola. Od malega sem gojil Prilo, bil ob Prižu, ob Dinetu, ob Puču, ob Ve*R*usu, ob Pir(ijev)cu, zmerom ob. **RSD** je dokončna realizacija te moje ob-drže. Skoz Priža, Dineta itn. sem sodeloval v okolju, v uspehih, ne sam. Tudi kot Poslovodeči Odra 57 nisem bil - hotel biti - sam, Oder smo vodili kot grupa, poleg mene ne le Križaj, tudi Priž in Dine. Vedel pa sem, da moram enkrat poskusiti, kaj pomeni voditi neko grupo ali ustanovo sam; zato sem se pustil prepričati, naj sprejemem mesto ravnatelja S*N*G: predvsem iz eksperimentalnih razlogov, da se preizkusim, spoznam, kar je *Et*gnoseološki razlog. Drama S*N*G mi je bila sredstvo v mojem samospoznavanju, ukvarjanju s sabo, ne cilj; to so igralci čutili in mi - močno - zamerili; Štih jim je vladal, jih teroriziral, a se jim je - in ustanovi, ki ji je načeloval - dal ves; jaz sem se jim dajal le nazunaj. Zame so bili moji poskusni zajčki, laboratorijske miši.

V treh mescih, ta čas mi je zadoščal, sem odkril, da mi vloga Vodlja ne daje Not satisfakcije, ne zanima me, le obremenjuje me, saj me pozunanja v ukvarjanje s problemi ostalih kot *ES* mase, paradoks. Mene pa sem zanimal jaz sam, tu je točka mojega P*F*ava, skozse dojemam problem Č*l*a in sveta, tu je točka, v kateri sem *Et*fif, prav nič pa U*fif*-U*Z*nik. Če ne bi tudi sebe - in sebe najbolj - uporabil za eksperimentalno snov, bi padel v *Av*, nagibal sem se k narcizmu, k solipsizmu, kar so mi očitali. A sem bil še bolj kot narcis asket; znal sem se skoraj povsem *RR* v predmet preučevanja, v točko, kjer more biti Raz*R*ese najbolj - edino - učinkovita. Tako morem razumeti P*F*av narcise od

znotraj; glej mojo analizo **De(belu)ščka**; a enako ustvarjavec Zge. Odznotraj sem se vživljal v MOča, ki je kot PV Revar soustvarjal Zgo, PoV Sljo. Skoz Puča in/ali Rupla, s tem sva si bila dve desetletji zelo blizu, sem mogel odznotraj preučevati Džavnike. Z Ruplom vzdržujem ves čas več kot korektne odnose, tudi danes, ko je Zunmister; celo podpiram ga v njegovi proZDA usmerjenosti, sem solidaren z njim, ko ga skuša neole-vica odstraniti s tega mesta in uporablja pri tem vse metode, tudi sum Krima. Zame je primerna orientacija Poljakov, ki so povsem podprli ZDA v napadu na Irak. AnAngAmi so res dediči Stla in slaboumne le-vice, ki se ne zaveda, kaj hoče islamizem: vreči nuklearno bombo v sredo New Yorka, s tem zrušiti Zahsvet. Sem na istem kot pred pol Stola, ko sva se hotela s Prižem prijaviti kot prostovoljca na ZDA strani v korejski vojni zoper Stl Severno Korejo in Kitajsko. Bil sem za perzijskega šaha in zoper ledemonstrante a la Jaščlc. Za ZDA in zoper Severni Vietnam, zoper Castrovo Kubo, zoper trockistični Allendejev Čile, čeprav ne za Pinocheta. Ker in kjer se svet giblje v dilemi Hitler-Stalin, v opredelitvah nočem sodelovati oz. odklanjam oba. To pa lahko počnem le kot rezoner, kot nekdo, ki je zunaj zgodbe-dogajanja. Na robu vseh robov. Ne morem biti za Janšo in Būka, čeprav sta mi glede Iraka bližja, kot ne morem biti za Ropa-Kučana, čeprav imam njuno NotPolo za ustrežnejšo od De-sne. Obenem pa sem v Ruplu in v Kučanu; pač opredeljen po svojem detinstvu, po stricu Lbn Libcu in očetu Stl Komstu. Po stari teti, ki je bila stritarjanka, vsem je želela blago dobro, in po babici, ki je bila kalvinistka, svet je dojemala kot Abs zlo, Čla kot Pravca, Eto kot Prado. Le tak sem lahko ustvarjavec **RSD** kot HKD pluriteksta-micelija.

Pravkar sem razvil, kar je Rob le nakazal v liku Gala kot rezonerja. Kar trdi-uči-zastopa Gal, je le ena od mojih vlog. Morda je prav Gal tisti, ki - nehote? - porine Tacha v Vojakcijo, saj mu jo predvideva, a sam ne gre vanjo. Tudi jaz sem se strinjal z bojem - celo z vojno - za SND, a sam aktivno v njej nisem sodeloval, sploh nisem bil pripravljen v nji aktivno sodelovati. Svojo usodo sem cenil više od usode SNara, pač na osnovi svoje fije, da je SAPO zmerom - Strno - več od vsake Klde. NDM. Tudi NOB sem podpiral le od strani, čeprav Ponot. Kot sem od znotraj razumel MV-II Gradnika in Balantiča, Libdržo in FKC držo. Tudi zato sem zmogel v 80-letih v KC, obenem ko sem bil zoper Ptjo in za LD. Nobena od teh odločitev-opredelitev me ni povzela - posesala - vsega. Nekaj je v meni, nekdo sem, ki-kar je zunaj Dbakcije, s tem tudi Dbčte. Ta zunaj, ki je obenem najbolj znotraj mene in Čla kot takšnega, je Dt.

Gal Tacha usmerja: »Kri bode tekla - mnogo pa bo ran: a vi ne omahujte, grofl!« Tako sem jaz pravil Prtom in borcem za SND 1991. »Saj stvar, katero branite, je dobra, prava.« 1941 in 1991. »Sloboda drage domovine naše.« Res je, sem tudi SNclst. »Naprej, naprej, koraka ne nazaj.« A to ne velja zame, moja pota se ravnajo po Dgč - tudi drugem - scenariju; ta pa je povsem in edino moj. Delim ga le z Alo. In nikomur - nobeni instanci Tsa - ne odgovarjam zanj. Ni Očeta-boga, ki bi mu moral služiti. Le UnBDru, ta pa ni ldbog-malik oz. interes Tsa. (Zanimivo, da lahko Anln ob Est in obrtno šibki dramami odkriva zanj najpomembnejše reči. To je bistvo RR.)

Gal razvija SNcl misel, obnavlja sporočilo - ne le - **Tugov**. »Mladenič še sem čital v starih knjigah prorokovanje to, da pride ura« - vizija Vrze, a brez Maščča -, »ko bode narod naš, kar ga sovražnih navalov moč na jug, na sever je kot ovce plahe volkov trop požrešni nemilo razkropila, spet zjedini se.« To je stališče **RSama** iz 1867, že Preša. In mojega pradedca Valentina, sošolca

vajevev; torej moja DnTrad. **RSamo** uprizarja natančno to: »zjedini se pod svojim poglavarjem.« SNcl kot Refe: »pod« poglavarjem. To vrednoto je udejanjala tudi - še - Ptja: pod Titom oz. KaKijem. In bi jo rada SKC v 90-letih: pod Prletom, pod Bükom, pod Janšo. Do tega pa sem bil skeptičen že MV-II, še bolj - že zavestno - tik PoV.

»Takrat ne bo več tlačila nas pest brezsrčnih gospodarjev«, doživel sem Ite in Nemce MV-II, »ne žulili več naših medlih rok - verig okovi. Kako takrat je bilo, ko naš narod jasnejše dneve je od teh imel?« Cilj: vrniti Karantanijo, glej Abramovega **Valuka**. »Tako se spet čas povrne nam, ko vzorno zlata vzide nam prostost.« Ta zanosni govor kaže, da sta na Tacha vplivala dva tabora, dve drži: četverica Zarov z zamislijo upora cesarju in Gal, ki daje v prvi plan NarSvo, emancipacijo SAKOe, SNcl program, vendar ne reče, da je udejanljiv skoz upor. Razlika je bistvena. A kaj naj stori Tach, kako naj uresniči Galove vrednote, če ne na način, ki so mu ga ponudili štirje Zari, kajti oni edini so predlagali ES konkretno akcijo, Gal ostaja znotraj načelne retorike?

Gal gre še dlje: v Tachu vidi Mojzesa Slova, to, kar je postal kasneje Tito oz. KaKi, morda pa že Blei(weis) in Krek; Gal v tem ni jasen, igra na Inf. Gal hoče, da postane Tach Vodja Slova: »Baš vi, gospod, rešitelj ste rojeni naš, da zdaj je čas, ko mora se zgoditi to.« A kako? Gal je naložil na Tacha silno odgovornost, brez dvoma mu je v srcu vžgal tudi silno stremljenje. Vendar mu je pustil, da se sam odloči za način osvobajanja Slcev kot Nla. Ali s pogajanjidogovorom, kar vodi v diplomacijo, Blei, Krek, ali z Vojsilo, KaKi. Tako sem reagiral 1990-91 tudi jaz. Polikom - Puču itn. - sem prepustil, da izberejo način, tistega, ki so ga izbrali, sem odobril, a z roba, s pogojno odgovornostjo. Hotel sem se ohraniti enako, kot sem se pod Stlom, tudi v primeru, da bi zmagala velikosrbska NczStl opcija. Nisem šel na vse ali nič kot MBP. Ni mi bilo treba doživljati še enkrat muko Ža pod TotPtjo, to so dosegli MBP, hvala jim, veliko pa je prispevala tudi Konta: Sreča, Galove zvezde. Ista sreča, ki je bila naklonjena Slcem že v času ČD-NKNMeša, **LjDa**. Takšna sreča pa nikakor ni nujna. Pod Ptjo sem moral tudi jaz desetletja - z majhnimi premori - preživljati večkrat celo zelo hudo nesrečo.

Gal se takole izmuzne odgovornosti za prerokovanje, kot sem se ji - skoz vse Ž - jaz: »Da, človek laže, toda stvarstvo ne. Ne! v zvezdah ni laži - laži so v nas.« Sam seveda ne mislim tako, v zvezdah ni nobene resnice, Konta divja, kakor ji ustreza. »Saj vaša zvezda jasna je ostala.« To je larifari, ki pa velja tudi za Mrk kot PsZn: Ptja je enako verjela v MrkZgo kot Gal v zvezde. Ostala je čista-svetla, »ko so drvile megle se okrog.« Zdaj sledi sleparija, Tip za vsako prorokovanje: »da prava bi vam pota le kazala!« Kaj to pomeni? Ali da Tach ne bo razumel, katera so prava pota, kaj mu kaže-namiguje-svetuje zvezda; ali pa se bo zvezda premislila. Zgodilo se je eno in/ali drugo, Tach ni uspel. Namesto z zmago, s tem v Slov kot SAKO, kot SND, se je Tachov podvig končal pod rabljevo sekuro. Koliko je Gal odgovoren za to? Četverica Zarov je; tudi hudič-Judež Pisar. Najbrž tudi Gal. Sem morda tudi jaz tako svetoval Puču, da sem ga 1958 utrjeval v verjetju zmage, sam pa njegove poti nisem delil? Bi se znalo zgoditi. Leta 1963-64 zanesljivo ne, takrat sem že imel izkustva leta 1958, poraz s Ptjo, če ji Čl preveč nasprotuje. Leta 1958 pa sem tudi sam šele začel. Se spominjam točno najinih - čestih - pogovorov poleti 1958? Jih nisem kasneje, da bi se čim bolj otrešel odgovornosti, RR v svoj prid? Sem bil dozdej že dovolj sposoben napraviti Rad ARF-AK, ki bi

prinesla na dan - predvsem meni - jasnejšo resnico? Hvala Robu, ker me je napolnil k takšnemu AAF-AK razmišljanju. Ni njegova drama vredna že zategadelj? Kako naj torej skrajšam razpravo, če mi pa nudi takšne možnosti, se kaže kot velik Pot, vsaj po tematiziranju problemov?

11

Ni čudno, da sta si Gal in Weil(er) smrtna Sža. Spopadeta se pred Tachom, vsak s svojo verzijo resnice, verziji se izključujeta. Weil imenuje Gala »zločinec«. Obtoži ga, da zapeljuje grofovo soprogo, saj se boji, da bo Gal povedal Tachu, kar je videl na lastne oči: kako pisar izpoveduje ErS Grofici. To je (naj)šibkejši del drame: Demonaca oz. ČB vrednotenje. Že sem ga analiziral, pripisal PSti SeHa, Tip je za TorD, izhaja pa iz **Biblije**, iz njenega monizma in Perce. Za vse tegobe sveta je kriv Zli: Hudič. V tem duhu Gal razkrinkuje Weila: »Dovolj mi je znana tvoja lokavost, kako razpel si mreže nad nas vse, gospodu lizati se znaš lažnivo, gospo pa premotiti bi si želel. In kmeta našega bi ti zatrl, in rod Slovencev trn ti biva v peti.« Kot Nemeč je aktiven v delu zoper Slov. Da bi bil nekdo Abs zel, mora biti NemNclst. »Ni res li, da tiščiš le z nemštvom kmete, domač pa naš sovražiš jezik ljuto?« Grof K-da ni Nemeč, je Nemeč le na zunaj, a s SlovSlav dušo.

Ncl tema se razvije tudi v tem - ne le - besednem sporu. Pisar se razkrinka, ko »peneč se od jeze« napade Slave in Ljud: »Ti drzneš - kmečka para - to se reči?« Napove, kar so Nemci res izvedli med 1941 in 45: »No, pride čas in druga bode pela. Sijalo nam bo solnce s severa, in Nemcu klanjal se bo vsak Slovan. Da, bode se, to vam povem - na vek.« Rob nadaljuje z AnNem propagando, sledi Jegličevi **Slaviji**. Vizijo, kakršno je razgrnil Weil, so res imeli mnogi Nemci na Kranjskem in Štajerskem v koncu 19-Stola; najbrž velika večina. V spopadu Gal-Weil je zapopaden spopad Krim-Hraz iz **Rojstva** MV-II. Dve viziji, dva Ncla. Je tega EDč modela vsaj za nekaj časa konec? Daideologi Nace so šibk(ejš)i: spor Haider-Top(Dular) je drugorazreden.

Smola je v tem, ker se Galu ni posrečilo prepričati Tacha, kakšen značaj je Weil. Gal ga upravičeno opozarja: »Varujte, grof, človeka tega se, kot kača vas objemlje in ovija«, a zaman. Tudi Tachu je vrgel Weil v srce sled suma, tako v lastno ženo kot v Prila. Gala to prizadene, ker vidi, kako naivno reagira Tach, celo nezrelo, ne dovolj samostojno. To ga navda z dvomom, ali je res Tach to, kar je dozdej videl v njem, mu pripisoval: IdeaVodja? Sebi: »Priznati moram sam, da ni izvestna prerokba moja ta. Le sklepov moč le ta človeku je vse sreče zvezda.« Torej zvezde niso prava resnica; oz. Čl jih bere po svoje. On je odgovoren, ne zvezde. Humstališče, tudi stališče Katčete, kolikor postaja KC Humusmerjena; a to Strno je, že od začetka, saj zida na Čli Svi, na duši, ki je v presojanju in odločanju Svna.

Grof se je razkril kot slabič: »A grof? Tako nestalen je, mehak!« Mar tega Grof ni prej kazal, Gal pa opazil? »Vsak vetrič nagne ga lahko na stran.« Kako je mogel biti Gal Pril s takim omahljivcem, odvisnežem od okolja? Če je tak, je moral že prej popuščati zlim silam; v resnici je torej veliko bolj nagnjen k slabemu, kot pa je bilo to do zdaj priznано. Weila ceni, ker ju nekaj druží.

Tu se RTach RR v Puffovega Tacha - prevrtljivca. Galu se razjasni grofova usoda: »vihar pa strl ga bo v ničeven prah«. Razjasni se mu Tach, popolnoma nasproten tistemu, v katerega je sam verjel še kako uro prej, ko je v grofu uziral SI Mojzesa. Precej hiter preskok, psihološko neprepričljiv. Če je bil Gal zaradi Tachove ekvidistance do njegovega in pisarjevega govora-dokazovanja užaljen, kaže to na značajsko šibkost - ne le preobčutljivost - samega Gala, kar ni v skladu s Poz likom, kakršnega je hotel naslikati in ga je v drami potreboval Rob. Bolj ko se drama razvija, bolj razpada. Morda pa se tu kažejo že posegi Meda in Lampeta v tekst.

Tach se hitro - kot čez noč - spreminja, seveda na slabše. Grofica se potoži Galu: »Kako drugačen je kot nekdanj!« Vse zaradi sinočnjega obrekovanja, s katerim jo je Weil očrnil pred soprogom. Prej tako vesela in svetla, zdaj trpi. Še eno zlo, ki pa ga ni zakrivil le Weil - močna osebnost bi pisarja nagnala -, ampak vse bolj sam Tach, ki spreminja odnos do Ideažene. Grofica nastopa kot nesrečno trpeče bitje: »Strah pa begal duha mi je po noči v hudih sanjah. Kot pred viharjem zrak težko se vlega na prsi ti in tlači glavo mračno.« S tem da je Tach popustil Zarom, je postal mučivec Ideaže(anske), ki ga neizmerno ljubi, a je zdaj ponižana, zavržena. Že(anske) imajo čut več, slutijo, tokrat bližanje zla: »Ne da odgnati se, da zlo nam žuga.« Vse se začinja rušiti. Tu se oglasi v drami KatIdeola. Sta Lampe in Med dvignila grofico kot Kano, zato morala znižati-oslabiti Gala? Antonija: »Odvрни, Bog, nevarnost vso od nas!« Le Katbog lahko problem reši; Čl je sicer Sven, a ne dovolj močan. Kot Čl je slabič, ker ga teži izvorni greh; le z bogovo pomočjo lahko dobi pravo in polno moč. Če bi ostal Tach pri soprogi, bi morda postal SI Mojzes; ker je popustil Kači, je propadel. So psihološke neuskklajenosti, površnosti, celo nasprotja v drami le zato, ker je bolj kot RealD **Tach** KMg, s tem Katagitka?

Nastop cigana sicer Tacha prepriča, da je Weil res lopov, a grofov značaj se je že razkril kot omahljiv, v sebi krhek. Cigan pove, da mu je pisar zapeljal sestro, »sedaj pa brani se plačati zlate«, kar terjaja ciganska pravica od Zapla. Ko to sliši, se Tach obrne zoper pisarja: »peklenski Weiler ta!« Kar takoj peklenski, tj. hudič. A prepozno. Pisar je s - ponarejenimi - pismi že odšel, a ne k Zrinu, pač pa jih je odnesel k vladnim. Je za udarec usode res kriva le Tachova lahkovernost? Ni lahkovernost v tej zvezi bistveno bolj Neg lastnost, kot je bila v **LTugu**? LTugo je zaupal Nemcem, v tem ko si je prizadeval za Abs dober cilj, za pogovor-dogovor z Nemci, medtem ko je Tachov cilj dvoumen. Res se tudi Tach odloči za Vojupor kasneje, najprej je pristaš mirne razrešitve problema; to je v skladu s Humom in Katom. A LTugo ima upravičen razlog, da se opredeli za Vojopcijo, Nemci so mu pobili tovariše, starešine, jih podlo napadli v hrbet, medtem ko Tach od Dunaja ni doživel česa takšnega. Najprej je pristal na zvezo z Zari, šele nato je vlada izdrla meč in Zare zaprla ter nato kaznovala-pobila. LTugo ni preostajalo nič drugega kot SV, če je hotel rešiti Slov; v istem položaju se je znašel 1941 LRevar (KaKi), saj so skušali lti in Nemci kot Fz in Ncz akterji Slce razsloveniti, narediti genocid.

Nič takšnega ni bilo okrog 1670. Želja vzpostaviti samostojno ogrsko kraljestvo, ki je navdihovala Zare, ni izhajala iz tako Rad MePa-dileme, kot nuja Ptj-PrtoV, da se upro okupatorju. MV-De je sicer mislila, da bo mogla s pokornostjo in ponižnostjo kaj izprositi od NczNemcev in Fzltov, a Zg je pokazala, da je stavila na napačnega konja. Analogno kot Tach; AvsDž je trajala še četr tisočletja. Tudi če bi bil kot Ncl upor Zarov upravičen, ni imel

večjih šans na uspeh kot Km upori. Šele PtjOF je MV-II združila oba momenta, Kmupor kot RB in Nclboj kot NOB, v mednarodnih razmerah, ki so bile tej združitvi in obema bojema naklonjene; kot so bile naklonjene 1991.

Le Konta? Ne. Kmrepublika 1515 in SND 1670 nista bili mogoči na HS planu. Ko so uporni Km zmagovali, se niso obnašali odgovorno kot Ptja MV-II, niso vzpostavili paralelno oz. celo Anoblast dotedanji in okupatorski, Natlačenov in Rösenerjevi (skupaj Rupnikovi), glej Kocbekovo NOBD **Večer pod Hmeljnikom**, ampak so le podirali, zažigali, posiljevali, besneli, Unič(evali). To ni sodba le oblastnikov, ampak Rad MISlca, Vrhovca v **Zoranu**, v drami, v kateri simpatizira s puntarji; a dela ARF-AK. Münzer je vodil Kme in Nemčijo ne le v DžV, ampak v milenaristično anarhijo-kaos, v AD; to je Luter dobro razumel in se obrnil zoper puntarje in verske razkolnike. Na koga pa bi se lahko oprl, če ne na Pl? Analogno je lahko udeleženo samostojno Džo 1670 le Pl, tega pa Slci nis(m)o imeli. Hrti da; zato gledajo na zaroto Zrinfran bistveno Dgč kot Slci, ki bi s pridružitvijo tej zaroti postajali Hrti. Na koga naj bi se oprl Nemeč in Pl Tach, ko pa Slideja ni temeljila na historičnem pravu? Ko zato Slideje sploh ni bilo kot državne? Ni bilo niti SIMešev. Le SNL, ki pa je bil zmožen kvečjemu puntarstva, kakršno je uprizoril **Zoran**. Z vseh strani same nemožnosti. Če so hoteli Sdramatiki podati jasne odnose in cilje, so se morali vračati v Karantanijo, **RSamo, Valuk, Ljuba**, k polabskim Slavom, **Tuga**; v kasnejši Zgi niso mogli najti primernih opornih točk. Tudi v letu 1670 ne.

Grofica Tachu pove, kje je vzrok za to, da so krenile stvari narobe; ne v usodi, ampak v Tachovem napačnem ravnanju. Ni krivec le pisar; ta je res zel: je »kot zvita kača, da svoj plen omami.« Kriv je sam Tach, in to jo boli: »Žge me noč in dan kot ogenj.« Bistvo je: »Odkar ste z Ogri se sklenili v zvezo«, prav za prav niti ne s Hrti, ki so Slavi, ampak z Madžari, »odkar s pisarjem delate posvete, moči nesrečne vladati so jele.« Grofica razloži svoje stališče, ki je Katstališče: »O da vrnil bi se prejšnji dnevi!« KC ima v sebi Strno vgrajeno potrebo po ReFe; tudi DSKC. »Pustite Ogrov zvitih zle nakane!« To je stališče tudi v letu 1848, ko delajo Madžari Ncl Revo, ki je po eni strani celo LR, vsaj kot AnPIK, AnFD. »Saj smo mogočni, smo bogati, srečni.« Mi, namreč naša Dn: grof, grofica in njun sin. Zakaj se vtikati v probleme Dž in vladanja? Bistvena je IntDn. Je hotel Rob z dvema med sabo zelo Raz likoma, Galom in Ant(onij)o, pokazati-izraziti svojo Not razcepljenost med RLH-UHo in KC-Int(imizacij)o?

Ta problem ni bil le Robov, bil je Tip za mnoge duhovno razvitejše Kane tistega časa, posebej pa po 1918, po propadu Avslegitimitete, zveze prestol-oltar. Koc(bek) v obeh svojih - izredno zanimivih - mladostnih dramah, v **Plamenici** in **Materi in sinu**, eksplicira natančno isti problem-temo, a se zelo jasno odloči, da IntDn - starši, FP Varuh - nima prav; podpira odhod otrok v svet, zapustitev starševske varnosti, prav tega, kar zagovarja Anta: našega bogastva, naše sreče, ki je le Pvtz. SPED temelji na Antinih vrednotah. Simč v **Mladosti** razkrinkuje Db akcijo Ptje-PrtoV tudi zato, ker Unič IntDne, Snežnino. Vomb kaže v **Napadu** in **Razvalu** isto: Unič Verine in Rezkine - Vinkove Dne. Pa Kremžar v **Razpravi**, Papež v **Svetinji**. Anta zastopa - s stališča UHe in boja za RPP vseh ljudi - preozko, egoistično držo: »Za srečo meni vas samo je treba. Erazem, tu soprogo imate zvesto, in dete drago naj ima očeta.« Tudi ČD ni šla tako daleč v enostranski intimizaciji. V ČD je zmerom treba konotirati boj za Slov, ki teče na Db - celo na Pol - ravni: glej KersJur **Vice** (**Berite**

Novice!), Poz junak dr. Dragič ni le ErS usmerjen, celo bolj je borec za Slov kot SAKO, ni le Kulnik, ampak predvsem Polik. Podobno je v **Svojih** itn.

Tach sicer brani UH vrednote, a se je že vdal tudi PohlPld sanjam; v sebi je razdvojen, a ne ostane RazcDč; svojo Not razcepljenost reši z enostransko - celo Voj - radikalizacijo, kot jo dr. Donat v **Operaciji**. »Kot nož me režejo besede vaše.« Če bi Rob razvil ta vidik, bi bil predhodnik dr. Mlakarja, **CanDuše**. Žal ga ni. »A prazen je vaš strah. Saj le pravico zahtevam jaz za-se s pravičnim sredstvom«, Vojbojem. »In če dobim - saj vam dobim in sinu, da, da očeta bo slavil sin-knez.« Tachova tako razumljena intimizacija pa je bistveno Dgč od grofičine. Ni zvestoba Tradi, nadaljevanje PnM-bitu, ampak nagrada za udeležbo v vojni, ki ruši Tradrazmerja. Postati knez ali nadvojvoda je seveda nekaj povsem drugega kot ostati na svoj fevd omejeni spodnje štajerski grof. Eno je vladanje v Gradcu ali kneževskem Celju, drugo na gradu blizu Konjic.

Ženino rotenje je zaman: »Nikar, nikar! Odtegnite se hitro, dokler prepozno ni.« Je že prepozno, alea iacta est. »Ne morem«, v pismu Zarom, ki ga je Weil že odnesel, je potrjena njegova odločitev, ki se vse bolj kaže kot stava na ambicijo: na mesto kneza.

Uporabljeno je še zadnje sredstvo, da bi se Tach omečil; nanj pritisne NeČi otrok, sin Mirko. (Ne Friderik-Fritz; po isti logiki ne bi smeli pisati Friderik Celjski, ampak Mirko Celjski. Ni šel Jurč v svoji **Veri** v to smer?) Mirko je nesrečen, ker bo oče spet odšel; sprašuje se, ali »so ata hudi? Saj nimajo me radi, kakor vi«, kakor mati. Oče mu zatrjuje, da ga enako ljubi, a popustiti mu ne more, ker je sprejel svoje obveznosti. Ne omeči se niti pred tako SeH presunljivo - žal Konv napisano - ženino prošnjo: »Erazem! Žena prosi vas in dete: pustite zveze vse! Za dom skrbeč imetja mirno pridobimo častno, gradov pomnožimo število trdnih, podložnikom naj v miru sreča cvete.« Ta govor pokaže, da Grofica nikakor ni tako Idea nesebična kot JKr; prav dobro se zaveda, koliko je vredno premoženje. Tudi nji je do tega, da ga Dn pomnoži, a ne z vojno, vojna je preveliko tveganje in je napačna, ko gre zoper prestol, s tem zoper oltar.

Naj tudi tu omenim paralelo s sabo. Ko sem bil ravnatelj Drame SNG, sem bil tudi pod trajnim pritiskom Ale. Ala je bila od začetka zoper mojo odločitev kot Dbpromocijo; a je v začetku mojo smer tolerirala, puščala je, naj se vidi, kaj bo iz zadeve. Videlo se je prej, kot sva pričakovala. Postajal sem živčen, nesrečen, nehal sem spati; ne le zato, ker sem se preveč gnal v službi, ampak predvsem zato, ker sem vse jasneje čutil, da hodim po napačni poti. Postajal sem razdvojen, RazcDčPld, se celo že razkrajal, RazkrDč-Pld. Mene namreč ni motiviral še višji Dbdvig, ki se mi je - otipljivo - ponujal; NDM. Nasprotno, demoraliziral me je, kot poldrugo desetletje prej, ko sem bil nadebuden Zihervlov asistent na ff. Grozila mi je ista nevarnost kot 1956: OIS, s tem pa AD, absurdistična SZ fija dr. Minskega iz **Dia**. Ala je to zgodbo poznala enako dobro kot jaz; ker me je ljubila, jo je skrbelo zame. Z enako nujo mi je svetovala, da službo pustim, kot Anta Tachu.

Odločil sem se v nasprotju s Tachom; njega je mikalo kneževstvo, zmaga v DžDbi, mene ne; kolikor je bilo v meni podobne ambicije, sem jo 1955-1958 izživel, do kraja. Eksperiment mi je že pokazal, kaj sem, kaj je v meni, kaj želim in hočem, kakšne vrednote imam za PriPra; direktorovanje mi po treh mescih ni bilo več potrebno. Ozir na višje KldDb vrednote me ni določal, niti

malo ni name vplival. Tedaj sem že v sebi opravil s kakršno koli vero v DbZgo, v Nar ali Dbo. Imel sem ju za ObDb, dejansko že za lDb. Nič me ni priklepalo na to, da bi ostal direktor. Pritiski name, s strani igravcev, Umet sveta, Pole itn., ki so se skoncentrirali, ko sem jim sporočil svojo odločitev, so bili zame prazni, zrak. Še najmanj so me mogli ujeti na Etodgovornost, češ, ne smeš zapuščati Drame SNG v zanj tako važnem obdobju, po Štihovem izgonu, po leta trajajoči krizi v ansamblu. Menili so, da me bo Etpritisk zvezal, vsaj prestrašil. Ni govora, da bi me! Ko so to uvideli, so mi - hudo - zamerili, me imeli ali za cinika ali za neodgovorneža ali za nesposobneža; ali za vse troje skupaj. Baš me je brigalo, kaj mislijo. Da bi si dokazal svojo SAPO moč, nisem izpeljal niti svojega prehoda v kako drugo primerno - dobro plačano - službo. Dal sem odpoved in odšel na rob, kmalu v Drulovko; v brezposelnost oz. zgolj v pisanje, ki je bilo priprava na **RSD**, a tudi že **RSD**, glej mojo bibliografijo iz začetka 70-let. Naredil sem še en eksperiment, tokrat zgolj na sebi: ali bom vzdržal samoto v Drulovki, nad kanjonom Save, kjer sem živel v leseni kolibi od nedelje zvečer do petka popoldne sam. Vzdržal sem. Šele na tej bazi sem mogel postati trdnejša SAPO in pisec **RSD** oz. ustvarjavec DgZn-Fije.

Ala je bila ves čas na moji strani, tudi v razmerah, ki so se gmotno za vso Dno zelo poslabšale; glavno finančno breme je nosila ona, bila je Profa na Gimni. Oboje, moje vzdržanje preizkušnje, njena vztrajnost in moč v gmotno skrčenih razmerah, je utrjevalo najino razmerje kot PriSo. Tedaj je začela tudi sama pisati, **Čudozgone**. Problem sva rešila. Šla sva sicer še skoz Raz preizkušnje, a rešitev vsake je pomenila stopnico više v zidavi lDdr in BSAPo trdnosti. To je Dgč Eta od DbEte, nastajala je DgEta. Danes sva na vrhu tega razvoja - še zmerom moram govoriti o razvoju, kljub telesnim slabostim. Tach si je tak razvoj sam onemogočil. Je pa res, da mu je žena nudila le varnost (kot srečo), mene pa je (pre)usmerjala v nova tveganja, toda v prava - od lDdbe k Dti.

Zato lahko zatrdim z vso odgovornostjo in veljavo Čla, ki je preživel Tacha za več kot tri desetletja: kakor sem živel, sem živel v skladu s svojim Not namenom, izpolnjujem svojo nalogo, moje Ž je uspešno in smiselno. Ubogi Tach pa stoka v sklepnem samogovoru 3-dejanja: »Gorje! Tak ni bil moj namen nikdar.« Sel mu je namreč prinesel pismo Zarov, bere ga in pada v OIS. »Že bojna tromba kliče - v brambo ne, kot mislil sem« - laže si! -, »ne nad sovražnika, marveč - nad vlado dunajsko, cesarsko.«

12

Četrto dejanje se godi »v Tattenbachovi palači v Gradcu«. Grofica je še bolj nesrečna, kot je bila. »Tema je dušo mojo zagrnila, tema, stotero strašnih slutenj« itn. Sprašuje se, a ne najde odgovorov: »Zakaj na pomlad smo se preselili iz gradu v mesto? Zakaj Erazem poveša glavo?« Zakaj, zakaj. »Vse tajno, strašno tajno je krog mene.« Tach in Zari so napol v ilegali. Za PtjPrte MV-II je bila ilegala sicer skrajno nevarna, mnogi so končavali z mučenjem na okupatorski in Dmb policiji, a obenem je dajalo smisel; Tachu ne. Nič ne gre, kot si je želel - če je sploh dobro vedel, kaj hoče. »Vse šepeta, vse skriva

nekaj v sebi.« Ilegala MV-II je bila skrajno učinkovita, ilegalna Zarov ne. Anta niti ne ve, ali je njen soprog zares Zar. Med zakoncema ni več Priodprtosti.

Tach ni iz iste snovi kot Zrin. Ko Zrin obišče Tacha, je poln vere in navdušenja, kot Puč 1958 in 1964: »Vse trdno! Razburjen je po Ogrski ves narod in vstaje, boja komaj pričakuje. Zavezniki trdnjave čuvajo, le prapor zavihra naj skoro.« Tach pa je, kot sta bila 1958 Priž in Kos: »Huda bo. Pazimo in na vse moči skrivajmo!« A kako bomo zmagali, če se bomo predolgo skrivali? Zrin navaja, kdo vse je pristopil k Zarom: »Glavar Goriški, Karol Turn« itn. »Mihajlu Korobitu sem sporočil, da Avstriji poslednja bije ura.« Puč je trdil, da bo Ptjoblast v Slji padla, če vzdržimo 14 dni; teh 14 dni je nekajkrat podaljšal, veroval je kot MoM MV-II. Ko sem Puča kasneje opozoril na te njegove res bedasto-noro naivne izjave, se jih ni spomnil; Čl vse prerad pozabi, kar mu ne gre v račun in mu ni v čast.

»Poslal sem dvanajst tisoč zlatov Turkom, priklenil ožje jih na svojo stran. Privržence ima Rakoczy zbrane v Košicah, krči se avstrijska vojna« (=vojska) »od dne do dne na burnih tleh madjarskih, pet tisoč Vlahov« - tj. Srbov, kasneje so imenovani Morlaki - »in Primorcev krepkih posebej na Hrvaškem sem nabral.« Tako sta se pogovarjala KaKi, tako bi se rad Puč, a v MGGi za tak pogovor ni našel sogovornikov; tedaj so se Zajc, Šel ipd. zmrdovali nad zadevnim aktivizmom, Rožanc pa se je sploh držal proč. Tach je res, kot sta bila PrižKos; namesto da bi organizirala ilegalno-upor, sta opozarjala na nevarnosti in se vlekla iz šlamastike, stvar sta imela za šlamastiko. Tach: »A moj namen prvotni bil je, Zrinski, odstaviti z orožjem svétnike.« Nisem kriv, jamra Tach, hotel sem zgolj dobro, kot ubogi Tor v SeH fazi svoje dramatične. »Gorje nam, ako pride stvar na dan!« PrižKos sta se nam ostalim poleti-jeseni 58 uprla, imela sta posrane gate; tako smo ju ocenjevali.

Zrin daje Tachu pogum kot otroku; Tach je vsak hip bolj klavrn: »Z neznatnimi nikdar ne bode sredstvi velikega dosegel smotra mož.« Tach nehuje biti mož, vemo pa, kaj je recimo za Levsu, **Ltugo**, mož, naj citiram: »Trd bodi, neizprosen, mož jeklen ...« »Pomisli vendar: Celjski knez postaneš, češčen, bogat, mogočen, slaven knez!« Že že, odgovarja Tach. »A kaj je treba zdaj? Počakajmo! Zbral sem šest tisoč Km, čakajo le na moje povelje, a ...« Zrin mu razodene načrt o izbruhu vstaje; podrobnosti ne bom navajal. Voj načrt za mojo temo kot ES snov ni pomemben. Naj navedem le konec razlage: »Nad Ptujem na ravnini nedogledni pridruži moji moči svojo moč! Potem se vkupe Gradca polastiva.« V stvarnosti pa je le nekaj čet Zrinskega plenilo po SIŠtajerskem, tako vsaj navaja UZnik Puff: »So konjiki Zrinskega iz Čakovca izropali in požgali« (?) »Svetinje in Malo Nedeljo. 7. marca so spet vpadli v Celjsko okrožje in požgali sv. Florijan pri Žetalah in druge kraje.« Požigali torej niso le uporni Km, **Zoran**, ampak enako vojaki grofa in bana Zrinskega.

Par Zrinskega besed, pa je - vsaj za nekaj časa - Tach potolažen, kot otrok; že se vživlja v vlogo zmagovalca, enega od šefov AvsDže: »In krog oblastnih svétnikov na dvoru poklanjal bo se zmagovalcem - nam. Pač bode čutil cesar v oni sili, kje klije moč države, - da le v nas« - MI, MI, MI! - In že pritegne Zrinskega Vojplanu, razloži še svojega, ki je prav tako povsem Vojstrategija: kako bo njuna vojska obkolila Gradec itn. Oba sta navdušena, svoj upor imata za SV. Kot Prti leta 1941 in Puč 1958 in 1990-91. Zrin: »Pripravljaj skrbno se na sveti boj!« Izraz SV (ali St boj, gre za isto) uporabljam ves čas v **RSD**, ES analiza dram mi kar naprej potrjuje, da ga uporabljam korektno.

A ko se zdi, da se Tachu sanje že izpolnjujejo, ga obišče Km Marko in mu pove: »Armada silna je vršela mimo ob Dravi na Hrvaško, krvava bode kmalu vojska« (=vojna) »čujem«. Vendar so tudi dobre novice: »Drvarji pa in rudokopi v gorah ustavili so delo. Na boj za grofa, klikajo po selih, žele orožja in vodnika - vas.« Tu se kaže bistvena razlika s **Punto** in **Lovom** oz. z NOBD. V LRevi si rudarji in drvarji izberejo Vodjo izmed sebe, Gubca, Tita, Km-delavca, ne pa Pla. Nikdar ne kličejo: na boj za grofa! Ampak Grofu S! Zarota je zožena na upor lokalnega Pla kot reakcionarnega Razra tudi glede na monarha. Refe.

Sledijo prazna mesta v dram(aturgij)i; ponavljanja, o Pisarju, Grofica spet in spet stoče in roti. To niso zadrževalni momenti, to je nezanimiva in v drami že iztrošena snov. Ni več informacija. Tach le variira, kar že poznamo: »Naj vodi tudi Zrinskega in druge pohlep časti, bogastva in moči, jaz hočem le ponižati do tal ohole glave dvornih svetovalcev.« Torej Mašč, prestiž; slab razlog za vojno. Kvečjemu Pl razlog; Tach se vse bolj razkriva kot Pl tistega tipa, kot jih - kot Neg - opisuje Druon v **Kraljih**; recimo grofa Artoiškega.

Nov moment je le nastop Duhovnika. Je Lobkowitzev odposlanec; še en dokaz za pakt-blok: prestol-oltar. Klerik prinaša sporočilo: Zrin (Tach) »lahko se reši.« Zadnja šansa; dvor jo ponuja kot milost. »Prosi naj za milost!« To je v skladu s KCĔto. »Dosegel jo bo. Toda hiteti mora in naklep nemudoma razdreti.« Nekaj takšnega nam je ponujal Stane Kavč(ič) spomladi 1964. Skušali smo se pogajati, na znanem sestanku z uredniškim odborom Pers -, a so mu bolj radikalni vzeli mandat za dogovor, se odločili za likvidacijo Pers; spet je zmagal Stl v Ptji.

Duhovnik: »Takoj, ko boj se vname, bodo namreč zgubljeni vsi zarotniki. Rešitvi je odsojen čas poslednji.« Tachu osebno pa: »Poskusite nazaj, dokler je čas!« V tem pomenu se ne 58 ne 64 nihče od MGGe ni odločil za »nazaj«; Prižkos sta bila že vsaj leto dni zoper Pučevo eskalacijo, torej sta ostajala sebi zvesta. (KasO: berem, da se postavlja SrKos za Puča, čeprav je bil tedaj - obakrat - povsem zoper njega, z mano, VeRusom, Tauferjem itn. niti govoriti - se srečati - ni hotel, iz prepričanosti ali iz strahu? SrKos si je zadal za nalogo potvarjanje dejstev Zge.) Izdov ni bilo. Polagoma se je odmikal in 1960 odmaknil le Hudeček; v Pers ni sodeloval. Odločil se je za danost, za službo Ptji; manjkala mu je Not trdnost. Ni čudno, da ga je slaba vest po 1990 naredila za uda DSD. Železna logika.

Grofica zdaj še bolj pritiska. A naj nadaljujem s paralelo z Alo. Ala je bila 1958 in 1964 povsem na moji strani, do kraja me je podpirala; nasprotovala mi je 1970, ko sem bil ravnatelj Dbustanove, ne pa takrat, ko mi je Ptja grozila in me PPP preganjala. Razlika je bistvena. Grofica Tacha demoralizira, Ala je meni vcepljala pogum, da naj prenesem sramoto v Dbi, ki bo huda, ker če bom odstopil kot ravnatelj po zgolj treh mescih vladanja. Ala je podpirala mojo Ĕtmoč, ni se ozirala na sramoto, Grofico pa je zagotovo strah-sram posebej pred sramoto, ki jo bo - in jo je - zadela.

Tach je vse bolj cunjast; sklicuje se - pred ženo, sabo - na svojo NeČi: »Ne teši-li zavest dovolj vam srca, da sem nedolžen?« Jaz sem že dolgo - od detinstva - vedel, da nisem NeČi, da Čl kot tak ni NeČi; tudi zato mi je bil Ĕkzm tako blizu, glej Sartrove **Umazane roke**, že **Muhe**, Cocteaujev **Peklenški stroj**. Čeprav mu Grofica verjame - ali se dela, da mu verjame, se sili verjeti mu -, ve, da sklicevanje na NeČi žrtev nima moči: »To me s strahom polni.

Nedolžna žrtev često prva pade.« Tach nima izgledov za rešitev, zamudil je tudi zadnjo priložnost.

Konec sledi kmalu. Četrto dejanje se konča s prizorom, da vstopijo v Tachovo bivališče Sodnik z vojaki. Aretirajo ga. Namesto da bi Tach pokazal pogum, vsaj kljubovalnost - Puč ju je, v zvrhani meri - enako kot Tito leta 1924 pred sodiščem in Tončka Čečeva, pa Slava Klavara pred puškami, se združne sam v sebi v smrkelj; prej nikoli, zdaj pa se obrne na boga: »Moj Bog, li ni pravice?« Seveda je ni. Kot da zrel Čl tega ne ve, kot da tega ni dolžan vedeti. Tach je že na kolenih, že kliče boga na pomoč. Kati imajo boga v glavnem za to: da se nanj spomnijo in od njega terjajo, naj jih reši tedaj, ko so v zosu.

13

Peto dejanje se godi v zaporu: »Preprosto opravljena soba, sredi nje miza in nekaj stolov.« Tach čaka na izid sodbe; strah ga je. »Srce mi je nemirno, težko diham.« Še upa: »Zagovor moj je bil pravičen, silen.« Zna stvarno presojati, trezno misliti? Je kdaj znal? Ni ves čas preveč veroval vase, v svojo veličino, ki mu jo je Gal(us) -(ne)hote - spodbujal? »Oprostil bo me, nadeja mi pravi, a s strahom vendar čakam še sodnike.«

Vse Ž me je bilo strah. V detinstvu pavor nocturnus, nato bojazen pred ljudmi. Strah sem Ponot v bojazen kot Ekzm pojem, kot trajno Dušstanje Čla, predvsem v SZi. Vse Ž pa sem se tudi boril zoper strah, grozo, tesnobo; uspešno. Strahu nisem pregnal iz sebe povsem, to se ne da, strah v meni je »genetski«, je RR v Stro, ki me določa, pa vendar, razvil sem sile, s katerimi se zoper strah borim, ga premagujem. Starejši ko sem, manj mi je do lastnega Ža-obstoja, zato je strah vsaj na eni ravni manjši. Od malega sem razvijal - stopnjeval - borca v sebi. Ko sanjam preganjanost, preganjavce v nočni mori gledam, jim zmerom pokažem lice, jih celo napadem. V meni deluje pogum zoper strah.

Trajen in zelo stvaren strah sem doživljal od konca oktobra 1958 do spomladi 1959, ko sem se moral po večkrat na teden javljati na policiji na Prešernovi, kjer so me zadrževali in zasliševali tudi po 16 ur na dan; zasliševalec mi je v nekem trenutku, ko je odkril, da me ne more streti, zagrozil, da bom ostal v sobi, kjer me je mučil, vrata niso imela kljuk, da bom dobil kazen 10 let zapora; in to res za nič, ne kot Tach, ki je bil kaznovan za Vojupor, vsaj za njegovo sopripravo. Tiste mesce sem bil dan in noč v sebi soočen s strahom, tj. s predstavami, kakšna bodo ta leta, kako jih bom prenesel, saj se nisem imel za junaka. Puč jih je prenesel odlično, je iz trdne snovi, iz jekla, zato kot nalašč za RevPolika. Jaz sem kot MOč, ki ga je zapor 1929 po svoje strl; pozneje se je navadil na mnogoletne zapore, a v prvem je popustil oz. se zbegal, posledice tega pa so ga opredelile za vse Ž, predvsem kot člana Ptje, drugi o teh zadevah niso nič vedeli, ne PV, ne PoV.

Pomiril sem se šele po procesu zoper Puča, marca 1959, ko so me tudi nehali zasliševati, čeprav smo ostali vsi trije - tudi VeRus in Tauf - še več kot leto dni v preiskavi. V tem letu sem dosegel celo do tedaj svoj največji Not mir; tudi zato, ker sem presodil, da Puča nisem izdal, obenem pa ne izzival

zasliševalcev oz. za njimi stoječih, jih ne prisilil, da bi me skušali povsem zlomiti, to bi storili z dolgoletnim zaporom. Posrečilo se mi je priti skoz šivankino uho, tako sem presojal. Imel sem srečo, da pritisk name ni bil večji, kot sem ga lahko vzdržal. Poleti 1959 sva oba z Alo doživela Not prerojenje, bližanje Kršu, Not red, kakršnega prej nisem poznal, nekak Psbudizem, ekscesivno doživljanje lepote stvarstva. Motilo me je le to, da je sedel Puč. Vendar je sedel predvsem ali celo izključno zaradi svojih dejanj. Nisem - ostali nismo bili - kriv(i), pa vendar, povsem se občutek GhKe le ni iztisnil iz mene. To me je motiviralo, da opustim prejšnji tip Ža, Lbn, absurdizem, in začnem pot Isa Dti. Iz teh in drugih razlogov lahko rečem, da odznotraj razumem tudi Tachov strah v ječi, strah v pričakovanju sodbe.

Sodnik mu sodbo prebere: kriv je, obsojen na S. Tach se sesuje: »Za Bogal Smrtno sodbo? Nemogoče! Zaslužil smrti nisem. Smrti ne.« Smrtno obsodbo ne morem razumeti od znotraj, ni me zadela. Ne morem se prenesti v položaj Nagodeta ali Diehla ali Oswalda, Hacina, Rupnika, Toneta Tomšiča, to doživetje ostaja onkraj mene; zato ga ne bom komentiral in sodil oz. le na zunaj.

Na poslovilni obisk pride Gal, to more, ker je zdravnik. Tach mu pojasnjuje svoj primer; da je »zastonj poudarjal, da je žrtev spletk«. To je bil, pa vendar ne. Dž se je dejansko počutila od njega, od njegove grupe ogrožena. Analogno v mojem primeru 58. TaSDž je bila Tot, grupa Revije 57 pa si je prizadevala za vzpostavitev pluralističnega sistema. Najprej Raz idej, SvM, Sv objavljajnja in druženja, nato se oblikujejo stranke kot organizacije teh Raz idej (in interesov). Kar smo počeli, je dejansko bilo spodkopavanje Stla oz. Sockoma kot Totsistema, v katerem vlada le ena Polopcija, ta pa - misli, da - ima v vsem prav. Ravno pravico na ta edini prav smo ji - s Fijo - spodbijali, odrekli. S stališča Dže sem bil res kriv. Sem imel srečo, da me ni bolj zatolkla (VeRusa, Taufa, a tudi Dineta, celo Zajca in Šela, čeprav sta bila v zadevi precej neizrazita). Puč me - nas - je res gnal dlje, kot smo bili pripravljeni iti, a to ni bila spletk, čeprav je marsikaj - poudarek na ilegali, na odkriti Poli - pred nami, ki smo bili zanj le Kulniki, skrival. Bil sem kvečjemu žrtev usode, ker sem se rodil v TotStl sistem. Pa bi bilo res boljše, če bi se rodil pol Stola prej, kot Rob? Ni bil prav čas Stla edinstvena izkušnja za premislek o Člu-svetu? Ker me Ž ni zlomilo, morem tudi Ptjo jemati K-milost. Verjamem, da Puč tega ni mogel, preveč je pretrpel, izgubil je mladost, bil tudi kasneje izločen iz normalnega Ža, postal izgnanec ipd. Vendar tudi zato, ker se ni hotel toliko prilagoditi bivanju v Jugi, kolikor smo se razen njega vsi, tudi Zajc, Šel, Graf, Snaj, da ne govorim o velemejstru Prikra SrKosu.

Po Galovem obisku pride k na S obsojenemu Menih. Ta pa razvija KatÉto, ki naj bi spravila dramo - njeno sporočilo - v sklad s pravo RPP. Menih je - podaja, zastopa - nov moment v drami, še bolj eksplicira, kar je trdila-verovala že grofica Anta. Ona s čustvi, menih je teolog.

Kot da je prizor z Menihom drami dodan. Že pozdrav, s katerim se Menih uvede: »Na veke hvaljen Jezus Kristus!« Ne le hvaljen, ampak na veke. Uvedena je vrednota Ve. (Večine Katvrednot ne bom podrobneje komentiral, sem jih že večkrat NDM v **RSD**. Le opozarjal bom nanje, jih podčrtoval.) »Prišel sem te tolažit.« Ne več vas, grofa, ampak tebe, obsojenca, ki pa je sin Cerkve, njen podložnik. Menih je glede na Tacha njegov Oče. Tach to vlogo sprejme pri priči, Menihu reče: »Oče!« Ta hip je že v pomenskem polju, ki ima

svojo zakonitost in Not integriteto. S stališča RLHa se Tach prav v odnosu do menih-klerika šele zares zlomi; s stališča Kata pa dobi kljub Si možnost odrešitve. Kakor kdo gleda.

Tolažba je FP, glavna vrednota FKCe. Čl je šibak, potreben tolažbe. Tako deluje tudi Hvastja v **Hlapcih**; Jerman se mu smili, nekako je z odlokom, da je prekomandiran na Goličavo, tudi Jerman v zaporu. Hvastja mu direktno pove, da mu je prinesel tolažbo. Tolažba je tu izraz medČl - IpK - solidarnosti; Hvastja Jermanu pove, da čuti z njim, čeprav njegovega fizičnega položaja ne more spremeniti. Pokaže mu, da ni sam. Morda je najhujše, če se Čl počuti osamljen. (Mene je najbolj strah - pozimi me je ta strah prav preganjal -, kako bom preživel, če bi ostal sam brez Ale.) OIS je kratica za tri stopnje: za O(samljenost), ki je I(zgubljenost), kar vodi v S(mrt) oz. v S(amomor). FKr je tudi Tolažnik, MBB je tolažnica, bitje, h kateremu se Čl zateka, ko ostane brez drugih opor. Tolažeči bog je konstrukt, potreben Člu, da se obdrži. Sem nadut, ker odklanjam tolažbo? 1958. leta sem prenesel stanje, ko takšne tolažbe ni bilo od nikoder; okolica se me je izogibala - mene in moje majhne grupe, ki pa se med sabo ni tolažila, ampak se je nenehno in Rad analizirala-secirala; k temu je največ pripomogel VeRus, tedaj naš Vodelj. Tudi Ala me ni tolažila; tudi z njo sva analizirala in se sooblikovala. Tolaži nekdo, ki je ali od zunaj ali od zgoraj; ki sam ni zapleten v zgodbo trpečega. Katbog je kot nalašč za to: Strno je nad in drugje od Pska, čeprav tudi v njem.

Menih pridiga: »V Boga obračaj up!« Upanje v boga je neuničljivo, ker je bog v Pskovi duši; bogova eksistenca je odvisna od vere Čla vanj. Zato je Menihova izjava koherentna: »Glej, On jedin pomoč je tvoja.« Naj vsi odpovedo in me zapustijo, Not bog ostaja, dokler ostaja moja Nota in vera Vanj. Sam takšne osame nisem nikdar doživel. Morda še najbolj kot najstnik; a brž ko smo se povezali Priž, Dine in jaz - že MV -, sem bil zaščiten od tesne, Int grupe, ki pa ni bila prvenstveno namenjena temu, da bi se spromovirali, kot so se Štirje pesniki, ampak da bi tvorili prostor - pomensko polje -, znotraj katerega bi se analizirali, med sabo dialogizirali, se spodbujali k ustvarjanju. Takšna »zaščita« je seveda Strno Dgčna od tiste, ki jo nudi Menihov bog Tachu. Katbog terja le popolno predanost sebi, Siz - kenozis - Čla, medtem ko je moja-naša grupica (trojka, po maju 1945 četverka, zraven je prišel Tit) terjala, da postaja vsak od nas čim bolj SAPOEV.

Drama postaja agitka - Menih: »Kdaj je bilo čuti, da one bi prezrl, ki so se k njemu z vdanostjo, zaupanjem zatekli?« To zatekanje ne vpliva na Dž in sodno oblast; oblast bo Tacha usmrtila. Zatekanje vpliva le na Tachovo psiho, potrди ga tudi KC, ki da tudi največjemu zločincu odvezo, seveda s pogojem, ki ga Menih striktno navaja-terja; da se bogu skesanec povsem vda. Izraz vda(ja) je natančen. Za Tot vdajo bo dobil v psihi v zameno Not mir. KC pozna Mag postopke, s katerimi svojo psihoterapijo perfektno izvaja. A tu je kot v magiji: Čl jo mora sam hoteti. Tu se potrди Čl Swolja: da se Svno odreče sebi kot posebni POi.

PsihoTera(pija) počiva na Tiji: »Krv, ki jo pretil je naš Zveličar, deležen tudi ti si.« NDM. Tudi v **Obsu**. »Tudi zato se ž njo odprl je milosti studenec.« Ubogi Čl se more Not ldn s Križanim; čuti bogovo solidarnost, celo istost obeh usod: oba sta bila obsojena na S. Prepričljiva teorija-Maga.

Ne gre le za Usm; enako za Pravično sodbo. Tach ne pristane na pravičnost sodišča, ima se za NeČi žrtev. FKr pa mu nudi novo zatočišče, neodvisno od Čl

pristranosti, od interesov Dže, cesarja in vladnih svétnikov. Katbog je Abs nepristran, ker je enako visoko nad vsemi, nad cesarjem in tlačanom. Zato se lahko Čl le od Njega nadeja ne le pravice (RPPa), ampak tudi takšne vsebine sodbe, da bo oproščen. To upanje traja do trenutka Si. »On tvojega življenja vzel bo knjigo, pregledal tajne tvoje misli v njej, pravičen bo, a tudi mil sodnik.« Zapeljiva ponudba Krštije. Jasno, da Tachu takšne besede silno godijo.

Sledi vzgoja. »Lepo, moj sin. Udano trpi bol, posnemaj vzor - Rešitelja sveta.« Trp naenkrat ni več muka, ampak prednost; šele ko trpi - in čim bolj trpi -, se Čl približa bogu. Iz zapostavljenega, zavrženega se Čl-verniki RR v izvoljenega. Za ta izjemni preokret mu ni treba nič drugega kot verovati v KC Tijo; izpolnjevati cerkvene pogoje, sprejemati zakramente ipd. Prav za prav silno lahko, vsakomur dostopno. Zadeva kot PsiTera deluje tako perfektno, da se res zgodi, kar napove-obljublja Menih: »V kreposti Bog ti bode moč podelil, pripravljen bodeš stopil pred Boga. Zavestno bodeš pred nemilim svetom kot mož umiral, trden, neboječ.«

Vsaka Menihova beseda je balzam za Tachovo dušo. Tach ga sprašuje, očitno ga to posebej močno skrbi: »O hvala vam za te besede, očel! Vi mi verujete; ne boste torej z množino ljudstva« - prej je ljud tako naivno hvalil, zdaj pa spoznava njegovo drugo plat - »tudi vi dejali: sramotna smrt sledi sramotnemu življenju.« Odgovor je tolažba kot takšna: »Bodi potolažen, sin! Sramotna smrt je smrt samo v pregrehi, a smrt sramotna radi zmote ni.« Tach zve, kar bi rad zvedel: ni grešil, na njem ni GhK, le Trag zmeta. Mar res? »A tudi oni, védi, ki zdiš se jim zločinec zdaj, enkrat spoznali bodo, da si bil nedolžen.« Danes se Tach nikomur ne zdi več zločinec, prej Poz, ker je rušil Avso. Sicer pa, mine nekaj desetletij, pa postanejo tudi največji zločinci - če ne drugega pa turistična atrakcija, Hitler. Rob pa le še ni napisal drame, v kateri bi dokazoval Tachovo NeČi; njegov problem je odprl. Odprt je še danes. Se ga bo kdo znova lotil reševati?

Pogovor z Menihom se konča s ponovno zatrditvijo tolažbe, ta je v tem hipu najvažnejša: »V nesreči vsaki vera nas tolaži.«

Na poslovilni obisk pride Dn, žena, njena mati in sin. Grofica je vsa zbegana in nesrečna, Tach pa zaradi Menihove intervencije miren in trden; Katagitka. Zdaj on tolaži njo: »Bodi mirna, draga! Nebes vladar, ki meni je srce okrepil in pomiril dušo jaderno, ostavi tudi tebe, vem, ne bo. V skeleče rane vlil ti bode leka, napolnil dušo s tolažilno vero.« Vera in zaupanje, z njima mir, se širijo kot epidemija. PsiTera je uspešna. Tako se širi sama KC, Tach začne govoriti, kot da bi bil sam klerik; res ni izključeno, da je te izjave dodal klerik Med(ved), bodoči zdravnik Rob je zanje manj primeren: »Uteši se, Antonija! Nikar ne obupuj! Za sina živi ti!« Etvzgojni nasvet. »Ne uči ga sovražiti ljudi, ki so mu v zmoti otca umorili.« Glej ga, vrabca, kako hitro se Čl iz obupanca RR v važiča. Par Menihovih besed, pa je sam že NeČi, morivci pa njegovi sodniki! Oni so še bolj v zmoti kot on; ni prav to Tip za KC, ta obrat, ki zmerom - Strno - pripelje Kana in klerika v boljši položaj?! »Odpusti tudi ti njim, draga moja!« Hopla, zdaj že Tach odpušča; se že čuti zanesljivo v nebesih. Kot da je v četrt ure absolviral študij Tije: »Spet bodeva se zrla nad zvezdami in radosti solze oči rosile bodo nama takrat. Sedaj pa v sklep se udaj neba!« Tach je že prepričan, da je sklep neba-nebes: odveza, razglasitev njegove nedolžnosti. Na isti lahkoten način se ekskulpirajo bivši Dmbci, udje

SPE: kar so storili zlega, je bilo le v samoobrambi, zato to ni bilo zlo, ampak zasluga. Morda - morda! - so se kdaj v čem zmotili, za zmoto prosijo oproščenja, a v osnovi in v celoti so imeli Abs prav. Tach obsodbe ne more spremeniti, ne more preprečiti svoje Si z obglavljenjem, lahko pa jo RR v svojo Etmago. Po vsem tem se sprašujem: ne ravnam jaz enako, ko učim RR usode v K-milost? Kakor se v tej razpravi prikazujem, sem ne le zmagovalec nad sabo in okoljem, ampak tudi v bistvu NeČi Snik. Kdaj pa kdaj sem se zmotil, a zmota ni nič usodnega. Če je tako, v čem sem boljši od Kanov-Hinov? S kakšno pravico razkrinkujem KC, sebe in svojo Eto pa povzdignem do neba? Naj razpravo končam s tem ARF-AK vprašanjem?

Če sem v čem kriv - vprašanje, če sem -, sem tudi jaz KbK, torej učenec Torka(rja). Le da sem imel srečo in ne kot Tach in Tor: »meni usoda prisodila je nesrečo brezmejno«, pravi Tach, a mislil-nameraval sem le dobro. Ni čudno, da tak Tach soprogo povsem osvoji, še posebej, ker jo kot - zdaj že dober - Kan prosi za odpuščanje: »Razžalil bi kdaj me, blaga duša, ki blažje svet imel ni in ne bol!« Kot da bi se Tachova Dn Relnk v BNakovi: Ideaca.

Tacha odvedejo, obglavijo, vrne se Gal in presodi: »Hudobnih src je on nesrečna žrtev.« Grofici: »Na nebu združita se vekomaj!«

14

Bravcu (ki ga ni) sem obljubil nekaj citatov iz Frlampetovega članka, ki naj bi uravnotežil morebitne pomisleke ob **Tachu**. Kar najmanj jih bom komentiral, tako jasno govorijo sami zase. Navajal bom eno samo stran iz revije DiS.

»Tudi lastni prid nam vелеva, na ljubimo avstrijsko domovino.« Patriotizem; prva-najviše je Avsa, spodaj Slja. Zgoraj Dž-domovina, spodaj Nar-domovina. »Naša Avstrija ... more zato tudi svojim Avstrijancem biti častitljiva in mogočna mati.« Vrhovna vrednota Matere se razteza tudi na Džo, ki ni ND. Tach je grešil zoper to Dž-domovino, izdal jo je v korist madjarskih separatistov. »Zaradi tega nam mora tudi častito biti to ime«, častito=češčeno, češčena si MBB, »v ponos ter v čast nam mora biti, da smo Avstrijanci.«

Skepsa do zgolj narodnosti: »In kaj more veljati pred inozemcem sama narodnost? A drugače je, ako se imenuje« - Slc - »Avstrijanca - državljana mogočnega cesarstva.« Mogočnost + cesar(stvo). »To cesarstvo je veliko, bogato ... zlasti pa se zanima« tujec »za dobrega in pravičnega vladarja, našega presvetlega cesarja.« Tudi cesar Leopold II., ki je obsodil - ali uradniki v Njegovem imenu - Tacha, je presodil pravično, ker je kot tak pravičen cesar.

»Marveč avstrijskega svojega značaja se moramo zavedati nasproti sosednim državam, želeti in delati moramo, da bode Avstrija mogočna in slavna.« Zoper to je grešil Tach. »Mogočna Avstrija naj stori tudi nas Slovence srečne in močne.« Ne pa, da prihaja nekaterim na misel, da bi jo podirali - na liniji Tacha.

»Slavna Avstrija je tudi naša slava, njena sreča naša sreča.« Sreča ne kot v NKNM-ČD, ampak v zavesti in dejstvu, da pripada Čl AvsDži. Etatizem kot tak, seveda podkrepjen s teologizmom. »Da bi torej slavna bila naša Avstrija po svojih mnogih narodih, ki naj bi kot otroci jedne družine« - Dž=Dn, pač FP - »vsi tekmovali v napredovanju! Da bi slavna bila naša Avstrija v zboru velikih

držav, bodisi z mečem na bojnem polju« - KC nedvoumno zagovarja Vojmoment - »bodi z umom svojih državnikov!« In vrh: posvetitev laične profane Dže kot po bogu izbrane: »Tako naj vsemogočni Bog blagoslovi našo Avstrijo.« Enake besede so Katkleriki nato naslavljali na prvo Jugo, ne pa na KomJugo. DSKC še vztraja pri tem: FP Avsa je bila prava-božja, KomJuga hudičevska. Trada, na katero se sklicuje DSKC, je le del celotne HKD STrade; Rob(id)ov **Tattenbach** ne spada povsem vanjo.

Kob(lar) v **SD I** (strani 150-153) v glavnem povzema vsebino **RTacha**. Izreka pa tudi Etsdodbo o drami: »Mladi pesnik si je zastavil načrt politične žaloigre, pa vanjo vnesel toliko neskladnih motivov, da skoraj prekrijejo žaloigro tam, kjer bi se morala razodevati.« To drži, manj pa sodba, da »samo zgodovinsko pomembna dejanja morejo ustvarjati tragiko v osebnostih, ki premikajo razvoj«. To je stališče DbZge, ki je Koba zblížalo z Mrkldeolo; pozablja na UHo, ki je po RLH VISu nad DbZgo, nad VelOsi, ki kreirajo razvoj. HumČl je več kot razvoj DbZge. Tragik je veliko, ZgTraga je le ena od njih. Je pa res, kar pravi Kob: »Kolikor bolj ta boj izhaja iz osebnih« - bolje: Pvt ali zasebnih - »zapletov med zgodovinskimi osebami v tragediji, toliko šibkejša je Tattenbachova tragika.«

Tej presoji sledi Kobovo razmišljanje o HistD, ki pa je za temo Pniza **Hist(orizem)** pomembno; velja ga podrobneje komentirati. Vendar naj storim to šele po omembi Slodove sodbe o **RTachu** in primerjavi z Jurčevim romanom **Tach**.

Slod(njak) piše v Matičini **Zgodovini slovenskega slovstva II**, 1961, stran 270: »Robida je Tattenbacha idealiziral«, drži, »dasi mu je skušal ohraniti nekatere poteze Jurčičevega junaka.« Za Dg LZ je odločilno razumeti - razložiti - , zakaj ga Rob idealizira. Pri tem ni toliko važen Robov Pvt psihološki razlog kot Strni. Na to vprašanje bom skušal odgovoriti po analizi Kobove načelne sodbe o HistD. Iz razlike med **JurčTachom** in **RTachom** se vidi marsikaj. »Pisarja, glavnega protiigravca in intriganta, pa je izoblikoval v živem nasprotju s pripovednikom« - Jurčem - »kot hudodelsko naturo, ki je bolj podobna brezvestnemu pustolovcu in šovinističnemu agitatorju s konca 19. kakor velikaškemu tajniku iz druge polovice 17. stoletja.« Na razliko Slod točno opozori, tudi točno karakterizira RWeilerja, nisem pa gotov, da je Jurčev pisar, imenovan Ribelj, res velikaški tajnik iz 17-Stola; kot je vprašanje, ali je Jurč primerno Posn duha-čas - Zeitgeist - 17-Stola. »S tako označitvijo obeh protagonistov je približal dogajanje svoje dramatisirane povesti - drama pač njegova sodba zaradi nedejavnosti glavne osebe ni bila« (torej tudi **Hamlet** ni drama, Slod skrči izraz-bistvo drame na eno njeno potezo, vse preveč je odvisen od določene omejene dramaturške teorije) »v območje tretjega dela Schillerjeve tragedije **Wallenstein**. V njej je našel zgled za družbeno in duhovno ozračje svoje igre.« Do neke mere to drži. Slod zavrača tudi »epigonski značaj njegovega blankverza in dialoga«. Se strinjam.

Zdaj sledi važnejši part presoje. »Kljub temu je obtičal v mejah in sponah usodnostne psevdoromantične igre, ker ni umel drugače utemeljevati in razvijati dogajanja kakor z delovanjem demoničnega pisarja.« Na vrhnji ravni opazanje drži, a zakaj je Rob izbral PsRom usodnostno PSto-žanr? Oz. kaj ga je v tem žanru pritezalo, čemu v njem in v času je ustrezalo, da se je tako odločil? Kaj Rom ali PsRom pomeni? Bistveni problemi se ob teh in takih vprašanjih šele začno, zastavijo. Ne zadošča, kot počne SrKos na koncu iste

linije-Trade, ki ji pripada tudi Slod, le konstatirati, da sodi nek tekst pod določen naslov v določeni razpredelnici. Res je, tudi sam tako karakteriziram, Dgč se ne da, a kaj odznotraj pomeni razpredelnica in njeni naslovi, v primeru DgZni THM-krog in njegovi s(sss)modeli? LZ naj ne bi bilo predalčkanje, ampak razumevanje. Mene sta vzgajala Hegel in Dilthey, vzor za analitično razpravo mi je bil od 1959, ko sem jo bral, Sartrov **St Genet, mučenik in komedijant**, kot sem že večkrat poudaril. Tudi Pniz-hibrid, sestavljen iz dveh zelo Raz-Str - **SD-20 in Hist** - sem izbral predvsem zato, da bi iz antitetičnega primerjanja obeh vidikov potegnil globlji smisel predmeta.

Slod na osnovi svoje sicer točne, a neutemeljene - nerazvite - sodbe izvaja nadaljnje sodbe. (Vem, da v tipu LZa, kakršne so **Zgodovine** a la Matičina, do globljega utemeljevanja ne more priti, vendar je obenem res, da je pisal Slod predvsem takšne **Zgodovine**, v bistvu šolske ali za šolo namenjene kompendije, razlage Tem pojmov, iz katerih pa izvaja svoj sistem, sodbe, vrednote, pa je opuščal. Enako Kob. Enako večina TradSLZgarjev. Odtod moj odpor zoper nje že od zgodnjih 50-let, odtod moj spor s Paternujem, Kreftom, Slodom itn., star že pol Stola. Mojo metodo so krstili, ko so jo začeli priznavati, za interpretativno Krito, tudi sam sem na ta naziv pogostoma pristajal, vendar **RSD** nikakor ni le interpretacija. Je tudi akcija; ne le Krita prejšnjih-drugih interpretacij, ampak kot re-interpretacija tudi re-konstrukcija, torej vzpostavljanje nove-druge resnice. Predvsem pa Fija-Tija. Kot Heglova Fija ni bila le interpretacija. Če nočem dejavno sodelovati v DbZgi, še ne pomeni, da jo zgolj interpretiram. Ustvarjam nov-drug svet, tudi s tem, da (po)ls Dt.

Slod izvaja: »Zato so mu« - Robu - »ostale tudi vse osebe zgolj sheme pozitivnih in negativnih, važnih in nevažnih pobud in načrtov ter se niso dramatično učlovečile.« V KMg - pasijonskih, recimo **ŠkofPas** - so vse figure, Poz in Neg, sheme, ker tako terjaja sama MePSt, njen ustroj, VIS, na katerem počiva. KMg ne dopušča tistega, čemur pravi Slod »dramatično učlovečenje«, s čimer misli na HMg. Slod kot ideolog na RLHu počivajočega VISa ima svoj VIS za samoumeven, za edini PriPra (kolikor se ga sploh zaveda); danes - v PMLD - pa vemo, da je drama HKD ustroj, da sodi poleg HMge vanjo tudi KMg in RMg, uprizoritve, ki so skoraj brez besed, le gibi, kriki, na robu plesa. Že Maeterlinckova PSt ni sodila v Slodov dramaturški okvir, niti zadnje Strindbergove drame, ne farse a la **CanPoh**. Slod ostaja pri samoumevnem naivnem realizmu, pri RealD. Ta poteza RLHa v KlasMešu kaže na omejenost PrMa, njegov monizem, redukcionizem. In v tej točki med Slodom, Kobom, Zihelrom in Ivanom Graf(enauerj)em ali Prijateljem - torej med Libci, Klci in Mrksti - ni bistvene razlike. Njihove Poldeol razlike ostajajo znotraj HMg obzorja-sistema. Zanimivo, da je obstajala tikPV na De smer, ki je - III. Refe - vračala KMg, s tem s Slodovega vidika nedramske - shematične - forme. Mislim na Duhovno Gled okrog Kureta. Morda so drame tega gibanja tudi zato danes v SLZu nepriznane, Zamol. Jaz pa se jih v **RSD** lotevam, ES podrobno sem analiziral že tri Kuretove (**Blaženo mater Hemo, Igro o antikristu, Slepo grofično** - Refe je v Not zvezi z obujanjem Poz Pla, kar v dveh naslovih sta grofici, obe Snici), pravkar delam na Petančičevi **Igri naše fare**, v načrtu imam skorajšnjo analizo ostalih Petančičevih dram, **Legende o koprivniški Mariji**, Ala je že naredila njeno vsebino-povzetek, itn.

Slod reducira slabosti Robove drame na njegov pomanjkljiv Umetdar. Na eni ravni ima sicer prav, a marsikateri zelo nadarjeni Umtk piše tudi povsem

nedramatične drame, nedramatične v Slodovem pomenu. Recimo Smole z **Veseloigro v temnem**. Božičeve drame sploh niso dobile zelene luči od SLZgarjev, kot so bili Slod, Vidmar itn. Kakšno dramatično učlovečenje naj bi izkazovala črna groteska **Vojaka Jošta ni**? Ni čudno, da so se od CanD cenili **Kralj, Blagor**, ne pa **Poh** in **Vida**; **CanVido** so potiskali v prvi plan De-usmerjeni poduhovljenci, ki so se zgledovali pri KMg oz. FP, **Poh** pa avantgardisti. Slod: »Tudi smiselno in uspešno posnemanje klasične drame je zahtevalo močnejše talente, kakor so se takrat zbrali okrog Doma in sveta. Kljub temu je Lampe priporočil tudi Medvedu to nehvaležno in zakasnelo pot.«

15

O **JurčTachu** (ali **JTachu**) je pisano bistveno več kot o **RTachu**; a ker se **RSD** ukvarja z dramatikom in ne s prozo, prozo upoštevam le mestoma, predvsem kadar gre za dramatizacije proze, ne bom navajal, kaj piše SLZ o **JTachu**, omejil se bom le na svojo presojo. Se pa menda vsi LZgarji strinjajo, da sodi **JTach** med (naj)slabša Jurč dela, da je v roman RR Pol podlistek. Jasno je, kako je na Jurča vplival Žur, tedaj seveda silno pomemben za Slov, manj pa ugoden za Umet. Jurč sam se je zavedal šibkosti teksta, pisanje se mu je upiralo.

Prva razlika med **JTachom** in nekaj let prej nastalim **Tihotapcem (Tapcem)** je glede na svežino, očarljivost teksta. **Tapec** - mladostno delo, ko se Jurč še ni krivil pod bremenom Žura - je poln humorja, Jurč piše K-iz Nve same, kot ljudski epik, napol naivno otroško, z bogato domišljijo, vidi se, da je užival v pisanju, bravec uživa v branju. Medtem ko je **JTach** poln podučnosti, razlaga in ne ustvarja, mukoma se prebija od faze do faze, brez navdiha, pusto, K-da pisatelj Posn samega sebe, kakršen je bil v svojih srečnih letih, ko je pisal **Desetega brata, Jurija Kozjaka, Domna** in čemur se je spet bližal z **Rokovnjači**, a mu je S preprečila regeneracijo. Morda pa ni vzrok za manj kvalitetno Umet le v Jurčevem Žuru, ampak tudi v njegovi usmeritvi: da je hotel kazati pot Slcem, postajal-bil je vse bolj Polik in vse manj Umtk, Umtk v službi Pole. Njegova Pola seveda ni bila Dastrankarski špetir med Raz Utgrupami, izhajala je iz Nclvizije. Pa vendar, bila je le Pola, Jurč jo je hotel obogatiti z globljim Hist in Umet uvidom v naravo Čla in sveta, a kot da mu ni šlo. Kot da sta si Pola in Umet kot voda in olje.

Namen **Kozjaka** itn. je fabuliranje, so Čl usode v njihovih prepletih, zapletih, obratih, Konti, strasteh; Žg je tu skoraj poetična, seveda tudi strahotna sila, ki deluje kot ljudem ne posebno naklonjeni bog. V **JTachu** pa je Tem namen Dgč; pisatelj ga izpove na začetku in na koncu romana. Na koncu piše: »In ti, slovenski bralec, ki si do tu potrpljenje imel, čitati ta kratki obris zgodbe moža, ki je padel (čeprav je imel človeških napak mnogo) ipak za **veliko idejo**, ki bi, uresničena, bila našo slovensko in celo **slovansko** zgodovino predrugačila ...« Na začetku pa piše: »Šlo je v teh velikih političnih namerah za nasilno odcepljenje Ogrske in južnoslovanskih dežel od nemške Avstrije in za ustanovljenje svobodne Ogrske ter osnovanje neodvisne Hrvatske, kateri bi se bila pridružila Slovenija.« (Zrinski je bil tudi član kranjskih deželnih stanov,

posestnik na Kranjskem, Tach naj bi potegnil v zaroto tudi Kranjce, v Zari je bil goriški grof Turn.) Če bi se zgodilo, kar so po Jurčmenju nameravali Zari, bi prišlo do velike Hrške, Slje in Scev ne bi bilo več; ker se je Habjan tega zavedal, je zidal veliko Sljo na Celjskih, predpostavljal je, da bi tedaj Slci pogoltnili - vase integrirali - vsaj zagorske Hrte in še več. Jurč je mislil v duhu svojega časa, med SNarom in Slavi ni dovolj jasno razločeval, tudi večina ostalih ne. Z današnjega vidika smo lahko veseli, da nismo postali Hrti, da se Jurčeva želja in načrt Zarov ni izpolnil.

V 2-poglavju beremo, kaj da je nameraval Peter Zrinjski. (V **JTachu** Zrinjski, v **RTachu** Zrinjski.) Jurč ga idealizira oz. tolmači po svoje, skoraj kot AnMadžara. »On je bil vseskozi pravi narodnjak.« Torej Poz lik. »Zato je Madžare mislil samo uporabiti«, v **RTachu** te poante ni, »a namen njegov je vedno bil vzpostaviti zopet **hrvatsko državo**«, za Jurča je ta samoumevno Poz, »katera bi bila obsegala vso današnjo troedino kraljevino z Vojno granico in bi se potem na jug med Srbe«, to se je Hrtom 1995 posrečilo, »in na severozapad med Slovence raztegnila.«

Da zamisel Zrina ni bila le ali predvsem obuditev srednjeveške in FD Hrške, ampak takorekoč NDže, o tem je Jurč prepričan: »so se po teh hrvatskih veljakih« - Frankopanu itn. - »udomačile domače slovanske modrice, govorilo in pisalo se je hrvatski, ne pa samo latinski in nemški, kakor je drugod bilo tačas v navadi.« Kot se je v Franciji francoski, v Angliji šele polagoma angleški itn. Narjezik je tu znamenje samostojne in od ostalih Raz Dže; v tem je zasnova Ncla. A da bi šlo kar že za »slovanske modrice«? Jurč omenja, da se fran »že tačas ni sramoval peti in pisati hrvatske pesmi in delati drame celo v našem - slovenskem jeziku.« Podatek drži, interpretacija pa poudarja nekaj, kar najbrž ni točno: da gre za sram oz. nesramovanje. Ali pa je deloval tudi ta moment, kot pri Danteju itn., da so se odločili pisati v zaničevani italijanščini, ne več v latinščini. Vsekakor pa je šlo Zarom za HršDžo, ne za Slavgibanje.

Vendar to ni Slski problem. Tega se loteva Jurč v naslednjem odstavku: »Misel, da se velika slovanska« (?) »država na jugu mora raztezati tudi na naše Slovensko, imela je in vršila baš duhovita Anka Katarina Zrinjska«, JTachova ljubica. »To misel izvesti pak ni bilo lahko, kajti tačas narod ni veljal dosti«, tu je izraz Nar mišljen kot ljud, »tačas je bila vsa početna moč v rokah višjega duhovenstva in plemstva.« (PIK.) »Pač so imeli Madžari in Hrvati tačas domače, narodno plemstvo. Na Kranjskem, slovenskem Štajerskem in drugod pri nas pak je bilo plemstvo nemško, iz tujine naseljeno.« Kot Tach. »To plemstvo in višje duhovenstvo se ni dalo prijeti pri narodnem, patriotičnem čutju.« To je bil bistveni Slski problem.

Hrški Pli so se imeli za Hrte, ker so se čutili dediči Trade Hrške Dž-kraljestva. Tu se je FD lahko - vsaj na tej ravni - RR v ND; kar pa je danes za Hrte ovira, zavira jih v odpiranju v PMLD, ki je Masplebejska ali vsaj SSS, Pl je v nji le okras, Hrti pa bi radi, da bi Pl še nekako vodilo, vsaj Tudjman si je postavljaj takšne cilje ali želje. Pl na Slskem bi bilo po isti logiki za NemDžo; to se je v 19-Stolu tudi potrdilo. »S srcem za svobodo slovenske domovine se ni dalo pri njem nič opraviti, ker srca za slovensko stvar ni imelo.« Torej s(m)o bili Slci po objektivnih ZgDb okoliščinah prisiljeni zidati lastno SND kot SAHO iz Kma in nato Prola -, iz Narlnce, ki se je imela za podaljšek Km rodu, ne Pla. To je omogočilo Ptji, da spoji Nar in Razr kot dve krili istega plebsa. Deopcija je imela tu bistveno več težav, ker je bila vezana na KC, ta pa je bila dolgo

FKC, česar ne potrjujejo le citati Frlampeta, ki sem jih navedel, ampak celotna - vsaj pretežna - usmeritev SKCe vsaj do 1918. KMg SD se zavzema za PI(K), ga slavi, **Turjaški**, Slemenikov **Izdajalec**, MedD itn., medtem ko se celotna HMg ali Lib opcija uperja zoper PI(K); že od **Tugov** naprej, **Gospod s Preseka**, **Zoran** itn. Celo Finž(gar) je za Avso, ki je tedaj povsem FD, in zoper Francoze, ki-ker so kot Napoleonovci jakobinci, **Naša kri**, 1912, ne le Debevec, **Blejke**.

Ta problem je definiral razliko med Hrti in Slci, a tudi stališče do DbZge, do DžZge, do ljudZge, do NarZge.

JTach je v vsem bistveno bližji realizmu. Sam Tach ni idealiziran, nasprotno, podan je v duhu Puffove razprave, lahkomišeln, nezvest, pohoten, stremljiv. Ž ženo se grdo obnaša; je pa ta žena v obeh tekstih enaka: idealna. Predvsem pa je psihološko utemeljen Ribelj, tj. v **RTachu** Weiler. Tu je Hudič kot tak, pri Jurču postane maščevalen, ko mu Tach spelje NeČi ljubico. Ribelj ne ravna iz zla kot takšnega, ampak iz strasti, ki je razumljiva posledica Tachove barabije; Marjanco Tach zlorabi, ubožica celo umre zaradi obupa. Tach si je sam kriv svoje usode. Če so HršZari vendarle nekako NarNac zastopniki, ker je FHrška v Potu tudi NclHrška, pa Tach kot Nemeč nima nobenega razloga, da bi se zavzemal za SAKO Sljo; Slci tedaj še tega imena nimajo, imenovani so Vindi, Vendi. Nikjer nobenega Kla (ti so bili - vsaj nižja duhovščina - Sl pokolenja, doma s Km), ki bi razvil idejo Slova, nadaljeval Truba. KC je s stališča SNara povsem odpovedala oz. bila nezainteresirana. V Slščini je izdajala le molitvenike in knjige nabožne vrste za pastoralo. Ko so kleriki začeli oblikovati Slidejo, Dev, Vodnik itn., so bili to ne le nižji duhovniki, ampak versko zelo vprašljivi, celo na robu prostozidarstva, vsekakor Razsvkleriki, Kuralt recimo. Šele polagoma so prevzemali Sldeolo.

Jurč se sili, da bi našel v Tachu kaj uporabnega za idejo SlovSlava, a ne uspe. Rob se je tega zavedal, zato je investiral v svojega Tacha mnogo več SlovSlava; to pa je povzročilo Not nasprotja v liku oz. njegov anahronizem. JTach niti ni anahronističen, zanima ga kneževski naslov, vojvodsko mesto, oblast, v kateri bo še bolj vsestransko užival, (s)last. Tak se kvečjemu bliža JTugu, ta pa je povsem Neg lik, dela zoper SlovSlav. Ne Rob ne Jurč nista zmogla Tacha RR v Slvzor. Bistveno manj od Celjskih grofov, ki so si, kot pravi Jurč v opombi, »pridevali naslov: Herzoge aller Winden«.

Mimogrede: kako naivna in napačna se nam zdi danes nekdanja navdušenost nad Jugoslavi, posebej Srbi; iz **JTacha** vre na mnogih mestih, Robu so bližje Hrtje, razumljivo, so kot Slci Kani, Srbi pa Orti. Bukovačkega označi Jurč: »po postavi junak, kakor jih nam predstavlja srbska divna narodna pesem.« Danes v Srbagresivizmu ne vidimo junaštva, ampak zločince, posiljevalce, nazadnje pa strahopetce. Danes se zdi Jurčevo označevanje smešno: »Bukovački obrvi skupaj stisne in, s prebodljivim pogledom svojega žarkega jugoslovanskega očesa pogledavši tovariša, pravi.« To je Mladičev in Karadjičev prebodljivi pogled, bolje: nož, s katerim sta klala desetisoče Bošnjakov; ti so v obeh **Tachih** skoraj nenavzoči.

V **JTachu** je poteza, ki jo je Jurč razvil v svojem Tugu in je bila najbrž Tip tudi za Jurča, za levsa vsekakor, ne pa za Strita. Skrajna ambicija: iti na vse ali nič. Vedeževalka reče Tachu, da bo »visoko kakor kralji in cesarji - ali pa nizko kot tatovi in lupežniki.« Kdor je sredi 19-Stola verjel v Slov, je moral vsaj do neke mere tvegati, se odločati v omenjeni dilemi. Res, eno so bili nastajajoči - predvsem Ekon - interesi Meša; brez teh bi bilo vse le poezija in

SSL. A brez velike ambicije tudi ne bi šlo. Zmaga Ptje MV-II - 1945 - je brez stave na vse ali nič nezamisljiva. Srbi so to dilemo obnovili 1991; končali so kot lupežniki, kot Lummorivci. Sicer pa se nam nikakor ne zdi »čudno«, kakor pred dobrim Stolom Jurču, da se »v aktih imenujejo vojaki z juga 'Turcae'«, Jurč navaja latinsko. Zahčvra jih danes vse skupaj trpa v isti lonec kot sodelavce v genocidu; seveda ne vse, a genocid so počeli z - vsaj tihim - odobravanjem celotnih treh Narov, kot Nemci MV.

Vrnem naj se h Kobu in njegovemu načelnemu razmišljanju (**SD I**, stran 153).

»V tej mladostni drami že čutimo tragiko v zgodovinskem dogajanju, kakor jo je v svoji klasiki pojmoval Schiller: izreden posameznik stopi zaradi velike ideje v nasprotje s časom, usoda, utelešena v državnem« - ni vejice - »družbenem in naravnem redu, ga stare.« S tem Kobmenjem se ne strinjam. KMg sicer temelji tudi na izrednih VelOsih, a te morajo biti Sniki ali Snice, torej takšne VelOsi, ki sebe kot Pske izničujejo, uveljavljajo le KCo, Kldo oz. FKra, ki pa ni Psk, ampak kot bog celota-vse. Kar govori Kob, velja za Schil(lerj)a, ta pa izhaja iz Rad RLH VISA; recimo marki Posa v **Don Carlosu**. Posa zastopa enoumno Meš emancipativne ideje, medtem ko je v RTachu poudarjan SeH, Usm, za uboge se zavzema zaradi FP sočutja, ne zaradi zamisli Pierra Bayla ali Diderota.

Rob poudarja, da je RTach glasnik Kld zamisli; če je bila zamisel Slava res anahronizem, pa zamisel SAKO-Dže, utemeljene na Plu, ki pa bi izvolilo svojega kralja (Zrina), nikakor ni anahronizem. Hrti so se sklicevali na legitimiteto Džprava, ki je Hist dejstvo, imeli so kraljevino; Jurč celo navaja, da sta »oba naroda«, Ogri in Hrtje, »iz svoje svobodne volje pristopila pod habsburško vladavino«. Lahko bi uspela, lahko ne. Zg Poljske je paradigma tega truda utemeljiti ND na Plu, na Tradi stare kraljevine. Tach se je le priključil HršPlu, ki je - bi - imelo nemajhne možnosti za uspeh, saj je delovalo na osnovi FP VISA. Dunaj je zmagal, a ne kot DžDbnpravni red (Kld) nad Pskom, ki K-da je skoraj OPsk. RTach je osamljen, a zaradi povsem Dgč vzrokov; ker ne ve, ali ravna prav, ker ni bil dovolj Rad, ker se je pustil speljati v past itn. A v vsem tem ravno ni izreden Psk v pomenu Hera, kot je Posa; slabič je. Problem je ravno v tem, da se Robu - niti Jurču - ne posreči Tacha narediti za VelOs; ne za Snika, kot je Tarba, glej Bilčevo **Tarbulo**, ne za PSHera, glej LTuga oz. v **JTugu** Zorislavo. RTach propade, ker si sam ni na jasnem, kaj hoče zares in kako hoče to, o čemer si ni na jasnem, udejanjiti, s kakšnimi sredstvi.

Odtod moja teza, podana vsaj kot vprašanje: ni tak lik, kot je RTach, Tip za Kane, ki že vedo, da KMg ni zadovoljiv VIS, si pa ne upajo iti dovolj daleč v sprejemanju RLHa? Ni prav to Tip tudi za MedD? Celu za KrekD, glej nasprotje med **TKrižem** in **St Lucijo**? Za Debevca ne, Debevec je Monenoten, **Blejke**, **Žid**. Enako Sard(enko) itn. Za Meška pa; prav v tej dilemi se ponesreči. KC in RLH hoče sintetizirati v Rad Nclu, **Na smrt obsojeni**, a se ne more odločiti, ali bi postavil za naslov piko ali vprašaj. Ncl kot Rca RLHa ga žene v VojRad za Nar, KMg ga pri tem blokira, sam obenem uvideva, kam vodi RLH, **Mati**. Rob(ida) je tak Meško ante rem. Sicer pa sodita v isto Gene, Meško je le 3 leta mlajši.

Kob prej zapisano misel sklepa: »človek sicer propade, ideja ostane.« Težava je v tem, da je imel RTach probleme z idejo. Njegova - in dramatikova - ideja se tre in propada v neodločnosti med KMg in HMg.

Kob prehaja na novo temo: »V slovenski zgodovinski drami bo odslej samo vprašanje, koliko so te ali one zgodovinske ideje v tem ali onem času mogoče in prepričljive.« V tej enoumni trditvi (z)moti predvsem ta »samo«; kot da je Kob s t(akšn)o izjavo povsem popustil Mrku, celo Stlu. Ali pa pragmatizmu, ki je Not povezan s StlMrkom. Na osnovi te Kobove platforme je nastala NOBD oz. huje: šele realna zmaga OF Ptje maja 1945, ki je bila tudi dovolj trajna, nekaj desetletij, je Ćmp dokazala, da je bila njena Ideja - celo edino - pravilna, ne le mogoča, ne le prepričljiva. Če bi Rob še živel, bi videl, da je po 1990 cela vrsta predpostavk Mrka in OFPtje - NOBD - padla, naenkrat se je skazalo, da so izgubile prepričljivost. Možno pa je marsikaj; celo stvarno. MV-II sta 4 leta na Slskem vladala Fz in Ncz; SKC ju je celo podpirala. Med letoma 1990 in 1992 se je zdelo, da je bila pravilna morda usmeritev SPED, ki je izhajala iz MV-SKĆe. Na volitvah se je skazala večina kot prepričljiva, zato je zmagal DEMOS. Ptjo je bilo treba odstraniti s Totoblasti tudi zato, da se je Zg relativizirala, da Hist ni nastopal več enoumno-samoumevno kot ena - skoraj nujna - linija-razvoj DbZge, kot je bil prepričan Mrk, a tudi Kob kot tim. - že MV - zaveznik OFPtje. Rudolf je v svojih genialno-ciničnih RR SDbZge postavil vsa dotakratna merila na glavo, predvsem pa KobZiherlovo dogmatsko naivnost. Zanj - glej **Pegama in Lambergarja, Veroniko** itn. - ni nobena Zgideja več zares prepričljiva (bitna) ali pa vsaka; njena prepričljivost je odvisna - po Rudolfovem - od spretnosti, bistrosti, zvijačnosti njenih zastopnikov, od SSL, ki jih ponuja, predvsem pa od Konte, ki se kot Igra igra z ljudmi in svetom; RMg odkrije, da ni nobene umne logike več, da je vse absurdno. Tudi DaSD, recimo Dovjakov **Pipin Mali**, se ne veže več na Kobovo izhodišče; DbZg kot takšna je zlo. Meni je mogoče v temelju Dgč gledati na temo prav zato, ker sem Ponot tudi RMg, in to v času, preden je izšla Kobova **SD I in II**. Je pa verjetno, da Kob v knjigi, ki je izšla 1972, le ponavlja, kar je bilo njegovo stališče PoV, med leti 1945 in 65.

Kob problem konkretizira: »Gre za odgovor, ali so bili nekdanji fevdalni uporniki in razni mogočniki na naših tleh, na primer Celjani, res ljudje, ki jih lahko postavimo v razvoj naše narodne in državne misli, ali pa so bili soustvarjalci take zgodovine, ki je bila za našo narodno in državno misel brez pomena ali ji celo nasprotna.« Kob kakor da je prepisal Kreftov uvod v **Celjske grofe**. SND 1991 je res potrdila Kobovo - Kreftovo itn. - stališče, a to je bil le vrh omejenosti na »našo državno« itn. misel, dejansko na NSS. Kob izhaja iz Slova, iz SNara in SNace, je Nclst; ne zaveda se, da daje UH v oklepaj. Predpostavlja, da je SNcl Strno - samoumevno - usklajen z UHo. Kar nikakor ni res; o tem sem pisal 1990-91 kot kritik Narojenosti itn. UH pa ni ostala le pri Ideaci, kakor si jo je zamislil Schil, oz. pri Tragi, ki jo je Schil že prav dobro razumel in ki izhaja iz UHe, glej **Marijo Stuart** in **Devico Orleansko**. UH se je kot RLH nadaljevala v RMg, KlasLD PrMa v PMLD, HMg v RMg. Tu pa se je obrnila na glavo: smisel se je RR v nesmisel, zakon v igro, Ćta v samovoljo, nujnost v Konto. Dramatika MGGe je še predpostavljala, da je mogoč smiseln Altmodel Stlu in FKCi, glej **Afero**, posebno pa **Gredo** in **Stavbo**; naslednja Gene se je odrekla tudi Isu novega - drugega - smisla. Filipčič je ta nadaljni korak izvedel od vseh najbolj duhovito in od znotraj, glej **Altamiro, Sužnja akcije**.

Zgdrama je v RMg ustvarila Dgč pojmovanje Zge in samega Ćla. To je mogla, ker se je odlepila od zgolj Narizhodišča. Zg RMg-dramatiku ni več

izpeljava iz NarZge Slcev, prek UHe postane povsem nedeterminirana po kakršnih koli bitnih opredelitvah PnMa. Ožld in Dč arhemodela se RR v Dv arhemodel. Tu pa je vse Dgč kot v onih dveh. Treba je le primerjati drame, ki zastopajo vse tri stopnje: 1. **JTugo**, 2. **Rojstvo-Vstajenje**, 3. **Pegam**. Temo Celjskih se da prav tako uvrstiti v to zaporedje: 1. **JurčVeronika**, 2. **Herman Celjski-Celjski grofje**, 3. **Rud(olfova)Veronika**. Točko 2 zastopata zmerom dve drami, ker se Dč - tudi kot dramska forma - stopnjuje v vrh v EDč smodelu.

»Danes vemo, da so bili ti junaki ljudje tujega duha« - Ncl kot etnofobija - »in da je v vseh fevdalnih dejanjih in bojih imelo tragičen, trpni in dejavni delež slovensko ljudstvo.« Ne trdim, da se je Kob, ko je izrekal te izjave, odrekal sebi. Kob je bil Čl srečne sinteze ali eskiviranja EDč smodela, kakor hočete. Spojil je svoj Kršljud nazor in Mrkljudstališče, pazeč, da se ni dotikal tistih točk, kjer prihajata oba nazora navzkriž. V PMLD izraz ljud nima več pomena, je PzM oz. služi le demagogom. Namesto ljuda DaZn uporablja izraze kot volivci, strate, državljani itn., za UZn PMtipa je Db razdeljena na mnogo vlog in nivojev, akcij in vidikov, medtem ko je ljud samoumevna - celo vrhovna - vrednota populizmov Kat in Mrktipa. Zato se lahko tako Rob v **RTachu** (in MedD) kot Kreft v **Grofih** oba sklicujeta na ljud in na Sljud, kar pomeni: na SNL. Danes je takšno pojmovanje-vrednotenje zastarelo, neoperativno, tako za UZn kot za DgZn.

»Ti plemiški junaki so verjetni samo v času deželnega in pokrajinskega domoljubja kot Kranjci, Štajerci in Korošci, v duhu slovenske narodne zgodovine pa so neresnični.« Drži. Problem je le v tem, da RMg ne izhaja več iz SINarZge, ki je samoumevna OžKld, temveč izhaja iz Dv arhemodela, s tem pa iz nič, v katerega se je bit RR; iz IVJ videza-imidža, ki nadgrajuje nič. Tendenca EU je ravno v tem, da vrača dežele, Kranjce itn., čeprav upošteva tudi Slce in Hrte in lte. A ne več kot PnM-bit. V Dvcivilizaciji, ko postaja Čl kiberprostor in po bistvu proteza, vodi Ncl tja, kamor je pripeljal Srbe v 90-letih: v vlogo poblaznelih klavcev, Hrte pa še danes zadržuje v omejenosti SSL predstav o St Tradi.

RTach ima tudi ta pomen: kaže, kako Not nekoherentno je gledišče NarZge. **RTach** izhaja iz trka - ponesrečenega spoja - med HMg in KMg, danes gre za trk med HMg in RMg, a Stra trka-nesporazuma je v obeh primerih ista. Posebno zato, ker DSKC še zmerom vztraja pri KMg. PMLD vse tri vidike zrelativizira, kar pomeni, da zavлада RMg relativizem, poljubnost, Nih. Na Svetraven prenese problem spet oz. že Rudolf, glej **Kserksa**. Kserkses je lik SvetZge, tudi **Biblije**, v RudRci pa vse RR v problem PAv(sta).

Kot Kan si Kob vendarle pusti odprta stranska vrata. Odstavek konča: Ti neresnični tuji junaki pa »so tragični kot dejavni ljudje sami po sebi«. To jim dopušča tudi RLH, ne pa Rad Ncl in StlMrk. (Pa še ta na robu, glej PerPvt tragičnost Jure Krefla v Potrčevih **Kreflih**. Tudi like otrok gospe Strelčeve v Meškovi **Materi**.) Kob je Kan, a je tudi Humst. KMg in HMg skuša vsaj spraviti, pomiriti, če ne sintetizirati. Zdi se mu, da se je to posrečilo Med(ved)u. Le za RMg nima čuta, razumevanja. Zato bi bil v DaSDbi pač član SHKI, morda pa celo Refe, ki je pristala na Ncl. Model je danes za SHKI Tip; SHKI se zavzema za re-gres, za vrnitev stanja izpred nastopa PMLD, za ponovno veljavo Ete itn. Medtem ko se RMg stopnjuje v kibersvet inštalacij, v VirtSim svet, kjer ni več distinkcij, kakršne dela Kob, med resničnim in

neresničnim, tragičnim in komičnim, pravim in nepravim, zgodovinskim in nezgodovinskim. Prehod v to stanje je SD-20.

Se bo dalo ta prehod ilustrirati na primeru Jarčevega **Klica iz grobnice**, ga izvleči iz te drame?

Oktober 2003

NEZADOSTNO, NADOMESTNO SPREOBRENENJE (ob Jarčevem **Klicu** iz grobnice)

1

Jarčeva - kratka - »drama v enem dejanju«, objavljena v DiSu 1924, na eni ravni veže **Kirke** (celo **ZaG**) in **RTacha**, torej SD-20 in Hist. Po nastanku sodi v čas med **Kirke**, 1922, in **ZaG**, 1925, a je **ZaG** zakasnela HistD(rama); PriHist, **Tach**, 1981, je Tip za povsem Dgč čas. Pričujoča knjiga ima več osi. Ena je: **Kirke-Klic**, **ZaG-Tach**. V sklopu teh 4 dram je **Klic** tista, ki ostale veže, jih tematizira, dela glede na vse štiri ARF, po svoje celo AK; zato posebej močno razvije par RazcPld in RazcDč. Ta par gre ponavadi skupaj. Razc se začne v ldi, v Psku, ki je dotakrat v sebi enoten, a ko njegova enotnost počí, se v hipu pokaže kot RazcDč; sam uvidi, da ni eden, ampak - v sebi - dva, torej Dč. Dč je v tem primeru resnica lde, ki je v nji skrita (tudi Prikr); čaka, dokler zaradi določenih vzrokov ne pride na dan. ARem(ec) ta proces nemalo Prikr, zato ga romantizira; Rob(ida) se sicer trudi eksplicirati Not Etproblem borca za PriPra Dbo, a to dela v okviru samoumevne DbZg usmeritve Nar in Inttipa.

V **Klicu** nastopata - ob nepomembnem strežaju Petru - oče in sin, baron Klin(genfels) in Hubert. V **Kirke** še ne pride do teme oče-sin, starši-otroci; oba protagonista, ki se na koncu skažeta kot antagonist, a se njun spor ne razvije, Berta in Krševan (Kršv), še nista poročena, v drami sta pokazana zunaj Dnpovezav, vržena - zaradi Zun okoliščin vojne - v nov prostor, kjer morata živeti vsak zgolj iz sebe, brez pomoči Dne, a tudi brez nje kot bremena (obremenitve). Zato imata edinstveno priložnost, da bi izdelala vsak svojo SAPO. Kršv je - na koncu drame - na tem, da bo (po)ls EtSAPO, medtem ko je Berta sebe že oblikovala kot UtSAPO, kot Kplpodjetnico, kot AgrEkzPldo mogočnih razsežnosti, s tem bolj Bržakterja-Pska kot SAPO. PriSAPO kot Čl Etvesti in Isa smisla je v **Kirke** le Kršv.

Medtem ko je Jurčičev ITach bliže Berti, je Robov RTach vsaj do neke mere bliže Kršvu (celo vagantu Sholarju iz **ZaGa**), le da je kriv tudi zato, ker ne posluša - PriPra - razlogov svoje Ideazene Antonije, ki mu hoče dobro. Kršv šele išče pravo družico kot PriSo, Tach pa jo je že našel, a jo je zaradi vrste napak, napačnih odločitev, Konte-usode izgubil ali se vsaj od nje odmaknil, tako da ga je samega - prepuščenega le sebi - zapeljalo v zlo in S. Tach je lahko le Prih Kršva. ARem si je sicer utvarjal, da se bo vse dobro rešilo, ko se bo Sholar umaknil iz Neg Plsveta; našel je PriPra deklo kot ženo (Marjetico), Kršv je v Berti ni, (po)ls bo moral novo. Vprašanje pa je, kako bo potekalo njegovo Ž naprej. Ena premica je: Kršv-Sholar-Tach; ta se konča slabo. So pa tudi Poz rešitve, glej **GošVido**: po zakonski krizi vrnitev v IntDno, a ne kot beg

pred trdo resnico, ampak kot najdenje pravega toposa, v katerem bo šele mogoče ls Dti.

Sholar izgubi Dno-starše že prej, preden lahko z njimi kaj uredi, za to izgubo sam ni odgovoren. Tach pa izgubi Dno-soprogo in sina zaradi svojih akcij, odgovoren je za polom, zato kaznovan, medtem ko je Shol(ar) zaradi Trpa in krivic, ki jih je moral NeČi prenašati, nagrajen. Kršv izgubi le možnost Dne, ki pa bi bila napačna, celo lažna, Neg - Dn z Berto. Po svoje se v ta razmerja vpisuje tudi odnos oče-sin v **Klicu**.

Klin(genfels) je oboje: Pl (baron) in Brž-despot. V **ZaGu** in **Tachu** nastopajo grofje, tu baron; v okviru raziskave je oboje isto, da je grof višje Pl, je tu brez pomena. Obravnava barona pomeni določen Hist; baroni 1924 niso ravno Tip, vsekakor ne vladajo več, kot so v stari Avsi. Jarc hoče poudariti tudi to: da so destituirani kot DžDb oblast, sami pa na to niso pripravljene pristati. Te teme PoV ni, kajti Ptja je vse Pl pregnala, kolikor ga ni likvidirala; medtem ko so v 20-ih letih Pl še navzoči, a kot zagrenjeni, nesrečni, besno jezni Pski - ostanki bivšega Razra -, ki bi radi dobili nazaj svojo moč-oblast, a je to skoraj izključno le njihova Pvt blodnja, v Dbstvarnosti za to ni več možnosti. Tudi v deželah, kjer je s Fz-Ncz Pl dobilo spet ugled in nazive, je bila njegova moč fiktivna, v Hitlerjevi Nemčiji; Pl je bilo povsem podrejeno Nczljuddemagogu, kar se je še posebej potrdilo ob poskusu atentata na Vodjo poletu 1944. PoV pa se je Pl v Nemčiji RR v podjetniško Bržo, glej primer vdove kneza Thurn und Taxis, ki sama vodi vse Ekonposle. PoV se je Pl v Zahčvri prilagodilo PMLD; v **Klicu** - v 20-ih letih - se še ni, takrat še sanjari o vrnitvi starega tipa oblasti, FD, zato sopripravlja DRevo.

Jarc je nemalo primer SZi. Probleme izvrstno vidi, a jih nekako nepotrebno TRF v Abstsfere; tudi v **Ognjenem zmaju**, glej mojo ES analizo v **SD-20**. Vendar ne ostane niti pri Abstprenosu, redno se zaplete tudi v SZ; Abst je pri Jarcu znamenje, da ne zmore rešiti problema. Remcu ga v **Kirke** še ni bilo treba rešiti, Kršva je šele napotil v ls smisla, v **ZaGu** je rešitev Rom Triv lahkotna, nedopustno cenena, regres v pravljico. Rob se je ujel v SZ; morda tudi zato ni več veliko pisal Lite-dram; ker je našel konkretno rešitev v Zni, v psihiatrični praksi, ki pa ne terja enako obvezne in celovite rešitve kot Umet in Fija-Tija. Za SD-20 je sploh Tip, da ne zmore do rešitev; ali kaže neuspešne poskuse reševanja, GrumD, **Pierrot**, **Zastori**, ali se ujame v SZ, Lesk(ovčeva)D, **Haris**, **Plevnar**, tudi CerkD itn. Jarc je poskušal v NOBD **Gabrenji** najti rešitev v duhu časa - Kreft je takšno napovedal že v 20-ih letih, **Leto 1905**, **Grakh** -, a dlje od poskusa ni prišel, **Gabrenja** je celo manj kot fragment. Prebiti SZ-mejo se je posrečilo le odločnejšim ljudem, Zupanu, prebil jo je že PV v **Trajbasu**: razmerje: Vilibald:Deževnik, polPl:Km-delavec. Enako MV: **Zaplodek** je SZ, **Rojstvo** rešilna akcija. A kaj, ko je za rešilno akcijo (za zmagovito NOB) prišla spet SZ, **Ladja**. **Ladja** po svoje obnavlja **Klic**.

Zupan K-da je izhajal iz obeh dram: iz **ZaGa** in **Klica**. Do njiju je prišel verjetno s posredovanjem svojega očima Adolfa Robide, mlajšega brata Ivana, avtorja **Tacha**. Obe dramu sta izšli v DiSu, Adolf kot Katlzb je DiS gotovo posedoval. Zup(an)u je Pl burilo domišljijo, v Zupu je Rommoment Strno ves čas navzoč; RR ga je celo v Prol, **Rojstvo**. (Podrobna analiza odnosov **Trajbas-ZaG** sledi v drugem delu razprave o **ZaGu**.) Klin ni le dedič polgrofa Vilibalda, ampak tudi Trajbasa.

Prizorišče enodejanke je skoraj enako kot v **Trajbasu** soba, v kateri živi Vil(ibald). »V grajskem stolpu.« Grad je ZnaSi za Pl-FD, **ZaG**, **Tach**. »Visoka ozka soba. Na stenah dvoje slik - obraza mogočnih prednikov baronov Klengenfelsov.« Za Klina je bistvena Trada: njegov Rod-Dn. To ni Nar, zato nima nobene zveze s Slci. Db je reducirana na ozko Dn-Rodbino, na kri ene Dn, ki vlada; ne nad Džo, tudi ne nad deželo, kot grofje Zrinjski, Frankopani, Tattenbachi, Auerspergi, Herbersteini, ampak nad ožjo posestjo, vendar z enako despotsko MonTot oblastjo kot grofje in knezi na širših področjih. Odločilno je, da gre za oblast Trade, Preti, tega, kar je bilo; Klin odklanja vse, kar je (zdaj) in kar bo prišlo. Da se reči, če sociološko opredelitev TRF v ontološko, da je za Klina (za Pl) bit le tista, ki je bila (nekoč). Kar je zdaj, je RazkrDč, so ostanki biti, osredotočeni v Klinu, v njegovi zavesti o edino pravem vladanju-posesti (ObDbi), prehajajoči v nič.

Prih pa je lahko dvojna: če bo uspel regres, ki ga pripravlja PIKI - Klin v interesu-viziji Pla -, bo Prih spet zadobila obeležje bit(nost)i; torej če bo zmagala ali navadna Refe ali celo DR. Druga možnost, ki pa se zdi okrog 1924 stvarnejša, je prvi ravno nasprotna: da bo zmagal celo Prol, ne le Brž-Meš, s katerim bi se morda Klin še pomiril v enoten lik. (Kantor je Bržpodjetnik, ki bi ga cesar lahko poplemenitil, če bi Kantor izredno uspel, **Kralj**; likov Pl-grofov, ki bi postajali podjetniška Brž, pa v SD skoraj ni, ta hip se ne domislim nobenega.) SIZ ni pripisovala Plu možnosti-moči niti za takšno regeneracijo v Kpl sistemu. Liki Pla so ponavadi Dektipi, baron Mullenstein v Medvedovi Kodi **Na ogledih**, grof Alberto v **VošVidi**. Kplpodjetnik je postal grof Thurn, glej **MešMater**, a ne nastopa, le govori se o njem. Prol je s stališča PIFD Abs nič, nič na oblasti: PzM kot Nih, ki vse bitno projicira v Prih, te pa - takšne, kot je objubljena (Kom) - ni in ne more biti. Cilj je torej luknja, brezno, v katerega vse pada. To je doživljala tudi MGG, to izražala v Rad Kriti Ptje; odtod rešitev v preusmeritve k Refe - vsaj na eni ravni v BNakovi **Kasandri**, v IvSvetovem **Ojdipu v Korintu**, že v StrševiD, **Samorog**, **Ljerci** -, tudi v RePS, IvSvetova drama **Kamen in zrno**, k predsokratikom, TH itn.

V **Klicu** zastopa Klin regres (Refe, morda celo DRevo), njegov sin Hub(ert) Prol, a Huba srečanje z očetom, ki se RR v konfrontacijo, Not če ne zlomi, pa omehča, zmede, zavre. Zato se Hub znajde v brezizhodnem, v SZi, Klin pa analogno ne prenese soočenja s sinom, zato ga zadene kap, doleti S. Rešitve ni. Vsaj ne takšne v Db. Prinese pa **Klic** nekaj, kar je glede na prejšnjo SIZ-SD novo: SZ tematizira; problem tako zaostri, da ga eksplicira. Vse se prenese v Not. V tem je tudi bistvena razlika s **Tachom**. V **Tachu** Nota ni na ravni Zuni, ta prevlada: boj v DbDži za oblast oz. za Nar ideje. **Tach** kaže ta boj, tudi S glavnega junaka nastopi kot poseg najvišje oblasti (cesarja kot utelešenja Dže) med ljudi. Medtem ko umre Klin zaradi Not nasprotij v sebi, ki jih ne more ne pomiriti ne zmojstriti ne premagati. Zun je v **Klicu** sekundarna, kot v vseh JarcD, v **Zmaju**, **Izgonu iz raja**, **Vergeriju**.

Umik Zuni - tj. Dbe, tudi DbZge - pred Noto in njenim vse močnejšim pomenom je Tip poteza (ZnaSi) za SD-20. Pokaže se tudi v **Kirke**. Moč Ekonsveta je sicer velika, a ne tolikšna, da bi lahko prisilila nekoga, ki je noče priznati, Kršva, v podrejenost. Za dramatika - s stališča te drame - je moč Zuni manjša od moči Note, oblastna moč Berte od Etmoči Kršva. SZ, ki je rezultat dogajanja v **Klicu**, je po eni strani Neg, po drugi pa Poz: kot zmaga pomena DušNote. Tu je Jarc povsem na liniji **CanDuš**, ne pa **Blagra** in **Kralja**,

v katerih najde Can rešitev v Mrku, v Prol akciji, v pripravi LReve. Tega (koraka) Jarc ne zmore (storiti). Can sintetizira Dbo in Noto, ZgDbe in ZgDuš(evnost)i, Jarcu se to ne posreči. Zup misli - v svoji NOBD -, da se mu je to posrečilo, a se kmalu vidi, da ne; da je bila DušNota Krima in Nine, **Roj(stvo)**, mnogo prešibka, prereducirana, da bi lahko iz nje zraslo kaj več kot začasno SSL. NOBD je le SSL, da zmaguje NSvet kot sinteza vsega dozdajšnjega Poz. Dejansko zmaga Stlteror, **Dia**, **Afera**. Smisel se preseli v Noto, že v **Ladji**, že v Mrakovem **Razsulu**. Tudi če smisel ni najden, je tematiziran, ali ga gre kdo iskat, Tone v **Potovanju v Koromandijo**, ali je pa vsaj pokazano, da nenajdenje smisla še ne pomeni, da smisla ni; pomeni le, da ga je nekdo iskal po napačni poti, Prof Stvarnik v Majcnovi **Revoluciji**.

Leta 1924 Klin še ni mogel zastopati Scev, ker Slci še niso imeli »mogočnih prednikov«. Te so dobili šele v NOB-LRevi kot novo PsPl; ker je od tedaj do danes minilo komaj pol Stola, so še danes to zelo mladi predniki, njihovi potomci se zaenkrat nanje ne sklicujejo. Nekaj več se na svoje prednike sklicuje DSD, a tudi ta njen poskus ne obrodi kaj prida sadov. Na koga pa se lahko skličejo? Na Bleia, Šukljeta, na Hribarje, Dragotina in Ivana? Ivan je bil začetnik dinastije, sledila je hči, ki je menda pred kratkim umrla, in konec; to niti trije rodovi niso. Bajukov ded je prišel z dežele, bil Gimn direktor, enako Lajevčev oče; mislim na tistega Lajovca, ki provocira po Sl zemlji in dela zgago. Tako kratke DnZge ne morejo še narediti Roda-Rodbine v pomenu »mogočnih prednikov«. Pred tričetrt Stola pa je bila ta mogočnost še manjša. Klin res predstavlja reakcionarni DbRazr: Pl.

A ta Razr je v fazi propadanja. Na to kaže topos, v katerem baron živi: »v kotu postelja, poleg stara skrinja s kupom knjig.« Skrinje so danes etnografska moda, kakšne pa so knjige, ki jih bere Klin? Schillerja in Goetheja, K-da sta zastopnika Pl-FDbe? Pa nista; mogoče ju je uporabiti le kot zastopnika Trade, a takšne, ki je na strani RLHa, ne FDbe. Klinove knjige so verjetneje rodovniki, spomini znamenitih VelOs iz SvetZge, morda kakšni urbarji, ki barona spominjajo na velike čase njegove Dne.

»Skoz ozko, obokano okno« - primerjaj ga z analognim toposom v Koc(bek)ovi drami **Mati in sin** - »diha težek mrak, v katerem so zavite daljne gore.« V obeh dramah starš predstavlja Reak(cionarno)Trado; tam Mati, tu Oče; Kocdrama je bila napisana 1925, ni le iz istega časa, obravnava tudi zelo podoben problem emancipacije otrok od despotskih staršev. Le da je Koc odločen v odhodu od staršev, medtem ko Jarc tak odločen odhod in emancipacijo sina kot SAPO že predpostavlja, v **Klicu** kaže že naslednjo fazo: ko se sin na prošnjo očeta vrne domov, vsaj na obisk in pogovor, a ga ta pogovor oz. kar vidi-doživi doma, tako pretrese, da mu prej povsem jasna enosmerna - vistosmerjena - rešitev odhoda od doma ne zadošča več; začuti, da je preveč le negacija, da je v njem preveč Trade, ta pa ga ujema. Jarc je gledal naprej, dlje od tedaj 20-letnega Koca, ki je tudi v ob istem času napisani **Plamenici** enako nedvoumen, enako radostno zanosen v zapustitvi Tradnapačnega sveta. JarcD sega daleč; le prevesti jo je treba iz Abst ZnaSi v konkretne. Ta prevod je ena izmed nalog moje razprave.

Konec uvodne didaskalije: »V naslanjaču sedi star gospod - baron Klengenfels. Truden in zamišljen.« In meditira: »Nikogar ni. Vsi so me pozabili.« Kako razumeti to njegovo prvo izjavo, ki je izjava o sebi? Kaj je njena

vsebina-sporočilo? Zakaj ni nikogar, zakaj so vsi nanj pozabili? Ali je krivda njihova ali njegova? Koliko in v čem je sam prispeval k temu, da je pozabljen?

Tu že lahko vključim svojo ARF na osnovi ldn s Klinom. Sem kot on starec in truden, čeprav najbrž ne truden na njegov način; ali pač? Pravkar sem eno uro odspal, je sredi dopoldneva. Vrtelo se mi je v glavi, počutil sem se povsem brez moči, že včeraj - na lepem izletu v bližnje Merče -, pritisk mi je padel na 102 in 53, niti misliti nisem mogel več. A vzrok je predvsem Zun: pada atmosferski pritisk, najavljajo se kar tri zaporedne vremenske fronte-motnje. Tedaj - in vse bolj, ko se staram - sem podvržen utrujenosti tega tipa, Tip za starca. Sem utrujen, ker delam preveč? Ker pričakujem od sebe preveč, pa čutim, da vse manj zmorem? Globlja utrujenost je izgubljanje aktivnosti, neposredne samoumevne pobude za Življenje, ki prihaja iz nezavednega, iz (pre)napetega telesa. To je Tip za vsakega starca.

Nikakor ne smem reči, da so me vsi pozabili; mnogi so me, tudi v važnih zadevah, MBP. A še zmerom jih je nekaj, ki mislijo name, celo skrbijo zame: Ala, otroci, vnuki(nje), PriSo. Klin pa je zares sam, sprt z ženo in hčerjo; na sina čaka kot na edinega, s katerim bi se mogel povezati, kar pa ni gotovo, saj je sin odšel od doma zaradi spora z očetom. Klinov položaj je Rad Dgčen od mojega. Tudi jaz sem se sprl z mnogimi in jih še »čistim« iz svoje bližine; ne pa z vsemi. Budno pazim, da se ne bi povsem osamil; pred kratkim smo se domenili z Ajdo, da jo in njeno Dno obiščeva na božični večer, pri njih bova tudi na sam Božič, v družbi s štirimi vnuki, s hčerjo in zetom. Ta konec tedna se je najavil en zet, Ajdin prvi mož, in pride z dvema otrokoma - najinima vnukoma - in s svojim dekletom (ženo) na obisk. Ko sva bila predvčerajšnjim v Lji (dajanje krvi zaradi PSA testa, sum na raka na prostati, končni obisk pri zdravniku v Kranju, ki mi je operiral ustnico, nazaj grede tudi pri Ajdi v Horjulu), sva s hčerko Ako premišljala, kako naj napiše seminarsko nalogo za predmet Fija, ima ga v 4-letniku, študij nadaljuje, čeprav bo kmalu srečala Abrahama; vabljen sva bila na kosilo, Akine hčerke se obnašajo z nama zelo lepo, prijazno, dobre so. Nazaj grede iz Kranja sva se v Šent Vidu oglasila pri moji sestrični Metki (Matijevc), prvič v Žu, tam spoznala njeno hčer Asjo in vnukinjo; lepo srečanje, moja najbolj simpatična sestrična, ki me ima vidno rada in me ceni. Ne, o osamljenosti ne morem govoriti; nekaj nujnih obiskov (ljudje me vabijo: duhovnik Knep, mladostni Pril Mirko Rebolj, še ena sestrična Metka Ličan-Jereb, Špicarjev sin Bojan, že čez 85-leten, vsem sem obljubil, a ne vem, kdaj pridejo na vrsto, in tolikeri drugi, ki jih nisem odgnal) sem odložil.

Paradokсно rečeno: skoraj premalo imam časa zase, čutim se kriv, ker sam odklanjam stike. Ne, reči, da so me zapustili drugi, bi bilo kar se da krivično, laž. Pa vendar: **RSD**, ki sem jaz, je Zamol. Na tisto, kar bi hotel, da bi govorilo (mnoge nagovarjalo), so res pozabili oz. se tistemu sploh odpreti nočejo. Pravkar mi je sporočil znanec Ravnjakovo reakcijo na mojo razpravo o njegovi drami **Feniksov let (Flet)**, poslal sem jo znancu, ta pa Ravnjaku, v knjigi oz. kot knjiga ne bo več izšla. Rav(njak) pravi, da je vse to moje pisanje o SD - govori tudi v imenu ostalih dramatikov - neuporabljivo; da si izmišljam stvari, ki nimajo zveze z obravnavanimi dramami; da ugotavljam o njegovi drami nekaj, kar ta drama ni. Kar pišem, ni niti narobe, niti kontra, kot sta si DSD in DSL ali dve Ekonpodjetji na trgu, ki tekmujeta med sabo.

Kar delam, je neuporabljivo, s stališča tudi NA ideologa Rava neobstoje. V tem pomenu pa sem pozabljen, kajti nekoč sem bil - celo zelo - znan.

In sva si s Klinom blizu. Tudi on ni pozabljen kar tako. Pozabili so ga, ker vztraja pri svojem; ker noče pristati na vrednote Zeitgeista, ljudem hoče vsiliti svoje. Jaz **RSD** sicer ne vsiljujem, a dokler sem jo tiskal kot knjige in te pošiljal na knjižni trg, sem vendarle kompetitiral, računal - se s tem obračal - na brave. Toliko sem še pri sebi, da bi - celo zlahka - uspel v DaDbi, če bi se bil pripravil odpovedati sebi oz. DgFiji, ki jo s sabo ldn. Kot bi uspel Klin, če bi se prilagodil okolju. Pa se ne, vztraja pri svojem, trmasto, kljubovalno, K-da ima edino on prav.

Roko na srce: tudi jaz sem prepričan, da imam edini prav, vsaj na dolgi rok, glede bistva Ža, Čla, sveta. Odpovedati se DgFiji pomeni zame vreči sebe v nič; tak bi izgubil razlog za Ž. Vse postavljam na eno kocko: na DgFijo, ki je Abs Alta vsemu, kar mislijo okrog mene, tj. ldmu. Če so pozabili name oz. me ne berejo, nočejo komunikacije z mano, sem odgovoren in kriv za to sam. Čutijo, da imam vse, kar počnejo in mislijo, za napačno, da jih postavljam v dilemo: ali moja DgFija, potem jih priznam, ali njihove fije - Tije, UZni, prakse, drže -, ki jih sicer analiziram, tudi zelo podrobno in pazljivo, a v bistvu odklanjam, s tem odklanjam njih same. Le iz takšne Alte lahko prihajam do tako Rad sklepov: da svet (Čl), kakršen je, ni vreden obstoja. Jaz jih dobesedno primoram, da me (mojo DgZn) zanikajo, Zamol, pozabljajo. Naj me berejo in se v očeh moje Krite spoznavajo kot nevredni obstoja? Ne puščam jim druge možnosti kot to, da me Zamol.

Enako Klin, čeprav je vsebina njegovega ekskluzivizma Dgč od mojega; on brani-pripravlja Refe in DRevo, jaz Dgβ. A na tej Tem ravni sta najini drži isti: obe izključujočostni. Torej je vse moje zavzemanje za Dia, moj trud, da bi prišlo do LD (do te je prišlo, tudi po moji zaslugi, do Dia ne, vsaj ne do dovolj globokega-obveznega), s tem do strpnosti in pluralizma, se je pokazal kot povrhna akcija. Ni čudno, da mi je bila strpnost na globlji ravni že od nekdanj sumljiva, imel sem jo za korupcijo, za reduciranje resnice na Pvt mnenja. Na vrhnji ravni dopuščam Raz ljudi in njihovih Ž poti (odločitev, ki so Svne), na globlji ravni pa ugotavljam, da ves ta pluralizem ni mnogo vreden, vodi v vsekorupcijo, v vsedopuščanje, v igro-tekmo PMLD, ki je le možnost za nekaj vrednega, za ls Dti, kot pluralno strpna pa je videz in PzM.

Ko sem tako priznal - mar prvič? -, da sem tudi sam EDč, se moram vprašati, v čem pa je moj EDč bistveno drug od tistih EDčev, ki jih odklanjam? Odklanjam VojEDče, dogmatike, fanatike, islamske in Kršfundamentaliste, kot sem PtjKomste že 1946. Odklanjal sem jih, ker so me silili, da naj bom kot oni; da se vrnem v stanje hlapca, torej Refe, tlačana, otroka-sina, ki mora Posn svoje Gose in starše; če to odkloni, ga kaznujejo, tudi vse do zapora, Golega otoka. Seveda tudi z izolacijo iz Dbe. Analogno je ravnala - tako sem jo doživljal - MV KC. Sam nikakor nočem ponoviti njunega modela, KČe in Ptje. Nočem oblasti, nikogar nočem prisiliti z Voj, Pol in Dbsredstvi, da bi mislil kot jaz. Puščam mu, da je, kakršen je; tu sem LD-pluralist. Obenem pa ga ne cenim, niti toliko, da bi mi bilo kaj do njegovega obstoja. Ne bom ga ubijal, ker moja drža ni Ideol-versko vsebinska, je le odstop od vseh vsebinskih ldmišljenj, je le Sv do RazReše, torej bivanje v zelo negotovem, v Blaku. Do ldljudi sem v razmerju EDča, pa vendar ne. Kako naj Dgč označim svojo izključujočnost?

Naj pišem pri Idljudeh še naprej EDč, medtem ko bi zame veljala oznaka-krtica EDtDč? Je torej v tem bistvena razlika med nama s Klinom: on hoče preprosto nazaj v že nekoč obstoječi svet, ki je bil Tip IdDb, ObDb: FD, medtem ko jaz odklanjam vse dozdej in zdaj obstoječe tipe Db in se ves izročam le takšni RazReše, ki išče Dt? Jaz se ne morem sklicevati na nič vrednega, kar je bilo - oz. vredno mi je le tisto, kar je že v Preti iskalo Dt, tega ni bilo malo -, na nič, kar je v pomenu biti in IdDbe. Za delovanje znotraj IdDbe - danes znotraj PMLD - sem oz. je moja Fija popolnoma (Strno) neuporabljiva. Tako jo artikuliram, da bi bila - čim manj - uporabljiva. Da bi bila edina njena uporaba omogočanje lsa Dti, ne pa orientacija v Vojbojih in tekmah za oblast in za PnMbitno resnico. Dt kot resnica je neopredeljiva; terja - morda celo Abs - negotovost. Terja - vsaj danes - Rad osamljenost in pozabljenost, s tem tudi v praksi Zamol(čanost).

Če se kdaj jezim, ker je moje delo tako spregledano, se jezi v meni IdČl, tj. AgrČkzPld, ne pa tisto, kar je vredno. Priznam, da je v meni še veliko IdČla, da se moram nenehno prevzgjati od IdČla k DrČlu. Da je to - tudi zame - zelo težek proces. Da sem verjetno dobil rak zato, ker sem pozimi v tem procesu preOsma sebe popuščal, začel padati v OIS. Kot Klin. Zato lahko Klina razumem od znotraj. Lani sem mu bil nemalo blizu; vsaj temu v njem, kar ga preusmerja k nemoči, k dvigovanju bele zastave. Klin si tega sicer ne prizna, a to je v njem. Klin je, o tem bom govoril še podrobneje, kot MOč, ki se ni hotel-mogel odpovedati sebi, kakršen je bil (Mrku), obenem pa ni verjel ne vase ne v Mrk, opazoval svoj Not razcep, postajal iz RazcPldDča Razkr(ojeni)PldDč. To stanje je priklicalo raka v njem. Sem jaz rak premagal, ker sem spet našel vero v lsdTi? Tudi moj infarkt pred desetletjem je bil posledica RazcPlde v meni, nisem še zmogel umno - kot Fijo - oblikovati svoje vere, sebe kot VerDča, ki je Rad ARFDč, ne pa vernik KCe.

To se mi je zgodilo sredi pisanja knjige **Teologija postmoderne**, ki že po naslovu kaže, da je tematizacija nemogočega, paradoksa. S Tijo namreč nisem mislil PsTije, kakršno pozna PM, ampak PriPra Tijo Dttipa. Te pa v PM ni. Hotel sem najti, česar ni. Razumljivo, da mi je odpovedalo srce. Se je mogoče primerno prevzgjati - preOsm - le skoz tako Rad MePe, ki so po naravi stiki s So (infarkt in rak)? Najbrž. Čl, ki išče v sebi DrČla, se mora naučiti živeti z zavestjo Zaniča lastnega telesa, kot so se nekdanji asketi-puščavniki. Telo je zame vredno toliko, da me vzdržuje pri Žu: da lahko iščem Dt, in nič več. Telo samo na sebi je s stališča Dti videz in pomota, najbrž celo zlo. Tako misli EDtDč. Temačna misel? Da, če presojamo s stališča Ža. Če pa mislimo onkraj Ža (in para ŽS), je konec telesa začetek edino vrednega. Tudi zato so mi bili stiliti od nekdanj tako blizu. Čl je že zdavnaj začel smotrno ls Dt.

2

Začetek razprave in Karja drame je nakazan; Anln more zdaj naprej.

Klin: »Med menoj in onimi je razdalja.« Jaz sem RazcDč: po eni strani čutim med sabo in ostalimi vse večjo razdaljo; kot da bi bili ostali marsovci, Abs tuji. Dostikrat jih čutim kot golazen in drhal, tako so mi tuji, tako jih Zanič. Obenem - po drugi strani - pa so mi še zmerom - in zelo - blizu, pretresajo

me njihove usode, sočutim z njimi. Kakor kdaj in kakor s kom. Novi Brpar IdeaMimDč (kot CiMe), kar postajata JašHanž (zadnjič na TeVe na temo o Izbrisanih sta se skoraj držala za roke, oba etika, Brpar je v tem primeru onomatopoetično Brrrpar), mi zbuja odpor in gnus, možnost - se še ne ve -, da bi bil sestričin 22-letni sin Luka božji otrok, rojen je bil s poškodbo glave, je le fizični delavec na TeVe, pa me presunja s solidarnostjo.

Naj obenem že zdaj povem, da tega sina, Hanža, s katerim sem bil tri desetletja tesneje povezan kot z ostalimi svojimi otroki, bolj sva si bila PriSo, ne bi nikoli poklical, naj se vrne, naj opravi zame kako nalogo, naj izpolnjuje moje poslanstvo namesto mene, ko bom umrl. Ne verjamem vanj, zagravžal se mi je. Sicer pa vem: če kdo sam iz svoje Note čuti dolžnost, da vzame na svoje rame kako poslanstvo ali izvrši neopravljeno nalogo kakega prednika in sočla - jaz sem vsaj bratovo in MOčevo, a tudi Priževo in Dinetovo -, potem je uspeh podvzetja mogoč; če komu dolžnost naložimo od zunaj, je uspeh že vnaprej onemogočen. Hanž ni sposoben nositi niti lastnega bremena, cunjja je. Več o tem v tematizaciji razmerja oče Klin in sin Hub.

»Visoka, strma pot sem v grajski stolp.« Tako izolirano življenje ni lahko, v Člu, ki se osamlja hote, mora biti ali velika strast (Sš recimo) ali veliko poslanstvo, kolikor ni tudi Poslanstvo strast. Je, a ne le strast. Mora biti polna Vitmoč, a tudi čut za smisel, ki je pa Vitmoč sama na sebi nima. Poslanec Rup s Tržiča ima močno strast Sša, je kot kak cestni razbojnik, a niti sledu Poslanstva, zgolj butasta zavrela kri. Zagaman kot Gorenjc. Zase upam, da so v meni močne številne strasti, ki pa se mi jih je posrečilo konvergirati v Is Dti. Brez strasti je Čl sírotka. Sírotki ni dostopna Dt, ne čuti okna, ki vodi NejdDam. Sírotke so hlapci kot takšni. Kako da je mogel postati sírotka Peršak Polik? Čudna in zabavna so pota usode.

»Še ure ni na steni, laže slišim pojočo večnost.« Če je za Klina zdajšnjost napačna, Prih pa vredna le, če se ldn s Preto, čas ni potreben. DSD prav tako ne potrebuje časa, celo odveč ji je; le toliko, da se vrne Pret, nič več. Pret je PnM bit, ta pa je brezčasje ali Ve; NDM. Komsti so največ dali na čas kot Prih, tudi futuristično krilo v Raz Fzih. Kolikor ni bila Marinettijeva Prih subjektivna fantazma, izmišljotina Pe(sni)ka, ki je mag samovolje. Navsezadnje se je tudi KomPrih - Majakovskega futurizem - razkrila kot blodnja, tj. nora samovolja. Obe samovolji, Fz in KomStl, je držal pri Žu - pokonci - le Rad teror; sicer bi se scvrknili kot en izem med mnogimi.

»Večnost! Ta bolezen se me loteva spet ... in spet sanjarim/ osamljen, truden, kot bi čakal smrti.« (Tokrat sem tekst navedel kot verze, vsa drama je v takšnih verzih. A ker sodim, da ni nobene razlike med temi-takšnimi verzi in nekoliko privzdignjeno prozo, verzov ne bom označeval. Kot verzi nimajo posebne vrednosti.) Klin se opazuje, dela ARF, ni pa sposoben za AK. Ve, da sanjari; se zaveda razlike med sanjarjenjem kot Pvtčustvom in pripravo na akcijo? Sam ne sanjarim; komaj kdaj v Žu sem sanjaril, morda edino Sekpredstave, za katere pa sem vedel, kaj pomenijo: stopnjevanje Uža kot zamišljenega; zmerom sem se zavedal, da sanjarim, ne pa da delam scenarije, po katerih se bom ravnal, da bi sanjarije udejanjal. Ostro sem razlikoval med Sekvznemiranjem in načrti za Prih kot stvarnimi. Teh nisem nikdar imel za sanj(arij)e, zmerom sem pazil, da so ostvarljivi. Tudi niso sodili v območje Užov, ampak udejanjanja vrednot ali Intelzamisli. Te so mi pa napolnjevale glavo, odkar pomnim. Ni mi bilo do tega, da bi bil filmski igravec, zvezdnik,

Zun uspešnej, ali le zelo sekundarno. Zmerom pa sem imel pred sabo cilj, da se iz cunje RR v močnega Čla, iz utrujenca v dejavnega, iz orehove lupine, ki jo premetava viharo morje (kaj vihar, že malo močnejši vetrič!), v SAPO, ki si sama kreira svojo usodo. Tak sem še zmerom, v tem nisem še nič starec, medtem ko je vsa Klinova zamisel, o kateri poroča **Klic**, ena sama - najbrž res predsmrtna - blodnja, senilna želja, da bi se zgodilo nekaj, o čemer je sam prepričan, da se ne more zgoditi. **Klic** uprizarja konec starčevega Ža, medtem ko se pri meni tak konec še ni začel. O tem govorim več v ES analizi zadnje Petanove drame **Zak (Začetek konca)**. Tudi ko sem se pozimi spet srečeval s So, se nisem kot tak starec, kakršen je Klin. Pokosilo bi me pri polni moči, le zato, ker bi izgubil - sem izgubljal - motivacijo za Ž, ta motivacija je pa vera v (po)ls Dti. Letos poleti se mi je vera vrnila. Iz RazkrPldDča sem se ponovno RR v VerARFDč.

Ne čakam Si; nanjo sem pripravljen, pozimi sem se toliko ukvarjal z njo, da sem jo sprejel kot nujo, ki je ne morem odvrniti od sebe, pride, kadar pride, pokosi, kadar pokosi. Pozimi sem si jo - ne le enkrat - celo želel, tako sem bil utrujen od boja, ki se mi je vse bolj zdel brez upa zmage. Poleti sem se regeneriral, vedoč, da zmage na noben način ne more biti - moj obračun s predstavo VoM -, lahko pa svoje Ž precej podaljšam, seveda zgolj zato, da bi tako pridobljeni čas uporabil za ls Dti. Ker je že jesen, čez par dni bo 1. november, Vseh mrtvih dan, prihaja mrak zime, jaz pa sem od malega zelo podvržen zimski tesnobi, se letos posebej pazljivo pripravljam na nastop melanholije. Me je že napadla, s prvimi mračnimi dnevi, meglo, odpadanjem listja, a skušam ostati skrajno buden in ne popuščati. Se mi bo posrečilo?

Ravno kot Klin ne smem biti, prav tako pa ne kot Petanov Starec, ki hoče še v smrti uri doživeti Vitpotrditev v orgazmu Sekakta. Bolj si ne moreta biti med sabo Raz dva, kot sva si s Petanom: on vitalist zaradi uspeha v Žu, zaradi Ža samega, jaz vitalist zato, da bi imel več časa - s tem več možnosti - za (po)ls Dti. Priznam pa, da sem bil kot mladenič in zrel(?) Čl podoben Žarku; zato ga - njegovo dramo **Zak** in njeno glavno figuro Starca - razumem od znotraj. Klin te Vit(alnost)i nima. Njegov - zadnji - napor je le še histerija, izsiljevanje. Sicer pa je tudi pri Starcu iz **Zaka** Vit le še samoprisiljevanje, samospodbujanje k nečemu, kar je v resnici že odmrlo. Kot DSD pripadnika pa sta oba, Petan-Starec in Klin (ne pa Jarc) retorična zagovornika-pripravljalca DReve. A zaman; oba sta neuspešna.

Uvertura v dramo je Klinov samogovor, v njem predstavi problem drame, tudi informira o dogajanju. »Z družino razdvojen«, to zame sploh ne pride v poštev, vsaj ne predstavljam si t(akšn)e svoje Prihi, »nad svetom, časom se sklanjam kakor kip iz davnih dob.« Klin dobro ve, da je odmrlo, da je le še kip v galeriji prednikov, bivša moč, muzejski eksponat. Ni akter v času, ni sam čas; nad časom in svetom se sklanja, a je to za čas-svet brez pomena. Mnogi - večina - gledajo tudi mene kot tak kip, kot ostalino Preti, ki bi jo celo hvalili, da je bila v Preti primerna-uporabljiva, če ne bi izzival in soočal zdajšnjosti s svojimi merili-vrednotami, ki so s stališča zdajšnjosti (Refe in PM) odvečne in neumne, vsekakor pa Subj(ektivne)blodnje. Vendar je to le njihova presoja, sodba okolja; moja presoja je povsem druga. Imam se za jedro časa, ki je edini sposoben prenikniti čez mejo na Drstran. Imam se za Makakterja, seveda ne DbZge, ampak Zgosmišljanja. Nad svetom-ljudmi tudi nisem sklonjen, z njimi se soočam, sprejemam jih vase, odpiram se jim, jih v sebi predelujem,

preOsm, vsekakor pa ES podrobno analiziram. Svetu na tej ravni nisem tuj(ec), nasprotno, živim v njegovi srčiki, zato tudi tako z njim trpim, ker me vleče s sabo tja, kjer ne maram biti, kamor ne maram iti, česar ne cenim. A grem tja, da bi lahko ldČla preOsm v DrČla, kajti to se da početi le od znotraj, skoz ldn mene kot DgAnlna z zmotenimi. Nisem statua, sem načelo akcije, a povsem druge od tiste, ki je Tip za DaSlce kot lbntekmece, a tudi za DSD ude, ki vse stavijo na vrnitev PnM biti. Zame sodi PnM-bit v Ožldo, lbntekmištvo-trženje v Dv; oba kraka vodita v Av. Sam hočem biti drugje: grem NejDam.

Klin toži: sem »kot pozabljeno orodje v kotu«, to misli zategadelj, ker ni uspešen, ker ne vpliva in nima moči. En del mene me tudi sili tako misliti; a to sem jaz kot ldČl, kot nekdo, ki se še ni dovolj preOsm v DrČla, v nekoga, ki ve, da mora biti za ldokolje pozabljeno orodje, saj ldDb z njim kot iskavcem Dti nima česa početi. Hoteti biti (pri)znan, uspešen, vpliven, obenem pa ls(kati) Dt, je contradictio in adiecto, je SSL in vodi v SZ; ta drža je Tip za norovce, za Šela, zame le obrobno. Ravno pozabljenost in Zamol sta pogoj, da lahko primerno iščem Dt. Eno je imeti občutek, da sem sredi PriPra lsa Dti, drugo, da sem sredi DbZge. Klin ne išče Dti, ampak bi se rad vrnil na oblast v ldDbi.

Zdaj prehaja k razmišljanju o svojem razmerju s sinom: »Celo moj sin, naslednik moj, moj Hubert molči, tujina mi ga je ugrabila.« Tip lastniška opredelitev: moj Hub; K-da ima do njega še kakšne pravice. Sin mu sicer ostaja, a je odrasel, s tem dejansko ne več sin ali v posebnem pomenu besede. Ne verjame, da se je Hub sam odločil zapustiti Dno in očeta, vara se, da so za to krivi drugi, tujina, ki grabi in ugrablja vse, kar ima in je kdaj imel; pač občutek okradenosti, oropanosti, ki izvira iz samoumevnega prepričanja, da sodi Pl Strno - Ve - na oblast in da je vsak odstop od oblasti posledica nepravilnega nasilja, lokavosti MešBržev in/ali akcije lReve. Obe dejanji ima za Neg-zli. Po njegovem je bit ogrožena, oropana, skoraj strta. S tem gre sam svet - njegov red - v maloro.

Tip za FP je tudi predstava, da je sin očetov naslednik. Ne le, da deduje očetove pravice, ki so pravice Dn-rodu, Pl naslov, bogastvo, grad, imidž; Hub bi kot njegov sin moral udejanjati vrednoto-zamiseli, ki motivira očeta-Klina že dolga leta, a ki je sam ne zmore v Dbokolju ostvariti, ker je že starec in ker je večinsko okolje Plu nenaklonjeno. Sin bi moral biti zvest Dn-rodu, kot mu je zvest Klin, ki je do Huba oče, do svojega očeta pa sin. Za FP je bistvena Trada kot Ko(ntinuite)ta, medtem ko je Prol - Anteza Plu - povsem brez Kote-Trade, vse začenja znova.

Priznam, da sem sam nekoč mislil, da bi moral biti moj brat - imel sem ga za sina, bil je skoraj 17 let mlajši od mene - tisti, ki bi se skupaj z mano boril za mojo slutnjo. A sem se mu tudi jaz odpiral, bil je predstavnik svoje Gene, RMg sveta, zame izredno važen kot Dr. Ker je storil Sm, sem izgubil PriSa v svoji Dni. Na ostale svoje otroke sem že manj nalagal, manj od njih pričakoval, treznil sem se, vedoč, da mora vsak izdelati svojo usodo, sebe kot SAPO. Matjaž je bil Čl leta 68, nove le-vice, čeprav ne retor - goljuf - kot JašZlc; s tem sta se približala šele zdaj, ko je postal Matjaž Varuh ČIP. Pri hčerkah pa sem že vedel, da moram odstopiti, jih le spremljati, jih ne videti v ničemer kot podaljšek svoje zamisli sveta. Po letih preizkušenj in odtujevanj je prišlo zdaj do optimalnega in stvarnega odnosa: vsi trije otroci mi pomagajo pri **RSD**, Matjaž pa mi je pomagal prej, med 1991 in 1996, bil je celo založnik

RSD. On je odpadel, drugi otroci so se mi približali, kolikor jim je dopuščala njihova SA, oz. jaz njim.

Zato ne morem reči kot Klin, da mi jih je kdo ugrabil. So, kar so. Kar pričakuje osamljeni Klin od sina, sem jaz dobil od Ale kot žene, skoraj v duhu Ideaparov ErS in PriSo tipa ČD-NKNMeša: od MirMare, **LjDa**, do Jermana-Lojzke, **Hlapci**, ali Ivanka-Mižan, **Samosvoj**. Razlika s FP je bistvena. V FP je rodovno-krvna dolžnost otrok, da zvesto nadaljujejo vlogo staršev, oblast Dn-rodu, ki niti ni predvsem vsebinska, ampak oblast kot takšna, medtem ko sva se midva z Alo v teku pol Stola izgradila, kar danes sva: PriSo. Midva izhajava iz SA, Hub naj bi izhajal iz zavezanosti Dn-rodu, tj. vrednosti Krvi kot biti. Medtem ko sta SA izbira Prihi, ne zvestoba Preti.

Midva s Hanžem sva se sprla, ta spor pa me ni - niti od daleč - potrl-podrl, kot je Klina njegov spor s sinom. Ocenil sem, da Hanž ne zmore tega, kar bi bilo edino vredno. Dosegel je, kar je bilo očitno njegov namen-ambicija. Pravkar sem na TeVe 3 spremljal debato v parlamentu o poročilu Varuha ČIP. Ugleden položaj, čeprav ne kaj prida vpliven. Hanž se je SA odločil za držo-prakso, ki se z mojo - z lsem Dti - izključuje. Je pač odpadel, slabič. Ne mislim pa, da mi je bil nezvest. Zakaj bi pa mi bil zvest, saj se nimam za f(evdalnega)očeta, za Klina. Zame je cilj BSAPOEV, ki je ls Dti. Kdor tega ne zmore, pač ne zmore. Poziv je dan vsem, poklicani so vsi, izvoljen - v pravem pomenu besede: sposoben za svoje poslanstvo - pa je redko kdo. Hanž pač ni. Žal tudi MBP ne, Šel, SrKos, Graf Pij ne. Bom pač sam opravljal nalogo tudi namesto njih. Pod tem bremenom se upogibam, a zaenkrat še vzdržim. Tudi tisto, kar bi moral storiti Hanž, a ne zmore, nosim. Vendar mu tega ne zamerim, ker vidim, da res ne zmore, nima daru ne navdiha; ga pa zato Zanič, kot MBP. Dopuščam jih, a z odporom. Ne besnim, a Ža mi ne olepšujejo-osmišljajo.

Klin s sinom ni zadovoljen; ne more verjeti, da sin ni tak, kakršen sam želi, da bi bil, da bi moral biti. »Kako? Je res, kar zvedel sem skrivaj? Da mu ni več do doma?! Moj naslednik?!« Od fiksne ideje - Prislde - nasledstva ne odstopa, nasledstvo pa je zvestoba domu. Dom je dvoumna - večumna - kategorija. Velja že v živalstvu; vsakdo je najprej otrok, odvisen od staršev, v tem pomenu so starši kot njegova Dn njegov dom. Vse je odvisno od tega, kdaj se tak FP dom neha, kdaj ga Čl - kot že žival - mora zapustiti, živali svoje potomce napodijo od doma, iz gnezda, jih ne hranijo več. Mnoge živali se kot odrasle obnašajo, kot da si niso v sorodu, čeprav so tudi takšne vrste, ki so ves čas v Dn-sorodstvenih grupah, recimo sloni, tudi mnoge opice. (V živalstvu so vse mogoče Raz usmeritve.) Jaz sem vesel - starejši ko sem, bolj srečen, ker postajam šibkejši, bolj odvisen -, da smo se z otroki zblížali, da smo postali celo - zelo intenzivna - Dn, nekak razširjeni dom, sestavljen iz več manjših domov. Pred kratkim smo tako praznovali Alino 70-letnico, lani mojo 72-letnico, tudi Hanževi otroci, obe hčerki, ena s svojima hčerkama. Jarc kaže primer, ko sta se oče in sin razšla, rada bi se spet zblížala, a se jima ne posreči, ker je vsak od njiju preveč samosvoj oz. oče nastopa kot despot. Z MOčem se nisva razšla enako Rad kot Klin in Hub, a se tudi nisva želela zblížati, vedela sva, da je to povsem nemogoče.

»Kako mirno bi se predal pokoju, brezskrbno zrl na preteklost silno, samozavestno snival bi bodočnost ... tako pa ...« Zame nesprejemljivo razmišljanje. Bodočnost snujeva skupaj z Alo; kako bi bilo, če bi Ala umrla in

ostal jaz sam, je drugo vprašanje, pozimi me je močno zaposlovalo-mučilo; zdaj sem mirnejši, upam, da bi zmožel obstati in delovati naprej v isti smeri IsDti, kot sem dozdaj. Bi pa se tesneje oprl na otroke. Enako velja zanjo. Ko se bom prisiljen predati pokoju, bom pač to storil; tudi to me je žrlo pozimi: ali bom še našel motivacijo za Ž, če ne bo več v meni energije za IsDti? Danes se mi zdi, da bom pač znižal svoje delovne obveznosti, smer pa ni treba, da bi izgubil. Če pa jo bom tedaj, ko se bom posenilil, je vseeno, saj se izgube ne bom zavedal. Tudi ta problem sem, se mi zdi, poleti rešil, skoz muke ARF zime. Moja Pret ni silna, vsekakor ne v pomenu Db veličine; pot k Dbveličini sem - neenkrat - odklonil. Svoje prednike in njihove Ž poti analiziram, a jih nimam za kaj posebnega, za bit, na kateri temelji moje Ž. Brezskrbnosti ni, je pa določena stoična mirnost, da storim največ, kar zmorem; celo čez mejo zame možnega grem. Dokler bom to zmožel, tako ravnal, se mi ni treba bati, da sem svoje Ž zapravil ali narobe usmeril. Res, zelo drug sem kot Klin, čeprav sem tudi oče.

Po vmesnem nevažnem prizoru s strežajem Petrom Klin svoj monolog nadaljuje: »Kako mirno bi razgledaval se nad to dolino«, te besede govori stoječ ob oknu, »ki iz nje je zrastle ponosna stavba našega rodu.« Ta FP miselnost-ponos se je obnovila v Nclu kot Rci RLH VISa (Ncl je po svoje RePS). Nosivec Ncla ni Pl, ampak Meš. Na eni strani je samo Meš začelo gojiti ponos Dn-rodu (Vidmarji, Kraigherji, Šukljeti, Bleiweisi itn.), na drugi pa je večina Mešev, ki si ni mogla zgraditi lastne Dn-rodu, prenesla ta Kolponos na Nar, ki je razširjena Dnkri. Z usmeritvijo tega tipa začne Preš, čeprav jo nato spodbije (**Uvod v Krst** in sam **Krst**), nadaljuje - na lovsko opereten način - Vilhar z **Jamsko Ivanka**; resneje pa BRemec s **Samom**, Levs in Jurč s **Tugoma**; Lipež s **Car Lazarjevo smrtjo** in Klemenčič z **Zetoma carja Lazarja** pa včlenita SZgo v srbskoZgo. Od tedaj pa do druge polovice 20-ega Stola se nadaljuje in krepi ta »ponosna stavba našega rodu«, vse bolj v zavesti kot Karantanija, Kristanova **Ljub(islav)a**, Turnškovi **Samo** in **Država med gorami** itn. Nastaja žanr-MaPSt, imenovan Hist, vanj sodi tudi Robov **Tach**. Deluje tudi na le-vici; glej Kreftovo **Punt(arij)o**. A Klinova Dn-rod ni Ncl tipa, medtem ko skuša Rob(ida) oba rodova - Nar in Dn - združiti; enako dramatik, ki so se ukvarjali s témo Celjskih, že Jurč v svoji **Ver(onik)i**, vse do Rudolfa, ki pa vsako Dn-rod do kraja spodbije in osmeši, **RudVera**, **Pegam in Lambergar**, Filipčič celo PrtNOB, **Suženj akcije**. Rud pa desetdnevno vojno za SND, **Na možganih rado spodsne**. Tu se Hist RR v grotesko.

Slabost-krivda Pla je, da ne najde opore v SNaru, v njegovi - veliki, za veliko narejeni, prirejani - Zgi; da Klin ne sledi Tachu. Jarc gleda Pl kot nasprotje SNaru, čeprav tega ne tematizira, predvsem pa kot nasprotje liku SAPOe, ki jo zastopa Hub. Tudi tu znova vidimo - je potrjeno -, da se FP-FD in SAPO izključujeta.

Klin ne prenese, da danes ni več v slavi-moči-oblasti kot nekoč. »O, da sem videl svoj obraz sedanji takrat že, ko sem v slavi in mogoti poveljeval, zavojeval in plenil, takrat že, ko sem pil razkošja bleske v dvorinah čarovitih, v družb sijaju, češčen in ljubljien!« Ta(k) občutek nesreče se loteva vsakogar, ki je stavil na zmago, na imidž, pa se mu je potem vse sesulo, Napoleon na St Heleni, Maček in njegova sestrična Pepca Kardelj po 1990, Šušteršič po 1918, bivši (ob)lastniki po 1945. Mene ta vidik ne zadeva, že od malega sem pripravljen na početje usode, ki prevrača kozolce, danes zgoraj, jutri spodaj;

tudi zato nočem biti zgoraj. Kdor dovolj dolgo živi, mora izkusiti svoj poraz. Iz tega vzroka si je KC izmislila VoM: kot Ve-zmago. Le če je Ve, drži; vse ostale zmage na TSu so začasne, zato SSL.

Janša še do danes ne more prenesti, da je začel po letu 1992 kot oblastnik padati, 1994 pa padel; sebe vidi kot St žrtev, ki je temelj SND. Če se temelju ne prizna, kar mu gre, se mu godi krivica: vlada na svetu krivica. Janša je v primerjavi s Klinom mladenič, a je enako zagrenjen; le da še zmerom deluje, se trudi priti nazaj v slavo in čast, ima svojo grupo, ki ga podpira, medtem ko nima Klin nikogar, nazadnje ga izda še lastni sin. Ni čustvoval - vsaj do neke mere - tako tudi MOč? V zaporih je preživel deset let, od tega devet za Ptjo in Kom, pa ga je ta nagradila še z dodatnim letom zapora. Krivica. Ko sem gledal MOčevo Trp odznotraj, sem se učil, si svetoval: nikoli se ne imej za nikak temelj, če nočeš odkriti, da te imajo ostali za nadlogo in ničes. Že vnaprej se vživi v vlogo ničesa! Ne vzemi zares nobene svoje V(loge), ki ti jo ponudi ObDb, za vsako boš plačal bistveno več, kot je vredna. Vredna je le kot začasen Už, kot SSL v imidžu. Bodi stoičen do sleherne Zuni. Če ti Db vzame čast in slavo, ti vzame le nekaj, kar je nate sama obesila, vzame ti past, v katero te je skušala zamamiti.

Prav do tega spoznanja-zrelosti Klin ni zmožen priti; ves čas se le pritožuje, kot Po(ni)ž, ki pa še ni bil na prestolu, ves čas je le spregledani služabnik, ki se ga sreča noče usmiliti. Klin: »Zdaj pa: o samota, ki mi držiš zrcalo smrtne grožnje.« Pozimi sem se ukvarjal predvsem s So, s smrtno grožnjo, pristal na S, jo od znotraj premagal kot strah. Zato me moj rak letos poleti ni (pri)zadel, ob njem sem bil miren kot malokdaj. Vzel sem ga kot opozorilo; vedel sem, da je le nagovor Si name, ne pa še njena odločitev, da me odstrani. Če pa bi popustil strahu, bi se ji ne zdel vreden bivanja in bi me pokosila kot usahlo travno bilko. Danes so besede, kakršne spregovarja Klin, zame brez pomena, prazen patos: »Trohnivi moj obraz, oči ugasle, roke ledeno mrzle, blodne misli.« Roke so lahko mrzle, krvnega obtoka ne uravnavam jaz (do neke mere), misli pa so v moji oblasti; sam izbiram, ali bom gojil blodne ali ustvarjalne. MBP Brezovec uživa, da lahko Maz trpi v svojih - večinoma namišljenih - boleznih; takšne misli so zame blodne. Ž si je izbral takšno, da je po vsebini ničes(no); nikomur ne da nič, ukvarja se le z lastno ritjo, PAvst. Ves čas ga imam pred sabo v duhu kot opomin, kakšen ne smem biti. Tako ga RR v vsaj nekaj koristnega: v strašilo na polju. Sicer bi bil res zgolj sam. Kot Klin. Najbrž res ni večje muke kot ta, da bi bil Čl rad ljubljen, v središču pozornosti, Ve, pa odkrije, da ga nihče ne povoha, da je za okolje le PzM ali ništrc. Okolje misli, da me bo prizadelo, če me bo Zamol. Kako napačno pričakovanje!

Petanov Starec reagira kot Klin: »Živ mrtvec?! Ne in ne! Ha, življenje tli v meni!« Več kot tli; Klin si utvarja, da Ž v njem še gori z visokim plamenom. SSL. Zagorel je le zadnji zubelj v njem, spodbujen po histeričnem napadu. Jarc lepo pokaže, kaj je Ž: brezkrajna, a tudi brezupna, nikamor vodeča, nobenega PriPra smisla nudeča, prav za prav ne-umna akcija, SZSL aktivizem. IdČl toliko časa kliče Ž, stavi in zida nanj, da končno prikliče njegovo drugo plat ali resnico: S; kot Klin. V Vit(alizm)u ni mogoče najti zadostitve, ki bi kaj veljala; le SSL. Jarc je temeljen kritik aktivizma in Vita. A ker ne zmore priti dovolj v Is Dti, se muči v SZ. Naredil je prvi - bistveni - korak, drugega ne. To je oznaka celotne SIZ v SD-20. Tudi GrumD, CerkD, Lesk(ovčeve)D itn.

Ker Klin čuti, da načrta ne bo mogel udejanjiti sam, telesno je prešibak, terja, da se zanj žrtvujejo, se mu posvetijo otroci: »Deca moja! Ta ponese besedo, misel, oporoko mojo v stoletje novo!« Morda še nikoli pred tem v DbZgi ni IdČl - ObDb - toliko dajal(a) na mladino. 20-Stol se je začelo z Župančičevo **Pesmijo mladine**. Komsti so se imeli za Mladino kot takšno, za Novi rod, ki je Poz že s tem, ker je nov. Tudi v Umeti je vse več pomenila inovacija, izem kot zamenjava novega s še novejšim. Fz si da za himno: **Giovinazzo**. Kom daje naslove svojim dramam: **Mladost pod soncem**, Grün-Željeznov, pesmim **V vzponu mladosti**, Krakar. DR je poskus mladost-mladino izrabiti za cilje Trade-starcev; to je Klinov projekt, gleda nazaj, je regresiven. Medtem ko je LR blodna od stave na Abs NSvet, glej dramo z naslovom **Za nov svet**, Kristan. Klin jasno pove, da je za DRevo: »Grad, ki sem te zgradil, da kljubuješ vekom.« Ta grad je lahko njegov Pvt grad, lahko pa - in to je važnejše - grad kot ZnaSi za KC, za FD, torej grad, ki sta ga postavila PIK in ima zato blagoslov Veboga, obljubo-zagotovilo, da bo večen, kot Cerkev, zgrajena na skali Ve-čnosti, kot Petrova Cerkev.

FD se ima za Ve-Db. Zanj je moral biti res strahoten udarec, ko se je sesula Avsa kot cesarstvo, leto 1918. **Klic** je pisan iz meditacije ob opazovanju tega sesutja, Jarc se je vživel tudi v vojaški zlom Avse, sodeloval je kot Umtk v destrukciji njenih vrednot, VISA. **Klic** je obračun s to destrukcijo, Not povezano s SSLi in blodnjami. Za Jarca ta dogodek - dogajanje - ni le Zun Histpodatek, kot za DaZgarje, ampak njegova osebnaEV. **Klic** je drama o koncu nekega sveta, a tudi o težavah, ki jih imajo mladi-otroci v tem koncu s problemom, kako se orientirati. Kreft se je jasno, **Grakh**; Jarc je videl dlje, Kreftova - in MOčeva - rešitev mu je bila prekratka. **Klic** uvaja SIZ-SD-20. Dopolnjuje **Kirke**, v kateri je Čtk Kršv prav tako doživel od znotraj sesutje FD imperija, zdaj pa išče smisel.

Klin čustvuje-razmišlja kot Ehr in Tomec v obeh odločilnih letih, 1918 in 1941: »Je moja volja v tebi« - gradu - »zjeklenila v odpor se, ki ne ulomi ga bodočnost?!« Ptja je že vedela, zakaj je oba pospravila, enega zanesljivo, za drugega se ne bo nikoli dokazalo. Bila sta borca zoper bodočnost. DSKC še zmerom misli, da je Prih kot RLH vrednota SSL; DSKC le čaka, kdaj se bo Prih sama v sebi zlomila, KC pa bo pokasirala ta zlom. Edini pogoj za to je, da vztraja pri veri v Pret, v njeno veličino; tudi to je eden izmed vzrokov za ReSlom. Glej trilogijo KC-dramatike: **Blaže in Nežica v nedelskej šoli**, **Tarbula**, **Eno samó je potrebno**. Resnica te trilogije pa je Jeločnikovo **Vstajenje**.

3

Uvod je končan; začenja se - dram(at)ski spor. Razpoloženje v Nvi ga ilustrira, pripravlja: »Medtem se je popolnoma stemnilo. Sliši se frfotanje netopirjev, zateglo skovikanje sov in brnenje ure v zvoniku nekje daleč. Naraščajoč veter vrši okrog stolpa. Od hipa do hipa se na obzorju pojavi bliskavica. V dalji ropot voza.« Prihaja Hub.

Romštimunga grajske scenerije sodi v FD, kakor jo obuja že Roma na prehodu 18-ega v 19-Stol, enako kasneje, vse do Zupanovega **Trajbasa**, po svoje celo do StrniševeD. V ta okvir sodi tudi Remčev **ZaG**.

Klin je nestrpen: »Vse, vse mu odpustim«, sinu, »le da ostane«. To seveda ni drža samozavestne VelOse, ki živi iz sebe; Klin ve, da je sam le še nemoč kot takšna; da lahko svet, ki ga ceni, reši le še mladina: Hindenburga Hitler s svojo HitlerJugend, Rupnika trojica okrog njega, komaj nekaj čez 20-letni Kociper, Jeločnik, Urbančič. Tako se je Puč (na)vezal na Janšo. A zaman: zamisel Rupnika in Puča se je podrla.

Še zadnji samogovor, preden vstopi sin: »Moj Bog, pet let je že, kar je odšel.« Dovolj časa, da bi se Klin streznil; ni se, ni izrabil ponujene priložnosti, usode ne zna RR v K-milost. »Le dvakrat pisal je«, kar je očiten dokaz, da noče imeti zveze z domom, vsaj ne takšnim, kakršen je, razdvojen in dogmatičen. »Je res, da se za vedno je odrekel domu in da živi kot izgubljeni sin?« Vsak sin je za očeta despota izgubljen, če ne nadaljuje njegove linije. Ni imel MOč mene - že kmalu, že po najinem prvem, odločilnem sporu poleti 1945 - za izgubljenega sina, v meni je gledal slabiča, dekadenta, Čla, ki je brez posluha za NSvet, ki ga prinaša Ptja? V resnici sem tudi bil izgubljeni sin, vdajal sem se OISu, bral-cenil NihVoduška, **Odčarani svet**, in ne Gorkega. Vendar sem šel pravo pot: do SAPOe je mogoče le skoz nič, skoz destrukcijo biti. MOč se ni zmozel odpovedati PnM-bitu, se predati PzM-niču, zato je obvisel vmes, v SZi, še sebi tujec. V Klinu je veliko MOča. Je imel Jarc koga v bližini, da ga je preučeval od znotraj?

Izgubljeni sin je trajna Strna tema Čla; glej Pregljevo **Vito**. Le da KMg terja določen konec zgodbe-prilike: da se izgubljeni sin vrne k očetu, oče ga nagradi; tudi JKra se da razumeti kot izgubljenega sinu; ko se vrne k očetu, postane FKr, mu oče dodeli VoM. Jaz se nisem vrnil ne k MOču ne k Ptji. (Le v KC, kar pa zame ni bilo nevarno, ker KC ni bila moja mati, nisem izšel iz nje, Svno sem jo izbral. Moja mati je bila - PV - Ptja. Njo sem moral predvsem detronizirati.) Od 1945 do 1975, ko je umrl, sva živela z MOčem še tri desetletja skupaj ali v bližini, a nikoli mu nisem več podlegel, kot sem mu kot otrok. Kazal sem Krit distanco do njega. Ves čas sem mu dajal vedeti, da name ne more računati. Iskal je svoje otroke, kot Klin Huba, predvsem med mladimi Zgarji, te je vzgajal v Inštitutu za delavsko gibanje. Menda so ga vsi izdali, kar je normalno. Ga bodo zdaj, četrta Stola po njegovi Si, vendarle nekako priznali, mislim na simpozij na SAZU ob stoletnici njegovega rojstva? Nisem prepričan, kaj se bo zgodilo, prevevajo me zelo negotovi občutki. Tudi jaz bom v referatu o njem tak, da ne bom zaigral izgubljenega in vrnivšega se sina. Zamudil je priložnost, ki mu jo je dala Konta; zdaj je odvisen od ostalih, ti pa so kot Konta, nepredvidljivi. Njihovo ravnanje je pomembno z vidika ObDbe, DbZge, ne pa z vidika Zge smisla. Vseeno je, kaj bodo storili tisti, ki bi mogli biti MOčevi otroci.

Kot večina družbencev, fanatičnih udov OžKlde, tudi Klin verjame v teorijo zarote, potrebuje jo, da si z njo razloži sicer zanj neumljivi svet. Krivdo za sinov odhod pripiše svoji soprogi: »Vsega je kriva ona, moja žena, ki ščuvala ga je proti očetu in ga izvila mi iz mojih sanj.« Je mislil tako tudi MOč o MoMi? Če je, ni mislil tako v jasni in dokončni obliki. Prav tu je bila zanj past: ničesar ni zmozel več misliti Rad čisto, odkar ga je Ptja nagnala. Ni hotel biti več fanatik, a za ARF ni bil zmožen; obtičal je vmes. Tudi se ni želel

maščevati, kot Klin: »O, še je čas, da ji povrnem zlo!« Miha Brejc, Aplenček, Klep(ec), Starfrava in številni se Ptji Mašč(ujejo). Ne Zupan ne Pir(jeve)c se ji nista. Bila sta plemenita Čla, velikodušna; udje DSD ne.

Prihaja Hub; Klin se vzpne v SSL-pričakovanju: »Odzval se je, o srečni hip usode!« Res srečen? Drama pokaže, da za Klina najbolj nesrečen. Stoična modrost uči, da naj Čl ničesar ne pričakuje, čeprav naj dela za realizacijo načrtov; a če se realizacija ponesreči, naj vzame to dejstvo kot nekaj najbolj običajnega, kot Strni faktum.

»Koraki po stopnicah.« Bližajo se. Napetost. »Vstopi Hubert, v potni obleki, vitek, mrk.« Zadnji podatek je bistven: mrk, tj. temačen, nerazpoložen; kot da je prišel zoper svojo voljo. Njegov izgled ne obeta nič dobrega. Je pa začuden: »Kako, sami ste? In v tej tesni sobi kakor jetnik?« Jetnik po svoji volji. Klin pa gode zmerom isto: »Moj si ... še si moj otrok!« Paternalizem? Ne. Avtoritarizem. Ker se je sprl z vsemi, tudi z ženo in hčerjo, mu je ostal le še sin: »Samo tebe poznam zdaj.« Klin je - bil - močna Os, a preveč nagnjena k reduciranju.

Klinovo pričakovanje gre že od začetka srečanja po zlu; Hub: »Poklicali ste me, zdaj tu sem, da spravim se spet s svojim domom, oče, zdaj ko sem samsvoj.« Hub se je osamosvojil, postal SAPO, zakaj ne bi zdaj rešil tudi problemov, zaradi katerih je odšel od doma? Vrnitev imenuje - ima za - spravo. Ne želi ostati sprt z domom, s starši; ni Čl Rad boja, ni EDč. Kot ni bil Jarc. V njem je ljezen do staršev; tudi v meni je bila. A če starši niso sposobni vsaj pomiritve? Jaz sem se s svojimi nekako - taktično, diplomatsko, racionalno - pogodil, da ne bi izgubljali preveč energije z odvečnimi, nikamor vodečimi spori. Kadar sta starša začela tak spor, sem odšel; kot bo Hub. Dgč ne gre, vsaj za tistega ne, ki ve, da s takšnimi spori nič ne pridobi, le izgublja. To ve in tako lahko ravna, ker ga ne žene slepa strast. Moja starša je gnala, enako Klina. Čustvo, ki je bilo v meni in je v Hubu (»o, kako sem želel ugledati spet svojce ... spet večer pod rodnim krovom preživeti, oče«), sem moral zatreti ali dati v oklepaj; so domovi, ki ne omogočajo razcveta takšnih čustev. Hub sumi, da se bo to - nesporazum - zgodilo tudi tokrat: »Temna misel senči mi besedo«, v očetovem pismu je »med vrsticami« (raz)bral njegovo neprimerno pričakovanje.

Vsak od njiju pričakuje nekaj drugega, pričakovanji se izključujeta, vodita v ponoven spor. Hubovo čustvo dobro razumem; ker ga v odnosu do staršev nisem mogel uresničiti, sem postajal trd, brezobziren. Tako sem usodo RR v K-milost. Vsako nesrečo je treba preOsm. »O, jaz menil sem, da vrnem se v tiho srečo, da objamem svojce in se pomirjen spet odpravim.« Iluzija, ki Huba ne kaže ravno v luči močne Osi. Prečustven je, kot Jarc; ta smer vodi v SeH, v samoSmil, ta pa ne omogoča rešitve. Prav je, da je Čl čustven, a da ga čustva blokirajo v primerni akciji?

Res je, vsakdo si želi pomiritve s starši, ki jih je nekoč ljubil; spor z njimi obremenjuje, mene še danes. Ni pa nujno, da si zato obetam nekaj, za kar vem, da je nemogoče. Se lahko despot, kakršen je oče Klin po naravi, spremeni? Starost ljudi kvečjemu zafiksira v njihovih Neg potezah; da bi se poboljšali in to naenkrat, je redko. Morali bi doživeti neko spreobrnjenje. Načelno je to mogoče, praktično pa komaj.

Baron sinu razloži, kaj hoče; najprej potrdi njegovo ugotovitev o stanju v Dni: »Prav imaš, tesnoba je tu pri nas in mrak in zapuščenost.« Zakaj si Čl

svoje Ž uredi tako, da ustvari tesnobo, mrak, zapuščenost? Kje in kdo je vzrok, da se ne ujame z zakoncem, z otroki? Če jim postavi (pre)visoke cilje, se umakne, ko vidi, da jih ne dosegajo; zakaj bi rinil z glavo skozi zid?! Za Klina, tj. za FD je Tip, da se ni sposobna prilagoditi, medtem ko je Kpl Db prilagajanja, trgu, času, spremembam razmer. Na tej ravni sem jaz Rad prilagodljiv. Nekje popuščam - v praktičnem odnosu z ljudmi -, da bi ohranil energijo za tisto območje-dejavnost, ki je odločilna. Zakaj trošiti čas in moč za spreminjanje ljudi, ki zanj niso sposobni, ga niti ne želijo? Zakaj jim odpirati oči na silo, kar je počel Mrk kot RePS-ReFe? Osredotoči se na tiste ljudi, za katere upaš - tudi tvegaš, vendar z dovolj utemeljenimi razlogi -, da boš z njimi lahko v lDdr udeleževal svoj cilj, ker je to - ali lahko postane - tudi njihov cilj. Tako sem ravnal od malega, izbiral izbrane PriSo, najboljše, medtem ko sta Ptja in KC iskali učence in pripadnike. Z Alo sva sezidala izredno trdno zvezo, najino Ž skozi desetletja tako (pre)oblikovala, da sva tesnobo, ki je bila v obeh, izprla, mrak razsvetlila, zapuščenost odpravila. Najin primer kaže, da se to da. Ne morem si misliti, da bi bil le posledica Konte-Sreče.

Treba je nastopiti z Rad terjatvijo do sebe in tistega, ki si ga izbereš za PriSo, a obenem biti tudi skrajno potrpežljiv, znati čakati, ob nenehnem delu kot preOsm vsakega položaja. Klin pa deluje kot samovoljen despot, ki je že AgrAv: od sina - od vsakogar - hoče vse v hipu; in če drugi ne popusti, ga prekolne. Ravnanje, Tip za FD in Ptjo. Tu se pokaže prednost Kapa pred FP Eto: Kap se plodi počasi, polagoma mu dodajaš vrednost, medtem ko FP vrednote počivajo na Alti: ali vse ali nič, ali prav ali narobe. Alta, ki jo prakticiram jaz, predpostavlja vednost, da nastaja prav skozi dolgotrajno in nenehoma se udeležujejo napačnost odločitev in bivanja. Čl biva v Blaku-Stršu, le s trudom se prebija na Dr stran. Vsaka nestrpnost je tu že vnaprejšeni polom. Čez noč se da najti le vojake, v hipu se da nekoga le ubiti ali podrediti, ne pa narediti za PriSo, ki temelji na SAPOi.

Klin sinu: »Ne bom te zdajle mučil radovedno z vprašanji: kdo, kako in kje si živel, - da si bi hotel v enem hipu v dušo ti videti, da se sprostim sumničenj.« Spraševanje odlaga ali se mu celo odpoveduje, vendar s pogojem, da bo sin ubogal očetove ukaze. Če jih ne bo, je jasno, da je krivda v okolju, v katerem je živel sin zadnjih pet let; na očetu ni nobene krivde, nasprotno. Klin Huba korumpira: ponuja mu odvezo za njegovo - jasno, da - napačno Ž, če se skesa in poboljša. Ravna kot KC. $PI=K(Ier)$.

»Daj mi roko.« Neverjetno je vsiljiv. »Poglej me!« Kot da ima pred sabo še otroka. »Si še moj?« Ljubosumnost na vse, katerim se je medtem Hub odpiral, dajal; prvo pravico na sina ima oče. FD. »Neotrovan še«, tj. tak, kakršnega je naredil oče oz. kakršen mora biti kot dedič grofovske Dn-rodline. »Trd in brezobziren«, a v službi PI-Dne, ne koga drugega. Primeren torej za boj, ki je Dn SV. »Tak bodi, sem dejal nekoč. In zdaj?« Zdaj te znova preverjam, ali si še iz pravega testa. Sinova vrnitev je v veliki meri preizkušnja-test, ali je uporabljiv za velike namene, ki jih ima oče z njim. Priznam, tudi jaz ljudi nenehoma preverjam glede na to, ali bi bili sposobni sodelovati z mano v mojem projektu. Če niso, jih odslovim. Morda pa zato tudi jaz trpim, vse preveč jih je, ki niso na ravni mojih pričakovanj. Ne pričakujem od njih nič, če niso zmožni, a trpim, ko vidim, da so skoraj vsi nezmožni. Ostajam sam - z Alo in komaj kom - v udeleževanju velikega poslanstva. Kdaj podvomim vanj? V poslanstvo ne, pač pa sem pozimi podvomil v lastne moči, da ga uresničim;

bal sem se, da me bo prej pobrala S, preden bom (po)ls tisto pravo. Nato sem se v sebi - s sabo - pomiril, vedoč, da sem temelj za ls Dti v **RSD** - z Dgfijo ipd. - že podal. Na tej veri vase vztrajam. Če bi mi padla, bi z njo padel tudi jaz, kot je padel Klin. Za nadaljnje Ž ne bi imel več razloga.

Vsebina Klinovega pričakovanja je Refe: »Nocoj se nov obroček zveže z verigo naših slavnih prednikov ... Da, Hubert, tu je roka. Od sedaj si moj naslednik, gospod Klingefeldski.« Sinu podarja nekaj, česar sin ne mara; kar ima le za - odvečno - breme. Izroča sinu žezlo in dolžnost. FP vrednota-svet, ki pa v Kldah še deluje, recimo v NclDž. Sinovi morajo biti na višini prednikov, misliti isto kot predniki. Hvala bogu, da je KplLD s tem vidikom obračunala. To pa je mogla, ker otroci niso dolžni biti več nadaljevalci VISa-sveta staršev, ampak je vsak nanovo SAPO. Vsak se kreira sam, starši ga kvečjemu ovirajo, mu otežujejo emancipacijo. **Klic** je nazoren primer za takšno oteževanje. Poznam ga, tudi iz Ptje; tudi Ptja je terjala, da smo na višini njenih Herov, kar seveda objektivno ni bilo mogoče, določeni smo bili le za izvajavce. Klinov poziv (»Zvesto ohranjaj našega rodu poslanstvo in navade«) pomeni isto, kar je zahtevala-pričakovala Ptja od nas mladine-otrok po 1945. Moj in MGGe problem je bil, kako se emancipirati od te zahteve.

Je pa bil to že problem MOča in njegove Gene, Krefta, Jarca, Koca, Gruma itn., ljudi, ki so se duhovno rodili in oblikovali v 20-ih letih. Tedaj je še obstajal avtoritaren sistem, manj v Zuni Dbi, ta se je močno premikala v LD, bolj v Noti. MešBrži so bili kot fBrži, Kantor, Glavač (**Zvestoba**). Hubov odpor do očeta je odpor MOča do svoje matere, ki je bila trda in brezobzirna (kalvinistična) avtoriteta, do njene rodbine podjetnikov, industrialcev, višjih uradnikov, trgovcev, ki so skušali Posn Pl(emiče). MOč se je odločil za Kom ravno zato, da bi našel Ideolo in prakso, ki bi mu Rad pomagala zavreči-streti - napačne - zamisli prejšnjega rodu. Hub je v tej točki MOč.

Premagati močne Ose-despote je težko; MOč je potreboval ogromno silo - Ptjo -, da bi detroniziral svojo mater, mojo babico Natalijo; v resnici je ni. Prej se je sam zlomil (med 1945 in 1949), preden se je ona. Ona je ostala kot Klin, do kraja, medtem ko je MOč crkaval v SZi. Ko sem to gledal, odznotraj, sem uvidel, da je model EDč sina in očeta, ki se spreta in računata le vsak na svojo zmago, Strno napačen, brezizhoden. A tak je tudi model Zmagovalca, kakršna je bila Ptja, saj je živela od tega, da je lomila ljudi, od pretvarjanja SA ljudi v cunje, na Golem otoku in v »normalni« Dbi. Vedel sem, da moram (po)ls drugo pot, pot Dti. Klin in Hub sta v meni, a le kot dve EV, ki sem ju absolvirjal in presegel. **Klic** je drama, ki je v tem pomenu primerno vzgojna: da kaže brezizhodenost EDč konflikta, tudi tistega, ki se je zdel 1924 edin(stven) o pravi in ki ga na Psnačin obnavlja DSD, Puč in Janša.

Oče nastopa kot Kantor, Glavač, Harz in Krim, **Kralj, Zvestoba, Roj(stvo)**. Sinu: »Kaj vendar govoriš?! Ne prodiraj vohunsko vame s slepomišenji.« Hub ni na ravni njegovih pričakovanj. »Predobro veš, da sem sovražnik bledih, jokavih čustvenjakov. Tega, Hubert, se boš moral odvaditi!« Sina strogo poučuje, za očeta je primerna le skrajna trdota. Pa ni ravno te Ete učil Levs v **Tugu**: »Trd bodi, neizprosni, mož jeklen ...«? Mrk jo nadaljuje in še stopnjuje, SIZ-SD-20 pa jo že postavlja pod vprašaj, kot da bi že od znotraj izkusila zlo PNa, kakršno je udejanjala Ptja med 1941 in 1990, resda vse manj, a Tem VIS Levsovega sporočila-oporoke je ostajal v veljavi. Ni čudno, da se je že zavest - VIS - MGGe vračal k SD-20, žal le h Grumu, ker ostalih dram iz tega časa ni

dovolj poznal, oz. spoznaval jih je le polagoma, vendar vse preveč v priredbi SLZgarjev. Kakšna je bila, bom morda preučil na koncu te razprave, v Karju k LZ analizam Zadra, ta se je namreč največ ukvarjal z ekspresionizmom. Lado Kralj je prešibka Os, da bi zmozel kaj več kot brskanje po SpS stereotipih.

V konfrontaciji med očetom in sinom se kaže, da sin ni dorasel očetu, Hub menca, nekaj si želi, a tega ne zmore spraviti na čisto; Hub je uvod v SeH: »Jasnine hočem, temnih senc dovolj leži nad našim domom. Jaz sem prišel ...« Oče ga prekine: ve, zakaj je prišel, zakaj bi moral priti, Hubovo mnenje ni važno: »da prejmeš iz moje roke meč in pravo na veliko bodočnost. Bodi mož!« Tudi meni je tako govoril MOč, a se je skazalo, da sam ni mogel postati mož, vzdržati EV Moža, kakršen je - v Poz obliki - recimo Mrakov Mož v **Obl(očnic)i**. »Vsakdo, ki s solzami, vzdihovanjem in s prošnjami zavira pot k razmahu« Refe - »pa najsi je tvoj brat«, napoved DžV-Bm v MV-II, DReve, Dmbstva. Ko vzdihne Hub: »Moj Bog!«, pospremi oče njegov stok »s posmehom: Kot vidim, si se izšolal v vzdihovalca.« Jarc dela v liku Huba tudi ARF-AK. Jarc kot Jakčev PriSo je bil nekak Kršsocialist, begal je med revijama Zvon in DiS, ostajal je Kan, k Ptji ni mogel, tj. k reviji Sodobnost, v kateri je sodeloval MOč. Zavedal se je zamotanosti sveta, a moči ni imel, da bi jo odmotal.

Ko vidi, da sin ne podlega njegovi sugestiji, oče podivja - kolikokrat je tako podivjal MOč: »Kaj, sin moj, tvoja drznost, he, upornik!« Leta 1924 je bila obdolžitev nekoga, da je upornik, nekaj bistveno bolj resnega, kot je danes; danes je to običajna beseda, vsak najstnik se upira, nekoč pa je pomenil upor le singularizacijo Strnega upora Luciferja zoper boga. Ko je postal MOč Komst, v natančno istem času, kot se upira Tradi Hub, je pritisnila vsa širša obitelj na njegovo mater Natalijo, naj vendar sina disciplinira, ukroti; z roko v roki sta jo hodila hujskat Libec inž. Kranjec, vodja ORJUNE, in Klc klerik Zabret; Ličanova Dn je bila Libska, Zabretova Klaska, prva po Natalijini materi, druga po njenem očetu.

Hub se upira: »Zmotili ste se, oče, pomagača ne boste našli v meni za naklepe, ki vam jih vdaja slepa mržnja.« DR res nastaja iz slepega Sša, iz Mašča, kar je toliko bolj ogabno, ker se ima DR za Kršdržo. »Morda se več ne spomnite, zakaj zapustil sem dom pred leti.« Kot bi ga rad MOč, a ni mogel, ker je bil brez sredstev, kar naprej zapiran, celo brez državljanstva. »Po svoji volji ste me hoteli izoblikovati«, kot babica MOča. »In zdaj naj bi celo, vaš naslednik, nadaljeval ... Nikdar, nikdar!« Namesto da bi postal industrialec ali advokat kot normalen član ObDbe, je postal MOč ilegalen lRevar. Uboga babica, vse se ji je podiralo, sprog je postal alkoholik, ločila se je od njega, en sin Komst, drugi sin, sicer oblasti v rit lezoči prilagodljivec, pa ni bil kot značaj nič vreden.

Oče ne popusti: »He, vidim, da te bom moral znova še učiti.« Klin ne percipira več realitete, kot je ne DSD in/ali DR; uspeta le s skrajno silo, s SV kot v Španiji, glej **Kršp**, a ne zmoreta drugega kot razvoj za nekaj časa zaustaviti. Ira Zge: tudi Ptja je zaustavljala razvoj, čeprav je nastopala v imenu Prihi. Zmago je odnesel Kpl, sistem, ki je bil načelno aHer, prilagodljiv, Utinteresen. Le Kpl je uspešno spodnesel FD dogmatizem.

Sin preide v protinapad: »Verujte mi, da ne pristojta vam več tak pokroviteljski obraz. Pred vami ne stoji več otročaj, ki ste zastrupljali ga z lažno vzgojo.« Je take brusil MOč babici? »Svoj človek sem«, SAPO,

»enakovreden vam«, NKNM teorija, »prerojen, nov«. Izpove, v čem je ta prerojenost: na liniji Cana, Ščuke iz **Blagra**, Maksa iz **Kralja**. »Kot delavec sem v mestu boril se za svoj kruh.« MOč je zapustil Brždruščino, v kateri sta se gibala babica in njegov brat, se sprijateljil s Prolom. Živel kot poklicni LRevar. »Najbednejši na dnu sem gledal veletok življenja, poslušal jok obupa«, ta vidik je bil za MOča kot Mrksta nekoliko prepatetičen in v bližini SeHa, »krik upora«, to pa. »Okušal glad, ponižanje, sramoto«, tudi MOč, ker se je - celo hote, iz Sv volje - deklasiral. »Dokler mi ni izbičalo trpljenje poslednjo kapljo rdečega napuha.«

Tu pa se paralela med Hubom in MOčem neha. MOč je sicer res izgnal iz sebe MešBrž napuh svoje Dne, si je pa nabral še mnogo hujši napuh PtjKoma, ki je bil prepričan, da ima v rokah ključ DbZge, s tem Čl-sveta. Naj je MOč še toliko pretrpel, ošabnost je v njem ostala do konca, Zanič do ljudi kot realnih ES Pskov; veroval je - tja do 1945 - le vanje kot v Razr, potem pa še to ne več. V nič ni več veroval, se bližal OISu, a nadutosti ni izgubil. Po njem jo ima moj sin Hanžek. Jaz ne. Jaz sem bastard, od nekdaj sem se počutil zadnji med vsemi; in po svoje tudi bil.

Hubova izpoved je strahoten udarec za Klina; vsega tega ni vedel, nič o sinovem Žu ni vedel. »Kaj govoriš mi, sin! So sanje, je resnica?« Da je postal sin ugledne MešDne Komst, je bil 1924 strahoten udarec za starše. Leta 1924 je bilo to nekaj nedoumljivega, nezaslišanega. Očetu so dejstva Prikr. Tudi tega ni vedel, da je bil sin »v težki ječi.« Ne sicer kot MOč zaradi RevPole; tu Jarc še ni na višini časa, razlog za zapor-ječo si sposoja še pri Rom VISu: »Zločinska kri me je v uboj zavedla.« Krivdo pripisuje krvi, tj. očetovi Tradi, Plu. Demonaca. Ker se oče škandalizira nad sinovim ubojem, ga Hub zavrne v duhu RLH Kritčete: »Čemu plašite se, mar niste i vi ubijali«, v vojnah in sicer, »namesto kazni pa želi ste časti, odlikovanja«, kot Kantor in kot Vincent, **Kongres**, Vincent je predstavnik Vid Tomšičevih, Lidij Šentjurčevih, Mačkov in KaKijev, tudi grofa Gerona in škofa Hildeberta iz **LTuga**.

Ugotovitvi sledi napoved, ki je prav tako v duhu **LTuga** in **CanBlagra**: »A povračilo pride.« Z zmago Ptje 1945, tudi s PVD. Vendar, tu pa se vrača Kršmoment: »In za grehe očetov mora pasti sin in žrtvovati bodočnost svojo.« MrkPtja ne misli tako. Njeni člani sicer padajo, Krim in Nina v **Rojstvu**, Špelca v **BSSvetu**, Iztok v **Ženah ob grobu**. A padajo zaradi nasilja Sžov, okupatorjev, Fz vojske, ne zaradi GhKe, ki jo mora nositi tudi Poz LRevar. Kar zastopa Hub, tudi Jarc, je Tija odkupovanja v duhu FKra, ki se žrtvuje na križu za grehe Čloštva, Judov, Adama in Kajna. Jarc kot da je napovedal svojo Prih, pade v roški ofenzivi, nihče ne ve kako, nikoli ga niso našli. Ne pade v boju z orožjem v roki, ampak se izgubi v pragozdu in izgine. Ta ČtTija odkupovanja grehov bliža KMg; sredina med RLH Mrkom in Kat SŽ ujema Jarca v SZ.

Ima pa Hub prav, ko razume bivanje v zaporu kot »prav dober lek za prevejanca in razvajenca«. Menda je tudi MOč - vsaj sprva - doživljal svoje zapore kot preizkušnjo, tudi on je bil Mešsinček, ki mu je Dn omogočala študij v Berlinu itn. Kot sin Pskalvinistke je čutil, da mora za svoje prednosti, ki si jih sam ni zaslužil, plačati: plačati, ker je Meš. Takšne preizkušnje so potrebne vsakomur, tudi jaz sem jih razumel analogno. Žal jih Damladež ne razume tako, a je vsa, kot je bil MOč in do neke mere tudi jaz, glede na Prol četrtega sveta neizmerno privilegirana. A RMg Čta v svojem obzorju nima več GhKe, le še napake, ki otežujejo uspeh. Vrhovna vrednota je uspeh na trgu, ne

skladnost z Etnormami, s solidarnostjo z ubogimi. Tudi zato je danes toliko Etrektorjev, ki se zavzemajo za ČIP, za uboge, a se pri tem ne čutijo krivi, ker sami ne živijo ubogo; JašHanž je primer zanje.

V meni je bilo precej KršČete odkupovanja, tudi zaradi GhKe Čloštva, konkretno MOča. Kot Komst je bil po moje kriv, ker je sodeloval v zmagi Ptje, čeprav ni imel od te zmage nič oz. le zapor; v MešDbi bi zaradi svojih kvalifikacij prišel višje, Ptjelita ga je v zaporu v Db hierarhiji načrtno tlačila navzdol. Jaz sem se vse Ž čutil kriv, zaradi svojih grehov, a tudi zaradi MOčevih. Vendar sem vzel le del krivde nase, GhKo sem relativiziral, omogočil sem si, da jo odpravljam-popravljam, ne da bi zato moral biti žrtvovan, »pasti«. Je nosil GhKo MOča, ki je bil tudi njegov oče, moj brat Aleš? Svojega Sma sicer ni tako razlagal, a ni izključeno, da ga je tako - tudi - doživljal, utemeljeval.

Je MOč prehajal v SZ že PV, ker je čutil, da je - v primerjavi s PriProli - privilegirani in se je moral odkupovati, tudi s tem, da je ostajal neuspešen? Ga je ta zavest tlačila, zavirala, omejevala, določala? Pravil mi je, da je trpel zaradi matere, ker se je tako brezobzirno obnašala s služkinjami, ni jih imela za enakopravne ljudi. Se je ldn s svojim pradedom Josipom Ličanom, ki je bil morda Kantor v Ilirski Bistrici? S strici in sorodniki, ki so postavljali tovarne, tudi Oljarico v Britofu pri Kranju, kupovali gradove, kot je bil Tustanj (v povezavi s Pirnatovo Dn)? Tudi mene je dolgo tlačila ta zavest krivde, a sem jo nazadnje premagal. Deloma s tem, da sem bil precej kaznovan, udarjan, deloma s tem, da sem premagal Tijo odkupovanja. Danes me ne zanima ne kaznovanje ne nagrajevanje; obe potezi sta Tip za FD, torej za slehernika, kolikor in dokler je še - neemancipiran - otrok. Na eni ravni je to do Si; a ta raven ne bi smela prevladati. V Minskem, **Dia**, prevladuje. Priž jo je že tedaj odklanjal, a namesto nje ni našel nič primernega, izgubil se je v taktiziranju z oblastjo.

Kar je storil Hub, je nekaj več kot desetletje kasneje storil Zup(an): ubil svojega najboljšega Prila; zgodbo je dal Zup v **Trajbasa**; celo Zup je bil določen po KršČeti odkupovanja, GhKe, glej bastarda Vilibalda, pol grofa, pol tlačana. Svojega tekmeca je ubil v dvoboju. Hub: »Kaj bi pravil zgodbo? Zdaj studi se mi še spomin. Ljubosumje. Tekmec. Črna strast. Užaljenost. Osveta. Nisem vedel, da bo podlegel rani.« KbK; moment SeHa, ki je v sleherniku, tudi v meni. Hub ni hotel ubijati, a je. Tudi MOč ni hotel kot Komst ubijati, tudi ni, ker ni bil v Prtih, a vendarle je, ker je pripravljaval LRevo; posredna, a nič manjša krivda. Morda še večja, ker je bila generalna. Je bil zanjo kaznovan s tem, da ni bil PoV sprejet med oblast(nike)? Ne zadošča, da pravi ČI kot Hub: »Nisem hotel.« Tudi Ojdip ni hotel, pa se mu je zgodilo.

Hub je znal usodo RR v K-milost: ječo je sprejel-doživel kot preizkušnjo, kazen in rešitev; kot Zup svojo PoV ječo, **Ladja**, medtem ko je v Prtih kot jurišač-bombaš izzival S, da bi potolažil krvi žejnega boga, točneje: se odkupil za svoje prejšnje grehe. Je morda takšno odkupovanje nujno, če noče postati ČI RMg reč-vloga?

»Morda je bila kazen še premila. Takrat sem zgrudil se, ob tisti uri, ko se mi je življenje razdvojilo«, Zupu tudi ob Si Vrhunčeve-Trpinove, »umiral sem od jeze in sramote. A potlej me je mrzli zrak temnice osvežil.« Tudi mene v procesu 1958-59, ko sem bil - za svoje razmere in krivdo - primerno kaznovan. »Bdel sem, mislil.« Leta 1959 kot nikoli dotedaj - morda tudi ne kasneje - v

Žu. »Grebel sem si možgane, trgal si srce in vrtal v spomine svojih mladih let.« Ta način razmišljanja sem ohranil vse Ž, tudi ta predmet. »Dokler se ni nad menoj razpela jasna mirnost«, 1959 poleti. »V nje tihem soju vzkliko je spoznanje, spoznanje pa me je vodilo k sklepu.« To je bilo moje spreobrnjenje, začel sem bivati ab ovo. (In še nekajkrat kasneje: 1964, 1976, 1988, 2000.) »In ko sem bil spet prost, sem brez imena«, Zupan, glej tudi roman **Tah (Zasledovalec samega sebe)**, tudi v **Zaplodku** glavni lik nima imena-priimka, je številka Osem ali/in Jakob, ki se imenuje drugače, »brezdomec«, Žup je odšel po svetu, se preživljal kot mornar, »taval in iskal človeka«, iskal, kot ga je Kršv v **Kirke**, a že Mlakar v **CanDušah**. Prišel je med Prol, »najbednejši so vzeli me kot brata, za svojca medse«, kot MOča, »z njimi sem se družil«, MOč me je vodil v Moste k čevljarju Koviču, v Črno vas h kmetu Meliku, v Wolfovo k slugi-mizarju Habetu. »Postal sem delavec. Po štirih letih (kaj veste vi o tem življenju črnem) sem se izčistil«, jaz zmerom znova, ker sem se zmerom znova umazal, »sem poplačal dolg«, o tem sem govoril podrobno malo prej, »in šele zdaj postal sem vreden človek«. Ni to zgled-model za slehernika, ki skuša postati EtČl? In še: »Oženil sem se, deklet preprosto.« Tudi to je storil MOč: odločitev za morganatski zakon s hčerjo - usnjarskega - delavca, z MoMo. Ta zakon je MOčevo mater od vsega še najbolj prizadel. Imela me je za bastarda. Njen odnos do sebe sem Ponot, iz dvojnega Čla naredil množstvo EV. Zanič babice me ni zlomilo, čeprav me je mučilo. Nisem se trudil dokazati, da nisem tak, za kakršnega me ima ona; nasprotno: svojo razcepljenost sem vzel za vodilno načelo, posta(ja)l RazčDč. Uvidel, kolikeri so bili takšni. Ded usnjarski delavec je postal kasneje član Glavnega odbora SoD Slovenije, moj drugi ded, dr. Robert, iz mnogo obetajočega advokata bohema, alkoholika, vinkeladvokat, skoraj kot Zveriga v Ogrinčevi **Meji**, kot Glažek v **Micki**.

Klin reagira na sinovo pripoved kot smrtno ranjen: »(razburjeno vstane) Tedaj ... tedaj ... si se odrekel meni? Oskrunil si ime, ki smo stoletja nosili ga kot prapor zmagovalca?« Tudi kot zastavo zmagovalnih Komstov. »Ti! Podlež! (Dvigne pest, ki mu omahne.)« Predinfarkt. »(Sesede se na skrinjo. Strto.) Opljuval si mene.« Ne vidi sina, vidi le svoj problem in sebe; PAvst. »O, groza! Lastna kri me kolne.« Pravično: kdor zlorablja lastno kri, ga ta prekolne, vrne mu udarec-zlorabo. »Izgini! Izkvarjenec!« Zaveda se, kaj je storil sin: »Ha, kot sodnik prihajaš.« Hub je še Humst, tudi nase jemlje breme, veruje v ravnotežje Ža, Komsti pa bodo odvrgli EtHum, ga zamenjali z LRevo, ne le sodili in obsodili, ampak tudi pobili. PVD, **Črna maša**.

Hub se sprosti: »Da, čujte me, tožnik sem vaš, sodnik, nocoj vas kličem na odgovor trdi.« Slehernik je tako poklican na odgovor, le da - s stališča DgEte - ni bog kot Sodnik tisti, ki Čla kliče, nagrajuje in kaznuje, ampak mora Čl sam znamenja usode tako tolmačiti (RA), da naredi iz njih sodišče, sodnika, krivca. Krivec je - se mora tega ozavestiti - slehernik po svoji Etvolji, ne zaradi ukaza Gosa. Slehernik je sodnik nad sabo, kot Hub, a tudi nad ostalimi, ko se bori zoper njihov MonTotdespotizem; le da kazni ne sme izvajati z Vojsilo, kot sta jo KC in Ptja, ampak le z ARF in Kritbesedo; to počnem v **RSD**. Kako pa na mojo Krito reagira kritizirani, je njegova stvar. Klina Hubova obtožba tako zadane, da umre; moje obtožbe MBP, PePKa, Klinca, Šela, Puča in rajde ostalih, skoraj ne zadevajo, vzvišeni so nad mojo presojo. Njihova stvar. S je prehud odgovor, brezbržnost enako. Sem (z **RSD**) na koga deloval tako, da sem mu (p)odprl (za)vest? Če sem, je dobro. Če nisem, ni krivda le v meni, v

moji nemoči nagovora na sočla. Krivda je predvsem njihova. Trglđ ne dopušča ARFDča.

Hub nadaljuje: »Razgalite se. Vse vem! Je li res, da ste pred leti brata svojega prevarali za dediščino?« Izjave ni treba vzeti dobesedno, na Romnačin, kot v Kers(nik)ovem **Testamentu**. Brat je tu Prol. Čloštvo je en rod, a je PlBrž prevarala Prol, mu vzela dediščino, ki pripada vsem ali nikomur. Morda res nikomur in si jo vsakdo jemlje kot Agrčkzld. Če je tako, prevara ni za dediščino, kot sledi iz **Biblije**, glej razmerje med bratoma Jakobom in Ezavom, ampak je vse, kar je na razpolago gmotnega - (ob)lastniškega - v Žu, predmet napadanja, ropanja, delitve plena. Najbrž je tako. S čimer pa ni rečeno, da DgčtČl nima možnosti-moči, da se takšnemu tipu obstoja, dejansko načelom samega Ža, odpove; da se odloči za lšDr, za solidarnost, enakopravnost, pravico itn.

Hub obtožuje očeta istega ravnanja kot v **Trajbasu** Deževnik Trajbasa, ko govori o »poštenih kmetih, ki ste jim zvijačno iztrgali posestva in pognali jih reveže od doma v svet za kruhom«, glej tudi Kvedine **A(merika)nce**. Ko nato razkrije še očetov Hinodnos do njegove žene in svoje matere, Klin »divje« zatuli: »Proč, proč izdajnik. (Zahrope in se zgrudi na tla.)«

4

Odvije se zadnje dejanje tega neuspelega srečanja med očetom in sinom. »Hubert se ves prestrašen« - podatek je bistven - »skloni nad očetom, ki leži brez zavesti na tleh.« Pokliče strežaja Petra, skupaj »položita onesveščenca v posteljo.«

Strežaj pove, da so takšni baronovi napadi česti: »Neka mora ga buri.« Hubu zaupa: »Kako vas je pričakoval! Rešitelj ste mu, ki je sprt z vsem, mrk, sovražen. Vi ste mu upanje, življenje.« Na Huba nalaga silno odgovornost za očetovo S. Mene to ne bi ganilo; s kakšno pravico me nekdo dela za rešitelja, pa čeprav je MOč? Nisem mu rešitelj, ampak z mano manipulira. Sam si je kriv. A jaz sem brezobziren Čl, Hub pa Jarčev alter ego, Kršččuteč, SeH delujoč. Čuti se kriv, ker je očeta izneveril; manj mu je važno, da oče z njim manipulira, bolj, da mu ni pomagal. Takšno držo odklanjam. Pomoč despotu je Neg, je korupcija. Naj sin samega sebe zatre, da bi obstal oče, ki je kot bog Moloh: živi od sinove krvi? Se je Jarcu - nehote - posrečilo razkriti naravo Katboga kot Moloha? Tak bog-oče zasluži sina lRevarja. Je pa res, da v EDč odnosu oba propadeta, oče in sin. Ptja sicer ni takoj, Ž si je podaljšala za pol Stola, morda zato, ker je po eni strani vendarle izhajala iz RLH VISA. Kolikor je izhajala iz njega, za toliko je preživela. Ko pa se je ta njen Pot izčrpal, je usahnila. Upornik res uniči tudi sam sebe, s tem ko uniči despota. V tem je hudič, Lucifer. Le da Kat Tija bistveno Prikr: da je hudič tudi bog in obratno. Dva hudiča drug zoper drugega. Namesto bivanje Dr za Dra (lšDr) medsebojna likvidacija. KC je obsta(ja)la tako dolgo zaradi lšDr, ki je bila v nji. Je še? Koliko? Baron Klin je le Neg bog.

Strežaj ne ve, da je povedal sin očetu vso resnico o sebi; sina opozarja: »Moj Bog, kaj bi storil« baron, »če izve o vas resnico.« Kap bi ga; sin je s

tem, da je seznanil očeta z resnico (o sebi), očeta ubil. Morivec. Sina to potre, Jarc čuti Trago, jaz niti ne. Ta Traga izhaja, po mojem, iz sinove preobčutljivosti; zato - iz napačno razumljenih-tolmačenih Et vzrokov - resnico Prikr. Sam menim, da jo je treba govoriti Makodprto. Kdor je ne vzdrži, naj propade. KC jo odsvetuje govoriti, zato ima Niet prav, ko ji očita, da vzgaja ovce, slabiče; da ji je predvsem za varnost in ne za Sv-resnico. DrČl je obenem tudi močni Čl, VelOs. Eta je vztrajanje pri Isu resnice, ne pa pri blagi skrbi za sočla kot slabiča. S takšno Fijo sem začel in končujem Ž.

V dramu je zelo jasno povedano, da je Hub Klina ubil. Hub: »(bolešno, plašno) Kako ste rekli: če gospod ne bi vedel za vso resnico ...« Hub se vse bolj kaže kot slabič. Strežaj: »To bi ga podrlo.« Hub: »In če bi lasten sin v obraz mu vrgel očitanja?« Pripravljen sem nanja od vseh mojih otrok, od vseh ljudi, celo izzivam jih, da mi jih mečejo v obraz. Strežaj: »Dvomim, da bi mogel nesrečni mož udarec preboleti.« Huba spoznanje, da je - nehoteni - morivec, tako pretrese, da pobegne s prizorišča. Kam? Kršv, **Kirke**, je pobegnil pred čarovnico, Zaplo, a v Is Dti. Njegova krivda je bila Rel, le v tem, da je Čari (pre)dolgo nasedal. Hubu pa dramatik krivdo stopnjuje. Jarc tako organizira zgodbo-zaplet, da se Čl razkrije kot ubijavec, da je zanj Tip GhK. Ne sprejme s tem Jarc pri zadnjih vratih **BS**-Kat sveta, ki ga je pri sprednjih odklonil? Jarc je v sebi - v svoji PriNoti - družil Kat in Mrk; rezultat je bil SZ.

Hub je zdaj sam podrt: »(mrko, proseče) O, dobri mož, bodite usmiljeni z nesrečnikom, jaz moram oditi«, s prizorišča zločina, zavesti o sebi kot morivcu ne prenesem, bežim kot Kajn pred umorjenim bratom Abelom, oče je postal v tej zvezi brat, Klin Abel, »prosim vas, rotim vas, moj Bog ...« Dezorientacija. Obenem pa: »Povejte mu, če vprašal bi po meni, da vse sem mu odpustil ... in da prosim odpuščanja ... Usmiljeni bodite z njim!« Spor se sesiri v KatČto, v medsebojno odpuščanje in Usm. S stališča DgČto v korupcijo. Koliko je vredno to Usm, medsebojno odpuščanje, vsak dan slišimo o njem, češ: odpuščamo, a pozabili ne bomo?

Odpuščanje je potrebno, ker je prej v srcih sprtih Mašč, Sš, AgrČkzld držačstvo. Če tega ni, in v meni dejanskega Sša in Mašča ni, zakaj bi prosil za odpuščanje? Zakaj bi odpuščal, če menim, da je Mašč stvar tistega, ki tako čustvuje. Če se sam ni zmožen RR iz maščevalca v - v temelju - neprizadetega, si je pač sam kriv. Saj mu s tem, če mu odpuščam, njegove GhKe ne morem odvzeti. To KC prav dobro ve, zato pripiše odvezovanje od GhKe svojemu Katbogu. Katbog pa je v FKČ Oče-Gos, ki vse ljudi kaznuje-nagrajuje, dela z njimi, kar hoče. Cel sistem je perversen. Za DgČto SAPO ni Čl, ki odpušča in prosi za odpuščanje, se usmili in prosi za Usm; vse to je Tip za sistem Gos-tlačan(i). DgČta terja od slehernika, da dela na sebi, da se ne prepušča Mašču-Sšu, da ju najprej retorizira, s tem izprazni, nato pa ju uporablja kot olajševalno tehniko, kot Gled-instrument, ne pa kot dejansko determinanto. Rešitev je na poti skoz RazcDč, do katerega je Hub prišel, v ARFDč-VerDč in DtDč ali v Is Dti. Če pa je bil Hub zmožen preiti v ta stanja, ne vemo; kot ne vemo, koliko daleč je prišel in kaj je našel Kršv iz **Kirke**. Za Tacha vemo, da se je na nePrinačin sesiril v SeH sleparjenju samega sebe, **Tach**.

Huba stisne. Strežaj: »Gospod moj, slabo vam je.« Hub: »In še mu porecite, da bom do smrti ...« kaj? Trpel zaradi očetomora? Se kesal? Se pokoril? Jarc pušča vprašanje odprto. Ga bo kdaj rešil? Ni **Vergerij** celo vrh SZi, torej nesposobnosti dramatika - Čla -, da bi kaj rešil?

Klin se prebudi, zadnjič v Žu. Nekaj je spoznal. Od Strežaja terja: »Povej mi brez ovinkov, po resnici, kakor je morda še nikdar v življenju izpričal nisi«, torej terjatev po Rad resnicoljubnosti. Klin hoče prvič resnico in ne zmage. (Medtem ko dopušča KC le toliko resnice, kolikor jo sama lahko obvlada. S stališča DgFije to ni dovolj.) Ko se Strežaj obotavlja, ga Klin nadira; vztraja pri svoji zahtevi. Formulira jo Dgč: »(s spremenjenim, ostrim glasom) Koliko let je preteklo, odkar sem padel v sen, pa do sedaj?« Svoje Ž je naenkrat zagledal kot zmot(n)o, kot grde-napačne sanje. »Kaj se mi čudiš? Bolj smel bi čuditi se jaz, ki skoro ne vem, kako sem prišel semkaj! Kdo sem?« Zastavlja se Tem vprašanje SIZ-SD-20, vprašanje, ki ga **Tach** že sluti, vendar ga še ne zna tako ostro artikulirati. Ne le KMg, tudi HMg izhaja iz predpostavke, da je jasno, kdo in kaj je Čl, izhaja iz PnM-bitu, glej ČD, **LjDa** itn. V CanD se začne stari svet polne biti podirati, **Duše, Poh, Vida**; v teh dramah ne zamenja stare biti nova, Mrk, ali dvoumnost, **CanVida**. PohPeter ne ve, kdo je; tudi Jerman izgubi svojo Ido, **Hlapci**. Po velikem polomu - sesutju tisočletne FP Trade, 1918 oz. skoz vso I.SvetV - pa pride v prvi plan vprašanje po resnici. Ne le po Idu, tudi po resnici, ki je zunaj Ide. Junaki SD-20 se napotijo Is(kat) resnico in sebe, za katerega ne vedo, kdo so-sem, Kršv, **Kirke**. Morda se bo moral tudi Hub še enkrat spreobrniti, doživel je še en strahoten udarec, morda še hujši kot zapor po uboju tekmeča. Po prvem zaporu se je Idu s Prolom, z novo bitjo. Po drugem umoru pa morda ne bo več našel nobene Idu-Ide. Jarc pride tik do meje, kjer se začne tematizacija Isa Dti.

A isto kot Hubu se dogaja Klinu: »Kdo sem? Kot da sem zdajle se rodil.« Drugič rodil, a ne v VoM, ampak v AAF-resnico, kar je s stališča DgTije sijajno, čeprav bo soočenje s tem rojstvom Klin plačal z lastnim Žem. »Vse novo. Neznano.« Nikoli se ni gledal na ta način, zmerom le v funkciji Trade, biti, (Ob)lasti. Oblastništvo ga je pripeljalo v mrak. Zdaj pa: »Jasno ... Svetlo ...« Kaj vidi: Dt, to je možnost, da Čl ni le Agrčkd?

»Silno solnce razžarja me. Kot da se mi telo topi, kot da razraščam se v brezmejnost, objemajoč najdaljnjša obzorja.« Mistično doživetje univerzuma. Koc ga je pripisal mladim, glej **Plamenico** in **KocMater**, ki gredo v Ž, zapuščajo starše brez večje GhKe; Koc je vse bistveno olajšal, zato je mogel biti kasneje tako sproščen, tako zlahka prehajati od Heideggerja, **Prve pesmi**, k LRevi, odobravanju likvidacij Sžov, nato pa spet drugam, k eksistencializmu itn. Jarc je ali vzem vse mnogo resnobneje, ali pa je bil manj močan in ga je vsako čustvo-dejanje bolj težilo, mu s tem pritiskalo krila navzdol; kaj pa, če je oboje isto: večja odgovornost in nemoč? Za Jarca plača Čl Tem spoznanje s So, Koc je vitalist, ki se ne pusti obremenjevati s So oz. s tolikšno GhKo, da bi ga ovirala-zavrila. Koc je v nemajhni meri igravec - celo ludist -, kar se skaže v zbirki **Poročilo** itn. Jarca je lastna preobčutljivost pokopala.

»Odkdaj? Zakaj? Še čutim noč za sabo ... kot sence, kot megle se trga davnost. Povej, je bilo to pred tisoč leti ... Govori, človek.« Zavlada popolna negotovost, a obenem občutek odrešenja. Je zgolj Subjnarave, s tem SSL - KC bi rekla, zadnje Usm boga s Člom, kateremu da sanjati lepe sanje? Je Klin kot umirajoči Poljanec iz **CanVide**?

Sledi Klinov zadnji monolog.

»(počasi) Da ... vse ... vem ... Življenje ... Čas ...« Vse to bi bile le zmedene besede umirajočega, če jim ne bi vendarle dal globlji in kar jasen smisel: »Nocoj sem živel, šele nocoj!« Šele tisti hip je zares zaživel, ko je

slišal sinovo resnico; ta ga je odprla. »O teža hipa, ki je bogatejši, usodnejši kot dvajset let življenja, laži, nasilja.« Takšno spreobrnjenje se je meni zgodilo tik pred koncem leta 1956, na poti z Velike planine, po tem, ko sem med potjo na Veliko planino skoraj umrl, enako kot Hub in Klin; NDM. Včasih se res zbere pomen let v enem samem hipu razodetja-odrešenja, Či zagleda pravo pot.

»Veš, kaj je čudež? Spregledaš, vidiš, veš ... in vse razumeš.« Razumeš, da si živel narobe. »Živel si morda mnogo, mnogo let, užival, spal, prebavljal ... in ubijal ... samozavesten, divji in nasilen, prezirajoč postave in pravico.« ARF-AK slehernika, ki se preda(ja) svoji naravi - Vitu - kot AgrEkzPld; a kdo ni to-tak? Jarc že v **Ognjenem zmaju**, 1923, uprizori lik DR despota, Kapitan, MočOs kot AgrEkzPldo; Jarc ga čuti v sebi, ne le gleda zunaj sebe kot nove fevdalce LumKpla, Praprotnike. Kreft daje temu lik MrkZun - Razr - značaj, Komisar v **Letu 1905**, Jarc gleda isti lik v njegovi Noti, obenem pa ga ne zavrže, ne naredi za predmet RazrSša, RBa, LReve, Ptjakkije. Tretja Rca je Mrakova, Mož v **Obli**, ki je VelOs, a ustvarjalen, novi bog, ki zmaga nad So in vsakogar, kogar hoče, RR v nov lik, Salomo v Janeza Evangelista. Dve zmagi, Kreft-Mrak, in en poraz. Pa je Jarčeva drža res drža poraza?

Klin se zave, da pravica »tiha tli globoko, skrita v srcu.« IntH. »Nenadoma te zapustijo vsi, vsi: otroci, žena, tvoji bližnji, vse ti vzemo: ime, bogastvo, dom ... in sam ... sam stojiš in čakaš ... česa?« V Klinu se začenja spreobrnjenje, a zanj v resnici nima več moči. Prekasno je. Izzove ga bližina Si, medtem ko bi se moralo zgoditi na začetku ali vsaj sredi Ža, ko je Či najmočnejši, da bi ustvarjalno, pri polni zavesti, odgovorno, trdovratno, dolgotrajno ls smisel in BDra. Klinovo začenjajoče se spreobrnjenje je groteskno, čeprav pretresljivo. A nima posledic, ostaja zaprto v SubjNoto ... Bravec vidi, da se Klin že izgublja, kar govori, ni lucidna ozaveščenost in brezpogojna terjatev, kot jo je terjal Mrak, ampak utrip Svetl(ob)e in dokončna zatemnitev. Klin sam priznava Strežaju: »Stoj, kaj sem že hotel reči, da ...«

Prezir do Si je SSL. »Smrt je še daleč ... pa si sam ... in potlej?« Spreobrnjenje-razsvetljenje se lahko zgodi v enem hipu, udejanjanje nečesa pravega pa potrebuje čas, veliko časa, da bi dobilo pravi pomen, ki je smisel. Ta smisel mora biti tudi - predvsem - za Dre, ne le za razsvetljenega. Ne za okolje kot SpS Zuntipa. Ampak vsaj za enega, ki je odprt smislu, v mojem primeru za Alo, v Alinem zame. Kdo je bil tak v JKrovem primeru? Janez Evangelist ne, Mrak ga prikazuje kot Čla, ki je skoraj zdvomil, okrepila ga je šele vest, da je FKr VoM, glej Mrakovega **Janeza Evangelista**. Je bila to Marija Magdalena, ki je - edina - imela v sebi vero v JKra? In so KC naredili učenci-apostoli, katerim je bil potreben VoM, da bi verjeli, kot Nikodemu v BRozovem **Obsu**? S stališča DgTije je vse zaman, je vera ponarejena, če temelji na VoMu kot gotovosti. VoM je treba spodbiti, kakor stori D(ovj)ak v **Karuzu**; šele onkraj VoMa se začne pravo ls resnice-smisla.

Klin vse bolj blodi, blodnja se razkrije kot vsebina Psspreobrnjenja: »V viharjih ... v ognju ... misel gloda, vrta; na pot, na pot, na daljno.« A kaj, ko ne ve, kam, na kakšno pot: »kamor koli.« Poljanec, **CanVida**, je sanjal KršRevo, paradoksen Inf spoj vsega Poz; Klin ne zmore niti te nadomestne vsebine-jasnine. Blede se mu, njegova odločitev ni resna. »(Vstaja.) Četudi v mraz, pod noč, pod grom in bliske.« Čustvo je lepo, a koliko velja? Ni vse bolj le patos zblojenja?

... »(sovražno) Pojdi s poti!« Kot da bi mu pot kdo zaklanjal! Vsi jo zaklanjajo iskavcu smisla, a mora jo najti ne tako, da jih odstranja, ampak mimo njih, skoznje. »Umakni se! Ne čuješ: božji glas (zamaknjen): me kliče - kliče - daleč, daleč - skrivno.« Tudi mene je, večkrat, predvsem na omenjeni poti z Velike planine, tam me je rešil. Božji glas je ime za Not glas vesti-duše, ki zastopa DrČla v IdČlu. A Čl mora vedeti - dognati, to pa se da le v mukotrpnem banalnem delu -, kaj mu govori-svetuje ta božji glas. Dokler tega ne ve, dokler navdiha ne udejanja v vsakdanjosti Smša, je videnje le blodnja. Kot je Klinova, ki »plane proti vratom«. Kam bo šel, kaj storil? Navdih je bil zanj prehud, ni ga vzdržal. Ne le, da ga ni preneslo njegovo telo-srce, tudi Os-siha ne. Nanj ni bil pripravljen. Zadel ga je kot strela. Zato ubil. Ubil ga ni sin Hub, ampak se je sam, ko mu je navdih naložil več, kot je zmogel nositi. - Se ni zgodilo isto s PriSo Prižem? Kap ga je, ko se je odločil, da zapusti grupo KosZlc, koruptivno dogovarjanje z oblastjo; ko se je sklenil vrniti v PriSo z mano, 1981, tudi v tednu volčjih noči.

Zgodba se ni mogla končati Dgč, kot se je. Ker ga skuša strežaj zadržati, ga Klin »(pahne proč)«. Klin ne prepozna več stvarnih ljudi. Strežaju pravi: »Satan, ne drži me več v ječi teh zločinov.« Klina ubije lastna vest. »(Zbeži skoz vrata. Čuje se ropot po stopnicah. Nenadoma udar, kot da je padlo telo na tla. Strežajev klic: Mrtev je! Mrtev ... mrtev.« Drama se konča. Nadomestno očiščenje ni uspelo. Klic iz groba-grobnice je bil prešibak.

Oktober 2003

SAMOSPODBIJANJE SEBE IN SVETA

(ob Stantetovi **Mladi Bredi**)

1

Jarc je res(nob)en dramatik, nagnjen k patosu in SeHu, Jernej (Bartol) Stante (mesec mlajši od Jarca, oba sta rojena 1900) goji Rad Iro. Ne lahkotno, kot Rudolf; nabita je s težo, z muko, z negotovostjo, na robu celo z obupom, pa vendar je posmeh sebi in svetu v »dramatični pesmi« **Mlada Breda**, DiS 1925, osrednja poteza. Stan(te) je bližji Majcnu kot Jarcu. Negotovost (ne le nezaključenost, odprtost) sveta izraža z Iro do vsega, kar je (j e), do biti. Ira igra tu vlogo AD biti, Nasta nič. **Breda** je bolj kot Jarčeve drame napoved Niha, čeprav je alibizirana z IdeolMag okvirom Kata. Ta je zato še bolj prisiljen, Zun, maska; skoraj Stsk.

Tudi Stan išče smisel, kot Jarc oz. grofov sin Hubert, **Klic**, kot Kršv, **Kirke**, po svoje celo Tach, **Tach** in Sholar, **ZaG**. Med vsemi omenjenimi dramami tematizira **Breda** največjo negotovost, nejasnost Ža, fiktivnost vseh rešitev, kaos bivanja. Hubert je bistveno jasnejši od glavnega lika **Brede**, od norca Putifarja. Ni naključje, da je izbral-določil dramatik za glavni lik Norca; Hubert je normalen Čl, Kršv prej Čtk, zdaj bo Prof, Tach je grof, le Sholar bi se mogel bližati Norcu, če se ne bi njegova usoda obrnila v srečo; nekaj figur v **ZaGu** je v bližini norosti (Križaj, Lichtenberg), a Sholar je nad njimi. Šele mnogo kasneje zadobi Norec osrednjo vlogo v dram(atik)i, mislim na Norca-Kamnoseka v Dovjakovem **Pipinu Malem**. **Breda** na več mestih in linijah napoveduje RMg kot ludizem. V nji je manj Huma in Kata kot v JarcD, v MajcenD, v Rem(ec)D. Bližja je GrumD, **Zastorom**. Ni nenavadno, da sta Stan in **Breda** ob času izida vzdignila precej prahu, veliko se je o obeh govorilo, bravci so čutili Rad(ikalnost) zastavitve teme. Morda je Stan nehal pisati - konec 20-let, podobno kot Rem -, ker je odkril, da ga nosi v Nih, in se je tega zbal.

Rem (Alojzij Remec) se je po dolgem Litmolku PoV vrnil k dramatik, Stan ne. Rem je bil kot PV Katžupan PoV odrinjen, ni se znal prilagoditi Ptji, Stantetova pot je bila vse Dgč. MV-II je sodeloval v VOSu, bil tožilec na znanem Kočevskem procesu 1943, PoV Javni tožilec SR Srbije. Na Kočevskem procesu je bila to Vojfunkcija. Stan je rešil probleme, ki jih postavlja - Rad - v **Bredi**, z Vojakcijo v NOB-LRevi, medtem ko je bil Rem le izgnanec v Srbiji, torej trpen. Biti vosovec in na tako vidnih-odgovornih mestih znotraj Ptj justice, ki je bila tedaj Stl, je pomenilo vse nekaj drugega kot meditacijo. Stan je nehal pisati, ker je čutil, da se mora začeti pripravljati na vlogo - celo Voj - akterja v DbZgi, in to v kar se da realni. **Bredo** je moral doživljati kot kaos, stanje pred OISom; silnost bližine OISa ga je tirala v akcijsko odločitev in prakso, tudi Dgč od Jarca, ki se je v roški ofenzivi izgubil, najbrž padel, ko je

ponoči taval po kraškem terenu, v kako brezno, njegovega trupla niso našli. Rob(ida) pa je umrl 1941; ne vemo, kaj bi storil MV-II. Njegov kolega psihiater dr. Gerlovič, Krš usmerjen Čl, je spremenil umobolnico v bolnišnico-skrivališče za Prte, ubila ga je Črna roka, medtem ko se je psihiatru dr. Magajni, prozaistu, posrečilo pravočasno oditi v Prte; PV so delali vsi trije skupaj na Studencu.

Še paralela med Stantetom in Kocem. Ob istem času sta opravljala dve zelo Raz nalogi. Koc je pisal za slavnostni Kočevski zbor dramo, **Večer pod Hmeljnikom**, niso je igrali, so se raje odločili za Klop(čičevo) **Mater, Večer** je bil za Ptjo premalo Vojborbeno akcijski, preveč spraven z - sicer skesanimi - BeGa udi. Dva izjemna dogodka tiste jeseni 1943: zbor odposlancev SNara kot zametek nove Db-oblasti, tu sodeluje kot eden vodilnih Koc, in Kočevski proces zoper BeGa in PlaGa, ujete na Turjaku, Grčaricah, tu sodeluje kot eden vodilnih Stan. Misel-zavest, kar je Lita (tudi SD), je dobila ost v Vojpraksi, v obsojanju napačnih-zlih, tudi v smrtnih obsodbah in likvidacijah. Stan je mogel pri čem takšnem sodelovati, ker je mislil o Čl-svetu zelo skeptično, Krit, celo z odporom; IdČla je imel za ZČa in za kaota. PrtPtja mu je dala možnost, da kaos uredi in ZČe pokonča. Če bi ostal Stan pri **Bredi**, bi se znašel v SZi. MV-II je bilo sicer težko biti samozavrt, vsakdo, ki je čutil v sebi to nevarnost, je SZ nekako premagal. Majcen z LdDr, **Brez sveče, Matere**, Bevk s priključitvijo Prtom, enako Stan. Tudi Mrak z LdDr, **Talci**.

NOB (LR) je nakazana - več kot le omenjena - že v **Bredi**; ni pa izbrana za osrednjo ali celo edino pravo akcijo, kot v NOBD, v **Roj(stv)u**. V **Bredi** je nakazano marsikaj. Bistvena za PSt **Brede** je njena razdvojenost, da se reči: RazcDč. Stan ga ni zmožen rešiti s primernim VerDč, ki je trden v Isu Dti. Norec (Putifar) išče smisel, imenuje ga Mlada Breda, a se mu ta smisel izmuzne. Skaže se, da je Breda joker - PzM -, v katerega vsakdo investira, kar želi; v tej točki se da potegniti med Mlado Bredo in Lepo Vido (skoraj) enačaj. A Stan-Norec se zave(sta), da je Breda SSL, blodnja, čista Nota, privid duše. Izjemno močna v duš(evnost)i, prazna v Dbstvarnosti. Morda je Stan leta 1925 še Kan, objavlja v Katreviji DiS, dramo alibizira z oboževanjem MMBe, z Očenašem; kot da je Krš socialist. 1941 se odloči analogno kot Koc - Breclj, Stanovnik, Fajfar itn. - za Rad NOBakcijo, verjetno neha biti Kršsocialist, kot sta nehala biti Breclj in Fajfar. V **Bredi** te enoumne usmeritve še ni.

Koc napiše svoji drami **Plemenica in Mati in sin** ob istem času kot Stan **Bredo**, Rem **ZaG**, 1925-26. A kakšna bistvena razlika med **Plemenico** in **Bredo**! **Breda** vsa nejasna, razpadajoča v paradoksih, na robu absurda, res napoved RMg absurdizma, BožičD (od **Kaznjencev** do **Turjaške Rozamunde**), Kocdrami nedvoumni v odločitvi Poz likov - otrok - zoper starše, za osvoboditev izpod terorja despotske matere, za zapustitev doma. Tudi Put(ifar) zapusti svojo Dno, ki ni nič vredna, a ta Dn je zmešana žena in mrtev otrok, Put gre kamor koli, žene ga naokrog kot popotnika-blodnika, medtem ko je za Kocove Poz like (Ivana, Sina, Hčer) jasno, kam gredo: v čisto in lepo EtSvo, tudi kot par, Ivan in Majdalenka. Koc nikoli ne izgubi orientacije, Stan je v **Bredi** Makkaot(ičen).

Tudi **Bredo** lahko beremo kot dramo, ki druží SD-20 in Hist; druží celo več MePSt: KMg, za katero ni jasno, ali je le maska-pretveza ali se ji avtor posmehuje ali pa jo sprejema; HMg, zastopa jo Put, ki pa se RR v RMg, predvsem kot Norec. Navzoča je celo PMg, v drami dvakrat citirajo SNarpesem,

o **Mladi Bredi** in o **Mladi Zori**. Ambicija drame je, da bi bila ne le HKD, ampak da bi zajela vse, kar se da. V tem je povsem Dgč od RealD. Je theatrum mundi, kozmično poudarjena, kot obe Kocovi, posebno **Plamenica**.

Hist nastopa bolj kot pravljica, manj kot FD PIKa; a tudi tako. Nastopata Grajski gospod, ki je nekak grof-baron, in Škof, oba sta predstavnika FP sveta, FDbe, analogna baronu Klin(genfels)u iz **Klica**, tistemu Plu, zoper katero se bori Tach, dvorskemu, **Tach**. Zoper Pl se uprejo tlačani, podložno ljud, **Zoran**, **Punta**, tudi moment v **ZaGu**, motiv iz **Tacha**, celo iz **Kirke**, kjer je napovedan upor Kmljuda Bržpodjetnikom, ti so nadomestili Pl. Snubca Romeo in Toggenburg sicer nimata večje vloge, a prihajata iz FD-srednjega veka, obenem pa iz Lite, iz Prešernovega soneta in Shakespearove drame. Sta citata, že zelo v duhu RMg oz. PMLite, ki zajeda Pret-Trado, jo (li)citira, se z njo poljubno igra v novih kombinacijah pomenov. Putifar je iz **Biblije**, vendar ni jasno, zakaj se norec tako imenuje. V drami ni nobenega Jožefa, ki bi ga Putifarka zapeljevala. Ime Putifar je izbrano samovoljno, RMg; zavaja. Pevca Tugomer in Radovan sta iz SLite, iz **LTuga** in Fin(žgarj)eve dram(atizacij)e **Pod svobodnim soncem**, a v **Bredi** nimata t(akšn)e vloge, sta le imeni. Nazadnje je tu še Ahasver, drugo ime za Hudiča, iz **Biblije**, a tudi iz SLite, iz **Žida**. Panoptikum. Kot da bi brali Rud(olf)D, njegovo **Veroniko**; jo je napisal Stan pol Stola vnaprej? Je **Breda** drama, ki bi morala biti zaradi svojih navedenih potez s strani SIza priznana kot pomenski prednik DaSD oz. RMge, kot model-vzor, a sploh ni znana? Je Zamol. Le iz neznanja-nepoznanja SD? TradSLZ, ki poenostavlja-reducira, da bi lahko obstoječo snov obvladalo, da bi naredilo izbrane stereotipe za SLZ, spremenjeno v šolski um, se je odločilo, pa še to dolgo PoV, šele v 60-letih, za zgolj dva pred(stav)nika RMge, za **Poh** in **Gogo**; ostale je izločilo, Zamol, **Šari(vari)** in **Bredo**. **Bredo** nekateri (Zadr) vsaj omenjajo, površno komentirajo, **Šari** ostaja izprt. Razprava o **Bredi** naj bi služila tudi temu namenu: rehabilitirati **Bredo** oz. pokazati, da je SLitTrada mnogo bolj HKD in obsežnejša, kot trdi-priznava TradSLZ.

En moment **Brede** vodi tudi k obnovi misterijske drame ((KMg), kakršna je kot III. Refe dobila izraz v Kuretovem gibanju, glej Kuretove Masdrame **Igra o antikristu** itn. Le da je Kuret ta žanr obrnil v PSt Kfza, medtem ko **Breda** to - zanesljivo - ni, kljub **Očenašu** in proslavljanju MMBe. Žanr misterija je prevzel že futurizem, tudi v LeRci, Majakovski, **Misterij buffo**, Višnjevskega **Optimistična tragedija**; Kreftu je bil blizu. Ob Osebah drame so navedeni še: »Jetniki, kmetje, dvorjani in dvorjanice, haremske žene, množica itd.« S stališča žanrske in formalne analize sodi vse to v ekspresionizem (Ekpm); za DgZn, ki preučuje ls in Nast smisla, ta vidik ne zadošča. Ne razloži dogajanja smisla, smiselnosti zvez med EkP liki; ostaja pri merilih UZni, ki jim Zadr recimo zadošča. Kar piše Zadr o Ekpmu, je navajanje lit dejstev, smeri, slogov, dogodkov, tudi analiza, a predvsem z vidika pomena, ki ostaja znotraj UZni in služi obvladovanju sveta. Tudi kadar odkriva-ugotavlja ls smisla, je to zanj LitZn tema, veljavna znotraj določene panoge Zni kot pomenskega-intepretativnega polja; to je smisel kot motiv v liti, ne kot edini vredni razlog za Čl obstoj. Zadr je korekten Znik, njegova dognanja so uporabna tudi za DgZn, ker snov dobro in profesionalno pozna, a kar dela in je njegov namen, ni isto, kot je namen DgZni. Zame je njegovo delo koristno in uporabljivo, zanj moje ne. Ker pa so tudi ostale Zni v PMLD omejene na panoge, na delne specifične resnice, DgZn

ni uporabljiva za nobeno UZn panogo. Niti ne za Fijo, ki prav tako izhaja iz Platona, iz predpostavke biti, ki je Ožld, medtem ko izhaja Dgfija iz predpostavke Dti, DgMa.

Hist v **Bredi** je PsHist. V **Tachu** je Pri(sten), Rob se trudi odkriti-definirati vsebino določenega Zg dogodka, dogajanja v DbZgi, upor-Zarov Hrtov Zrinskega, Frankopana, Madžarov in Tacha, **Tach** analizira vzrok za upor in za njegov polom, Zgo razume kot sredstvo v procesu emancipacije Slova od Kmljuda k NDži (čeprav ta še ni SND, ampak JugoND, morda le bolj velika Hrška). Tudi Stan govori o Slovu, celo prvi v drami spregovorjeni stavek eksplicite omenja Sljo, vendar v povsem Dgč VISu. Ne pravim, da v **Bredi** ni Pol implikacij, tudi Ideol(oške) so, a niso PSt drame, so sproti in sekundarni Kar k osi drame, ki pa je Is smisla, ZnaSi zanj je Breda. V **Tachu** - v HistD - je smisel obstranski motiv, v dramah a la **Breda** je centralen. Sploh v SD-20, tudi v **Kirke** in **Klicu**. V **ZaGu**, ki je hotena obnova Hista kot pravljice, je smisel tako RomMelTriv, Zg pa tako poljubna, da se oba izgubljata v igri, ki se alibizira s TragHero. **ZaG** je Inf bastardna Lita, eno samo Posn vsega mogočega, tutti-frutti, s čimer bi tudi **ZaG** postal prednik-napoved RMge, če ne bi bil dan v tako Tradceneni obliki. Se pa da reči, da je zadevna TrivLita sama na sebi - kot žanr in model - prednik RMge. RMg je Umet MasPMLD, kot takšna je pisana za trg, za najmanj izobrazene, za najbolj duhovno lene, za tiste, ki si želijo stereotipov. Popart, strip, risanka.

2

Breda je razdeljena v slike, v 10 slik. Ima dramatične momente, a je tudi kot pripovedna pesem. Dogajanje se odvija od slike do slike; zgodba je razvidna, vendar potrebuje bravec kar nekaj časa, da se znajde, da jo odgoneti. Ira je v drami - v vsakem nastopu kakega lika, v vsakem stavku, kot Not slog - tako navzoča, da sproti spodbija, kar trdi. Bravec dolgo ne more odkriti-zadeti pravega značaja Puta. Put govori marsikaj, kar je na vrhnji razumski ravni med sabo skregano. Bravec bi najprej to zmedo - nekoherentnost - pripisal avtorjevemu neobvladanju snovi, premajhnemu daru, nejasnosti glede tega, kaj sploh hoče. Šele čez čas spozna, vsaj jaz sem, da je Ktz v drami Stren, načelen, kot v MD, **Ženin na Mlaki**, že v začetku.

Prva slika ima skoraj enak topos kot **ZaG**; to je Zun RomHist. »Grajsko dvorišče. Na levi ječa, na desni gosposki dom. Slavnostna noč. Čuje se godba.« V tem je že prva Ira. **Breda** je - vsaj po vzor(c)u - Traga, Zajc svojo **Mlado Bredo**, glej mojo ES analizo v eseju, objavljenem v knjigi **Vračanje mita**, razume kot patetično Trago: Kraljica Osojnega kraljestva ubije svojo snaho Bredo, tako je tudi v Narpesmi in v **StanBredi**. A v tej je umor-Traga le moment v HKD celoti; glavni lik drame ni Breda, ampak Norec. Celo Ahasver je važnejši od Brede. Bredine tašče Osojne kraljice v drami sploh ni. Niti dobro ne vemo, kdo je Bredin ženin-soprog. Romeo? Tog(genburg)? Ali pa, to je najverjetneje, grbavec Put(ifar), ki pa je že oženjen in se vsa zgodba z Bredo odigrava le v njegovi zavesti-sanjah, kot fantazma, v Liti in tekstu, v Pssvetu, znotraj arhemodela Dv. **Breda** je drama o Isu smisla, ideala, resnice, Boga,

Abs(olut)a. Ta drama se le nahaja v obleki-snovi-motivu **Mlade Brede** kot Narpesmi. Niti ni nujno, da se je utelesila v **Mladi Bredi**; ponavadi se v **Lepi Vidi**. - Zanimivo, da sta Prila in tekmeča Zajc in Šel(igo) dramatizirala vsak eno od obeh Že-figur, Zajc **Mlado Brede** (ZajcBrede), Šel **Lepo Vido** (ŠelVido). Tema je, kot se zdi, trajna, arhetipska.

Ira **StanBrede** je že v tem, da se skoz vso dramo praznuje, vrstijo se slovesnosti, vse je eno samo slavje Bredine poročne noči, obenem pa je to slavje že sedmina za mrtvo Brede. Put se obnaša, kot da ustvarja svet, v katerem bo mogla PriPra Breda šele zaživeti, (za)funkcionirati, velika večina drame je namenjena temu Norčevemu konstruiranju sveta, ki pa se skaže kot fantazma in Lita (kot Ps-Dv). Poroka-S Brede je le delček drame, zgodi se nekje v njenem koncu, skoraj neopazno. K-da Stan ne veruje v Trago, niti ne v poroko zemlje in neba (v Kodo); tudi Tip poteza za RMg. Vse se RR v retoriko, v tekst, v intertekstualnost, ki pa ima svoj korelat v €kP duš(evnost)i; RudD ga nima, Fil(ipčičeva)D v AD obliki. V **Bredi** se tekst-Lita in €kP ŽS tako spojita, da nastane Inf. Drama je ekspresija Note, obenem pa tako verbalizirana (IVJ), da deluje kot poljubna; spet Tip za RMg. Edini mesti, ko bravca stresa zaradi Pričustva, sta citata Narpesmi. Sta brez Ire, gola čista neposredna žalost(inka), Traga. Vse ostalo pa je v duhu Ire, kot jo je opredelila že NemRoma: vse je podvojeno, s tem samospodbito. Vse je in ni. Je eno in drugo, čeprav ne eno in ne drugo. Svet je sestavljen iz dvojnosti, ki si nasprotuje: kot v prizorišču: ječa in gosposki dom (dvor). Razcsvet. RazcDč.

V 1. sliki nastopata Put in Gos(pod), nazadnje tudi Jetniki. V začetku je omenjena Slja («Četudi je Slovenija le majhna greda»), tako da bravca podatek skoraj zavede, saj pričakuje, da bo govor o Slji; a je napotilo napačno. Tudi to sodi v Iro: da kaže-usmerja dramatik bravca stalno - Strno - v napačno smer, tja, kjer se ne da nič najti, kjer se dogajanje niti ne godi. S tem Stan spodbija Tradsvet, utemeljen na biti. Naj se zgodi Tachu res krivica, verjetno se mu ne, naj s tem - z vsako krivico - nastane v svetu globoka luknja in se svet razkrajja, prehaja iz PnMa v PzM, še zmerom temelji na predpostavki biti in Katboga kot najvišji in edini zares PriPra biti. SIZ-SD-20 to predpostavko ukine. Ne zmerom na zunaj; na zunaj je Krš-KC priznana tudi v **Bredi**. A to je le retorično priznanje. V bistvu stvari pa svet **Brede** ne sloni več na biti, ne na smislu, oboje se v Ožldi ldn. Svet je zapadel ničū, Stan se sooča z Nihom - tudi že Jarc v **Klicu**, na robu celo Rem v **Kirke**, morda od daleč celo Rob v **Tachu**, Nih je Strno trajna nevarnost-Prih biti. Ker čutita Stan in Put brezno praznine, nič Blaka, v katerem sta se znašla, a nočeta popustiti Nihu, ne dovolita, da se jima zmede, da bi znorela kot Larsen v **Zastorih**, se odločita za Is smisla (Brede-Vide-Zore). Kot se Hub(ert) v **Klicu**, ki beži pred zlom očeta barona, in kot se Kršv v **Kirke**, ki beži pred HedBrž Čaro. Vsi bežijo, po svoje tudi Tach, ki ni zadovoljen s svojim dotakratnim položajem, a ne toliko zato, ker (še) ni (celjski) knez in (štajerski) vojvoda, ampak ker kljub na eni ravni popolnemu Ideazakonu s soprogo Antonijo in sinom čuti praznino svojega bivanja; vzrok za pridružitvev upornikom-Zarom je v zapolnjevanju praznine, ki boli; spletkarotniške HršMadž četverice je le povod, da se spravi v tek - se prebudi - Tachovo globoko Not nezadovoljstvo-nesrečnost. **Tach** je RomD tudi v tem; eno od bistev RomD je prav Is PnMa, zadostitve, smisla; glej Tavč(arj)evega **Gledj(eviča)** oz. Nučičevo **Svitanje**, Tavčevega Kanonika Amandusa **V Zali**.

Put in ljudje živijo v kaosu-Inf nezadovoljstvu-nesreči, kar vse so poteze vse bolj zmagovitega nič. Put komentira svoje občutke in bivanje v nič; izmišlja si sto razlag zanj, za svoje stanje, vse brni od tako Raz razlag, ki si med sabo nasprotujejo ali se vsaj ne usklajujejo, da se Ktz le povečuje. V vsem tem je rdeča nit Is smisla-Brede. Težnja po smislu (najdenju smisla) je izredno močna, v drami zelo vidna. Kaj in kakšen pa naj bi ta smisel bil, je drugo vprašanje. ErS? Niti ne, Put je grbavec, kot v **Gogi** Teobald; grbavec ima komaj kakšno možnost za uspeh v ErS praksi. Put ni ne Snik ne Her; po svoje je Fif, tudi Pe(sni)k, najbolj pa norec, ki je morda najmanj od vseh nastopajočih nor, saj je najbližje resnici, ki je ne najde in je ni zmožen artikurirati.

(Tudi **Breda** je pisana v verzih, a bom ravnal kot pri **Klicu**: ne bom jih nakazoval - z znakom / -, niso dovolj dobri, da bi bilo vredno. Gre za ritmizirano, rahlo dvignjeno, poetizirano-lirizirano prozo.)

Že začetna Putova izjava zavaja: da se je v Slji »razvela prekrasna roža Mlada Breda. Vzgojil je rožo to prav mlad vrtnar, prav lep vrtnar, grbavec, grajski norec Putifar.« Grbavost pomeni, da ni lep. Bredo je vzgojil Put v svojem srcu-domišljiji, ne v stvarnosti. Kakšna je Breda v stvarnosti, ne vemo; niti tega ne, ali bo ubita v stvarnosti ali v Putovi domišljiji. Če rečem stvarnost, mislim na Zun stvarnost, na Dbo (Zge tu ni). Db pa je kot ObDb in IdDb za Stana-Puta nekaj tako Neg, da bi bilo kakšno koli vzgajanje rože - sploh delovanje - v Dbi pomota, odveč, Neg dejanje. Kar velja, je dogajanje v Rad - Abs - Duš Noti, ki je domišljija-fantazma. Bredo je Put skonstruiral v svoji sanjariji, kaj da naj bi bila. Ker tako konstruira, ker živi - skoraj zgolj - v fantazmah, je Put norec. A le kot norec ima možnost, da zasluži Dr stran sveta. **Breda** radikalizira **CanVido**. V primerjavi z njo je **Klic** skoraj RealD, vsaj ena raven **Klica** je spor v Zunstvarnosti. Oče Klin nastopa kot zastopnik Refe, Pla, Nasta DReve, kar so vse opredelitve in prakse iz DbZge; tudi spor oče-sin je stvaren, je spor med dvema figurama, ki se borita med sabo, ena za prevlado, druga za emancipacijo. Ta spor deluje od DbZge (KC-Ptja MV-II) do IntZge (oče Senator-hči Tanja v Miheličeve **Ognju**). Boj med Norcem in Ahasverjem pa ni v tem pomenu stvaren; kozmičen je, univerzalen, Abst, metafora, alegorija. (Kot v KuretD, **Igra o antikristu**.) Iz Dč arhemodela, ki je Tip za RealD, se je drama(tika) preselila v Dv arhemodel, iz HMg v RMg.

Put se šele trudi, da bi postal iskavec smisla (Dti), da bi se izključno posvetil temu Isu kot edinemu vrednemu poslanstvu. Marsikaj ga pri tem še ovira; kot je mene in me do neke mere še, čeprav bistveno manj kot nekoč, ko sem bil do nosu potopljen-zatopljen v zadeve TSa. Če reče Put: »Pa kaj me briga to? Naj bo, naj bo tako!«, s čimer misli, da naj kar bo na gradu čudno, potem s tem izraža svojo brezbržnost do okolja. Morda ima celo prav in drugega iskavec smisla ne more storiti, kot da pusti, da je v okolju-Dbi, kakor je; da vlada bit v samosesuvanju v nič. Ne mislim tako tudi jaz, ki puščam, da se dogaja v Slji, kot se dogaja: Pola, Ekon(omij)a, PM? Vem, da na to ne morem vplivati, da je škoda energij, ki bi jih namenjal spreminjanju malo na bolje, če bi bilo na bolje. Po eni plati sem celo cinik, se ves čas vsem(u) posmehujem; kot Put. S tem zavajam, se kažem kot besedni nasilnež, Bar, Lumsamovoljnež. Ni mi - kot Putu ne -, da bi delal vtis Hera, NeČi Ideolborca, kot norovci in sploh Slzbi in Kani; ni mi do Etimidža, ki ga terja Hinsodelovanje v ObDbi. Naj vsi crknejo, če hočejo, če ne vidijo, kam jih nese,

kam se nesejo: »Kaj me briga!« Je pa res, da ima ta izjava več pomenov-plasti; ena je zelo grda, tista, ki jo reklamira DrekKobal v svojih DrekTeVe manifestacijah ultraneole: Kanasbriga! To je lbn cinizem kot edini program, ki so ga ti dezorientiranci in srklanci zmožni. To je Le RudD tipa. Niti ne FiLD tipa; Fileta boli, ko se spakuje, lumKobal pa je PervPlD, ki uživa, ko se masti z lastnim drekom.

Put Gosu jasno pove, da ne živita v istem svetu. Gos sliši, da »je dvanajstkrat udarilo kladivo« ali »glas zvona«, Put pa mu mirne duše zabrusi v brk: »Kazalec norčeve« ure »dosegel niti ni devete.« Takšne izjave je treba vzeti kot pomenska sporočila. Ni več en(otn)ega časa, časa biti, kot v FD; v PMLD, ki nastaja že 1925 v **Bredi** - v Taavantgardizmu, Ekpmu -, so časi Subj(ektivni). Svet je sestavljen iz Pskov, od katerih vsakemu ura bije-odšteva po svoje. Kolikor so deli MasDbe, vsi pristajajo na skupni čas, ki pa je le dogovor(en), služi lažji skupni orientaciji zaradi Utinteresa vseh in vsakogar. Ta skupni čas ni več ne bit ne resnica, ampak eden od Subjčasov, ki se zdi s stališča Dbe najprimernejši. Norec pa je ravno zato norec, ker ne pristane na ta skupni čas; odtegne se mu, šteje po svoje, trdi, da se nahaja v času, ki ga konstruira sam v svoji glavi. S stališča Klde je zato norec: od norme odstopajoči.

Kakor jaz. Upoštevali so me, izbrali celo v SAZU, dokler sem pristajal na skupni - SpS - Dbčas, se obnašal, kot so terjali stereotipi. Tak sem bil kot AnK norovec, še kot Kan v KCi do začetka 90-let. Ko pa sem iz obeh grup izstopil in začel konstruirati povsem svoj Dgsvet - v **RSD** -, sem prekršil dogovor-normo. Postal sem - moje delo - Zamol. Ne pa pobit, v Dv-PMLD ni potrebe po ubijanju. Tudi Puta ne ubijejo. Lahko se Svno giblje med njimi, v okolju, komaj je opazen. Na začetku še, kot jaz, na koncu nič več. Posesale so ga njegove vizije-blodnje; kot mene. Laže se prepoznam v Norcu kot v Hubu. **Klic** je Tip za mojo Pret, spori oče-sin, jaz kot sin in oče, jaz kot upornik zoper avtoritarni sistem, tak je celo Tach. (V **Tachu** je to nakazano, skoraj tematizirano; avtoritarnost zastopajo dvorni uradniki, grof Auersperg itn.) Ko sem absolviral spore s starši, vsaj na odločilni ravni, sem se znašel v suvereni Svi Norca, ki okrog sebe nima več trdne oporne točke. Jaz jo imam, v ženi PriSo Ali, Put niti v tej ne, soproga Putifarka je Neg. Mene moja PriSo zveza z Alo dela osebno - EkP - močnega, Put je preveč OPsk, da bi kaj dognal in se do česa na poti lsa Dti dokopal. Ostane kaot.

V 1. dejanju se zastavlja problem: uganka sveta. Na koncu drame se skaže, da uganka ni rešena; tudi norec je ne zmore rešiti. Jo pa liki **Brede** - in še posebej Norec - tematizirajo. V RealD je spraševanje o bistvenih - tim. poslednjih - rečeh Člsveta konotirano, v **Bredi** (v PSti SD-20) pa eksplicirano. To daje vtis Fifdram, s tem glede na stvarnost medČl sporov Abst(raktnih).

Bredo je pisal mlad Čl, Stan je bil 25-leten; večino SD-20 napišejo mladi ljudje, menda nima nihče več kot 40-let, razen Preglja, ko napiše **Azazela**, 1921, ima 38 let, ko **V Emavs**, 1925, 42-let. Vendar Stantetova mladost ni glavni vzrok, da mu skoraj nič ni bilo jasno; vzrok za Inf - nerazločljivost - je v sami PSti SD-20. Ta MaPSt še ne zmore primerno razločevati, še ne ve, kaj je kaj. Potrebna bodo še desetletja napornega dela, da bo prišlo do DgMa; med SD-20 in **RSD**, kakršna je v fazi zadnjih let, se »morata« dogoditi vsaj še dve veliki obdobji-bloka-MaPSt: NOBD (s pripravo v SD-30) in RMg od srede 60-let naprej kot Rad stopnjevanje Infe.

Ko govori grajski Gos(pod), sicer ne vemo, kaj izreka v svojem imenu, kaj v avtorjevem; to velja vsaj za njegov monolog na začetku, kasneje se Gos reducira v Konv lik. Na začetku pa se ne izraža bistveno Dgč kot Put, Put kot Gos. Oba sta še v nerazvitem stanju, kot kokon, naštevata teme-vprašanja vsevprek. Kaos vlada v **Bredi** od začetka do konca.

Kaos je prva karakteristika SD-20. Ne smemo ga jemati samega na sebi, le v zvezi s SSD. Danes je kaos normalna stvar, celo modna, imenuje se pluralizem, ki je povsem prodrl; KatDSD ne uspe s svojimi regresivnimi zahtevami po vrnitvi jasnih vrednot (Tomčevih **Načel**). Pred 1918 pa so redke SD, ki uprizarjajo kaos in se z njim celo ldn. Takšna je Govekarjeva farsa **Šari**, nemalo **Poh**, v to smer gre Ganglova **Sfinga**, prodira celo v **MešMateri**, tu kot izrazito Neg pojav. A to so nakazovanja, znamenja in ne še prodor gibanja. V gibanje - v MaPSt - se Ktz spremeni šele v 20-letih. Kaos in Ktz s tem sistematično in načelno spodbijata trdni svet SSD. Ta svet je bil najtrdnejši v ČD kot izrazu NKNMeša, **LjDa**, **Svoji** itn., kasneje se je začel razkrajati, v SD na PrS, **Školjka**, Detelova **Dva prijatelja**, **Sad greha**, Aškerčev **Zlatorog**. A le razkrajati, sama predpostavka biti kot PnMa je vztrajala, v **Zlatorogu** sonce, v **Dveh Prilih** zaupanje med ljudmi, solidarnostna Eta, v **Sadu** čvrst zakon, znan iz ČD, enako v **Školjki**, kjer je predpostavljena tudi Not povezanost zakoncev v PriSo.

Svet biti, ki je FD-svet, še ni padel, čeprav se je zaradi Raz vzrokov začel majati, tudi zaradi Rad DbMorKrite, podajane predvsem s stališča Mrka, v CanD, glej **Blagor**, **Kralja**, **Hlapce**. A Krita ni bila dovolj močna, da bi spodbila bitni svet; prav v času Rad Krite se je Rad obnavljala tudi KatIdeola in Katpraksa, Il. Refe, Debevec z **Blejkami** in **Židom**, Lenard z **Deklo božjo** itn. Šele zlom FD v Dbstvarnosti, kot Vojporaz Avse, kot prebuditelj Masljuda v LRevi, je pomenil obenem tudi zlom starega in tedaj edinega reda, sveta biti, tega, čemur pravim AKPLEL. Šele ko se je red podrl, se je mogel na izpraznjenem mestu znajti kaos; pač VS. V kaosu pa je vse, Poz in Neg, če presojam s stališča DgČte in/ali DgFije. Tudi sam sem šel skoz celo vrsto faz, v tem učnem procesu trdil marsikaj, do česar sem danes Krit.

Najtežje je odkloniti VoM; ali ga tako RR, da postane nekaj drugega. Najbolj samoumevno od vsega je pristajanje na Ž kot najvišjo vrednoto; pa naj gre za Ž na TSu, za biologizem, ali za VeŽ, kot uči KC; NDM. Gos se v začetku zato razumljivo sprašuje najprej po razmerju Ž-S: Čl oz. »duh njegov vprašuje: Bilka na travniku zelenem je zvenela«, v I. SvetV, kot kaže tudi **Kirke**, »ali zares ne bo nikoli več živela?« Se bo pustilo Ž premagati od Si? »Kaplja deževna je v neskončnost morja pala«, v Inf-kaos, »ali ne bo nikdar k življenju vstala?« Ž je tu razumljeno kot jasna dinamika, kot forma Vit sile, medtem ko je kaos lahko silovit, a je brezličen, sila magme, ki zgolj Unič. Forma Ža je oblika rože, živali, nešteto oblik misli v Kuli, čustev v duši. Ko takšno Ž popušča, in v 20-letih je, pride v ospredje divji nasilni brezobzirni Ktz Kpl, ki je prav zato, ker je bil neurejen, povzročil strahotno krizo 1929, zlom-kaos trga kot vrhovnega urejevalca KplDbe. Vstati k Žu pomeni VoM, VoM je vezan na Rad vobličnost snovi, ki postane duh. JKrovo truplo, ki je kaos (začetek razpadanja mesa), se v od mrtvih vstalem FKru razodene kot NvPomlad, ki je forma glede na brezformnost zime, in v duhu, ki nastopi kot St Duh, noseč smisel. VoM je zmaga pravega - in Ve - Ža, eo ipso Duha kot takšnega, kajti PriPra Ž se znotraj KatVISA ldn z Duhom. VoM rešuje - naj bi reševal - vse,

Tem probleme bivanja. Glej BRozovo SPED **Obs** in temo VoMa oz. izstopa iz para ŽS v **RSD** knjigi **Veliki, mali, drugi (VMD)**.

Gre za zmago ali poraz Svetle, ki je samoumevno razumljena kot Poz, Hudič je kralj teme, noči, mraka, nejasnosti, »In svetli dan je li na veke v temno noč izdan?« Svetla je tudi za DgZn koristna; Člu naj bi bilo jasno, kaj hoče, kaj dela, kaj je. Dgfija terja le, da pride ta jasnost šele po vmesnem štadiju zatemnitve, ki razvrednoti prvi štadij Svetle kot samoumevne biti po sebi. Tretji štadij upošteva oba prejšnja, v toliko je imel Hegel prav, Čl na poti iz IdČla v DrČla mora Ponot razkroj biti, zmago nič in teme, nato pa spoznati, da bit in nič, Svetla in tema nista tisto pravo. V luči Svetle mora dognati Neg teme, moč teme pa mu mora razkriti, da bitna Svetla zavaja: da je Lucifer bog luči-Svetle; da je (Kat)bog=Hudič. Stan - najbrž mimo svoje volje, v nezavednem, a napisanem **Brede** - prihaja prav do te enačbe; še korak in bi jo jasno izrekel. Tedaj bi se v sebi sesul, če ne bi imel vere v Dt, te pa še nima, ker še ne razloči med VoMom in Dto. Vse mu je še Inf. Kar pa mu ne preprečuje, da ne bi začutil bistva IdMa, enačbe: Ž=S, bog=hudič, Dobro=zlo, bit=nič; M=A. V tem pa je **Breda** drama izrednega pomena. Je **CanVida** brez Mrk in Krš trdne vizije oz. ti viziji sta v **Bredi** sekundarni, retorični, le dve od mnogih drž, medtem ko sta za Cana (od)rešilni. **Breda** je s te plati spaček: Norec kot grbavec, nekaj neurejenega, skrajšana oblika, grda, spačena, zveržena: grda=grba, enako fonemsko igro je mogoče narediti tudi z dramatikovim priimkom in njegovo kratico: S(a)tan. Spaček pomeni, da je prišel **Šari** v **Klic**, ludgroteska v zanosno AlgEt drama. **Poh** je že delan po tem načelu spačenosti. V **Pohu** je ta spačenost hotena-program (bistvena razlika med začetkom 2. akta na eni in ostalo dramo na drugi strani), medtem ko je v **Dekli** nehotena, a ne manj navzoča. PervSM PSto **Dekle** bo mogoče izčrpno argumentirati šele v ES analizi te Lenardove drame, ki nehote razkriva Rad spačenost KatTije odkupovanja, Anselmove Tije.

Gos verjame, da »le blažena modrost norosti« - paradoks, Tip za SD-20, predvsem za MD **Apokalipso** - »ne pozna največje boli rojstva in smrti«. Seveda jo pozna, Norec močno trpi zaradi Ža, ki in kakor poteka med rojstvom in smrtjo; čeprav sistematično-metodično vse, kar je EkP PriPra, retorizira-verbalizira, kot jaz, mu ostane še dobršen del Trpa. Čl ostaja IdČl, s tem determiniran po Ožldi in Dčih. Put bi rad premagal nasprotje rojstva in smrti (recimo **Rojstva v nevihti** in **Car Lazarja smerti**), a se mu ne posreči. Dokler je Čl, je - mora biti - živ, živec pa se boji Si, ker je S konec njega kot Vitsile, kot AgrEkzIde. Dozdaljši Čl lahko le načrtuje bivanje onkraj para ŽS; to bivanje celo pripravlja z Raz držami, s Kršaskezo, z budistično ravnodušnostjo, s stoičnim mirom, jaz z vsemi tremi (čeprav z nobeno od teh drž Rad), a tudi z vero v Dt, ki Čla - mene - tako preOsm od znotraj, da sem do Si skorajda nezainteresiran: doseči to stopnjo se mi je posrečilo od - mučne - zime do sproščenega poletja, ko sem izvedel, da imam raka, res lažjo obliko, a dovolj, da se Čl neposredno sooči s So.

Norec izhaja iz spoznanja »bolestne mere dni med prvim in poslednjim«, ki se dogaja tudi v enem samem Člu, recimo v Nini, **Rojstvo**, ki poraja (novorojenčka) in obenem umira. Ta napetost med Ž in S je v Člu, ki je kot IdČl Vitbitje, Strna, je s tem takšna in tolikšna, da se mora Čl, ki hoče postati DrČl, zoper njo nenehoma boriti; problem bivanja ni nikoli rešen, vsak hip znova vdre S v Čl - mojo - psiho; če sem S izločil iz svojega čustvovanja kot

grožnjo sebi, pa je ne morem izločiti, če pride vame od zunaj, kot S nekoga, ki sem ga ljubil; temu moram ostati odprt, zato ranljiv. Zato ne morem pristati na budizem. Prej na stoo, ki se ves čas zaveda groze sveta in Čla; Seneka je bil stoik-modrec, obvladal ataraksijo, šel v S (Sm) povsem miren, a je obenem kot dramatik pisal najbolj strahotne Trage, **Medejo** itn. Zavest zla mora ostati v Člu, če hoče biti Čl odprt za lDdr, imeti posluh za Dt. Kolikor se TH bliža budizmu - le do neke mere, na eni ravni, na drugi ne more nehati biti Polik-aktivist -, se oddaljuje Dti. Zato je njegova Tr le Trl (Tr v imanenci), le kozm(ocentr)izem. Mrak je šel že v kozmistični **Rdeči maši** dlje od THa, enako Strniša v **Samorogu** in Dovjak v **Pipu**. Muck pa prodira v Dt, **Zalog**, predvsem s poezijo-liriko, torej retorično. V MuckD je bistven kaos: Čl, ki pride do MePa znotraj ali na koncu kaosa, **Portimao**.

Verze, kakršne izgovarja Gos kot prolog drame, ne kot svojo platformo, je treba razumeti HKD in kot mnogopomensko metaforo: »Mi smo le blisk, ki temno noč deli na dvoje«, dvojnost, celo v sebi nasprotnost vsega, »duh norca pa je kakor solnca večni žar, ki meje ne pozna med tem, kar je, kar bo in kar je bilo.« Že Aškerc pokaže - se mu pokaže, tako rekoč zoper njegovo voljo - v **Zlatorogu**, kaj je Sonce: moč porajanja (Ža), a obenem Unič vsega, opustošenje, RR vsega v puščavo, v (Zajčeve) **Grmače** (v skalovje pod Bogatinom). Brisanje meje med razlikami (tudi časi) vodi v Inf-kaos. Norec bi rad videl-razumel globlje, a pride le do globine zemlje-morja, do Ktza, do tam, kjer se vse zmeša v magmi besedovanja; prav to je Tip tudi za **Za(lo)g**, že za Lužanov **Rej pod lipo**, ki se pa že kar razmehča v dia-rej-o, v žabjo p-rej-o.

Dvoje - dvojnost - je načelo Idlogike: dihotomičnost, antitetičnost, ČB svet; predpostavka zanj je enačba: bit ni nič. SSD temelji na ČB dvojnosti, ki je EDč: tako KMg kot tudi HMg, pa naj je RLH še tako razumevajoč. A Humčta se ne more ldn z zlom. Šele v Lbnu; a Lbn je konec in spačena Rca RLHa, ki je samemu sebi Ideaca. V nemalo RealD, kakršna je Kvedina **Pica** ali Finževa **Razvalina življenja**, je - celo os teh in takšnih dram - zelo jasna razlika-nasprotje med dobrim in zlim, med NeČi Berto in hudičem Ponikvarjem, med Garjem, ki toči žgane pijače in hčeri ne dovoli Sve v odločitvi za ErS zakon z Urhom, na eni strani in pravimi načeli-vrednotami na drugi strani. ČB agitke a la Torkov **Gospod Ponikvar** so le Rede Stre, ki je v sebi ČB: razcepljena med boga in hudiča.

SD-20 tematizira prav to razklanost; tako nastaja RazcPldDč: spor med dušo in telesom, Kršvom in Berto v **Kirke**, oblastjo in SAPO (oče Klin in sin Hub) v **Klicu**, glej tudi **Azazela** itn. Obenem pa se ravno v MaPSti SD-20 - v tim. Ekpmu - to Strno ČB nasprotje zmede, deformira, Ktz (kaotizira). Primer za to je **Breda**. Nasprotje v drami kot njena os ni več bog-hudič (v **Tarbi** Tarba-Vedež, v **Blejkah** jakobinska Francozinja-KatSilka), ampak Ahasver-Norec. Ahasver sicer je nekak hudič, čeprav Dgčen od KlasZlobca, Norec pa je povsem drugje, ni več na EDč liniji Abs spora. Norec sam nosi načelo Infe, je Čl, ki ne pozna mej med nočjo in dnevom. Šele tak - norec - more spoznati globlji ustroj Člsveta; dokler Čl ne pomeša Č(rnega) in B(elega), ostaja ujetnik stereotipov Ideoltipa: Katbog-svetopisemska Kača, **Žid**. Ali v NOBD: Prt-Dmb, Krim-Žolc, **Rojstvo**. Ali v SPED: Dmb-Prt, Stotnik-Polkovnik, **Napad**.

Gos oz. skozenj dramatik vse preveč pričakuje od Norca; vsaj v začetku, konec pričakovanje popravi: »In kakor v noči po nevidnem potu solnce zvezde

razsvetli, tako beseda norčeva uteho dušam ranjenim deli.« Dobiti to uteho za ranjene duše je bil veliki cilj SIZ-SD-20; ta smer vodi v ReKrš, v Usm, nazadnje v SeH, v TorD, le da tu utehe za nikogar ni, pričakovanje ostaja izdano, Čl prevaran in jalov. (Medtem ko mu KC obljublja ozdravitev od vseh teh bolezni v onstranstvu, glej **Deklo**.) **Breda** pokaže, da Norec še sebe ne more utešiti, kaj šele druge. Duše ostajajo še naprej ranjene, razdvojene, kar je tudi - s stališča DgČte - prav: (še)le skoz RazcDča je mogoča pot k Dti.

Put le nadaljuje misel, ki jo je izpovedal Gos; v tej fazi se še ne razlikujeta, vse je še Inf, začetni kaos, iz katerega vse šele nastaja kot oblikared (RKPLEL), glej Muckovo **Pr(edi)gro**, v nji je prav motiv Nast Člikov in besed iz mraka nerazločljivosti. Kot da Put še sam ne ve, kaj je, kam bo šel; kot da se še išče, nastavlja teme in probleme. Za uverturo k dogajanju drame je to primerno, tudi psihološko in ontogenetično je to v redu. Čl je kot otrok vse in nič, mala zmešnjava. Kot odrasel postane jasna drža, borec te ali one Ideole, Razra, Nara, drže. Šele ko spozna brezizhodnost tega boja (MimDčev, ki se RR v EDče), dobi možnost, da stopi čez-skoz Dčpar NejDam. Lahko le v Dv, to stori PMLD, Rupel v **Viharjih**, v teh je skoraj vse zgolj retorika-igra, ali pa res drugam, kot Strniša z Uršulo v **Samu**, Goša s Prešem v **Vasi** in D(ovj)ak z Norcem-Kamnosekom v **Pipu**.

3

Put začenja svoj monolog s paradoksom, ki je temelj Ire: »Vsaka je modrost norosti norčeve.« Ta izjava pomeni lahko kar koli: da je norec moder in/ali nor; Inf. »Še večja je norost modrosti gospodarjeve.« Ista Stra izjave. »Vse je spoznal«, norec. »Potek zemeljskih cest in rek in pota zvezd na nebu.« To spoznanje je ZunZn fizike, astronomije, geografije, lahko ga razširimo na vso takšno Zn, ki se tiče telesa zemlje in neba. Ta ni problem; na tem področju je viden enoumen napredek. (Sredi 50-let se bo tudi ta problematiziral, z uporabo atomske energije v Vojnamene, glej Grünov **Atomski ples** in Torkovega **Atomskega kralja**.) »Iz vseh dežel so ti prihajali učitelji in ujeli so te v mreže svoje učenosti.« Ton govora je nadut, (pre)samozavesten, zoprn, Norec se važi. Ali pa se dela, da se važi, s čimer važenje spodkopuje; kako to vedeti? Vsak bravec se bo odločal po lastni presoji-čutu, kako bo bral izjavo, ki je po Stri dvoumna. Stan pušča bravcu njegovo Svo. A dvoumnost izjave sama na sebi je spodbijanje PnM-bit. Za Tomaža Akvinca je ena sama resnica kot božja, za Newtona en sam zakon Nve, Heisenberg pa postavi - prav v 20-letih - načelo nedoločljivosti, Planck na PrS pravilo Konte. **Breda** izhaja iz obeh. V tem je prelomna. Čeprav so tudi druge drame iz te MaPSte, ki se kljub Rad prizadevanju odkriti trdno točko nahajajo predvsem **V vrtincu**, CerKD. CerK(venik) misli, da je dosegel - zmogel doseči - **Očiščenje**, a je to njegovo prepričanje vprašljivo. Grum ve, da ga ni dosegel, da sploh ni dosegljivo; v **Zastorih** pokaže, da je zadnja etapa Čla ne le umna Put-Norčeva norost, ampak PriPra blaznost psihiatričnega tipa, Larsenu zmede možgane; v **Uporniku** pa je ta(kšna) zadnja etapa umor brez razloga, nastal iz praStre Čla kot Pravca (prakrivca), praklavca. S tem iz načela samega Ža, ki je klanje.

Nasproti RLH resnici kot Zni, ki je tudi zame omejena, postavi Norec (Noc) Nekoga, ki je še bolj dvoumen in dvojen, mnogoobrazen. V naslednjem No(r)čevem monologu se zdi, K-da gre za JKraFKra; pa gre res? Ni tu FKr le alibi-maskar? Ali pa sam Stan meni, da misli na FKra, vendar ga tako preOsm, da postane nekdo zelo drug. »Vse si spoznal«, ponovi; »le njega, ki na bregu tvojega življenja, vse dni od rojstva tvojega sedi«, to bi še lahko bil FKr, »duha nemirnega s pogledom ognja«, to pa ni in ne more biti FKr, »nisi videl in besed globin njegovih nisi čul: pridem in razdvojim.« FKr velja za najbolj umirjenega, pomirjenega, uči: Mir z vami! KC prinaša mir na svet, v Čla in njegovo duševnost; Psi(ho)tera(pija) KCe temelji na umirjanju strasti, blodnih čustev, norih akcij. Osnovna metafora za razmerje Katbog-Čl je Pastir in ovce; ovce so primer mirnih živali, ki se pasejo na blag način, mulijo travo, ne ubijajo kot levi. Je pa res, da je FKr govoril tudi o tem, da prinaša Meč, s tem SV, tak FKr je fanatik, ki izžiga z ognjem **Greh**, za primer dajem CerKD. Ta(k) FKr vodi v Kfz, k Junaku iz Jelo(čniko)vega **Vst(ajenja kralja Matjaža)**, k Stotniku, Vomb(ergarj)ev **Napad**, ki opusti - sicer le začasno, dokler je potrebno čistiti svet z ognjem - mir semenišča in vzame v roko ognjeno orožje kot Dmbec. Pa še za vse te se ne more reči, da bi bili nemirnega duha. Vojskujejo se - za FKra - iz mirne samozavesti, da je to njihova dolžnost, na SV jih je poklicala sama St KC. Nemirni duh velja v KMg za Neg, to je Judež, Kajn, Ahasver, **Leteči Holandec**, mislim na Wagnerjevo opero, blodnik, ki ga je Katbog kaznoval s tem, da ne najde miru v sebi in v okolju. Tak je CanPeter iz **Poha**, Larsen iz **Zastorov (Zastov)**, tak bo Hub iz **Klica**, ker bo nosil na duši breme očetomora. Ti liki se močno oddaljujejo od JKra in FKra.

Put govori vizionarno, kot je Tip za SD-20, glej recimo slog izjav v Mrakovi **Obli**, ne le Moževih. »Na vzhodno in zapadno stran naj pade brazda in kar bo zemlja ranjena rodila«, FKr ranjuje zemljo, je to Katpredstava?, »rožo skrivnostno dveh duhov, duha pokoja in duha nemira - to bo ljubezen temna neizmerna duha nemirnega oblila.« Ta vizija je še manj v duhu Kata, vsaj takšnega, kakršnega je poznala FKc, tudi SKC do 20-let. Da bi FKr s posredstvom zemlje ustvaril skrivnostno rožo, imenuje se Rosa mystica, Pregelj se je posebej ukvarjal z njo, glej tudi **Vito**, še razumem; a ta roža ravno ni mistična, mistika enoti, celo spaja v Infzmes (Unio mystica), ne pa, da bi razcepljala na dva nasprotujoča si duhova, na mir in nemir. Takšna (za)misele-vizija je bolj podobna gnosi, arijanizmu, zoper obe sekti se KC bori od začetka. Za KC je nemogoče, da bi bila PriPra - FKrova - ljezen temna, v temnosti celo neizmerna. Če obvelja takšna Inf med ljeznijo in temo, kleriki nimajo več pregleda nad ljudmi, ne zmorejo več videti-vedeti, kaj je Dobro, kaj zlo, zato ne odvezovati od grehov, ker jim bi nehalo biti jasno, kaj je greh; posledično ne bi mogli vladati nad Človo dušo, celoten sistem KCe kot duhovne in telesne (kot ObDbe, oblasti) bi se sesul. In se je v SIZ-20 začel sesuvati. Ker je s tem KCo močno ogrozil, je razumljivo, da se je po začasni negotovosti 20-let, ko se je KC odprla za ARF-AK, vrnila k svoji Tradi, začela s III. Refe, ki jo je usmerila v Kfz, Jelova **KrŠp**, Petančičev **Veliki prihod**, Oblakova **Izgubljena ovca**. Ta smer se je nadaljevala v SPED, v BRozovih **Obs** in **Člku**, v Jelovem **Vstu**, v Papeževih D.

To, o čemer govori Noc, je nekakšno zmerom znova - permanentno - dogajajoče se ustvarjanje PriPra sveta; godi se tudi leta 1925, **Breda** je točka, kjer se to dogajanje razkriva. Prav v tem je bistvena razlika med **Bredo**

in **ZaGom**. **ZaG** je Rompravljica, ki navaja sicer vse polno hudih dogodkov, strasti, zločinov, kaosa, a kot da je vse (pre)lahkotno, le Trivzgodba za otroke, le Lita, ki ima kvečjemu še Pvt pomen za samega dramatika, medtem ko je - naj bi bila - **Breda** kar Genezis, skrivnostno, celo ezoterično razkrivanje bistva dogajanja-spreobrnjenja Člsveta. Stan ima veliko ambicijo, Rem prav z **ZaGom** kaže, da mu je ambicija popustila, vse zavije v prijetno igro. Stantetova igra pa se pne do zadnjih globin, je - vsaj želela bi biti - neizmern(ostn)a. Sledi ji Jarc z **Vergerijem**, v katerem - v procesu večletnega neuspešnega pisanja - pa se Not zablokira. **Verg(erij)** ostane fragment, medtem ko si Stan upa dramo dokončati. Seveda ostane **Breda** kljub formalni dokončanosti prav tako fragment. SIZ-SD-20 je po Stri fragmentar(izira)na. Spet moment, s katerim napoveduje RMg.

Da gre za vizijo, je razvidno iz naslednjih Norčevih besed: »In to ti pravi grajski norec govori, da čudo se na zemlji razorani že godi.« Razorana zemlja je metafora za razrušeno zemljo, kakršna je ostala po vojnih grozodejstvih, tudi v Sliji, v vsej primorski regiji od Kanina do Krasa. Razrušenost omogoča, da se v PnM-bitu pojavijo luknje, skoz katere se more prikazati Dt. To je čudo-čudež. (Takšna razlaga je v skladu z DtTijo.) »In baš nocoj, v tišini slavnostne noči duh mira in duh nepokoja merita moči!« Gre torej celo za obnovo dogodka, kakršen se je zgodil pred začetkom stvarstva: boj med bogom in Luciferjem. Kako se ta boj dogaja in kaže, kakšen je, uprizarja drama, v pričujoči razpravi pa ga bom skušal doumeti, seveda v svoji Rci RRe.

Zdaj udari v ta navidezni dvogovor, dejansko pa samogovor med Putom in Gosom Kršmoment, ki ga sicer v samem dogajanju drame ni oz. je šibak. Oglasi se Glas jetnikov. Molijo Očenaš. NDM sem pokazal, da je Očenaš Tip FP molitev, DgTija se ne strinja niti z eno trditvijo Očenaša. V njem je bog Abs Vladar, Vsemogočni, tj. tisti, ki o vsem odloča, vse določa, razen Člove volje do zla; pa še to je sam ustvaril, ko je dal Člu Svo in s tem možnost, da se opredeli za greh. V **Bredi** ta FP Ideola ne funkcioniira, prilepljena je. V **Bredi** je nasprotno glavni lik Noc, ki išče, tvega, presoja, konstruira, niha, a prav za prav v izjemno veliki Svi; če kdo, mu jo omejuje-jemlje Hudič-Ahasver. Kot da Kršboga v tej drami ni, nima v nji kaj početi. Podrobna ES analiza bo pokazala, če se vendar ne motim in sem navzočnost Kršboga spregledal. Katbog kot Neg je seveda v drami prisoten; a to ni ěvKršbog Jetnikov.

Put pesem Jetnikov komentira. Pravi: »Tako ste rekli«, vi, ne jaz. Jaz rečem - jaz Put -, da »resnično je pred davnim davnim« - poudarek je na davno, kar pomeni, da tega moža, JKra, danes med nami ni ali vsaj ne v KCi - »časom živel mož, ki je v dobroti svoji te besede govoril«, besede o odpuščanju. Sledi Rad Krita stvarne KČe: »A nepoklicani ljudje« - ni jih poklical bog, sami so se vsilili, so kleriki - »so čuli svete te besede (obkrožali so ga kot večše luč v temini, ki se ob tujem ognju greti hočejo)«, to so fKrovi dediči v KCi, tisti, na katere zida BRoz v **Obsu**. Sporočali so jih naprej, a v napačni RRe, spačeno. »Tudi Putifarja so jih naučili. A Putifar je norec«, drug od njih, »zvita glava«, Ira, »zamislil se je, mislil in spoznal: edino tvoje, Putifar, je pravo.«

Neverjeten odklon od TradKČe! Po njenem nauku morajo verniki misliti zgolj to, kar jih uči ona, ki je edina RPP; Kl(eriki) trdijo, da jih navdihuje sam bog, zato je vsak odmik od kanonizirane Resnice žalitev in odmik od samega boga. Bistveno za KršSD-20 je prav to: da si prvič na Slskem Kani dovolijo odmike od uradne KatTije, celo Krito stvarne KČe. Da iščejo resnico sami, vsak zase;

ta preusmeritev se je tedaj razumela kot premik k Protu. SPED zavrača prav to SvM, v **Eno samó**, v katerem je Ideapravi škof Baraga, zli Protpastor Slatner, kot v KrekD, v **TKrižu**, predikant Dihur, da ne govorim o **Židu**; za Debevca je vsak odklon od uradne FKCe delo Kače-Luciferja.

V tem je morda največji pomen SD-20: Čl se osvobodi od avtoritarizma FKCe, a tudi od naivne Ideole ČD-NKNMeša, **LjDa**, **Vice**, **Svoji**. Glede na vladajočo - vsaj do 1918 vsedoločujočo - Dbo, ki se ima za normo in je vsakdo, ki ji je pokoren, normalen, je tisti, ki se odmika, norec. Enako definira norca Strniša v **Sam(orog)u**. Uršula je nora devica. Le norec zmore pogum, da izstopi iz normalnega-normiranega sveta (VISA in njegove prakse), ker ima nek komaj določljiv, pesniški, mističen, EkP stik z božjim, z BDrim. Zagovor norosti je zagovor Čl Sve, Čla kot SAPOe. Put je Tip za Nast SAPOe.

Na skrivnostno paradoksen način - v navidez zmedeni govorici - Put-Noc sesuva FKc: »Kruha nebeškega je mnogo preobilo«, normalno se zdi, da ga je mnogo premalo, »naj bi prestale setve rasti in zlato žito naj neha zoreti«, žito, ki ga seje in žanje FKc in je zato lažna moneta, »kruh je skušnjava vseh skušnjav največja.« Takšna izjava zveni povsem Dgč kot Očenaš, ki ponižno prosi boga: Daj nam danes naš vsakdanji kruh! Noc zavrača vsakdanji kruh, ker je spoznal, da ta kruh, ki ga daje lažni bog s KC, ne more nasititi Čl duše. Slepí ga, zavaja.

Noc vztraja v spodbijanju vsake trdne resnice-izjave: »In kdo je upnik, kdo dolžnik?« Vse je negotovo, odgovori so mogoči ti in nasprotni. A če je tako, ni več jasno, kdo je bog in kdo hudič. V takšni relativizaciji ČB Stre pa se odpre možnost za priznanje LReve kot najbolj Poz rešitve, čeprav je upor - celo vojna - zoper Katboga. Can je s tem uporom začel, **Blagor**, **Kralj**, pred njim že Kristan, **Zvestoba**, a s to dramo ni vplival, SD-20 pa je naredila Canov poskus za legitimen. CanD pred 1918 ni vplivala, ni spreminjala - preOsm - SIZi; po 1918 pa jo je izredno močno. Pri tem so ji pomagale ravno drame kot **Breda**. Sporočale so - in to v osrednjem Katčasopisu za Kulo, v DiSu -, da je hudič Poz oz. da MrkLR ni Neg, ker vodi upor zoper avtoritarnost Trade.

KatSD pred I.SvetV je v svoji - II. - Refe gojila Hist, predvsem Med(vedova)D, tudi Robov **Tach**. Hist je imel - tudi - to nalogo: utrjevati od RLH načeto SDbó. Konec **Tacha** je jasen v tem, kaj je prav in kaj ne; glej nastop in sporočilo Meniha. SD-20 ta svet - poskus Refe - podre. Točneje: podre začasno, torej podira; a KC se kot FKc v 30-letih regenerira, se celo RR v Kfz, **Kršp** itn. **Breda** je izrazita AnHist drama. Hist(oricističen) je le topos, scenerija, grad, znotraj katerega pa se odvija AD PIKa. Podobno tudi v **ZaGu**, čeprav ne tako Rad kot v **Bredi**. A če beremo **ZaG** skupaj z **Bredo**, tudi s **Kasijo**, **Dediči**, **Apokalipso**, dobi močnejši pomen-sporočilo, kot če to Remčevo dramo obravnavamo samo zase.

Put govori takšne stvari, da bi moral biti po normi-merilu FKCe poudarjeno Neg lik, upornik, jakobinec, francoz, ki pride na začetku 19-Stola na Slsko z Napoleonovo vojsko. Pa ni; nemogoče je brati Puta kot lik, ki ga dramatik spodbija-kritizira. A Putove besede so - s stališča FKCe, Debevca - strašne: Kdo je dolžnik komu? »Mar sin očetu«, sin je JKr, oče Katbog, »ki je v moški sli otroku svojemu življenje dal.« Četudi ta oče ne bi bil bog Oče, pa je oče, kakršnega postavlja KC za temelj Dne, avtoriteta: Pater familias, Glava Dne; Krek ponavlja in poudarja, glej **Tri sestre**: »Mož je glava!« Mož postane v Dni Oče. KC vzgoja terja, da je sin - otrok - enako dolžnik Očetu, kot je Čl bogu.

Načelo avtoritete FKČ tipa počiva na takšnem odnosu Oče-sin; glej tudi **Klic**. Za KC je bistveno Ž; kdor daje Ž (Oče!), je prvi, izvorni, pravi. Ne tisti, ki ga prejema. Ta(k) Oče po Stantetovem prepričanju uživa, ko prokreira otroke: »in se v spominu na razkošni hip spočetja«, kamor spada tudi stvarjenje Čla in sveta po božji volji-odločitvi, »njegovega življenja veseli?« KC stalno poudarja, da je bog vesel Čl obstoja, samega Ža; v DaSKC velja parola: Za Ž! Oče pa se ne vpraša, ali se tudi sin veseli Ža, ki mu je bilo podarjeno.

Za KC je jasno, da se mora veseliti, ker tako zahteva od njega bog. Katboga ne zanima, kaj sodi o tem Čl; Čl nima nič soditi o rečeh, o katerih odloča bog. Če Čl odkloni božji ukaz, se uvrsti v vojsko Satana in ga je treba pokončati, tudi z mečem, kot v **Vstu** Rdečo zver ali Komste; ali vsaj izolirati, da ne bo delal škode, kot Župnik Jermana v **Hlapcih**. SD-20 pa vnese bistven zaokret, spodbije ne le avtoritarnost, ampak celo avtoriteto, kot jo je Ščuka z uporom zoper Očete GrGr, **Blagor**, Maks zoper očete Kantorja in Župnika, **Kralj**; Jerman se tu zlomi, materine avtoritete ne zmore ovreči-zavreči. Tach se nazadnje skesa svojega upora zoper Očeta AvsDže: Cesarja; v zagovoru Cesarja je **Tach** nedvoumen, cesar-tron pa je skupen blok s papežem-oltarjem. Ena - Rad - LeRca vodi od takšnega Puta h **Grakhu**, k **Letu 1905**: k LRevi, ki se ji sam Stan poldrugo desetletje kasneje pridruži in odigra v nji pomembno, čeprav dvoumno vlogo toživca in sodnika v Pol procesih. V aramejščini pomeni Satan toživca-tožnika. Torej res S(a)tan. Seveda s stališča KMge in SPED. S stališča NOBD in Ptje pa je deloval Stan MV-II in PoV kot Idealik.

Na vprašanja, ki jih zastavlja Put o tem, kdo je dolžnik, in na odgovore, da je dolžnik sin, daje pri priči tudi odgovor, ta pa je Rad zanikanje Trade: »Laž. laž je pismo in beseda.« Pismo je **St pismo**, beseda je božja beseda, kakor jo učijo kleriki. Kot da Stan ni Kan, ampak Libec ali celo Mrkideolog; kot da nadaljuje Govekarjevo platformo **Grče**. Le da ne uči SvMa kot RLH Ideole - tudi to, a to je sekundarno, je le pogoj nečesa neskončno važnejšega, to pa oznani v geslu: »Resnica je le ena, Mlada Breda!« Breda kot ime za Abs, ki je zunaj KČe in RLHa, saj izhaja iz Narpesmi, iz PMge. Da se reči, da je Breda drugo ime za Dt. Kaj je Dt, tega Stan ne ve; tudi jaz ne; Dt sploh ne more biti ne-kaj, bit, Id. Breda je nekaj drugega kot tisto, kar je, kar velja v vladajoči ObDbi. Breda je ime za cilj, ki ga Stan in Put iščeta. Tudi Can, le da jo imenuje lepa Vida. Dt je tu daljna, pesniška, težko opredeljiva, joker. Prav zato se je SD-20 v sebi podrla: preveč je stavila na Abst, na jokerja, na PzM, ki bi bilo lahko vsebinsko kar koli. Stan mora nehati pisati, ker se ne odloči za vsebinsko opredelitev Brede-Dti. (Odloči se šele 1941, a na Dgčen način: kot ilegalec-vosovec.)

Ni pa treba nehati pisati tistim, ki so že podelili vsebino svojemu Absu: Kreft z MrkKomPtjo, **Leto 1905**, Mrak pa naredi za vsebino Dti sebe: Moža iz **Oble**. Kamor gre, nosi s sabo PnM sebe; tudi še tedaj, ko postaja dvoumen, celo Neg: Laj v **Chrysipposu**, na koncu Mrakovega Ža, tedaj, ko tudi Kreft opusti pisanje Lite-dram, saj naprej od Here-Trage **Balade o poročniku in Marjutki**, ki se veže na SeH, s tem na AD Hera-NOBD, ne zmore. Drži se neoHista, za snov svojega Hista naredi SKulo kot utemeljitev naprednega Nara, dve drami o **Preš(ern)u**, ki se stikata s PV napisanimi **Ko(medi)janti**, s trojko ZLV (Zois-Linhart-Vodnik). Kreft skuša Ptjo zasidrati v SNarKuli, **Leto 1905** v **Kojantih**. Bolj ko se Ptja AD, a to je vidno vse večim, od srede 50-let

postane takšna podoba Ptje v SD osrednja, **Dia**, **Afera**, **Steklo**, **Pisana žoga**, **Potovanje** itn., večja je nuja za dramatika, da preneha z utemeljevanjem Ptje v Poz Tradi; Kreft ni razumel bistva novega obdobja, moral je umolkniti kot Umet.

Le Mrak je lahko vztrajal, seveda s pogojem, a tega je izpolnil, da sam kot Jaz ni bil več le VelOs, le ničejanski NČ-bog, Mož iz **Oble**, ampak je začel delati ARF samega sebe: v **Emigrantski tragediji** je to Karl, v **Razsulu** Ferdi, v **Begu iz pekla** Rimbaud, nazadnje Laj kot oče, ki se zaljubi v sina, čeprav ne ve, da je Ojdip njegov sin, v njem vidi Chrysippa. Nasproti tem z ARF-AK podloženim dvoumnim, nemalo Neg figuram ohranja-postavlja Mrak Idealik JKra, Ješue v **Procesu**; tudi v njem se prepozna, Ješua je dedič Moža iz **Oble**. Vse Ž je Mrak razpet med oba lika, med grandiozno veličino - samoveličjem - in skromnostjo v priznanju lastne GhKe. V **Spovedi lučnim bratom** skuša oba vidika-lika spojiti, v figuri Preša. A ta je že tako zunaj Ža, da je vsa drama en sam nostalgičen spomin, meditacija o Preti kot minuli, skoraj že fantazma, predsmrtni sen, v katerem se brišejo meje med stvarnostjo in domišljijo. Se ne vrača Mrak s tem k Stantetovi **Bredi**?

Put sistematično vse obrača na glavo, s tem relativizira. »Besede so besede in so laži besede.« Kako torej ugotoviti, katera beseda je resnica? Sploh katera? Za RudD nobena. »Dejanja so dokaz edini za besede, dejanja, velika in mala.« Na tej predpostavki je zmagala Ptja; bila je MV-II edina, ki je znala besede-obljube-načela AR v dejanja; KC in MV-De sta ostajali pri besedah, ki jim niso sledila dejanja oz. takšna dejanja, ki so bila preveč v sebi sprta, da bi bila prepričljiva: SV zoper Kom, a v povezavi z NemNczom in Itfzom. Leta 1945 se je zdelo, da so se besede do kraja uresničile v dejanjih, MrkIdeola v stvarni Zgi. Že desetletje kasneje se ta predpostavka, ki se je imela za Abs - in potrjeno - resnico, podre; Tork napiše dve drami, vsaka od njiju uprizarja-zagovarja eno fazo: **Prz** zmago Ptje in njenih besed-dejanj, **Delirij** EtKrito ravnanja Ptje. Od tedaj naprej je odprta pot v Abs relativizem, če se smem izraziti paradokсно: k RMgi, k RudD, k Histu, ki je svoje nasprotje-zanikanje, Rud **Veronika**. Odkrije se, da niso trdna - Arhimedova - točka ne besede ne dejanja. Da so lahko dejanja najstrahotnejša in Neg, besede pa brez moči. To je Stantetova AK: Put ne naredi nobenega dejanja, ki bi kaj spremenilo, ustvarilo; SD-20 pade zaradi te nemoči, zaradi odsotnih dejanj in prevelikih besed. **Breda** je kot drama brez dvoma nabita z mnogo preambicioznimi besedami, zato delajo vtis retorike.

Sem ter tja izrazi Stan tudi kako ES konkretno sodbo; recimo zdaj o Slcih; ta sodba ni nova. HistD je v veliki meri posledica te sodbe: želje, da bi se vendarle v SPreti našla kaka velika dejanja. Gubčevo v **Punti**, Črto(mirje)vo v **Uvodu v PKrst**, Trubarjevo v Aškerčevem **Trubarju**, dejanje trojke ZLV v Vošnjakovi drami **Pred sto leti**, primerov ni tako malo. Celo Rob se trudi v **Tachu**, da bi prišel do velikega dejanja, a se mu ne posreči. KatHist je v sebi nalomljen; tudi MedD, **Kacijanar**, trpi zaradi analognega problema-težave kot **Tach**. Še bolj **Za pravdo in srce**. Zoran stori veliko dejanje, a spozna, da je bilo vprašljivo, Not dvoumno; **Zoran** radikalizira **PKrst** v smer ARF-AK.

Stan takole sodi o Slcih; Put: »Velikih« dejanj »bi zaman iskali v tej deželi.« Tudi zato je NOB tako uspela: tudi iz želje Slcev, da pridejo končno tudi sami do velike DbZge, do velikih dejanj. RMg kasneje oceni, da ta dejanja niso

bila velika, ampak nora, kaos, file v **Sužnju akcije**. Tega Slci 1941 še niso mogli vedeti; kdor pa je to vedel, Mrak je, glej **Rdečega Logana, Marata** in **Rdečo mašo**, se je obsodil na meditacijo-analizo, odpovedal se je Veldejanjem; kot jaz 1991, ne pa STH, ki sta napadala Srbe z zastavo v roci.

Kakšna je za Puta Slja? »Nerodovitna tu so tla, kot kremen so srca«, kot trdi kamen ali kot junaška?, oboje, »nikoli niso še v plamenu božjem zažarela«, šele MV-II, če je bil tisti plamen božji, če ni bil hudičev; kako vedeti? »In kjer se nikdar ni velik plamen vžgal, kako bi tam iz pepela feniks vstal?« Spet problem VoMa. Feniks je ZnaSi za prerojenje; najprej je potrebna S, da bi se vrnilo okrepljeno Ž. FKr je delan po antičnem mitu o feniksu. (Ravnjak naredi ta VoM za metodo PsiTere, glej njegovo dramo **Feniksov let**.) NOBD povzame prav zamisel o VoMu kot Feniksu, ki se rodi iz Pepela. Zup to zgodbo dobesedno preriše v **Rojstvu**: starša, Krim in Nina, umreta-padeta, da bi njun otrok zaživel. Rodi se živ. Zup je jasen: stari svet, stari ljudje - starši - morajo umreti, kot Nv v zimi, da bi se mogel roditi NSvet. Isto velja za Špelco v Miheličeve **BSSvetu**; v drami prav tako preživi otrok, dojenček, čeprav ni Špelčin, ni važno, vse Silke, ki se združijo-poenotijo v boju zoper okupatorja, so ena Že, en Čl: Adam je Kld in Pld.

Če velikih dejanj (še) ni, zadoščajo mala, dejanja so le: »Le malih bi želel, od tistih enega«, pravilno:eno, »kot od besede pisane ptice, ki ji je dar govora dan.« Ta ptica je star mit, ki je prišel v Kršlegendo o rajski ptici, glej Pregljevo **Vito**, na posreden način celo v Šnuderlovo **Pesem o rajski ptici**, dramo, ki zaključuje SD-20, izšla je in bila igrana 1930-leta. Ta linija pa bi Stanta in Puta lahko pripeljala v De-tabor, v MV-KC: nadomestitev dejanj DbZge z mističnimi doživetji. Škof Rožman je plediral za ta(kšna) doživetja, v ekstatični molitvi k brezjanski MMBi; s takšno molitvijo se **Breda** tudi konča. Sredi 20-let se še ni dalo vedeti - nihče ni vedel -, kam bo kdo odšel: da bodo šli znani Kršvatorji - Bevk, Koc, Vodusek, - v Prte, drugi pa v emigracijo, Novačan, Vomb. Niti splošna DbZg ni natančno predvidljiva, delamo lahko le Raz scenarije za njeno Prih, kaj šele Zge Pskov. Koca je še 1940 Ptja napadala, prav MOč v Sodobnosti (kot Andrej Beličan). Pa je nato Koc sovodil NOB, MOča pa je Ptja odložila na Smš Zge.

Inf Puta in Brede se kaže nenehoma; tudi v tem, da sledi tik po želji za Veldejanji regres v FKc vrednoto Usm; Put: »Pred svojo smrtjo je tvoj Bog v trpljenju neizmernem njim, ki so od zemlje ga na križ dvignili, besede odpuščanja govoril.« Tedaj, ko bi imelo odpuščanje res pomen - da se ljudje ne bi zaostriili v MaščBare -, MV-II, se tako rekoč nihče ni zavzemal za odpuščanje oz. KC le retorično, dejansko pa je podpirala - celo animirala in vodila - VojDmb. Mar odpušča edini Majcen, v **Materah**, stara Lebarka Julki s ceste? Simčič se trudi v to smer, glej njegov **SimčKrst**, a to so Pos pojavi.

Put se obrne na Jetnike: »Ali bi tudi vi tako storili«, odpustili?

4

Oglasita se dva Jetnika, oba govorita v imenu mnogih, grupe. Kdo in kaj so ti jetniki, ni jasno; koliko je v njih upornikov, koliko so le trpni ponižni

Kani, ali so in česa krivi, morda pa so povsem NeČi? Kot da Stan tega noče povedati; spet mu ustreza, da deluje Inf, da lahko vsak bravec po svoje razume lik Jetnikov. In sploh, zakaj nastopijo? Kakšen pomen in važnost imajo za dramo, za Noca?

EkpmD je rada prinašala na oder maso-množico, čeprav je masa že star znanec SD; glej **Tuga, Zorana, Presekarja, Ljub(islav)o, Teharske plemiče**; masa so Km, najrajši vojaki, a tudi Prol, v **Blagru** kot ulica. V SD-20 dobi masa nov pomen. Takšni jetniki kot v **Bredi** najbrž res še niso nastopili v SD. Niso niti vojaki niti Km niti Prol; so sploh kaznjenci? Morda pa izraz jetniki pomeni metaforo za Čla kot takšnega, ki je kot slehernik jetnik Tsa, njegovega ObDb sistema?

Morda bo podrobna ES analiza govora Jetnikov odgovorila na zastavljena vprašanja. Prvi jetnik toži: »Glejte, prijatelji in sotrpini!« Poudarek ni na zločincih, ampak na trpečih, Trp pa je osrednja Kršvrednota; Tip, da je Noc bolj SAPO kot trpen, se pravi, da je dlje od Kata kot Jetniki. »Ali je kje pod solncem božjim kraj, kjer je trpljenje sužnja bednega še večje nego v peklu tem?« So jetniki celo Prol, pekel razmere v Kpl tovarnah? Izraz bedni suženj je ponavadi uporabljan v tej zvezi: suženj Kpl Db ureditve. SIZ-20 je bila močno občutljiva na temo Prola; to je bil čas, ko sta bili še jasno med sabo razločeni dve razlagi-drži Prola: Mrk in Krš, Komsti in Kršsocialisti. Šele v NOB sta se grupi spojili, zavlada je Ptja, Kršsocialisti so popustili; kdor ni, je bil odstranjen. Stan nakaže in zastopa obe Rci, vendar s poudarkom na Kršsocialistih, ki pa so potencialno trpni(ški).

»Nikjer, nikjer!« ni hujšega Trpa. »Mi v grobu smo.« Da bi postal Prol enakovreden ostalim oz. Mešu kot novemu Dohegemonu po padcu vsaj Pla, če ne kar PIKa, mora doživeti VoM, tj. Vst iz groba, iz stanja zaslužjenosti, IZ (izkoriščenosti in zatiranosti). A kakšen VoM? NOBD, ki je KompSt, propagira rojstvo z orožjem v roki, **Rojstvo**, medtem ko se KršRca ne more odločiti, niha med mirno potjo, dogovori, trpljenjem na eni in celo Voj aktivizacijo na drugi strani. Koc, Breclj, Fajfar itn. postanejo glavni ideologi Reve, PNa, medtem ko se tisti KršSoc(ialist)i, ki se ne odločajo za PN, vse bolj umikajo v trpnost, v dezangažman, Gosar, Šolar.

V 20-letih se Inf razjasnjuje, a še ne razjasni; v **Bredi** je Inf PSt. »In kakor sredi spanja mirnega hudobni duh krščanske duše skuša«, s čim?, »in se jim bliža sredi sladkih sanj«, je torej on, ki trpečnike uspava, jih drogira s sladkimi sanjami?, »tako nam še done v uho sveta spomini, cimbala glas in nežni spev piščali.« Je treba to izjavo razumeti tako, da je Antona Vodnika mili eterizem taktika Hudiča, ker dela ljudi za ovce, jim jemlje iz rok Vojorožje, s katerim edinim bi se lahko osvobodili, emancipirali? Ne poje speva piščali ravno - čez poldrugo desetletje - Balantič kot nekdo, ki se je odločil za KatDe(snico), ki sredi vojne vihre in LReve prepeva pesmi - celo hvalnice - bogu in čutnosti, namesto da bi se vojskoval?

Prvi jetnik obrne držo v trpnost Kanov, ki verujejo, da bo vse, kar in kot je treba, postoril Katbog kot Vsemogočni, kot Člov Varuh in Dobrotnik. »Ali gospoda našega, Boga nebeškega, neskončna je dobrot«, LR ne poudarja dobrote, ampak boj za Pravico, »in on nam govori, da bo življenje naše zopet vstalo, da naše rane se bodo v cvetje spremenile, verige naše bodo kot verige kraljev, ki se v škrlat, zlato in bisere odevajo.« Ni to povsem infantilno Magpričakovanje, da bo bog dosegel, bombe med potjo, ko bodo padale na

zemljo, spremenil v rožice, kot je verjela moja stara teta, blaga Aleksandra? MV-SKC je dolgo pričakovala, da ji bo prišla na pomoč brezjanska MMB Pomagaj, knezoškof Rožman je vodil spokorniške procesije in majniške slovesnosti v čast MMBi, a brez uspeha, Kani Detipa so padali pod krogami vosovcev, Ehr(lich) v **Člku**. A še tudi tedaj, ko so se DeKani odločili za SV, za Vojorožje, kot Dmbci, so verovali, da jih bo bog iz ujetnikov in pobitih - PVD - RR v kralje, ki so odeti v škrlat in zlato; glej Debeljakovo **Črno mašo**. Do danes se to ni zgodilo. Kremž(ar) je potegnil konsekvence, črto pod račun. Odpovedal se je Vojakciji, po svoje celo Polakciji, sporočilu-pobudi **Vsta**. V obeh svojih zadnjih SPEDramah, v **RazPragu**, je prenesel VoM oz. spreobrnjenje oz. odrešenje z ravni TSa na raven Tije, vere v to, da se v zadnji Čl uri zgodi ali vnebovzetje ali vpekelvzetje. Odločil se je za raven, ki je Ćmp nepreverljiva. KC je tako HKD sistem, da ima po vseh porazih v TSbitkah zmerom na razpolago še to zadnjo držo, ki je teološko-mističnega značaja. **Na pragu** po svoje realizira pričakovanje Jetnika iz **Brede**.

Tip za Stanta je, da so stališča jetnikov Raz. Drugi jetnik se ne zanaša na VoM omenjenega mističnega tipa, ampak jasno pove, da ne bi še rad umrl; FK-CVoM predpostavlja prej, preden gre odvezani Čl v nebesa, S. Drugi jetnik hoče Ž: »Kdo pravi, da umreti moramo? Da smo obsojeni in da rešitve ni za nas?« Ne pristaja na obsojenost, na to, da je le bog rešil Čla Si, a v prenesenem pomenu: VeSi v peklu; da sam Čl nič ne more brez božje volje. »Kako bi mogli radostno umreti, ko smo živeti komaj še pričeli«, Vit, Tip za Mrk-RLH in ne za FK-C, »zgradili si domove, z vrtom jih obdali?« Domovi pomenijo TS v IdeaRci. »O, spomnite se vseh žena, obdanih od kopice kodrastih otrok, ki čakajo na pragu svojih hiš povratka našega«, iz vojne, iz ječe, iz tujine, iz nesreče. »Nikar, NIKAR UMRETI!« Kot da Drugi jetnik ne verjame v VoM; hoče Ž tu, na TSu, srečo, uspeh. Kot da hoče NKNM-ČD, **LjDa, Vice, Svoji**, (Klodičev) **Novi svet**, ki je TS, celo Kplsistem.

Put daje prav Prvemu jetniku ali pa tudi ne, saj ta hip ne govori o VoMu, le o Si: »Umreti, da, umreti, dragi moj mladenič!« Prvi jetnik mu pritegne: »Rekel je norec in resnico govoril. Prav kmalu dokonča življenje naše hladno jeklo.« S je torej nujna. Ni pa nujno, da bi bila to nesmiselna S. Prvi jetnik ji daje Pot vsebino, ki pa je dvoumna. »A še ostreje je orožje naše«, orožje že, a kakšno?, »kadar ga dvignemo«, bravec je že prepričan, da gre za SV Kfz tipa, a nadaljevanje se usmerja drugam: »Vsi meči zatemne«, meči niso pravo orožje, »ko oljnate svetilke v solncu. Ime mu« - orožju - »je: volja Gospodova.« In vendar ni jasno, kaj je vsebina te volje. Če hoče Katbog SV zoper hudiče(vce), Musle, Komste, Prote, Libce, in se odloči za ognjeno orožje pušk, za hladno orožje nožev in helebard, celo za orožje topov, kot v I.SvetV, vsaj tako božjo voljo tolmači AvsKC, tudi SKC vse do - vsaj - leta 1917, potem je to-takšna volja Gospodova; če pa hoče bog zmago z molitvijo, je spet Dgč metoda. Metode SV ne izbira Čl, ampak bog. Analogno je v Muslu: SV Djihad tolmačijo mule, kakor jim ustreza: ali kot prepričevanje z Ćtzgledom ali žrtvovanje Brigad mučenikov, ki ubijajo tudi Sžove otroke, Palestinci v Izraelu. Pozorno branje ugotovi, da dopušča Stan obe Rci-razlagi. MV-II sta se udeležili obe, Kani so se razcepili na PrtKane in na DmbKane. KC kot RazKld.

Put razume Prvega jetnika kot zagovornika trpnega Trpa-molitve; posmehne se mu: »In se bo spolnila«, volja božja. »In vam bo zadnja ura bila«, kot vrjenim Dmbcem maja 1945. (V **Črni maši** je ta ura zadnja le v TS Žu,

obenem pa za mučenike začetek Veža. Kakor kdo razlaga.) Put očitno ne pristaja na pesem-izpoved, ki jo »pojo« Jetniki: »Častimo vsi Boga, ki daje nam življenje, kruha nebeškega, in ob poslednji uri neskončno usmiljenje.« Kot da je Stan razdvojen med sebe TradKana in svoje Katokolje na eni strani in sebe kot projektirano SAPO na drugi strani. Ta razcep je bil Tip za SKane 20-let, tudi za KatSD-20. To ni več enotn(ostn)a KMg, ampak po sredi počena PSta, razklana na KMg in HMg, celo na RMg kot MePSto, ki izhaja iz HMge, a jo tako RR, da ni več, kar je bila v NKNM-ČD. Med **LjDa** in **Bredo** je težko najti kakšno paralelo. Tudi Nast SAPO, ki se začne v ČD, je ustrojeno v **Bredi** - v SD-20 - povsem Dgč. Dr. Mirko Snoj, dr. Dragič, dr. Slavec, dr. Slavomil (CKosa **Strast in krepost**) so v temelju Monliki, samozavestni, koherentni, OžPIdc, medtem ko je Noc - najbrž pa tudi Stan - RazcPIdDč.

Prva slika se konča s ponovnim Norčevim monologom; v glavnem je drama sestavljena iz monologov. Put si utvarja, da je pred njim: »Triumf, triumf!« Kmalu bomo videli, da ni; da ga bo Hudič premagal, triumf se bo RR v poraz. Morda pa se Put ludira; in ne verjame zares, da bo zmagal, le retorizira, morda ve, da bo z verbalizacijo vsega vse derealiziral, s čimer bo presegel oba prva arhemodela, Ožldo in Dč, ter prešel v Dv, kot jaz. Čeprav tudi ve, da sama retorizacija problema ne reši, če hoče Čl ostati EkP bitje; jaz hočem, Noc tudi, junaki SD-20 tudi. V tej točki SD-20 ni RMg. Je Inf spoj med EkP usodnostjo, ki jo skuša preOsm z Nastom BSAPoe, in derealizacijo, RR vsega v IVJ. Malokatera drama je tako jasna kot **Breda** - v prikazu te Tem dvojnosti, celo nejasnosti. Bistvo te dvojnosti pa je v vsaki SD-20, v Leskovčevih **Dveh bregovih**, Majcnovem **Prekopu**. (Le zakaj potrebuje Tip RLH inženir, Čop, navdih MagPS narave, Kamilo, ki je RR Jacinta iz **Poha**? Čop in Kamila, RLH in Maga, se izključujeta.)

Naslednja Norčeva izjava pa je že povsem ludtipa: »Stava je bila stavljena.« Ni toliko važno, da doda: »In dobljena.« Važno je, da na tej ravni Put ne dela na sebi v smeri Nasta SAPOe, kot HMg junak, kot posebno Kristanovi, **Volja**, **Samosvoj**, ampak pušča, da odloča Konta. RLH junak skuša Konto čim bolj omejiti, čim več hoče imeti lastne graditeljske volje, delovanja po premišljenem projektu, kar je že Tip za ČD, glej **Pred sto leti**, trio ZLV je kot projektantski biro, načrtuje ustanovitev SNace skoz Kulo, SNaci postavlja Kultemelje. Takšna je drža-praksa NKNMeša, ki je PrM, temelječe na zakonih Nve, Ete, Uma. V naslednji fazi se zakoni RR v pravila, pravila postajajo dogovori, postavljeni na PzM-nič; to je vidno že v **Šariju** na grotesken način, v **Sfingi** na MeloTrag(ičen). Stavo kot igro razvija Zup kot eno svojo naravo, tudi v **Trajbasu**, PoV v **Petih minutah raja**, nazadnje BNak v **Hiši iz kart**. RMg je v bistvu lud, lud pa je nenehna stava, kajti vse je Abs negotovo, plen Konte.

Noc je pameten Čl, ARF v njem ni majhna; ve, da je trditev o dobljeni stavi »le po mislih norčevih in ne po mislih drugih«. Kaj pa je objektivna resnica o tem, kdo je zmagal, on ali hudič? Kako ugotoviti Obj(ektivno)resnico? Se jo sploh da, če pa je svet plod Konte? Da se jo, če je svet ali delan po bogovem načrtu ali po imanentnem zakonu Nve in Dbe, KC in Ptja. MV-II sta se spopadla dva fanatizma, oba sta verjela, da vsak od njiju poseduje Abs resnico, celo RPP. SD-20, Ekpm in Stan pa, kot se zdi, ne verjamejo v takšno Objdokončnost resnice. Dejstva se da ugotoviti, a kako jih interpretirati, da se dvigujejo na raven resnice?

Misli-sodbe okolja, »vitezov hrabrih, njih oprod in njih žen«, PIKa, MešBrže, tudi Prola, Putu niso naklonjene, Put je celo OPsk, tak pa deluje po svojih, ne po Db uveljavljenih normah. Vsakdo se gleda tudi z očmi okolja, sicer bi ga to že na začetku likvidiralo. Ni čudno, da Put, ko ponovi besedo Triumf, postavi za njo vprašaj in ne več klicaj! Niha, vsak hip je drugje, kot je. RazcDč se RR v Razkr(ojenega)Dča ali vsaj v razkrajajočega se. Bo zmožel zaustaviti svoj razkroj, ki bi ga pripeljal k FiLD, k **Sužnju akcije?** Grum ga ni zmožel, Larsen je do kraja znorel, **Zasti**, Čl po norosti-Si je le še marioneta, le še voyer, le še spomin(jajoči se) nase kot na Pret. Vse je omrtvelo. Zaustavitev razkroja na način De in Le opcije, **Kršpe** in **Trajbasa**, pa je preenostavna, je le Aleksandrova nasilna moč, s katero gordijski voz - problem obstoja Čla in sveta - preseka, pobije, likvidira, ne pa reši. NOBD in SPED sta Rad Redi, kot takšni le EDč, ki vodi v S.

ARF samoopazovanje Stana-Puta je razvidno iz Norčevih besed: »Plamen svetilke se umika sedaj na desno in sedaj na levo«, tako v Polpomenu kot Strno, »pod sunki vetra smrtonosnega«, ta divja zmerom, zmerom prihaja iz okolja grožnja nasilja in Si, »in si tako življenje ohranjuje«. Zdi se, da je v tej izjavi Stan razložil svojo metodo obstoja: biti Le in De, krmariti mimo obeh kot Scile in Karibde, ju tudi presegati v perspektivi Dti. Tako sem ravnal vse Ž tudi jaz. Oboje sem: Le in De, Ponot sem Komste in Kane, Prte in Dmbece. In vendar sem drugje od obeh. Se je posrečilo Stanu biti drugje od obeh, ne le s prilagajanjem ohranjati svoje Ž? 1941 se je odločil pogumno, biti vosovec je bilo skrajno nevarno; a PoV se je ta nevarnost čez noč RR v varnost, v oblast, v novo prilagajanje okolju-Ptji. Kdor se mu-ji ni, ga je potolkla. Tudi jaz sem se ji prilagajal, vsak, ki je hotel preživeti. A sem bil zvijon, kot Put; bil sem norec in igral sem norca. Takšnega norca, ki je projektiral IsDti.

Stan z ARF ve: »Tako pogled svoj norec skriva«, tudi Koc je igral norca, večkrat je to omenil-upesnil, da bi preživel. Skriva ga »pred lučjo strašno, ki v temini sveti«, je to luč oblasti-hudiča?, »in stavi stave, kakor kmet v požaru, ko že ognjeni val mu dom obdaja.« Stava pride torej na vrsto, ko je vse - ves svet, mojo dušo in eksistenco - zajel požar, ki grozi, da bo vse upepelil. Doživljata Stan in SD-20 svet res tako brezupno in hkrati ekstatično, s tem kot MeP, ki ne dovoljuje več umika, načrta v duhu NKNMeša, ampak le še ludstavo na vse ali nič? Je stava višja oblika-stopnja od projekta? Se s projektom konča moč SAPOe in jo v stavi zamenja-nadomesti Čl, ki ima le še Svo do brezupne stave na Min možnost (po)Isa BDra, le še toliko A(vtonomije), da se prepusti usodi, ki je obenem K-milost, a ne ve, kaj od obojega je in bo? SAPO je vendarle zastarela vrednota NKNMeša. Brez nje ne gre, brez nje Čl ne more odrasti iz podložnika FDbe v emancipiranca LDbe, a SAPO ne zadošča. Projekt Isa Dti je nor projekt; SAPO noče biti norec. ČD ne slika norcev kot Poz likov, te prinese šele SPD med Uršulo, **Sam**, in Kamnosekom, **Pip**. V tem pomenu je nora tudi SAnt; v **SAnti** jo večkrat tako imenujejo.

Zadnje Putove besede v 1. prizoru so: »Bij, bij, ječar lavrencij, gadjo to zalego, ki s pesmijo hinavsko mir kali noči slavnostne in duše norčeve.« Takšna izjava je delala Puta v očeh-Katurednikov DiSa za Neg lik. Pravično je bilo, da igro izgubi, saj Zanič trpne in trpeče Kane, njihovo vero v VoM. Nisem pa prepričan, da deli Stan to presojo. Stanu je Put blizu. Stan dela v Putu ARF-AK, morda pa je že na tem, da res misli kot Noc o Kanih? MV-II je dokazal

v stvarnosti, da tako misli: Kane - klerike - je obsojal v Kočevskem procesu na S.

5

V 2. sliki se srečata Put in Ahas(ver)-hudič. Ahas pride v grad - morda je v njem že ves čas, v Raz likih, na svoj način - in ponudi Nocu kockanje. Z vsemi prebivalci gradu - ljudmi - je že igral, le s Putom in njegovo kraljico, Bredo, še ne. Ostali so povprečneži iz običajne lDbe, prav za prav za hudiča nezanimivi, lahek plen. Usoda sveta se odloča šele zdaj, ko bosta zaigrala edina, ki nista povprečna in običajna. Na pot do smisla se Norcu postavi Ahas; skozenj mora kot skoz Blak-nič. Kockanje z njim pomeni, da na tej - odločilni - ravni trdo delo na Nastu SAPOe ne pride več v poštev; zdaj odločajo višje - druge - sile. A kaj so te sile? Sreča kot Konta? Bo postal Čl iz lDČla DrČl le v primeru, če bo imel srečo, če se bo uresničila tista najmanj verjetna možnost, ki ji že dolgo pravim BDr? Kaj je v tem hipu - na tej stopnji - še v rokah Čla? Neskončna potrpežljivost lsa Dti, vztrajnost vere v Dt? Je zato poklican le Norec, da bo našel smisel, ker le norec ima - more imeti - v sebi to do nesmiselnosti veliko zalogo verovanja v nekaj, kar je drugo od vsega, kar je in ni? Ni prav to razumel Strniša v **Samorogu** z Uršulo? In navsezadnje tudi Smole-Dine s SAnto? (Tudi v **SAnti** se išče drugi svet, od tam so zakoni, ki so globlji in višji od zakonov ObDbe.)

Put opisuje, kako je igral z ostalimi-povprečnimi (z vlogami v ObDbi), kako se jim je odprto dajal (tudi jaz, tudi Peter iz **Poha**, »srce odkrito sem jim daroval«), a je »za težke svoje zlate«, za svojo ekstatično dušo, »s solzami blaznosti škropljene, le goljufiv, ponarejen denar dobil, kakor ga pač otrokom matere in norcem gospodarji dajejo.« Poisti matere in Gose; tudi vrednota Matere, tako bistvena za FKc-KMg, pade; Gosi in Matere varajo. Kdo je, ki ne vara? Breda, ki je morda le fantazma? Norec, ki pa zato izgublja, kajti vse igre so ustrojene kot sleparije. Strna sleparija je SSL: Čl, ki slepi sam sebe. A v čem slepi? Da obstaja smisel? Da se ga da najti? Da je svet drug od tega, ki je in ni? Kako razločiti, ali je ta vera blodnja ali vizija?

Put se znajde v točki OISa, izgublja vero, vse se mu prikazuje le kot goljufija: »Tako je vsaka vez med njimi« - ostalimi ljudmi - »in norcem grajskim in vsemi, ki v norosti zmisel še verujejo, prevara le in goljufivi blesk.« Tudi sam sem doživljal v Žu trenutke obupa, ko se je že zdelo, da se bo vse podrlo. Sodim med norce in v zmisel verujoče; a po čem menim, da zmorem razločiti blaznost kot bolezen in norost kot znamenje za stik z Dto? Po tem, da na eni - na Zun - ravni živim kot vsi ostali, delam, bivam vse EV, ki obstajajo, s čimer dokazujem, da sem normalen, po normi, kot ostali (**Tak kakor vsi**, glej Salacrouxovo dramo), da zmorem vzdržati napor-breme te igre, ki je ne cenim, a vem, da jo moram (od)igrati, da se ne bi izgubil v blaznosti kot larsen, da bi se ves čas obvladoval in ne popuščal samovolji v sebi kot Žalostni Madona, glej **Zaste** in **Upornika**. Nositi do kraja v sebi oboje: biti SAPOEV in iskavec Dti-BDr. Biti najbolj normalen od normalnih in najbolj nor od norih, a ne na način Sestre, ki ne vzdrži teže Ža in zbeži v vlogo Španske kraljice, **ŠPK**.

Se tudi ne pustiti obnoretí usodi, kakor se je pustil Jelko, **GiM**. Usodo mojstriti, celo zmagovati na ravni TSa, a nato to zmago zavreči; ni šele PriPra RR usode v K-milost to, da se Čl z Rad treznim umom odloči izstopiti iz sveta lDbA in se seliti v svet DtBa? Ta preskok v Dt skoz Svno sprejeti kaos-nič-Blak je stava na najmanj verjetno, a edino vredno, to pa je BDr. Odločiti se za BDra je norost, ki edina kaj velja. Put se je odločil zanjo, za Is Mlade Brede. Enako Preš, Can, Majcen, Mrak in še kdo. Tudi jaz.

Put razloži, v čem je nasprotje med Dto in ldo, kako da je tudi KC izgubila BDra, ga nadomestila z ldbogom: »V rokah njihovih« - v rokah ldljudi - »se spreminjajo besede blagovesti v grdo laž.« Blagovest=Ev(angelij). KC je postala laž. »Kakor se spremeni telo device krasotice v objemu zemlje v polzko blato.« Ko so Kani še verovali v BDra in vzpostavljali z njim stik, so videli-čutili v Devici - v MBB - mesto ponavzočevanja Boga, kot ga je čutil Majcnov **Bogar Meho**. Zemlja objema tako, da vse, kar je onkraj telesnega Ža- lde, zreducira na biološko, na Agrčkzldo, ki je bistvo Ža. Noc gleda vnaprej in vidi, da bo postala zemeljska lepota grdota, Už se bo RR v gnus, rodna - rojevajoča - zemlja bo postala blato, v katerem se bo Čl utopil. Močvirje. **Žabe**.

Put je tudi slehernik; kot jaz. V njem so tudi TS strasti, pohlep, je kakor vsi in vsak. Šele ko bo šel skoz TS, bo prišel v možnost, da začne Is(kati) Dt. Stan v 2. sliki kaže Puta, kako živi v TSu, kako igra z ldljudmi za ldvrednote. Ahas mu ponudi zmago v teh igrah, če potem vse, kar bo priigrjal, stavi v igri z njim. Zakaj ne, se sprašuje Noc in ponudbo sprejme. Kaj pa bo dal hudiču drugega kot to, kar hudič že ima, svoje telo, svojo Neg strast, ki ni nič vredna, je le prevara-SSL? »Stavo na stavo! Naj velja! Stava in igra je življenje naše, boj bijemo za svojo dušo.« Prva stopnja - stopnja lđČla - je **Igra za igro**, Smole je nazadnje ostal zalepljen v nji, obupal je, ker ni veroval v nič več razen v nič in igro, zato se je odločil za S(m): za raka, kot Rožanc, ki se je 1990 zavedel, da se je vezal na napačno grupo-smer (na norovce in Manco Koširco kot predstavnike oblasti-Pole in imidža); v **Prizorih s hudičem** je vnaprej opisal, da kljub vsem naporom ne najdeva BDra, ampak le hudiča, le hudič se mu prikazuje, celo v zadnjih predsmrtnih trenutkih, kot Smoletu brezno obupa, **Če(velj)čki**. Danes se isto dogaja Šelu: zgrabil ga je hud rak; Šel se je zavedel, da je stavil narobe, da igra s premočnim igravcem, da hoče usodo prelisičiti in celo podrediti, namesto da bi se odpovedal TSu in s tem izbil usodi zmagovite karte iz rok. Šel ve, da se je znašel v peklu, **Kanje**, kjer le sanjari o Devicah kot PohlPlđ. Ne bije več boja za svojo dušo, odločil se je, da je vse le igra (IVJ). A zdaj prihaja **Konec igre**. Šel je poznal Becketta, a se usodi tega konca ni zmoget ogniti. In kaj bo z mano? Čakam na izid testa na PSA, o raku na prostati. Je moja vera raka ozdravila ali grem po poti MBP?

Hudič in norec vržeta kocke, Ahas zmaga. Vendar zmaga na čuden način, s kockami, ki niso prave: »Trikrat po sedem. Triumf nov slavi Ahasver.« Kocke, kot jih poznamo, imajo največ šest pik. Hudič je zmagal v fiktivnem dvoboju, torej v fiktivnem svetu. Zmagal je zgolj v TSu, ki mu daje Magnimbus. Za TS lahko Put vzklikne: »Poraz nov, Putifar. Prokleti duh, kot čreda svinj«, spet biblijska prisposodba, »množi se zlo ob tvoji poti!« Ta zmaga ni dokončna. Drama se je šele začela. Ne vemo, kaj bo v nadaljevanju. Put in jaz sva še živa, s tem še v možnosti, da naju zmaga zla ne likvidira v dokončni nič. Časa

imava še 8 dejanj; kako vedeti, kaj skriva Konta - usoda - ali (ne)sreča v nedrih. Mar ni najbolj čudežno od vsega verovati v najmanjšo možnost?

V 3-dejanju razloži Stan svoj odnos do danosti, do ObDbe, do PIKa, s tem tudi do Brže in KCe. Odnos je Rad odklonilen.

Analizo Škofa in Gos(pod)a bom čim hitreje opravil, ne prinaša za **RSD-DgZn** nič novega. V glavnem bom le navajal, ob kratkih Karjih. Bravec bo pri priči sam razumel, za kaj gre. SIZ-SD-20 je bila tudi Rad An(ob)lastniška. Sami Kani so postali Krit do svoje Cerkve in do oblastniškega sistema, v katerem so živeli. Ptja je znala njihovo nezadovoljstvo uporabiti. Zlorabiti? Tudi, a ne le.

Kot da se ponavlja **LTugo**, seveda nekoliko prirejen. Grof Geron in škof Hildebert sta tudi Gos-Škof. Ta par, ki pomeni PIK, je Strno trajen; tudi v Ptji: Ideolog in Praktik, Zihelr in Maček, sintetiziran v VelOsi KaKija.

Do predstavnika TradKCe je Stan brez dlake na jeziku; Škof: »Pravičnost in bogaboječnost hiši tej že šestokrat je blagoslov rodila.« Hiša PIBrže ni ne pravična ne bogaboječna, njen blagoslov je hudičev. Škof govori kot Župnik iz **Kralja**, Hin. »In tudi danes ji je božja roka mila.« Pakt prestol-oltar. Stan aludira na LRvevo, ki se bije v SovZi, a se bo prav kmalu tudi v Slji; Škof gleda nanjo kot Rožman ali Rodeur: »Po širni tej deželi krog in krog upor divja kakor vihar na morju.« So jetniki, zaprti v podzemlje gradu, ujeti uporniki, Prti, a tudi Zar(o)tnik(i) iz **Tacha**? Ta vihar-LR v divjem letu »vsak odpor podira - le trdne skale ne. In kakor skala v morju je ta grad, golobom velim zatočišče pred viharjem razpenjenih strasti.« KC=skala (Petra, Peter), glej Elliotov oratorij o KCi **Skala**. Nekoč je KC bila - tudi - skala, azil za preganjane, točka upanja. Škof pa celo KC podredi Gradu: BržPlu, kot jo je Korošec kralju Aleksandru in Jeglič cesarju Francu Jožefu, Rožman pa SS generalu Rösenerju.

Škof in Gos(Grof) se dobrikata eden drugemu - Gos kot Kantor: »Vaša naklonjenost, prezvišeni, mi je poročstvo božje milosti.« Satanove milosti, kajti Hudič je bog Tsa. Škof: »Bolje rečeno - dopadenja božjega, ki naj bodrilo bo vojščaku, čigar kaljeno železo se zvesto s Satanom bojuje ter s četami njegovimi.« Demonaca Dgč mislečih, Nast Kfza. Škofov jezik je jezik SKC-MV. Gos je jasen, da se bolj ne da biti. DSKC manipulira s Trubarjem, še 1925 je bilo stališče KCe do Protata takšno: »Porazim jih kakor žanjice zrelo žito in z ognjem ločim zlato od navlake Trubarjeve nesrečne zapuščine.« Katekskluzivizem. Škof da Gosu prav: »Z imenom pravim ste nazvali zlo, ki v naši dobi ljudstvo to razdvaja«, ta Škof je Hren, a ne le Hren, za DSKC so novi Trubarji Libci, »in temelje kraljestva božjega drobi.« Una, sancta, catholica. Vsak pluralizem je drobljenje e(di)ne Pravice-Resnice. Dokler ne bo odstranjena vsaka Dgčnost - da o Dti niti ne govorimo -, bo vladala SV zoper hudiča: »Še je oblast duha noči velika tod in v borbi z Bogom plivka srca vsa. Oba nasprotnika sta si zgradila svoja šotorišča v deželi tej in dvojno geslo se razlega s hriba v hrib: Tu satan! Tu Gospod! Vi ste se odločili za bandero pravo.« Posebna Stanova poanta je v tem, da imenuje z istim imenom boga in graščaka (grofa): Gos(pod). Bolj Katboga ne bi mogel razvrednotiti.

Graščak navidez govori o SV zoper Prot, dramatik pa vključuje v to SV tudi položaj 1918 in napoveduje MV-II. MV-SKC je mislila o izbruhu LRveve natančno tako kot graščak: »Prišlo je kakor blisk v poletnem dnevu«, niso je pričakovali, nanjo niso bili pripravljene, »ki se rojen in negovan v oblakih temnih dolgo skriva in se ob uri dani« - 27. aprila 1941 ali mesec dva kasneje - »k zemlji

vzpine«, iz podzemlja-Blaka, iz brezna pekla, »tako je zlo izvorno tega naroda gojeno kakor temna slutnja mnogo, mnogo let baš v toku naših dni izbruhnilo.« Se napovedovalo skoz **MicMata**, oba **Tuga**, **Ljubo**, **Blagor**, **Punto**. Stan utemeljuje svojo odločitev za OF-Ptjo-VOS.

Škof in Grof načrtujeta upor zoper upor, to je DRevo. Stan opisuje položaj-razporeženje KCe po 1918: »Kakor zastava po krvavi bitki je duša naša razdejana.« Znak-mesto tega razdejanja je SD-20. Zoper LRevo se bo KC borila z žrtvovanjem-darovanjem, o tem naveliko pridiga MV-II Rožman. »Ali ljubezen naša je tem večja, večja je naša volja k darovanju.« Darovanje je ena od bistvenih tem **Črne maše**, delane po modelu St maše; darovanje je del vsake maše. Njegovo sporočilo je: vsi se ti darujemo, o bog, uporabi nas, kakor hočeš! Tako razlaga Debeljak prisego in obvezo Dmbcev Katbogu. **Maša** je **črna** tudi zato, ker so vsi vrnjeni Dmbci darovani. Največja mogoča daritev Čloštva bogu.

Stanu je zelo jasno, za kaj gre; Gos govori natančno to, kar komentiram; sprašuje klerika: »Kolik je srd Gospoda našega? Koliko žrtev za povratek njegove ljubezni?« Tip je to, da DaSKani niso pripravljeni na nobeno žrtev; kot da so vso požrtvovalnost porabili pobiti Dmbci in še nekaj časa PoV kleriki, ki so si obetali vrnitev BeGa in PV-sistema. Nato se je SKC prilagodila, grozi, beseduje, trguje, a njena maša nima več darovanja, še prošne molitve so postale zgolj besede. To je Cerkev brez Not Eterske moči.

Da ravnanje SKC-MV ni bilo nič novega v Zgi KCe, ampak je Strno določeno že od Konstantinove KC naprej, se vidi iz Škofovih besed, ki dobesedno predvidijo MV-II dogajanje, obe etapi odpora zoper LR-Ptjo: najprej molitev, nato ognjeno orožje. »Na borbo neizbežno mislite? Molitev je glavno torišče moje; med Bogom in ljudmi mi je posredovati, prositi ga usmiljenja zanje. Ali kadar nam je izbirati med dvojnimi zlom«, pasivno molitvijo in ubijanjem za Pozcilj, »se volja božja mnogokrat razkriva iz ust izvoljenih njegovih posvečencev«, klerikov: »Udarite!« **Vst**, **Žid**. Neverjetno aktualna in jasnovidna drama!

Gračak: »In koliko krvi?« laik vpraša to posvečenca. Škof: »Kolikor je potrebno, da se duše njih pomirijo.« Pacifikacija, pa čeprav z vsepobojem, s klanjem. **KrŠp**. Duše pač »tavajo vsled krivde te pregrehe naokrog nemirne, ker so v boju s Satanom omagale«, to so bivši Kani, ki so postali Prti, »in se kasneje šele spokorile«, kot terjaja Kremž **Na pragu**, pokoro tudi doseže, glej pokoro-spreobrnjenje vosovca-oznovca-klavca Karla Logarja. Tu prodre v prvi plan PervSM narava KCe: »umile so se v ognju svojega kesanja«, ki je kenozis:Siz (samoizničenje) Čla pred bogom, realno Pska pred KC kot St Kldo. Vendar, Škof (KC) je realist. Mnogo se jih je spokorilo, vsi ne. Satan deluje kar naprej: »ali semena svojega izdajstva niso pokončale in vsa preprežena je žitna njiva z ljuliko.« Proti so bili izgnani, Trubar na njihovem čelu, Musli odpodeni, Komsti so se sami sesuli vase, zdaj pa je Libzalege več kot kdaj koli Sžov KCe. SV z njimi je treba nadaljevati, **Žid**. »Gospod bo vodil meč in bo odločil.« 1994 je vesoljna DSKC gorela za to, da bi se Janša z orožjem uprl Liboblasti, podprli bi ga, šli na cesto, SrKos bi streljal s šmajserjem, brata Jakopa, sicer mila, non stop moleča frančiškana, pa bi s prižnic pozivala matere, naj žrtvujejo svoje otroke za slavo in čast boga! S tem bi se Čloštvo tudi odkupovalo za svoje grehe. Janša pa se je podelal in edinstvena možnost za oboroženo SV, za obnovitev MV=DReve je bila izgubljena. Vsaj za nekaj časa.

Gos prav dobro razume Perv mortalizem KCe: »Smrt živih torej za življenje mrtvih? Bodi!« Se strinja. Nih na delu. KC je glavna nosilka Niha.

Sledi 4. slika. V nji se Inf med bogom in hudičem še stopnjuje - do Stska. Ahas nastopa kot Katbog, izgovarja besede iz **St pisma**, le da jih obrača v svojo korist. Hudič res lahko navzema vse like, tudi božjega, a kako vedeti, da je hudič in ne bog? Hudič zastopa isto Tijo kot bog; Ahas Gosu: »Beseda pisana veli: za grehe tvoje sinove bom in vnuke kaznoval.« S stališča RLHa je takšna Tija Neg, Perv. Vsakdo je sam odgovoren za svoja dejanja; tako uči tudi DaRLH. RLH ne upošteva, da je Čl Pld in Kld hkrati; da izhajajo zločini, ki jih počnejo ljudje po planetu, iz Prade, od Pravca, se pravi od IdBa, od Ža, ki je ubijanje (S). Nihče nima čistih rok, ni NeČi Snika-Snice. Tudi DgTija misli tako, le da ne verjame v boga Perce (personalizacije), ki da sam kot Vsemogočni obsoja in kaznuje. Čl se kaznuje sam; v tem je jedro njegove AD, nuja, da se bo iztrebil-Unič.

NTM vpelje Stan še eno potezo iz PMge: pogodbo med Člom in hudičem, ki pa se skaže kot nerazločljiva od pogodbe - prve in druge, Stare in Nove zaveze - z bogom. Bog je obljubil Abrahamu, očakom itn. gospodovanje nad vso zemljo, če ga bodo molili; s stališča DgČte je takšna pogodba najhujše zlo, bog v nji nastopa kot Hudič. Kajti bog obljublja isto tudi drugim Rlgam, Judom, Kanom, Muslom, po svoje tudi Komstom, pri teh nastopa kot vrhovna moč DbZge. Vsi ti pa so med sabo tekmeci, se na veliko pobijajo. Ta bog je Hudič, ki uživa, da se ljudje med sabo iztrebljajo. Ne pravim, da to ni glede na njihovo Tem GhKo pravično; kaj pa drugega zasluži ta rod ubijavcev kot samoizkoreninjenje?

Ahas opomni Gosa: »Spomni se smrti, spomni strahotne se noči, v kateri si me klical.« Iz strahu pred So? Najbrž. Nič Čla bolj ne zaslužni kot strah pred So; tedaj mu pride prav vsaka, še tako Neg sila, da se bi Si - vsaj za hip - rešil. Hudič čaka na ta hip enako kot bog, čakata oba, ker sta oba eno, edeninisti. Tedaj prideta k Člu s ponudbo: priznaj me, padi predme in me moli, pa bo tvoje vse kraljestvo TSa. Gos je kot IdČl to »pogodbo podpisal«. Podpisal pa jo je na poseben način: v zameno za oblast nad TSom je obljubil Hudiču svojo še nerojeno hčer: Mlado Bredo. Ahas ga zdaj opozarja na to: pogodba »vsebuje klavzulo o duši nerojeni, katero Ahasverju si prodal.« To je - s stališča DgČte - najhujši zločin: prodati drugega. Ta drugi pa je hkrati najbližji; če ne bi bil, bi bilo Gosu vseeno, baš ga briga za tujce; ker pa je z ljeznijo vezan na edino hčer, vse mu je na svetu, je s tem prodal tudi sebe, vse, kar ima za vredno. Uštel se je, ujel. Satan nastavlja pasti, IdČl se ujema vanje, kot MBP. Le kdor se odreče TSu, ima možnost, da ne postane jetnik hudičevih mrež. Iskavec Dti izbere modro pot Sve, prodajavec duše je tepec.

»V zameno za vse blagre zemlje« je dal »dušo prelepe Mlade Brede.« Ko pride Hudič terjat svoje, začne IdČl stokati; Tip za ZD, glej že **Otr**, isto traja do **Grmač**. Cvili: »O Bog!« Ahas: »Zaman tvoj klic. Pogodba, sklenjena z duhom nesmrtnim, nesmrtna je.« Je zunaj časa; je Abs. Ukine jo lahko le K-milost, to pa je vznik vere v (po)IsDti. Čl gre skoz mnogo grehov, a če ohrani vero v Dt, se (od)reši; to je KC vedela, to je Poz moment v nji; a kaj, ko je to odrešenje pogojila s priznanjem same sebe in le svojega - edinega - boga. S tem je čudovito zamisel odrešenja z vero nadomestila z odrešenjem po zakramentu.

Gos »(se zgrudi).« Prosi ne le za milost, ampak za preklic božje besede iz **Biblije**. »O Bog, v imenu tvojega trpljenja, naj bo beseda tvoja neizgovorjena

o kazni vnukov in sinov.« Naj ne bomo kaznovani, le nagrajani; to je stališče Liba, ki vodi v Lbn: v trajni UŽ. Gos prešalta od FKc-Tije k RLH-Ēti: »Umre naj, komur je zločin življenje polnil, in naj živi nedolžna kri.« To bi bilo RLH stališče, če bi obstajala NeĀi kri; a ne. Da bi obstajala, si je KC izmislila JKra-fKra kot Abs NeĀi bitje, tudi njegovo mater Marijo. A sta umrla oba, MMB in njen sin JKr. Sta pa - in v tem je poanta VoMa - spet vstala od Si kot NeĀi kri. Kot bomo mi, če bomo pokorni KCi.

Gos upa, da ne bo kaznovan, ker ni ubijal; a njegovo ravnanje ni fair play, pogodbe ne prizna, noĀe biti odgovoren za svoja dejanja. Kot DaPrti ne za PVD, pripisujejo ga drugim, KomPtji, oni pa da niso bili njeni udje in privrĀenci, le NacozavešĀeni borci za SND; sámo Hin. Usoda je ravno v tem, da se mora Āi drŹati pogodb. Vendar se jih ne, vsaj v lumlibu, ki vlada - ne le - na Slskem, se jih ne. Vse hoĀe varati. To pa je ravno praksa hudiĀa: zaslepljevanje.

HudiĀev glavni namen niti ni kaznovati Gosa, Gos ni zanimiv. HudiĀev namen je ujeti Bredo-smisel, jo-ga podrediti sebi, svojim Utinteresom. V tem poĀetju se smisel - BDr - izgubi; tudi DSKC kot (ob)lastniška ga je izgubila. Zato je treba ravnati DgĀ, ne kot Gos. Put veruje, da bo sam zmoŹen ne le DgĀ ravnanja, ampak tudi obraniti Bredo-smisel, Āeprav ga še nima, pred likvidatorji smisla, med katere sodi Ahas. Zato Put Ahasa napade z vso silo: »Prokleti duh, kot Āreda svinj mnoŹi se zlo ob tvoji poti! A boj se me, junaka silnega: grbavca, norca Putifarja!« Noc govori s samolro, pa vendar, noĀe se prilagoditi normi Tsa, ki je dogovarjanje s hudiĀem. Z besedami ropota, a za njimi se skriva Pripogum: »Tudi s teboj se bom boril, za lepo roŹo, ki sem jo vzgojil« v svojem srcu zavesti. Boj z Ahasom za Bredo pomeni boj za smisel, za BDr.

Namen je lep, kaj pa njegova realizacija? Ta se bo razkrila-preverila v teku naslednjih dejanj-prizorov drame. Za zdaj se zdi Putov poziv Pri(sten): »In to ti pravi grajski norec, govori, da pismo to v pepel izpremeni.« To in St pismo, ki Āla podreja od zgoraj - od vrhovne oblasti - zapovedanemu-danemu smislu, ki postane s tem le Utpomem. Noc še vztraja v Isu Dti, tj. Brede. Prizor se konĀa s Putovim geslom, ki je rdeĀa nit drame: »Ker laŹ je pismo in beseda, resnica je le ena - Mlada Breda.«

6

V 5. sliki sledi maŹkarada; Gled je Tip poteza RMg: vse RR v teater. V »slavnostni dvorani zbor plemiĀev in plemkinj«, tj. normalnih ljudi v lDdbi. Prav za prav praznovanje Pusta, Dan norcev, Āeprav »obhajajo slavnostni god Mlade Brede«, njihove »kraljice«. Dejansko se Bredi posmehujejo, Āe so za ta dan »postavili prestol kralju vseh norcev, zvitemu Putifarju«. Navidez dan neobiĀajnosti, zvrnjenosti vsega na glavo, kar je Tip za karneval. Karneval je praznik samega Źa, njegove Vitsile; Źele ko bodo Pusta - Kurenta - pokopali, bo nastopila S. Tedaj, pravi PMg, pa se bo S RR v Ź, VoM kot prihod Pomladi. Za zdaj - v 5. sliki - je še pustna noĀ, dvorjani »pleŹejo okrog prestola« in pojejo: »Radujmo se življenja, mladost nebrzdana Źari iz nas.« Slavljenje AgrĀkzIde.

Put se je odločil za napad; a kaj, ko je to le napad dvornega norčka, čigar uradna, od ObDbe priznana in terjana dolžnost je: napadati oblast, kakršna vlada vse ostale dni v letu, govoriti ji resnico. Resnica je ta dan sicer razkrita, a je brez posledic. Tip za PMLD. V tej se nehuje PN, zato nastaja vsesplošna Sv, a je brez konsekvenc, le Sv IVJ-odnosov. V t(akšn)em času ni nič več res. Dokler je bilo še kaj res (čas biti, Ožlde, in vojne, Dčov), se je Ž končevalo v Si. S je premagana, ko ni nič več res, s tem tudi S ne. Nadomesti jo nič. V DaSlji lahko vsakdo govori kot Put, pa se nič ne zgodi. Vsakdo ima vse dni v letu pravico do kakršne koli izjave, to mu dovoljujejo ČIP. ČIP dosežejo, da je tudi pravica igra-beseda. Hanž v skupščini je kot Put na grofovem dvoru: pajac.

Put zmerja; mar ne počnem jaz v **RSD** istega? Najprej ldljudi Etdestituira-razvrednoti: »Tehtal sem vas in bili ste blago prelahke teže.« Nastopa kot jezni prerok, a je vse teater: »In videl sem, kako ste s čelom drznim zrlji v solnce nečistniki, pivci krvi človeške«, vse to so v resnici, pa?, »skrunitev upa materinskega«, K-da bi Put ropotal na deskah Mladinskega Gleda, »ki očem je klical, da z življenjem svojim operite grehe mrtvih rodov.« RlgTeol(oško)početje, pa? Perejo jih z množico besed, nobenega dejanja ni, s katerim bi ČI dajal komu in za kaj svoje Ž, kot terja retor-norec Put. Vendar, to je zakon THM-kroga, Dv modelu-arhetipu sledi spet Ožld arhemodel, samoumevno PnM, prepričanje vsakogar v svoj prav, temu Dč arhemodel in vojna, s tem dajanje Ž(ivljenj). To je sledilo v NOB(D) in SPE(D), v **Rojstvu** in **Vstu**. Se ne da tudi iz kratic teh dveh paradigmatičnih dram narediti besedne fonemske igre? Ponavadi dam v **Rojstvu** v oklepaj **stvu** in ostane **Roj**. Lahko pa razmerje obrnem in dam v oklepaj **Roj**, ostane **stvo**. Primerjam ga z **Vstom**, dobim: **Stv** kot **Vst**.

Na možno morfemsko igro sem opozoril prav NTM, ker je morfemska igra znamenje za RMg, Put pa ropota z MorDbKrito, kot da bi poslušali Ščukov ali Jermanov govor iz **Blagra-Hlapcev**. Kaj pa je potem, če je »Stud in sramota!« Nič od nič. Ščuka organizira na ulici LumProl, KaKi in Krim-fatur ga popeljejo v akcijo lReve, **Roj(stvo)** - ali **RojVst**, MimDč -, Put pa kokodaka kot putka. Je to vse, kar zmore Noc - tudi jaz v **RSD** -, dokler ostajam znotraj PMLD?

Vendar Put ne poziva na upor, niti ni tisti, ki ga poziva, ljud iz **Blagra**; prej je to ljud iz Majcnove **Revolucije**, groteskizirano, ponovno hlapčevsko, prevarano, butasto ljud dekel in služkinj, ki se grejo lRevo. Sicer ubijajo, a to ubijanje kot da je brez pomena, en sam sicer krvav, a trapast teater. Putu se to ljud gnusi; SD-20 razen Mrkdoktrinarjev, Krefta v **Grakhu**, ne vidi-uprizarja Klasljuda. Ljud je v zrcalu SD-20 tako RR-spačeno, da je bolj noro od norca. Put: »In vidim druge: črne napol in napol bele«, le enotne ne, »ljudstvo nesrečno, ki okrog luči brli, ko večje okrog ognja v noči«, nič kaj Herslika, povsem Dgčna od HerljudNara, kakršnega idealizira Kveda v drami **Arditi na otoku Krku** ali Cajnkar **Za svobodo**. Putovo ljud »hoče živeti v četi polovičnega mraku.« Se od srama skriva? »Stud in sramota - kliče Putifar.«

To ljud - Čloštvo kot takšno in v celoti - ni primerno za nič drugega kot za to, kar mu ukazuje Kralj norcev: »Pojdite in se očistite v plamenu strašnem, ki v temini sveti«, je to Lucifer, lučonoša?, »umrite v ognju, da od mrtvih vstanete!« Put postaja ciničen, kot jaz, ko pravim, da je vseeno, ali ta sodrga - Čloštvo - živi ali ne. Ko se žrtvuje v SV, ko trpi pod despoti, se zdi vredno, smili se mi. Ko pa lahko počne, kar želi, in to dela danes v PMLD, se skaže, da je njegovo bistvo ništrc, da je ena sama zagovedna izmišljotina.

Usm je vrednota, ki je nastala zgolj zato, da bi imel Čl vsaj nekaj veljave. Meni se ljudje ne smilijo, zame nimajo nobene veljave (več); točneje: še se mi smilijo in celo zelo, a meni kot IdČlu, kot UsmDču, tak pa sem sam brez vrednosti, le ud Klde, ki ljubi sebi enake, iste, NSS. Čl bi mogel postati vreden šele onkraj Usma in miloščine, ki si jo med sabo talamo, da bi v svojih očeh zrasli, se celo upravičili. Vrh SSL-laži pa je v tem, da temu zgolj navideznemu, čeprav krvavemu Člu predvidimo celo VoM. Vse ena sama farsa.

Noc je zastopnik SIZ-SD-20, njenih sanj in stremljenj. Noče Čloštva »kot doslej«, IdČla. Karakterizira ga kot običajne normalne ljudi: »ponoči v postelji svileni objeti od prelestnih rok žena, čez dan glavo s pepelom potrošeno«, najprej uživajo, nato se pokorijo, PervHinzmes, »prežeti vsi kesanja prav resničnega«, ogabno. Misli Noc resno, ko jih poziva: »bodite čisti kakor solnčna luč, stvari nadzemelske bodite, kakor jih videlo doslej ni norčevo oko«, le AVodnik v svojih eterično somnambulnih videnjih v času **Vigilij**? Eno in drugo, posmeh in resnost; Noc sam ne ve, kaj je Tem poteza njegovega sloga, bivanja: ali posmeh, tudi sebi, ali Rlgmistična zaveza. Inf.

Vsekakor, Ira je v vsem tem; sicer ne bi sledili takšni verzi: »Pač, pač, nedavno jih je videlo« norčevo oko nadzemelske stvari, a kakšne so bile? »Kako so šli, uklenjeni v trdne vezi, vsi čisti, v ognju preizkušeni«, Prti, Dmbci?, »in Putifar je tisti hip spoznal skrivnost sovraštva in ljubezni.« Čisti pa sovražeci? »Ko stekel pes se je mednje zagnal z laježem divjim jih plašeč.« Zakaj zdaj to? Prej Hervidec, zdaj popadljiv pes; oboje, obojnost-dvojnost, samospodbijanost sleherne teze-bit. Sicer pa: vse to »je le v vročičnem snu bilo«. Kaj sploh ni v tej drami in na svetu v vročičnem snu? Je svet sam le izmislek, sen, v kar je večkrat verjel Strniša, glej **Oko**? Derealizacija Dv-sistema se RR tudi v blodnjo-sen. **Življenje=sen**. SD-20 je v več točkah prehajala iz stvarnosti v fantazmo. SD-30 je SIZ spet postavila na trdna tla: vrnila v EDČ arhemodel. Z vrhom v NOB(D)-SPE(D). Nato pa je sledilo znova spoznanje, da **Vstajenje** ni **Rojstvo**, ampak **Smrt dolgo po umiranju**, glej Kmeclovo postNOBDramo.

Pojavi se Breda. Put jo pozdravlja in slavi na zelo Zun način, kot da sploh ne gre za boginjo smisla, ampak za izvoljenko srca, kakršna je Katarina v **ZaGu**. Mar Noc ni zmožgal utelesiti Dti v Bredi na izviren način, ali pa je delovala v njegovi podzavesti Ira in je moral Ideabitje trivializirati? Breda, kakršna nastopi, je močno Dgčna od tiste, ki jo sanja Put. Ni Breda, uboga žrtev strašne hudobne tašče, tudi v Zajčevi **Mladi Bredi**, ki je na robu SeH patetike; razkrije so kot Saloma. Saloma je lik, ki Ekpm dramatiko nenavadno močno privlačuje; najbrž zaradi skrivnostne PervSekpoteze, Uža v ubijanju. Ta poteza pa z Dto ne more imeti nobene zveze. Če kje v drami, je tu Ira in samospodbijanje najbolj Rad. Tudi Breda se pokaže kot hudič(evka). V **Obli** jo Mrak reši, RR jo iz Salome-grešnice v Janeza Evangelista, v najbolj NeČi apostola. Kako pa v **StanBredi**, ki očitno postavlja na glavo tudi sporočilo - Eto - Narpesmi?

Dvojnost Snice in hetere, NeČi in Pervbitja, je za Ekpm Umet Tip; glej celo Toneta Kralja, ki se je tako rekoč preselil v nebesa, živel od slikanja - kruha - angelov in breztelesnih bitij, glej predvsem njegove poslikave primorskih cerkev, tudi avberske, v kateri nastopa Salome z glavo Janeza Krstnika (tokrat ne Evangelista, tudi ne Kreka, toliko v informacijo Brezovi Metlici kot vodilni Sl teologinji), ima pa, Saloma, obraz Kraljeve žene Mare, pravkar sta se poročila,

ljubi jo, a občuduje v nji glavosečko. Je kdaj Mrksvet dosegel Perv Katsveta? Ga najbrž Strno ne more, ker izhaja Krš iz Ljezni do Trpa kot glavnega sredstva za odrešenje.

V tem duhu poje PervBreda-Saloma (BreSa): »V tišini slavnostne noči«, Kocove in AVodnikove, »je od nekod čarobna pesem zazvenela«, EstHed, »in meni se prav močno zdi, da je iz ječe zadonela.« Bolj ko Čl trpi, lepše poje; vsaj slepi slavček. Muči Čla, pa boš dobil iz školjke biser! Je to konsekvenc - vsaj ena od konsekvenc - Kata? »Privedite jih - kakor so, uklenjene«, spoznali smo jih že, Jetnike - želim si jih, saj vemo, vsaj »doslej je bilo tako, da pesmi najiskrenejše kipele so iz prsi ranjenih«. Težko bi bilo zanikati, da se Stanu ta SM upira; ga ni Ptja v dahavskih procesih obnovila? Kakšno vlogo je v njih igral Stan? Je v njih sodeloval, se jim uprl, ognil?

Za dvor(jane) - za ldsvet - je BreSina zadeva-prošnja po tem, da bi rada poslušala mučene, ker najlepše pojejo, normalna. Za KC-Škofa; ta BreSo pozdravlja: »Ta slavnostni dan smo se mi odločili prinesiti najiskrenejše čestitke visoki slavljenci.« KC v Konvlogi, Župnik iz **Kralja**. Ta hip se oglasita tudi snubca, vitez Toggenburg in ljubimec Romeo. KonvŠkof potrди-utemelji kot zastopnik KCe tudi njun nastop-vlogo; povsod, kjer je potrebna alibizacija kake Pervgrdobije, je KC zraven. Škofov govor navajam, ker je Tip v svoji stereotipiziranosti, pozunanjenosti, instrumentalizmu: »V dolini solzni, kjer nam dano je živeti«, SeH, »je Bog določil red in zakon«, tudi to, da je svet solzna tj. Trpa polna dolina. KC izrabi vsako priložnost, da ljudi šopa s svojim naukom: bog je avtor reda in zakona TSa. (Kadar pa KC s tem redom ni zadovoljna, ga pripiše hudiču. Na pragmatični ravni zelo spretno.) V zakona »mejah se naj vrše dejanja vsa, vse misli in želje otrok njegovih.« Nobene misli in želje ni, ki bi smela biti Svna, kaj šele dejanja! Vse mora biti v mejah Ječe, ki je resničnejša od zgornjih prostorov gradu-sveta. Svet je zapor, v katerem je bog glavni paznik, skrbeč za mir in red.

Kaj pomeni vrednota Ža, ki obsega tudi rojevanje čim več otrok kot Kanov, je razvidno iz naslednje Škofove razlage-poziva: »V tem zakonu veli Gospod po ustih svojega namestnika«, papeža, »da je prevzvišena naloga vseh žena: med bolečinami velikimi« - spet Už v Trpu - »roditi in s tem vojsko Gospodovo množiti!« Ne roditi mnogo otrok, da bi bilo več Scev ali sploh ljudi na zemlji, ampak le več Kanov in to vojščakov! In čim manj Muslov, Protov, Judov, nevernikov, Komstov! Presoja Stan KC sploh kje s Poz plati? Kako da so uredniki DiSa mogli takšno dramo natisniti? Je bila SKC sredi 20-let res tako odprta ali nesamozavestna, v sebi negotova in strta, da je dovolila objavljanje takšnih dram? Ali pa so Kolar, Stele in ostali uredniki takšnega DiSa verjeli, da se KC s takšnimi dramami Not prečiščuje?

Putu se Škofova reklama za Ecclesio militans upre; Put deluje-piska iz več registrov. Škofa pouči, pove mu trdo, a stvarno resnico: »Kjer je bilo sovraštvo, vojskovanje, doslej sta vedno bila dva.« Jasen namig na EDč, na **Gim** in **Špk**. »Kdo je sovraga drugega rodil?« Polinejk Eteokla, Eteokles Polinejka, kot ugotavlja **JAnt**, Prti Dmbce, Dmbci Prte; KC Ptjo, Ptja (judaizem, rimljanstvo itn.) KC. »Kača zelena ali krotka golobica.« SD-20 - Katrevija DiS - dobesedno in direktno spodbije MonTotenoumnost Debevca in **Žida**. Kača zelena=krotka golobica. Sicer pa je ta dvoumnost že v **Evih**: bodite zviti kakor kače in krotki kakor golobi; kakor vam - KCi - kdaj ustreza. Rad instrumentalizem KCe. KC se res zna prilagajati. Za vsak primer in za stik s Komsti ima škofa Grmiča.

Paradoks **Brede** je tudi v tem, da zastopa KC-Škof vojno, hudič Ahas pa mir. Stanovo opazovanje je točno. KplLD potrebuje mir, da se lahko Kap nezadržno širi; tekma na trgu je tekma v miru, ni Vojboj. V miru se da ljudi najbolj korumpirati, Kplsistem pa je v bistvu sistem korupcije, Uža, nenačelnosti. KC se ne more odpovedati - svojim - načelom, temelji na enoumni biti. Ahas pa na dogovoru, ki je v načelu nenačelen. Ko se zdi, da se bi lahko Put in Škof zapletla vsaj v prepir, kasneje pa morda tudi v vojno, čeprav ni verjetno, da bi se Put odločil zanjo, poseže vmes hudič in vse lepo pogladi. Najprej, kot izvežban Etteolog, opozori na slabe posledice EDč modela; prepira in vojne torej ne vnaša na svet hudič, ampak nasprotno: bog. »Kaj lahko bi nastalo nad vprašanjem tem« - o vojni med dvema - »globoko brezdno, nikdar premostljivo.« Hudič pa mora premoščati, z drugo besedo pomirjati ali učiti-practicirati spravo. (SH hudičevka?) »A ker mi je dolžnost nasprotja blažiti in plamen večne borbe, ki do neba višin žari«, **Napad**, Bm med Stotnikom in Polkovnikom, »in ki mu pravijo življenje«, točno tako!, »gojiti v mejah, da jih po razumu zdravem«, korupcija izhaja iz RLH NKNMeša, paradoks, a točen, ustrezajoč stvarnosti-resnici, »si drznem staviti svoj predlog: Vrzite kocke!« Tudi ta konsekvence izhaja iz RLHa: ko (od)pade (Et in Nv) zakon, ko Kantova Fija ne velja več, jo nadomesti Konta in igra na srečo. Seveda ne svéta igra svetá, ampak zgolj Ludigra kot Konta.

Izvrsten je, ta Ahas; Stan gleda globoko: »Čemu z vprašanjem brušenim na dve ostrini«, na Ušeničnika in Ziharla (na dva ločnika) »razdvajati svoj srčni mir?« Hudič se tudi zaveda, da stavi ta igra na največ - na vse ali nič: »Za ceno neizmerno, za Mlado Bredo!« Za Bredo naj vsi vadljajo, ne le vitez in ljubimec, ampak tudi grbasti Put, tako si želi - umišljena, le v Norčevi domišljiji obstoječa - Breda. Romea to - novi tekmeč - ne moti: »Saj norec je le živi nič.«

Kakšno bitje je Breda, če pa v njenem srcu ni ErS PriPra čustva, kot ga ARem pripisuje Katarini, **ZaG**, ampak ji je vseeno, koga bo dobila zamož in v postelji? Ta(kšna) Breda vse RR v Ludigro. Ta(kšna) Breda ne more biti ne Dt ne smisel. Kar je Stan najprej vzpostavil kot najvrednejše, se v hipu preobrne na glavo in razkrije kot najslabše. A zakaj najslabše? Takšno je le s stališča KatMon(izm)a; s stališča PMLD je Konta pogoj vsega. Vzajem, kar dobim; želim si čim več, a želja je eno, dobitok drugo. Razen če se ne zadovoljim z zmago v fantazmi, v Simsvetu-konstruktu, tam pa je mogoče vse dobiti in vse izgubiti, ne da bi se kar koli spremenilo. Pač: spremeni se Čl: RR se v Av.

Put Bredina zahteva: »Vrzite kocke!« preseneti, razočara; takšna Breda ni v skladu z njegovo Ideaco; to je BreSa, ne Mlada Breda! »Kdo je besedo smrtonosno tu izrekel? Žena, ali le ženska? Eva le - in ne Mlada Breda?« Naj so dramatik SD-20 še tako skeptični, razkrajajoči, odkriti do stvarnosti, pogumni do neprijetnih rešitev, obenem so naivni verniki v Ideaco; nisem tak tudi jaz, razumem jih od znotraj? Eva je ZanSi za Telo, Sek, Neg lastnosti, kriva je Čl padca iz raja v vice TSa, glej tudi Jarčev **Izgon iz raja** pa Grumovo **Pierrot in Pierrette**, medtem ko naj bi bila Breda NeČi Devica, smisel, Dt. Eno z drugim - vsaj Putu - ne gre skupaj, kot ne gre **Bogarju** Mehu, ki beži pred vaško opravljivko in pohotnico Evo k izsanjani-verovani MMB.

Put se zaveda, da je njegov konstrukt-želja-pričakovanje (po MMB) eno, drugo pa stvarnost. Že - spet - dela ARF in AK: »Visoko pod nebo se je prekrasen ptič povzpел«, to naj bi bila Put(ova)Breda, »z namenom, da do

solnca samega pripluje in zemlji ognja živega prinese.« Ta ptič pa ni le Feniks, ki sem ga v pričujoči razpravi že omenjal, je tudi Ikarus. »In ko je došel, se je v plamenu solnčnem vnel,« Put opisuje-izpoveduje svoje Not bridko razočaranje, v Putovi duš(evnost)i se godi izredno veliko, čustva, pričakovanja, misli se dvigajo in padajo in zamenjujejo, »glej, pada kot prediva vnetega povosmo, in vsa zemeljska drhal se mu posmehuje.« Kot se je Prešu, Mraku, Strnišu, meni; ne pa Tomanu, Finž(garj)u, Zlcu.

A glej, se mu ne posmehujejo! V kockanju zmaga nad velikima znamenitezema ubogi Noc; vrže trikrat sedem, kar je spet zmaga v fiktivnem. Izmišljen-izsanjan »Triumf.« Hudič mu je pomagal, da bi dobil ... kaj? Putovo dušo? Kakšno dušo pa ima Norec? Če in ker Noc ni PnM-bit, njegova duša ni, kar je, in ni ne to, kar je in ni skupaj. Koliko je takšna paradoksnosamospodbijajoča se duša vredna za Hudiča, ki je dejavni nič? Saj v RMg sistemu ni vrednosti kot biti, le vsak hip spreminjajoča se tržna cena. Tak bog je brez pomena, saj se ne razlikuje od Konte; Zbor to takoj opazi: »Glejte, kako se igra nebo!« A tudi to nebo je le v Norčevi Subjzavesti: v Dv Sim svetu. Put se tega zaveda, ima veliko ARF: »Triumf, triumf! Stava je stavljena in je dobljena. Seveda, le po« - dejansko: v - »mislih norčevih in ne po mislih drugih«, ne v stvarnosti, ki jo priznavajo vsi (ali velika večina) in je zato stvarnost. Če pa se vse dogaja v Norčevi glavi, potem tudi pogodba, ki jo sklene s Hudičem, ne drži, ni stvarna; Put da Hudiču Simdušo, Pssebe, kar je ničtrc. Je torej to - v tem - tista Norčeva zvitost, o kateri se večkrat govori? Bo Noc prelisičil Hudiča Zvitorepca?

Nastopita pevca Tugomer in Radovan, prvi odrecitira del Narpesmi o **Mladi Bredi**, drugi o **Mladi Zori**. Prvo bom podrobneje komentiral ob Pregljevi povesti **Mlada Breda**, drugo ob sami Narpesmi, v Dodatku oz. naslednji knjigi tega Pniza.

Prehajam h koncu slike. Pripeljejo Jetnike, ti pa kar naprej slavijo MMB, v Pregljevem duhu: »Brez madeža spočeta si, preganjanih kraljica, Marija, mati milosti. Srce, sedemkrat« - ldn s kocko sedmih pik - »ranjeno, bodi čaščenol!« Čista Konv doktrinarna izjava-pesem. A kaj pomeni v **StanBredi**? Pričakovanje ubogih-nemočnih, ki se ne izpolni in je le SSL? Breda jih niti ne da obglaviti, padejo nazaj v ječo, v odsotnost, v Zamol. Kadar se oblastniku zdi - zljubi -, jih pokliče kot igrače, sicer so v temi pozabljena. Dramatik jih prikliče na oder, pod žaromete, pa? Pojejo, stočejo, vsi pravoverni, in nič.

Jetnike odpeljejo, Stražnik pa sporoči: »Upor, upor! Sovražnik v gradu!« kot v **Zoranu**. Reakcija PIKa je hitra in čvrsta - Gos: »K orožju, vitezil!« Aux armes, alarm. »V tej borbi je vsakomur pisan le en sam izhod: smrt ali zmaga«, kot so mislili-čustvovali tudi Prti in Dmbci MV-II. Seveda je vsak od njiju - od Jelka in Elka, **GiM** - mislil, da mu bo dodeljena zmaga. Ahas konča prizor z ugotovitvijo: »Smrt!« Zmaga je Ž, poraz S. Oba imata prav, ker je Ž=S. Nazadnje je vseeno, ali zmagaš ali si poražen; če zmagaš zdaj, 1945, boš poražen kasneje, 1990; če si bil poražen, imaš polno možnosti, da svoj poraz preOsm v zmago, že Debeljak 1948 v **Črni maši**, Jel pa 1951 v **Vstu**. Stante je kot sodnik-tožilec v Kočevskem procesu, oboje je v SocKomu (Stl tipa) isto, sodil vojščakom, ki so branili grad (PIK, BržMeš): Turjak, dediščino grofov Auerspergov. Sodil je poražencem. Danes leZgarji ne omenjajo sodnikov-toživcev tega tipa, Zamol jih, delajo se, kot da jih nikdar ni bilo, bili pa so le požrtvovalni preprosti fantje in dekleta v duhu NOB Nclā, Sokoli recimo, vse do

generala Ambrožiča-Novljana. Na ceni so teharske žrtve, čeprav se DSD grupi ne posreči, da bi jih zadostno reklamirala-instrumentalizirala; tudi z mojega vidika so daleč preveč Zamol. A se Škof, graščak in stražar (Rožman, Kosler in preprosti Neznani vojak-junak) omenjajo, Stan pa je v grobu pozabljenja. Vendar ima S(a)tan najbolj prav: vse postopoma zakriva S. Ž bo še trajalo, nekdanje Here bodo nadomestili novi. Kdo še ve za VojSnike Martina in Zenobija? Za NarHere Dakija in Luko Vidmarja? Tudi Janšo bo pokrila ista reka Lethe, čeprav se danes nonstop pojavlja na TeVe. Naj se razpoči od samoljubja in ambicije, gre isto **Pot vsega živega**.

7

Drama se preveša v zadnjo tretjino; glede na to, da sem bistveno o nji že povedal, bom Kar vse bolj skrajševal.

V 6. sliki »po tleh slavnostne dvorane leže padli.« Obsesivna tema: padli v SV; K-da Stan ves čas predvideva - tudi svojo - Prih.

Put komentira dogodke pretekle noči. Se padlim posmehuje, je drama na NTM še posebej Stsk? »Vstanite jagnjeta, ovčice svilorune«, kot da bi brali Dušana Ludvika **S popotno palico** ali Šalijev **Slap tišine**. »Utihnil cimbala je glas in mehki spev piščali«, Balantič, »in svatje slavnosti nevzdramno spanje spe. Kakor je pisano, umrli« - od »meča so možje«, PVD maja 1945. »A škof in snubca? Odnesele so prekanjence urne noge«, kot Rožmana in Žolca v **Roju** in škofovega tajnika Dizmo v **Prz**.

Le Put je ostal; vemo, zakaj: ker je bil pri vsej stvari le Simzraven, v duhu, in ne, kot Stan 1943 in 1945 kot Sodnik-glavorezec. Jaz sem bližji Putu: če le morem, sem povsod zraven in celo od znotraj, a ne tako, da bi deloval v stvarnosti. Na robu med stvarnostjo in sanjami.

Put je ostal brez Brede, sam. Pojavi se Ahas, ki mu obljublja pot do Brede. (Ali do BreSe)? Kajti Putu je še zmerom vodilo: (po)ls Brede. Ahas se obenem Putu posmehuje, ko ga opazuje nebogljenega: »Edina pot rodu človeškega skozi trpljenje v odrešenje vodi.« Ali pa misli resno, saj je kot Hudič bog. Put ne ve, kaj bi storil, kaj mislil. Skuša se zanašati na Poz umrle: »Vidim brezštevilo blaženih, ki so rodili se, živeli in umrli«. Je to procesija v nebo odhajajočih kot v Epilogu Vombovega **Razvala**? Ni, saj poziva Noc hudiča na skupno pot, to pa je s stališča KČe nedopustno: »Dvigniva, Ahasver, se, pojdiva odtod na daljno, daljno pot!« Zanimiva groteskizacija Petrovega poziva Jacinti; a v **Pohu** je Petrova - Umtkova - muza Jacinta, Lepota kot takšna, v **Bredi** pa jo na veliki cesarski cesti ali celo brezpotju zamenja Hudič. Je bil Hudič skrit že v Jacinti, ker ni bila ustrojena v duhu MMBe kot NeČi Že, ampak je kot ciganka živela s Petrom v Svni ErSi, na koruzi?

7. slika je v drami za dogajanje odveč, morda le stopnjuje Putovo dvoumnost, Inf. Putifarka - Putova žena - čaka soproga, hlepi po njem, Put pa se vrne z Ahasom, prav nič kot Odisej k Penelopi. Ahas s to vrnitvijo ni kontent; spet igra vlogo boga, moralizira, zastopa spiritualno stališče. Paradoks, Ira: »Duh velik, veren«, kot da bi bil Put tak, »četudi je vse ranjeno, ne vrača se nazaj v temo.« St Duh=Hudič.

Putifarka (Pufa) se razkrije celo kot Hudičeva mati, **Žabe**. Pufa Ahasu: »Kdo mater svojo rodno kolne?« Hudič in bog se nenehoma izmenjujeta-zamenjujeta - Put: »Prijatelj drag, poslan mi od Boga, da spremlja me, ko angel mladega Tobijo na dolgo, dolgo pot.« Rad posmeh, sesuvanje **Biblije** in KatTije. Put ženo Zanič, žali, ponižuje: »Saj si mušica le nevedna, ki v solncu svoje dni prepleše.« Zakaj pa se je oženil z njo? Po kakšnem ukazu? Po Konti? Put je zakonolomec. Zakon s Pufo ima za grotesko in zlo: »V peklenski zlobi so me sparili s teboj, da rod grbavih norcev ne umre.« A zakaj bi živel? V zabavo zdravih, tudi Pufa je grbavka, spaček-spačka.

Pufa bi lahko bila tragična; umrl ji je otrok. A ni, groteskna je. Ona je pa zares nora, v psihiatričnem pomenu; hoče Stan reči, da so nori-blazni Kani, ki verujejo v VoM NeČi otrok? Pufa: »In vendar ni umrlo. Glej, že prihajaš v belem oblačilu«, tako pričakujejo žene in matere ubite mlade Dmbce, »solzica teče preko bledih lic, kakor takrat, ko je Bogu življenje izročilo. Kdo te je ranil, drobno dete?« Put: »ne vidim prav ničesar«. Ahas pa: »Vidim norost, popolnejšo od tvoje, blaznost ji pravijo veščaki«.

Pufo zasmehujeta na ciničen način, kot so Prti Zmagovalci pobite Dmbce in njihove svojce, tudi očeta in mater mojega zeta Staneta Kavčiča. V RLH duhu eksperimentalno preverjata duševno zdravje uboge Že. »No, poizkusimo«, pravi njen soprog. »S prstom potrkajmo na čelo, kakor stori to viničar po sodu.« Ahas mu sekundira: »Duha nesmrtnega ne išči v zraku rib in v zemlji ptic!« Kot da bi govoril St Avguštin.

A Put se spet pravočasno ozavešči in Hudiča napodi: »Prokleti duh, ko čreda svinj množi se zlo ob tvoji poti!« Se res? Po čem sklepamo na to? Kaj pa se sploh zgodi v drami, da bi bilo zlo? Se ne godi tisto, kar se ne godi? Ni vse neresnično, resnično le v metafori? Kaj pomaga in pomeni Putovo zmerjanje hudiča: »Poznam orožje tvoje, v peklu kaljeno.« Zdaj pa zadeva v črno: Hudič je sila, ki Čla izpelje iz EDC SV, a v Dv (v PMLD), ne v Dt! Put je precizen v opisu Dv-arhemodela: »tja naj me pahne, kjer ni več meja«, vse je mogoče, ni ČB Ete, »med dnevom in nočjo, med nebom in zemljo«, med (predpostavljenim) dobrim in (predpostavljenim) zlim. »Na kraj, kjer se vsi oni zbirajo, ki niso niti živi, niti mrtvi, niti ogenj niti led.« To so SimVirtljudje iz PMLD.

Za FKc pa so to: »otroci nekrščeni, volkodlakov jata«. DSKC v tej točki ni več tako nepopustljiva, a popustila je le zaradi taktike. Put ne misli na otroke, ampak na vse, ki niso krščeni, ki niso Kani; to pa je danes pol Slcev. Za FKc so nekrščeni volkodlaki; Rad SŠ do drugih; je to priznavanje ČIP?

Z ženo je spregovoril par besed in še te poniževalno, pa jo že zapusti, s skrajno ciničnim pozivom; ni tak Put odvraten? Pufi: »In nekaj preden tvoj Putifar po svetu gre, poslednje naročilo ti daje: Naroči pri mizarju krsto«, za otroka, »rajši dve«, tudi zanjo! Svinja moška! Zlobec.

V 8. sliki se preselimo na povsem novo prizorišče: »Na bojišču. Kmetje zakopavajo mrtvece.« Podobno kot 3 desetletja kasneje v M(irka)Mah(nič)a **Soldaškem mizereru**. Zanimivo - zgolj zaradi Ire? - pa je, da nastopita Ahas in Put »v meniških kutah«. Igrata KC klerike in/ali redovnike. Slika odgovarja na strani upornikov prejšnji sliki, ki je podajala napadane Gose.

Put ni enoumno na strani upornikov-ubogih; tudi tem se posmehuje; sprašuje jih: »Kaj kopljete, možje?« Porazenci: »Ali se le norčujeta, častita patra, in vama znano ni gorje brezmejno, ki je zadelo to deželo? Ubogo gmajno

pokopavamo, ki padla v boju je za staro pravdo.« Konec **Zorana, Punte**, tudi **Ltuga**; Tachovo obglavljenje pa Km zagotovo ni enako prizadelo, čeprav so mu hoteli biti kot vojaki v pomoč. **Tach** tudi v tem odstopa od PriPra uporniškega stališča.

Put kot Fif modruje, da je edini mir v Si. »Končano torej tragedije je dejanje zadnje, umiril se vihar, ki je nad zemljo to besnel. Tukaj bojevniki počivajo, vsi mirni in pokojni so.« Ira na meji cinizma; a ugotovitev je točna, ciniki imajo ponavadi prav. In vendar je tudi Put pretresen, Iro uporablja le povrhu: »Glejte, tako se norec Putifar nagiba nad to ravan, s krvjo dehtečo prepojeno, govori ji: Glej, mati zemlja ... zemljica, daj, besedo izgovori, umiri svojega sinu, ki borbo strašno in brezupno z večnostjo bori.« Ta tip izjave je značilen za SIZ-SD-20: RR problema od ES medČl(oveškega) v kozmičnega. Bori se za smisel, za odkritje smisla. Nagovor na zemljo konča z vprašanjem: »Je li v tebi Mlada Breda? Ali je v zemljah tujih Mlada Breda?« Bravec, pričakujoč več logike, s takšnim vprašanjem seveda ni zadovoljen. Nekaj več pa bi le pričakoval od pojav(ljanj)a same Brede, ne le njen nastop v vlogi Salome. Zakaj je avtor tako škrt z njo? Zakaj je dal le ta - morda hote napačen - namig? Zakaj bi bila Breda kaj vredna, če je Saloma? Je vse to ls smisla pomota? Enako brezupno napačno in ponesrečeno kot Larsenovo? Se navsezadnje **Zasti** in **Breda** enako končata? Noc iz **Brede** sicer ne zblazni, ni pa manj neprilagojen stvarnosti kot Larsen.

Če bi Zajc iskal zglede za svojo dramatiko in PSt, bi našel enega zagotovo v **Bredi**, ZD se redno konča s spoznanjem končnega molka. Dia med Člom in usodo se scvrkne, **Otr**, vsi, na katere se Čl obrača, se odenejo v molk, kolikor sploh morejo kaj (iz)reči. Ahas zastopa mrtvo-nemo zemljo: »Gluha tišina. Ne govori zemlja. Morda je mrtva, morda utrujena.« Nič ne pomaga, če izrazi Put svojo željo, to je le želja norca, ima enako moč kot želja vetra ali žabe. Put: »(pobere rog) Naj bojni rog preko poljane zadoni, k življenju novemu zemljo utrujeno budi. (Trobi.)« Zdi se, da počne to resno. Ob Poslednji sodbi bodo angeli trobili in mrtveci oživljali. Norec pa ni ne angel ne bog, le Pvt želja, jalov poskus. Ahas: »Gluha tišina.« Put se še ne da, »(trobi glasneje)«. Nekaj se zasliši; Put je kot zmerom naiven: »Čujte, že se glasi. Iz daljave zvon doni in krik in šum. Povejte mi, možje, je li to svatba vesela, ali je tužen pogreb?« Inf? Odgovor je Ira: Kmet pove, da »Putifarko, čarovnico, h grmadi vodijo; zakrivila je zlobno čarovnijo, gorje neskončno, ki nas je zadelo.« Ira nad Iro. Od - ponesrečenega - Km upora k Magtrapastim vzrokom zanj: k témi zažiganja čarovnic. Pred bravcem se zvrsti del - ne le - SZge, njenih nesreč in zločinskih neumnosti. Uboga Pufa ni bila le od usode-Konte udarjena, z grbo, ne le od moža zapuščena, ni ji le otrok umrl, zdaj je kriva še za vse, na kar ni imela nobenega vpliva. RLH se v Slji še dolgo, do konca 18-Stola, do **MicMata**, ni uveljavil. Pa še v naslednjih dveh Stolah se je vračala Maga kot Refe, z dahavskimi procesi, z ReSlom, kateremu skuša pridobiti SKC nimb Sništva in išče njegove čudeže, recimo, da je kuro iz Maribora prisilil, da je v Ponkvi skočila iz kurnika v ponev; vpliv na daljavo, ni to čudež? Ni enkrat, ko je maševal v Konjicah v čast cesarja Leopolda, ki je obglavil Tacha, pri povzdigovanja lebdel v zraku meter nad tlemi, levitiral? Snik ali čarovnik? Glej lendovškovo starostno KMG dramo **Slomšekovo rojstvo**. Slom se je rodil ob asistenci vil iz Boča in angelov iz nebes, odetih v barve slovenske zastave; in iz buče, velike in rumene.

Ahas ne more ugotoviti, da je zemlja, ki molči - pod Slomovo taktirko je nenehoma govorila, prepevala spokorniške in hvalilne psalme -, »meni posvečena«, hudičevska zemlja. To je zemlja kot morje, kot nezavedno-kaos. To ni svetla Kocova **Zemlja**, ki nosi osvoboditelje pod ZnaSi **Pentagrama**. Ali pa je to ista zemlja in se je 1941 zgodilo ravno to, kar si je zadal za nalogo Ahas? »Hej, dvigni se, Ahasver, svojo zemljo posej, vrzi v nje brazde seme na srcu nemirnem kaljeno! Naj vznikne novo pleme na zemlji tej, Ahasverjev plod, živih mrtvecev rod!« S stališča MV-KC je to novi rod Komstov, **Rojstvo** plemena hudičev, ki so jim načelovali tudi bivši Katdramatiki Koc, Cajnkar, Vodušek, Bevk, Stan(te). Ahas poje pesem, ki je tudi Umetlepa, vodi k Strniševi poeziji. Navedel jo bom kot pesem v verzih in kot kitico:

*Kar sejem sedaj, to bom požel,
jaz sejem temen gozd.
Kdor zablodi vanj, bo oslepel,
ostane teme gost.*

Kmet se boji, kaj bo, če se bo rodil in na tej zemlji živel tak rod, rod novih Gosov. A drugi Km ga pouči, je modrec in ve, da se vsako Ž kot zmaga preobrne v poraz-S: »Ne boj se, Janez! Bog bo že tak veter dal, da bo tisto hosto pokončal.« Nazadnje je bil pokončan še sam bog.

Predzadnja - deveta - slika. Spet »razkošna dvorana« v gradu. »Obdana od zbora haremskih žená gre Mlada Breda oklevaje svojemu zvoditelju« - zvodniku - »nasproti - v poročno noč.« Nekaj je v **Bredi** le iz zgodbe Narpesmi. »Putifar in Ahasver skrita za zaveso.«

Si Put spet utvarja, da je »popotnik, ki vrača s trudno se nogo po dolgotrajnih blodnjah v hišo rojstva svojega«? H končni potrditvi svoje sreče? Tako tudi jaz zmerom znova upam, da sem pred najdenjem Dti. Če je nekdo norec, mu ni pomoči. Put seveda še ne vidi, k čemu se pripravlja Breda. Ali pa že vidi-ve, in se sam sebi posmehuje, ko spozna, da je znova vse izgubljeno. Da je ta svet nastopil potovanje v nesmisel, v nevero. »Vrag je svoje seme v srca zasejal in že poganja nejevere otrovana kal.« LDPM je Db brez vere, le z Mag Psverjetji (NA sekt, med katere se uvršča tudi KC).

Putovo razočaranje raste: »Dvom je udaril kakor strela v dušo norčevu: sesula se je rahla stavba v prah.« Le začasno ali dokončno? Meni večkrat začasno, MBPu Titku Vidmarju dokončno že v 50-letih, MBP Dinetu v 80-letih, **Čečki**. Bo Put še imel moč izpovedi, ekspresije, Umeti? Opisuje Stan sebe, svoj položaj, razlaga vnaprej, zakaj je - bo - kot Umtk umolknil? »Ta hip je planil veliki plamen norcu v obraz, sežgal mu oči. Odslej bo lazil med pojočimi nem, črv, ki iz veka v vek v zemlji živi.« Morda pa ne; slišimo zadnji Norčev krik-željo, ostanek njegovega velikega projekta: Isa smisla? »Posoda biserna« ki preprečuje Norcu - Člu - stik s smislom, »norec te bo zdrobil; skrivnostno rožo« - Bredo - »bo odslej gojil na gredah čudotvornih duše svoje.« Kot da je ni že dozdej! Kot da se je SD-20 vpisala v stvarnost DbZge in ne le v Zgo duhal! Sicer pa, zakaj vpis v stvarnost, če je vse namenjeno Si? Zbor napoveduje že zdavnaj sklenjeno - Strno - usodo: »Tvoje bele grudi, dva lista kakor sneg, bodo še nocoj, Mlada Breda, v krvi blagoslovljene.« PervKat predstava, ki povezuje kri-umor z blagoslovom boga. SŽ v odkupitev Čl(oštv)a.

Sledi - popolno - presenečenje. Skaže se, da je bil zvodnik sam Noc. Ali pa je hotel Noc prehiteti zvodnika, da ne bi oskrnil NeČi Brede? NeČi, saj se je

vendar že izkazala kot Saloma?! Ni dala Saloma umoriti Janeza Krstnika, NeČi Snika, ampak Norec »umori Mlado Bredo«. Zakaj? Da ne bi prišla nikomur živemu, ki je od Tsa in hudičev otrok, v roke, pod noge? Da bi ostala čista, da se v nji ne bi razvila Saloma? Umor v namen, da bi svet (p)ostal NeČi? Ni natančno to zamisel in njena realizacija ne le Ptje MV-II v lRevi, ampak enako - in že prej - KCe, ki umori JKra, da bi lahko naredila FKra, VoM Zmagovalca?

Norcu se ne zblodi. Le tako - z umorom SŽ - se utemelji TS, ki je hudičevo in ne BDra stvarstvo. KC in Ptja vesta, da je TS podrejen zakonu, ki terja, da se prerogije zgodi v krvi, v morju krvi. Zakol Brede je le ZnaSi za pokol mnogih, tudi PVD, **Črna maša**; v Mrakovi **Rdeči maši** enega, Fedje, ki je enako NeČi kot Breda.

Tik preden umori Put Bredo, takole preišlja-blodi: »Zakleta kraljična v morju živi«, Mlada Zora v morju-kaosu Tsa. »Kače ostudne je pol«, kot terja FKc-**Žid**, »polovica prelepe device«, kot terja Sard, glej Sard(enkovo)D, **Nevesto z Libana**. »Ona v morju živi, po možu hrepeni, ki prišel bo in bo s silno močjo razločil ženo pod vodo«, kaotko, Pufo, »od žene nad vodo«, Afrodito-Venero-MMB. Razločil jo bo tako, da jo bo z nožem razsekal na pol; takšna je rešitev na TSu, rešitev znotraj VISa lDba. Put ne odkrije druge rešitve. V SZSL akciji uniči, kar ljubi. Samospodbijanje zmage, kot Stra.

Jasno, da je hudič zadovoljen; Put je le padel v njegovo past; triumfira: »Mrtva je Mlada Breda, več je ni. Triumf! Laž ti je bilo pismo in beseda«, pravi Putu: »pridružila se laž je nova, Mlada Breda.« In prav ima, res je tako: umor SŽ je laž.

Sledi zadnja slika; se bo našel drug izhod, tak, ki ne ponavlja vseh dozdanjih: St umora, ponovil ga je celo Strniša z zažigom Uršule, **Samorog**, in Smole z umorom Ante, **SAnt**. Ne pa Kozak, ki žrtvuje Simona, Krstn pa ostane živ in s tem na poti v lDti, **Afera**. Tudi Dakov Norec-Kask, **Pip**, ostane živ in ustvarjal. Žal ne več v **Karuzu**, tudi Karuza žrtvujejo, pripravijo do Sma.

V zadnji sliki je Put sam, na »prostranem polju«, v samogovoru. To ni le dramaturška zahteva, dejansko je ostal sam. Edino priložnost, da začne lS BDra s še nekom, s PriSo Bredo, je zapravil. Dolgo je klobuštral, se važil-napenjal, skeptiziral in naiviziral, potoval, se vračal, se kaotiziral, nazadnje pa je umoril, kar mu je bilo ponujeno kot edina rešitev-odrešenje: Bredo. Sam v ARF-AK toži: »Dopolnjeno je torej to življenje in Putifar gre svojo zadnjo pot.« Poraz, spoznanje poraza. S tem napoved SPD, kakršna je od srede 50-let naprej, od **Delirija** do **Karuz**. »Trkal je siromak in ni se mu odprlo.« Zganja samoSmil, SeH; odprlo se mu je, Breda se je pojavila, a ni vedel, kaj storiti z njo! »Prosil je, in odšel je praznih rok.« Gotovo, če je pros(jač)il, namesto da bi ustrezno - ne kot AgrEkzPlD, ampak kot iskavec Dti - agiral. Z Ve-meditiranjem se je pasiviziral, zmedel, kaotiziral. »Iskal dragulj je izgubljen, našel ga ni.« Narobe, to je predstava FKc o izgubljenem rajju, kot da je dragulj že bil. Ni bil še, šele bo, če ga bo znal ČI obrusiti. Potrebno je delo na sebi in na soČlu, ne lS **izgubljenega raja**, Miltonovega in katerega koli.

Ne tajim, da ima Put po svoje prav, ko trdi: »Častno sem se boril, z Bogom sem se boril«, znana tema Bogoborca, ki jo je čvekaško diletantsko upesnil **Morivec**, **zbogom** France Vodnik v **Borivcu z Bogom**, »in sem omahnil vznak«. Kosovel izpove isto v **Poslednjem obhajilu**.

Vse in o vsem je spraševal, resda preAbst: »Solncu vprašanja sem stavil žarečemu: prijatelj, daj, povej, odkod in kam?« Prepatetično, a kljub temu

iskreno. Rezultat: »Zaman!« Zamanskost spraševanja sodi v črni eksistencializem (Ekzm), določa izkušnjo Petra Božiča in PSto njegove dramatike, glej **ZiK, Kaznjence** ipd.

Se Put tolaži, ko pravi: »In vendar! Bili so, videli so in s sladkim smehom na obrazu umirali.« Takšni so Bartolovi - Sulejman in Jusuf - fedajini, v **Alamutu**. Za te je jasno, da so v SZSLu, da je njihova vera samoprevara. Je bilo Norčevo videnje Dgč? Sme Put takole soditi, Stan pa najbrž z njim: »Za to videnje bodi ti molitev norčeva, najgloblja, najiskrenejša, kar jih je čula zemlja in nebo«? Se Put spet le prepričuje? Kako vedeti? Kje najti merilo za preizkus resnice? Popper bi ostal zelo skeptičen glede takšnih norih SSL izjav.

Se bo **Breda** končala enako kot **Goga**, z napovedjo lReve, z opredelitvijo za Mrkakcijo (na kar interpreti **Goge** pozabljajo, ta vidik Zamol, ker jim ne gre v račun)? Put izpoveduje vizijo, ki je znana, v duhu patetizacije lReve oz. Prol gibanja-upora: »Glej, vidim! Na vzhodu gora, na zapadu gora«, a ne Boč iz **Slomškovega rojstva**, pač pa Triglav iz NOB heraldike, »in v vzhodni in zapadni gori podzemeljska vrata«, ampak ne tista, ki v **Vstu** in v (Rebovi) drami **Hribi, pokrijte nas!** vodijo h Kralju Matjažu kot rešitelju Mlade Brede in Mlade Zore. Skoz vrata, ki jih ugleduje v viziji Noc, »prihajajo izpod gore na vzhodu« (?), čeprav je res, da na Vzhodu ni le SovZa, enako Jeruzalem, »tolpe narodov so, mož in žená, oblečenih v rdeča oblačila«, ta pa so že bliže rubaški, ki jo je prav tedaj nosil v brk vsem Bržom Kreft, »z obrazi, spačenimi od udarcev biča, rojstva in smrti. Med njimi potepuhi s harfami v rokah«, Peter iz **Poha**, »oči steklenih so in pesmi radostne pojo«, to pa je masa, ki koraka in pripravlja Stl, ne da bi se prvi EtKomsti, tudi MOč in Kreft, tega zavedali. »Tako dero po beli cesti živega življenja, kakor ob pomladanskih dneh narasla reka.« Napoved zmage Novega Ža, NSveta.

Do sem je vizija v skladu s - celo Konv - predstavo ProlReve. Odzdaj naprej pa ne več, drama se obrača v svoje nasprotje, kot ves čas; njen model je: samospodbijanje. »Visoko nad obokom vseh obokov pa je vstala žena, oko človekovo ni videlo njene krasote«, ni je zmoglo videti-gledati, tako je bila (pre)lepa. Nobena druga ne more biti takšna kot MMB; glej podobno vizijo o MMB v začetku Pregljevega **Plebanusa Joannesa**. »Željno se dvigajo oči mornarjev potopljene ladje izmed valov k svetilniku na bregu.« Tudi tu je črpal, se navdihoval Zup; tudi to številko DiSa je prebiral v knjižnici očima Adolfa Robide. Tri desetletja kasneje je celo napisal - in v zaporu! - **Ladjo brez imena**; on je bil brez imena in ladja, s katero se je potopil na dno oceana, v ječo, odkoder je lahko le želel, hlepel, hrepenel, sanjaril.

»Željno se dvigajo oči popotnih množic k zvezdi na obnebu. Ž e n i i z v o l j e n e g a l j u d s t v a , k i j o j e n a r o d m o j «, spet Slci kot Mariji posvečeni Nar, »v s n u h r e p e n e n j a v i d e l «. In ki so videli, so šli z radostnim smehom triumfatorjev skozi zapadna vrata«, kar naenkrat se Poráženi RR v Zmagovalca, pa čeprav je zločinec, vera v MBB ga očisti in odreši. Mag SSL, pravi DgTija; BDr ni NeČi Devica, ni Id. »Angel svetlobe jim je risal z mečem neizbrisna znamenja na čelu.« **Črna maša** kot vrata v Svetlo paradiža, tudi **CanVida**. Same Mage. »In ki je niso videli, so padali kot blato pod kolesa bojnega voza.« To so pogubljeni; se je Stan po toliko sijajne ARF res vrnil - regrediral - v FKC, **Bredo** uvrstil med Refe drame, SD-20 reduciriral na KMg? Vsaj ta zadnja Putova vizija

kaže na to, na Ideaco MMBe, na Demonaco Hudiča: »Z zateglim žvižgom kliče Satan pse in vrane, svoje drage goste.«

Vendar s Stanom ni tako hudo, kot izhaja iz pravkar navedene Katvizije, kot vzete iz Janezovega **Skrivnega razodetja**. Po »premoru« Put niha, ne more se odločiti, katera od obeh v zadnjem prizoru ponujenih vizij-resnic je - bi bila - prava. Spet je RazcDč med KC in Ptjo, med DRevo in LRevo. Vendar se drama ne neha s to razcepljenostjo; je bil spet urednik, ki je svetoval dramatiku, naj doda molitev Množice, kakor jo še danes žebra na Brezjah, da bi **Breda** ne učinkovala kot skepsa, kot Nih, kot nemožnost odločitve? In sta lahko urednik in avtor drame tolmačila tekst tako, da je padel v OIS le Put, ker se je dezorientiral, objektivna resnica KCe kot Klde pa ostaja? Naj torej navedem še ta dva zadnja akorda drame: Putov zadnji samogovor in Kolmolitev mase vernikov-Kanov, ki funkcionira na liniji **BSov**.

»Besede je poslednje Putifar izgovoril - ali so bile laž ali resnica, to, prijatelji, povejte!« Vi povejte, jaz ne vem, pravi Put in Stan z njim, kolikor je Stan Put-Noc. »Ko je izgovoril, si meč je v srce zasadil.« Sm iz OI spoznanja, **Čečki**, ne pa **Tach**, **Karuzo**, ne pa **Obs**. (V **Obsu** naredi Sm Juda Iškariot.) Dramatik komentira ta Sm zelo z distanco, z Iro: »Kako bi pač umrl drugače Putifar, saj bil je norcev zviti poglavar.« Tu se vidi razlika med odgovornim Stantetovim delom-tekstom in lahkotno Trivrešitvijo Sholarja v **RemZaGu**.

Zdaj pride druga faza: »Množica gre preko mrtveca, pojoč.« Poje, kot da bi njeno pesem sestavil blaženi pedofil prečastiti Alojzij Merhar alias Silvin Sardenko: »Častimo vsi Boga«, pa ja, »ki daje nam življenje«, od njega smo Abs odvisni, »kruha nebeškega«, pa ja, figo, sami se vlečemo za nos, »in ob poslednji uri neskončno usmiljenje«, tako lahko čutijo-mislijo le hlapčevske duše, Niet je imel prav. »Brez madeža spočeta«, iluzija, konstrukt želje, »preganjana kraljica«, **Nova zaveza** ničesar ne sporoča o tem, da bi jo farizeji in/ali Rimljani preganjali, heroizacija, »Marija, mati milosti«, že spet poklekanje pred Goso, »Srce, sedemkrat ranjeno«, edino ta točka drži, mati, ki so ji umorili sina, zagotovo strahotno trpi, »bodi čaščeno!« ARF-analiza se konča v bigotnem malikovanju - če je resno. Če ni mišljeno kot Ira.

Na vseh vernih duš dan 2003

SPREMNE BESEDE

V vsaki knjigi **RSD** skušam tematizirati - odkriti - iskavce smisla; v pričujoči sem želel to temo celo eksplicirati. Is smisla je obenem čutenje - artikuliranje - smisla in izgubljanje smisla. Čl more k smislu do neke meje, nato se ustavi, zmede. Smisel kot Dt lahko dojame le z jezikom, ki ga ima, ta pa je lDM-jezik; zato sta vsak smisel, kaj šele Dt, Strno deformirana.

Kompozicija **Isla** je posebna, paradokсна; soočam in primerjam dve zelo Raz obdobji. SD-20 je negacija - razkroj - HistD; obenem pa je res, da HistD nikakor ni Monenotna Ožld. Že HistD je v sebi RazcDč; le skoz RazcDč smodel more pri(haja)ti Čl v lSDti.

Analiza Alojza Remca **Zakletega gradu (ZaGa)** uvaja tri desetletja prej napisano dramo lRobide **Erazem Tattenbach**. Posebno v tej raziskujem Not SZ drame - njene PSte -, ujetost med RomHist Ožldo, ki sodi v KMg, in HMg ARF; med avtoheroizacijo in nemočjo; med retorizacijo in stvarnostjo. Prehod od HistRomD k sodobnosti tvorita Jarčev **Klic iz grobnice**, duh 20-ih let, in Stantetova **Mlada Breda**; ta radikalizira Not ARF-AK in nemoč Čla. **Klic** sooča Pl in Prol, **Breda** vnaša absurd, a s pomočjo Narpesmi, ki zastopa PS, s tem tudi nekakšen Hist. V teh dveh dramah se SD - SIZ - stika s SPD. Sodobnost doseže knjiga z dramo ARemca **Kirke**. - Razprava **Prelahkotna rešitev** (o **ZaGu**) še ni zaključena; objavljam le 1. del.

November 2003

VSEBINE DRAM

(povzela Alenka Goljevšček)

Alojzij Remec: **KIRKE**, 1922

OSEBE: *BERTA*, bogata posestnica. *JANEZ*, njen veliki hlapec. *ROZA*, njena služkinja. *TONE*, Bertin hlapec, Rozin fant. *ANDREJ KRŠEVAN*, filozof, nadporočnik. *OŠABEN*, lesni trgovec. *FERLIČ*, narednik, Ošabnov družabnik. *WEISS*, trgovski agent. *SOKLIČ*, železničar. *JAVORNIK*, učitelj in posestnik. *OREHEK*, stražmojster, kasneje detektiv. *KATINA*, vedeževalka.

1. DEJANJE: Berta se vrne s potovanja, v svojem stanovanju najde Krševana, ki je bil na poti z razpadle fronte prespal v hiši; v dijaških letih je bil njen oboževalec. Zdaj je Berta bogata, trdo in brezobzirno ravna z ljudmi, vsepovsod je razpredla svoje mreže. Tudi Krševanu prigovarja, naj se okoristi z razpadom vojske in ji proda vojaški les. A Krševan je pošten, zadevo preda pooblaščenemu naredniku Ferliču. Berta je zaprepaščena, ni še srečala človeka, ki bi tako zlahka spustil denar iz rok. Zaljubi se v Krševana, pa tudi on podleže njenim čarom.

2. DEJANJE: Na sveti večer Berta gosti svoje sodelavce in kompanjone. Vsi so zapleteni v sumljive posle, vsi skušajo izpodriniti drug drugega in se prilizujejo Berti. Ona jih drži na vrvici, s podkupninami, provizijami itn. jih korumpira, da ji zvesto služijo, in je zmeraj prva pri poslu. Krševanu so zavist, pohlepnost, hinavščina družbe odvrtni, vse se mu zdi ponarejeno; pa je danes sveti večer in bi morala vladati tišina in mir ob jaslicah ... Tudi poštenemu Janezu je dovolj, goste požene iz hiše, Krševan pa Berti pove, da bo odšel. Berta, ki ga noče izgubiti, ga prosi, naj bo njen učitelj: pustila bo svojo družbo, kupčije, ne bo več mislila na denar, potovala bosta, pomagala siromakom, učil jo bo vsega lepega in dobrega ... Krševan jo objame: bo to res njen božični večer?

3. DEJANJE: Krševan od Roze izve, da so njenega Toneta zaprli, ker je opravljal tihotapske posle za Berto. Tudi njeni družabniki so spet tu, njej grede po glavi le frizure in obleke, kultura, o kateri jo poučuje Andrej, ji vzbuja odpor. Krševan ji oponese, da je kot čarovnica Kirke, ki ljudi spreminja v svinje, sam se počuti ujet v zlato kletko. - Prihiti Weiss, za petami mu je Orehek, ki upravičeno sumi, da Weiss tihotapi denar. Berta izrabi Weissovo stisko, denar mu odkupi za tretjino vrednosti, Orehka, ki hoče preiskati njeno hišo, pa spomni na njegovo korupcijo. Detektiv v zadregi odneha in odide, Berta pa izroči Andreju pismo, ki ga je zanj prek meje prinesel Soklič. Ko Andrej pismo prebere, zahrepeni po domu in po skromni, čisti učiteljici, ki ga

čaka. Berta se ne bo nikoli spremenila, brez kupčij in denarja ne more živeti, take pa on ne more ljubiti, odšel bo ... Berta ga roti, naj ostane, joče, nazadnje se onesvesti.

4. DEJANJE: Berta s svojimi kompanjoni praznuje god, med goste pride tudi Orehek, ki išče Toneta, ta je pred nekaj dnevi pobegnil iz ječe. Berta je obupana, ovadila je bila Krševana zaradi kupčije z lesom, da bi ga privezala nase, zdaj pa se zaveda, da je ljubimca dokončno izgubila. Vda se veseljačenju, gosti jo slavijo kot boginjo, Krševan pa ji v slovo še enkrat pove, da so okrog nje svinje, ki si niti ne želijo več postati ljudje. Odide, med zbegane goste pa vdre Tone s pištolo: zaradi Bertinega pohlepa je postal izobčenec, zdaj je prišel po Rozo in po svoj zaslužek, pobegniti namerava v Ameriko. Berta mu brez ugovora izroči denar, Tone se poslovil le od Janeza, ki mu je prijatelj, in z Rozo izgine. Gostje, ki so se izkazali za strahopetce, se porazgubijo, Janez za njimi na stežaj odpre okna: naj se razkadi smrad, v tej hiši ni več človeka! Berta na smrt utrujena zdrkne v Janezove roke in on jo kakor otroka nese spat.

Alojzij Remec: **ZAKLETI GRAD**, 1926

OSEBE: *Grof LUDOVIK DE VACANO. LEONHARD, njegov brat, spokorni romar. KATARINA, Leonhardova žena. MARJETICA, njena spletična. SHOLAR. LICHTENBERG, pisar (rdečelas, grbast). ROK KRIŽAJ, večni jud. MARTIN VRABEC, krčmar. KRIŠTOF, JERNEJ, tovornika. JURIJ, grajski hlapec. Grobar, tlačani, romarji, vojaki, grajski hlapci. - Godi se v vipavski dolini ob koncu 16. stoletja, ob času kuge.*

1. DEJANJE: Sholar se na gradu grofa Ludovika zbliža z Marjetico, ki so ji starša obtožili čarovništva, mater zažgali, oče pa je izginil. Tudi sam je sirota, najdenček, edini spomin na mater je svetinjica z grofovsko krono, na grad pa je prišel, ker mu je nek vedež napovedal, da ga tu čaka sreča. Dokopal se je do grofove skrivnosti: bratje so se pri vadljanju sprli, Leonhard je ubil brata Hanibala, nato pa je odromal v Rim, da bi si izprosil odpuščanje; že 15 let ga ni, medtem njegova žena Katarina sameva in je neomajno zvesta, čeprav jo Ludovik snubi zase in jo prepričuje, da je mož mrtev. - Tlačani, ki jih punta Križaj, zahtevajo od grofa, naj izpusti zaprtega kmeta Rataja. Grof Križaja obsodi na palice, za Rataja pa pisar pove, da je v ječi umrl, ker so pozabili nanj. V jezi grof pisarja napodi in za njegovega naslednika imenuje Sholarja. Pisar Sholarju obljubi, da mu bo našel očeta, če mu Sholar ne bo odjedel službe.

2. DEJANJE: Tovornika sta se zaradi kužne zapore morala ustaviti v krčmi pri Vrabcu, tam sta pričeli obračunu med krčmarjem in Križajem; prav Vrabec je ovadil njega in njegovo ženo, ker se je polakomnil njunega premoženja. Vrabca se že loteva kuga, ko se mu prikaže Križaj, od strahu umre. Križaj kot gospodar sprejme in pogosti gručo romarjev, med katerimi je Leonhard, ki ga imajo tovariši za svetnika, njegov prstan menda ozdravlja kužne. Ko luteranski

pisar to sliši, Leonharda ozmerja s sleparjem in ga izzove, naj sam pride na grad, če je res grofov brat, kakor trdi. Leonhard se odpravi, da bi se srečal z ženo in bratom.

3. DEJANJE: Pisar grofu prikroji resnico: kmečka raja se punta, vodi jo Leonhard, ki misli s silo izterjati svoje pravice - torej adijo imetje, grad in Katarina, če takoj ne oboroži hlapcev za obrambo gradu! Grof posluša njegov nasvet, pisar pa razodene Sholarju, da je njegov oče Leonhard, zapeljal je bil njegovo mater (hišno), ki so jo nato pognali z gradu. Noč je polna prikazni in strahov: grofu se prikaže Rataj, pisar strelja na senco v grajskem vrtu, Katarina, ki jo že grabi bolezen, ima strašne sanje; Sholar, ves iz sebe zaradi pisarjevega razodetja, sklene, da bo z Marjetico pobegnil z gradu, čeprav se je najprej mislil potegovati za svoje pravice. Toda grof, ki mu je pisar razodel Sholarjevo poreklo in ga naščuval, ga ukaže vreči v ječo, sam pa sili v Katarino, ki ga odločno odklanja. Njen sokol se spusti v boj z vranami in iz boja prinese prstan, ki ga zvesta žena prepozna; zdaj ve, da je njen mož mrtev, odide v svoje prostore, da bi umrla tudi sama.

4. DEJANJE: Pisar obtoži Križaja, da je umoril Vrabca, skliče ljudi, naj morilca primejo. Toda Marjetica razkrinka zlobneža: on je ubil Leonharda, kriv pa je tudi Katarinine smrti, ker ji ni prinesel zdravil. Tlačani hočejo pisarja obesiti, ta pa ustrelji Križaja in pobegne. Križaj umirajoč izpove, da ni večni jud, ampak Marjetičin oče, hotel je povesti tlačane nad grad, da bi maščeval ženino smrt. Razkačeni tlačani se dvignejo v upor.

5. DEJANJE: Grof se je s Katarininih mrtvih ustnic okužil s kugo, kesa se svojih grehov in jih skuša popraviti. Ko izve, da tlačani derejo nad grad, ukaže vrata odpreti, pisarja, ki se temu na vso moč upira, zvezati, Sholarja pa izpustiti; nato ob Katarininem truplu umre. Tlačani obsodijo pisarja na smrt in ga strmoglavijo z mostovža, Sholar pa prebere grofovo oporoko: grad pripada njemu, Leonhardovem sinu. Toda Sholar je videl, kam pripelje gospodovanje, in odkloni volilo. Tlačani sklenejo, da bodo grad zažgali, da ne bo več sledu o njem; medtem ko ropajo po gradu, se Sholar in Marjetica poslovita od mrtvih: Katarini, ki je bila Marjetici druga mati, posteljeta z rožama med obema, ki sta jo ljubila, med grofom in Leonhardom. Pokoj dušam dragim!

Ivan Robida: **ERAZEM TATTENBACH**, 1891

OSEBE: *PETER ZRINSKI, ban hrvaški. FRAN RAKOCZY, njegov zet. FRAN NADASDY, FRAN FRANKOPAN, ogrska plemenitaša. ERAZEM TATTENBACH, štajerski grof. ANTONIJA, njegova soproga. MIRKO, njiju sin. JANKO WEILER, pisar grofov. DR. GALLUS, zdravnik in zvezdogled. MARKO, ANA, kmečki par. Duhovnik, Menih, Sodniki, Godci, Cigani, Spremstvo, ljudstvo.*
- Dejanje se vrši l. 1670 - 1671.

1. DEJANJE: Pri Zrinskem se ogrski plemenitaši dogovarjajo o uporuh zoper cesarja, ki jim krati samostojnost. Ker vedo, da je Tattenbach cesarju zvest, ga s pomočjo podkupljenega pisarja Weilerja prepričajo, da je njihova akcija

naperjena le zoper cesarjeve svetovalce, da pa bo kaj zalegla, je potreben meč. Erazem svari in opominja, končno pristane, misleč, da bo šlo le za grožnje; kajti »glas vzbuja glas, a kri po krvi vpije«.

2. DEJANJE: Erazem se udeleži svatbe svojega podložnika, ljudstvo je veselo dobrega gospoda, le pisar dela zdravo na vse strani: v ženinu skuša vzbuditi sum v nevesto, nato vsiljivo izpove ljubezen grofici in ko ga ta ogorčeno zavrne, obrekuje moža in namiguje na njegovo nezvestobo. Zvesti Gallus, ki je bil njegove strupene besede slišal, ga ozmerja s podležem, oba potegneta meče. Ko ju grofica loči, drug drugemu obljubita maščevanje.

3. DEJANJE: Galus Erazmu pove, da stojijo zvezde ugodno, kažejo, da je grof izbran za rešitelja naroda. Tedaj pride pisar in obtoži Gallusa zapeljavanja grofice. Gallus pove, kako je bilo v resnici, in Erazem, ki ne ve, komu bi verjel, sklene vprašati grofico, pisarja pa pošlje z zaupnim pismom k Zrinskemu. Pred gradom nastane vik in krik, pisar se surovo prepira z mladima ciganoma, nato odjezdi. Cigan pove, da je pisar zapeljal njegovo sestro, zdaj pa noče plačati odkupnine. Ogorčeni grof jima obljubi pravico, ko se bo pisar vrnil. Grofica potrdi Gallusovo pričevanje, vroče svari moža pred zahrbtnim Weilerjem in pred zvezo z zvitimi Ogri. A Erazem zaupa v svojo srečo, pisarja pa ne more odpustiti, saj ve vse o zaroti, s svojo roko je pisal zaupna pisma. Tedaj pride s Hrvaškega sporočilo, naj grof takoj zbere vojsko. Erazem spozna, da je prevaran, zaradi prisega zarotnikom bo prisiljen nastopiti zoper cesarja.

4. DEJANJE: Gallus noče več z Weilerjem živeti pod isto streho, zato pride k grofici po slovo. Ta je vznemirjena: mož je mračen in molčeč, pisar je izginil, zdaj jih zapušča še zvesti Gallus ... Pride Erazem z Zrinskim: ta ni dobil pisma, ki bi mu ga moral prinesiti Weiler, a zdaj je tako že prepozno, upor bo vsak čas izbruhnil. Zarotnika se domenita za bojni načrt in Zrinski odide z usodno besedo: nazaj ni več mogoče! - Marko pride Erazmu povedat, da je videl močno armado iti proti Hrvaški in da je našel Weilerja mrtvega, po njegovem ga je umoril brat zapeljane ciganke. A vse kaže, da je pisar pred tem zarotnike izdal cesarju; duhovnik, ki nujno sprašuje po Zrinskem, Erazma svari: naj se umakne, naj prosi za milost ... Njegovim svarilom se pridruži grofica, a grof ne more verjeti, da je vse izgubljeno, poleg tega pa se ne čuti krivega, saj se ni nikdar nameraval upreti cesarju. A že je tu sodnik z vojaki, grof mora takoj z njimi pred sodnike.

5. DEJANJE: Erazmu v ječi preberejo smrtno obsodbo. Obišče ga Gallus, ponudi se, da bo skušal prodreti do cesarja in doseči pomilostitev. A je prepozno, v celico stopi menih, da bi podelil obsojencu zadnjo tolažbo. Za njim pride grofova družina. Grofica je komaj živa, preplavlja jo obup, a mož jo hrabri: živeti mora za njenega sina. Po slovesu pogumno odide v smrt. Gallus, ki je bil ob njem do zadnjega trenutka, jim v tolažbo pove: grof, nesrečna žrtev hudobije, se bo z dragimi na vekomaj združil v nebesih.

Miran Jarc: **KLIC IZ GROBNICE**, 1924

OSEBE: *KLINGENFELS, baron. HUBERT, njegov sin. PETER, strežaj.*

Baron se je sprl z ženo in se zaprl v grajski stolp, nestrpno čaka sina, ki je pred leti odšel od doma; poklical ga je bil, da bi mu izročil svojo misel, oporoko: da bi, trd in brezobziren, nadaljeval verigo slavnih prednikov, njihovo poslanstvo in navade. Toda ko Hubert pride, ima očetu marsikaj očitati: da ga je zastrupil z lažno vzgojo, ga skušal odtrgati od matere, naredil iz njega oholega razvajenca; zato je pobegnil od doma, postal navaden delavec, zagrešil celo umor in prebil leto dni v ječi. Trpljenje ga je izučilo, dozorel je, se očistil in poplačal svoj dolg, zdaj je sam svoj, prerojen, vreden človek. Tudi družino ima, poročil se je s preprostim dekletom ... Baron, ki o vsem tem ni nič vedel, je ves iz sebe: lastna kri ga izdaja, sin je oskrnil ime, ki so ga kot prapor zmagoslavja stoletja nosili! A Hubert je odkril resnico tega prapora časti, spremeni se v tožnika: oče je lastnega brata prevaral za dediščino, poštene kmete z zvijačo pognal na kant, iz Hubertove matere naredil mučenico, jo zanemarjal in varal ... Baron zbesni, srce ga izda, da pade v nezavest, Hubert prestrašen pokliče strežaja, čuti se krivega, da je očeta preveč prizadel; Petru naroči, naj baronu pove, da mu vse odpušča in da tudi sam prosi odpuščanja, nato naglo odide. Ko se baron zbudi iz omedlevice, je drug človek: šele noč je zaživel, obšlo ga je spoznanje in vidi, da je vse življenje živel v ječi zločinov; zdaj ga obdaja svetloba, božji glas ga kliče na daljno pot ... Baron odrine Petra, ki ga skuša zadržati, in plane iz svoje grobnice, toda že na stopnicah se zgrudi mrtev.

Jernej Stante: **MLADA BREDA**, 1925

OSEBE: *MLADA BREDA. PUTIFAR, norec. AHASVER. GRAJSKI GOSPOD. ŠKOF. TOGGENBURG, ROMEO, snubca. PUTIFARKA. TUGOMER, RADOVAN, pevca. Jetniki, kmetje, dvorjani, haremske žene, množica itn.*

1.-4. SLIKA: Putifar, norec, je vzgojil prelepo rožo, Mlado Bredo, hčer grajskega gospoda. Na gradu slavijo, Breda naj bi si izbrala snubca, snubita jo resni Toggenburg in živooki Romeo. A oglasi se Ahasver in terja izpolnitev pogodbe, po kateri je grajski gospod v zameno za rešitev Ahasverju prodal dušo še nerojene Brede. Graščaka prevzame obup, Putifar pa se zaroti, da se bo z Ahasverjem boril za svojo kraljico, kajti: »laž je pismo in beseda, resnica je le ena - Mlada Breda!«

5. SLIKA: Na gradu praznujejo Bredin god, dvorjani in vitezi so pustno našemljeni, postavili so tudi prestol in nanj posadili kralja vseh norcev, zvitega Putifarja. Ta jim brusi v obraz, da so stud in sramota, ker živijo v črti polovičnega mraku, ponoči se vdajajo užitkom, podnevi se posipajo s pepelom; očistijo naj se v plamenu, umrejo naj, da se bodo rodili čisti in brez hinavščine, kot nadzemeljska bitja. Nihče ga ne vzame resno, saj je le norec.

Pride Mlada Breda, da bi si izbrala snubca. Ahasver predlaga, naj snubca vržeta kocke, v kockanje za nevesto se na Bredino privolitev vključi tudi Putifar. Ahasver naredi, da norec zmagaja, kocke mu pokažejo trikrat sedem. Pevca zapojeta pesem o Mladi Bredi, »življenja božjega v človeku neumrljivi znak«, in o Mladi Zori, »poročstvu naše nesmrtnosti«. Tedaj vdrejo v grad uporniki, razvname se boj, v katerem grajski popadajo, Breda pa izgine.

6.-8. SUKA: Ahasver je pripravljen Putifarju pomagati iskati Mlado Bredo, če norec prekliče svojo zakletev, da se bo boril z njim. Putifar pristane, se poslovil od svoje nore žene, ki pestuje privid svojega umrlega otroka, in odide z Ahasverjem na daljno pot. Naletita na kmete, ki pokopavajo v uporuh pobite. Putifar sprašuje zemljo, če je v njej Mlada Breda, a zemlja molči, le iz daljave se sliši šum, na grmado vodijo Putifarh čarovnico, ki je po mnenju kmetov zakrivila njihovo gorje. Ahasver poseje izmučeno zemljo: naj vznikne nov rod, Ahasverjev plod, živih mrtvecev rod!

9. SUKA: Popotnika na razkošnem dvoru najdeta Mlado Bredo, ki se v družbi haremskih žena pripravlja na poročno noč. Norcu se sesuje svet: namesto boginje je našel nečistnico, zakleto kraljično, ki v morju živi in je »kače ostudne pol, polovica prelepe device«. S silno močjo bo razločil ženo pod vodo od žene nad vodo, zdobil bo biserno podobo, skrivnostno rožo bo odslej gojil le v svoji duši! Norec Bredo umori, Ahasver pa slavi zmago: »Laž je bilo pismo in beseda, pridružila se laž je nova - Mlada Breda!«

10. SUKA: Putifar sam hodi svojo zadnjo pot. Na svoja vprašanja ni dobil odgovorov, trkal je zaman, izgubljenega dragulja ni našel, boril se je z Bogom in omahnil vznak. V videnju zagleda množico trpečih, ki dere po cestah živega življenja, nad njimi pa na nebesnem oboku ženo prečudovite lepote, ki jo je narod v snu hrepenenja videl; tisti, ki so jo videli, so radostno šli skozi zapadna vrata, tisti, ki je niso, so padali kot blato v oblast Satana. Po tem videnju si Putifar zasadi meč v srce, množica gre prek mrtveca, s pesmijo slaveč Boga in Marijo.

I. OD BRATOVSTVA K BRATOMORU (BkB)

MODELI

1. BLATO = ZLATO

IDENTITETA (Id)

Blato	1
	2 Zbogom zvezde
Blagor blata	1 Adeči brat
	2 Adeče zlata zgodovina
	3 Bratovski objem blata
Blato v izviru in izteku	1 Premagovanje blata
	2 Križ čez blato

2. OBLAST , POLITIKA

DVOJČKA (Dž)

Politika	1
	2 Pravica do oblasti
Trije despotje	1 Diktator Aleksander Veliki
	2 Grof Tahi, Škof Hren

3. BLODNJA : VIZIJA

DVOJNIKI (Dv)

Majcnova dramatika	1, 2
	3 Teologija postmoderne
Od bratovstva k bratomoru I	
Blodnja	1
	2 Človek in nič
	3 Rabelj-žrtev
Kreftova dramatika v kontekstu	1 Uvod in načrt
	2 Voljši ali zimzeleni čas?
	3 Konstrukt in resnica
	4 Vera in obup
Nastajanje SAPO	1 Detelova dramatika
	2 Hinavstvo in cinizem
	3 Družinska žrtev
	4 Starši - otroci
Iskanje drugosti	1 Veliki, mali, drugi
SD-20 + HistD	1 Iskavci smisla
Mrakova dramatika	Drama (maša?) Ivana Mraka
Med sanjami in budnostjo	1 Med gledališčem in fikcijo
	2 Med dramatiko in spominom
Dovjakova dramatika	Dramsko videnje (volja?) Krištofa Dovjaka

II. OD BRATOMORA K SAMOMORU (BkS)

PONOTRANJENJE - POZUNANJENJE

1. IGRA = VLOGA = JEZIK (IVJ)

K INDIVIDUALNI Id

Geometrija redov	1 Predpostavke
	2 Temelji
	3 Vidiki
	4 Prevezave
	5 Red blodnje in vizija
Slovenska dramatika - modeli	Metodološke in aksiološke teme
Dialogi	1 Nagovori, drugovori
	2 Hudogovori, pogovori
	3 Razhajanja
	4 Razgovori
	5 Eseji, pisma, portreti 1
Eseji, pisma, portreti	2 Predavanja
	3 Nekrolog samemu sebi 1
	4 Nekrolog samemu sebi 2

2. KARNIZEM , MAGIZEM (KM)

K INDIVIDUALNIMA Dž

3. OBUP - IZGUBLJENOST - SAMOMOR (OIS)

K INDIVIDUALNIM Dv

Morala = amoralna	1 Taščica ali noj?
	2 Taščica = noj
	3 Noj ali taščica?
	4 Pisma nojem in taščicam
	5 Taščica pod nojem
Današnja slovenska dramatika	
	1 Obračun med vrati
	2 Komentarji
	3 Kulturno okolje
	4 Zgodovina Lipicanije
	5 Let na dno

III. OD SAMOMORA K BRATOVSTVU (SkB)

ZGODOVINA

1. (SLOVENSKA) PLEMENSKA SKUPNOST (S)PS

H KOLEKTIVNI ID

Slovenski plemenski junaki - Tugomer 1, 2, 3

Črtomir 1, 2

Dramatika narodno osvobodilnega boja

1 Naša sveta stvar (leva)

2 V vrtincu (samo)prevar

Porajanje levice-desnice 1 Širjenje svetega narodnega prostora

2 Oženje domovine

3 Napačni in pravi

Zgodba o narodu 1 Slovenski narod se poraja

2 Slovenski narod se lomi

2. (SLOVENSKA) KATOLIŠKA CERKEV (S)KC

H KOLEKTIVNIMA Dž

Dramatika slovenske politične emigracije

1 Sveta vojna

2 Krščanska tragedija

3 Paradoks odreševanja

4 Pravica in kazen

5 Prijatelji in izdajavci

6 Krvavi ples

7 Vstajenje ali rekvijem

8 Razval ali poveličanje

9 Gnila voda

10 Goveja dolina

Svetost, čudež, žrtev 1

Ciril-Metod + Lepa Vida 1 Operacija Ciril-Metod

2 Triumf Ciril-Metod

3. (SLOVENSKA) DRUŽBA (S)Db

H KOLEKTIVNIM Dv

Začetki slovenske dramatike

1 Zlo in s(i)la kot izvor

2 Greh in iskanje kot izvor

3 Raj, pastoralna, mir, vojna

Duhovniki, meščani, delavci

1 Klerikalizem in liberalizem

2 Paternalizem in emancipacija

3 Avtonomizem in kapitalizem

4 Medvedova dramatika

Duhovniki, plemiči, kmetje

1 Upornik človekoljub

Trideseta leta

1 Leto 1940

2 Grška ali katoliška antika?

Primorska slovenska dramatika

1 Krivda in sanja

2 Ribe in tički

3 Nebo = pekel

Kompleks Celjskih

1 Nadčlovek Blaže in princesa Nežica

2 Junak Janez in svetnik Anton

Čitalniška dramatika

1

2 Krepost

3 Svoji-Naši

4 Pogodba

5 Pena

6 Narava in zopernarava

Jugoslovanski nacionalizem

1 Sentimentalni heroizem

1991=1919=1945?

1 Patrioti in pokvarjenci

2 Vojaki in trpini

Dobe

1 Naivna doba

2 Polemična doba

3 Zagatna doba

4 Destruktivna doba

5 Verbalistična doba

6 Refleksivna doba

Povojna politična SD

1 Pohod in polom zgodovine 1

2 Pohod in polom zgodovine 2

SLOVARČEK KRATIC

(sestavila Alenka Goljevšček)

Abs	- absolutno, absoluten	ČIP	- človekove pravice
Abst	- abstraktno	Čtk	- častnik
AD	- avtodestrukcija	Db	- družba
ADH(um)	- avtodestrukcija humanizma	Dbno	- družbeno
Agr	- agresivno	DČ	- dobri človek
AK	- avtokritika	Dč	- dvojček
Aks	- aksiološki	DDč	- desni dvojček
Aleks	- Aleksander	De	- desnica
AleksPR	- Aleksander praznih rok	Dek	- dekadentno
Alt	- alternativa, alternativno	Dekla	- Dekla božja
AMor	- amoralna	Del	- delovni
AnIn	- analitik-interpret	Dešek	- Debelušček
AnK	- antikomunizem	Dfz	- desni fašizem
ARF	- avtorefleksija	Dg	- drugenje, drugiti
Arga	- Argentina	Dgč	- drugačno(st)
Arh	- arhaično	DgZn	- drugenjska znanost
Av	- avtizem	Dine	- Dominik Smole
AVS	- arhaična vaška skupnost	DiS	- Dom in svet
Avs(a)	- Avstrija	Dmb	- domobranstvo
Avt	- avtonomen	Dn	- družina
BČ	- Bogočlovek	DR	- desna revolucija
BDr	- Bog-Drugi	Dr	- drugi
BDt	- Bog-Drugost	DSD	- današnja slovenska desnica
BeGa	- Bela garda	DSKC	- današnja slovenska Katoliška Cerkev
Blak	- blodnjak	DSL	- današnja slovenska levica
Blejke	- Junaške Blejke	Dt	- drugost
Bm	- bratomor(nost)	Dv	- dvojniki
Br	- bratovstvo	Dž	- država
Breda	- Mlada Breda	Džan	- državljani
Brž	- buržoazija	Džnik	- državnik
BS	- Brižinski spomeniki	Džno	- državno
(B)SAPO	- (božja) SAPO	DžV	- državljanska vojna
BSAPOEV	- BSAPO-eksistenca-vloga	EDč	- ekskluzivna dvojčka
BSSvet	- Svet brez sovraštva	EH	- epično historično
BT	- bratovstvo-teror	Ehr	- Lambert Ehrlich
Cajn	- Stanko Cajnkari	EK	- evangeljsko krščanstvo
Čan	- Čankar	Ekon	- ekonomski
Čara	- čarovnica	EkP	- eksistencialno personalno
ČB	- črnobelo(st)	Ekpm	- ekspresionizem
ČD	- čitalniška dramatika	Ek skl	- ekskluzivni
Čečki	- Zlata čevljička	Ekz	- ekspanzivno
Čl	- človek	Ekzm	- eksistencializem
Člk	- Človek, ki je umoril Boga	Emp	- empirično(st)
Čloštvo	- človeštvo		

Enot	- enotnost	InH	- intimistični humanizem
ErS	- erotika-spolnost (eros-seksus)	Int	- intimizem, intimno
ES(no)	- empirično singularno	Intel	- intelektualen
Est	- estetski	IpK	- interpersonalna komunikacija
Et	- etičen	Ir	- ironičen
EtH	- etični humanizem	Is	- iskanje
EV	- eksistenca, vloga	IsDč	- iščoči Dč
Evi	- Evangeliji	It	- italijanski
Evri	- Evropejci	IVJ	- igrata, vloga, jezik
FD	- fevdalna družba	IvSvet	- Ivo Svetina
Fif	- filozof	Iz	- izkoriščan(je)-zatiran(je)
Fija	- filozofija	Izb	- izobraženec
File	- Emil Filipčič	Izd	- izdajavec
FKC	- fevdalna Katoliška Cerkev	IzDbJav	- izstop iz družbene javnosti
FKr(ist)	- fevdalni Krist	Janč	- Drago Jančar
FP	- fevdalno pojmovanje	JAnt	- Jovanovičeva Antigona
Fz	- fašizem	Jav	- javnost
Gen(t)	- gentilizem	Jel	- Nikolaj Jeločnik
Gene	- generacija	Jfz	- jugofašizem
GG	- generacija-grupa	JKr	- Jezus Kristus
GhK	- greh, krivda	JTugo	- Jurčičev Tugomer
Gilna	- gostilna	Jurč	- Josip Jurčič
GiM	- Gabrijel in Mihael	KaKi	- Kardelj, Kidrič
Gimna	- gimnazija	Kan	- kristjan
Gled	- gledališče	Kanje	- Kamenje bi zagorelo
Gos	- gospodar	Kaot	- kaotičen
Goša	- Alenka Goljevšček	Kap	- kapital
Har	- harmonija, harmonično	Kar	- komentar
Hed	- hedonizem	Kat	- katolištvo, katoliški, katolik
Her	- heroizem	KAv	- kolektivni avtizem
Hin	- hinavec, hinavski	KbK	- krivda brez krivde
Hist	- historicizem, historičen	KC	- Katoliška Cerkev
HKD	- hiperkompleksna diferenciranost	KfKC	- klerofašistična Katoliška Cerkev
HM	- homo multiplex	Kfz	- klerofašizem
HMg	- humanistična megastruktura	Kld	- kolektivna identiteta
Hrš	- hrvaški	Klas	- klasičen
Hrška	- Hrvaška	Klci	- klerikalci
Hrti	- Hrvati	Km	- kmetstvo, kmečki
HS	- historično strukturalno	KMg	- katoliška megastruktura
HUH	- Hribar, Urbančič, Hribarjeva	Kob	- France Koblar
Hum	- humanizem	Koc	- Edvard Kocbek
Humst	- humanist	Koda	- komedija
I(t)Fz	- italijanski fašizem	Kojanti	- Kranjski komedijanti
Id	- identiteta	Kol	- kolektiv(no)
IdB	- identitetno bivanje	Kom	- komunizem
Idea	- idealen	Komsti	- komunisti
Ideol	- ideološki	Konta	- kontingenca
IdM	- identitetno mišljenje	Konv	- konvencionalno, konvencionalizem
Idn	- identifikacija	Kpl	- kapitalizem
Inca	- inteligenca	Kplsti	- kapitalisti
Indiv	- individualen	Krim(ec)	- kriminal(ec)
Indus	- industrijski	Krit	- kritično
Inf	- indiferenciacija		

Krš	- krščanski, krščanstvo	MM	- malomeščanstvo, -ski
Kršpa	- Krvava Španija	MMB(P)	- Marija Mati Božja (Pomagaj)
Ktz	- kaotizem	MO	- množična občila
Kul	- kultura, kulturno	Mo	- moški
Kulnik	- kulturnik	MOč	- moj oče
Kulster	- kulturni minister	MočOs(a)	- močna osebnost
Kveda	- Zofka Kveder	Möd	- Vinko Möderndorfer
Ladja	- Ladja brez imena	MoM	- moja mati
Lbn	- libertinizem	Mor	- morala
Lbt	- libertarnost	Morno	- moralno
LD	- liberalna družba	Mota	- moraliteta
LDč	- levi dvojček	MrD	- Mrakova dramatika
LdDr	- ljubezen do drugega	Mrk	- marksizem, marksističen
Le	- levica	Mrkst	- marksist
Levs	- Fran Levstik	Musl	- musliman
Lfz	- levi fašizem	MV	- medvojni
Lib	- liberalizem	MV I (II)	- med prvo (drugo) SvetV
Libci	- liberalci	Nac	- nacionalen
Lin	- Linhart Anton Tomaž	Naca	- nacija
Lita	- literatura	Nar	- narod
Lj	- Ljubljana	Ncl	- nacionalizem
LjDa	- V Ljubljano jo dajmo!	Nclst	- nacionalist
Ljezen	- ljubezen	Ncz	- nacizem
Ljuba	- Ljubislava	ND	- nacionalna država
Ljud	- ljudstvo	NDM	- na drugih mestih
LR	- leva revolucija	NeČi	- nedolžnost-čistost
LTugo	- Levstikov Tugomer	Neg	- negativno
Lud	- ludizem, ludističen	NejDam	- naprej, drugam
Lum	- lumpen	Nem	- nemški
LZ	- literarno zgodovinopisje	Niet	- Friedrich Nietzsche
LZnik	- literarni znanstvenik	Nih	- nihilizem
Ma	- makro	Nihst	- nihilist
Mag	- magizem, magija, magistično	NKNM	- naravno kulturno pravno meščanstvo
Majc	- Stanko Majcen	NL	- narod-ljudstvo
Mak	- maksimalno	NOB	- narodno osvobodilni boj
MaPSt	- makropomenska struktura	NOBD	- dramatika narodno osvobodilnega boja
Mašč	- maščevanje	NoR	- Nova revija
Mat	- Matiček se ženi	nor(ov)ci-	udje Nove revije
Maz	- mazohizem	Noštvo	- Novo človeštvo
MBP	- moji bivši prijatelji	Not	- notranji
MČ	- mali človek	Nota	- notrina
MD	- Majcnova dramatika	NSS	- Naša sveta stvar
Me	- mega	Nv	- narava
Med	- Anton Medved	Nvno(st)-	naravno(st)
Meho	- Bogar Meho in Marija	Ob	- oblast(niško)
Mela	- melodrama	ObDb	- oblastniška družba
MeP	- mejni položaj	Obla	- Obločnica, ki se rojeva
Meš	- meščanstvo	Obs	- Obsodili so Kristusa
Met	- metodološki	Ogenj	- Ogenj in pepel
MGG	- moja generacija-grupa	OIS	- obup, izgubljenost, samomor
Mim	- mimezis, mimetičen	OPsk	- osamljeni posameznik
MimDč	- mimetični dvojček	Org	- organsko
Min	- minimalno		

Ort	- ortodoksen (pravoslaven)	Psk	- posameznik
Os(a)	- osebnost	PSt	- pomenska struktura
OtR	- Otroka reke	Pt(i)ja	- Partija
Ožld	- ožja ld	Punta	- Velika puntarija
PAv	- posamezni(kov) avtizem	PV	- predvojni
PČ	- pravi človek	PVD	- poboj vrnjenih domobrancev
Per	- personalno, personalizirati	Pvt(z)	- privatno(st), privatizem
Perca	- personalizacija	Pvtnik	- privatist
Pers	- Perspektive	PzM	- prazno mesto
Pica	- Pravica do življenja	Rad	- radikalno(st)
Pld	- posamezn(ikov)a identiteta	Raz	- različno(st), raznotero(st)
Pip	- Pipin Mali	Razc	- razcepljen
Pirc	- Dušan Pirjevec	RazPrag	- Razprava, Na pragu
Pl	- plemstvo, plemiški	RazReše	- raziskovanje resnice
PlaGa	- Plava garda	Razsv	- razsvetljensko
PIK	- plemstvo, kler	Rca	- različica
PM	- postmoderna	RealD	- realistična dramatika
PN	- pravično nasilje	Red	- reduktivno(st)
Pniz	- podniz	Reda	- redukcija
PnM	- polno mesto	Refa	- refašizacija
PO	- posamezna oseba	Refe	- refedvalizacija
Pog	- pogansko	Rel	- relativno
Poh	- Pohujšanje v dolini Šentflorjanski	Reva	- revolucija
Pol	- politično, politika	Revar	- revolucionar
Polik	- politik	Revno	- revolucionarno
Ponot	- ponotranjen(je)	Rkd	- rokodelec
Pos	- posamezno	RKPL(EL)	- red-kozmos-polis-logos (-etos-lepota)
Posn	- posnemanje	Alga	- religija
Pot(no)	- potencial(no)	ALH	- razsvetljenstvo-liberalizem-humanizem
Poz	- pozitivno	RMg	- reistična megastruktura
PP	- politična policija (Partija)	Roj	- Rojstvo v nevihti
Prada	- prakrivda	Rom	- romantičen
PraPri	- pravi-pristni	RomD	- romantična dramatika
Pravec	- Pramorivec	RPP	- Resnica, Pravica, Poštenje
Preds	- predsednik	RR	- reinterpretacija in rekonstrukcija
Preš	- France Prešeren	RSD	- Rekonstrukcija in/ali reinterpretacija slovenske dramatike
Pret	- preteklost	S	- smrt
Prih	- prihodnost	SA	- svoboda in avtonomija
Prij	- prijateljstvo	Sad	- sadizem, sadističen
Prikr	- prikrievanje	Sak	- sakralno(st)
Pril	- prijatelj	SAKO	- svobodna avtonomna kolektivna oseba
PriPra	- pristni-pravi	Sam	- Samorog
PriSo	- prijatelji-sodelavci	SAnt	- Smoletova Antigona
Priž	- Primož Kozak	SAPO	- svobodna avtonomna posamezna oseba
PrM	- prvotno meščanstvo	SaPsk	- samovoljni Psk
Prol	- proletariat	SD	- slovenska dramatika
Pror	- pramur		
Prot	- protestantstvo		
PrS	- prelom stoletij		
Prt	- partizanstvo		
Prz	- Velika preizkušnja		
PS	- plemenska skupnost		

SeH	- sentimentalni humanizem	Svet	- svetoven
Sek	- seksualno, seksizem	Svetla	- svetloba
Sent	- sentimentalen	SvetV	- svetovna vojna
SH	- Spomenka Hribar	SvM	- svobodna misel
SHKI	- slovenska humanistična kulturniška inteligenca	Svno	- svobodno
Sim	- simulacija	Svoji	- Svoji k svojim
Simb	- simbol(ič)no	SZ	- samozavrtost
Siz	- samoizničē(va)nje	SZSL	- samozaslepljenost
Sl	- slovenski	Sž	- sovražnik
Slav	- slovanstvo	SŽ	- sveta žrtev
Slci	- Slovenci	Šel	- Rudi Šeligo
Slja	- Slovenija	ŠPK	- Španska kraljica
Slod	- Anton Slodnjak	Tarba	- Tarbula, keršanska junakinja
Slom	- Anton Martin Slomšek	Tavč	- Ivan Tavčar
Slov	- slovenstvo	Teh	- tehnični
Slski	- slovenski	Tekm	- tekmovalen
Sliščina	- slovenščina	Tem	- temeljni, -a, -o
SLZ	- slovensko LZ, slovenska literarna zgodovina	TH	- Tine Hribar
SIZ	- slovenska zavest	Tija	- teologija
Sm	- samomor	Tip	- tipično(st)
SM	- sadomazohizem	Tot	- totalitarizem, total(itar)no
Smil	- smiljenje	Tr	- transcendenca
smodel	- submodel	Trad	- tradicija, tradicionalističen
Smš	- smetišče	Trag	- tragično(st)
Snik, -ca	- svetnik, -ca	Traga	- tragedija
Soc	- socialen(no)	Trl	- transcendenca v imanenci
SoD	- socialdemokracija	Trp	- trpljenje
SoM	- socialna morala	TS	- ta svet
SovZa	- Sovjetska zveza	U	- univerzitetno
SPD	- slovenska povojna dramatika	Ub	- ubijanje
SPE	- slovenska politična emigracija	Učo	- učitelj
SPED	- dramatika slovenske politične emigracije	UH	- univerzalna humaniteta
SSD	- starejša slovenska dramatika	Umet	- umetnost, umetniško
SSL	- samoslepilo	UmKap	- umski kapital
(S)SS	- (spodnji) srednji sloji	Umtk	- umetnik
Sš	- sovraštvo	UnBDr	- uničeni Bog-Drugi
St	- sveto(st)	Unič	- uniče(va)nje
Stan	- Jernej Stante	Usm	- usmiljenje
STH	- Spomenka, Tine Hribar	Ut	- utilitaren
Stl	- stalinizem	UZn	- univerzitetna znanost
Stol	- stoletje	Už	- užitek
Stra	- struktura	Užar	- užitkar
Stren	- strukturalen	VelOs(a)	- velika osebnost
Strno	- struktur(al)no	VelTra	- velika tragedija
Strš	- stranišče	VeRus	- Veljko Rus
Stsk	- svetoskrunstvo	VeŽ	- večno življenje
Stš	- svetišče	Vice	- Berite Novice!
StŽ	- svetost življenja	Virt	- virtualen
SV	- sveta vojna	VIS	- vrednostni interpretacijski sistem
Sv	- svoboda	Vit	- vitalen, vitalizem
		Voj	- vojaški
		VoM	- vstajenje od mrtvih

Vomb - Joža Vomberger
 VsD - vsebine dram
Vst - **Vstajenje kralja Matjaža**
 Zadr - Franc Zadravec
ZaG - **Zakleti grad**
 ZahÉva - Zahodna Évropa
 Zamol - zamolčevanje
 Zanič - zaničevanje
 Zapl - zapeljevanje
 Zar - zarotnik
Zasti - **Trudni zastori**
 ZČ - zli človek
 ZD - Zajčeva dramatika
 Zg(ar) - zgodovina(r)
 Zgsko - zgodovinsko
 Zl - zatiravci, izkoriščevalci
ZiK (ZIK) - **Zasilni izhod, Križišče**
 Zn - znanost, znanstven
 ZnaSi - znak-simbol
 Znik - znanstvenik
 Zun - zunanji
 ZVL - Zois, Vodnik, Linhart
 Ž - življenje
 Že - ženska

Žid - **Liberalizem ali večni žid**
 ŽS - življenje-smrt
 Žur - žurnalizem
 Žurst - žurnalist

*****

An pred besedo ali kratico = anti
 Da pred besedo ali kratico = današnji, -a, -e, npr. DaSD, DaSlov itn.
 F pred besedo ali kratico = fevdalni, -a, -o, npr. fBrž, fKrist itn.
 K- pred besedo ali kratico = kot, npr. K-milost, K-PO itn.
 Lum pred besedo ali kratico = lumpen, npr. LumPartija, LumLib itn.
 Ps pred besedo ali kratico = psevdo
 S pred besedo ali kratico = slovenski, -a, -o, npr. SZg, SGen, SDb itn.
 Ta pred besedo ali kratico = takratni, -a, -o
 Ve pred besedo ali kratico = večni, -a, -o,

SEZNAM KNJIG RSD

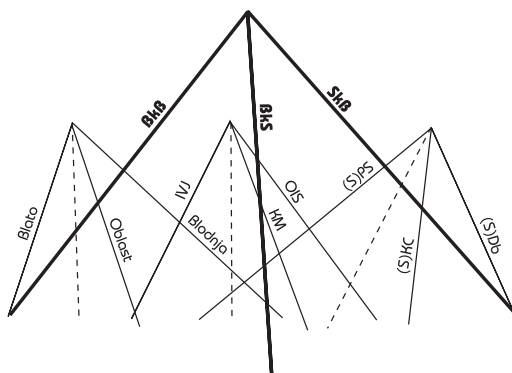
90. **Narava in zopernarava**, 2003, 240 s.
91. **Sentimentalni heroizem**, 2003, 258 s.
92. **Gnila voda**, 2003, 244 s.
93. **Goveja dolina**, 2003, 250 s.
94. **Razgovori**, 2003, 250 s.
95. **Čejeji, pisma, portreti 1**, 2003, 236 s.
96. **Veliki, mali, drugi**, 2004/2011, 236 s.
97. **Patrioti in pokvarjenci**, 2004/2008, 248 s.
98. **Vojaki in trpini**, 2004/2009, 304 s.
99. **Iskavci smisla**, 2004/2011, 232 s.
100. **Operacija Ciril-Metod**, 2004/2009, 252 s.
101. **Triumf Ciril-Metod**, 2004/2008, 232 s.
102. **Uvod in načrt**, 2004, Založba Miš, 248 s.
103. **Voljši ali zimzeleni čas?**, 2004, Založba Miš, 240 s.
104. **Predavanja**, 2004, Založba Miš, 288 s.
105. **Red blodnje in vizija**, 2004, 276 s.
106. **Konstrukt in resnica**, 2005, 254 s.
107. **Vera in obup**, 2005, 262 s.
108. **Teologija postmoderne**, 2005/2008, 262 s.
109. **Slovenski narod se poraja**, 2005, 286 s.
110. **Slovenski narod se lomi**, 2005/2010, 228 s.
111. **V vrtincu (samo)prevar**, 2005, tipkopolis, 290 s.
112. **Medvedova dramatika**, 2005, tipkopolis, 262 s.
113. **Raj, pastorala, mir, vojna**, 2006, 286 s.
114. **Grška ali katoliška antika?**, 2006, 316 s.
115. **Nekrolog samemu sebi 1**, 2006, 258 s.
116. **Nekrolog samemu sebi 2**, 2006, 308 s.
117. **Naivna doba**, 2006/2010, 206 s.
118. **Polemična doba**, 2006/2010, 196 s.
119. **Zagatna doba**, 2006/2010, 242 s.
120. **Destruktivna doba**, 2006, tipkopolis, 262 s.
121. **Verbalistična doba**, 2006, tipkopolis, 234 s.
122. **Refleksivna doba**, 2006, tipkopolis, 293 s.
123. **Drama (maša?) Ivana Mraka**, 2007, Društvo 2000, 410 s.
124. **Pohod in polom zgodovine 1**, 2007, 282 s.
125. **Pohod in polom zgodovine 2**, 2007, 238 s.
126. **Med gledališčem in fikcijo**, 2007, 248 s.
127. **Med dramatikom in spominom**, 2008, 266 s.
128. **Dramsko videnje (volja?) Krištofa Dovjaka**, 2009, tipkopolis, 298 s.

Knjiga: ISKAVCI SMISLA

Nadniz: OD BRATOVSTVA K BRATOMORU

Niz: BLODNJA : VIZIJA

Podniz: SD-20 + HistD

RSD (Rekonstrukcija in/ali reinterpretacija slovenske dramatike)

S knjigo **Iskavci smisla (Isla)** začenjam spet nov Pniz. Že naslov Pniza pove, da gre za soočanje dveh po Konvlogiki nezdružljivih MaPSt: RomHistD, ki teži h KMg in je Refe, na eni in SD-20, ki Trado razkraja, na drugi strani. Odkrivam, da je v TradSD mnogo več modernih, ARF in Kritmomentov, kot predpostavlja SLZ, obenem pa je tudi Mod(ernejša)SD polna SZ momentov, ki jo vežejo na FP. SD je od KMge do RMge en sam (dis)kontinuum; KMgo skuša zastopati Ivan Robida s **Tattenbachom**, a se mu ne posreči, ModSD Stante z **Bredo**; v nji se soočata SZg in SNarfolklora.

Posebna težnja **RSD** je odkrivati in analizirati čim manj znane - zavržene, prezrte, Zamol - drame. Razen **Kirke** so takšne vse v **Isla**. - Kot zmerom navajam veliko, v knjigi pa so tudi povzetki dramskih vsebin. Na ta način oživljam drame, ker jih delam dostopne vsaj nekaterim bravcem; zakopanih ali izgubljenih po revijah skoraj nihče ne bo šel iskat-brat.

KAZALO

PERSONALNA ETIKA ZOPER KAPITALIZEM (ob Alojzija Remca Kirke).....	5
PRELAHKOTNA REŠITEV I (ob Alojzija Remca Zakletem gradu)	69
ALI ZGODOVINA-DRŽAVA ALI DRUŽINA-INTIMA? (ob Ivana Robide Erazmu Tattenbachu)	89
NEZADOSTNO, NADOMESTNO SPREOBARNENJE (ob Jarčevem Klicu iz grobnice)	147
SAMOSPODBIJANJE SEBE IN SVETA (ob Stantetovi Mladi Bredi)	175
SPREMNE BESEDE	215
VSEBINE DRAM (povzela Alenka Goljevšček).....	216
ORGANOGRAM	222
SLOVARČEK KRATIC (sestavila Alenka Goljevšček).....	224
SEZNAM KNJIG RSD	230
ZADNJICA	231